

שבוע פרשת אחרי - בכל העולם

(24 - 30 April 2022)

כ"ג - כ"ט ניסן תשפ"ב

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצֻוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתָם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֱלֹהֵהֶם מֵאֵין
יבא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מִעַם יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמִים וָאָרֶץ:
ג אֲלִיתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֲלֵינוֹם שְׁמֹרֶךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֹרֶךָ
מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

קבב.

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי
בֵּית יְהוָה גִּלְדִּי: ב עֲמֻדֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ
יְרוּשָׁלָּם: ג יְרוּשָׁלָּם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחַבְרָה־לָּהּ
יַחַדּוֹ: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבַט־יְהוּדָה עֲדוֹת
לְיִשְׂרָאֵל לְהָדוֹת לְשֵׁם יְהוָה: ה כִּי שָׁמָּה | יִשְׁבּוּ
כַּסָּאוֹת לְמִשְׁפַּט כַּסָּאוֹת לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ
שָׁלוֹם יְרוּשָׁלָּם יִשְׁלֹוּ אֶהְבִּיד: ז יְהִי־שָׁלוֹם בְּחִילֶךָ
שְׁלֹוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן אֲחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָה־
נָא שָׁלוֹם כָּךְ: ט לְמַעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ג

ברוקלין.

התאחדות עולי צפון אפריקה בישראל תל אביב

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מה נעם לי להודיע מהרבני עוסק בצרכי צבור באמונה איש רב פעלים ובעל מרץ לכבוד ה' ותורתו יראת ה' אוצרו מצליח גם בארץ ההיא בשנה ההיא זמן קשה ומקום קשה ויברכהו ה' מוח"ר יצחק שי' אלמליח, מפעולותיהם הטובות לטובת עולי מרוקו אשר בארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו.

ולאות הוקרה לעבודתם הנעלית גם בתור עדוד וחיזוק אשר תחזקנה ידיהם לעזרת ישראל בגבורים, הנני מצרף בזה איזה סקריפ אשר נלקח מאחת הקופות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע צי"ע נשיא ישראל הוא אדמו"ר יוסף יצחק, ובדאי יקויים בקופתו מאמר רז"ל (ב"ב טו, ע"ב) כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך.

ינעם לי לשמוע מכבודם מהצלחתם בפעולותיהם הטובות בטוב לבריות וטוב לשמים, אשר שכר מצוה זו גם בעלמא דידן איכא והשי"ת יצליחם.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהָנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קכא, קכב ג
- (ג) מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש
ש"פ אחרי, מבה"ח וער"ח אייר, ה'תשי"א ה
- (ד) שיחת שבת פרשת אחרי, מברכים החודש
וערב ראש חודש אייר ה'תשי"א יט
- (ה) שיחת שבת פרשת אחרי, מברכים החודש
וערב ראש חודש אייר, ה'תשכ"ה כב
- (ו) לקוטי-שיחות פרשת אחרי כרך יז, ב כח
- (ז) לקוטי-שיחות פרשת אחרי כרך יז, ג לו
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מד
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי מו
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אחרי מז
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אחרי סד
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת אחרי סה
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אחרי עו
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עט
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת אחרי פב
- (טז) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת אחרי קלה
- (יז) – ספר המצוות, לשבוע פרשת אחרי קנא
- (יח) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף ח עד דף יד קנו
- (יט) נביאים וכתובים
יחזקאל פרק כ, דברי הימים פרק ב קפד
- (כ) משניות – מסכת כלאים
ביאור קהתי קפו
- (כא) עין יעקב מסכת יומא קצב
- (כב) מסכת יבמות עם ביאורים
מדף מח עד דף נד קצד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רכב
- (כד) שולחן ערוך הלכות עירובין
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רכב
- (כה) לקוטי תורה ביאור על פסוק "כי ביום הזה"
אדמו"ר הזקן רכז
- (כו) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי רכח
- (כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רכז
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רכח
- (כט) ספר המאמרים – המשך תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רכט
- (ל) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)
אדמו"ר מוהריי"צ רל
- (לא) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק
אדמו"ר מוהריי"צ רלא
- (לב) ספר הזכרונות פרק קו רלב
- (לג) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ רלד
- (לד) חומש לקריאה בציבור רלה
- (לה) קריאת התורה למנחת שבת-קודש רמג
- (לו) ביאורים לפרקי אבות פרק א רמה
- (לז) לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי רמו
- (לח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רמז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בספר שמואל, והיא ההפטרָה של שבת שהיא 'מחר חודש' (היינו
2 שלמחרת השבת חל ראש חודש):
3 וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן בֶּן שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ מָחָר יוֹם רֹאשׁ
4 חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁכָךָ² וְאִם לֹא תָבוֹא לִסְעוּדַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
5 (אצל שאול המלך, אביו של יהונתן)
6 ומקום הישיבה שלך יישר ריק, הדבר
7 יעורר תשומת לב (של שאול המלך).
8 הִנֵּה הַפֶּטְרָה זֹאת מִפֶּטְרֵינוּ בָּהּ
9 בְּשֵׁפֶת עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ,
10 וְטַעַם הַדָּבָר שֶׁקִּבְּעוּ לִקְרֹא הַפֶּטְרָה
11 זֶה בְּעֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ הוּא, מִפְּנֵי
12 שְׂדֵבְרֵי יְהוֹנָתָן אֵל דָּוִד
13 הָאֲמֹרִים כֹּאן הָיוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ
14 חוֹדֶשׁ, כְּאָמְרוּ כִּפִּי שִׁיְהוֹנָתָן אֹמֵר
15 מָחָר חוֹדֶשׁ.
16 וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה הָרִי
17 זֶה הָעוֹבְדָה שֶׁלִּדְבָרֵי יְהוֹנָתָן לְדוֹד
18 שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שְׂיִכּוֹת
19 קְלוּשָׁה בְּיוֹתֵר לַהֲפֶטְרָה זֹאת
20 שֶׁבֶת עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, וּבִפְּרֹט שֶׁכָּל
21 הָאֲרִיכוֹת שֶׁל הַמְּסוּפֵר בַּהֲפֶטְרָה
22 עֲצֻמָּה אֵין לָהּ שְׂיִכּוֹת לְעֶרֶב
23 רֹאשׁ חוֹדֶשׁ דּוּקָא, וְכָל הַקָּשֶׁר
24 הוּא רַק מִצַּד שְׁתֵּי הַתִּיבוֹת
25 הַמִּילִים מָחָר חוֹדֶשׁ שֶׁבִּתְחִילַת
26 הַהֲפֶטְרָה, וְלֹמָה אִם כֵּן נִקְבְּעָה הַפֶּטְרָה
27 זֶה לְשֶׁבֶת שֶׁהִיא עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ?
28 וּבְיוֹתֵר אֵינוֹ מוֹכֵן, מְדוּעַ בִּאֲמַת
29 קִבְּעוּ הַפֶּטְרָה זֹאת לְשֶׁבֶת שֶׁהִיא עֶרֶב
30 רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שְׂהָרִי הָדִין הוּא
31 שֶׁהַהֲפֶטְרָה שֶׁקּוֹרְאִים אַחֲרֵי קְרִיאַת
32 הַתּוֹרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת מַעֲנִין
33 הֵינּוּ בְּתוֹכָן שִׁישׁ לוֹ קֶשֶׁר וְשִׂיכּוֹת עִם
34 הַתּוֹכֵן שֶׁל הַפֶּרָשָׁה שְׁקוֹרִין
35 בְּתוֹרָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְלֹא רַק
36 מַעֲנִין כְּלָלוֹת הַפֶּרָשָׁה וְהַקֶּשֶׁר
37 הַתּוֹכְנִי שֶׁבֵּין הַהֲפֶטְרָה וְהַפֶּרָשָׁה לֹא
38 צָרִיךְ לִהְיוֹת רַק קֶשֶׁר לְכָללוֹת הַפֶּרָשָׁה
39 אֲלָא מַעֲנִין סִיּוֹם הַפֶּרָשָׁה³,
40 כְּמִבּוֹאֵר בְּפִסְקִים שְׁלֹכָן, בְּשֵׁפֶת
41 חֲנוּכָּה שֶׁחָל בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ
42 וּבִקְבִיעוֹת כְּזוֹ קוֹרְאִים בְּתוֹרָה הֵן בְּפֶרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ, הֵן בְּפֶרֶשֶׁת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ

בס"ד. שבת פרשת אחרי, מברכים החודש וערב ראש חודש אייר, ה'תשי"א

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד
2 מוֹשְׁכָךָ². הִנֵּה הַפֶּטְרָה זֹאת מִפֶּטְרֵינוּ בָּהּ
3 בְּשֵׁפֶת עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, וְטַעַם הַדָּבָר, מִפְּנֵי
4 שְׂדֵבְרֵי יְהוֹנָתָן אֵל דָּוִד הָיוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ,
5 כְּאָמְרוּ מָחָר חוֹדֶשׁ. וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה הָרִי
6 זֶה שְׂיִכּוֹת קְלוּשָׁה בְּיוֹתֵר, וּבִפְּרֹט שֶׁכָּל הָאֲרִיכוֹת
7 בַּהֲפֶטְרָה עֲצֻמָּה אֵין לָהּ שְׂיִכּוֹת לְעֶרֶב רֹאשׁ
8 חוֹדֶשׁ, וְכָל הַקָּשֶׁר הוּא רַק מִצַּד שְׁתֵּי הַתִּיבוֹת
9 מָחָר חוֹדֶשׁ. וּבְיוֹתֵר אֵינוֹ מוֹכֵן, שְׂהָרִי הָדִין הוּא
10 שֶׁהַהֲפֶטְרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת מַעֲנִין הַפֶּרָשָׁה שְׁקוֹרִין
11 בְּתוֹרָה, וְלֹא רַק מַעֲנִין כְּלָלוֹת הַפֶּרָשָׁה אֲלָא
12 מַעֲנִין סִיּוֹם הַפֶּרָשָׁה³, שְׁלֹכָן, בְּשֵׁפֶת חֲנוּכָּה שֶׁחָל
13 בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ מִפֶּטְרֵינוּ רְנִי וְשִׁמְחָיָה⁴, מִפְּנֵי שְׂפִסִּים
14 הַקְּרִיאָה הוּא בְּפֶרֶשֶׁת חֲנוּכָּה⁵. וְאִם כֵּן יוֹקֶשֶׁה
15 בְּיוֹתֵר לָמָּה מִפֶּטְרֵינוּ כָּל שֶׁבֶת עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
16 הַהֲפֶטְרָה דְּמָחָר חוֹדֶשׁ שְׂאֵין לָהּ דְּמִיּוֹן עִם
17 קְרִיאַת הַפֶּרָשָׁה, שְׂהָרִי מִפֶּטְרֵינוּ בָּהּ כָּל שֶׁבֶת
18 עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּאִיזוֹ פֶּרָשָׁה שְׂתִּהְיָה. וְעַל
19 כְּרִתְּךָ צָרִיף לֹמֵר, שְׂהַשְׂיִיכוֹת שֶׁל הַפֶּטְרָה זֹאת
20 לְשֶׁבֶת עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ הִיא בְּתוֹקֶף כָּל כָּךְ, עַד
21 שְׂנֵה דוּחָה הַחֲיִיב הַהֲפֶטֶרִי מַעֲנִין קְרִיאַת
22 הַפֶּרָשָׁה. וְצָרִיף לְהִבִּין הַעֲנִין בְּזֵה. גַּם צָרִיף
23 לְהִבִּין בְּפֶרֶטִי הַהֲפֶטְרָה, שְׂאֵמֵר יְהוֹנָתָן לְדוֹד אִם
24 הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהַנֶּה גו' שְׁלוֹם לָךְ אֵין דְּבָר חֵי ה',
25 וְאִם הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהַלָּא לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ ה' ⁶,

(בפרשת פינחס) והן בקריאת התורה המיוחדת לימי חנוכה (קרבנות הנשיאים
שבפרשת נשא) מִפֶּטְרֵינוּ רְנִי וְשִׁמְחָיָה⁴, בה מדובר על מנורת זהב
מִפְּנֵי שְׂפִסִּים הַקְּרִיאָה הוּא בְּפֶרֶשֶׁת חֲנוּכָּה⁵ ונס חנוכה קשור
בהדלקת המנורה בבית המקדש. וְאִם כֵּן מאחר שההפטרָה צריכה להיות
בנושא הפרשה, ובפרט בנושא סיום
הפרשה יוֹקֶשֶׁה בְּיוֹתֵר לָמָּה
מִפֶּטְרֵינוּ כָּל שֶׁבֶת עֶרֶב רֹאשׁ
חוֹדֶשׁ מבלי להבדיל איזו פרשה קראו
בתורה באותה שבת הַהֲפֶטְרָה
דְּמָחָר חוֹדֶשׁ שְׂאֵין לָהּ דְּמִיּוֹן
עִם קְרִיאַת הַפֶּרָשָׁה, שְׂהָרִי
מִפֶּטְרֵינוּ בָּהּ בהפטרָה 'מחר חודש'
כָּל שֶׁבֶת עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
בְּאִיזוֹ פֶּרָשָׁה שְׂתִּהְיָה. וְעַל
כְּרִתְּךָ בהכרח צָרִיף לֹמֵר,
שְׂהַשְׂיִיכוֹת שֶׁל הַפֶּטְרָה זֹאת של
'מחר חודש' לְשֶׁבֶת עֶרֶב רֹאשׁ
חוֹדֶשׁ הִיא שְׂיִיכוֹת בְּתוֹקֶף כָּל
כָּךְ, עַד שְׂנֵה הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַפֶּטְרָה זֹאת
לְשֶׁבֶת עֶרֶב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ דוּחָה
הַחֲיִיב לַהֲפֶטֶרִי מַעֲנִין קְרִיאַת
הַפֶּרָשָׁה ולכן למעשה קוראים את
ההפטרָה של 'מחר חודש'. וְצָרִיף
לְהִבִּין הַעֲנִין בְּזֵה?
גַּם צָרִיף לְהִבִּין בְּפֶרֶטִי
הַהֲפֶטְרָה, שְׂאֵמֵר יְהוֹנָתָן
לְדוֹד אִם הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהַנֶּה
גו' שְׁלוֹם לָךְ אֵין דְּבָר חֵי ה',
וְאִם הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהַלָּא לָךְ
כִּי שְׁלַחְךָ ה' ⁶, כמסופר בהרחבה
בהפטרָה (ובפרקים הסמוכים לה בספר
שמואל) בֵּין שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ, אֲבִיו שֶׁל
יְהוֹנָתָן, שֶׁהִיא מֶלֶךְ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וּבֵין
דָּוִד הַמֶּלֶךְ (שֶׁהִיא מֶלֶךְ מֵאוֹחֵר יוֹתֵר)
הִייתָה מְחֻלּוּקָה, דָּוִד חָשַׁשׁ שֶׁשְׁאוּל
יִפְגַּע בּוֹ, וְכִדִּי לְהוֹדִיעַ לְדָוִד הָאֵם שְׁאוּל
אֵכֵן כּוֹעֵס עָלָיו, אִמֵּר לוֹ יְהוֹנָתָן שֶׁהוּא
דָּוִד הִיוּ אוֹהֲבִים נֶאֱמָרִים, שֶׁהֵם יִפְגְּשׁוּ
בְּשָׂדֵה יוֹנָתָן יָבוֹא בְּלוּיֵת נֹעַר, וְיֹנָתָן
יִירָה חֲצִיצִים וְאִם הוּא יֹאמֵר לְנֹעַר
שֶׁהַחֲצִיצִים נִפְלו קְרֹב, 'מִמֶּךָ וְהֵנָּה', דָּוִד
לֹא צָרִיף לְחַשׁוֹשׁ, וְאִם יוֹנָתָן יֹאמֵר לְנֹעַר שֶׁהַחֲצִיצִים נִפְלו רָחוֹק, 'מִמֶּךָ וְהֵלָּא',

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו – ד"ה והניף דאחרון של פסח. (2) שמואל-א כ, יח. (3) ראה ב"י לטור או"ח סרפ"ג. שו"ע אדה"ז או"ח שם. – מתוד"ה כיון – מגילה כג, א. (4) שו"ע או"ח סתרפ"ד ס"ג. (5) ראה תוד"ה הדר – שבת כג, ב. אור זרוע ח"ב סי' שצד. (6) שמואל-א שם, כא-כב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דוד צריך לחשוש ולברוח, וצריך להבין מדוע נתן לו יונתן לדוד סימן
- 2 מחצצים דוקא, ולא באופן אחר, סימן שקשור באופן ישיר יותר
- 3 לענין זה שבין שאול לדוד, וישמש סימן באופן ברור יותר?
- 4 (ב) ולהבין כל זה יש להקדים תחילה מה שנתבאר לעיל⁷
- 5 במאמר דיבור המתחיל 'והניף' שנאמר
- 6 באחרון של פסח שנה זו, תשי"א (יוצא
- 7 לאור עם ביאור בדרך אפשר ב'דבר
- 8 מלכות' לאחרון של פסח שנה זו,
- 9 (תשפ"ב) בענין המעלה המיוחדת
- 10 דמשיח, דכתיב ביה⁸ שכתוב
- 11 בו, במשיח, לא למראה עיניו
- 12 ישפוט ולא למשמע אזניו
- 13 יוכיח, אלא והריחו ביראת
- 14 הוי', דמורח ודאין⁹, שיש לו
- 15 את היכולת המיוחדת לדון ולפסוק דין
- 16 על פי חוש הריח ועוד אמרו
- 17 רנ"ל¹⁰ אודות מעלתו המיוחדת של
- 18 משיח שמשח אתם לאתבא
- 19 צדיקתא בתיובתא בא להחזיר
- 20 צדיקים בתשובה. ונתבאר שם¹¹,
- 21 במאמר דיבור המתחיל 'והניף' הנזכר
- 22 ששני ענינים אלו במשיח,
- 23 ענין אחד בנוגע למהותו של
- 24 משיח, שעיקר מעלתו היא
- 25 והריחו ביראת הוי', והיכולת
- 26 לדון על פי הריח, והענין השני
- 27 ובנוגע לפעולתו של משיח,
- 28 שאתא לאתבא צדיקתא
- 29 בתיובתא, שבא להחזיר צדיקים
- 30 בתשובה, קשורים זה בזה כפי
- 31 שממשיך ומבאר. כי, ענין מורח
- 32 ודאין היכולת המיוחדת לפסוק דין
- 33 על פי הריח, כאמור, היינו שלא
- 34 למראה עיניו ישפוט כפי
- 35 שהאדם יראה לעינים¹², לא
- 36 כמו אדם רגיל שרואה רק את
- 37 הענינים הגלויים, ולכן הוא
- 38 שופט ופוסק לפי מראה עיניו אלא באופן שיודע את הענינים
- 39 והסיבות שהביאו את האדם למצבו הבלתי רצוי, שעליו הוא
- 40 נידון וכמאמר¹³ המשנה בפרקי אבות אל תדין את חברך עד

- 41 שתגיע למקומו, כי אדם רגיל דן רק על פי מראה עיניו והוא עלול
- 42 לטעות, וענינו המיוחד של משיח הוא שאינו דן רק על פי מראה עיניו אלא
- 43 על ידי הריח מתגלים לפניו דברים עמוקים ופנימיים יותר, והרי אמיתית
- 44 ענין זה של הכרת העומק והפנימיות של האדם הוא כשמגיע עד
- 45 בחינת העצם של מי שדן אותו
- 46 ובוחן אותו על ידי הריח. וכמו
- 47 שנתבאר לעיל במאמר 'והניף'
- 48 הנזכר שהמעמד ומצב דכחות
- 49 הגלויים כמו השכל והמידות אינו
- 50 הוראה על המעמד ומצב של
- 51 העצם¹⁴, העומק והפנימיות שבדרך
- 52 כלל אינם גלויים וכפי שמצינו
- 53 ברבי יוחנן בן זבאי, שאף
- 54 שלא הניח שום דבר בתורה שלא
- 55 למד רנ"ל¹⁵, כדברי הגמרא "אמרו
- 56 עליו על רבן יוחנן בן זבאי שלא הניח
- 57 מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות
- 58 דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים
- 59 וחמורים וגזירות-שוות, תקופות
- 60 וגמטריאות שיחת מלאכי השרת
- 61 ושיחת שדים ושיחת דקלים משלות
- 62 כובסין משלות שועלים דבר גדול ודבר
- 63 קטן, דבר גדול מעשה מרכבה דבר
- 64 קטן הוויות דאבי ורבא", ואם כן
- 65 בוודאי היה ראוי לחיי העולם הבא
- 66 מכל מקום, מצד גודל
- 67 ענותנותו אמר אני יודע באיזו דרך מוליכין
- 68 יודע באיזו דרך מוליכין
- 69 אותי¹⁶ והיה ספק אצלו האם יוליכו
- 70 אותו לגן עדן או להיפך, וטעם הדבר
- 71 הוא כי היה סבור שכל מעלותיו
- 72 הגדולות הן רק בכוחות הגלויים ועדיין
- 73 היה ספק אצלו מה מצבו לגבי עצם
- 74 מהותו. ולכן כדי שיהיה
- 75 אמיתית המשפט, כדי לשפוט
- 76 אדם בצורה אמיתית צריך השופט
- 77 לידע ולהכיר היטב כל הענינים
- 78 של מי ששופטים אותו עד לבחינת העצם עד להיכרות עם עצם מהותו,
- 79 ודוקא אז כאשר מכירים את עצם מי ששופטים אותו יכול להיות
- 80 ושפט בצדק דלים היינו משפט צודק ואמיתי. וזהו ענין המעלה

(7) בד"ה והניף (לעיל ע' 30 ואילך). (8) ישע"י יא, ג. (9) סנהדרין צג, ב. (10) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנ"ג, ב. (11) לעיל ע' 37 – ע"פ המשך תער"ב ח"א פרכ"ב. (12) שמואל"א טז, ז. (13) אבות פ"ב מ"ד. (14) לקו"ת ויקרא בהוספות נ, סע"ד. מאמרי אדה"ו הקצרים ע' שט. נעתק (עם הגהות) באוה"ת ר"פ פינחס (ע' א'נט ואילך), ובד"ה אך בגורל תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' קעא). רד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 50), ובהנסמן שם הערה 1. (15) סוכה כח, א. (16) ברכות כח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 העצמי אינו כראוי), ולכן צריך להיות ענין התשובה גם
46 בצדיקים כדי לוודא שהם צדיקים לא רק בכוחות הגלויים אלא גם מצד
47 העצם.

48 אָמנם עדיין גם לאחר שהתבאר שענין התשובה בצדיקים שייך משום
49 המצב בכוחות הגלויים לא בהכרח
50 מלמד על המצב מצד העצם, עדיין
51 צריך להבין, דבשלמא
52 בצדיקים סתם, צדיקים רגילים
53 דהיינו צדיקים מצד הכחות
54 הגלויים, הנה בין שפחות
55 הגלויים אינם הוראה והוכחה
56 על מצב העצם, אלא ייתכן שגם אם
57 הכוחות הגלויים הם במצב של צדקות,
58 העצם הוא בעמקי הקליפות לכן
59 צריך להיות אצלם ענין
60 התשובה כדי לתקן גם את העצם.
61 אבל הענין שמשפיע אָתָא
62 לאַתבא צדיקא בתויבתא
63 קאי מכון על כל הצדיקים,
64 בכל הרמות ובכל הדרגות, גם אפילו
65 צדיקים שמצד העצם, שלכן
66 מביאים דוגמא לזה ממש
67 רבינו שקודם הסתלקותו
68 הגיע משה רבינו למעלה
69 התשובה¹⁹, לפי שהאיר בו
70 הגילוי דמשיח, (וכמבאר
71 ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן: "... על
72 זה התפלל דוד המלך על-ידי-השלוש כן
73 בקורש חזיתך... שיהיה אהבה כזו גם
74 בקורש, דהיינו במעלה ומדרגת
75 הצדיקים כי הנה אהבה זו היא מבחינת
76 בעלי תשובה ובמקום שבעלי תשובה
77 עומדים אין צדיקים גמורים כו'. אלא
78 משה רבינו על-ידי-השלוש קודם מותו
79 זכה לבחינת תשובה, ומעלת המשיח
80 הוא לאתבא צדיקא בתויבתא דהיינו
81 שתהי' מעלת ומדרגת התשובה
82 מתגלה בצדיקים גמורים שזה תלוי

83 בביאת משיח דווקא. וזהו כן בקדש חזיתך שיהי' בחינת לאתבא צדיקא
84 כו'. כי כללות ישראל צריכים לחזור בתשובה קודם ביאת המשיח, וביאת
85 המשיח תלוי בזה כמאמר רבותינו ז"ל אם ישראל עושים תשובה נגאלין כו',
86 אבל צדיקים שזכו למעלת התשובה יהי' אחר ביאת המשיח דווקא...),
87 ובדאי שמשפיע רבינו ה'ה צדיק לא רק מצד הכוחות הגלויים שלו
88 אלא גם מצד העצם, שהרי אי אפשר לומר חס ושלום וחס

1 המיוחדת של משיח שיהיה מורח ודאין ויעשה דין ומשפט על פי הריח,
2 לפי שענין הריח דווקא יותר משאר החושים נוגע בעצם הנפש,
3 כמו שנתבאר לעיל¹⁷ במאמר דיבור המתחיל 'והניף' הנוכח
4 שהחוטם האובר שבו נמצא חוש הריח הוא שער המוח, דהיינו
5 פנימיות המוחין, ובפרט על
6 פי המבואר באדרא רבא¹⁸
7 שבווהר שהנקה השמאלי
8 שפחוטם מגיע מכון כנגד ריגוע'
9 וקשור בבחינת חיון דחיון,
10 שהיא ענין נעלה מאד למעלה
11 באלוקות בחינת פנימיות עתיק,
12 הדרגה העמוקה והפנימית ב'כתר
13 עליון' הנקראת 'עתיק יומין' (ולפי אחד
14 הפירושים הכוונה היא שנעתק ונברל
15 מ'יומין' גלילי) שזהו בחינת 'עתיק
16 יומין' שקשורה בחיון דחיון העצם.
17 ולכן, על ידי ענין הריח הרי
18 הוא מי שמסוגל לכן מגיע לידע
19 את כל עניני הזולת ולקבל בהם
20 הכרה אמיתית עד להעצם שלו
21 של הזולת וכן לשפוט אותו באמת
22 (ישפט בצדק דלים). וזהו גם
23 הענין החוכן הפנימי והמשמעות של
24 דברי הוזהר דמשיח אָתָא
25 לאַתבא צדיקא בתויבתא,
26 שמשיח בא להחזיר צדיקים בתשובה,
27 דכיון שהמשפט דמשיח
28 יהיה מצד העצם, על ידי הכרה
29 בעצם של מי שהוא שופט לכן
30 יפעל משיח ענין התשובה גם
31 בצדיקים, כי אף שהם צדיקים
32 ולכאורה אינם זקוקים לשוב בתשובה,
33 בכל זאת משיח יחזיר גם את הצדיקים
34 בתשובה, כיון שהרי הכחות
35 הגלויים שמצבם גלוי יודע ועל פי
36 מצבם בכוחות אלה נקבע מעמדם
37 בצדיקים אינם מורים על מצב
38 העצם אלא יכול להיות הברל בין

39 מצב כוחות הגלויים למצב העצם, דאף שהכחות הגלויים הם
40 בטוב, ועל פי זה הם אכן צדיקים מכל מקום אפשר ייתכן שהעצם
41 הוא שקוע בעמקי הקליפות מצב רחוק ביותר מצדיקים' (בדמוכח
42 ממאמר רבי יוחנן בן זכאי הנזכר לעיל שאף על פי שבכוחות
43 הגלויים בוודאי היה צדיק, בכל זאת אמר 'אני יודע באיזו דרך מוליכין אותי'
44 ולא היה בטוח שילך לגן עדן, מקום הצדיקים, כי היה לו חשש שמא מצבו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְשָׁלוֹם הֵינּוּ שְׁלוֹמֵךְ כִּי הוּא דְּבַר מוֹשֵׁל לַחֲלוּטִין, מוֹפְרָךְ מִכָּל וְכָל
 2 שֶׁהַעֲצָם שָׁלוֹם שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הִיָּה בְּעִמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת, וּבְיָדָי
 3 הִיָּה הַעֲצָם שָׁלוֹם שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּדִרְגָּא הַכִּי נִעְלִית בְּקִדּוּשָׁה.
 4 וְאֵינוּ מוֹכֵן מִהוּ עֲנִין הַתְּשׁוּבָה בְּמִדְרִיגָה זוֹ כֹּאשֶׁר גַּם הַעֲצָם
 5 כֹּבֵר נִמְצָא בְּדִרְגָּה הַנְּעִלִית בִּיּוֹתָר?
 6 וְאַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל שְׁעָנִין 1 וְחֵס וְשָׁלוֹם שֶׁהַעֲצָם שָׁלוֹם הִיָּה בְּעִמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת,
 7 הַתְּשׁוּבָה הֵינּוּ שְׁאִינוּ שָׁבַע 2 וּבְיָדָי הִיָּה הַעֲצָם שָׁלוֹם בְּדִרְגָּא הַכִּי נִעְלִית
 8 רָצוֹן מִמַּצְבּוֹ הַקְּדוֹם וְרוּצָה 3 בְּקִדּוּשָׁה. וְאֵינוּ מוֹכֵן מִהוּ עֲנִין הַתְּשׁוּבָה
 9 וְשׁוֹאֵף לְהִגִּיעַ לַמַּצָּב נִעְלָה עוֹד יוֹתֵר, 4 בְּמִדְרִיגָה זוֹ. וְאַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל שְׁעָנִין
 10 שְׁעָנִין זֶה שִׁיף גַּם בְּצִדִּיקִים, 5 הַתְּשׁוּבָה הֵינּוּ שְׁאִינוּ שָׁבַע רָצוֹן מִמַּצְבּוֹ הַקְּדוֹם,
 11 כִּי הָרִי אֵין סוֹף וְאֵין גָּבול עַד כִּמָּה נִתֵּן 6 שְׁעָנִין זֶה שִׁיף גַּם בְּצִדִּיקִים, דְּלִהוּת שְׁעָצָם
 12 לַהֲתַעֲלוֹת, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבָּאֵר, 7 הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁוֹנָה
 13 דְּלִהוּת שְׁעָצָם הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁוֹנָה 14 מִכּוּחוֹת הַגְּלוּיִים שִׁיכּוּלִים לִהְיוֹת בָּהֶם
 15 שִׁינוּיִים, עֲלוּת וְיִרְדּוּת, הִיא עֵצָם 15 הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁוֹנָה
 16 הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁוֹנָה 16 הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁוֹנָה
 17 אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ 17 אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ
 18 שֶׁנִּתְבָּאֵר 20 בְּתוֹרָה וְאַתָּם 18 שֶׁנִּתְבָּאֵר 20 בְּתוֹרָה וְאַתָּם
 19 הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים 19 הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים
 20 פֶּלֶכֶם הַיּוֹם, וְהָרִי אֹרֶךְ אֵין 20 פֶּלֶכֶם הַיּוֹם, וְהָרִי אֹרֶךְ אֵין
 21 סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הוּא כְּדִבְרֵי 21 סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הוּא כְּדִבְרֵי
 22 הַזֹּהָר לְמַעַל מַעַל עַד אֵין 22 הַזֹּהָר לְמַעַל מַעַל עַד אֵין
 23 קֵץ 21, וְאֵין קֵץ וְאֵין גָּבול לַמַּעַל 23 קֵץ 21, וְאֵין קֵץ וְאֵין גָּבול לַמַּעַל
 24 לָכֵן עֲנִין הַתְּשׁוּבָה הוּא 24 לָכֵן עֲנִין הַתְּשׁוּבָה הוּא
 25 תְּמִידִי, וְקִיִּים גַּם בְּמִי שֶׁהוּא צִדִּיק 25 תְּמִידִי, וְקִיִּים גַּם בְּמִי שֶׁהוּא צִדִּיק
 26 גַּם מִצַּד עֵצָם הַנֶּפֶשׁ, כִּיּוֹן שֶׁכָּל 26 גַּם מִצַּד עֵצָם הַנֶּפֶשׁ, כִּיּוֹן שֶׁכָּל
 27 מִדְרִיגָה שְׁעוֹמֵד גַּם הִיא דִּרְגָה 27 מִדְרִיגָה שְׁעוֹמֵד גַּם הִיא דִּרְגָה
 28 נִעְלִית בִּיּוֹתֵר רוּצָה לְעֲלוֹת 28 נִעְלִית בִּיּוֹתֵר רוּצָה לְעֲלוֹת
 29 לְמִדְרִיגָה נִעְלִית עוֹד יוֹתֵר, 29 לְמִדְרִיגָה נִעְלִית עוֹד יוֹתֵר,
 30 וְאֵם לְכַאוּרָה אֵין זֶה פֶּלֶא אֵין יִיתֵכֵן 30 וְאֵם לְכַאוּרָה אֵין זֶה פֶּלֶא אֵין יִיתֵכֵן
 31 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה גַּם בְּצִדִּיקִים מִצַּד 31 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה גַּם בְּצִדִּיקִים מִצַּד
 32 הַעֲצָם, אִפִּילוּ בְּדִרְגַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, 32 הַעֲצָם, אִפִּילוּ בְּדִרְגַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ,
 33 מִכָּל מְקוֹם, עֲדִיין אֵינוּ מוֹכֵן, 33 מִכָּל מְקוֹם, עֲדִיין אֵינוּ מוֹכֵן,
 34 אֵךְ לֹא מִיּוֹתֵם שֶׁל דְּבַר אֵין זֶה בִּיאוּר 34 אֵךְ לֹא מִיּוֹתֵם שֶׁל דְּבַר אֵין זֶה בִּיאוּר
 35 מִסְפִּיק שְׁהָרִי עֲנִין זֶה שֶׁל תְּשׁוּבָה 35 מִסְפִּיק שְׁהָרִי עֲנִין זֶה שֶׁל תְּשׁוּבָה
 36 בְּמוֹכֵן שֶׁל חוֹסֵר שְׁבִיעוֹת רָצוֹן מִהַמַּצָּב 36 בְּמוֹכֵן שֶׁל חוֹסֵר שְׁבִיעוֹת רָצוֹן מִהַמַּצָּב
 37 וְרוּצוֹן לַהֲתַעֲלוֹת לַמַּצָּב יוֹתֵר נִעְלָה 37 וְרוּצוֹן לַהֲתַעֲלוֹת לַמַּצָּב יוֹתֵר נִעְלָה
 38 בְּכָלִיתוֹ יִשְׁנֹן קִיִּים בֹּאוּפֵן כָּלִי גַּם לִפְנֵי בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְאֵם 38 בְּכָלִיתוֹ יִשְׁנֹן קִיִּים בֹּאוּפֵן כָּלִי גַּם לִפְנֵי בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְאֵם
 39 בֵּין מִהוּ גוֹדֵל הַחִידוּשׁ שְׁבִיעוֹה (אֲזַא גְּעוּוֹאֲלִיקֵק עֲזָךְ כֹּל 39 בֵּין מִהוּ גוֹדֵל הַחִידוּשׁ שְׁבִיעוֹה (אֲזַא גְּעוּוֹאֲלִיקֵק עֲזָךְ כֹּל
 40 כִּי גוֹדֵל וְנִפְלָא) שִׁיתְחַדֵּשׁ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ דְּקָא שֶׁל אוֹתוֹ דְּבַר גְּדוֹל 40 כִּי גוֹדֵל וְנִפְלָא) שִׁיתְחַדֵּשׁ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ דְּקָא שֶׁל אוֹתוֹ דְּבַר גְּדוֹל
 41 נִאֲמַר בְּזוֹהַר הַחִידוּשׁ הַגְּדוֹל שֶׁמִּשְׁחָה יִבּוֹא לַחֲחִיר אֶת הַצִּדִּיקִים בְּתִשְׁבּוּבָה, 41 נִאֲמַר בְּזוֹהַר הַחִידוּשׁ הַגְּדוֹל שֶׁמִּשְׁחָה יִבּוֹא לַחֲחִיר אֶת הַצִּדִּיקִים בְּתִשְׁבּוּבָה,
 42 וּמִשְׁמַע שֶׁמִּדּוּבֵר בְּתִשְׁבּוּבָה שֶׁלָּא קִיִּמַת כִּיּוֹם, לִפְנֵי בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ?

(20) ואתחנן ד, ד. וראה אדר"נ ספ"ד. (21) ראה תקו"ז תני"ז בסופו. זוהר חדש יתרו לד, סע"ג. ועוד. (22) בהבא לקמן — ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שו ואילך. שם ע' א'שטו ואילך. ע' א'שכא ואילך. וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תפו ואילך. (23) ראה זח"ג קעו, א. קעח, א. (24) ראה תניא פכ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ולבוא איתו במגע קרוב, **שְׁהָרִי** כלל הוא בעבודת הבירורים שכדי לפעול
 את הבירור **הַמְכַבֵּר צָרִיךְ לְהַתְלַבֵּשׁ בְּלבוּשֵׁי הַמַּתְכַּבֵּר** שאם לא
 כן, אלא המכבר יישאר בריחוק מהמתברר, לא יהיה אפשרי לפעול את
 הבירור, **וְעַל יְדֵי זֶה** שהמכבר מתלבש בלבושי המתברר ומתקרב אליו
 בקירוב רב, יש השפעה של המתברר
 על המכבר וכך **פועל הרע**
חלישות בהטוב, והחלישות
 הנפעלת בטוב היא החל מכך
שֶׁהַטוֹב יוֹדֵעַ מְמַצִּיאוֹת הָרַע
 כו', ועצם העובדה שהטוב יודע ומכיר
 את מציאות הרע, פועלת חלישות
 וירידה בטוב.
וְדוּגְמָא לְדָכָר לאופן העבודה
 בדרך של 'אתכפיא' מבלי שתהיה
 'אתהפכא' של הרע עצמו לטוב
מִהַמְתַּקֵּת מִיָּם מְרִים עַל יְדֵי
זֶה שְׁמוֹסִיפִים בְּהֶם בְּמִים הַמְרִים
רִיבּוּי מִיָּם מְתוּקִים. וְהָרִי
מוֹבֵן בְּפִשְׁטוּת שְׁהַמִּים
הָרַעִים לֹא נִתְהַפְּכוּ לְמִים
מְתוּקִים, גם אם נתנו בהם כמות
 גדולה של מים מתוקים **אֲלָא**
נִשְׁאָרוּ הַמִּים הַמְרִים בְּמַהוּתָם
הַקּוֹדֶם, והמים המרים מצד עצמם
 נשארו מרים כמו שהיו קודם שנתנו
 בהם את המים המתוקים **וְרַק**
שֶׁנִּתְבַּטְּלוּ הַמִּים הַמְרִים וּבְפִעוּלָה לֹא
 מוּגִישִׁים אֶת הַמְרִירוּת שֶׁלָּהֶם, **מִצַּד**
רִיבּוּי הַמִּים הַמְתוּקִים. וְכֵמוֹ
כֵּן מוֹבֵן שְׁהַמִּים הַמְרִים
פּוֹעֲלִים חֲלִישׁוֹת בְּמִים
הַמְתוּקִים, שְׁמַתִּיקוּתָם של
 המים המתוקים **אֵינָה כְּמוֹ**
שְׁהִיתָה מְקוֹדֶם, לפני שנתנו
 אותם במים המרים **שְׁהָרִי** כעת **יֵשׁ**
בְּהֶם בְּמִים הַמְתוּקִים קִצָּת

תַּעֲרוּבַת מִיָּם מְרִים נמצא שחלה ירידה מסוימת במתיקות של המים
 המתוקים.

אֲמָנָם הָעֲבוּדָה דְּאֵתְהַפְּכָא עבודת השם באופן השני, הנעלה יותר
 בדרך של הפיכת החושך לאור **הִיא, שְׁמַצַּד רִיבּוּי גִילּוּי אֹר**
 מלמעלה **שֶׁהוּא אֹר נִעְלָה בְּיוֹתֵר, הִנֵּה הָרַע עֲצָמוֹ מִתְהַפֵּף**
 מרע לטוב. **וְהַמַּעֲלָה בְּאוֹפֶן זֶה** של 'אתכפיא' **הִיא, שְׁהָרַע עֲצָמוֹ**
נִעֲשֶׂה טוֹב (וְלֹא רַק שֶׁנִּתְבַּטְּלָה הָרַע מִצַּד הַטּוֹב), וְעוֹד
זֹאת, מַעֲלָה נּוֹסֶפֶת בְּאוֹפֶן זֶה של 'אתהפכא' **שְׁאִינוֹ פּוֹעֵל חֲלִישׁוֹת**

1 שהנפש הבהמית ויצרו הרע התבטלו, נקרא צדיק, מי ששתי הנפשות שלו
 2 בתוקפן וכל העת נדרש להילחם בנפש הבהמית וביצרו הרע (אם כי גם הוא
 3 לעולם אינו עובר עבירה) נקרא בינוני ומי שנפשו הבהמית ויצרו הרע גוברים
 4 אצלו (אפילו לפעמים) על נפשו האלוקית ויצרו הטוב נקרא רשע, ועבודת

5 השם בדרך של 'אתכפיא' היא בעיקר
 6 עבודת הבינונים **שְׁהִיא** עבודת
 7 הבינונים **מֵדַת כָּל אֲדָם וְאַחֲרֶיהָ**
 8 **כָּל אֲדָם יִמְשׁוֹף** 25 ככתוב בספר
 9 התניא (שהרי לא ייתכן להיות רשע חס
 10 ושלום ואילו עבודת הצדיקים היא
 11 ליחידי סגולה ולא כל הרוצה יכול
 12 להיות צדיק). **שְׁהָעֲבוּדָה** שיהודי
 13 עובד את השם באופן של 'אתכפיא'
 14 **הִיא בְּדֶרֶךְ מַלְחָמָה, וְכֵמוֹ**
 15 **שֶׁכְּתוּב** 26 בתורה לגבי המאבק של
 16 יעקב אבינו עם המלאך **וַיֹּאבֶק אִישׁ**
 17 **עִמּוֹ**, עניין של מלחמה **שְׁעַל יְדֵי**
 18 **זֶה שְׁעוֹשִׂים מַלְחָמָה עִם הָרַע**
 19 **מִתְבַּטֵּל** כלפי הטוב וכופים אותו
 20 ומכניעים אותו, ובביטול זה יש דרגות
 21 ורמות שונות, כמו ביטול **בְּשִׁשִּׁים**
 22 כאשר הטוב הוא פי ששים מהרע או
 23 ביטול **בְּאַלְף** או ביטול גדול ועמוק
 24 יותר כאשר הטוב הוא פי אלף מהרע
 25 **אוּ בִּיטוּל בְּרַבְּכָה** 27 שהוא ביטול
 26 עוד יותר גדול ועוד יותר עמוק, כאשר
 27 הטוב הוא פי עשרת אלפים מהרע
 28 (כמבואר בספר התניא לגבי ביטול הרע
 29 לטוב כפי שהוא בצדיקים). **וּמַעֲלַת**
 30 **הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן זֶה** באופן של
 31 'אתכפיא' **הִיא שְׁעַל יְדֵה הִנֵּה**
 32 **הָרַע עֲצָמוֹ** שהטוב מתלבש בו
 33 ומתעסק עמו לבררו **מִכִּיר יוֹדֵעַ**
 34 **אֶת מַעֲלַת הַטּוֹב, וְשִׁצְרִיךְ**
 35 **לְהִיּוֹת טוֹב, וּמִסְפָּים לְהַעֲשׂוֹת**
 36 **טוֹב** כלומר הרע מכיר במעלת הטוב,

37 ומודה שלא נכון וראוי להיות רע אלא צריך להיות טוב ולכן הרע צריך להיות
 38 כפוף וכנוע לטוב. **אֲבָל מִכָּל מְקוֹם**, למרות כל המעלות האמורות
 39 ב'אתכפיא', מצד שני יש ב'אתכפיא' חסרון לגבי 'אתהפכא', כפי שממשיך
 40 ומבאר. **הַחֲסָרוֹן בְּזֶה הוּא שְׁהָרַע עֲצָמוֹ אֵינוֹ מִתְהַפֵּף לְטוֹב,**
 41 **וְאֵין זֶה אֲלָא שֶׁנִּתְבַּטְּלָה מִצַּד הַטּוֹב** ונכסף ונכנע מפני הטוב, **אֲבָל**
 42 **הָרַע עֲצָמוֹ נִשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ הַקּוֹדֶם** כמו לפני הביטול וההכנעה.
 43 **וְעוֹד חֲסָרוֹן בְּזֶה**, בעבודת השם בדרך של 'אתכפיא' ולא 'אתהפכא'
 44 **שֶׁכִּכְדִּי לְכָרֵךְ וּלְתַקֵּן אֶת הָרַע צָרִיךְ הַטּוֹב לְהַתְלַבֵּשׁ בְּהָרַע**

ויאמר לו יהונתן מחר חודש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **בְּהַטּוֹב**, שהרע מתהפך לטוב מבלי שהדבר יגרום חלישות כלשהי בטוב
 2 עצמו **שֶׁהָיָה הַטּוֹב אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ** ברע במגע קרוב **כְּדִי לְהַפְכוֹ**
 3 את הרע לטוב, **אֲלָא הוּא** הרע **מִתְהַפֵּךְ** לטוב **בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא** על
 4 **יְדֵי גִילּוֹי אֹר** נַעֲלָה בִּיתָר והתהפכות היא מגודל ועוצם הגילוי,
 5 אבל בלי התלבשות.
- 6 **אֵף מִצַּד שְׁנֵי הַחֲסָרוֹן כְּזֶה** 1 **שֶׁהָיָה הַטּוֹב אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ כְּדִי לְהַפְכוֹ**, אֲלָא
 7 בעבודת ה' בדרך של 'אתהפכא'
 8 לעומת עבודת השם בדרך של
 9 'אתכפאי' (אף שבאופן כללי מוכן
 10 ש'אתהפכא' היא עבודה נעלית
 11 מ'אתכפאי') הוּא, **שֶׁהָרַע מִצַּד**
 12 **עֲצָמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ וּמַפִּיר בְּכֹךְ** 6
 13 במעלתו של הטוב, ונהפך לטוב שלא
 14 מרצונו, **דְּכִין שֶׁהִפִּיכָתוֹ לְטוֹב**
 15 **הִיא עַל יְדֵי גִילּוֹי אֹר נַעֲלָה**,
 16 מפני החזק והתוקף של האור, **הָרִי**
 17 **הָרַע עֲצָמוֹ הוּא מַצִּידוֹ אֵינוֹ**
 18 **מִסְכִּים לְהִיּוֹת בְּטֵל אֶל**
 19 **הַטּוֹב, אֲלָא שֶׁמִּתְהַפֵּךְ** הרע
 20 **בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא** וכמו בלית ברירה
 21 **עַל יְדֵי גִילּוֹי הָאֹר**.
- 22 **וַיּוֹכֵן הַמְּבֹאֵר לַעֲלִיל עַל הַהִבְדֵּל בֵּין**
 23 **'אֶתכפאי' ל'אתהפכא' עַל פִּי**
 24 **מִשְׁלֵ28 מִבֵּית מִשְׁפָּט שֵׁישׁ בּוֹ**
 25 **קִטְיָגוֹר** שמלמד חובה על האדם
 26 העומד לדין **וְסִנְיָגוֹר** שמלמד עליו
 27 זכות, **שְׁבִיטוֹל הַקִּטְיָגוֹר** כך
 28 שלדברי הקטגוריה לא תהיה שום
 29 השפעה **יָכוֹל לְהִיּוֹת בִּשְׁנֵי**
 30 **אֹפְנִים**. האופן **הָאֶחָד** לביטול
 31 דברי הקטיגור הוא, **עַל יְדֵי טַעֲנוֹת**
 32 **הַסִּנְיָגוֹר, שְׁטוּעֵן** הסניגור
 33 **טַעֲנוֹתָיו לְזָכוֹת** בצורה טובה
 34 ומשכנעת **עַד שֶׁטַעֲנוֹתָיו** בתור
 35 סניגור **פּוֹעֲלוֹת** ומשפיעות **לֹא רַק**
 36 **עַל הַשּׁוֹפְטִים אֲלָא גַם עַל**
 37 **הַקִּטְיָגוֹר** עצמו, **שֶׁמִּצַּד**
 38 **הַטַּעֲנוֹת** הטובות והמשכנעות של
 39 הסניגור **מִתְבַּטֵּל הַקִּטְיָגוֹר**.
 40 **וּמוֹכֵן, שְׁאִין זֶה** ביטול הקטיגור
 41 **עַל יְדֵי טַעֲנוֹת** הסניגור **בְּאֹפֶן**
 42 **שֶׁהַקִּטְיָגוֹר** שעד עכשיו טען חובה
 43 **מִתְהַפֵּךְ לְטַעֲנוֹתָיו לְזָכוֹת, כִּי אִם** אלא **שֶׁמִּצַּד טַעֲנוֹת הַסִּנְיָגוֹר**
 44 **מִסְתַּתְמֵין טַעֲנוֹתָיו** של הקטיגור **וְאֵינוֹ טוֹעֵן לְחוּבָה. וְעוֹד**
- 45 **מוֹכֵן, שְׁבִאֹפֶן כְּזֶה** כאשר ביטול הקטיגור הוא על ידי טענות הסניגור
 46 **נַעֲשֶׂה חֲלִישוֹת בְּסִנְיָגוֹר, כִּין שְׁשׁוּמַע לְשַׁעַה קִלָּה עַל כָּל**
 47 **פָּנִים** לזמן קצר לפחות **אֶת טַעֲנוֹת הַקִּטְיָגוֹר, שְׁאֵז שׁוּמַע** הסניגור
 48 **שְׁאֵף שֶׁהוּא טוֹעֵן לְזָכוֹת, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ אַחֵר** הוא הקטיגור
 49 **שְׁטוּעֵן לְחוּבָה** והעובדה שיש מי
 50 שטוען טענות הפוכות ממנו, מחלישה
 51 את החזק והתוקף של הסניגור, ונמצא
 52 שעם כל מעלתו של הסניגור, העיסוק
 53 בביטול טענות הקטיגור, פועל בו
 54 חלישות מסוימת.
- 55 **אֵף יֵשׁ אֹפֶן שְׁנֵי נַעֲלָה יוֹתֵר**
 56 **בְּבִיטוֹל הַקִּטְיָגוֹר, וְהוּא עַל**
 57 **יְדֵי גִילּוֹי דְּבֹאֹר פָּנֵי מְלָךְ**
 58 **חַיִּים**²⁹, כלשון הכתוב במשלי,
 59 **וְהִינֵנו, כְּאֲשֶׁר הַמְּלָךְ נִכְנָס**
 60 **לְבֵית הַמִּשְׁפָּט** שבו האדם עומד
 61 לדין, **דָּאָז** כאשר מתגלה אורו של
 62 המלך **מִתְבַּטְּלִים הֵן הַקִּטְיָגוֹר**
 63 **וְהֵן הַסִּנְיָגוֹר (עַם וְעֵרֶט אוֹיֵס**
 64 **קִטְיָגוֹר אֵין אוֹיֵס סִנְיָגוֹר** חדל
 65 להיות קטיגור וחדל להיות סניגור),
 66 **וְגַם הַקִּטְיָגוֹר** מתהפך לגמרי ונהיה
 67 **טוֹעֵן סִנְיָגוֹרָא** וזו המעלה של
 68 אופן זה לגבי האופן הראשון, כמעלת
 69 'אתהפכא' על 'אתכפאי'. **אֲמָנָם** מצד
 70 שני יש בכך חיסרון, כי **אֵף**
 71 **שְׁבִאֹפֶן זֶה** של ביטול הקטיגור
 72 בגלל גילוי אור פני המלך **הַנֶּה**
 73 **הַקִּטְיָגוֹר עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה**
 74 **סִנְיָגוֹר, הָרִי עֲנִין זֶה** של
 75 **הַתְּהַפְּכוֹת** הקטיגור לסניגור **הוּא רַק**
 76 **מִצַּד גִּילּוֹי אֹר פָּנֵי הַמְּלָךְ,**
 77 **וְלֹא מִצַּד** הקטיגור **עֲצָמוֹ כָּלֵל,**
 78 **שֶׁהָיָה אֵינוֹ מִכֵּין וּמַשִּׁיג אֶת**
 79 **אֹר פָּנֵי הַמְּלָךְ,** כי הרי הביטול
 80 של הקטיגור אל מול פני המלך הוא
 81 לא משום שהוא הבין את אור פני
 82 המלך וקלט אותו בפנימיות כך שנפעל
 83 בו שינוי מהותי **אֲלָא שֶׁמִּתְבַּטֵּל**
 84 **הַקִּטְיָגוֹר בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא** כאילו
 85 שלא ברצונו **מִצַּד גִּילּוֹי אֹר פָּנֵי**
 86 **הַמְּלָךְ, וְאִילוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ** לא
 87 חל בו שינוי מהותי אלא **הָרִי הוּא נִשְׁאָר קִטְיָגוֹר** כפי שהיה קודם
 88 שהתבטל בפני המלך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָמַנְם יֵשׁ עוֹד אוֹפֵן בְּאַתְהֶפְכָּא שִׁישׁ בּו שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת, מַעֲלָה
- 2 אַחַת שֶׁהָרַע מִתְהַפֵּף לְטוֹב לְגַמְרִי, שֶׁהָיָה הַמַּעֲלָה הַכִּלְיִית שֶׁל
- 3 'אַתְהֶפְכָּא' עַל 'אַתְכִּפּיָא', כַּמְבוּאָר לְעִיל, וְהַמַּעֲלָה הַשְּׁנִייה עֲנִיָן זֶה שֶׁל
- 4 ה'אַתְהֶפְכָּא' נַעֲשֶׂה גַם מַצֵּד עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן הוּא שִׁינוּי מַהוּתִי וְלֹא רַק
- 5 מַצֵּד הַגִּילּוּי מַחוּץ הַיָּמִנּוּ שֶׁאֵז
- 6 הוּא עֲצָמוֹ נִשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ הַקּוֹדֶמֶת.
- 7 וְהֵינֵנוּ וְעִנִּיָן זֶה שֶׁל 'אַתְהֶפְכָּא' עִם
- 8 שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת הָאֵמוּרוֹת, הוּא כְּאֶשֶׁר
- 9 הָרַע עֲצָמוֹ מִשִּׁיג וּמִכִּיר
- 10 (דְּעֶרְהָעֵרֶט חוֹדֶרֶת בּוֹ הַחֲכָרָה)
- 11 שֶׁהוּא רַע, וְצָר לוֹ (עַם וְעֶרֶט
- 12 אִים אֵינֵינוּ נִהְיָה לוֹ צָר וְעֵמִיק)
- 13 מִמַּעֲמָדוֹ וּמִצָּבוֹ, וְלִכֵּן כִּיווִן
- 14 שֶׁהוּא בַּעֲצָמוֹ מִבֵּין אֶת הָרַע שֶׁבְּמַצְבוֹ
- 15 וְעִנִּיָן לְהַשְׁתַּנּוּת, הָרִי הוּא יוֹצֵא
- 16 מִהָרַע שְׁלוֹ וּמִתְהַפֵּף לְטוֹב.
- 17 וְעִנִּיָן זֶה שֶׁל שִׁינוּי מַהוּתִי שֶׁנוֹבַע
- 18 מִתּוֹךְ עֲצָמוֹ הוּא עַל יְדֵי גִילּוּי
- 19 הַהֶעָלָם הָעֲצָמִי, וְהֵינֵנוּ, שְׂאִין
- 20 זֶה עֲנִיָן שֶׁל גִּילּוּי אֹרֶךְ בְּלֶבֶד,
- 21 וְכִמּוֹ בְּאֹרֶךְ פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים,
- 22 אֹרֶךְ דִּינָא, וְהַדִּיק בּוֹהֵה הוּא 'אֹרֶךְ'
- 23 שֶׁהוּא זִיו וְהָאֶרֶץ בְּלֶבֶד וְלֹא
- 24 הַעֲצָם, אֲלָא בְּחִינַת הָעָלָם
- 25 הָעֲצָמִי, שֶׁזֶּהוּ גִילּוּי הַהֶעָלָם
- 26 הָעֲצָמִי מַצֵּד עֲצָמִיּוֹת הַמֶּלֶךְ
- 27 וְכַאֲשֶׁר עֲצָמִיּוֹת הַמֶּלֶךְ מֵאִירָה עַל
- 28 הָאָדָם, אִזִּי הַעֲצָם שֶׁלּוֹ, שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלל
- 29 הוּא נֶעֱלָם, מִתְגַּלֶּה וְכֹא לִידֵי בִּיטוּי,
- 30 וְגִילּוּי הַהֶעָלָם הָעֲצָמִי פּוֹעֵל בּוֹ שִׁינוּי
- 31 שֶׁל מַהוּתוֹ, וְנִמְצָא שׁוֹ 'אַתְהֶפְכָּא' עִם
- 32 שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת, גַּם הַמַּעֲלָה שֶׁל הַפִּיכָה
- 33 הָרַע לְטוֹב וְגַם הַמַּעֲלָה שֶׁל הַשִּׁינוּי
- 34 וְהַפִּיכָה מַצֵּד עֲצָמוֹ וְלֹא בְּגַלל הָאֶרֶץ
- 35 שְׁחוֹץ מִמֶּנּוּ.
- 36 (ד) וְזֶהוּ שְׁנֵי הָאוֹפְנִים הָאֵמוּרִים
- 37 ב'אַתְהֶפְכָּא' הֵם הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל
- 38 מַה שֶׁכְּתוּב³⁰ בְּתוֹרָה וַיְבֹאֵז בְּנֵי
- 39 יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יִצְאָת מִצְרַיִם מִקְרָתָה
- 40 לְמִקּוֹם שֶׁשָּׂמוּ מֶרֶה וְלֹא יָכְלוּ
- 41 לְשַׁתּוֹת מִיָּם מִמֶּרֶה כִּי מִרִּים
- 42 הֵם גּוֹ' יוֹרְהוּ ה' לְמִשְׁה רַבִּינוּ עֵץ מִסִּים וַיִּשְׁלַךְ מִשְׁה רַבִּינוּ אֶת
- 43 הָעֵץ אֶל תּוֹךְ הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם. וַיַּעֲנִיָן הָעֵץ שֶׁהִמְתִּיק אֶת

- 44 הַמַּיִם מְצִינוּ שְׁתֵּי דַעוֹת. דַּעַת הַזֹּהֶר³¹ שֶׁעֵץ קָאִי מִכוּון עַל
- 45 הַתּוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב³² עַל הַתּוֹרָה (בְּמִשְׁלִי) עֵץ חַיִּים הִיא
- 46 לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְדַעַת הַמִּדְרָשׁ³³ שֶׁעֵץ זֶה שֶׁבּוֹ הוֹמָתוּק הַמַּיִם
- 47 הִרְדּוּפְנִי הָיָה, שֶׁהוּא סָם³⁴ וּבְדֶרֶךְ כָּלל עֵץ זֶה מוֹזִיק, אֲלָא שְׁבֹאוֹתָה
- 48 שְׁעָה נַעֲשֶׂה נֶס וְדוּקָא עֵץ זֶה הִמְתִּיק
- 49 אֶת הַמַּיִם.
- 50 וְשְׁתֵּי דַעוֹת אֵלוֹ לִגְבֵי הָעֵץ שֶׁבּוֹ
- 51 הוֹמָתוּק הַמַּיִם, אִם הַכּוֹנֵה לְתוֹרָה אוֹ
- 52 לְעֵץ שֶׁהוּא סָם הֵם שְׁנֵי הָאוֹפְנִים
- 53 הַנִּזְכָּרִים לְעִיל בְּאַתְהֶפְכָּא כִּמּוֹ
- 54 קְטִיגוֹר שֶׁמִּתְבַּטֵּל מִפְּנֵי הַסְּתִיגוֹר וְכִמּוֹ
- 55 קְטִיגוֹר שֶׁמִּתְבַּטֵּל 'בְּאֹרֶךְ פְּנֵי מֶלֶךְ'.
- 56 דְּהֵנָּה, לְכָל הַדַּעוֹת לֹא
- 57 נִתְבַּטְּלוּ הַמַּיִם הָרָעִים וְנִתְפַּכּוּ
- 58 לְחַיּוֹת מִתּוֹקִים עַל יְדֵי הוֹסְפַת
- 59 רִיבּוּי מַיִם טוֹבִים (שְׂאֵז כַּאֲשֶׁר
- 60 מִיָּם רָעִים מִתְבַּטְּלִים בְּהִרְבֵּה מַיִם
- 61 טוֹבִים אֵינָם מִשְׁתַּנִּים הַמַּיִם הָרָעִים
- 62 בַּעֲצָם מַהוּתָם, וְהֵם מַצֵּד עֲצָמָם
- 63 וְנִשְׁאָרִים רָעִים וְמוֹרִים כְּפִי שֶׁהִיוּ בְּנִזְכָּר
- 64 (לְעִיל), כִּי אִם, שֶׁעַל יְדֵי
- 65 הַשְּׁלֵכַת הָעֵץ נִתְהַפְּכוּ הַמַּיִם
- 66 הַמִּרְיָם עֲצָמָם וְחָל בְּהֵם שִׁינוּי
- 67 הַמַּהוּת מִרְעִים לְטוֹבִים, וְכִמּוֹ
- 68 שֶׁכְּתוּב בְּמִפּוֹרֶשׁ בְּתוֹרָה וַיִּמָּתְקוּ
- 69 הַמַּיִם וְנִמְצָא שֶׁכָּלל הַדַּעוֹת הֵיחָד כֹּאֵן
- 70 עִנִּיָן שֶׁל 'אַתְהֶפְכָּא'. אֲלָא שְׁבֹזָה
- 71 גּוֹפָא בְּעִנִּיָן זֶה עֲצָמוֹ שֶׁל הַפִּיכָה
- 72 הַמַּיִם הָרָעִים עֲצָמָם לְמִתּוֹקִים יֵשׁ
- 73 שְׁתֵּי דַעוֹת. לְדַעַת הַזֹּהֶר
- 74 שֶׁעֵץ קָאִי מִכוּון עַל תּוֹרָה
- 75 (שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אֵילָנָא דְּחַיִּי,
- 76 עֵץ הַחַיִּים שְׂאִינוּ שְׂיִיף לְאֵילָנָא
- 77 דְּמוּתָא, עֵץ הַמּוֹת וְאֵינוּ שְׂיִיף
- 78 לְתַעֲרוּבַת טוֹב וְרַע אֲלָא כּוֹלֵו
- 79 טוֹב בְּלֶבֶד), נִמְצָא, שֶׁהִמְתִּיקָה
- 80 הַמַּיִם הֵיחָד עַל יְדֵי גִילּוּי
- 81 הָאֹרֶךְ הַתּוֹרָה, שֶׁמַּצֵּד גִּילּוּי
- 82 זֶה שֶׁל אֹרֶךְ הַתּוֹרָה נִתְפַּכּוּ הַמַּיִם
- 83 הַמִּרְיָם וְחָל שִׁינוּי בְּמַהוּתָם מִמִּים
- 84 מִרְיָם לְמַיִם מִתּוֹקִים וְנִמְצָא
- 85 שֶׁאִמְנָם הַמַּיִם הִשְׁתַּנוּ בְּמַהוּתָם, אֲבָל הַשִּׁינוּי בֹּא מֵאֹרֶךְ שֶׁנַּעֲלָה מֵהֵם וְלֹא
- 86 מִהֵמָּה עֲצָמָם. אָמַנְם לְדַעַת הַמִּדְרָשׁ שֶׁהָעֵץ עֲצָמוֹ שֶׁהוֹשִׁיךְ אֶל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המים והמתקן אותם הוא עץ מר, נמצא, שפעולת השלכת העץ
2 במים היתה לגלות במים את המרירות שלכם כו', על ידי
3 שמרירות העץ עוררה את מרירות המים והמרירות עצמה הפכה למתוקות
4 ועל ידי זה נעשית ההמתקה לא מצד אור עליון שהאיר על המים
5 אלא מצד המים המרים עצמם
6 שהם עצמם נהפכו ממרים למתוקים.
7 ואף שענין זה של הפיכת המים
8 למתוקים על ידי השלכת העץ המר
9 נעשה על ידי משה דוקא,
10 כמו שכתוב בתורה בענין זה
11 ויורהו ה' עץ וישלף אל
12 המים, ואם כן הרי גם הפיכת המים
13 על ידי העץ הייתה על ידי פעולה
14 מחוץ להם, מלמעלה מהם, אבל
15 לאמיתו של דבר אין זו קושיא כי
16 האמת היא שלפי פירוש זה המים
17 נהפכו מצד עצמם והשלכת העץ על
18 ידי משה אינה סתירה לכך כי הרי
19 זה הצורך בפעולת משה הוא לפי
20 שהרע מצד עצמו אינו שייך
21 אין לו היכולת והוא לא מסוגל לכך
22 שפירגיש שהוא רע, אלא כדי
23 שהרע יכיר ויודה בכך שהוא רע
24 צריך להיות גילוי גילוי מלמעלה
25 דוקא, אף מכל מקום אין זה
26 הגילוי מלמעלה שהיה כאן אינו ענין
27 של גילוי האור שכמו מכריח את
28 המים להתהפך בתור הכרח מעליו
29 ומחוצה לו, אלא הפעולה של
30 ההשלכה על ידי משה היא
31 להורות להם למים את
32 המרירות שלהם, שעל ידי זה
33 שנפעלת הכרה ברע הנה הרע
34 עצמו יוצא ממציאותו
35 וההגדרה שלו כרע ומתהפך
36 לטוב. והיינו, שאין זה ענין
37 של גילוי אור במובן של זיו
38 והארה בלבד, כי אם, גילוי
39 ההעלם העצמי, העצם הנעלם כי
40 הוא למעלה מהתגלות הדרגה של
41 סתימו דכל סתימין, סתום
42 ונעלם מכל הסתומים והנעלמים דכתיב ביה³⁵ שכתוב בו, בלשון הכתוב
43 בתהלים, ישת חשך סתרו ומבואר בחסידות שה' חושך' האמור כאן הוא
44 לא חושך במשמעות הרגילה, היפך האור, אלא העלם שלמעלה מהגילוי.
- (ה) וביאור הענין בעבודת האדם, דהנה כתיב³⁶ בספר מלכים
(בדברי אליהו הנביא) חי ה' (לפי פשוטו הכוונה לשון שבועה) אלקי
ישראל אשר עמדתי לפניו, וקאי והכוונה היא, לפי הפירוש הפנימי,
על הנשמה של כל אחד ואחד מבני ישראל כמו שהיא למעלה,
לפני שירדה לעולם הזה ונתלבשה בגוף
גשמי שמשגת אלקות שבהיותה
למעלה הנשמה מבינה וקולטת אלוות
ועומדת באהבה ויראה, ויש לה
רגשות של אהבת השם ויראת השם
ואינה יודעת כלל אודות
ענינים אחרים וזולת מלבד ידיעת
אלקות. אמנם בירידתה של
הנשמה למטה להתלבש בגוף
גשמי ונפש בהקמית, שייכת
היא כבר לשכל אנושי, יש לה
כבר קשר ושייכות לשכל אנושי שאינו
אלוקי וכן יש לה שייכות להשיג
להבין ולקלוט דבר גשמי,
ולמטה מזה, ובנוסף לכך יש
לנשמה ירידה למטה יותר שעל ידי
ירידת הנשמה בגוף נעשה
ההעלם וההסתרה על אור הנשמה
בשני ענינים. ההסתרה האחד,
שהגוף הגשמי מעלים על אור
הנשמה, והשני ההסתרה השני
שגורם בירידת הנשמה למטה הוא
העלם הגוף עצמו שהוא מציאות
שאין אור הנשמה מאיר בה. והם שני
עניני ההעלם וההסתרה שבידידת
הנשמה למטה, האמורים לעיל, הם
מקבילים עם שני הענינים
שישנם בחושך המושג הכללי
שמסמל העלם והסתרה על האור, ענין
אחד היותו של החושך העדר
האור, וכשאין אור, ממילא יש
חושך, והיותו והענין השני הוא
היותו של החושך בריאה בפני
עצמה מציאות של חושך. והיינו,
וההקבלה והדמיון בין שני הענינים
חיינו שההעלם על אור
הנשמה בירידתה למטה להתלבש
בגוף הוא ענין דהעדר האור
והעלם הגוף עצמו הוא ענין שהחושך הוא בריאה בפני
עצמה, מציאות של חושך, וכפי שממשיך ומבאר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

דָּאֵתְהֶפְכָּא וגם עבודת השם בדרך של הפיכת הרע לטוב והחושך לאור, 44
 וכפי שממשך ומבאר. דְּהֶעֱבֹדָה דָּאֵתְהֶפְכָּא של כפיית הרע היא 45
 הֶעֱבֹדָה שְׁעַל פִּי טַעַם וְדַעַת, עבודת השם במידה המחוייבת על פי 46
 השכל וההיגיון וְהֵינְנוּ, שְׁעַל יְדֵי רִיבּוּי אִופְנֵי הַהֲתַבּוֹנְנוֹת בגדולת 47
 השם ובאמת האלוקית שְׁנִתְבָּאָרוּ 48
 בִּסְפָּרִים, וּבְפָּרְט על-ידי 49
 התבוננות בדברים אלה כפי שנתבאר 50
 בִּסְפָּרֵי חֲסִידוֹת, פּוֹעֲלִים עַל 51
 הָרַע שְׁמִתְבַּטֵּל לטוב על ידי כך 52
 שבאמצעות 'ריבוי אופני ההתבוננות', 53
 גם הרע מודה לטוב ומסכים לטוב 54
 ומתבטל בפניו. וְהֶעֱבֹדָה 55
 דָּאֵתְהֶפְכָּא הפיכת הרע לטוב 56
 והפיכת החושך לאור היא בְּאִוְפֵן 57
 שְׁאִינוּ רוֹצֶה האדם לְהִכָּנֵס כָּלֵל 58
 בְּטַעֲנוֹת וּמַעֲנוֹת כו', עם הרע, 59
 וּבְכִלְשׁוֹן כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי 60
 חֲמֵי אֲדָמוֹר³⁹ הרבי הרי"צ, 61
 חותנו של הרבי, בְּשֵׁם כְּבוֹד 62
 קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הִזְקֵן: א 63
 אִיד נִיט עַר ווִיל אוֹן נִיט עַר 64
 קָען זַיִן נִפְרָד מֵאַלְקוֹת יְהוּדִי 65
 אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד 66
 מאלוקות. וּכְלָלוֹת עֲנִין זֶה של 67
 הקשר והדבקות של יהודי באלוקות 68
 למעלה מהטעם והרע הוא מִצַּד 69
 הַכּוֹחוֹת שְׁנוֹתָנִים ליהודי לעבודת 70
 השם מְלִמְעָלָה, כּחוֹת וּואס א 71
 רַבִּי גִיט, כּחוֹת שְׂרַבִּי נוֹתן, הֵינְנוּ, 72
 שְׁאִין זֶה מִצַּד גִּיעַת עֲצָמוֹ 73
 (אוֹיְסְגֶעֱהָרְעוּטֶע כּחוֹת) 74
 כּחוֹת שֶׁהָרַב קִיבֵל בִּאֲמִצְעוֹת 75
 יִגִּיעַ, אֲלֵא כּחוֹת שְׁהָרַב נִתֵּן 76
 לוֹ, וּמִצַּד כּחוֹת אֵלּוֹ אִינוּ 77
 נִכְנָס בְּעֲנִינֵי טַעֲנוֹת עִם הָרַע 78
 והחושך כָּלֵל אלא גובר על הרע 79
 ומִהֲפֵךְ אוֹתוֹ לטוב מבלי התעסקות עם 80
 הרע עצמו. אֲמָנָם יֵשׁ עֲנִין נִעְלָה 81
 עוֹד יוֹתֵר בְּאֵתְהֶפְכָּא, עבודה זו של הפיכת הרע לטוב שְׂבָא עֲנִין 82
 'האתהפכא' מִצַּד גִּילּוֹי הֶעֱלָם הֶעֱצָמִי כאשר בחינה 'עצמית' שמצד 83
 עצמה היא בהעלם, למעלה משייכות לגילוי, מִתְגַּלִּית. וְעֲנִין זֶה של 84
 ('אתהפכא' על ידי) גִּילּוֹי הֶעֱלָם הֶעֱצָמִי הוא לְמַעְלָה מִכָּל גִּדְר 85
 הַבְּנָה של שכל אנושי רגיל וְכוּ', שְׁאִין לָנוּ בְּזָה לֹא הַבְּנָה 86

1 דְּהִנֵּה, הָעֵדֶר הָאֹר והסתרתו של האור שְׁיִיף יִיתְכֵן רַק כְּשִׁישׁ
 2 תחילה מְצִיאֹת שֶׁל אֹר, וְאֵז כאשר נהיה חושך פּוֹעֵל הַחוּשָׁף
 3 הָעֵדֶר הָאֹר לגמרי או שהחושך פועל וגורם חֲלִישוֹת וְהֶתְעַלְמוֹת
 4 חלקית בָּאֹר, וּמִזָּה שהעדר האור יכול להיות רק כאשר תחילה היה אור
 5 שהאיר בגלוי מוֹכֵן שֶׁהֶעֱלָם
 6 הַגּוֹף עֲצָמוֹ ההסתר על אור
 7 הנשמה מצד מציאות הגוף עצמו
 8 אִינוּ יָכוֹל לִהְיוֹת עֲנִין שֶׁל
 9 הָעֵדֶר הָאֹר שמשמעו סילוק
 10 והסתרה של אור שכבר האיר, שְׁהָרִי
 11 יִצִּירַת הַגּוֹף קִדְמָה לִיצִירַת
 12 הַנְּשָׁמָה³⁷, כמפורש בתורה
 13 שתחילה יצר הקדוש-ברוך-הוא את
 14 הגוף מהאדמה ורק אחר כך נפח בו
 15 נשמת חיים, וכיוון שמציאות הגוף
 16 קדמה למציאות הנשמה, מוכן
 17 שההעלם של הגוף עצמו אינו שיך
 18 להסתרה על הנשמה, דבר שייחכן רק
 19 לאחר שיש נשמה והיא מאירה, ואילו
 20 בגוף ונשמה הגוף היה קיים עוד לפני
 21 שנבראה הנשמה, וְזֶהוּ גַם ההסבר
 22 הפנימי לכך שְׁשָׂרֵשׁ הַגּוֹף אִינוּ
 23 מִבְּחִינַת הָאֹר האין סוף עצמו, כִּי
 24 אִם מִבְּחִינַת הַרְשִׁימוֹ³⁸ כמבואר
 25 בקבלה וחסידות, בתחילה היה אור
 26 האין סוף ממלא את כל המציאות, וכדי
 27 לברוא עולמות ונבראים מוגבלים היה
 28 צמצום שבו הקדוש-ברוך-הוא,
 29 בכיכול, סילק את אורו הגדול האין
 30 סוף הצידה ונוצר 'חלל וקומקום פנוי'
 31 לעולמות, אך גם לאחר הצמצום נותר
 32 'רשימו' (רושם) מאור האין סוף,
 33 ומבואר שאופן הארת והמשכת האור
 34 האלוקי הוא בדרך של אורות וכלים
 35 ושורש הכלים הוא ה'רשימו' מהאין
 36 סוף שנשאר אחרי הצמצום, וכך גם
 37 הגוף, שהוא ה'כלי' של הנשמה,
 38 שורשו מה'רשימו'. אֲלֵא הֶעֱלָם
 39 הַגּוֹף עֲצָמוֹ הוא עֲנִין שֶׁהַחוּשָׁף הוא בְּרִיאָה ומציאות בִּפְנֵי
 40 עֲצָמָה ולא רק העדר האור.
 41 וְהִנֵּה בְּשִׁנֵּי עֲנִינֵי חוּשָׁף הַנְּזַכְרִים לְעֵיל הן בעניין החושך כהעדר
 42 האור והן בעניין החושך כבריאה בפני עצמה צְרִיכָה לִהְיוֹת הֶעֱבֹדָה
 43 דָּאֵתְהֶפְכָּא גם עבודת השם בדרך של כפיית והכנעת הרע וְהֶעֱבֹדָה

(37) ראה תו"א בראשית ג, ד ואילך. (38) ראה סידור (עם דא"ח) קסו, א. סה"מ ע"ת ע' ע' כז. ה'שי"ת ע' 59. (39) סה"מ תרפ"ד ע' רטו. ע' רמג. ה'שי"ת ע' 115. ע' 117. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ע' שפד. הועתק ב"היום יום" כה תמוז.

ויאמר לו יהונתן מחר חודש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דָּאף שְׁאִינוּ יוֹדַע מַהוּ לְהִתְקַרֵּב לָשֶׁם⁴¹ שְׁהִי מְדוּבָר בְּמִי שְׁאִין
 2 לוּ כָלל יָדִיעָה בְּאִלּוּקוֹת וּבַעֲנִינֵי קְדוּשָׁה, מְכַל מְקוֹם יוֹדַע הוּא שְׁאִי
 3 אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ בְּאִפְסָן בָּזָה וְהוּא מְקַבֵּל הַחֲלֻטָּה תְּקִיפָה לְהַפְּוֹךְ אֶת
 4 מַצְבּוֹ מִרִּיחּוֹק מֵאִלּוּקוֹת לְקִירּוֹב וּדְבִיקוֹת בְּאִלּוּקוֹת שְׁהִיא עֲבוּדָה שֶׁל
 5 'אֶתְהַפְכָּא'. וְדוֹקָא בַּעֲבוּדָה זֶה
 6 כֹּאשֶׁר ה'אֶתְהַפְכָּא' וְהַקִּירּוֹב לְאִלּוּקוֹת
 7 אִינוֹם מִצַּד הַשְּׂכָל וְהַהֲבָנָה אֵלָּא לְמַעֲלָה
 8 מִטַּעַם וְדַעַת מְתַגַּלָּה וּמֵאִיר כֹּאדָם
 9 הַהֶעֱלָם הָעֲצָמִי, לְהִיּוֹת
 10 שְׁבַעֲבוּדָה זֶה הַגּוֹף עֲצָמוֹ
 11 שְׂמִצָּד עֲצָמוֹ הוּא הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר עַל
 12 אִלּוּקוֹת, וְלִכֵּן הוּא רַע, נִהְפָּךְ לְטוֹב,
 13 וְהִינּוּ, שְׁסִיפַת הַפִּיכָתוֹ לְטוֹב
 14 אֵינָה מִצַּד גִּילּוֹי הָאֹר שְׂמֵאִיר
 15 עֲלִיו מַעֲלִיו וּמַחוּץ מִמֶּנּוּ אֶלָּא מִצַּד
 16 הַגּוֹף עֲצָמוֹ שְׁהוּא עֲצָמוֹ נִהְפָּךְ,
 17 וְעִנְיָן זֶה הוּא מִצַּד גִּילּוֹי
 18 הַהֶעֱלָם הָעֲצָמִי, כִּינֵן שְׁגִילּוֹי
 19 הִישׁ הָאֲמִיתִי הָאִלּוּקוֹת שְׁקִיּוּמָה
 20 הוּא אֲמִיתִי וְהִיא בִּאמַת יֵשׁ וּמִצִּיּוֹת
 21 הוּא בִּישׁ הַנִּבְרָא דְּקֹא⁴² שְׁחַשׁ
 22 עֲצָמוֹ לְמִצִּיּוֹת יֵשׁ.
 23 (ו) וּבָזָה עִם הַמְּבֹאֵר לְעִיל עַל מַעֲלָה
 24 ה'אֶתְהַפְכָּא' שְׂמִצָּד גִּילּוֹי הַהֶעֱלָם
 25 הָעֲצָמִי יוֹכֵן⁴³ עִנְיָן דְּבִרִי הוֹוֵהָ
 26 שְׁהוּבָא לְעִיל מְשִׁיחַ אֶתְא
 27 לְאֶתְבָּא צִדִּיקָא בְּתִיּוֹבְתָא
 28 מְשִׁיחַ בֹּא לְהַשִּׁיב צִדִּיקִים בְּתִשׁוּבָה,
 29 וְנִשְׁאַלָה הַשְּׂאֵלָה מִה מִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר
 30 בְּצִדִּיקִים גְּדוּלִים, כְּמוֹ מִשָּׁה רַבְּנוּ,
 31 שְׁבוּדָאִי הִיוּ צִדִּיקִים לֹא רַק בְּכוֹחוֹת
 32 הַגְּלוּיִים אֵלָּא גַם מִצַּד הָעֲצָם.
 33 דְּהִנֵּה, הַחִידוּשׁ דִּימּוֹת
 34 הַמְּשִׁיחַ הוּא שְׁהִישׁ הַגִּשְׁמִי
 35 עֲצָמוֹ שְׂמִצָּד עֲצָמוֹ הוּא הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר
 36 עַל הָאִלּוּקוֹת יִתְהַפֵּךְ לְטוֹב,
 37 וּמִצַּד עֲצָמוֹ דְּקֹא וְהַהֲתַפְּכוֹת
 38 תַּחֲיָה מִצַּד הִישׁ עֲצָמוֹ דְּקֹא, לֹא בְּגַלֵּל
 39 שְׁהִיא עֲלִיו אֹר מִלְּמַעֲלָה (כְּמִבּוּאֵר
 40 לְעִיל לְגַבִּי שְׁנֵי הָאֻפְנִים ב'אֶתְהַפְכָּא'). וְזוֹהִי מַעֲלָת הַגִּילּוֹי שֶׁל הָאִלּוּקוֹת
 41 בְּעוֹלָם הַמְּשִׁיחַ עַל הַגִּילּוֹי שֶׁל הָאִלּוּקוֹת בְּעוֹלָם דְּקָרִיעַת יָם סוּף,
 42 דְּעִם הִיּוֹת שְׁגָם בְּקָרִיעַת יָם סוּף הִיּה הַפִּיכָת הַחוּשָׁךְ לְאֹר,

1 וְהַשְׂגָּה בְּמוֹחִין וְלֹא הַפְּרָה וְהַרְגָּשָׁה בִּלְבָב, לֹא בְּפִנִּימִיּוֹת אִין לֵנו
 2 אֶת הַיְכּוֹלָת הַלְבִּין וְלַהֲרַגִּישׁ זֹאת בְּאֻפְסָן שְׁחוּדֵר בְּפִנִּימִיּוֹת הָאָדָם וְנִרְגַּשׁ בּו
 3 בְּכוֹחוֹת הַגְּלוּיִים וְלֹא בְּדֶרֶךְ מְקִיף וְכֵן אִין לֵנו אֶת הַיְכּוֹלָת הַלְבִּין
 4 וְלַהֲרַגִּישׁ זֹאת אִפִּילוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'מְקִיף' מִלְּמַעֲלָה לְלֹא הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית, אֶלָּא
 5 שְׂמִצָּד דְּבִיקוֹת הַנְּשָׁמָה
 6 בַּעֲצָמוֹת וּמַהוּת אִין סוּף
 7 בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצָמוֹת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ
 8 הוּא בַּעֲצָמוֹ לֹא מוֹנְעִים מִמֶּנּוּ
 9 מִהַיְהוּדִי שְׁנִשְׁמָתוֹ דְּבוּקָה בְּאִלּוּקוֹת
 10 שׁוּם עִנְיָנִים בַּעֲבוּדָת הַשֵּׁם, גַּם
 11 הַנְּעֵלִים בִּיּוֹתֵר, וְנוֹתָנִים לוֹ
 12 מִלְּמַעֲלָה גַם אֶת גִּילּוֹי הַהֶעֱלָם
 13 הָעֲצָמִי, שְׁאִינוֹ יְכוֹל לְהִיּוֹת
 14 נִמְשָׁךְ וּמִצַּד הָאָדָם עֲצָמוֹ לֹא יִיתְכֵן
 15 שִׁיבּוּא וְיִתְגַּלָּה לֹא בְּכַחוֹת
 16 פְּנִימִיִּים וְלֹא בְּכַחוֹת מְקִיפִים.
 17 וְעִנְיָן זֶה שֶׁל גִּילּוֹי הַהֶעֱלָם הָעֲצָמִי
 18 בֹּא לִידֵי בִיטוּי כֹּאשֶׁר הוּא נִמְשָׁךְ
 19 וּמִתְגַּלָּה בְּהַרְגָּשׁ דְּרַע וְרַע עֲזָבָה
 20 אֶת הַגּוֹף אֶלְקִיף⁴⁰ בְּתַחוּשָׁה שֶׁל
 21 הָאָדָם שְׁהַתְּרַחֲקוֹת מֵאִלּוּקוֹת הִיא דְּבַר
 22 רַע וּמֵר. וְהִינּוּ, שְׁאִי אִם מְדוּבָר
 23 בִּיהוּדִי כֹה שְׁאִין לוֹ יָדִיעָה כָּלֵל
 24 בְּהוֹי אֶלְקִיף, וְאִינוֹ יוֹדַע
 25 כָּלֵל מַעֲנִינֵי קְדוּשָׁה, וְלִכֵּן לֹא
 26 יְכוֹלָה לְהִיּוֹת בּוּ דְּבִיקוֹת בְּאִלּוּקוֹת מִצַּד
 27 הַשְּׂכָל מְכַל מְקוֹם הָרִי הוּא
 28 מְרַגִּישׁ בְּרַגֵּשׁ שִׁכּוּר וְנִרְגַּשׁ בְּגִלּוֹי
 29 אֶשֶׁר רַע וְרַע עֲזָבָה אֶת הַגּוֹף
 30 אֶלְקִיף, וְעוֹד זֹאת, שְׁאִפִּילוֹ
 31 אֵינוֹ יוֹדַע וְאִין הֲבָנָה וְאִין לוֹ
 32 הַסְּבִירִים מְכַל מְקוֹם הוּא הַרְחִיקוֹק
 33 מֵאִלּוּקוֹת רַע וְרַע, וּמְכַל מְקוֹם
 34 מְרַגִּישׁ שְׁזָהוּ רַע וְרַע,
 35 וּמְרַגִּישׁ שְׁזָהוּ הַרְחִיקוֹק מֵאִלּוּקוֹת
 36 עִנְיָן הַנּוֹגֵעַ בַּעֲצָם נִפְשׁוֹ בָּזָה
 37 וּבְכֹא, הֵן בִּימֵי חַיּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהֵן
 38 בְּעוֹלָם הַבָּא וְאִי אֶפְשָׁר לֹא יִיתְכֵן
 39 שְׁיִהְיָה כֵּן הַלָּאָה, וּבְהִכָּרַת
 40 שְׁיִהְיָה אֲסוּרָה מְכַל⁴¹, כְּפִירוֹשׁ רִשׁ"י עַל דְּבִרֵי מִשָּׁה רַבִּינוּ כִּשְׂרָא
 41 אֶת הַסֵּנָה בּוֹעֵר בֹּאשׁ וְאִמֵּר 'אֲסוּרָה נָא וְאִרְאָה אֶת הַמִּרְאָה הַגְּדוּל הַזֶּה',
 42 "אֲסוּרָה מִכָּאן לְהִתְקַרֵּב שֶׁם" כְּלוּמֵר, זֶהוּ מִצַּב שְׁחִיבִים לְסוּר וְלַהֲתַרְחֵק מִמֶּנּוּ

(40) ירמ' ב, יט. (41) לשון פרש"י שמות ג, ג. (42) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מג, ג. סה"מ תרס"א ע' קצא ואילך. (43) בהבא לקמן – ראה המשך תער"ב שם ע' א'שמב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְהָיָה חֵדוּשׁ מִיּוֹתֵד זֶה הָאִמּוֹר עַל לַעֲתִיד לְבֹא שֶׁל 'אַתְּהֶפְכָּא' בְּאֹפֶן הַכִּי
נִעְלָה, מִצַּד הַמִּתְהַפֵּךְ עֲצֻמוֹ, הוּא גַם הַחִידוּשׁ דְּמִשְׁיַח אֶתָּא לְאַתְבָּא
צְדִיקָא בְּתִיבְכֶתָּא. דְּהֵנָּה, גַם אִפְּלוּ צְדִיק עֹבֵד ה' בְּאַהֲבָה
רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים דְּרָגָה גְבוּהָה בְּיִתְרָה שֶׁל אַהֲבַת הַשֵּׁם (שְׂאִינָה בְּאֹפֶן שֶׁל
צִימָאוֹן מִרְחֹק אֲלָא בְּאֹפֶן שֶׁל תַּעֲנוּג
עַל הַקְרָבָה לְאַלּוּקוֹת) הֲרִי הוּא
בְּבַחֲנִית יֵשׁ⁴⁹, כִּמְבוּאָר בִּסְפֵר
הַתְּנִיָּא, וְגַם הָאֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים לֹא
גֹרֶמֶת שִׁתְּבֻטָּל לְאַלּוּקוֹת בְּבִיטוּל
מוֹחֻלֵּט אֲלָא הוּא מוֹגֵדֵר צְדִיק בְּבַחֲנִית
יֵשׁ מִי שְׂאֹהֶב⁵⁰, דְּאָף
שְׂהִישׁוֹת הִיא מָה שְׂאֹהֶב,
וְאָף שְׂאִמְנָם כָּל הַיִּשּׁוֹת וְכָל הַמְּצִיאוֹת
שֶׁלּוּ הִיא הַעֹבֵדָה שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת
הַשֵּׁם כִּי אַהֲבַת הַשֵּׁם מְמַלֵּאת אֶת כָּל
הַמְּצִיאוֹת שֶׁלּוּ, מְכַל מְקוֹם הֲרִי
הוּא בְּבַחֲנִית יֵשׁ וְעֵדִיין לֹא הִגִּיעַ
לְבִיטוּל מוֹחֻלֵּט. וְהַחִידוּשׁ
דְּמִשְׁיַח שִׁפְפַעֵל שְׁגַם צְדִיקִים
יְבֹאוּ לְעֻנְיָן הַתְּשׁוּבָה הוּא,
שְׂהִצְדִיק יִרְגִּישׁ אֶת יִשּׁוֹתוֹ
וְיִכִּיר וְיִהְיֶה מוֹדַע לִכֵּךְ שֶׁעֵדִיין לֹא הִגִּיעַ
לְבִיטוּל מִלֵּא וּמוֹחֻלֵּט שֶׁל כָּל הַמְּצִיאוֹת
וְהַיִּשּׁוֹת שֶׁלּוּ וּבְמִילָא מוֹתוֹן הַכּוֹרָה
וְהִרְגִּישׁ זֶה יִרְצָה לְצִאֵת מִיִּשּׁוֹתוֹ
לְהַתְּבַטֵּלוֹת שֶׁל יִצִּיאה מוֹחֻלֵּט מִגִּדְרִי
הַמְּצִיאוֹת שֶׁלּוּ, וְהִינְיָנוּ, וְהִסִּיבָה לִכֵּךְ
שְׂבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ הַצְדִיקִים יִגִּיעוּ
לְמַעֲלָה זֶה שֶׁל יִצִּיאה מִהַיִּשּׁוֹת לְגַמְרִי
הִיא לְפִי שְׂתִיגְלָה בִּימּוֹת הַמְּשִׁיחַ
בִּישׁ הַנִּבְרָא וְיִאִיר בּוֹ בְּגִילּוֹ
בְּחִינַת הַיֵּשׁ הָאֱמִיתִי שְׂאִין
זוֹלָתוֹ הִיא עֲצֻמוֹת הָאֱלּוּקוֹת, הִישׁ
הָאֱמִיתִי שֶׁמִּלְּבָדוֹ אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת
שְׂהִיא יֵשׁ וְלִגְבִּיּוֹ הַכּוֹל בְּטָל בְּתַכְלִית
הַבִּיטוּל.

ז) וְעַל פִּי כָּל הַנִּזְכָּר לְעִיל יוֹבֵן עֲנִין וְיִאֲמָר לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר
חוֹדֶשׁ גּוֹ' וְיִתְּנֵן מַעֲנָה לְשִׁאלוֹת שֶׁנִּשְׁאָלוּ בְּתַחֲלִית הַמָּאֵמֶר. דְּהֵנָּה מִחֵר
חוֹדֶשׁ, הָאֱמִירָה שֶׁלְּמַחֲרַת יִחּוֹל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, הוּא עֲנִין חִידוּשׁ הַלְּבָנָה
שֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת וְנִזְלָתָה מִחוֹדֶשׁ בְּכָל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, שְׂהוּא הַתְּחַדְּשוֹת הַלְּבָנָה
בְּדוֹגְמַת הַגִּילּוּיִים דְּלַעֲתִיד לְבֹא שִׁיְהִי הַתְּחַדְּשוֹת, כְּמוֹ שְׂאִנּוּ
אוֹמְרִים בְּכִרְכַּת קִידוּשׁ לְבָנָה הַנִּאֲמַר מִיִּדִי חוֹדֶשׁ עַל הַתְּחַדְּשוֹת

וְהַהִפְיָכָה הִייתָה בְּאֹפֶן כֹּזֵה שֶׁהַחוּשָׁן עֲצֻמוֹ הָאִיר, כְּמוֹ שְׂפִתּוֹב⁴⁴
בְּתוֹרָה אֹדוּת נֹס קִרְיַת יִם סוּף וְיִהְיֶה הָעֲנִין וְהַחוּשָׁן וְיִאֲרֵר אֶת
הַלְּלִיָּה, לְכֹאֲוֶרָה, הַפְּסוֹק זֶה נוֹשֵׂא בְּתוֹכּוֹ דְּבַר וְהִפּוּכּוֹ, כִּי אִם הִיָּה שֵׁם
הָעֲנִין וְהַחוּשָׁן הִייתָה צְרִיכָה לְשִׁרּוֹת בְּמִקּוֹם אֲפֵלָה גְמוּרָה, וְאוֹלָם הַתּוֹרָה
אוֹמֶרֶת שְׂדוּקָא מִצַּב זֶה "וְיִאֲרֵר אֶת
הַלְּלִיָּה" וְרַשִּׁי מִפְּרֹשׁ שִׁישׁ לְקִרְוֹא אֶת
הַפְּסוֹק כְּאִילוֹ כְּתוּב "וְיִהְיֶה הָעֲנִין
וְהַחוּשָׁן" לְמַצְרִים, "וְיִאֲרֵר" עוֹמֵד הָאֵשׁ
אֶת הַלְּלִיָּה" לְבִנְיִי־יִשְׂרָאֵל, אוֹלָם תּוֹרַת
הַחֲסִידוֹת מְסִבִּירָה שֶׁאֵין בְּאוֹתוֹ לִילָה
הִיָּה מִצַּב מוֹפְלָא שֶׁל "הָעֲנִין וְהַחוּשָׁן
וְיִאֲרֵר", הִינּוּ שֶׁהָעֲנִין וְהַחוּשָׁן עֲצֻמִּים
הֵאִירוּ אֶת הַלְּלִיָּה, כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלל נָהִיָּה
אוֹר עַל יְדֵי בִיטוּל הַחוּשָׁן שִׁיעֵלָם
וּבְמִקּוֹמוֹ יְבֹא הָאוֹר, אֲבָל בְּלִיל קִרְיַת
יִם-סוּף הַחוּשָׁן עֲצֻמוֹ הַתְּהַפֵּךְ וְנַעֲשֶׂה
מִקּוֹר שֶׁל אוֹר וְגִילּוֹ, וְאִם כֵּן, הִרִי גַם
בְּקִרְיַת יִם סוּף הִייתָה לְכֹאֲוֶרָה
'אַתְּהֶפְכָּא' בְּאֹפֶן שֶׁהַחוּשָׁן עֲצֻמוֹ
נַעֲשֶׂה אוֹר, מְכַל מְקוֹם, בְּקִרְיַת יִם
סוּף עֲנִין זֶה שֶׁל הַתְּהַפְּכוֹת הַחוּשָׁן
לְאוֹר הִיָּה מִצַּד גִּילּוֹי אוֹר⁴⁵,
הִינּוּ הַתְּגַלּוֹת מִלְּמַעֲלָה כְּמִאֲמָר
הָאִמּוֹר בְּהִגְדָּה שֶׁל פֶּסֶח, אֹדוּת יִצִּיאת
מִצְרַיִם כְּכֹלל, נִגְלָה עֲלֵיהֶם עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִלֵּךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים
הַקְּבָ"ה⁴⁶, אָנִי וְלֹא מִלְּאָף
וְכֹו' אָנִי הוּא וְלֹא אַחֲרָי⁴⁷,
שְׂגִילּוֹי זֶה הָאִיר אֶת הַחוּשָׁן
וְהַפֵּךְ אוֹתוֹ לְאוֹר. אָמְנָם לַעֲתִיד
לְבֹא כְּתִיב⁴⁸ כְּתוּב בְּתַהֲלִיִּים
וְלִילָה בְּיּוֹם יִאִיר, הִינּוּ,
שְׂאָף עַל פִּי שְׂלִילָה בְּטַבְּעוֹ
וּמַהוּתוֹ הוּא חוּשָׁן, מְכַל
מְקוֹם, בְּיּוֹם יִאִיר מִצַּד עֲצֻמוֹ
וְזֶה 'אַתְּהֶפְכָּא' מִצַּד הַדְּבַר הַמִּתְהַפֵּךְ עֲצֻמוֹ וְלֹא בְּכָלל הַתְּגַלּוֹת מִלְּמַעֲלָה. וְעֵנִין
זֶה 'אַתְּהֶפְכָּא' שֶׁל הָרַע וְהַחוּשָׁן מִצַּד עֲצֻמוֹ לְטוֹב וְלָאוֹר יְכוּל לְהִיָּתוֹ עַל
יְדֵי הַגִּילּוּי הַיֵּשׁ הָאֱמִיתִי דְּוִקָּא, גִּילּוֹי הַמְּצִיאוֹת הָאֱלּוּקִית שְׂזוּהִי
מַעֲלַת הַגִּילּוּי דְּלַעֲתִיד לְבֹא שֶׁאֵז הִישׁ הָאֱמִיתִי שְׂכַעַת נַעֲלָם וְנִסְתָּר
יִאִיר וְיִתְגַּלֵּה, מָה שְׂאִין פֶּן בְּקִרְיַת יִם סוּף שְׂהִיָּה רַק גִּילּוֹי
בְּחִינַת הָאֵין שֶׁל יֵשׁ הָאֱמִיתִי אֲבָל לֹא בְּחִינַת הַיֵּשׁ שֶׁל הִישׁ הָאֱמִיתִי,
שְׂדוּקָא זֶה עֲצֻמוֹת הָאֱלּוּקוֹת.

(44) בשלח יד, כ. (45) המשך תער"ב שם ע' א'שכג; א'שכח. (46) הגש"פ פיסקא מצה זו. (47) שם פיסקא ויוציאינו.
(48) תהלים קלט, יב. וראה המשך תער"ב שם ע' א'שמה. (49) ראה תניא פל"ה (מד, סע"א). פל"ז (מח, סע"א). (50) ראה
תו"א קיד, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הלבנה **שִׁהְיָה** בימות המשיח **אור הלבנה** **כָּאֹר הַחֲמָה** **כָּאֹר**
2 **שְׁבַעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית**⁵¹ **כְּמוֹ שִׁהְיָה** הלבנה בתחילת הבריאה
3 **קֹדֶם מִיעוּטָהּ וְכו'.** שאז גם השמש וגם הלבנה היו מאורות גדולים
4 (ורק לאחר שהלבנה טענה שאין שני מלכים משמשים בכתר אחד, נתמעטה).
5 **וְזֶהוּ גַם דִּיוֹק הַלְשׁוֹן מִחֵר**
6 **חֹדֶשׁ, עַל דֶּרֶךְ מֵאֲמַר**
7 **רַ"ל**⁵² **בגמרא,** על הכתוב בתורה
8 **וְיִשְׁמְרֵת אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת**
9 **הַמִּשְׁפָּטִים** אשר אנכי מצווך היום
10 **לַעֲשׂוֹתָם,** **הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם**⁵³
11 **לְמַחֵר לִקְבֹּל שְׁכָרָם** וגם בענין
12 זה 'למחר' מכוון על לעתיד לבוא.
13 **וְהִינֵנו, שְׁכָלְלוֹת הָעֲבוּדָה**
14 בתורה ומצוות **בְּזִמְן הַזֶּה** היא
15 **עַל דֶּרֶךְ עֲבוּדַת עָרֵב רֹאשׁ**
16 **חֹדֶשׁ, שְׁבֻזָּה** במעשינו ועבודתינו
17 בתורה ומצוות 'היום', בזמן הזה,
18 **תְּלוּיִים כָּל הַגִּילּוּיִים** של גילוי
19 האלוקות **דְּלַעֲתִיד**⁵⁴, בימות
20 המשיח, **שְׁזָהוּ עֲנִין מִחֵר חֹדֶשׁ.**
21 **וְעֲנִין זֶה נִרְמָז גַּם בְּפָרְטֵי**
22 **הָעֲנִינִים שְׁאֹמֵר יְהוֹנָתָן לְדוֹד,**
23 **אִם** יונתן יאמר לנער שילווה אותו
24 לפגישה עם דוד **הַחֲצִיִּים מִמֶּךָ**
25 **וְהִנֵּה** אזי **שְׁלוֹם לָךְ** לדוד **אֵין**
26 **דָּבָר** אין לך ממה לחשוש **חֵי ה'**
27 **וְאִם** יונתן יאמר לנער **הַחֲצִיִּים**
28 **מִמֶּךָ וְהִלָּאָה** אזי דוד כן צריך
29 לחשוש, והמסר של יונתן לדוד הוא
30 **לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ ה'** ולעיל נשאלה
31 השאלה מה פשר הדברים ומה
32 שייכותם, לפי פנימיות העניינים,
33 'למחר חודש'.
34 והביאור הוא **דִּהְנָה, עֲנִין יְרִיִּית**
35 **הַחֲצִיִּים עַל יְדֵי הַקָּשָׁת מוֹרָה**
36 **עַל כָּלְלוֹת עֲנִין עֲבוּדַת**
37 **הַבִּירוּרִים,** על הנושא הכללי של
38 העבודה והשליחות לברר את הניצוצות
39 האלוקיים שבענייני העולם ולהעלותם
40 למקורם למעלה באלוקות **בְּמִבְּרָאָר**
41 **בְּהוֹסְפוֹת לְתוֹרָה** **אֹר**⁵⁵
42 **שְׁהַמְשִׁיכָה** של החץ **בְּקָשָׁת** לפני שוירים וזורקים את החץ **הִיא כְּדִי** **הַקֶּבֶ"ה, שְׁהִירֵי כָּל עֲנִין הָעֲבוּדָה** שבני ישראל עובדים בעולם

(51) ישע"י ל, כו. (52) עירובין כב, א. ע"ז ג, א. פרש"י ס"פ ואתחנן. (53) ואתחנן שם. (54) ראה תניא רפ"ז. (55) קג, א. (56) לשון חז"ל – סנהדרין צט, ב. (57) תמיד בסופה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בלימוד התורה וקיום המצוות הוא שליחותו של הקב"ה, על דרך
 - 2 מאמר רז"ל⁵⁸ במדרש הווי מכבדין את המצוות שהן שלוחי.
 - 3 וענין זה גופא עצמו (אם נסתיימה עבודת הבירורים או
 - 4 שעדיין נותרה עבודה) היה יהונתן צריך לברר אצל שאול דוקא
 - 5 ולכן אמר לדוד שיביא לו את המידע
 - 6 בנושא לאחר סעודת ראש חודש אצל
 - 7 אביו, שאול המלך. דהנה, שלש
 - 8 מצוות נצטוו ישראל
 - 9 בכניסתן לארץ, מינוי מלך
 - 10 וכריתת זרעו של עמלק ובנין
 - 11 בית הבחירה⁵⁹. וכינון
 - 12 שבשואול נתקיימה המצוה
 - 13 הראשונה מבין שלוש המצוות
 - 14 האמורות דמינוי מלך, להיותו
 - 15 המלך הראשון בישראל, ואם
 - 16 היה שאול מוחה זרעו של
 - 17 עמלק בשלימות היה נעשה אז
 - 18 בימי שאול ועל ידו גם ענין בנין
 - 19 בית הבחירה ונרק מפני שלא הכרית זרע עמלק
 - 20 הכרית זרע עמלק והחיה את
 - 21 אגג⁶⁰ מלך עמלק, כמסופר באריכות
 - 22 בספר שמואל, נעשה כל אריכות
 - 23 הגלות], לכן היה צריך יהונתן
 - 24 לברר אצלו אצל שאול דוקא
 - 25 אם כבר נסתיימה עבודת
 - 26 הבירורים, כי אצלו אצל שאול
 - 27 היה ענין הבירורים כו'.
 - 28 והסימן על זה לדעת האם
 - 29 נסתיימה עבודת הבירורים או לא
 - 30 נסתיימה עדיין היה ענין הקשת
 - 31 דוקא. והענין בזה⁶¹, דהנה
 - 32 איתא מובא בזה⁶² לא תצפי
 - 33 לרגלי דמשיחא עד דיתחי
 - 34 האי קשת בעלמא מתקשטא
 - 35 בגווי נהירין כו' וכדין צפי
 - 36 ליה למשיח לא תצפה לרגלי
 - 37 משיח עד שתראה קשת זו בעולם
 - 38 מתקשטת בצבעים בהירים כו' ואז צפה
 - 39 לו למשיח. ולקאורה אינו מוכן,
 - 40 הרי קשת הנראית בשמים היא
 - 41 אות ברית שלא יהיה
 - 42 מבוהל⁶³, כפי שהקדוש-ברוך-הוא
- הבטיח אחרי המבול בימי נוח, שהצורך בסימן זה הוא ענין בלתי
- רצוי, כי משמעותו הוא שמצב העולם הוא כזה שראוי להביא עליו מבול
- אלא שמפני השבועה הקדוש-ברוך-הוא נמנע מלהביא מבול בפועל ולכן
- אמר רבי שמעון בר יוחאי שאחת ממעלותיו היא שלא
- נראתה הקשת בימיו⁶⁴, כי
- בגלל זכותו הגדולה והמיוחדת, לא
- הייתה בכלל אפשרות למבול, ואם
- כן, מהי השייכות דקשת
- לרגליו של משיח שלכן אומר
- הזוהר שכאשר הקשת נראית, יש
- להגביר את הציפיה למשיח?
- אף הענין הוא, שהדייק הוא
- בענין הקשת בגוויין בהירין
- בצבעים בהירים דוקא ולא על עצם
- הופעת הקשת, וכפי שמבאר
- כבוד קדושת אדמו"ר הצמח
- צדק⁶⁵ שהוא הארת הקשת
- בצבעים בהירים ענין גילוי
- פנימיות עתיק, הבחינה העליונה
- והעמוקה והפנימית ביותר ב'כתר
- עליון', הקשורה בעצמות האלוקות,
- שעל ידי זה כאשר מאיר אור
- וגילוי מ'פנימיות עתיק' הנה
- החושף עצמו מאיר, כמבאר
- לעיל לגבי הדרגה הנעלית ב'אתהפכא'
- שהרע עצמו הופך לטוב והחושף עצמו
- הופך לאור. ובענין הקשת, משמעות
- הדברים היא שזהו שהענינים
- עצמם שמצד עצמם הם מסתירים על
- האור גורמים לריבוי הגוונים
- הבהירים, בדוגמת הגילוי
- דלעתיד לבא שלילה פיוס
- יאייר כמבאר לעיל שהכוונה היא
- שחושך הלילה עצמו הופך לאור.
- ולכן, כד יתחזי קשת בגוויין
- נהירין אזי תצפי לרגלי
- דמשיחא כאשר תראה הקשת
- בצבעים בהירים, אזי תצפה לרגליו של
- משיח. אמנם הדייק בזה הוא
- צפה לרגלי דמשיחא, הזוהר
- מדייק ואומר 'רגלי משיח' ולא משיח
- כי, ענינו של משיח עצמו

(58) תנחומא ויגש ו. וראה לקו"ת ויקרא ב, א. (59) סנהדרין כ, ב. (60) שמואל-א טו, ט. (61) בהבא לקמן – ראה המשך תער"ב שם ע' א'שה-א'שו. (62) ח"א עב, ב. (63) נח ט, יב ואילך. (64) ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב. (65) ראה אוה"ת נח ע, ב ואילך. וראה אוה"ת בראשית כא, ב ואילך. נח ח"ג תרנב, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הוא שהחושף יאיר מצד עצמו היינו שהחושף ישנתה במהותו
ובמקום להיות גורם מסתיר, ייחפף למקור של אור בנזכר לעיל, מה
שאין בן ענני הקשת בגוונים בהירין הרי הארת החושף
באופן כזה היא מחמת ריבוי ותוקף אור השמש, מבלי שינוי
מהותי במהותם של העננים וטבעם
להסתיר ולכן הרי זה רק
בבחינת רגלי משיחא ולא עצם
ענינו של משיח.
ומסיים⁶⁶ פרק זה אודות דוד
ויהונתן וישקו איש את רעהו
ויכפו איש את רעהו עד דוד
הגדיל לבכות יותר מיהונתן, ומבאר
את המשמעות הפנימית של הדברים.
דהנה, יהונתן בן שאול הוא
ענני ההשגה, שזהו ענני
התוכן הפנימי של הכתוב בתורה, לגבי
משפחתו של עשיו, שאול
מרחובות הנהר⁶⁷, בבחינת
בינה שבחלקי השכל, הבינה היא
ההתרחבות וההסתעפות של נקודת
החכמה לאורך ולרוחב ולעומק, כנהר
רחב, וכיוון שיהונתן הוא בנו של
שאול, ענינו הוא ההבנה וההשגה בבניה. מה שאין בן דוד ענינו

הוא שההקים עלה של תורה⁶⁸, ועלה של תשובה⁶⁹, (כדברי
המדרש: "הוקם על" כנגד מאה ברכות [על' בגימטריא מאה] שבכל יום היו
מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותיקן להם מאה ברכות, כיון שתיקנם
נחצצרה המגפה על עולה של תורה...", וכדברי הגמרא: "אמר רבי שמואל
בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב
נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על,
נאם דוד בן ישי שהקים עולה של
תשובה") ומכך שמעלת דוד בענין
התורה ובענין התשובה נקראת בלשון
עול 'עולה של תורה' ועולה של
תשובה, מובן שענינו של דוד הוא
קבלת עול דוקא עבודת השם
מתוך ביטול וקבלת עול מלכות שמים,
גם אם לא מבנים את הדברים בשכל.
וזהו עד דוד הגדיל, שהעבודה
של דוד, עבודת השם מתוך קבלת עול,
צריכה להמשיך עד שיהיה בגלוי
הענן והגדיל והפליא הוי'
לעשות בארץ⁷⁰, כלומר 'דוד
הגדיל' רומז לתקופה של לעתיד לבוא,
ימות המשיח, כאשר בארץ הזו
התחתונה תתגלה הגדולה וההפלאה
של האלוקות, גילוי העולם העצמי, במהרה בימינו.

הוא שהחושף יאיר מצד עצמו היינו שהחושף ישנתה במהותו
ובמקום להיות גורם מסתיר, ייחפף למקור של אור בנזכר לעיל, מה
שאין בן ענני הקשת בגוונים בהירין הרי הארת החושף
באופן כזה היא מחמת ריבוי ותוקף אור השמש, מבלי שינוי
מהותי במהותם של העננים וטבעם
להסתיר ולכן הרי זה רק
בבחינת רגלי משיחא ולא עצם
ענינו של משיח.
ומסיים⁶⁶ פרק זה אודות דוד
ויהונתן וישקו איש את רעהו
ויכפו איש את רעהו עד דוד
הגדיל לבכות יותר מיהונתן, ומבאר
את המשמעות הפנימית של הדברים.
דהנה, יהונתן בן שאול הוא
ענני ההשגה, שזהו ענני
התוכן הפנימי של הכתוב בתורה, לגבי
משפחתו של עשיו, שאול
מרחובות הנהר⁶⁷, בבחינת
בינה שבחלקי השכל, הבינה היא
ההתרחבות וההסתעפות של נקודת
החכמה לאורך ולרוחב ולעומק, כנהר
רחב, וכיוון שיהונתן הוא בנו של
שאול, ענינו הוא ההבנה וההשגה בבניה. מה שאין בן דוד ענינו

(66) שמואל-א כ, מא. (67) עץ חיים שער ח (שער דרושי הנקודות) פ"ד. (68) ראה במדב"ר פ"ח, כא. מדרש שמואל פכ"ט.
תדא"ר רפ"ב. (69) מו"ק טז, ב. וראה מפרשים לבמדב"ר שם. (70) ע"ד לשון אדה"ז באגרתו – אג"ק ח"א ע' צד"צ.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

"ותאמר לה בת פרעה חיליכי את תלך תזה והניקדו לי ואתן את
שכר, ותקח האשה הילד ותניקוהו", מבארת הגמרא, אמר רבי
חמא ברבי חנינא, נזרקה בה רוח נבואה והיא מתנבאה, ואינה
יודעת מה מתנבאה, שלשון 'חיליכי' בנזרקה, היינו הא – תינוק
זה, שליכי – שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד.
הניקי אותו 'ואני אתן את שכר', אמר רבי חמא ברבי חנינא לא
דין לצדיקים שמחזירין להן את אבידתן, אלא שנותנין להן
שכרן על כך.
נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, "ותקח מרים הנביאה אחות
אחרן את התף וגו'", שואלת הגמרא, מפני מה נאמר אחות אחרן,
ולא נאמר אחות משה. ומשיבה, אמר רב עמרם אמר רב, ואמר
לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מרים מתנבאה בן,
עוד בטרם נולד משה, כשהיא רק אחות אחרן ולא אחות משה.

הקב"ה, וכי פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דבר טמא –
מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים
הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא
לאשה מן העבריות שתניקוהו. והיינו דכתיב "את מי יורה דעה
ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וגו'", ומבארת הגמרא, למי יורה
דעה – למי לימד הקב"ה תורה, ולמי הוא יבין שמועה, לגמולי –
למי שהבדיל עצמו וגמול מחלב טמא, ולעתיקי – למי שהעתיק
עצמו משדים טמאות.
"ותאמר לה בת פרעה לבי וגו'", אמר רבי אלעזר מה שאמר
העלמה מלמד, שהלכה מרים להביא לה מינקת בנזירות בעלמה
– כנערה שכל כוחה עליה. ורבי שמואל בר נחמני אמר מה
שנאמר 'העלמה' היינו שהעלמה את דברה – שלא אמרה שהיא
אחותו ומביאה את אם הילד.

בס"ד. שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח וער"ח אייר, ה'תשי"א.

בלתי מוגה

א. מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש.

* * *

ב. אודות כתיבת שמו של החודש (המתברך בשבת זו) – שיש ספק אם צריך לכתוב "איר" ביו"ד או "אייר" בב' יודיין – ידוע הרמז ש"אייר" ראשי-תיבות אברהם יצחק יעקב רחל, ולכן צריך לכתוב "אייר" בב' יודיין¹.

וצריך להבין: מהי השייכות המיוחדת של רחל עם האבות, שלכן מצינו שנמנית יחד עם האבות – אברהם יצחק יעקב רחל?

וביותר יפלא הדבר – מצד ההפרש בין האבות להשבטים:

ידוע² שהאבות ("אין קורין אבות אלא לשלשה"³) שייכים לכל בניי, להיותם "אבות" של כל בניי, שכל בניי נקראים "בני אברהם יצחק ויעקב", משא"כ השבטים, כל שבט כולל רק חלק מבניי, בני ראובן, בני שמעון וכו'. ועד"ז בעבודה – שעבודת האבות נדרשת מכל בניי ("בחי" האבות צריך להיות בכל אדם שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל⁴), משא"כ עבודת השבטים, "כל שבט ושבט במסילתו יעלה", ומכל שבט נדרשת העבודה המיוחדת לשבט זה דוקא (מבני ראובן נדרשת העבודה דראובן, מבני שמעון נדרשת העבודה דשמעון, וכיו"ב בשאר השבטים)⁵.

וכיון שבני רחל הם ב' שבטים בלבד, יוסף ובנימין – יפלא ביותר שייכותה של רחל (שממנה יצאו רק יוסף ובנימין) לאברהם יצחק ויעקב שהם ה"אבות" דכל בניי?

ג. ויובן בהקדם ביאור הטעם לכך שרחל היא היחידה מבין כל האמהות שלא נקברה במערת המכפלה – שמצינו בזה ב' טעמים שלכאורה הם בסתירה זל"ז:

א) "לפי שזלזלה במשכב הצדיק (באמרה ללאה "שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה לך תחת דודאי בנך") לא זכתה להקבר עמו"⁶.

ב) "שתהא לעזרה לבניי כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים דרך שם, יוצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת רחמים עליהם, שנאמר⁷ קול ברמה נשמע וגו', והקב"ה משיבה יש' שכר לפעולתך נאום ה' וגו' ושבנו בנים לגבולם"⁸.

ויש לומר בתיווך ב' הטעמים⁹ – שהסיבה לכך שבין כל האמהות יכולה דוקא רחל להיות לעזרה לבניי, לבכות ולבקש רחמים עליהם, ולפעול ה"ושבו בנים לגבולם", היא, בגלל שיש לה זכות הקשורה עם ויתור על משכב הצדיק¹⁰:

איתא במדרשי חז"ל¹¹ ש"הלכו אבות ואמהות לפייס את הקב"ה . . ולא נתפייס, נכנסה רחל אמרה לפניו, רבש"ע, רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי בשר ודם, הוי אומר רחמיך מרובים, והלא אני הכנסתי צרתי בתוך ביתי, שכל עבודה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי, ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך שתוק להם", "ומה אני שאני בשר ודם . . לא קנאתי לצרה שלי . . ואתה מלך חי וקיים . . מפני מה קנאת לע"ז שאין בה ממש",

(7) שם טו-טז.

(1) ראה רמ"א אה"ע סקכ"ו ס"ו ובבית שמואל שם סק"ב.

(8) פרש"י ויחי מח, ז (נתבאר בלקו"ש ח"ל ע' 236 ואילך).

(2) תו"א ר"פ וארא.

(9) ראה השקו"ט בזה במפרשי רש"י (באר היטב). שפ"ח. משכיל לדוד) עה"פ.

(3) ברכות טז, ב.
(4) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 54. וש"נ.

(10) ראה גם גו"א עה"פ.

(5) פרש"י ויצא ל, טו.

(11) פרש"י ורד"ק לירמ' שם – מפתיחתא דאיכ"ר כד.

(6) ירמ' לא, יד.

- 1 [ובפרט שאצל הקב"ה לא שייך כלל המושג של קנאה, שהרי, הקב"ה הוא המציאות האמיתית, שמציאותו מעצמותו, משא"כ הנברא שרק נרגש אצלו שמציאותו מעצמותו]¹²,
- 3 ומסיים שם: "מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הה"ד קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בני' כי איננו, וכתוב כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו', וכתוב ויש תקוה לאחריתך נאום ה' ושבו בנים לגבולם",
- 6 "יפה למדת סגוריא, יש שכר לפעולתך ולצדקתך שמסרת סמניך לאחרתך".
- 7 ולכאורה אינו מובן: פעולתה של רחל במסירת הסימנים לאחרתה משמעותה וויתור על משכב הצדיק, שזהו"ע של חסרון [ועד שנענשה בגלל וויתור על משכב הצדיק (בשביל הדודאים) ללילה א' בלבד],
- 9 ואיך יכולה פעולה זו להחשב בתור מעלה, ועד שבזכות זה יחזיר הקב"ה את ישראל למקומן?
- 10 וההסברה בזה – שהיא הנותנת – שכיון ש"משכב הצדיק" הו"ע רוחני נעלה ביותר שחלילה לוותר עליו, ואעפ"כ, הסכימה רחל לוותר על זה ומסרה הסימנים לאחרתה, היינו, שמסרה את הרוחניות שלה (זי האָט אָפגעגעבן ניט נאָר אירע גשמיות נאָר אויך אירע רוחניות)... וכל זה כדי "שתהא לעזרה לבני", שתוכל לבקש רחמים על בני' – נחשב הדבר למעלה הכי גדולה, והקב"ה מבטיח "בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן", "ושבו בנים לגבולם".
- 15 ד. ע"פ האמור יש לבאר הקשר והשייכות של רחל עם האבות – אברהם יצחק יעקב רחל:
- 16 כשם שה"אבות" שייכים לכל בני' כך שייכת גם רחל (לא רק לב' השבטים יוסף ובנימין שיצאו ממנה, אלא) לכל בני' – כיון שרחל מסרה נפשה כדי שתוכל לבקש רחמים על כל בני', ובזכותה מבטיח הקב"ה "ושבו בנים לגבולם", שזהו"ע השייך לכל בני'.
- 19 ויש להוסיף, שמלבד השתדלותה של רחל לטובת כל בני', ש"בוכה ומבקשת רחמים עליהם", ה"ה משתדלת גם עבור השכינה – כמרומו בלשון הכתוב "רחל מבכה על בני' כי איננו", אף שלכאורה "כי אינם מבעי לי" (שהרי ביחס ל"בני' מתאים יותר הלשון "כי אינם"), "בגין דבעלא . . . אסתלק מינה כו"¹³, היינו, שרחל מבכה (גם) על העדר גילוי השכינה, ובמילא, פועלת היא (נוסף על ה"ושבו בנים לגבולם") גם השבת גילוי השכינה שתהי' בהגאולה העתידה.
- 24 * * *
- 25 ה. בהשיחה שנדפסה בקונטרס חג הפסח¹⁴, אומר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שקודם גילוי המשיח ישנם "חבלי לידה", וכדי למהר את הלידה צריך להיות פריצת גדר, והיינו, ע"י שמחה, כי שמחה פורצת גדר¹⁵,
- 27 ומבאר שם, שהשמחה צריכה להיות מצד הטוב של הזולת, שהרי הזולת הוא בודאי טוב.
- 28 – ולהעיר, שבימינו אלו, כבר יצאנו י"ח חבלי לידה, ועתה צריך להיות רק ענין השמחה, ועי"ז
- 29 יכולים אפילו בשעה קלה¹⁶ לפעול ביאת המשיח. –
- 30 ובהתאם לכך הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג באחרון של פסח להורות שירקדו ריקוד של משיח
- 31 ("משיח'ס טאַנץ")¹⁷.
- 32 – מצד טעמים שונים לא רציתי לעשות כן באחרון של פסח עצמו... ובכל אופן, יש להשלים זאת
- 33 ביום הש"ק זה, שהוא עדיין המשך לאחרון של פסח, ולכן, ירקדו עתה "משיח'ס טאַנץ".

(16) ברשימה אחרת: במכ"ש וק"ו ממה שמצינו בהיפך הטוב, שע"ז שהשאירו את אגג חי ללילה א' יצא ממנו המן (ראה מגילה יג, רע"א ובחדא"ג מהרש"א שם), ועאכו"כ במדה טובה שמרובה כו' (ראה יומא עו, א. ושי"נ).

(17) ראה שיחה הנ"ל בסופה (סכ"ב).

(12) חסר קצת (המו"2).

(13) זח"כ כט, ב (וראה לקוטי לוי"צ לשם ע' נט). וראה גם זח"ג כ, ב.

(14) שיחת אחש"פ תרצ"ה סי"ט (סה"מ תשי"א ס"ע 246 ואילך).

(15) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

ויה"ר שעי"ז יומשכו כל הענינים באופן ד"והריקותי¹⁸ לכם ברכה עד בלי די¹⁹.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א רקד עם כל הקהל במחול – "משיח'ס טאנץ"].

* * *

ו. כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג לברך (בתקופה זו) קיץ בריא ("א געזונטן זומער").

– בשנים הראשונות הי' נוהג להקדים ולומר שבפולין נוהגים לברך קיץ בריא, אבל בשנים האחרונות לא הי' אומר הקדמה או אמתלא, אלא הי' מברך בפשטות: "קיץ בריא".

ויש להוסיף, שהכוונה בזה היא לא רק בנוגע לענינים גשמיים, אלא גם בנוגע לענינים רוחניים:

בנוהג שבעולם – וכן הוא גם אצל בני – שבימות הקיץ עוסקים בענינים של הבראת הגוף. וכיון ש"היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת) ה' הוא" (כפס"ד הרמב"ם²⁰), מובן, שהבראת הגוף בימות הקיץ צריכה להיות באופן שיתוסף גם בנוגע לענינים רוחניים.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) קיץ בריא בגשמיות וברוחניות.

* * *

ז. [לאחרי תפלת מנחה – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

נכנסתי פעם לכ"ק מו"ח אדמו"ר בש"ק הראשון מהשבתות שבין פסח לעצרת, לאחר מנחה, ואמר לי: עכשיו צריכים ליקח גמרא מש"ס ווילנא וללמוד פרקי אבות [וכשהעירתי שהלימוד דפרקי אבות בגמרא מש"ס ווילנא יקח זמן רב, נענה כ"ק מו"ח אדמו"ר והוסיף], אמירה או לימוד ("געזאגט אָדער געלערנט"), אבל לא באריכות²¹.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) עכשיו צריכים לומר או ללמוד פרקי אבות.

(20) הל' דעות רפ"ד (וראה לקו"ש ח"ג ע' 806 הערה 9).

(21) ראה גם "רשימות" חוברת קמג ע' 10.

(18) מלאכי ג, יר"ד.

(19) בזכרון אחדים: שירקדו "משיח'ס טאנץ" עם הניגון "והריקותי לכם ברכה".

המשך ביאור למס' יבמות ליום שישי עמ' ב

שהוא מויד ונתכוין לביאת נזות, והיא קמפונגה למצוה, אלא אפילו אם הוא שונג והיא מוידה, דתרוויחו, בין היבם ובין היבמה לא קמפונגה לשם מצוה, אפילו הכי, קנה היבם.

מביאה הגמרא ברייתא המוסיפה על חידוש המשנה: תני רבי חיאי, היבם קונה את היבמה אפילו אם שניהם היו שונגים או שניהם מוידים או שניהם אנוסים בביאה, ששניהם לא התכוונו למצות יבום.

הגמרא ממשיכה לבאר את המשנה: 'אנוס' דמתניתין – שהוזכר במשנה, היכי דמי, אילימא בשאנסוהו עובדי פוקבים שאם לא יבוא על היבמה יהרגוהו ובא עליה, והאמר רבא, אין טענת אונס לערוה, כלומר אין אדם נאמן לפטור עצמו כשבא על הערוה בטענה שבא עליה באונס שכפוהו לעשות כך, לפי שאין קישוי לאדם אלא לדעת, וכיון שבא על הערוה מדעתו אינו נקרא אנוס.

הגמרא רוצה לבאר באופן אחר: אלא תאמר שבאונס מדובר בישן שנתקשה ובא עליה, ונמצא שאף הקישוי באונס. דוחה הגמרא: והאמר רב יהודה,

העיריות שבתורה – הנשים שאסרתן התורה עליו באיסור ערוה, או על אחת מן הנשים הפסולות לנישואין, כגון אלמנה הפסולה להנשא לבנה גדול (והקרא כא יד), שבא עליה כהן גדול, או גרושה וחלוצה הפסולות לבנה הדייט (והקרא כא ז), שבא עליהן כהן הדייט, וכן ממזרת ונתניה הפסולות להנשא לישראל שבא עליהן ישראל, או בת ישראל האסורה לממזר ולנתין שבא אחד מהם עליה, בכל אלו פסלה לכהונה, ולא חילק הכתוב בפסול זה בין ביאה לביאה, אם היתה כדרכה או שלא כדרכה, ואם היתה העראה או גמר ביאה.

גמרא

שנינו במשנה: הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד וכו' אפילו הוא שוגג והיא מזימה וכו'.

שואלת הגמרא: מאי אפילו, הרי כבר שנינו שאין חילוק בין שוגג למזיד. משיבה הגמרא: בדרך לא מיבעיא קאמר התנא במשנה, כלומר, לא מיבעיא לומר שהיבם קונה אם הוא – היבם שונג ולא ידע שהיא יבמתו, והיא קמפונגה למצוה של יבום, אי נמי באופן

בס"ד. שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח וער"ח אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. פרשת אחרי באה בהמשך לפרשת שמיני שבה מסופר אודות יום השמיני למילואים, שבו היתה
2 תכלית השלימות דהקמת המשכן, ובין הענינים הנעלים שהיו אז, היה גם הענין ד"בקרבתם לפני ה'"¹
3 אצל נדב ואביהוא.²

4 וכמבואר במאמר הידוע של כבוד־קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן³, שהענין ד"בקרבתם לפני
5 ה'" שהיה אצל נדב ואביהוא הוא ענין של מעלה - שהרי לפי הפירוש הפשוט, אינו מובן: על נדב
6 ואביהוא נאמר "בקרובי אקדש", שהיו גדולים יותר אפילו ממשה ואהרן, ואיך יתכן שהיה אצלם ענין
7 של חטא? - ועל־כן צריך לומר שהענין ד"בקרבתם לפני ה'" כשלעצמו לא היה בו ענין של חטא,
8 ואדרבה, זוהי מדריגה נעלית בעבודה; החסרון הוא רק שהענין ד"בקרבתם" היה באופן ד"וימותו", שהיה
9 אצלם 'רצוא' ללא 'שוב'.

10 ובהמשך לזה נאמר בפרשתנו: "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימותו"
11 (שזהו המאורע אודותיו מסופר בפרשת שמיני) - "דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש
12 וגו'", שעל־ידי־זה מבטיחים שלא יהיה 'רצוא' ללא 'שוב'.

13 ומובן, שזוהי מעלה ושלימות נעלית יותר מהמעלה והשלימות שבפרשת שמיני - לא רק מצד ה'שוב'
14 שלאחרי ה'רצוא', אלא המעלה היא כבר ב'רצוא', שהוא באופן אחר, וכידוע³ בפירוש מאמר רז"ל⁵ "נכנס
15 בשלום ויצא בשלום", שהסיבה לכך ש"יצא בשלום" ('שוב' שלאחרי ה'רצוא') היא בגלל ש"נכנס
16 בשלום" (שה'רצוא' היה באופן שלאחרי ה'יהיה 'שוב')⁶.

17 ב. והנה, אף־על־פי שהכניסה אל הקודש כדבעי, כהמשך הכתוב "בזאת יבוא גו' בפר בן בקר וגו'",
18 שייכת לכהן גדול, ודוקא בזמן שבית המקדש קיים ויש קודש הקדשים בתקופה* (אבל בזמן הזה לא שייכת
19 הכניסה אל הקודש, וגם לא הקרבת הקרבנות שעל ידם תהיה הכניסה אל הקודש כדבעי), מכל־מקום,
20 הרי "התורה היא נצחית"⁷.

21 ונצחיות התורה היא לא רק בנוגע ללימוד התורה, אלא גם בנוגע לקיום מצוות התורה, כי אף־על־פי
22 שהמצוות שקיומן גם בזמן הזה הם מתי מספר⁸, הרי זה רק בנוגע לקיום בגשמיות, אבל ברוחניות ישנו
23 גם בזמן הזה הקיום של כל המצוות.

24 וכידוע⁹ בענין "ונשלמה פרים שפתינו"¹⁰, שלימוד התורה בזמן הזה בהלכות הקרבנות הוא בתור
25 "תשלומין" להקרבת הקרבנות, וכמאמר רז"ל¹¹ "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכל העוסק

(*) מה־שאינ־כן כשהיה הארון והכפורת בשדה פלשתים וקריית יערים (זבחים קיח, ב), ושולחן ומנורה הוי בנוב וגבעון
(שם קיב, ב), שהיה זה יותר מעשרים שנה, והוא הדין אם היה מאות בשנים - קרוב לומר שאין איסור כניסה, כיון שהארון
וכפורת נמצאו במקום אחר מקודש (ולא - שנגנזו) - ואין הזמן גרמא לחפש בזה.
ולא עוד אלא שקרוב לומר שבאם הייתה נהרסת המחיצה וההבדלה בין קודש הקדשים ושאר הבית בזמן בית המקדש
אפילו (וכגון קודם נצחון החשמונאים וכיוצא בזה) - מחוייבים בתמיד וכיוצא בזה ואין איסור כניסה (על־כל־פנים במיוחד)
לקודש הקדשים. ונפקא מינה גם בזמנא ג' - היש מן ה"ת תוס' איסור בנוגע למקום קדש"ק. ואין כאן מקומו.

(תורת מנחם - התועודיות חל"ג ע' 385). וש"נ.

(7) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(8) ראה מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ס"ע רסו. וש"נ.

(9) ראה גם לקו"ש חל"ב ע' 36 ואילך. וש"נ.

(10) הושע יד, ג.

(11) מנחות בסופה. ועוד.

(1) ריש פרשתנו.

(2) שמיני יו"ד, א ואילך.

(3) סה"מ תרמ"ט ע' רנט.

(4) שמיני שם, ג ובפרש"י.

(5) חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב (לגירסת הע"י). ירושלמי שם

פ"ב ה"א.

(6) ראה גם שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשכ"ב ס"ט

בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת", והיינו, שעל-ידי לימוד הלכות הקרבנות ישנו (לא רק הענין דלימוד התורה, אלא) גם קיום מצות הקרבנות, אף שהקרבנות בגשמיות אינה שייכת בזמן הזה. וזוהי מעלת התורה לגבי מצוות: מצוות - יש להם מדידה והגבלה, כמו מצות הקרבנות, שתלויה בבית המקדש, במזבח ובכהנים; מה-שאין-כן בלימוד הלכות הקרבנות, הנה גם איש זר אשר לא מבני הכהנים, ובזמן הזה שאין בית המקדש ומזבח, נחשב לו "כאילו הקריב כו".

ג. ובענין זה יש חידוש גדול:

בדרך כלל מבואר טעם החילוק בין מצוות שיש בהם מדידה והגבלה לתורה שאין בה מדידה והגבלה, שזהו לפי שמצוות קשורים עם זמן ומקום, ואילו תורה היא למעלה מזמן ומקום. ועל-דרך החילוק שבין איברים לדם¹²; ובה ניתוסף חידוש - ש"כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו'", היינו, שלא זו בלבד שעל-ידי התורה יש לו הענין שלמעלה מהזמן, אלא שעל-ידי התורה יש לו גם את ענין המצוות - "כאילו הקריב כו'" - כפי שהם פרטים מחולקים ובמדידת הזמן והמקום.

ולכאורה צריך ביאור: הניחא שעל-ידי לימוד התורה מתעלה יהודי למעלה מזמן ומקום; אבל איך אפשר שעל-ידי-זה יהיה אצלו גם ענין המצוות כפי שהם באופן של התחלקות פרטים?!

אך מצינו דוגמא לזה בענין התשובה:

בנוגע לר' אלעזר בן דורדיא שעליו אמרו¹³ "יש קונה עולמו בשעה אחת", ידועה השאלה¹⁴: כיון שלא היו לו תורה ומצוות, הרי לא היו לו "כלים", ואם כן, איך היה יכול לקנות עולמו?!

והתירוץ על זה¹⁴ - לא שמצד מעלת התשובה (שלמעלה מתורה ומצוות) אין צורך בכלים;

- בודאי יש צורך בכלים. וזהו כל החידוש של עולם התיקון על עולם התוהו, שצריך להיות אורות בכלים דוקא. ובענין זה התבטא החטא של נדב ואביהוא, שאצלם היה סדר ההנהגה של עולם התוהו: רצוא ללא שוב, אורות ללא כלים -

אלא, שמצד מעלת התשובה ניתנו לו גם "כלים" - הכלים של יוחנן כהן גדול ש"שימש בכהונה גדולה שמונים שנה כו"¹⁵.

וכמו שמצינו בענין התשובה - כן הוא גם בענין התורה, שעליה אמרו¹⁶ "המאור שבה היה מחזירן למוטב", וכדאיתא במפרשים¹⁷ ש"המאור שבה" היינו פנימיות התורה, שעל ידה מחזירים את הניצוצות שהיו בקליפה בגלל משך הזמן שלמד תורה שלא לשמה¹⁸, ומעלים אותם לקדושה.

ומזה מובן גם שעל-ידי פנימיות התורה נותנים מלמעלה ה"כלים" שנמשכים על-ידי מעשה המצוות.

ד. ומכל זה מובן, שהענין ד"בזאת יבוא גו' אל הקודש גו'", כפי שהוא ברוחניות - שייך גם עתה, ואצל כל אחד מישראל (לא רק כהן, ובודאי לא רק כהן גדול), ולא רק "אחת בשנה"¹⁹, אלא גם בכל השנה כולה, כי ההגבלות על הכניסה אל הקודש הם רק בנוגע לכניסה בגשמיות, אבל לא בנוגע לכניסה ברוחניות, שנעשית על-ידי "ונשלמה פרים שפתינו" - לימוד התורה.

וככל הענינים - מרומז גם ענין זה בנגלה דתורה²⁰:

על הפסוק "דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא גו'", איתא בתורת כהנים: "אחיך באל יבוא ואין משה באל יבוא". ומפרש הראב"ד, שאצל משה רבינו לא היתה ההגבלה ד"אל יבוא בכל עת" (וגם לא ההגבלה ד"בזאת יבוא גו' בפר בן בקר גו'"), אלא היה יכול לבוא לקדש הקדשים בכל עת שירצה (וללא קרבנות מיוחדים).

(17) ראה יפ"ע לאיכ"ר שם. קה"ע לירושלמי שם.

(18) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. וש"נ.

(19) פרשתנו טז, לד.

(20) ראה גם שיחת אחש"פ סמ"א-ג (לעיל ע' 234 ואילך).

וש"נ.

(12) ראה לקו"ת במדבר יג, א. ובכ"מ.

(13) ע"ז יז, סע"א.

(14) ל"ת וסה"ל להאריז"ל לתהלים מזמור לב.

(15) ברכות כט, א. וש"נ.

(16) פתיחתא דאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

- 1 ואף שיש שחולקים על הראב"ד²¹ - הרי דברי התו"כ לפי פירוש הראב"ד הובאו בשל"ה²², וגם בדברי
2 ה'צמח צדק'²³, ומבאר זאת על-פי חסידות, שזהו לפי שענינו של משה הוא תורה, כמו שכתוב²⁴ "זכרו
3 תורת משה עבדי", וכפי שלומדים בשבת זו בפרקי אבות²⁵: "משה קיבל תורה מסיני", והתורה היא
4 למעלה מהגבלות הזמן, ולכן היה משה יכול לבוא אל הקודש בכל עת שירצה.
- 5 וכאן רואים ענין נוסף במעלת התורה (על המצוות): נוסף לכך שאצל משה (שענינו תורה) לא היו
6 הגבלות, והיה יכול ליכנס אל הקודש בכל עת שירצה, הנה עוד זאת, שגם כניסת אהרן אל הקודש כדבעי
7 נפעלה על-ידי משה דוקא - "וידבר ה' אל משה גו' דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש
8 גו' בזאת יבוא גו'", היינו, שציווי זה נאמר למשה, ומשה הוצרך לומר לאהרן ולפעול עליו שכניסתו אל
9 הקודש תהיה בשלום.
- 10 ה. ומזה מובן, שגם ההוראה שבפרשת השבוע שהכניסה אל הקודש תהיה כדבעי, שייכת גם עתה
11 בנוגע לכל אחד מישאל (שהרי הכניסה אל הקודש ברוחניות שייכת לכל אחד, בכל זמן ובכל מקום):
12 בשעה שיהודי עומד באמצע קריאת שמע, שאז נדרשת ממנו תנועה של מסירות נפש, "בכל מאדך"²⁶,
13 לצאת מכל המדידות וההגבלות - הנה באותה שעה דורשים ממנו שהתפילין של ראש והתפילין של יד
14 יהיו מונחים במקומם המדויק; באמצע המסירות נפש דקריאת שמע - צריך למשמש בתפילין²⁷,
15 ולהבטיח שמקומם מכוון כראוי²⁸.
- 16 ושני ענינים אלו - רצוא ושוב - כיון שתורת-אמת דורשת אותם, צריכים שניהם להיות באמת, היינו,
17 לא בשביל הזולת, להכריז "ה' אחד" בקול גדול כדי שחבירו יחשוב שהוא אוחד ב"מסירת-נפש", וביחד
18 עם זה, להראות "קונץ" שביחד עם המסירות נפש יכול הוא לשמור ולדייק על התפילין... אלא שני
19 הענינים צריכים להיות באמת, אדעתא דנפשיה.
- 20 ולכאורה, איך יכולים להיות שני הענינים ביחד: הרי לא שייך למדוד את המסירות נפש ד"בכל מאדך"
21 שתהיה עד כאן ותו לא, כי, כאשר יש ענין של מדידה, אין זו מסירות נפש ואין זה "בכל מאדך"; וכיון
22 שנמצא במעמד ומצב של מסירות נפש ו"בכל מאדך" לאמיתתו, למעלה ממדידה והגבלה - איך אפשר
23 להבטיח שבשעת מעשה יהיה אצלו גם ענין ה"שוב"!!
- 24 ועל זה באה ההוראה: "בזאת יבוא אהרן אל הקודש" - שהכניסה אל הקודש צריכה להיות מתוך
25 ביטול²⁹; לא בגלל שרצונו לבוא אל הקודש, אלא בגלל שזהו רצון העליון. וכאשר הכניסה אל הקודש היא
26 בביטול, בכדי להשלים את הכוונה העליונה - אזי אין סתירה בין ה"רצוא" ל"שוב", כיון ששניהם נעשים
27 מצד הכוונה העליונה, וכאמור לעיל, שכאשר "נכנס בשלום" אזי גם "יצא בשלום"³⁰.
- 28 ו. ויש להוסיף בביאור העילוי דפרשת אחרי ("בזאת יבוא גו'", כניסה בשלום) לגבי פרשת שמיני
29 ("בקרבתם לפני ה' וימותו") - בשייכות ליום השבת קודש שלאחרי אחרון של פסח:
30 בנוגע ליום השמיני למילואים (אודותיו מדובר בפרשת שמיני) מצינו³¹ שהוא בדוגמת כינור של ימות
31 המשיח שיהיה של שמונה נימין³², שהוא נעלה יותר באין ערוך מהכינור של בית המקדש שהיה של
32 שבעה נימין³².
- 33 וענין זה הוא על-דרך העילוי דאחרון של פסח לגבי ראשון של פסח: היום-טוב דראשון של פסח
34 קשור עם הגאולה ממצרים (שבהמשכה היה הענין דמתן תורה, משכן ובית המקדש - כינור של שבעה
35 נימין); ואילו היום-טוב דאחרון (שמיני) של פסח - קשור עם הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח³³.

(28) ראה פמ"ג (א"א) או"ח שם סק"א.

(29) ראה סה"מ תרל"ב ח"ב ריש ע' תרטז. עטר"ת ס"ע קט. ועוד.

(30) ראה גם ההוראה בעבודת ה' מפירוש רש"י ריש פרשתנו (שנתבאר בשיחה הבאה) - לקו"ש ח"ז ע' 125 ואילך.

(31) ראה כלי יקר ר"פ שמיני.

(32) ערכין יג, ב.

(33) ראה שיחת אחש"פ ס"ח (לעיל ריש ע' 202). וש"נ.

(21) ראה צפע"נ פרשתנו ע' קסח. וראה גם לקו"ש חל"ב ע' 32

הערה 42. וש"נ.

(22) קסה, ב. שכו, ב.

(23) הוספות לאוה"ת ויקרא ס"ע רפה ואילך.

(24) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(25) רפ"א.

(26) ואתחנן ו, ה.

(27) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ח ס"ב. וש"נ.

ולהעיר, שהקביעות דיום השמיני למילואים - ראש חודש ניסן - היא באותו יום בשבוע שבו חל יום ראשון של פסח ואחרון של פסח, כי, בשמיני למילואים היתה לא רק הקמת המשכן (דעכשיו, ששייך ליציאת מצרים, ראשון של פסח), אלא גם הכנה לכינון של שמונה נימין שבימות המשיח (ששייך לאחרון של פסח), ועד ש"אותו יום נטל עשר עטרות" ³⁴ - עשר שלמעלה גם משמונה.

אמנם, לאחר כל העילויים שישנם בשמיני למילואים (שכולל גם הגילויים דימות המשיח), יכולים להיות "שקועים" ("פאָרטרונקען") בהגילויים דימות המשיח באופן של רצוא בלבד; והשלימות האמיתית היא בפרשת אחרי - שענינה לפעול שתהיה המשכת אורות בכלים, "נכנס בשלום ויצא בשלום".

וענין זה (שהעילוי דפרשת אחרי לגבי פרשת שמיני הוא גם בנוגע לענין דימות המשיח שבפרשת שמיני) מרומז בכך שפרשת אחרי קורין ביום השבת קודש שלאחרי אחרון של פסח (היום-טוב הקשור עם הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח), שבו נעשית העליה והשלימות דאחרון של פסח, כידוע ³⁵ שכל ימי השבוע עולים ביום השבת קודש שלאחריהם.

ולהעיר, שגם בקביעות שנה זו שאחרון של פסח חל בשבת, ולכאורה אפשר לומר שאינו עולה בשבת שלאחרי, הנה האמת היא, שגם הוא עולה בשבת שלאחרי, כי, ביום השבת יש שני ענינים: (א) שייכותו לימי השבוע שלפניו, שמתעלים בו (כנזכר לעיל), (ב) שייכותו לימי השבוע שלאחרי, ש"מינה מתברכין כולהו יומין" ³⁶. וכיון שימי השבוע דפרשת אחרי מתברכים מיום השבת שלפניהם, אחרון של פסח, הנה כאשר מתעלים בשבת שלאחריהם, אזי גם השבת שבהם, שזהו השבת שלפניהם שממנו נתברכו, עולה ונכלל בשבת שלאחרי.

ונוסף לזה: כתיב ³⁷ "מגיד דבריו ליעקב גו'", "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" ³⁸. וכיון שישנו ציווי "מעלין בקודש ואין מורדין" ³⁹ (חס-ושלום), הרי מובן שגם סדר ההמשכות מלמעלה הוא באופן שהולך ונמשך בעילוי אחר עילוי; כשם שבעבודתו של יהודי ניתוסף עילוי מיום ליום על-ידי ההוספה בתורה ומצוות, כך גם למעלה כביכול.

ומזה מובן, שכיון שיום השבת קודש פרשת אחרי בא לאחר אחרון של פסח, הרי הוא נעלה יותר ממנו. והעילוי הוא לא רק בענין הברכה שנמשכת מאחרון של פסח שחל בשבת בימים שלאחרי, אלא גם בענין השייך לימים שלפניו, וגם בענינו מצד עצמו, שגם הוא עולה ונכלל ביום השבת קודש פרשת אחרי.

והעילוי הוא - כאמור - שבאחרון של פסח מצד עצמו יכול להיות הגילוי דהארת המשיח (בדוגמת יום השמיני למילואים) באופן של רצוא ללא שוב, ואילו בשבת פרשת אחרי נעשה הענין ד"בזאת יבוא גו'", ששולל שהענין ד"בקרבתם לפני ה'" יהיה באופן ד"וימותו" חס-ושלום, אלא אדרבה, שתהיה ההתקשרות עם חיי החיים.

* * *

ז. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'", "מה תלמוד לומר, היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו, אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, בא אחר ואמר לו, אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מן הראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן" ⁴⁰ - שהצורך בזירזו מיוחד ("שלא תמות כדרך שמת פלוני") הוא בגלל שאצל אהרן היתה תשוקה גדולה וצמאון להקדוש-ברוך-הוא, "חולת

(40) נתבאר גם פרש"י בפסוק ב', "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא", "שלא ימות כדרך שמתו בניו", שכוונת רש"י לתרץ בדרך אגב דיוק התו"כ בנוגע לוא"ו ד"ואל יבוא" (שמזה מוכח שאין זה התחלת הציווי), "ואין אנו יודעים מה נאמר לו בדיבור הראשון" - שזהו שמסיים בפירושו "לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן

(34) תו"כ ופרש"י ר"פ שמיני. ועוד.

(35) ראה לקו"ת בחר מא, א. ובכ"מ.

(36) זח"ב סג, ב. פח, א.

(37) תהלים קמו, ט.

(38) שמו"ר פ"ל, ט.

(39) ברכות כח, א. וש"נ.

1 אהבה⁴¹, ולכן נמשך להכנס לקדש הקדשים, ולולי זירוז זה יתכן שלא היה מקיים את הציווי⁴² - בדוגמת
 2 חולה, שמצד גודל החמימות משתוקק להתקרב על-ידי אכילת צונן (משל לכניסה אל הקודש להקריב
 3 קרבנות שנקראים בשם אכילה) או על-כל-פנים על-ידי שכיבה בטחב (משל לכניסה אל הקודש ללא
 4 קרבנות), צריך הרופא להזהיר "שלא תמות כו". ומשל זה אמר ראב"ע, שנתמנה לנשיא בצעירותו בגלל
 5 שהיה חכם, עשיר ומיוחס, ונעשה לו נס ש"אהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא"³⁹, והיינו, שה"יחוס"
 6 (שהיה עשירי לעזרא) הועיל לו אפילו בנוגע לחכמה (אף שבדרך כלל צריך להתייגע על זה)⁴³, ולכן
 7 ס"ל שגודל התשוקה של נדב ואביהוא ("בקרבתם לפני ה'") היתה בגלל היותם "בני אהרן", ומזה מובן
 8 גודל התשוקה שהיתה אצל אהרן אביהם - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי
 9 שיחות' חלק ז עמוד 117 ואילך.

* * *

10 ח. המשך הביאור בענין גזירה דרבה בשייכות לפסח שחל בשבת⁴⁴ - נכלל ב'לקוטי שיחות' חלק ז
 11 עמוד 48 ואילך.

* * *

12 ט. מאמר (המשך לדיבור-המתחיל ונחה עליו רוח ה' גו' דאחרון של פסח)⁴⁵.

* * *

13 י. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ולא תטמאו בהם אני ה' אלקיכם", "הא אם תטמאו אני
 14 אלקיכם, ואתם נפסלים מאחרי, ומה הנאה יש לי בכם, ואתם מתחייבים כליה, לכך נאמר אני ה' אלהיכם"
 15 - בהקדם הביאור בפירוש רש"י בתחלת פרשת עריות⁴⁶, "רבי אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות
 16 .. לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה' אלקיכם, דעו מי גוזר עליכם, דין להפרע ונאמן לשלם שכר", שכיון

(נדה ע, סע"ב) "מה יעשה אדם ויתעשר .. ירבה בסחורה .. יבקש רחמים ממי שהעושר שלו", היינו, שמעלת העשירות באה ע"י עבודה (מסחר ותפלה), וכיון שראב"ע ה' או בן י"ח (או ט"ז) שנה, בודאי לא הרבה בסחורה עדיין [שהרי אפילו לאחר שנעשה "בן עשרים לרדוף" (אבות ספ"ה), מסתבר, שלא עסק במסחר כ"כ, אלא התמסר בעיקר ללימוד התורה, ועאכ"כ בשנים שע"פ פסק המשנה צריך להקדישם אך ורק ללימוד התורה], ועכ"ל, שהעשירות שלו היתה ממה שקיבל מאביו, עזרי, שה' עשיר, וכמסופר בגמרא (סוטה כא, סע"א ובפרש"י) אודות "שמעון אחי עזרי", ש"למד תורה ע"י אחיו שה' עוסק בפרקמטיא כו", ואם עזרי פירנס את אחיו, אף שלא היה מחוייב בכך, עאכ"כ שפירנס את בנו, שמחוייב בכך, ולא רק בלחם צר ומים לחץ, אלא באופן של עשירות, כפי שמצינו (ראה שבת נד, ב. קידושין מט, ב. ועוד) שראב"ע ה' עשיר מופלא.

(44) בהמשך להמדובר בשיחת ליל ב' דחה"פ ס"ז (לעיל ס"ע 169 ואילך) ושיחת אחש"פ ס"א (לעיל ריש ע' 204).

(45) המאמר לא הגיע לידינו לע"ע (המוד'). - במכתב של א' הת' נזכר, שדובר הרבה מענין המס"נ שצ"ל דוקא בזמנינו, בדרא דעקבתא דמשיחא, ונתבאר, שאע"פ שמס"נ הוא בחי' מקיף, ה"ה בעיקר בהעקב, אלא שצריך לפעול שיהיה גם בהראש, ראשית הכחות הפנימיים, היינו, שיורגש בפנימיות במחשבה ודיבור כו, ועי"ז זוכים לקיום היעוד (ישע"י מ, ה) "ונגלה כבוד הוי' גו".

(46) פרשתנו יח, ב.

אח"כ ואל יבוא*, שלא ימות כדרך שמתו בניו, היינו, שדיבורו של משה לאהרן לא מתחיל מ"אל יבוא", אלא מ"אחרי מות שני בני אהרן", שנצטוו לדבר עמו אודות מיתת שני בניו כדי לזרזו כדבעי, ואז - "ואל יבוא גו".

ועפ"ז יש לפרש מ"ש "וידבר ה' גו' ויאמר ה' גו'": "וידבר ה' גו' - הודעה כללית. ואח"כ מפרט ומדייק: "אחרי מות גו' ויאמר ה' גו'", שעי"ז "ואל יבוא גו'". ועוד דיבר - "בזאת יבוא גו' (שלוה אין שייכות ל"אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו").

(41) לשון הכתוב - שה"ש ב, ה. ה, ח.

(42) דוגמא לדבר בנגלה דתורה:

אע"פ שבנוגע להמצוות שבהם אין חיוב ד"יהרג ואל יעבור", הנה לא זו בלבד שיש לו רשות לעבור, אלא אדרבה: ישנו חיוב ש"יעבור ואל יהרג", בכדי שיוכל לקיים מצוות במשך כל ימי חייו, מ"מ, מצינו שכאשר מצד צדקותו וחסידותו נדרש אצלו ענין המס"נ (כיון שאינו יכול לטבול שלא ללמוד תורה או שלא למול את בנו וכיו"ב), מותר לו למסור נפשו על מצוה אחת, אף שעיי"ז יחסר לו בקיום כל תרי"ג המצוות (ראה לקו"ש חל"ה ע' 170 ואילך. וש"נ).

ועד"ז בנדו"ד, שמצד גודל התשוקה והצמאון של אהרן לבוא אל הקודש, ה' עלול לעבור על הציווי כו, ולכן הוצרך לזירוז מיוחד.

(43) נוסף על התועלת בנוגע לעשירות - שהרי אמרו רז"ל

(*) ודיינו, שהתייבות "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא" מעתיק רש"י כחלק מפירושו, ולא ד"ה בפני עצמו, ומה שנכתב באותיות גדולות, הרי זה שלא בדיוק, או - בכדי להבדיל בין הכתוב והוספות רש"י.

ש"נפשו של אדם מתאוה להם"⁴⁷, יש צורך באזהרה יתירה: "דעו מי גוזר עליכם", הקדוש-ברוך-הוא, בורא העולם ומנהיגו, שלכן לא יתכן שתהיה לו טובה ממילוי תאוה שהיא היפך רצון הבורא; וגם אם חושב שבניתיים יהנה - עליו לדעת שהקדוש-ברוך-הוא הוא "דיין להפרע", כך, שתתבטל ההנאה; ולאידך, כשיתגבר על התאוה יקבל שכר - "נאמן לשלם שכר". ובסוף הפרשה, החתימה היא מעין הפתיחה, זירוז נוסף מצד השלילה - "אם תטמאו איני אלקיכם", ובפרטיות: במקביל ל"דעו מי גוזר עליכם" - "אתם נפסלים מאחרי"; במקביל ל"נאמן לשלם שכר" - "מה הנאה יש לי בכך"; ובמקביל ל"דיין להפרע" - "אתם מתחייבים כלי". ובפנימיות הענינים: "נפסלים מאחרי" (בחינת אחוריים) - ביחס לכח הפועל בנפעל, שם אלקים; "מה הנאה יש לי בכך" - ביחס לתענוג העצמות (נתאוה) מהעבודה דתורה ומצוות; "ואתם מתחייבים כליה" - ביחס לכללות ענין ההתהוות משם הוי'. אבל התכלית והמטרה היא (לא השלילה, אלא) החיוב, כפי שמסיים "לכך נאמר אני ה' אלקיכם", המשכת העצמות בפנימיות באופן שנעשה כוחכם וחיותכם - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק כ"ב עמוד 96 ואילך.

יא. (וסיים כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:)

וכיון ש"לא ידח ממנו נדח"⁴⁸, הרי בודאי שסוף-כל-סוף יהיה אצל כל אחד מישראל הענין ד"אני ה' אלקיכם".

ובפרט על-פי פתגם רבינו הזקן⁴⁹ שיהודי אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד מאלקות, ולכן, גם מי שלא מוכן לוותר על תאוותיו, אפילו כאשר מאיימים עליו בעונש כו', הנה כאשר אומרים לו "אם תטמאו איני אלקיכם", היינו, שזהו ענין שנוגע לעצם ההתקשרות שלו באלקות - הרי זה מזעזע אותו ("עס גיט אים אַ טרייסל"), ופועל עליו ש"לא תטמאו גו'".

ובזה גופא - תחילה באופן של אתכפיא, ועד שלאחרי זה נעשה אצלו גם השלימות דאתהפכא.

יב. וענין זה (שלימות העבודה באופן דאתהפכא) שייך במיוחד לחודש אייר שמתברך ביום השבת-קודש זה:

ידוע⁴⁹ שמעלת חודש אייר לגבי חודש ניסן היא - שהעבודה דחודש ניסן היא באופן של אתכפיא, וכמו ביציאת מצרים שהיתה בחודש ניסן, שאז היו בני ישראל במעמד ומצב של אתכפיא בלבד; ואילו בחודש אייר מתחילה העבודה באופן של אתהפכא.

וזוהי גם המעלה המיוחדת שבחודש אייר שבכל הימים שבו ישנה המצוה המיוחדת דספירת העומר⁵⁰,

- מה-שאיין-כן בחודש ניסן, שספירת העומר היא רק בחציו השני של החודש, ובחודש סיון, הרי זה רק בימים הראשונים שבו. ועוד זאת, שכללות הענין דספירת העומר הוא הכנה למתן-תורה, וכיון שבראש חודש סיון נעשו בני ישראל מוכנים לקבלת התורה, נמצא, שכבר נשלם הענין דספירת העולם בראש חודש סיון⁵¹ -

והרי כללות העבודה דספירת העומר היא בירור וזיכוך נפש הבהמית (כמרומו בכך שמנחת העומר באה מן השעורים, מאכל בהמה⁵²), היינו, לא רק באופן של אתכפיא בלבד, אלא שנעשה גם העילוי דשלימות העבודה באופן דאתהפכא.

ולהעיר גם מהסיפור⁵³ אודות המענה של רבינו הזקן על השאלה מה חידש הבעל-שם-טוב, שביאר זאת על-פי משל בנוגע לשמירה מגנב, שיש בזה ב' אופנים: (א) כאשר רואים את הגנב, אזי מתחילים לצעוק כו', ואז בורח הגנב, (ב) מניחים אותו ליכנס, ואז תופסים אותו ומוסרים אותו למשפט. ומובן, שבאופן הא', אף שהגנב בורח מיד, הרי עדיין יכול לחזור ולגנוב, מה-שאיין-כן כאשר תופסים אותו כו', ומה גם שאז יכולים לפעול עליו ולהפכו כו' - שזוהי גם המעלה דאתהפכא לגבי אתכפיא⁵⁴.

(52) סוטה רפ"ב. ועוד.

(53) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות שס"ו. וש"נ. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ח ס"ע 292 ואילך. וש"נ.

(54) חסר הסיום (המו"ל).

(47) פרש"י פ' ראה יב, כה.

(48) אג"ק אדמו"ר מוהררי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

(49) ראה תורת מנחם סה"מ אייר ע' רנו. ע' רסד. וש"נ.

(50) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ס"ע 426. וש"נ.

(51) ראה תו"א יתרו סז, ג. שם בהוספות קט, ג.

לקוטי שיחות פרשת אחרי* כרך יז שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

א.

השאלות על סיום מסכת יומא

זאת רק שלאחר זמן (לאחר יום הכיפורים) יוצא מכך ¹⁹
ענין טוב, אך ביום הכיפורים עצמו זהו ההיפך מרצון ²⁰
ה'.

כן יש להבין בעצם הענין: כיצד ייתכן שמדבר ²²
בלתי רצוי בכפלים, "הרואה (א) קרי (ב) ביום ²³
הכיפורים" – תצמח תועלת נפלאה – "מובטח לו ²⁴
שהוא בן העולם הבא", ו"מפיש חיי סגי ומסגי"? ²⁵

רש"י מפרש על כך: "ואם עלתה לו שנה – שלא ²⁶
מת, מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגינו ²⁷
עליו...". ²⁸ לפי זה מוסבר שדבר אחר הגין עליו שלא
ינזק, אך מן הנאמר ש"הרואה קרי" זהו סימן? ²⁹
שמובטח..., מובן שיש קשר ביניהם¹⁰, ואינו מובן¹¹: ³⁰
כיצד נגרם היתרון הנעלה של "מובטח לו שהוא בן ³¹
העולם הבא", ויותר מכך (גם בעולם הזה): מפיש חיי ³²
סגי ומסגי בבנים ובבני בנים? ³³

ב.

בתשובה מאהבה - חוטא נשכר?

בדומה לשאלה זו, תמוה יותר בענין תשובה ³⁴
מאהבה, שעליה נאמר בגמרא¹², ש"זדונות נעשות לו ³⁵
זכויות", וב"חידושי אגדות" עולה התמיהה, שאם כך ³⁶

1 בסיום מסכת יומא נאמר בגמרא "תנא דבי רבי
2 ישמעאל, הרואה קרי ביום הכיפורים ידאג כל השנה
3 כולה, ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם
4 הבא, אמר מפיש חיי סגי ומסגי (=יארין ימים בבנים
5 ובבני בנים)".

6 בפשטות יש לומר שהגמרא מביאה מימרות אלו
7 כהמשך במשמעותן לנאמר לפניכן "הרואה קרי ביום
8 הכיפורים יורד וטובל..."¹. אך צריך להבין: כיצד
9 ייתכן שפרק יום הכיפורים – שענינו בכללות הוא
10 (כשמו)² תשובה³ וכפרה, ובמיוחד כשתוכן המשנה
11 האחרונה והגמרא שלאחריה הוא ענין התשובה –
12 יסתיים בגמרא בענין הנוגד⁴ לתשובה וכפרה, באחת
13 העבירות החמורות – כשנעשית במזיד – לגבי תשובה
14 וכפרה⁵, ומן המזיד לומדים על השוגג⁶, שהוא יחסי
15 למזיד, כפי שגם מובן מהבדלי העונשין (במזיד)
16 והקרבנות והדומה (בשוגג).

17 אמנם, גם הגמרא ממשיכה, שאדרבה "מובטח לו
18 שהוא בן העולם הבא... מפיש חיי סגי ומסגי" – אך

(* וסיום מס' יומא.

1) ושם בתחלת הע' "כל חייבי טבילות טובלין כו' בעל קרי טובל
והולך כו'".

2) וכל נצות "עבודת היום – כלומר כלל כל הקרבנות והודיון
המתקנין ביום צום כפור – (הוא) כדי שיכופר בהם כל העונות כמו שבא
בכתוב והיא העבודה הכתובה באחרי מות" (סה"צ להרמב"ם מ"ע מט).
3) וברמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"ז): יום הכיפורים הוא זמן
תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל לפיכך
חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכיפורים כו'. ובשערי תשובה
(לר"י) שער ד' י"ז, דהכתוב (פרשתנו טז, ל) "מכל חטאתיכם לפני ה'
תטהרו" הוא מ"ע על התשובה ביוה"כ. – וראה לקו"ש חכ"ט שיחה
ליוה"כ (תשמ"ה) ס"ג.

4) וגם היפך התחלת המסכת (דנעוץ סופן בתחלתן – וכמנהג בעלי
ההדרנים) "שבעת ימים קודם יוה"כ מפרישין כה"ג מביתו כו' ומתקנין
לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול" – "קרי או שאר טומאה"
(פרש"י שם).

5) ראה זח"א סב, א. ריט, ב, ועוד. וראה אגה"ת פ"ד.

6) דגם הוא בעי כפרה (רש"י ריש שבועות ד"ה תולה. וראה אגה"ק
סוסכ"ח. קו"א ד"ה ולהבין פרטי).

7) בפרש"י "סגי ומסגי בבנים ובני בנים שכן הסימן יראה זרע ויארין
ימים" (ישעי' נג, י). ובתוס' "ורמז לדבר יראה זרע יארין ימים".
והטעם שבש"ע אדה"ז¹ או"ח סו"ס תרטו כתב רק "מובטח לו

שהוא בן עוה"ב כו' והוא יארין ימים" ולא גם "בנים ובני בנים" – י"ל,
כי הנ"ל הוא מילתא דשייכא בכל אדם, משא"כ בנים ובני בנים שתלוי
בגיל השנים וכו'.

או י"ל דתלוי בפ' "יראה זרע" – האם יש ללמוד מזה ב' הענינים:
לפרש"י למדים "יראה זרע" כפשוטו, וגם "יראה זרע" – יראה בנים,
מלבד השכר המפורש לאחר זה בכתוב "יארין ימים". משא"כ לתוס' אין
לפרש שב"יראה זרע", שהיא הסיבה, נכלל גם השכר המסובב (בנים כו'),
ולכן מפרש דהשכר בא בהמשך הכתוב "יארין ימים" ו"להעיר משינוי
הלשון: דבפרש"י "יראה זרע ויארין ימים" (ולא כבכתוב), ובתוס'
"יראה זרע יארין ימים". אבל ראה פרש"י לעיל ד"ה עונותיו]:
ובש"ע כתב רק הפשוט ואליבא דכו"ע.

8) ומסיים "ובן עולם הבא הוא", וכ"ה בש"ע אדה"ז שם דזה
ש"בדאי יש לו זכויות כו'" כתב כטעם ע"ז "שהוא בן עוה"ב". משא"כ
בטור שכתוב בהסיום לאחר "יראה זרע ויארין ימים ושודאי יש לו הרבה
זכויות כו'". וראה לקמן בפנים ס"י ובהערה 89.

9) ובפרש"י ד"ה עונותיו מחולין – סימן טוב הוא זה כו'. וראה
חדא"ג כאן. אלי' זוטא ללבוש שם סק"ג. ב"ח כאן.

10) אפילו את"ל שהוא רק סימן המבשר את המציאות הנמצאת כבר
ולא הגורם המציאות (ראה צפע"נ להרמב"ם הל' מא"ס רפ"א).

11) ראה פרי"ח לש"ע שם.

12) יומא פו, ב.

(* ובמחבר כתב רק "מובטח לו שהוא בן העוה"ב". ובטור "מובטח לו שהוא בן העוה"ב ויראה זרע ויארין ימים". ומלשוננו "יראה זרע" משמע שמפרש שיראה בנים.
(** כ"ה בכמה דפוסים, וכ"ה בפרש"י על הרי"ף. משא"כ בע"י ובדפוס ווילנא ליתא הו"א).

ג.

ההבדל בין שני סוגי הטהרה

הדבר יובן לפי ההסבר על סיום מסכת יומא
במשנה²²: "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי
אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים,
שנאמר²³ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.
ואומר²⁴ מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את
הטמאים, אף הקדוש-ברוך-הוא מטהר את ישראל".

רבי עקיבא אומר כאן שני ענינים: (א) "לפני מי
אתם מטהרין", (ב) ומי²⁵ "מטהר אתכם", והוא מצטט
על כך שני פסוקים: (א) "וזרקתי עליכם מים טהורים",
(ב) "מקוה ישראל ה'" – ומסביר הגאון הרוגוצ'ובי²⁶,
שבשני ענינים אלו מתבטא ההבדל שבין שני עניני
הטהרה – הזאה ומקוה, שבהזאה צריכה להיות כוונה
לטהרה²⁷, ואילו טהרה במקוה אינה צריכה כוונה,
מקוה מטהר גם ללא כוונה לטבילה²⁸.

ולפי זה מובן ההבדל בלשון הפסוקים שמצטט רבי
עקיבא: "וזרקתי עליכם מים טהורים", ו"מקוה ישראל
ה'", שאמנם שני הפסוקים מדברים על טהרה על-ידי
הקדוש-ברוך-הוא, אך בכל זאת בפסוק הראשון נאמר
"וזרקתי עליכם..." – הקדוש-ברוך-הוא זורק – פעולת
זריקה, ואילו בפסוק השני אין מוזכרת כלל פעולה
(כוונת הטהרה), כי בסוג זה של טהרה אין הכוונה
הכרחית.

ובדיוק כשם שקיימים שני אופני טהרה מצד
המטהר, ובעניננו – מצד הקדוש-ברוך-הוא, כך קיימים
שני אופנים אלו גם בעבודת התשובה והטהרה של
האדם, והם, כפי שמבארת הגמרא²⁹, שני הסוגים

1 יוצא ש"חוטא נשכר". ומשיב, שכאשר אדם עושה
2 תשובה מאהבה הרי "ודאי דעושה תשובה גמורה
3 ומוסיף במעשיו הטובים יתר מכפי הצורך לגבי אותו
4 עוון והרי אותן מעשים טובים שמוסיף הם נעשים לו
5 כזכיות, וקרא דמייתי (=והפסוק שמביא) מוכיח כן,
6 שנאמר¹³ ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה
7 עליהם חיה...¹⁴, דמשמע משפט צדקה שהוסיף לעשות
8 על תשובתו – עליהם חיה יחיה".

9 אך התירוץ אינו מובן לכאורה, כי מלשון הגמרא
10 "וזדונות נעשו לו כזכיות" מובן, שאין מדובר כאן על
11 דבר אחר זולת הזדונות – על תוספת של זכיות בגלל
12 הזדונות, אלא שהזדונות עצמם נהפכים לזכיות¹⁵,
13 ועדיין נשאר הקושי כיצד ייתכן שחוטא נשכר?

14 אמנם, לכאורה ניתן לומר, שלכך מתכוונת
15 הגמרא¹⁶ באמרה "זדונות נעשו לו כזכיות": כיון
16 שהתוספת במעשים טובים באה מכך שהאדם השתנה
17 על-ידי התשובה על הזדונות, ואם כך ה"זדונות" גרמו
18 לתשובה מאהבה וזכיות.

19 כפי שמוצאים לגבי שטר¹⁷, שאמנם כל שטר רגיל
20 הוא בחזקת כשרות, אך כאשר היה ערעור על שטר
21 ועקב כך קיימו אותו בבית דין, הוא בעל תוקף יותר
22 משטר רגיל שלא היה עליו ערעור¹⁸. ויוצא, שהערעור
23 גרם ליתר תוקף של השטר¹⁹.

24 אך אין די בכך, כי הערעור גורם עילוי רק בשטר,
25 וכך בעניננו, ה"זדונות" גורמים התעלות רק בגברא
26 (באדם) העושה תשובה²⁰, אך מן הביטוי "זדונות
27 נעשו לו כזכיות" מובן, שגם החפצא, הזדונות
28 עצמם, הופכים לזכיות²¹.

דלקמן הערה 49.

(21) וראה נתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב התשובה פ"ב. של"ה כח,
סע"א ואילך (בהגה"ה). ובכ"מ. לקו"ש חכ"ז ע' 110 ואילך.

(22) פה, ב.

(23) יחזקאל לו, כה.

(24) ירמ' יז, יג. וראה לעיל ע' 177 הערה 36.

(25) במשנה לפנינו בש"ס ובמשניות "מי". אבל בירושלמי, ר"ף וע"י
כאן – "ומי". וראה שינוי נוסחאות במשניות כאן.

(26) צפצפ"נ לרמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ב.

(27) ראה פרה פ"ב מ"ב. רמב"ם הלכות פרה פ"י ה"ז. וראה
בהצטרף בצפצפ"נ שם.

(28) ורק מעלה עשו בתרומה וקדשים שצריך כוונה (ראה חגיגה יח,
ב ואילך. רמב"ם הלכות מקואות פ"א ה"ח).

(29) פו, סע"א.

(13) יחזקאל לג, יט.

(14) כן הובא בחדא"ג (ובגמרא תיבת "ח"י" הוא בחצ"ע"ג). אבל
בכתוב הנ"ל "הוא יח"י", וראה פסוק טז. ושם יח, כדכח. כפות תמרים
ליומא שם.

(15) והל' "כזכיות" (בכ"ף הדמיון) – ראה לקמן הערה 48.

(16) אבל ראה פרש"י שם ד"ה "עליהם (חיו) יח"י", על כל מה שעשה
ואף על העניבות.

(17) ראה טושי"ע חו"מ ר"ס מז.

(18) ולהעיר מהדריעה וההסברה בטרור ושו"ע שם (ס"ז) סמ"ע שם
(סקכ"ב) דמקיימין שטר רק משטר שקרא עליו ערעור והוחזק, דאז
דקדקו בקיומו, אבל לא משטר שקיימוהו בלא ערעור.

(19) להעיר מלקו"ד חלק ג' ע' 780 דע"פ הלכה נמצא "אז די
סטאריקייט פון דעם שטר הייבט זיך אן פון דער צייט פון דעם ערעור
(=שתוקף השטר מתחיל מזמן הערעור)".

(20) וכן הוא לפי ביאור הכפות תמרים שם. וע"ד מ"ש הרמב"ם

מתחילתו" עדיין אינה שיא השלמות בתשובה מאהבה.
שיא השלמות בתשובה מאהבה הוא כאשר "זדונות
נעשות לו כזכויות", שלא זו בלבד שה"זדונות"
נעקרים, אלא הם נהפכים "כזכויות".

באהבה ישנן דרגות רבות, ובאופן כללי: בכל
לבבך, בכל נפשך, בכל מאדך – וממילא יש דרגות
רבות בתשובה הנגרמת על-ידך.

וכיון שמעלת התשובה מאהבה היא היותה בכוונה,
כדלעיל, מובן שהכוונה בדרגה הנעלית של תשובה
מאהבה היא מושלמת כל-כך, עד שאפשר לומר
שהכוונה בדרגה הנמוכה יותר, שבה "נעקר עונו
מתחילתו", אינה נקראת כלל כוונה.³⁷

כמאמר חז"ל³⁸ שבאהבה של "בכל לבבכם ובכל
נפשכם" – ללא "בכל מאדכם" – נקראים "אין עושין
רצונו של מקום".

באופן כללי מוסבר הדבר בלשונו של הגאון
הרוגושובי "להעביר החטא לא בעי כוונה, ולתקן
החטא בעי כוונה".

מעין הוכחה לכך שהבדל זה קיים גם בתשובה
מאהבה עצמה, אפשר ללמוד מהלכה פסוקה:

נאמר בגמרא³⁹, שהמקדש אשה "על-מנת שאני
צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא יהיה תשובה
בדעתו". ושואלים על-כך: ממה נפשך – אם מדובר
כאן על תשובה מיראה, הרי לא קיים התנאי, כי
על-ידי תשובה מיראה אינו נעשה צדיק, כי "מקצת
שמו עליו". ואם מדובר בתשובה מאהבה, גם אז אין
היא צריכה להיות מקודשת, כי בעל-תשובה הוא נעלה
מצדיק, כמאמר חז"ל⁴⁰ במקום שבעלי תשובה עומדין
אין צדיקים גמורים יכולין⁴¹ לעמוד⁴², וההלכה היא

הכלליים של תשובה: תשובה מיראה (ועל-ידי יסורין)
ותשובה מאהבה. תשובה מאהבה באה בכוונה וברצון
אמיתי לשוב אל ה' ולתקן..., ואילו בתשובה מיראה
(ועל-אחת-כמה-וכמה על-ידי יסורין) כוונתו של האדם
היא להינצל מן העונש וממילא הוא מתחרט על מעשיו
וכו'.

וההבדל שבתוצאתם מבואר בגמרא, שבתשובה
מיראה נאמר בתורה³⁰ "ארפא משובתם", כפי שמפרש
רש"י³¹ "כבעל מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו";
ואילו בתשובה מאהבה "נעקר עונו מתחילתו"³².

והבדל זה הוא משמעותי גם להלכה: כאשר אדם
מקדש אשה בתנאי שאין לה עבירות – הרי אם היא
עשתה לאחר מכן תשובה מיראה על העבירות שהיו
לה³³, אין היא מקודשת, כי העבירות שהיו לה בשעת
הקידושין לא נעקרו³⁴. אך אם היא עשתה תשובה
מאהבה, הרי היא מקודשת, כי עבירותיה נעקרו מלפני
כך, ולכן לא היו לה עבירות גם בשעת הקידושין. וכפי
שמבדילה הגמרא³⁵ לגבי נדרים ומומים: "הלכה אצל
חכם והתירה (את הנדרים) מקודשת, אצל רופא וריפא
אותה – אינה מקודשת", כי "חכם עוקר את הנדר
מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא".

ד.

ההבדל בין הדרגות השונות בתשובה מאהבה עצמה

הבדל זה שבין תשובה מיראה לבין תשובה
מאהבה בכלל – שבתשובה מאהבה הכוונה היא לשוב,
ולא כך בתשובה מיראה – קיים ביתר פרטיות בין
אופניה השונים על התשובה מאהבה³⁶ עצמה:

הדרגה שעל-ידי תשובה מאהבה "נעקר עונו

(36) ראה המפרש לרמב"ם רפ"ב מהלכות יסוה"ת ב' מדיניות באהבת
ה'. ובארוכה של"ה מאמר עש"מ (מו, ב ואילך).

(37) וע"ד חגיגה (יח, ב): טבל לחולין הוחזק לחולין אסור למעשר
(פרש"י שם "הוחזק – לשון כוונה") כו' טבל לקודש הוחזק לקודש אסור
לחטאת כו' בגדי קודש מדרס לחטאת.

(38) ברכות לה, ב. חדא"ג שם. לקו"ת שלח מב, ג. ועוד.

(39) קדושין מט, ב.

(40) דעת ר"א ברכות לד, ב. וכ"פ הרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(41) בגמרא הגירסא אינם עומדין. אבל ברמב"ם שם "אין צ"ג יכולין
לעמוד בו" (וכ"ה בדק"ס שם מ"גליון"). ובכ"מ בדא"ח "צ"ג אין יכולין
לעמוד (שם)".

(42) ראה של"ה (לו, א) דזה שנאמר בגמרא שם ו"פליגי" ר"ל הם
מחולקים כל אחד מדבר בענין בפ"ע כו' צדיק גמור עדיף מבע"ת כשהוא
מיראה, ובע"ת עדיף מצדיק גמור כשהוא שב מאהבה, וראה הערה
בסה"מ תש"ט ע' 183. לקו"ת ח"ד ע' 361 ואילך.

(30) הושע יד, ה.

(31) ד"ה וכתוב ארפא.

(32) פרש"י ד"ה כאן מאהבה.

(33) בצפנ"ע שם (בסופו) מחלק "דיש נ"מ בין ג' תשובות א' מאהבה
היה כמו חכם עוקר, והב' מיראה דהיא כמו מכה ורפואה, אך הרפואה
באה קודם המכה וחייילין ובטלין כו' והג' ע"י יסורין דזה הוי מכאן
ולהבא". וע"ז מביא הך דכתובות לקמן. והוא ע"פ מאמר ר"י יומא שם
דלכמה ג' ופירושים מחלקם בג' – ראה חדא"ג ודק"ס שם. ובפרש"י
שם אינו מחלקם בג'. ובמאמר ר"ח לפנ"ז גבי תשובה מיראה כ': "מכאן
ואילן כו'" (כנ"ל בפנים).

(34) כן צריך לפרש ע"פ פרש"י כתובות (עד, ב) דלקמן בפנים ד"ה
מכאן ולהבא, משא"כ לפי התוס' שם ד"ה חכם. אבל גם לפי התוס' "שאף
עתה לאחר שנתרפאת היא נמאסת בעיני כשזכור שהיו בה כו'". יש לפרש
בנרוד"ד (ע"פ פרש"י הנ"ל) כיון שבתשובה מיראה "מקצת שמו עליו".

(35) כתובות עד, רע"ב.

ה.

התעלות הגברא והחפצא

את הענין של שלמות האהבה והכוונה, וכיצד
נהפכים הזדונות לזכויות, מסביר אדמו"ר הזקן
בתניא⁵⁰, שמאכלות אסורות והדומה הם "אסורים"
וקשורים בידי החיצוניים לעולם ואין עולים משם... עד
שיעשה⁵¹ תשובה גדולה כל-כך שזדונות נעשו לו
זכויות ממש שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא
מאהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו ית'
וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וציה להיות כי עד הנה
היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא-אחרא
ורחוקה מאור פני ה' בתכלית ולזאת צמאה נפשו ביתר
עוז מצמאון נפשות הצדיקים כמאמרם ז"ל במקום
שבעלי תשובה עומדים... ועל תשובה מאהבה רבה זו
אמרו שזדונות נעשו לו זכויות הואיל ועל-ידי-זה בא
לאהבה רבה זו".

וכאן הוא אומר את שני הענינים: ההתעלות של
הגברא – הזדונות גורמים לכך ש"צמאה נפשו ביתר עוז
מצמאון נפשות הצדיקים", ושינוי החפצא שנגרם
לזדונות "הואיל ועל-ידי-זה בא לאהבה רבה...".

ההסבר לכך בדרך ההלכה הוא:
לגבי ההכשרה וההכנה לפעולה מסויימת מוצאים
מספר הבדלי דינים ודרגות שונות בחשיבות ההכנה
ויחסה לפעולה⁵².

לדוגמא – מכשירי מצוה, כיון שאי-אפשר לקיים
בלעדיהם את המצוה הרי הם מקבלים חשיבות
לעצמם. ולדעת רבי אליעזר⁵³ "כורתיים עציס לעשות

1 שגם כאשר "הטעה לשבח"⁴³ (אם לשבח יוחסין,
2 באמרו שהוא מיוחס פחות מכפי שהוא באמת⁴⁴, או
3 לשבח ממון, "על-מנת שאני עני ונמצא עשיר") אינה
4 מקודשת⁴⁵.

5 והתירוץ הוא "שמא הרהר (מאהבה) תשובה" כזו,
6 שהיא גורמת רק לכך ש"נעקר עונו מתחילתו", אך לא
7 שזדונות נעשו לו זכויות, שרק על דרגה זו נאמר
8 "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים
9 יכולין לעמוד".

10 ויותר מכך אפשר לומר: כאשר החשש הוא
11 ש"הרהר תשובה" בשעתא חדא ורגעא חדא, לא ייתכן
12 שהיתה כוונה מושלמת. ולכן אין התשובה גורמת
13 להפיכת הזדונות לזכויות, ולהיותו נעלה יותר
14 מצדיק⁴⁶.

15 ההסבר לכך הוא⁴⁷: מעלתו של בעל-תשובה על-
16 פני צדיק גמור שלא חטא מעולם, אינה רק מפני
17 היתרון בכמות – שבנוסף לזכויותיו בצד עצמו, יש
18 לבעל-תשובה גם את הזכויות שנעשו מהזדונות – אלא
19 גם (ובעיקר) מפני היתרון באיכות: "זדונות נעשות לו
20 זכויות", זכויות באיכות שונה. ולכן "במקום שבעלי
21 תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד": אף
22 אם יהיו לצדיק הגמור זכויות רבות ככל האפשר
23 על-ידי עבודתו הנעלית, אין ביכולתו להגיע לעבודה
24 החדשה, לאיכות שונה⁴⁸ של הזכויות⁴⁹. לכך אפשר
25 להגיע רק על-ידי תשובה רבה הנובעת משלמות
26 האהבה כדלעיל, וממילא – שלמות הכוונה (כדלהלן),
27 שהיא גורמת לתיקון החטא, ולהפיכת הזדונות עצמם
28 לזכויות.

(43) קדושין מח, ב (במשנה). מט, א.

(44) בגמרא שם "מחלוקת (ר"ש ורבנן במשנה) בשבח ממון אבל
בשבח יוחסין דברי הכל אינה מקודשת", ובגדול"ד דומה לכאורה לשבח
יוחסין (אף דהטעם דמתגאה עלי' (פרש"י שם ד"ה אבל) לא שייכא
(הכא).

(45) ועפ"ז צע"ק מה שהביא במועדים להלכה להרש"י שי' [ז"ל] וזין
(ע' סח) בשם הראגוצבי מקור להכרעת הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז
ה"ד) דבע"ת גדולים מצדיקים מהא דקדושין הנ"ל – שהרי ע"פ הנ"ל
את"ל דבע"ת גדול אינה מקודשת. וראה לקוטי ביאורים (לתניא) ח"א ע'
עז. לקו"ש ח"ד שם ע' 363.

(46) הכרח גמור אינו – כי יש לדחות דבגמרא שם אינו נוגע אמיתית
הדרגה הצדיק ובע"ת כ"א מה שנקרא צדיק בל' בנ"א (ראה לקו"ב שם.
לקו"ש ח"ד שם).

(47) ראה דרמ"צ קצא, א ואילך.

(48) ועפ"ז אולי יל"פ הל' "זכויות" – שהכ"ף הדמיון הוא (לא
לגריעותא כ"א) למעליותא, כי ה"זדונות" הנעשות "זכויות" הם למעלה
מזכויות מצ"ע (ראה דרמ"צ שם) והם רק "זכויות".

(49) אבל ברמב"ם הלכות תשובה שם: "כאילו לא חטא מעולם, ולא
עוד אלא ששכרו הרבה כו' אמרו חכמים במקום שבע"ת עומדין כו'
כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן טובשין
יצרם יותר מהם". ומשמע שהמעלה הוא מצד הגברא דבע"ת עצמו, ולא
מצד החפצא שיש לו גם זדונות זכויות.

(50) פ"ז.

(51) שאו עולים המאכלות אסורות וכי' עצמן – וכנ"ל בפנים סוס"ב.

(52) להעיר מלקו"ש ח"ב ע' 196 ואילך. וראה גם לקמן ע' 252
ואילך.

(53) שבת קל, א.

ביותר של תשובה מאהבה אפשר להגיע (כדלעיל 25
בתניא) רק על-ידי הזדונות הקודמים, ובאמצעותם גם 26
קיום המצוות שלו אחר-כך (זכויות) הוא באופן נעלה 27
יותר, לכן מתעלים הזדונות עצמם ונהפכים לזכויות – 28
כמכשירי מצוה. 29

ו.

אין עניננו דומה לענין מכשירי מצוה

אך, לכאורה, אין די בכך, כי: 30

(א) מכשירי המצוה עצמם אינם נהפכים למצוה, הם 31
נשארים מכשירין אפילו לדעת רבי אליעזר. 32

גם לדעת הירושלמי, שעל עשיית סוכה ולולב 33
מברכים "אשר... וציונו...", עדיין זוהי מצוה ענשית 34
סוכה ולא המצוה של "בסוכות תשבון". וכן – הולכת 35
הדם למזבח אינה עבודה תמה. (ב) ועיקר: בכל האמור 36
לעיל ההכנה דומה ושייכת ממש למצוה זו עצמה, 37
הכנת סוכה ולולב וכדומה, הולכת הדם למזבח – ואילו 38
בעניננו נעשה כאן פעולה הנוגדת לענין הזכויות, 39
ומצד שני מחשיבים זאת כ"זכויות". 40

הקושי אף מתחזק כאשר רואים שאפילו כאשר 41
מכשירי המצוה ופעולות ההכנה הן רשות, כחרישה 42
וזריעה וכו' וכל הפעולות של "ואספת דגןך ותירושך 43
ויצהרך", הרי למרות שבלעדיהן אי-אפשר לקיים את 44
המצוות התלויות בהן, כגון תרומות ומעשרות וכדומה, 45
בכל זאת אין להם חשיבות של מצוה, ואפילו לא 46

1 פחמים לעשות ברזל" לצורך איזמל למילה בשבת,
2 לדעתו (רוב) מכשירי המצוה דוחין את השבת⁵⁴.

3 מעבר לכך מוצאים לדעת הירושלמי⁵⁵ לגבי ההכנה
4 וההכשרה למצות סוכה, לולב וכדומה, ש"העושה סוכה
5 לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וציונו
6 לעשות⁵⁶ סוכה... העושה לולב לעצמו אומר ברוך אשר
7 קדשנו במצוותיו וציונו לעשות לולב..."⁵⁷, וכך לגבי
8 מזוזה, תפילין, ציצית וכדומה⁵⁸.

9 בפשטות, ההסבר לכך הוא: כיון שהתורה הורתה
10 לקיים מצוה מסויימת, שניתנת לקיום רק על-ידי
11 פעולה מסויימת של הכנה⁵⁹, אפשר לומר שגם זה
12 נכלל במצווה⁶⁰, או: שהפעולה עצמה מקבלת חשיבות
13 מעין המצוה (ולדעת הירושלמי – במצות סוכה וכו')
14 היא נעשית גם-כן מצוה).

15 דרגה גבוהה עוד יותר בהכשרה למצוות מוצאים
16 בעבודת המקדש – ובמיוחד בהולכת הדם למזבח,
17 שההלכה היא⁶¹ שההולכה עצמה היא בעלת חשיבות
18 כעבודה ממש⁶², עד אשר "מחשבה פוסלת בה"⁶³.

19 ובאופן כללי זוהי עבודה מעין הכשרה, עבודה
20 שאינה תמה⁶⁴: חלים עליה הדינים של עבודה, אך אין
21 זו "עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר", כי יש
22 אחריה עבודה, ולכן אין זו חייב מיתה כאשר הוא
23 עושה עבודה זו.

24 בדומה לכך מובן בעניננו: כיון שלאופן הנעלה

(54) שם קלא, א.

(55) ברכות פ"ט, ה"ג.

(56) החידוש בזה על דעת ר"א הנ"ל במכשירין, דלר"א הרי חשיבות המצוה שמצינו שיש בהם הוא רק בזה שדווחה שבת, ונשארו בגדר מכשירין, משא"כ להירושלמי שמברך וציונו. ואף שבסוכה י"ל דמיקך על מה שנאמר חג הסוכות תעשה (ראה טז, יג) הרי בלולב לא נאמר זה. וראה לקמן הערה 57.

(57) וגם להבבלי דאינו מברך בשעת עשייתן (סוכה מו, א. מנחות מב, ב. ראה תוד"ה ואלו שם (ובכ"מ בראשונים) "וחולק על הש"ס שלנו") י"ל שזהו רק בנוגע לברכה אבל גם לש"ס דילן הוי מצוה – ראה מנחות שם "וכל מצוה דעשייתה לאו גמור מצוה כגון תפלין כו'" (וראה שם ע"א). ובכ"מ ה"ל ברכות פ"א ה"ח "כל מצוה שיש אחר עשייתה ציווי אחר כו' כגון העושה סוכה או לולב או שופר או ציצית או תפלין או מזוזה, ובש"ע אדה"ז סי' תרמ"א ס"א בסוכה: "לפי שעשייתה אינה גמור המצוה שיעקר המצוה כו'" (וראה ט"ז שם). ובסי' תרכ"ה (מרמ"א ומג"א שם): "ומצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה כו' מצוה הבאה לידו כו'". וראה מכות ת, א. ובפרש"י ד"ה השתא. ולהעיר מלשון הגמרא (כתובות פו, סע"א) "אבל במצות עשה" כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה כו'". וראה הערה הבאה.

(58) אף שממצוות הנ"ל רק בסוכה ובציצית נאמר תעשה (ראה טז, יג. שלח טו, לח. תצא כב, יב. ראה סוכה יא, ואילך. מנחות שם.

(ובכ"מ) – ראה לק"ש ח"ב ע' 214. וראה ר"ח סוכה שם, ב: קציצתן זו היא עשייתן.. לקיטתו זו היא עשייתו. ולהעיר משינוי לשון הרמב"ם בסהמ"צ: בחפלין (מ"ע י"ב יג): "שצונו להניח כו'"; בציצית (מ"ע יד) "שצונו לעשות ציצית כו'". במזוזה (מ"ע טו) "לעשות מזוזה כו'". (* ובטור יו"ד ר"ס רפה מ"ע לכתוב כו' אבל בסוכה (מ"ע קסח) "לישב בסוכה כו'". בלולב (מ"ע קסט) "ליטול לולב כו'". וראה הלשון בהוצאת קאפאח במצוות הנ"ל.

(59) להעיר מאו"ז ח"א סי' תקפג "וסבירת תלמוד ירושלמי כו'".

(60) להעיר מצפ"ע על הרמב"ם ה'ל' שבועות פ"ה הט"ו.

(61) זבחים יג, א במשנה (ת"ק ור"א). רמב"ם הלכות פסוה"מ פ"ג ה"ד.

(62) ראה צפ"ע עה"ת ר"פ מסעי. מהדו"ת נא, ג. ובכ"מ.

(63) וגם לר"ש (בזבחים שם) ד"מכשיר בהילוך" כי ס"ל "אפשר בלא הילוך" אבל במקום שההכשר מצוה כו' מוכרח, י"ל שגם ר"ש מודה דנעשה כגדר מצוה כו'.

במנין המצוות בתחלת היד "לקבוע מזוזה". ועד"ז בהכותרת לה' תפלין ומזוזה כו'. ובהלכות מזוזה פ"ה ה"ז "שקביעתה זו היא המצוה". ולהעיר משו"ע אדה"ז (או"ח סכ"ה סי"א): "כיוון בהנחת תפלין שצונו הקב"ה לכתוב כו'". וראה ביאור הרי"פ פערלא לרס"ג (ח"ג) מילואים ואכ"מ.

(64) יומא כד, א ואילך. ובפרש"י שם.

וזאת רק כאשר קיימת שלמות האהבה והכוונה, 26
שאו נעשים הזדונות (עקב האהבה והכוונה) חלק 27
מעבודת התשובה, ולכן הם כזכיות. אך אם הם אינם 28
בשלומות, למרות שעושים תשובה מאהבה, אז אין 29
הזדונות נעשים כזכיות, אלא רק "נעקר עונו 30
מתחתו" 71.

ח.

דוגמאות לנאמר לעיל

להלן דוגמאות לאמור לעיל – לפחות מעין האמור 32
לעיל – בקצרה: 33
מכשירי מצוה באותו ענין של המצוה, והם נהפכים 34
למצוה: 35
סוג של חינוך: קרבנות ועבודות ימי המילואים 36
(החינוך 72). מנחת חינוך של כהנים. חינוך האב את בנו 37
לתלמוד תורה, שהוא מן התורה 73, ועוד. 38
קיום המצוות בגלות – לפי הנאמר ב"ספרי" 74 על 39
הפסוק "ואבדתם... ושמתם את דברי...": "אף-על-פי 40
שאני מגלה אתכם... היו מצוינים במצוות שכשאתם 41
חוזרים לא יהיו לכם חדשים" 75. ועוד. 42
מעין זדונות נעשו לו כזכיות במצוות עצמן: שער 43
המשתלח ופרה אדומה (ועגלה ערופה) – שדוקא 44
העבודה 76 בחוץ נעשית עבודה המכפרת (חטאת קריא 45
רחמנא 77) בדיוק כקרבנות שעבודתם בפנים, ואף יותר 46
מכך 78. 47
בדומה לזה – פרו של אליהו בהר הכרמל (בהוראת 48
שעה). ועוד. 49

הזדונות (למפרע) לגמרי – ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 58
ואילך (והערה 46). וע"ז אי"צ כוונה בשלימות. משא"כ הנ"ל בתניא.
72) ראה פרש"י תצוה כח, מא. צו ז, לו.
73) הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתן. ושו"נ.
74) לעקב יא, יז. הובא בפרש"י שם.
75) וע"פ המבואר בפנים – מתורצת הקושיא המפורסמת שהרי
המדובר במצוות שאינן תלויות בארץ. וראה רמב"ן אחרי יח, כה.
76) להעיר ממרו"ל דחיתו זוהי שחיתו (יומא סד, א. וראה צפע"נ:
הל' תשובה פ"ח ה"ד. הל' כלאים בסופו (כד, ד). שו"ת דווינסק ח"ב סי'
לג. לסנהדרין קיא, ב. (רא, א)). ועפ"י המבואר בצפע"נ שם מובן דבשעיר
המשתלח בא ענין הזדונות נעשו לו כזכיות בנוגע לכל ישראל – "כל
עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם" (פרשתנו טז, כא).
77) ע"ז כג, ב.
78) ראה בכ"ז – אגה"ק סכ"ח. סהמ"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה.
– וסיבת היתרון אשר בזה, ראה דרושי ביאור ענין הנסינות (עה"פ כי
מנסה לקו"ת דברים יט, א ואילך. ועוד), סהמ"צ להצ"צ בסופו (קפה,
ב ואילך)).

1 מכשירי מצוה 65. ויש לומר שהטעם לכך הוא כיון
2 שלדעת רבי שמעון בר יוחאי 66 אין זה רצוי: "אפשר
3 אדם חורש... וזורע... תורה מה תהא עליה". ולכן
4 לדעת רבנן אין זה נכלל בסוג הרצוי – מכשירי מצוה
5 וכדומה.

ז.

התשובה - הענין הכללי שבמצוות

6 ההסבר לכך בקצרה הוא:
7 בכל מצוה קיים הענין הכללי והשווה בכל המצוות,
8 כלשון חז"ל "עושה רצונו של מקום", "אמרתי ונעשה
9 רצוני" (וההיפך בכל עבירה – "עובר רצונו של
10 מקום"), והענינים הפרטיים שלה: מילת הערלה,
11 בסוכות תשבו וכו'.
12 בכל הענינים הפרטיים דלעיל ההכנה נעשית בחפץ
13 או בקשר לחפץ שבו מקיימת המצוה, אך אין היא חלק
14 או פרט של המצוה עצמה: הכנת האיזמל למילה אינו
15 חלק מכריתת הערלה, נשיית סוכה ולולב אינה חלק
16 של בסוכות תשבו..., הולכת הדם אינה חלק מן
17 הזריקה.
18 ענינה של התשובה בכלל, כלשון הרמב"ם 67, הוא:
19 "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו
20 ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד 68 שנאמר
21 יעזוב רשע דרכו... 69. כלומר, היא באותו סוג, ואף
22 יתר על כן: באותו "מקום", של הענין הכללי שבמצוות
23 (ובעבירות): החלטה ברצון ו"יגמור בלבו". וכיון
24 שהתשובה מאהבה בצמאון גדול כל-כך נגרמה על-ידי
25 הזדונות, לכן נהפכים הזדונות עצמם לזכיות 70.

65) להעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 75.

66) ברכות לה, ב.

67) הלכות תשובה פ"ב ה"ב.

68) ואף שצ"ל והשיב את הגזילה וכו' – הרי אפילו רשע גמור ובזמן
בביהמ"ק ה' קיים – תומו" כשהרהר תשובה נעשה צד"ג, כמפורש
בקידושין שם. ראה חלקת מחוקק לשו"ע אה"ע סל"ח ס"ק מד, ב"ש שם
סקנ"ה. וראה לקמן ע' 211 ואילך.

69) וממשיך "וכן יתנחם על שעבר כו'", וראה אגה"ת פ"א, ובלקו"ב
לשם (אגה"ת עם ליקוט פירושים כו' (קה"ת) ע' טז ואילך. ע' סו ואילך).

70) ולפ"ז י"ל שהוא ע"ד מ"ש הר"ן (רפ"ב דקדושין) "דאע"ג
דאשה אינה מצווה בפר' ורבי' מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת
לבעלה לקיים מצוותיו, ונתבאר בזה (ראה לקו"ש ח"ד ע' 41 ואילך.
וראה לקמן ע' 252) כיון שאה"פ בלעדה – שזהו גדר המצוה, לכן יש
לה מצוה (י רבה דפו"ר).

71) והיינו כי בתשובה מאהבה (דוקא, משא"כ בתשובה מיראה)
נתגלה עצם מהותו, שהוא טוב וקדושה ומצד זה מתבטלת מציאות

32 וכאשר קיימת אצלו עבודת התשובה בשלמות –
33 "ידאג כל השנה", אין לו תוספת רק בעבודה הרוחנית,
34 אלא גם בגשמיות – "מפיש חיי", יותר מכפי שנקבע
35 לו מצד שורש נשמתו וסדר העבודה הרגיל.

י.

ההסבר לקשר בין סיום המסכת לתוכנה

36 לפי זה מובן מדוע מסתיימים פרק יום הכיפורים
37 ומסכת יומא במאמר "הרואה קרי ביום הכיפורים",
38 ומובן הקשר שבין המשנה לסוגיה שלפניה:

39 במשנה מדבר רבי עקיבא על שני עניני הטהרה
40 על-ידי הקדוש-ברוך-הוא: הזאה וטבילה. שהזאה בעי
41 כוונה, וטבילה לא בעי כוונה. ולאחר-מכן ממשיכה
42 הגמרא בענין ומסבירה את ההבדל שבין שני אופני
43 התשובה של האדם:

44 תשובה מיראה ותשובה מאהבה, שתשובה מיראה
45 היא ללא כוונה מושלמת, לעומת תשובה מאהבה.
46 וביתר פרטיות: שני הסוגים שבתשובה מאהבה עצמה,
47 האופן שבו "נעקר עונו מתחלתו" והוא נעשה צדיק,
48 שלכך די אפילו בהרהור תשובה ברגעא חדא בלי
49 כוונה מושלמת, בדומה לענין הטבילה, ולאחר מכן
50 הדרגה הנעלית יותר של תשובה, המביאה לכך
51 ש"זדונות נעשות לו כזכויות" – וזאת רק על ידי
52 שלמות הכוונה בדומה לענין ההזאה, כפי שהוסבר
53 לעיל בהרחבה.

54 וגם הסוגיה על התשובה בגמרא מסיימת בשני
55 ענינים: (א) "מובטח לו שהוא בן העולם הבא". כלומר,
56 לא נוסף לו ענין חדש, אלא "מעשים טובים יש בידו",
57 בדומה ל"נעקר עונו מתחלתו", וכפי שאומר רש"י⁸²
58 "יש לדעת שצדיק גמור הוא". כי אמנם היה כאן ענין
59 של "ידאג כל השנה" – תשובה בכוונה, אך לא כוונה
60 מושלמת. (ב) "מפיש חיי סגי ומסגי": לא זו בלבד
61 שראיית הקרי ביום הכיפורים אינה חסרון ועונש ח"ו,
62 אלא אדרבה, נוסף בו יתרון של "מפיש חיי", בדומה

1 יתור מכך – מאמר חז"ל: "מיניה וביה אבא לשדי
2 ביה נרגא"⁷⁹. (=מהיער עצמו נלקח "בית היד" לגרזן
3 לקצוץ את היער).

4 הכלל הגדול בתורה – פיקוח נפש (אפילו) על-ידי
5 כל⁸⁰ עבירות שבתורה חוץ הפכו – שלש דיהרג (אף
6 דהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא⁸¹) ואל
7 יעבור, ועוד.

8 ויש להאריך בכל זה, ואין כאן מקומו.

ט.

ההסבר למאמר "הרואה.. ידאג כל השנה"

9 לפי זה מובן סיום המסכת: "הרואה קרי ביום
10 הכיפורים ידאג כל השנה כולה, ואם עלתה לו מובטח
11 לו שהוא בן העולם הבא..". כדי להבין זאת יש
12 להקדים ולהסביר את הדיוק בלשון "ידאג כל השנה",
13 ולא כביטוי הנפוץ: "סימן רע לו".

14 ההסבר לכך הוא: משמעות הענין של "ידאג כל
15 השנה" היא עבודת התשובה⁸², כי דאגתו אינה כל-כך
16 מחששו שלא יוציא את שנתו, אלא על-כך ש"ראה
17 קרי", כפי שאומר רש"י⁸³ "שמא לא קיבלו תעניתו
18 והשביעוהו במה שבידם להשביעו כעבד המוזג כוס
19 לרבו ושפך לו קיתון על פניו", וכפי שמוסיף אדמו"ר
20 הזקן⁸⁴ – "כלומר אי-אפשר בשימושך". ודאגה
21 והתבוננות זו מביאות אותו לאופן עבודה נעלה יותר
22 מכפי שעבד לפני-כן.

23 במילים אחרות: כיון שהענין של "רואה קרי ביום
24 הכיפורים" היה אצלו "לא במתכוין"⁸⁵, שהרי ביום
25 הכיפורים מתענים בחמשה עינויים ואין מהרהרים
26 בעבירה⁸⁶, וזוהי הוכחה לכך שזה לא הגיע אליו מצד
27 היצר הרע אלא בהשגחה עליונה, וכיון ש"מפי עליון
28 לא תצא הרעות"⁸⁷, צריך לומר שהכוונה בכך היתה
29 להביאו לאופן נעלה יותר בעבודה, לעבודת התשובה
30 שבדרך העבודה הרגילה של הצדיק הוא לא היה יכול
31 להגיע אליה (כנאמר לעיל בתניא).

(82) להעיר מאלף למטה למטה אפרים סי' תרטו סק"ג. חכמת שלמה
(למהרש"ק) שם בפ"י דברי הלבוש.

(83) ד"ה ידאג.

(84) בשו"ע שם. וראה מג"א שם סק"ב.

(85) פרש"י שם ד"ה הרואה.

(86) להעיר מעין יעקב לע"י כאן. ובא"ז ללבוש שם סק"ב בשם
שבלי לקט דוקא אם לא הרהר. וראה שו"ת צ"צ שער המילואים סי' סב.

(87) איכה ג, לח.

(88) ד"ה תדע.

(79) סנהדרין לט, ב. וראה תניא רפ"א. ולהעיר מרמב"ם הל' דעות
פ"ב ה"ב.

(80) סנהדרין עד, א.

(81) מהר"ט לכתובות קג, ב. שבת מוסר פ"כ. מלחמות היהודים ג,
ה. יוסיפון פ"א. חוה"ל בטחון ד'. פנ"י לב"מ נט, א. יעב"ץ לכתובות
קג, ב. תשובה מאהבה ח"ג תט. שו"ת יודא יעלה יו"ד שנה. הגהות נטנון
ליו"ד שמה. שו"ת אבן יקרה יו"ד נו. רמתים צופים לתדב"א רפ"ד ע'
163. שו"ת בשמים ראש שמה"ה חת"ס יו"ד שכו. ירוש' סנה" פ"י ה"ב
ובקה"ע. מדרש תהלים קכ. ד. וראה תו"ש נח (ט, ה) סק"א).

לקוטי שיחות – פרשת אחרי – ע"פ מחזור הלימוד השבועי לה

8 זזה בכוונה תחילה מצד ההשגחה. (ב) על ידי "ידאג
9 כל השנה" – שלמות הכוונה (והתשובה) שהתעוררה
10 אצל ה"רואה", נהפכים הזדונות כזכויות. (ב) התוספת
11 שעל ידי עבודת התשובה מתבטאת גם בשכר גשמי,
12 "יארק ימיו", עד לשלמות השכר – בנים ובני בנים
13 עוסקים בתורה ובמצוות.

(משיחות ר' תשרי, ש"פ האזינו,
יום שמח"ת תשל"ו)

לו שהוא בן עולם הבא" – ולא גם על "יארק ימים" כבטור (כנ"ל הערה
8).

1 ל"זדונות נעשות לו כזכויות", דבר המגיע על ידי
2 שלמות הכוונה⁸⁹.
3 והחידוש בסיום לעומת הסוגיה הקודמת (אודות
4 שתי הדרגות של תשובה מאהבה) הוא: (א) בפירוש
5 ובביאור מובן יותר כיצד נגרם הדבר. הן לגבי "נעקר
6 עונו מתחתלו", והן "זדונות נעשו לו כזכויות", כי (א)
7 אצל "הרואה... ביום הכיפורים" ("שלא במתכוין) מודגש

(89) עפ"י י"פ מה שאדמו"ר הזקן כתב "שבודאי יש לו זכויות הרבה
שהגיניו עליו", שמודגש שצדיק הוא כנ"ל (כנ"ל בפרש"י), ע"ז ש"מובטח

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' א

18 כָּל הַעוֹסֵק בְּכִנּוּן מִתְמַסְכֵּן – בא לידי עניות. במה שנאמר שבנו
19 "אֵת פֶּתֶם וְאֵת רַעְמָסֶם", אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת,
20 ונחלקו רב ושמואל, חד אָמַר פֶּתֶם הוּא שְׁמָהּ של העיר, וְלָמָּה
21 נִקְרָא שְׁמָהּ רַעְמָסֶם, כִּיּוֹן שְׂרָאוֹן רָאוֹן מִתְרוֹסֶם – כל קצת
22 שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. וְחָד אָמַר
23 רַעְמָסֶם שְׁמָהּ של העיר, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ פֶּתֶם, כִּיּוֹן שְׂרָאוֹן
24 רָאוֹן פִּי תַהוֹם בּוֹלְעוֹ – כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.
25 "וְכֹאֲשֶׁר יַעֲנֶה אוֹתוֹ בֶּן יִרְכָּה וְבֶן יִפְרִיץ", שואלת הגמרא, בֶּן רַבּוֹ
26 וְבֶן פֶּרְצוֹ מִיִּבְעֵי לִיָּהּ. מתרצת הגמרא, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רוּחַ
27 הַקֹּדֶשׁ מְבַשְּׂרֵתָן לְיִשְׂרָאֵל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם
28 למעט את ישראל, אלא "בֶּן יִרְכָּה וְבֶן יִפְרִיץ".
29 "וְיִקְצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", דורשת הגמרא, ו'יקוצו' הוא מלשון
30 קוצים, מִלְמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין בְּעֵינֵיהֶם של המצרים בְּקוֹצִים,
31 שבראותם שישראל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם
32 גופם מליאים קוצים.
33 "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

1 שהרי על ישראל מינו שרי מיסים. מתרצת הגמרא, תָּנָא רַבִּי רַבִּי
2 אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, ו'וישימו עלי' – היינו על פרעה, מִלְמַד
3 שֶׁהָבִיאוּ מִלְכָּן – דפוס שבו מייצרים את הלבנים, וְתָלוּ לוֹ לַפְּרֹעָה
4 בְּצִוְאוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שָׁמַר לָהֶם אִיסְמָנִים אֲנִי –
5 מפונק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אָמְרוּ לוֹ כָּלֹם אִיסְמָנִים
6 אִתָּה יוֹתֵר מִפְּרֹעָה המשתתף אף הוא בעשיית המלאכה. לפי דרשה
7 זו מוסיפה הגמרא לדרוש, "שְׂרֵי מִסִּים" – דָּבָר שְׁמִשִּׁים (לְבָנִים),
8 המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה.
9 כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "לִמְעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם", [עֲנֹתָם
10 מִיִּבְעֵי לִיָּהּ], אלא יש לבאר, לִמְעַן עֲנֹתוֹ – לַפְּרֹעָה – בְּסִבְלֹתָם
11 דִּישְׂרָאֵל – המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל
12 יטו שכמם לסבול ולעבוד.
13 "וְיִבְן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפְּרֹעָה", רב ושמואל נחלקו בביאור הפסוק,
14 חָד מהם אָמַר, שֶׁמִּסְכָּנוֹת אֵת בְּעִלְיָהּ – שעל ידי העבודה
15 שהעבידו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים
16 לטבוע בים, וְחָד אָמַר שֶׁמִּסְכָּנוֹת – מדלדלות אֵת בְּעִלְיָהּ – שעל
17 ידי עבודה זו נגרם למצרים שרוקנם ישראל מנכסיהם. דָּאֲמַר מַר,

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

17 נקראים סמדר.
18 "וְתִקַּח לוֹ תֵּבֶת נָמָא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד",
19 שואלת הגמרא, מָאָה שְׁנָא – מדוע הניחתו בנָמָא, הרי גופו ישתמר
20 יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר,
21 מִיִּכָּן יש להביא ראיה לַצִּדִּיקִים שְׁמִמּוֹנָם חֲבִיב עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגּוֹפָן
22 – ולכן השתמשה בדבר זול. וְכָל בֶּן לָמָּה – מדוע חביב עליהם
23 ממונם מגופם, לָפִי שְׂאוֹן פּוֹשְׁטִין יִדְּיוֹן בְּגוֹל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
24 נַחֲמָנִי אָמַר, הֵטַעַם שֶׁלִּקְחָה גּוֹמָא, לָפִי שְׁהוּא דָּבָר רָךְ, שֶׁיִּכּוֹל
25 לְעָמוֹד – להחזיק מעמד אם תיתקל התיבה בַּפְּנֵי דָּבָר רָךְ וּבַפְּנֵי
26 דָּבָר קָשֶׁה, שֶׁהֶרֶץ כשנתקל באבן חוזר לאחוריו ולא נשבר. וְמָה
27 שכתוב וְתִקַּחְתָּהּ בַּחֲמֵר וּבְזָפֶת, תָּנָא, טָחוּ את התיבה בַּחֲמֵר
28 מִבְּפָנִים, וּזְפַת מִבְּחוּץ ולא מבפנים, בְּדִי שְׁלֹא יִרְיֵת אוֹתוֹ צִדִּיק
29 רִיחַ רַע של הזפת.
30 "וְתִשֵּׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וְתִשֵּׂם בְּסוּף על שפת היאור", מבארת
31 הגמרא מהו סוף זה. רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, הִנִּיחָה אוֹתוֹ בֵּים סוּף. רַבִּי
32 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר

1 מַעֲיָקָא – שלושה חודשים לפני שהחזירה פעם שניה. נמצא
2 שילדה בסוף הששה חודשים מהליקוחין השניים, ולכן יכלה להצפינו
3 עוד שלשה חודשים לפי שלא חשדו בה שתלד עד שיעברו תשעה
4 חודשים מנישואיה. שואלת הגמרא על מה שנאמר "וְלֹא יִכְלָה עוֹד
5 הַצִּפְנִי", אָמַר, הרי כמו שהצפינה אותו שלשה חודשים תַּצְפִּינָהּ
6 וְתִזְוִיל – תמשיך להצפינו. ומישיבת, אָלֵא – הטעם שלא יכלה
7 להצפינו, לָפִי שֶׁכָּל הַיָּבָא דְהָיוּ שְׁמַעֲי מַצְרָאֵי דְמִתְלִיד יְנוּקָא –
8 כשהיו המצרים שומעים שגולד תינוק לישראל, היו מגלים את
9 התינוק על ידי שְׁמַמְמוֹ יְנוּקָא הָתָם – היו מביאים לשם תינוק אחר,
10 בִּי הִיבִי דְלִישְׁמַעֲיָנָהּ וּמַעֲוִי (בְּהִדְיוֹ) – כדי שהתינוק של ישראל
11 ישמע אותו ויבכו, ולכן לא יכלה להצפינו עוד את משה מחשש
12 שיגלוהו כך. וכמו דְכַתִּיב אֶחָזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קָמְנִים
13 מחבלים כרמים וְגו', כלומר, בת קול אומרת למי הים בשעה
14 שהכניסו המצרים לתוכם, תטביעו את השועלים – דהיינו התינוקות
15 המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר – שעל
16 ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים

לקוטי שיחות פרשת אחרי כרך יז שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

בלשון "חטאתי" לבד (מבלי לומר "עויתי ופשעתי")²²
 מספיק על כל העבירות, אפילו על "זדונות" ו"מרדים"²³
 – ולכאורה: מדוע יספיק הוידוי "חטאתי"²⁴
 (שמשמעותו שהוא עבר בשוגג) גם על מרדים²⁵
 וזדונות?²⁶

ב.

שלימות הוידוי

אף על פי ש"עיקר הוידוי" הוא אמירת "חטאתי"²⁷
 ובוה יוצא ידי חובת "מצות וידוי" – אמנם לכתחילה,²⁸
 כדי לקיים בשלימות את מצות הוידוי, צריך לומר²⁹
 (כנזכר לעיל מהרמב"ם) "אנא השם חטאתי עויתי³⁰
 פשעתי כו' והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני³¹
 חוזר לדבר זה". יתירה מזו: בספר המצות³² אומר
 הרמב"ם, שבוידוי כולל גם בקשת כפרה ("ויבקש³³
 כפרה"³⁴).

נמצא איפוא, שבוידוי יש שני עניינים: (א) "עיקר³⁵
 הוידוי" (או "מצות הוידוי") שלזה מספיק לומר סתם³⁶
 "חטאתי". (ב) שלימות הוידוי, שבזה נכללים עוד כמה³⁷
 פרטים (כנ"ל).³⁸

בדומה לכך מוצאים גם בנוגע לכללות מצות³⁹
 התשובה: היא כוללת את מצות התשובה, ושלימות⁴⁰
 במצות התשובה (כדלקמן סעיף ה' ואילך בארוכה);⁴¹
 ויש לומר, כי מאחר וענין הוידוי הוא (לא פרט⁴²

א.

האומר "חטאתי" – יצא חובת וידוי

1 בנוגע לוידוי הכהן הגדול על השעיר המשתלח
 2 נאמר בפסוק¹: "והתודה עליו את כל עונות בני ישראל
 3 ואת כל פשעיהם לכל חטאתם". מפסוק זה לומד רבי
 4 מאיר² אשר סדר הוידוי הוא "כיצד מתודה) עויתי
 5 פשעתי וחטאתי". חכמים³ חולקים על רבי מאיר –
 6 בנימוק כי "עונות אלו השגגות", "פשעים אלו
 7 המרדים" ו"חטאתם אלו השגגות", ו"מאחר שהתודה
 8 על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות?
 9 (בתמיה)"; ולכן לדעת חכמים סדר הוידוי הוא
 10 "חטאתי ועויתי ופשעתי".

11 ביחס לוידוי אשר מחוייב כל אחד לומר בעת
 12 שהוא עושה תשובה, פוסק הרמב"ם³: כיצד מתודין,
 13 אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי
 14 כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר
 15 לדבר זה וזהו עיקרו של וידוי.

16 אך⁴ בהמשך הדברים מביא הרמב"ם (בנוגע לוידוי
 17 בו חייב כל אחד ביום הכפורים) "הוידוי שנהגו בו כל
 18 ישראל, אבל אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר הוידוי".
 19 וכך גם נפסק בטור⁵ וברמ"א⁶, ובלשון אדמו"ר הזקן
 20 בשולחן⁷: אמר סתם חטאתי יצא ידי מצות וידוי.
 21 צריך להבין: מסתימת לשון הנ"ל משמע שהוידוי

(9) אבל להעיר מראב"ע פשרתנו (טז, ל): חטאת שם כלל ע"כ תמצא
 על השגה ועל הזדון.

(10) מ"ע עג. וכ"ה בחינוך מצוה שסד. יראים ס"י שסג (בוידוי בעת
 הבאת חטאת). ובחובת הלבבות שער התשובה רפ"ד ב"גדרי התשובה":
 שיתודה בהם ויבקש המחילה עליהם. ועד"ז בחבור התשובה להמאירי
 (מאמר א' פ"ח) בארבעה "תנאי התשובה". וברס"ג (בס' האמונות
 והדעות מ"ה פ"ה) בד' "עניני התשובה" הזכיר רק "בקשת כפרה" (ולא
 – וידוי**).

ולהעיר מאגה"ת לאדה"ז פ"א: "לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג כו'
 רק הוידוי ובקשת מחילה***. ובסהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה
 רפ"א: הוידוי הנק' בקשת מחילה כדאי ברמב"ם פ"א כו'***.

(11) כ"ה בהוצאת קאפח. ובדפוסים לפנינו: ויבקש המחילה.

(1) פרשתנו טז, כא.

(2) יומא לו, ב.

(3) הל' תשובה פ"א ה"א.

(4) שם פ"ב ה"ח. ע"פ יומא פז, ב.

(5) או"ח סתר"ז.

(6) שם ס"ג (אבל להעיר משל"ה הובא במג"א שם).

(7) שם סעיף ד.

(8) בלח"מ הל' תשובה פ"ב שם כתב שצריך לומר גם עוינו פשענו
 אלא שהרמב"ם סמך על מה שמפרש לעיל רפ"א*. וראה גם פר"ח או"ח
 שם סק"ג (בסופו). פרמ"ג שם א"א סק"ה. מנ"ח מצוה שסד.
 אבל בשו"ע אדה"ז (וכן בטור ורמ"א שם) מוכרח שכוונתו רק
 ל"חטאתי" (שהרי אינו מוכיר כלל עויתי פשעתי בעיקר הוידוי). וראה ג"כ
 כד הקמח ע' וידוי מדרז"ל.

(*) ובפרט שבכ"כ דפוסים וכת"י (נשמנו ב"ספר המדע" לרמב"ם ירושלים תשכ"ד) הגירסא "אבל אנחנו חטאנו כול' (או: וגו')".

(**) ולא מנה וידוי במנין המצות שלו (ראה ביאור הרי"ף פנרלא לטהמ"צ רס"ג פרשה מב).

(***) ב"בקשת מחילה" לכאורה כוונתו רק להרמב"ם (בסהמ"צ) ולא להסמ"ג, שהרי בסמ"ג (מ"ע טז) לא נזכר (בפירוש) בקשת מחילה. וראה שוה"ג שלאח"ז.

(****) וצ"ע שוה"ג ברמב"ם שם לא נזכר "בקשת מחילה". ואולי הכוונה ל"אנא (השם)" שברמב"ם (ועד"ז בסמ"ג) שם. ולהעיר ממנ"ח שם (ע"ד אמירת "אנא השם").

בתשובה לתלות ולא ביום־הכפורים לכפר ולא ביסורין
למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת כו".
שואלים על כך המפרשים: הרי גם ר' אלעזר בן
עזריה מונה ארבעה חלוקי כפרה, ומדוע אומר
ש"שלשה הן"?
נאמרו על כך שני ביאורים:
(א) המהרש"א¹⁶ מפרש (וכך נאמר בפירוש
בירושלמי¹⁷), אשר תשובה עצמה, מכיוון שהיא צריכה
להיות "עם כל אחד ואחד", אין היא נחשבת כאחד
החילוקים בכפרה¹⁸; "חילוקי כפרה" הם רק שלושה:
יום־הכפורים, יסורים ומיתה.
(ב) פירושו של ה"עקידה"¹⁹ – שב"חילוקי כפרה"
נמנים רק אלה אשר "האדם יתכפר בהם בחייו" (לפי
ש"אין המתים נכנסים למנין חלוקי כפרה אלא בעלי־
תשובה שהם חיים²⁰); ולכן אין חילול השם נמנה
בחשבון ה"חילוקי כפרה"²¹, כי חילול השם הוא דבר
ש"לא יכופר עד ימותו".
אחד הקשיים²² בפירוש המהרש"א הוא: לפי
פירושו יוצא, שהשינוי והחידוש של ר' אלעזר בן

צדדי (בתשובה, אלא) – שהתשובה שבלב צריכה
להיאמר בדיבור¹² – לכן בהכרח שגם בוידוי יהיו שני
ענינים אלו: (א) "עיקר הוידוי" המבטא את עיקר
התשובה (או בלשון אדמו"ר הזקן באגרת התשובה¹³:
מצות התשובה); (ב) שלימות¹⁴ הוידוי, בו מתבטאת
שלימות¹⁴ התשובה – ובזה נדרשים כל הפרטים הנ"ל
בוידוי.

ג.

"חלוקי כפרה" - שלשה או ארבעה

כדי להבין זה, יש להקדים ולבאר את מחלוקת
התנאים¹⁵ אודות "חילוקי כפרה":
"שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה
ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל
דורש. אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר
על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו כו' עבר
על לא־תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום־
הכפורים מכפר כו' עבר על כריתות ומיתות בית־דין
ועשה תשובה, תשובה ויום־הכפורים תולין ויסורין
ממרקין כו' אבל מי שיש חילול השם בידו אין כח לא

למנותה בה"חילוקי כפרה", כי: (א) מכיון דבמ"ע צריך רק תשובה, הרי
זה התשובה לבד מכפרת הוי חלוקה בפ"ע. וראה גם פסקי הרי"ד שם.
(ב) בפרט את"ל דבכל אחד מהחילוקי כפרה צ"ל התשובה באופן אחר
(בעבירות חמורות – תשובה חזקה יותר וכו'), ** הרי ודאי דזה שבמ"ע
תשובה לבד מכפרת הוי חלוקה בפ"ע (מכיון שאינה דומה תשובה זו
להתשובה שצ"ל בשאר חלוקי כפרה). (ג) ודוחק קצת – "חלוקי כפרה"
פירושו (לא דברים המכפרים, כ"א) חלוקי העבירות*** בנוגע (לא לעונש
שלהם, קרבנם וכו' – כ"א) לכפרתם, שהם ד'.

(22) נוסף ע"ז שרק לפירוש העקידה מודגש בלשון ראב"ע גופא מה
הם הג' חלוקים – כי תיכף לאחריו אמרו "ג' הן כו'" מונה הג' חלוקים
עבר על עשה כו' ל"ת כו' כריתות ומיתות ב"ד כו', ואח"כ מסיים "אבל
(המורה) על ענין חדש שלפעמים אינו במשך להקדמו. וראה גם תוס'
יוהכ"פ שם) מי שיש חילול השם בידו כו'":

משא"כ לפירוש המהרש"א נמצא, ש"ג' הן" קאי – לא על הבבא
שבאה תיכף לאחריו, כ"א מתחיל מהבבא "עבר על ל"ת כו'" (ומפסיקה
ביניהם הבבא "עבר על עשה כו'")!

נאף שגם בירושלמי הלשון – (א) "ג' הם כו'" ולא קאי על הבבא
שלאח"ז "עבר על מ"ע כו'" (כנ"ל בפנים והערה 17), (ב) גבי חילול
השם "אבל מי שנתחלל בו ש"ש כו'",

הרי שם מפורש "חזון מן התשובה" ואין מקום לטעות ד"עבר על
מ"ע כו'" נכלל ב"ג' הם"***: משא"כ בבבלי, אם כוונתו כן הול"ל
(לא "תשובה עם כל אחד, כ"א) "חזון מן התשובה" (כבירושלמי).

(12) ועד שרק מצות וידוי נמנה במנין המצות להרמב"ם, כמשנ"ת
בארוכה במ"א נלקו"ש חלה"ע 18 ואילך. חידושים וביאורים בש"ס
סי"ח. – נדפס גם בלקו"ב לתניא ח"ב ע' מב ואילך. ועיי"ש (ולקו"ב ס"ע
מא ואילך) שזהו הביאור במ"ש הרמב"ם (שם פ"ב ה"ג) ד"כל המתודה
דברים ולא גמר בלבו לעווב ה"ז דומה לטובל ושרץ בידו כו'" – כי
ע"י דוגמא זו מוכן איך שוידוי ענינו ביטוי התשובה שבלב בדיבור,
עיי"ש].

(13) פ"א.

(14) להעיר מהמבואר (לקו"ד ח"א ג, סע"א ואילך. סה"מ תש"ד ע'

30) בענין יתורה בלחש בעת תקיעת שופר.

(15) יומא פו, א. וראה ירושלמי סוף יומא (וש"ג) – בשינוי (כדלקמן
בפנים והערה 17). אבות דר"נ פכ"ט, ה. מדרש משלי פ"י. וראה תוספתא
יומא פ"ד, ט. מכילתא יתרו כ, ז.

(16) חרא"ג שם. וכ"ה בפסקי הרי"ד יומא שם.

(17) שם (ג' ה' חזון מן התשובה).

(18) כפשטות לשון הגמרא "ג' הן ותשובה עם כל אחד", וכפרי"ש
ד"ה א"ל יומא שם (כמ"ש בחדא"ג שם) – "אבל תשובה אינה מן
החלוקין שהיא צריכה לכולן". וראה שוה"ג הג' להערה 21.

(19) פרשתנו שער סג ד"ה ועתה ראה. הובא בתוספות יוהכ"פ
(למהר"ם חביב) יומא שם ד"ה שאל (ושם, שכן מפרש בכס"מ הל'
תשובה ספ"א, עיי"ש). וכן מוכח דעת מנורת המאור בהקדמה לנר ה'.

(20) תוספות יוהכ"פ שם.

(21) ואף שתשובה "צריכה לכולן" (לשון רש"י שם) – מ"מ אפשר

(*) ובלא"ה"כ מוכרח לפרש כן בתוספתא (ומכילתא) שם שמונה ארבעה חלוקי כפרה כו' (גם) עבר על עשה כו'.

(**) ענין תניא ח"א פ"א: אם שב בתשובה הראוי' כו' בשלשה חלוקי כפרה כו'.

(***) וכן משמע בפרש"י שם ד"ה חלוקי כפרה ("שחלוקין בכפרתו"). ד"ה א"ל ("יש עבירה שהיא צריכה לזה ואינה צריכה לזה"). אבל ראה הערה 18.
(****) וכן בתוספתא יומא שכותב "אבל" בבבא דחילול השם – אין מקום לשעות שלא נכלל בה"חלוקי כפרה. שהרי מפורש שם "ארבעה חלוקי כפרה".
ומה שמדגיש (בירושלמי ותוספתא שם) "אבל" – הוא מכיון שסו"ס חילול השם שונה מג' בבות שלפנ"ו בענין עיקרי. כפנים (וראה תוס' יוהכ"פ שם באר"א קצת).
ועוד י"ל ואכ"מ.

מזה מובן, שאדמו"ר הזקן לומד, שבדברי ר' אלעזר בן עזריה "שלשה הן" – כוונתו לשלול (לא) "עבר על מצות עשה כו", (כפירוש המהרש"א, אלא) חילול השם (כפירוש ה"עקידה").

לכאורה: מה נוגע ב"אגרת התשובה" – בה מבאר אדמו"ר הזקן את "מצות התשובה" ועבודת התשובה על פי נגלה ועל פי הסוד כו' – להקדים אשר רק "שלשה חלוקי כפרה הם" ובהדגשה אשר חילול השם אינו בכלל?

ניתן לומר, כי היא הנותנת: בכך שמביא את "חלוקי כפרה" מיד בתחילת 'אגרת התשובה' מדגיש אדמו"ר הזקן, ששלימות התשובה היא מה שמביאה כפרה [שלכן מביא באגרת התשובה²⁹ גם עניני תעניות וכו' הנדרשים לגמר כפרה – לפי שכל זה נכלל בתכלית ושלמות התשובה], וכדלקמן סעיף ז'.

ובזה שמדגיש, שישנם רק "שלשה חלוקי כפרה, וחילול השם אינו בכללם – כוונתו להסביר, כי ענין הכפרה המהוה חלק מ(שלימות) מצות התשובה (שלכן יש לבאר ב"אגרת התשובה") – כלומר כפרה תכליתית התשובה – הוא רק בכפרה זו הנעשית מחיים (ולא כפרה על חילול השם הבאה לאחר מיתה), לפי שאחד מעיקרי מצות התשובה הוא – שעניינה הוא מחיים דוקא, כדלקמן סעיף ח'.

ה.

"עצם התשובה" – עזיבת החטא

והביאור בכל זה: מיד לאחר שמביא את הברייתא של סוף יומא, אומר אדמו"ר הזקן ב('אגרת התשובה'): והנה מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד. שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה כו' ולא יעבור עוד מצות המלך כו'.

מדיוק הלשון "מצות התשובה מן התורה היא

עזריה (ש"שלושה הן" – ולא "ארבעה חילוקי כפרה") אינו ענין הנוגע להלכה, ואינו חידוש בענין הכפרה – כי הן השואל ר' מתיא בן חרש והן העונה ר' אלעזר בן עזריה הנם בשיטה אחת, שכאשר "עבר על עשה" די בתשובה לבדה – והחילוק ביניהם מסתכם רק בחשבון הדברים, האם גם תשובה נמנית בין חילוקי הכפרה או לא²³;

עוד יש להבין: מהו בסיס המחלוקת בין ר' מתיא בן חרש (שכדבריו נאמר בתוספתא²⁴) הסובר ש"ארבעה חילוקי כפרה" מאחר ותשובה בכללם, ובין ר' אלעזר בן עזריה הסובר ש"שלושה הן"?

מכח שאלות אלה, לומד ה"עקידה" שב"שלושה הן" שולל ר' אלעזר בן עזריה את חילול השם, ובוה מחדש, שכפרה היא מחיים דוקא, אבל לאחר מיתה "לא שייכא ביה [=לא שייכת בו] כפרה"²⁵.

אך גם לפירושו של ה"עקידה" דרוש ביאור: מכיוון וגם בחילול השם הוא רק ש"לא יכופר עד ימותו", אבל גם לדעת ר' אלעזר בן עזריה על-ידי מיתה ישנה כפרה על-כל-פנים²⁶ עבור הנשמה, ו"אין מזכירין לו דבר כו' לענשו על זה חסידו שלום בעולם הבא"²⁷ – אם כן, סוף כל סוף מה ההבדל להלכה²⁸ בין דעת ר' מתיא בן חרש ור' אלעזר בן עזריה?

ד.

תשובה קשורה בכפרה הנפעלת מחיים

אדמו"ר הזקן כותב בתחילת 'אגרת התשובה': "תניא בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה הם ותשובה עם כל אחד", ומביא אחר כך את שלושת הפיסקאות – "עבר על מצות-עשה כו' עבר על מצות לא-תעשה כו' עבר על כריתות ומיתות בית-דין כו'" – ומסיים "עד כאן לשון הברייתא" – ולא מביא כלל את הפיסקא אודות חילול השם (ואפילו לא מרמזה על-ידי הוספת "וכו'" לאחר הפיסקא "עבר על כריתות ומיתות בית-דין").

(23) אבל ראה שירי קרבן לירושלמי סנהדרין ר"פ חלק.

גם אפשר לומר דלרמב"ח כיון שהתשובה בכאור"א היא באופן אחר (כנ"ל הערה 21) אפשר למנות תשובה בחלוקי כפרה, משא"כ לראב"ע כיון שהתשובה היא בעיקרה ובנקודה שווה בכאור"א לכן אינה מה"חלוקי כפרה",

אבל – ה"ז דוחק גדול לומר שהתשובה בכהנ"ל נחשבות לאחת כיון ששווה היא בנקודתה (משא"כ בהבדלה). ומלשון אדה"ז (נעתק לעיל בשו"ג ה' להערה הנ"ל) מוכח, שגם לראב"ע דג' חלוקי כפרה הן יש חילוק באופן התשובה בכ"א מהחלוקי כפרה.

(24) שם. ומזה מובן דלא בטלה דעה זו גם לאחר מענה ראב"ע.

(25) לשון העקידה שם.

(26) בעקידה שם: "לא זכרו בו כפרה.. כי אחר המות אינו הוא עצמות האדם.. אבל הוא במציאות נבדל מהראשון". אבל צריך ביאור, שהרי עיקר האדם הוא נשמתו (ועוד שהכפרה לאחר מיתה – נוגעת גם להגוף, כמדר"ל (סנהדרין צא, ריש ע"ב) "מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד"). ולכן נראה ככפנים.

(27) לשון אדה"ז – אגה"ת רפ"ב.

(28) ודוחק גדול לומר דנפק"מ בנוגע להגוף כשיקום בתחיה"מ.

(29) פ"ב"ג.

ויתירה מזו יש לומר: אין זאת אלא שרצה הקדוש-
ברוך-הוא שבשעה שהאדם יעשה תשובה – יכפר לו.
[ולכן, אפילו רבינו יונה, הכולל ב"יסודות
התשובה" חרטה על העבר וידידי (כנ"ל סעיף ה') –
עם זאת אין הוא מונה³⁶ ביניהם בקשת כפרה. מכיוון
שבקשת כפרה היא ענין של תפלה, בעשיית תשובה גם
מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא שיכפר על החטאים³⁷;
אך אין היא מגדרי התשובה].
יתירה מזו: כפרה אינה אפילו תוצאה הכרחית
מהתשובה – ועל-אחת-כמה-וכמה שלגמרי אינה
מעכבת בתשובה³⁸; כמוכח מזה, שישנן עבירות כמו
"בא על הערוע והוליד ממנה ממזר" – שאינו מתכפר
אפילו על-ידי יום-הכפורים ויסורים כו'³⁹, ואף על פי
כן, מיד כאשר עושה תשובה הוא מפסיק להיות רשע,
ונחשב "עושה מעשה עמך"⁴⁰.

ז.

כפרה - תכלית ומבוקש בתשובה

עם זאת, מביא אדמו"ר הזקן ב"אגרת התשובה" גם
ענינים הקשורים לכפרה (כנ"ל סעיף ד'). שמזה מובן,
שגם הכפרה נוגעת במצות התשובה.
והענין בזה: בתשובה ישנם שני ענינים: א) התשובה
עצמה, שהאדם עושה, וענינה הוא – מכאן ולהבא כנ"ל.
ב) התכלית⁴¹ והמבוקש (ומסובב⁴²) מהתשובה,
שהקדוש-ברוך-הוא יכפר לו על עוונותיו, עד שיהיה
"מרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם החטא"⁴³. ומצד זה
צריכים להיות (ביחד עם "עזיבת החטא") גם שאר
גדרי התשובה – חרטה על העבר, וידידי וכו'⁴⁴.

עזיבת החטא בלבד" מובן בפשטות, שאדמו"ר הזקן
שולל בזה את כל שאר הענינים (חוץ מ"עזיבת
החטא") – גם חרטה וידידי.
– בספר "חובת הלבבות"³⁰ נאמר אמנם, כי גם
החרטה והידידי, בנוסף לעזיבת החטא (וקבלה על
להבא), הנם מגדרי התשובה; וכ"תנאי גדרי התשובה"
מונה שם³¹ עשרים ענינים (וגם רבינו יונה ב'שערי
תשובה'³² מונה את שלושת הדברים כ"יסודות
התשובה", ועשרים ענינים כ"עיקרי התשובה"³³);
אך מזה שאדמו"ר הזקן אומר שמצות התשובה
היא "עזיבת החטא בלבד" מוכח, כי דעתו היא: הגם
שחרטה וידידי הנם מ"גדרי התשובה" ו"יסודות
התשובה" – עם זאת אינם עצם³⁴ התשובה. עצם
התשובה הוא "עזיבת החטא בלבד"³⁵, ולכן על-ידי
עזיבת החטא בלבד יוצאים ידי חובת מצות
התשובה.

ו.

תיקון העבר אינו מעצם התשובה

הטעם מדוע מצות התשובה היא בעיקר (לא
החרטה על העבר כו', אלא) ההחלטה גמורה בלב על
להבא, לא לעבור יותר על שום חטא – הוא לפי
שמצות התשובה צריכה להתבטא בכך שתפעל על
האדם מכאן ולהבא: שיחדל מלהיות רשע ויהיה צדיק
גמור; אך לא בנוגע לעבר, שיימחל ויתכפר לו החטא
שעשה בעבר.
זאת אומרת: בפועל באה על-ידי התשובה (גם)
כפרה על העבר, אך אין זה חלק מעצם התשובה.

"קובץ תשובות" (ירושלים תשל"ג) תשובה כא. בית אלקים (להמבי"ט)
שער התשובה פ"ב.

(39) חגיגה ט, א (במשנה). יבמות כב, ב.

(40) יבמות שם.

(41) אף שנקודתה – כבכל המצות – לקיים זה שציונו לעשות תשובה.
(42) ואף שנעטם התשובה היא "עזיבת החטא בלבד" (שאינה שייכת
לכאורה לכפרה), כנ"ל סעיף ו' – מ"מ, הכפרה היא מסובבת מעצם
התשובה (שלכן יכולה היא להיות המבוקש ותכלית שלה), כי ע"י עזיבת
החטא נעשה (כדוגמת) מציאות אחרת (ויתרה מזו מציאות הפכית: צדיק
– הופך לרשע) – ואיך יענישוהו או אפילו יזכירוהו דבר וחצי דבר* ע"ז
שנעשה אחר (ע"ד שינוי השם דמבטל גזר דין – סמ"ג (מ"ע טז) ור"ן
הובאו בחדא"ג מהרש"א לר"ה טז, ב).

(43) וי"ל שלכן ס"ל להרמב"ם ועוד, שבקשת כפרה היא בכלל הידידי
וגדרי התשובה (ראה לעיל ס"א והערה 10 ובהנסמן בהערה 34) – כיון
שוהי התכלית והמבוקש של תשובה.

(30) שער התשובה רפ"ד.

(31) פ"ה.

(32) שער א' בעיקר הח' (סי"ט). ועד"ז ברס"ג וחבור התשובה דלעיל

הערה 10.

(33) שער א' ס"י ואילך.

(34) ו"ל מעין דוגמא בהלכה – בלעז"ז: משהו איסור – למ"ד חצי
שיעור מותר (לאוכלו וכו') מה"ת.

(35) להעיר מלשון הרמב"ם הל' תשובה (פ"ב ה"ב): ומה היא
התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא
יעשה עוד כו' וכן יתנחם על שעבר כו'. וראה לקמן הערה 51.

(36) משא"כ ברס"ג הנ"ל. ולהעיר אשר בחובת הלבבות ומאירי שם
הזכירו בקשת מחילה ב"גדרי (תנאי) התשובה".

(37) עיי"ש פ"א "העיקר הט"ו התפלה. יתפלל אל השם ויבקש רחמים
לכפר את כל עונותיו", עיי"ש.

(38) עיין מנ"ח מצוה שסד (ומוכיח כן מש"ס קידושין מט, ב. עיי"ש.
וראה חלקת מחוקק לשו"ע אה"ע סלי"ח סקמ"ד). ועיי"כ תשובת חת"ס

כפי שהיא מלוכשת בגוף, עד שהוא מזכך את הגוף 20
עצמו⁴⁹, שיהיה כלי לאלוקות. 21

מכך מובן גם בנוגע ל"מצות התשובה": העובדה 22
שהמבוקש בה ותכליתה הוא "כפרה" – הוא (בעיקר) 23
הכפרה הנעשית בנשמה כפי שהיא מלוכשת בגוף 24
ובגוף עצמו⁵⁰; אך לא הכפרה הנעשית כתוצאה מכך 25
ש"מיתה ממרקת" (למרות שגם ענין זה, שתהיה כפרה 26
על-ידי מיתה, נעשה על-ידי תשובה). 27

זהו איפוא החידוש של ר' אלעזר בן עזריה האומר 28
"שלשה הן": ר' מתיא בן חרש מדבר אודות עניני כפרה 29
בתור כפרה. ולכן מונה ארבעה חלוקי כפרה, גם חילול 30
השם, כי גם במקרה זה ישנה כפרה עבור הנשמה, 31
על-כל-פנים לאחר צאתה מן הגוף; 32

אך רבי אלעזר בן עזריה⁵¹ מדבר אודות ענין 33
הכפרה הקשור למצות תשובה⁵² (או יתירה מזו: הוא 34
מדבר ביחס לענין התשובה עצמה, כיצד על-ידי 35
תשובה נעשה "ונקה" – "מנקה הוא לשבין"⁵³), ולכן 36
מונה רק שלשה חלוקי כפרה – אלה מהם שכפרתם 37
מחיים, לפי שרק כפרה זו היא ביטוי לפעולה 38
(העיקרית) של מצות התשובה⁵⁴ (ושל המצוות בכלל), 39
כנ"ל. 40

1 [ברם, אף שהמבוקש בתשובה הוא כפרה (על
2 העבר), עם זאת, כאמור, גם כאשר התשובה אינה
3 מביאה לכפרה, אין זה מעכב את מצות התשובה
4 ואפילו לא את פעולתה ותוצאתה העיקרית⁴⁴ (שהיא
5 מכאן ולהבא)].

ח.

קיום המצוות ופעולתן - לנשמה שבגוף

6 לאור המבואר עד כה, ניתן להבין את שיטתו של
7 ר' אלעזר בן עזריה, המשמיט את "חילול השם"
8 מחילוקי הכפרה:
9 כידוע, קיום המצות הוא דוקא בעולם הזה כנשמות
10 בגופים, ולא בגן-עדן לאחר צאתם מהגוף. וכדרשת
11 רז"ל על הפסוק⁴⁵ במתים חפשי.

12 וכשם שקיום המצות הוא בהיות הנשמה בגוף, כך
13 הוא גם בנוגע לפעולה ולתוצאה העיקרית של קיום
14 המצוות (אין הכוונה כאן לשכר הבא לאחר הקיום,
15 לנשמה בגן-עדן, אלא:) כאשר האדם מקיים את תכלית
16 בריאתו – אני נבראתי לשמש את קוני⁴⁶, ואתם תהיו
17 לי ממלכת כהנים וגוי קדוש⁴⁷ – הרי בלשון החסידות
18 הוא נעשה בצוותא וחיבור עם השם מְצַנָּה המצוות
19 ("מצוה" מלשון "צוותא"⁴⁸), הוא ממשיך אור בנשמה

(44) וע"ד זה (ולא ממש) מצינו בתפלה, שענינה בקשת צרכיו (רמב"ם
ריש הל' תפלה. ועוד), שיש בה ב' ענינים: א) המצוה שעל האדם –
לבקש ולהתפלל כו', ב) המבוקש ותפלה, שהקב"ה ימלא בקשתו: ומ"מ
גם כשידוע שלא תמולא בקשתו – כי עליו נאמר (ישעי' א, טו. רמב"ם
הל' תשובה פ"ז ה"ז) "גם כי תרבו תפלה אינני שומע" – הרי פשוט
שבתפלתו מקיים מצות התפלה. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 119.

(45) תהלים פח, ו. שבת ל, א. וש"נ.

(46) קידושין בסופה.

(47) יתרו יט, י.

(48) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ד"ה רבי אומר ה"ש"ת ספ"א ואילך. ועוד.
(49) עיין תניא פל"ז.

(50) ונפק"מ גם באופן התשובה – שצ"ל באופן ששייך להגוף*
ותשובת רמב"ד ש"געה בכבי' עד שיצתה נשמתו" (ע"ז יז, סע"א) הייתה
ע"ד הוראת שעה (ראה תניא ספמ"ג, מאמרי אדה"ז תקס"ב (ע' 219, יג)).
וראה המשך תער"ב פש"ב: וגם לא ע"י סיגופים ותעניות ששורבים הגוף
(ראה תורת הבעש"ט – היום יום ע' כג).

ואולי י"ל שהוא טעם הפנימי למ"ש אדה"ז הענין ד"אסור לו
להרבות בתעניות כו" באגרת התשובה (פ"ג). וי"ל דמ"ש שם (בנוגע
למספר הצומות העודפים על רנ"ב וכו') "יפרה בצדקה" הוא בדוקא (ולא
שינוי לפדותם בצדקה). ואכ"מ.

(51) להעיר אשר ה' כהן, איש חסד ונשיא ועשיר בבהמות (שבת
נד, ב), משא"כ רמב"ח שמוזכר בתור ראש ישיבה (סנה' לב, ב. – ולהעיר

מתנחומא – באבער – הוספה לפ' חוקת).

(52) שלכן מדגיש "ותשובה עם כל אחד".

(53) יומא שם. ואת"ל ש"שאל רמב"ח כו" הוא המשך הברייתא
"מנקה הוא לשבין כו" (כדמשמע קצת ג"כ בע"י שם. ס' המוסר (לר"י
כלץ) פ"ב) – יומתק ביותר מה שאדה"ז מפרש דראב"ע בבבלי מפרש
הג' חלוקי כפרה בשייכות לתשובה (ככפנים), כי הוא המשך הברייתא
ד"מנקה הוא לשבין כו": משא"כ בירושלמי שלא הובאה שם התחלת
הברייתא, חלוקי הכפרה אינם בשייכות לענין התשובה, ולכן גם ראב"ע
מודה שחילול השם הוא בכלל חלוקי כפרה.

[ומה שראב"ע מונה רק ג' חלוקי כפרה (ולא ד', כרמב"ח) – יש
לומר, שמונה רק החלוקות שהכפרה בהן היא חידוש, מכיון שבאה
מלמעלה (משא"כ בכפרה שמצד תשובה, אין בה חידוש (כ"כ), מכיון
שהאדם שב ותיקן עונותיו. ע"ד מש"כ בצפ"נ (להרי"מ ט) רלג, ב). ועוד
י"ל ואכ"מ].

(54) וי"ל שנפק"מ גם בפועל. כי לפי ראב"ע [שהכפרה שהיא תכלית
התשובה היא מחיים דוקא], וע"פ הכלל דאין לך דבר שעומד בפני
התשובה [שהכוונה בזה לא רק שנעשה צדיק, כ"א שיכול לתקן החטא,
כפרה, כדמוכח באגה"ת רפ"ד וספ"ט] – צריך לומר, שגם בחילול השם
אפ"ל כפרה מחיים (ע"י אופנים שונים – כמבואר בשע"ת לר"י שער א'
עיקר הי"ז (סמ"ז). שער ד' ס"ה. שם סט"ו. וראה זח"ג קכ, סע"ב ואילך.
ועוד].

(* להעיר מד"ה אחרי מות, תרמ"ט (קה"ת תשכ"ב) בפ' בקרבתם ג' רצוא בלי שוב. וראה אורח"ז ריש פרשתנו.
(** ומש"כ בל"ת ובט' הליקוטים להאריך"ל תהלים לב – הוא לתרץ במה בא לעוה"ב ובמה יתכנס.

מבקש מהקדוש-ברוך-הוא מחילה על כך (דבר) 26
המחוייב לפי כמה דעות⁵⁷. 27
ובזה מובן מדוע באמירת "חטאתי" לבד יוצאים 28
ידי חובת מצות וידי גמ' על הזדונות – לפי שבזה 29
מבטא האדם את "מצות התשובה מן התורה (ש)היא 30
עזיבת החטא בלבד". 31

י.

המספרים שלוש וארבע – אורות וכלים

כל הענינים בנגלה דתורה, גופי תורה – קשורים 32
עם נשמתא דאורייתא⁵⁸, ויתירה מזו – משתלשלים 33
מענינים בפנימיות ("נשמת") התורה. ומזה מובן, ששתי 34
השיטות בברייתא – שלשה או ארבעה חלוקי כפרה – 35
יש דוגמתם בפנימיות התורה – על פי קבלה וחסידות. 36
בענינים של המספרים שלוש וארבע⁵⁹, מבאר 37
הצמח-צדק⁶⁰ כי ב"כלים" ישנם שלוש בחינות, 38
וב"אורות" – ארבע בחינות (שלוש בחינות אורות 39
המתלבשים בכלים, והדרגא הרביעית – אורות הנעלים 40
מהתלבשות בכלים). 41

לכן, נחלקים העולמות באופן כללי לשלוש דרגות: 42
בריאה יצירה ועשיה – לפי שהעולמות ענינים כלים 43
(ועולם האצילות שעינקו אורות, אינו נכלל במנין זה). 44
ועל פי זה יובנו שיטותיהם של ר' מתיא בן חרש 45
ור' אלעזר בן עזריה: 46

מובא בקבלה⁶¹ שארבעה חלוקי כפרה הם כנגד ד' 47
עולמות אבי"ע (=אצילות, בריאה, יצירה ועשיה) 48
"מצוות עשה" – עשיה, "מצוות לא-תעשה" – יצירה, 49

ומשום כך, ב"אגרת התשובה", בה מבאר אדמו"ר 1
הזקן את ענין הכפרה הקשור לתשובה, מביא הוא 2
"שלשה חלוקי כפרה" וחילול השם אינו בכללם. 3
ט.

"חטאתי" מבטא (רק) קבלה על להבא

כשם שבתשובה ישנם שני ענינים אלה – (א) 4
תשובה עצמה, שעיקרה הוא מכאן ולהבא. (ב) שלימות 5
התשובה, המביאה את התיקון והכפרה על העבר – כך 6
גם בנוגע למצות הוידי (שעניינה שהתשובה שבלב 7
באה ונמשכת בדיבור, כנ"ל סעיף ב') אשר גם בה יש 8
שני ענינים אלה: 9

(א) עיקר ("מצות") הוידי היא אמירת "חטאתי", 10
לפי שבזה מתבטאת "מצות התשובה"⁵⁵ – קבלה על 11
להבא⁵⁶: מכיוון והוא מכיר בעובדה שהמעשה שעשה 12
היה חטא, ממילא כוונת הדבר שהוא מחליט שלא 13
לעשות כן פעם נוספת. 14

אך עדיין לא משתמעת כאן חרטה נכונה על העבר, 15
מאחר ובאמירתו "חטאתי" – המתייחס בעיקר 16
ל"שוגג" – אין הוא מודה שעבר עבירה ברצון 17
ובידיעה, וכי הוא באמת אשם בכך (אין זאת אלא שעל 18
ידו – אך בלי ידיעתו – נגרמה תקלה בעולם, עבירה 19
והעברה על מצות המלך מלכו של עולם, וגם על כך 20
יכולים להיות לו כמה תירוצים); ובשעה שאין הוא 21
מרגיש אשם בכך, אין הדבר מעורר אצלו שום רגש 22
של חרטה. 23

(ב) שלימות מצות הוידי – שהוא מבטא בדיבור 24
(את שלימות התשובה) – חרטה על העבר, ועד שהוא 25

ואולי י"ל דזה שחילול השם – שפירושו "מחטיא אחוים" (רש"י
ד"ה חה"ש יומא שם) – אין לו כפרה מחיים הוא ע"ד מ"ש רש"י (ד"ה
השתא יבמות כב, ב – לענין העון הדוליד ממזר שאינו יכול לתקון)
ד"עונו גלוי ונזכר (כל זמן שממזר קיים): "וא"כ י"ל, שעי"ז שמחזיר
בתשובה אותם שהחטיא ומקדש ש"ש בהם, שעי"ז שוב אין "עונו גלוי
ונזכר", יש לו כפרה*. ועדמ"ש בשע"ת לאדהאמ"צ (ח"ב מב, סע"ד.
וראה גם ח"א נד, סע"ד) ה"מעשה שהי' בבע"ת א'.. ומתו פתאום.. כל
ממזרים הנולדים מעונו כו".

(55) אלא שמ"מ, גם "עיקר הוידי" אינו מעכב כמצות התשובה
עצמה (שהיא עזיבת החטא, קבלה בלב) – ראה קרית ספר ריש הל'

תשובה. מנ"ח דלעיל הערה 36.
(56) ובזה יומתק זה שהרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ג) מביא הדוגמא
ד"טובל ושרץ בידר" למי ש"מתודה בדברים ו)לא גמר בלבו לענוב" (ולא
הזכיר כאן "חרטה" כדלעיל ה"ב) – ראה לעיל הערה 12.
(57) נסמנו לעיל הערה 10.
(58) ראה זח"ג קנב, א.
(59) להעיר מצפצפ"נ עה"ת ר"פ ויצא.
(60) דרוש ג' מיני אדם ס"י (אוה"ת בלק ע' תתקעט ואילך). עיי"ש
בהבא לקמן.
(61) שער הגלגלים הקדמה כא.

(*) ומה שמיטה ממזקת – אף שהעון עדיין "גלוי ונזכר" – כי ע"י מיתה בטלה (וראה עקידה – הרבא בהערה 26) מציאות החוטא. במכש"כ מהנ"ל בהערה 39. ולהעיר
שבכלל אין להעניש הנשמה (או הגוף) בפ"ע. כמשל ה"זיגרג" ו"סומא" כו' (מהדורין צא. סע"א ואילך). ולהעיר מההסברה בזה דהאשה קונה א"ע במיתה הבעל (משנה
ריש קידושין) – שהוא (מפני דין – שהמיתה מתירה, או) מפני מציאות טבעי – שבטלה מציאות הבעל – צפצפ"נ מהד"ס סא. אב"ל.
ולכאורה צ"ע עפ"י גם בבא על הערה והוליד ממזר (או קודם השבת הגזילה – אף שיצאה מרשותו) צ"ל מיתה ממזקת (שהרי בטלה מציאות החוטא). ומרש"י וכו'
משמע שגא"פ לו להתכפר "כל זמן שממזר קיים"? ואולי י"ל שקיים חלק השותפות שלו בהוליד שהוליד (וכח הנעש' שלו בהגזילה).
– ולהעיר מזה"ג מד, ב שלכאורה משמע שהפסוק "כופר העון הזה לכם עד תמותן" קאי גם על הוליד ממזר (אלא שמוסיף שם שצריך גם גיהנם).

מהמובא בסעיף הקודם) – כי סכום המספר שלוש
מורה על אורות, וארבע – על כלים⁶⁶:

כידוע, נחלקים עשר הספירות לארבע בחינות:
חכמה; בינה; זעיר-אנפין ומלכות⁶⁷; שלושת הבחינות
הראשונות, הנן בבחינת "משפיע" ומלכות היא בחינת
"מקבל" (שלכן עיקר הכלים הוא במלכות).

לפי זה מורים שלושת הבחינות הראשונות (חכמה;
בינה; זעיר-אנפין) על אורות (משפיע)⁶⁸, והבחינה
הרביעית – ארבע⁶⁹ (מלכות) – על כלים (מקבל)⁶³.
וכך הוא גם בעולמות [אשר ארבעת הבחינות הנ"ל
הנם כנגד ארבעת העולמות⁷⁰]: מספר שלוש מורה על
אצילות בריאה ויצירה, והמספר ארבע – על כל
ארבעת העולמות, גם עשיה.

נמצא, שגם המספר שלשה חלוקי כפרה שבירושלמי
(בו מצות עשה – שכנגד עשיה – אינה נמנית) מתאים
על פי קבלה⁷¹ – לפי ששלושת הבחינות מורות
(לפירוש זה) על אצילות בריאה ויצירה, שכנגדם:
חילול השם; כריתות ומיתות בית-דין; ומצוות לא-
תעשה⁷².

יב.

דווקא "עשיה" קשורה ל"אצילות"

כל הפירושים בענין אצות בתורה שייכים זה לזה⁷³
– ומכאן, ששני הפירושים הנ"ל [האם ב"שלשה הן"
שולל ר' אלעזר בן עזריה חילול השם (אצילות), או
מצות עשה (עשיה)], אף שהם נראים כפירושים
סותרים, לאמיתו של דבר יש שייכות ביניהם:

1 "כריתות ומיתות בית-דין" – בריאה, "חילול השם" –
2 אצילות.

3 ר' מתיא בן חרש מדבר אודות האור, אשר בו ישנם
4 ד' בחינות, לכן מונה ארבעה חלוקי כפרה; ואילו ר'
5 אלעזר בן עזריה מדבר אודות הכלים, ולכן מונה רק
6 שלשה חלוקי כפרה (ואינו מונה חילול השם שהוא
7 כנגד אצילות⁶²).

8 הדבר מתאים עם הביאור על-פי נגלה בדעת ר'
9 אלעזר בן עזריה – שאינו מונה חילול השם לפי
10 שהמירוק שלו הוא על-ידי מיתתו – יציאת הנשמה
11 מהגוף,

12 וטעם זה עולה בקנה אחד עם הביאור על פי קבלה,
13 משום שמציאות הנשמה בגוף נמשכת⁶³ מענין (והיא
14 בדוגמת⁶⁴) אורות וכלים (נשמה – אורות, וגוף –
15 כלים); ולכן אין נמנית כאן הכפרה על חילול השם
16 שכנגד אצילות, להיתורו אור שלמעלה מהתלבשות
17 בכלים.

יא.

ארבע מורה על בחינת ה"מקבל"

18 דובר לעיל שבירושלמי נולפי המהרש"א כך גם
19 הפשט בבבלי⁷⁴, מונה ר' אלעזר בן עזריה יום-הכפורים
20 יסורים ומיתתו, ולא תשובה.

21 ובהתאם לביאור האמור על פי קבלה – הוא מונה
22 אצילות בריאה ויצירה ולא עשיה (שמצות עשה
23 (תשובה⁶⁵) הוא כנגדה).

24 והביאור בזה: לפעמים מבואר (באופן שונה

דל"ת... כרעי דדל"ת לגבי גימ"ל" (כמבואר בגמרא שם, כ"א) גם במספר
דג' וד'. וראה לקו"ש ח"ח ע' 322 ואילך.

(69) וגם: במלכות יש ד' בחינות (ג' הנשפעות בה ובחי' המקבל):
ביסוד (ראה הערה הקודמת) – ג' (שכונס בתוכו ג' בחי' חכמה בינה
וד"א).

(70) לקו"ת מסעי צה, א. ושי"נ.

(71) ע"פ המבואר לעיל (הערה 48) בשיטת הירושלמי, דזה שראב"ע
מונה ג' חלוקי כפרה (ולא – תשובה), הוא מפני שמונה רק החלוקות
שהכפרה באה מלמעלה (ולא מצד עבודת האדם עצמו) – יש להתאים גם
ביאור שיטת הירושלמי ע"פ קבלה שבפנים (שג' חלוקי כפרה הם כנגד
מספר האורות, ומשפיעו, עם ביאורו ע"פ נגלה.

(72) ע"פ המבואר בפנים – דלכבלי ג' חלוקי כפרה קאי על כלים,
ולירושלמי על האורות – י"ל, שהוא כחילוק דתלמוד בבלי וירושלמי
בכלל, שבבבלי נוגע ענין הכלים ובירוש' ענין האור (ראה בארוכה לקו"ש
המתורגם) חט"ו ע' 381 ואילך, ושי"נ.

(73) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 35. ועוד.

(62) ובוזה יומתק מה שכתוספתא יומא שם מונה ד' חלוקי כפרה ומ"מ
כותב בבבא הדי' (ח"ה ש) "אבל" (כנ"ל הערה 22 בשוה"ג) – כי עולם
האצילות, גם כשנמנה במנין העולמות, הוא נבדל מג' עולמות ב"ע.

(63) ראה שעה"ה א"פ"ו (פא, רע"א) דנשמה היא משם הוי' והגוף
משם אלקים.

(64) ראה אוה"ת בלק שם: ומבשרי אחזה ציור גוף האדם שהוא הכלי
נחלק לג' בחי' אלו... ג' בחי' מהאור המלוכשים בג' בחי' דכלים נק' גר"ן
אבל בחי' הרביעית שבהאור נק' נשמה לנשמה.

(65) שדוקא היא (משא"כ י"כ וכו') אפשרית רק בעוה"ז (ראה מצות
התשובה בסהמ"צ להצ"צ – פ"ד).

(66) ראה צפע"נ הנ"ל בהערה 54 ממו"נ ח"ב פ"י.

(67) כנגד ד' אותיות שם הוי' – אנה"ת פ"ד. ובכ"מ.

(68) וי"ל שרמז במד"ל (שבת קד, א) "גימ"ל דל"ת – גמול דלים",
ומבואר בתו"א (נט, א. ביאורו בלק קד, ד ואילך. אוה"ת ויחי שפג, א)
דגימ"ל קאי על יסוד (שגמול) ודל"ת (מקבל) מלכות.

וע"פ המבואר בפנים (והערה הבאה) י"ל שמרומז [לא רק בשמות
האותיות (גימ"ל – גמול, דל"ת – דלים) ותמותן (כרעי"ג דגימ"ל לגבי

עולמות בריאה יצירה עשיה – היא למטה מ"ארבע".²⁷
 ומבואר על כך בחסידות⁷⁸, ש"לא פליגי [=אין הם
 חולקים] כלל כי שרש ג' עולמות בריאה יצירה עשיה
 הם מג' ראשי ראשים דוקא שהם למעלה מאצילות".³⁰
 ועל פי זה נמצא, ששני הפירושים בבחינת שלוש
 [ג' המורה על כלים וג' המורה על אורות] שייכים זה
 לזה, ואדרבה: אמיתית ענין האור, שהוא נעלה לגמרי
 מכלים, הם ה'תלת ראשי ראשין' שלמעלה מאצילות,³⁴
 ואור זה "לוקחים" דוקא על-ידי בחינת ג' המורה על
 הכלים שלמטה מאצילות.⁷⁹

יד.

כפרה על הנשמה בגוף - מבחינת "יחידה"

כשם ששלושת העולמות בריאה יצירה עשיה
 קשורים עם "תלת ראשי ראשין" שלמעלה מאצילות,³⁸
 כך גם ה"שלושה חלוקי כפרה" – שענינם כפרה על
 הנשמה שבגוף דוקא (שלכן אין ר' אלעזר בן עזריה
 כולל בהם חילול השם כנ"ל) – קשורים עם דרגא
 הנעלית מארבעת בחינות הנשמה: נפש; רוח; נשמה;
 חיה – דרגא המופשטת מהגוף, מקיף הרחוק, יחידה
 – עד כפי שהיא מאוחדת עם "יחיד", ניצוץ נברא עם
 ניצוץ בורא, כביכול⁸⁰.

לפי שדוקא על-ידי העבודה בנשמה למטה בגוף
 וקיום התורה ומצוות בגשמיות דוקא – וכנ"ל (סעיף
 ח') שגם מצות התשובה צריכה להיעשות (ככל
 המצוות) נשמה בגוף דוקא – נעשית העליה בנשמה
 לדרגה נעלית מכפי שהייתה קודם ירידתה, למעלה
 מבחינת "טהורה היא" (אצילות⁸¹).

(משיחות י"ט כסלו)

והתועודיות שלאח"ז תשכ"ט

1 על הפסוק⁷⁴ "ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"
 2 נאמר בלקוטי-תורה⁷⁵, שבתבת "אף" (לשון ריבוי)
 3 מרבה הפסוק ענין נוסף ונעלה יותר מ"בראתיו גו'" –
 4 בחינת אצילות; והריבוי של "אף" נאמר ב"עשיתיו"
 5 דוקא, לפי שהגילוי של אצילות⁷⁶ מגיע על-ידי
 6 העבודה בעשיה דוקא.

7 וזוהי השייכות של שני הפירושים הנ"ל – לפי
 8 שדוקא "עשיה" קשורה עם "אצילות".

יג.

הקשר בין הפירושים במספר "שלוש"

9 ויתירה מזה יש לומר: שייכות שני הפירושים היא
 10 (לא רק בסוג הרביעי שר' אלעזר בן עזריה שולל –
 11 אצילות או עשיה – אלא) גם בשלושת הסוגים שהוא
 12 כן מונה; כלומר שלושת הבחינות המורות על כלים
 13 (כפירוש אדמו"ר הזקן והבבלי) קשורות עם שלושת
 14 הבחינות המרמזות על אורות (כבירושלמי).

15 הביאור בזה: אודות מספר שלוש-עשרה (מדות
 16 הרחמים) מובאים בפרדס⁷⁷ שני פירושים: א) עשר –
 17 מורה על עשר הספירות דאצילות, ושלוש – על "תלת
 18 [=שלושה] ראשי ראשין" שלמעלה מאצילות. ב) עשר
 19 – עשר הספירות, שלוש – שלושת העולמות בריאה
 20 יצירה עשיה שלמטה מאצילות.

21 [ושני הפירושים מתאימים לשני הביאורים הנ"ל
 22 ב"שלוש" ו"ארבע": עשר הספירות דאצילות נחלקות
 23 לארבע בחינות כנ"ל; ואם כן, לפי הפירוש הראשון,
 24 שבשלוש הכוונה "תלת ראשי ראשין" שלמעלה
 25 מאצילות, נמצא, שבחינת "שלוש" נעלית מבחינת
 26 "ארבע"; ואילו לפי הפירוש השני בחינת "שלוש" –

(80) ראה ע"ח ש' דרושי אבי"ע רפ"א הובא ונתבאר בד"ה ועתה אם נא, תרע"ח.

(81) בלקו"ת בלק שם מבואר שעליית הנשמה היא לבחי' הרביעית [אצילות]. אלא ששם מבאר ע"פ האופן שאצילות הוא בחי' כתר, וחכמה – בריאה]. אבל בלקו"ת ראה (כו, א"ב) יו"כ (סט, א ואילך) מפורש כבפנים. ובהמשך תרס"ו (ד"ה קדש ישראל) שעליית הנשמה היא בבחי' שלמעלה גם מבחי' טהורה היא שקודם הצמצום. עיי"ש.

(74) ישע"י מג, ז.

(75) ר"פ בלק.

(76) ובאצילות גופא – "אצילות שבאצילות" (לקו"ת שם סט, סע"ג).

(77) שער עשר ולא תשע פ"ז.

(78) ד"ה גדולה מילה תרכ"ו. ולהעיר גם מריש וסוף ד"ה כל המאריך

ה'ש"ת. עיי"ש.

(79) ולהעיר מהמבואר במ"א דבחי' "אף" (שנאמר גבי "עשיתיו")

מרבה גם בחי' שלמעלה מאצילות (ואצילות שבאצילות).

שמות ג, יב - ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה

לא

"בהוציאך את העם ממצרים" (בפסח), "תעבדון את האלקים על ההר הזה" (בשבועות), ומבאר דשני חלקי המצה האמצעית (הלוי), וכן שתי הלחם, הם כנגד נגלה תורה ופנימיות התורה, ורמזים בזה

ידוע! שיציאת מצרים בפסח הוא הקדמה למתן

(1) בסימן זה יבואר כמה ענינים, דבלייל הסדר חולקין המצה האמצעית לשתיים, החלק הגדול לאפיקומן והחלק הקטן מניחין על הקערה, וכל דבר הוא בדיק, ומבאר כמה וכמה ענינים, והם:

(א) מה הטעם, שצריכים להביא מצה האמצעית שלימה, ואח"כ לחלק אותו לשנים - שעושים "יחץ", הרי מעיקר הדין יכולים להביא מלכתחילה שני חלקים, א' קטן לאכילת מצה, וא' גדול לאפיקומן, מהו הדיק לחלק דוקא ממצה "אחת" ושלמה? (וראה שר"ע אדמו"ר הזקן הל' פסח סי' תנח סעיף יב. תעג סעיפים לה. לו.)

(ב) למה לוקחים למצוות אכילת מצה והאפיקומן המצה האמצעית דוקא, הנק' "לוי"? (ראה שר"ע אדמו"ר שם סי' תעה ס"ה וס"ז, הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים נד"ה ישראל ועליו הלוי, ואילך. תורת מנחם התועודיות כ"ב (ה'תשי"ח חלק ב) ע' 233.)

(ג) מה הטעם, דיש ענין בלייל הסדר דמחלקים המצה, חלק קטן וחלק גדול?

(ד) בהג"ל, מה הטעם, החלק הקטן אוכלין לתיאבון (כשהוא רעב), והחלק הגדול האפיקומן נאכל על השובע?

(ה) מה הטעם, דעל החלק הפרוסה אומרין עליו את ההגדה (כמארז"ל פסחים קטו, ב), ועל חלק הגדול אין אומרין עליו כלום?

(ו) מה הטעם, החלק הקטן מגולה בעת אמירת ההגדה, והחלק הגדול מצניעין אותו?

(ז) למה אוכלין החלק הגדול רק בסוף הסעודה?

(ח) יש שני דרשות (פסחים שם) עה"פ "לחם עני", (א) לחם שעונין עליו דברים, (ב) לחם עוני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה, ולהלכה מצרפים שני הטעמים ביחד, דמקדים לפרוס המצה קודם ההגדה כדי שהעונין עליו דברים יהי' על הלחם עני, (ולא כמו שיטת הרמב"ם הל' חו"מ פרק ח' ה"ו), היינו דיש קשר בין "לחם עוני", ובין "עונין עליו דברים הרבה", ומה ענינו?

(ט) האפיקומן - החלק הגדול, הוא זכר לקרבן פסח הנאכל על השובע, ובפרש"י שם פ"ו ע"א ד"ה אין ומפטיירין (ראה לקו"ש חלק לא ע' 58 הערה 44) "שכן חובת כל הקרבנות", וא' החידושים בקרבן פסח הוא, דהוא חיוב גם לבעלים - לכל בני", ולא רק חיוב לכהנים (ראה חידושים על הש"ס מהגר"ח סולובייצק), ומהו הטעם דדוקא (קרבן פסח) אפיקומן נאכל על השובע הוא "לכולם"?

(י) שאלת ר' יהונתן אייבשיץ ז"ל (בהגדה), לפי הירושלמי (מובא בתוס' שם דף ע', א ד"ה לאו) דכל טעם שהפסח נאכל על השובע שלא יבוא לעבור על הלאו דשבירת העצם עי"ש, משמע דלולי חשש זה הי' נאכל בהתחלת הסדר, וא"כ בזה"ז דאוכלין מצה זכר לפסח, ובמצה אין שייך הטעם דשבירת העצם, וא"כ למה לא אוכלין האפיקומן מיד בהתחלת הסדר זכר לפסח?

תורה שבשבעות, כמו שאירוסין, וארשתין² לי באמונה בפסח, הוא הקדמה לנשואין ביום חתונתו³ זו מתן תורה. ואם אין אירוסין אין נשואין, וכמ"ש וזה לך האות בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. והיינו ע"י אכילת מצה בפסח, שמצה היא⁴ מיכלא דהימנותא, וארשתין לי באמונה, עי"ז נעשה הנשואין בשבעות, וידעת את הוי"ו.

וי"ל זהו אם⁵ אין קמח אין תורה, היינו אם אין קמח לאכילת מצה בפסח, אין תורה, מתן תורה בשבעות. (והוא ג"כ, כלי המקיים את התורה מעוני, דלחם⁶ עוני בפסח, בחי' אמונה, סופה לקיימה מעושר בבחי' דעת, וידעת, בשבעות, והוא השתי לחם שמחמץ¹⁰ בשבעות, שחמץ אינו לחם עוני.)

וזהו הטעם שאוכלין מצה בלייל הסדר בפסח מצה ב' פעמים, דעיקר ענין יציאת מצרים ואכילת מצה, הוא מבחי' מצה האמצעית לוי דוקא, דהגאולה היתה ע"י משה, שמשה הי' לוי, ויציאת מצרים בפסח הוא

(יא) מה הטעם והביאור, דבפסח הוא מצה "לחם עוני", ובשבעות "שתי הלחם"?

(יב) מה הטעם דבשבעות יש חידוש שאין בשאר הקרבנות, והוא מצות "שתי הלחם" דוקא?

(יג) דיוק וביאור בפסוק (הושע ב, כא) "וארשתין לי באמונה וידעת את ה'", דלכאורה הם שני דברים "אמונה", "ידיעה"?

(יד) לפי המבואר בפנים, י"ל ד"יומתק" מנהגינו למזוג כוסו של אליהו קודם ברכת המזון.

וכ"ז יבואר בפנים.

(2) הושע ב, כב. ומבאר דמ"ש "וארשתין לי באמונה" זה קאי על פסח ביציאת מצרים דאז ויאמינו בה, ומ"ש "וידעת את ה'" זה בחג השבעות, דע"י מתן תורה נעשה בחי' "דעת" ידיעת ה' ע"י התורה וכו'.

(3) תענית פרק ד משנה ח. ראה סידור עם דא"ח קלו, ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה חלק ב' ע' תקיט. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' ריט. ויקרא חלק א' ע' ד"ש. ועוד.

(4) זח"ב קפג, ב. ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. סידור עם דא"ח רפד, ד ואילך. ובארוכה בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי ח, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ כב, ב ואילך. תורת שמואל - סה"מ תרכ"ז ע' רלו ואילך.

(5) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן לג.

(6) אבות פרק ג משנה יז.

(7) שם פרק ד משנה ט.

(8) ראה תורה אור ס"פ ויקהל ד"ה קחו (פט, ג. צ, ב, וביאורי בתורה אור שם בהוספות (קיד, ג ואילך. קטו, ד. קטז, ב). אור התורה שמות חלק ו' (עמוד ב'קסג ואילך. ב'קעא ואילך. ב'קפא), אור התורה ויקרא חלק ב' עמוד תנח ואילך. וראה ג"כ לקוטי תורה ויקרא ו, סע"ג ואילך. (9) כמאמר חז"ל "אין עני אלא בדעת, אין עשיר אלא בדעת". ראה נדרים מא, א. כתובות סח, א.

(10) ויקרא כג, יז. ראה אור התורה יתרו ע' תתקצה. תורת מנחם התועודיות חלק א' (תשי"ד חלק ב) ע' 250.

הקטן דהמצה המגולה שאומרים עליו דברים הרבה, ולבסוף אוכלים החלק הגדול דהמצה, הצפון ונעלם, שאין אומרים ודורשין עליו כלום. כמו"כ בב' בחי' שבתורה הוא ג"כ עד"ז, מתחלה נגלה דתורה שהוא דבר קטן, והוא נגלה, ודורשין בו, ואח"כ נסתר דתורה שהוא דבר גדול, והוא סוד ומכוסה, דברים¹⁸ שכיסם עתיק יומין, כבשים ללבוש¹⁹, ואין דורשין בו.

והיינו ע"י אכילת מצה דהחלק הקטן, המגולה, שאומרים עליו דברים הרבה, זוכים אח"כ בשבועות זמן מ"ת להחלק הקטן שבתורה, שהוא מגולה נגלה דתורה, ואומרים ודורשין בו, וע"י אכילת מצה דהחלק הגדול²⁰, הצפון ונעלם, שאין אומרים ודורשין עליו כלום, זוכים אח"כ בשבועות, זמן מ"ת, להחלק הגדול שבתורה, מעשה מרכבה, נסתר דתורה, שאין דורשין בו. (ולנגד אלו הב' חלקים שבתורה, הוא שתי הלחם, שתי דוקא).

וכשם שב' חלקי המצה הם ממצה א' גופא, שחלקה שני, כמו"כ ב' חלקי התורה נגלה ונסתר, אינם שתי תורות ח"ו, רק תורה א' גופא הנחלקת לשנים, וכמ"ש²¹ תורה אחת כו', וכמובן.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד 52

- (18) ראה פסחים קט, א מאי (ישעי' כג, יח) למכסה עתיק יומין, זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין, ומה הם סתרי תורה.
- (19) משלי כז, כו. ראה חגיגה יג, א. אין דורשין במעשה מרכבה ר' אבהו אמר מהכא כבשים ללבושין, דברים שהן כבשונם של עולם יהיו תחת לבושין.
- (20) ואולי י"ל, דלפי"ז "וומתק" מנהיגנו למוזג כוסו של אליהו קודם ברכת המזון, די"ל דיש לו קשר ושייכות גם לאפיקומן דמרמו לגילוי פנימיות התורה תורתו של משיח, והיינו דמיד שאכלו ה"אפיקומן" החלק הגדול, הרי מיד מוזגין כוסו של אליהו המבשר הגאולה* וד"ל.
- (*) ראה תורת מנחם התוועדות חלק לו (ה'תשכ"ג חלק ב) ע' 288.
- (21) במדבר טו, טז "תורה אחת ומשפט אחד יהי' לכם".

הקדמה למתן תורה.

והוא, שחולקין המצה האמצעית¹¹ הנק' לוי לשתיים חלק גדול וחלק קטן. החלק הקטן מניחין בהקצרה, והוא המצה פרוסה שעליה אומרים ההגדה, שלכן נק' לחם עני, מה דרכו של עני¹² בפרוסה, ולחם שעונין עליו דברים הרבה. והחלק הזה צ"ל מגולה בעת אמירת ההגדה, ונאכל לרעבון, והחלק הגדול צופנים שמניחים אותו לאפיקומן ועליו אין אומרים שום דבר, ואינו מגולה, כי נק' צפון שהוא צפון ונעלם, ונאכל על השובע דוקא.

והענין הוא, דכמו דבאכילת מצה יש ב' בחי' מצה, החלק הקטן המגולה, והחלק הגדול הצפון. הנה עד"ז בתורה יש ג"כ ב' בחי' דקטן וגדול, נגלה דתורה היות¹⁴ דאביי ורבא נק' דבר קטן, ונסתר דתורה מעשה מרכבה נק' דבר גדול. ובנגלה דתורה דורשין ואומרים הרבה, חיים¹⁵ הם למוציאיהם בפה, משא"כ בנסתר דתורה אין¹⁶ דורשין. ומתחלה צריך ללמוד נגלה דתורה, ואח"כ נסתר דתורה, כמארז"ל לעולם¹⁷ ימלא אדם כריסו בש"ס כו'.

והיינו כמו שבאכילת מצה מתחלה אוכלין את החלק

- (11) ראה שו"ע אדמוה"ז הל' פסח סימן תעג סעיף לה. תעה סעיפים ג-ה.
- (12) פסחים קטו, סע"ב. "לחם עני שני לחם שעונין עליו דברים הרבה, דבר אחר מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה."
- (13) ראה גם לעיל סי' יב, דהוא כנגד הב' בחינות שכתוב במשה – לוי, "ותורא אותו" חלק המגולה, "ותצפנהו" חלק הצפון עי"ש.
- (14) סוכה כח, א. שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן... קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא... דבר גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן היות דאביי ורבא. ובפרש"י היות דאביי ורבא. כל איבעיא להו לאביי ורבא הוה מספקא להו ובכולן נתן את לבו ונתן בהם טעם וכו'.
- ראה לעיל סי' יג. תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ג' ע' שסה.
- (15) משלי ד, כב. כי חיים הם למצאיהם וגו' ודרשו חז"ל (עירובין נד, א) אל תקרי למצאיהם אלא למוציאיהם בפה.
- (16) חגיגה פרק ב' משנה א אין דורשין במרכבה ביחיד.
- (17) ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה סוף פרק ד.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

- 1 לא, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודענו ארוננו של
2 יוסף והכיר משה שהוא ארוננו, נטלו משה והביאו אצלו.
3 וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר בדרך עלייתם לארץ כנען,
4 היו שני ארונות הללו, אחד של מת – ארוננו של יוסף, ואחד של
5 שכינה – ארון הברית שבו היו הלוחות, מהלכין זה עם זה, והיו
6 עוזבין ושבים שראו זאת זה לצד זה אומרים, מה פירבן של – מה
7 הם שני ארונות הללו, אמרו להם ישראל, ארון אחד הוא של מת,
8 ואחד של השכינה. חזרו ושאלו, וכי מה, דרבו של מת להלך עם
9 ארון שבו השכינה לצידו. אמרו להם ישראל,

- 1 הקברים קל וחומר, ומה אלישע שהיה תלמידו של אליהו,
2 ואליהו היה תלמידו של משה, שהרי תורתו של משה לימד
3 לאלהיו, ומצינו שצף הפרקל מפניו, מפני משה רבינו על אחת
4 במה ובמה.
5 רבי נתן אומר, לא היה הארון מונח בנילוס, אלא בקברניט –
6 בקברות של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של
7 מלכים – במקום קברותיהם, ואמר, יוסף, הניע עת שנשבע הקדוש
8 ברוך הוא שאני גואל אתכם, והניעה זמן קיום השבועה שהשבעת
9 את ישראל להעלות עצמותיך, אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי

טז, ל – כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו

ביאור המדרש אילו זכיתם הייתם קוראים כי ביום הזה, ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראים טומאתה בשולי' וכו' – דלולי חטא עה"ד ה' יום כיפור באב, ולא ה' חורבן, דביום כיפור אין להשטן שלטון וכו' (יומא כ.)

בפתיחה איכה רבתי אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראין טומאתה בשולי', אילו זכיתם הייתם קוראים מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו ועכשיו אתם קורים חטא חטאה ירושלים.

בספר זרע ברך פרשת מסעי פירשו עפ"י מדרש ילקוט פנחס דאמר שם בקש הקב"ה ליתן לישראל מועד בכל חודש, בניסן פסח באייר פסח קטן בסיון שבועות, בתמוז ה' בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטל תמוז אב אלול ובא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכיפורים וחג, משמע דאם לא היו חוטאים בעגל ה' ראש השנה י"ז בתמוז ויום הכיפורים ט' באב כו', וזה שאמר אילו זכיתם שלא הייתם חוטאים בעגל הייתם קוראים בתורה כי ביום הזה יכפר וגו' שהייתם קוראים קריאה של יום הכיפורים בט' באב שה' יום הכיפורים ט' באב, ועכשיו שחטאתם קוראים בט' באב הקינה טומאתה בשולי' כו', והוא פירוש אמיתי ופשוט.

וצריך פירוש לפירושו ומה יתרון ה' אם היו קוראין ענין יום הכיפורים בט' באב יותר מעכשיו שיום הכפורים הוא בתשרי.

ונראה לפי דאיתא בזוהר וישלח הא דאיברי גיד הנשה שמנשה לבר נש מפולחנא דמרי דתמן יצר הרע רבע ובגין כן לא יכיל ליה אלא בגיד הנשה דשייפא מתקיף שייפא ואית בבר נש שס"ה גידין לקבל שס"ה ימים ולכן אמר לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה א"ת לרבות ת"שעה א"ב דהאוכל תשעה באב כאילו אכל גיד הנשה ולכן לא יכול ליעקב בכל שייפן בר בגיד הנשה וביומא שתא בט' אב ב' איתקף ואישתרף מקדשא.

הרי לפי הזוהר עיקר כח של היצר הרע ביומא דשתא בט' אב וההוא יומא אהני מעשיו לקטרג ואיתחרב מקדשא. ואמר בפ"ק דיומא שטן ביומא דכיפורי לית לי רשותא

לאסטונא וא"כ אילו זכו ישראל והי' יום הכיפורים בט' אב ה' סר כחו של היצר הרע הוא שטן גם מאותו היום של ט' אב דביומא דכיפורי לית לי רשו לאסטונא ונמצא לא ה' היצר הרע מוצא ידיו ורגליו כל יומא דשתא לקטרג להחריב בית המקדש, אבל עכשיו שלא זכו וחטאו בעגל נדחה יום הכיפורים מט' באב מוצא היצר הרע און לו ביומא דילי' בט' אב ואיתתקף בו ונחרב בית המקדש וקורים בו הקינה טומאתה בשולי' וכו'.

לויית חן

רמז בפ' "כי ביום הזה יכפר עליכם" היינו השתא, "לטהר אתכם מכל חטאתכם" היינו לעתיד לבוא וכו'

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו וגו' והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה וגו'. הנה אמרו במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תש"ב) בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ונושא קרבן ומתכפר לו, עכשיו שאין אנו נושאין קרבן הרי נפשינו נשואה ואין לנו לתלות אלא על רחמיך הוי (תהלים כה, א) **אליך ה' נפשי אשא.**

נראה דכיוונו על הא דאמר ר' אלכסנדר בתפלתו (ברכות יז, א) "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך אלא שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות מעכבים", ור"ל שהחטא אינו דבוק בנפשינו ואינו אלא בחיצון שלנו כעין אנוסים מיצר הרע ושיעבוד מלכיות, ולזאת כשאנו עושים תשובה ומשימים על לבנו ומכירים ויודעים שעיקר הוא הנשמה, והגוף רק טפל לנשמה וכלי להוציא אל הפועל, ובשביל הטפל אינו ראוי לענוש העיקר.

[והנה] קבע השי"ת את יום הכיפורים ליום הטהרה לעונותינו בכל שנה ושנה, כי היום הנקבע לדרור להיות עבד חפשי מאדוניו ואיש אל משפחתו ישובו, נשוב ג"כ בתשובה ונעשה דרור מיצרנו ונשוב למדרגת משפחת אבותינו הקדמונים הדורות הצדיקים, עד אשר נגיע להעביר זדון לגמרי מן הארץ ועולתה תקפץ פי', ואז יהי דרור לגמרי ויקבל שי', והוא מרומז בקרא "כי ביום הזה יכפר אליכם" היינו השתא "לטהר אתכם מכל חטאתיכם – היינו לעתיד – לפני ה' תטהרו".

מהר"ם שיק

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג ניסן, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו המודיע שקבל רשיון לנהגות, ויה"ר מהשי"ת שיזמין לו פרנסתו בהרחבה וירבה בקביעות עתים בתורת הנגלה ובתורת החסידות מתוך מנוחה ובמילא ינהג את גופו ואת נה"ב שיתאימו להכוונה וכפי המבואר בתורת החסידות בארוכה.

בברכה לפרנסה בגשמיות וברוחניות.

♦ יום ראשון כ"ג ניסן ♦

טז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמָתוּ:

א ומליל י' עם משה בחר דמיתו תרין בני אהרן בקרביהון אשתא נוקריתא קדם י' ומיתו:

לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות בדרך שמת פלוני. זה וזו יותר מן הראשון, לכך נאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

כ"ג וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן וְגו'. מה תלמוד-לומר? ה'ה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנקנס אצלו רופא. אמר לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ואמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו ע' 117)

עניני קדשה, לעניני העולם - להבדיל בין הטמא לטהור. ולאחר-מכן מגיעה פרשת אחרי - העוסקת בדניי יום-כפור - לאחר שאדם שמע את מצוות התורה, ונכשל בהם, אל לו להתנאש, בגלל שישנו יום הכפור, ביום זה "יכפר עליכם לטהר אתכם".

פרשת אחרי סדר הפרשיות מתחלת חמש ויקרא ועד פרשת אחרי, הוא בסדר מלמעלה למטה: ראשית מגיעות פרשיות ויקרא, צו וחלק מפרשת שמייני - בהם מדבר על עניני קדשה בלבד, המשפן, בגדי הכהונה, הקרבנות וכו'. לאחר-מכן פרשיות שמייני, תזריע ומצרע - פרשיות שעוסקות בהבדלה שבין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז ע' 117)

החולה היא לקר את גופו. רק אזהרה ופחד שאם יעשה כך ימות בדרך שמת פלוני, גורמת לחולה שלא לעשות דברים אלו.

על-דרך-זה בענין אהרן והכהנים, תשוקתם הטבעית של הכהנים להתעלות ולהתקרב אל ה' היא כל-כך עצומה, שאזהרה לבדה לא תועיל. רק הפחד שהם ימותו בדרך שמתו בני אהרן, היא תגרום להם להתגבר על תשוקתם הטבעית.

וַיְדַבֵּר ה' . . אחרי מות שני בני אהרן (טז, א) משל לחולה שנקנס אצל רופא . . ואמר לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות בדרך שמת פלוני . . לכך נאמר 'אחרי מות שני בני אהרן' שלא מות בדרך שמתו בניו. (רש"י) בדרך כלל אדם חולה, סובל מחם גבוה, ולכן יש לו תשוקה גדולה לצנן את גופו ע"י אכילת דברים צוננים, ושהות במקומות קרים. אזהרה לבד שלא יאכל צונן ולא ישכב במקומות קרים, לא תועיל, כי תשוקתו של

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 117)

פאכילת מאכל צונן. שכיבה בטחב - כנגד האסור להכנס לקדש הקדשים ללא קרבנות (אפילו ביום כפור). כי השהיה שם ללא הקרבת קרבנות דומה לשהיתו של חולה במקום קר, ללא אכילת מאכל צונן.

אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב (רש"י טז, א) אכילת צונן - כנגד האסור להכנס לקדש הקדשים בכל יום (מלבד יום כפור) אפילו לשם הקרבת קרבנות. כי הקרבנות נמשלים ללחם ולמאכל, והקרבנות שלא פדיו כמותו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך ג, עמוד 987 - מתוך 'לקראת שבת')

חטאים של בני אהרן

ויש לומר הביאור בזה: תורת החסידות מבארת (עיי' באור החיים' הקדוש), שהחטא של שני בני אהרן לא היה חטא כפשוטו חס-נישלות, אלא חטא התבטא בכך שנתנו שדבקותם העצומה בהקב"ה תביאם לידי פלות הנפש בפועל. וזהו פירוש "בקרבתם לפני ה' וימותו" שקירובם אל ה' היה באופן המביא ל"וימותו", וזה נחשב לחטא, כי בד בבד עם הרצון להתפשט מהגשמיית ולהדבק באלקות - "רצוא", צריכה להיות גם התנועה ד"שוב", העבודה הנשמה בגוף והתעסקות בעניני העולם. ועל-פי-זה יובן שכל הענינים שנאמרו על חטא בני אהרן

אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני-יהוה וימתו: (טז, א)

ואינו מובן: מה מוסיפה תיבת "וימותו" על הנכתב קודם "אחרי מות שני בני אהרן"?

עוד צריך להבין: מבין הדברים שעליהם נענשו בני אהרן, מונה המדרש גדלהלן: נכנסו לפני ולפנים [לקודש הקדשים], מחוסרי בגדים היו [לא לבשו את כל בגדי הכהונה שחייבים ללבושם בעת עשיית העבודה], לא היו להם בגדים, לא היו להם נשים.. וצריך להבין, היכן מרומזים הם בפסוק?

לבושי המצות (עיין תניא פרק ה) שנותלבושו בגשמיות העולם.
לא היו להם נשים ובנים – לא עסקו במצות פריה ורביה
שמטרתה להמשיך נשמות בגופים.

נרמזים בפסוק, שכולם ענינם הוא שהיה להם 'רצוא ללא
שוב' "בקרבתם לפני ה' וימותו": נכנסו לפני ולפנים – ענין
הרצוא. מחוסרי בגדים – נכנסו ללא לבושים המרמזים על

בואמר יי למשה מלל עם אהרן אחיו ולא
יהי עלל בכל עדן לקודשא מגזיו לפרכתא
לקדם פפרכתא די על ארונא ולא ימות ארי
פעננא אנא מתגלי על בית פפרכתא:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ
וְאֶל־יָבָא בְּכַל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי
הַפִּתְּרָת אֲשֶׁר עַל־הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲזֹן אֶרְאָה
עַל־הַכֹּהֲנֵת:

נראה שם עם עמוד ענני. ולפי שגלוי שכינתי שם,
יזהר שלא יגליל לבא, זהו פשוטו; ומדרשו: לא
יבא כִּי־אם בעֲזֹן הַקִּטְרֶת בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים.

כ"י וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ
וְאֶל־יָבָא • שלא ימות בדרך שמתו בניו. ולא ימות •
שאם בא, הוא מת. כי בעֲזֹן אֶרְאָה • כי תמיד אני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך ג. פרשת אחרי)

על ידי ה"ואל", הלא, ביטול עצמי - פשהרצון הוא לא בקירוב האישי לקדוש־ברוך־הוא, אלא רק למלא את רצון העליון
- אזי "בוא אל הקודש".

גבא יהי עלל אהרן לקודשא בתור בר
תורי לחטאתא ודכר לעלתא:

(ג) בָּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בִּפְרָ בֶּן־בֶּקֶר
לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה:

בכל עת, כִּי־אם בַּיּוֹם־הַכַּפּוּרִים, כמו שמפרש בסוף
הפרשה: "בחדש השביעי בעשור לחדש".

כ"י בָּזֹאת • גימטריא שלו ארבע מאות ועשר, רמז
לבית ראשון. בָּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וְגו' • ואף זו, לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך ב עמ' 215)

האמתי בקדש הקדשים, והוא שיה לקדשה זו. וכפסק
הרמב"ם: "כל איש . . אשר נדבה רוחו . . נתקדש קדש
קדשים" (וימתק על פי המספר בנביא, שהחביאו את יואש
בעלית קדש־הקדשים שש שנים).

בָּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, ג) בְּכָל שַׁעַה שֶׁהוּא
רוּחָה לְנֶסֶס יָנֶסֶס, רַק שִׁינֶסֶס בַּסֹּדֶר הַזֶּה (ויקרא רבה)
משמע, שמקומו האמתי של אהרן הוא בקדש הקדשים.
והנה, כל יהודי הוא 'כהן גדול', כדאיתא ב'בעל הטורים'
על הפסוק "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", ואם כן, מקומו

~ נקודות משיחות קודש ~

זו אשתו, אינה יכולה להיות כלל הפניסה לפני ולפנים, כי
תכלית ה"רצוא" היא - שיומשך ב"שוב". וכך גם היה
ביציאה מלפני ולפנים - מיז ביציאה מקודש הקדשים,
היה מתפלל **אותו** כהן גדול תפילה על "פרנסת עמך בית
ישראל" - פרנסה בעניני העולם - בגשמיות.

"זאת" לפי ביאור הזהר - הוא יראה וביטול, ו"דא תרעא
לאעלאה", כשישנה ההקדמה של "זאת", יראה וביטול,
הרי גם אם "בוא אהרן אל הקודש" (רצוא), ינָס "לפני
ולפנים", לא יפריע לו הדבר ל"וכפר גו' ובעד ביתו - זו
אשתו", אל ה'שוב' לעניני עולם (ואדרבה, אם חסר ה"ביתו")

דבתונא דבוצא קודשא ילבש ומכנסין
דבוין יהון על בסרה ובהמנא דבוצא יסר
ובמצנפתא דבוצא יחת ברישה לבושי
קודשא אנון ויסחי במיא ית בסרה
וילבשנן:

(ד) בַּתְּנֵת־בֶּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי־כֹהֵן יִהְיוּ עַל־בִּשְׂרוֹ
וּבִאֲבִנֵּת בֶּד יַחְזֹר וּבְמַצְנֶפֶת בֶּד יַצְנֹף בְּגֵרֵי־קֹדֶשׁ
הֵם וְרִחֵן בַּמִּים אֶת־בִּשְׂרוֹ וּלְבָשָׁם:

בארבעה, ככהן הדיוט, וכלן של בוין. קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ •
(כ"ח) שיהיו משל הקדש. יַצְנֹף • בתרגומו: 'יחת
ברישה', יניח בראשו, כמו (בראשית לט טז): "וַתַּנַּח בְּגָדוֹ",

כ"י בַּתְּנֵת־בֶּד וְגו' • מגיד שאינו משמש לפנים
בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם
זֶהב, לפי שאין קטגור נעשה סגור (ר"ה כח), אלא

שיעור יומי ליום ראשון כ"ג ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת אחרי מט

מבגדי זָהָב לְבָגְדֵי לָבָן ומבגדי לָבָן לְבָגְדֵי זָהָב, וּבְכָל חֲלִיפָה טָעוֹן טְבִילָה וּשְׁנֵי קְדוּשֵׁי יָדַיִם וְרִגְלַיִם מִן הַכִּיּוֹר.

וְאַחֲתָתָהּ. וְרַחֵץ בַּמַּיִם • אוֹתוֹ הַיּוֹם טָעוֹן טְבִילָה בְּכָל חֲלִיפוֹתָיו (יומא ל), וְחָמֵשׁ פְּעָמִים הָיָה מְחַלֵּף מַעֲבֹדֶת פָּנִים לַעֲבֹדֶת חוּץ, וּמְחוּץ לַפָּנִים, וּמִשְׁנָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (הדושים כ"ו באייר)

”וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת בָּשָׂרוֹ” - יש לרחץ ולנקות את הבשר, וכן להדיח את ה'את', הטפל לבשר, דהינו ההרגלים השונים שמקורם ב'בשריות', ולהפך זאת ל'בשר קדש'.
”וּלְבָשָׁם” - אוֹ-אֶז אֶפְשָׁר לְלַבֵּשׁ אֶת 'בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ'.

בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת בָּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם (טז, ד)
בְּגָדִים - רוֹמְזִים לַמַּחֲשָׁבָה וְדְבוּר, שֶׁנִּקְרָאוּ לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ.
”בְּגָדֵי קֹדֶשׁ” - מַחֲשָׁבָה וְדְבוּר בְּעֵינֵינוּ שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוּת.

ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי-שְׂעִירֵי עִזִּים
עִזִּין לַחֲטָאתָא וְדָבָר חֵד לַעֲלָתָא:

(ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי-שְׂעִירֵי עִזִּים
לַחֲטָאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:

ו וּיִקְרַב אֹהֶרֶן יֵת תּוֹרָא דַּחֲטָאתָא דִּי לָהּ
וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי וְעַל אָנְשׁ בֵּיתָהּ:

(ו) וְהִקְרִיב אֹהֶרֶן אֶת-פֶּר החטאת אֲשֶׁר-לוֹ וְכִפֹּר
בַּעֲדוֹ וּבַעֲדַת בֵּיתוֹ:

בַּעֲדוֹ וּבַעֲדַת בֵּיתוֹ • (יומא לו, ת"כ) מִתּוֹרָה עָלָיו עֲוֹנוֹתָיו
וְעֲוֹנוֹת בֵּיתוֹ.

כ"י • אֶת-פֶּר החטאת אֲשֶׁר-לוֹ • הָאִמּוֹר לַמַּעֲלָה.
וְלִמְדוֹד כָּאֵן, שֶׁמִּשְׁלֹו הוּא בָּא וְלֹא מִשְׁלַ צְבוּר. וְכִפֹּר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך ג פרשת אחרי)

הַיְצִיָּאָה מִהַקּוֹדֶשׁ.
נָשִׁי יִשְׂרָאֵל לֹא צָרִיכוֹת לַחֲשֹׁשׁ, שָׂאֵם הַבֶּעַל יֹאֲרִיף בְּתַפִּילָתוֹ בְּשַׁעָה אוֹ יוֹתֵר, אוֹ אִם יִמְשִׁיף בְּלִימוּדוֹ בְּשַׁעָה אוֹ יוֹתֵר, יַחֲסֹר בְּעֵינֵינוּ הַגְּשָׁמִיִּים; כֵּן אֵין מְקוֹם לְדֹאגָה, שָׂאֵם יַחֲנֹכוּ אֶת הַיְלָדִים לְלִמּוּד תּוֹרָה יוֹם שְׁלֹם, תִּתְחַסֵּר אַחֲרֵי-כֵן בְּהַסְתָּדְרוֹת שְׁלֹהֶם כו' - אֵלֶּא אֲדָרְבָּה, עֲלֵיהֶם לְהַסְבִּיר לְבַעֲלֵיהֶן וּלְבָנֵיהֶן, שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי הַהוֹסָפָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, "בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", יְתוּסַף בְּ"וִנְתַּתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְגו'".

בְּכִנִּיסַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בַּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים לְקוֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, הָיָה נוֹגֵעַ ה"בֵּיתוֹ - זוֹ אִשְׁתּוֹ".
וְהִרְמָזוּ בָּזֶה: בְּכָדִי שֶׁהַכִּנִּיסָה אֶל הַקּוֹדֶשׁ תִּהְיֶה פְּרָאוּי, שָׂאֵז הִיא מְבִיאָה ל"יְצִיָּאָה בְּשִׁלּוּם", שְׂזוּהִי תַכְלִית הַכִּנִּיסָה - הָרִי זֶה תִּלּוּי בְּנִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל. שָׂגֵם כְּאֶשֶׁר הַבֶּעַל נִמְצָא "לִפְנֵי וּלְפָנִים", גַּם אִזּוֹ יֵשׁ הַתְּאֻמָּה בֵּין "בֵּיתוֹ" לְדִרְגָתוֹ שְׁלֹו, וְעוֹד יוֹתֵר:
זְכוּתוֹ וְתַפְקִידוֹ שֶׁל נָשִׁי יִשְׂרָאֵל הִיא לְהַשְׁפִּיעַ עַל בַּעֲלֵיהֶן וּבְנֵיהֶן, שֶׁלִּגְבִּיהֶם תִּהְיֶה הַכִּנִּיסָה אֶל הַקּוֹדֶשׁ קְשׁוּרָה עִם

ז וַיֹּסֶב יֵת תְּרִין צִפִּירִין וַיִּקַּם יְתֵהוּן קָדָם יי
בְּתַרְע מִשְׁבֵּן זְמָנָא:

(ז) וַלָּקַח אֶת-שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים וְהַעֲמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ח וַיִּתֵּן אֹהֶרֶן עַל תְּרִין צִפִּירִין עֲדִבִין עֲדָבָא
חֵד לַשְּׂמָא דִּי וְעֲדָבָא חֵד לַעֲזָאוֹל:

(ח) וַיִּתֵּן אֹהֶרֶן עַל-שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גִּרְלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד
לַיהוָה וְגּוֹרֵל אֶחָד לַעֲזָאוֹל:

שְׁכָתוֹב בּוֹ "לְשֵׁם", הוּא לְשֵׁם, וְאֵת שְׁכָתוֹב בּוֹ "לַעֲזָאוֹל", מִשְׁתַּלַּח לַעֲזָאוֹל. עֲזָאוֹל • (יומא סז, ת"כ) הוּא הָרַע וְקִשְׁיָה, צוּק גְּבִהָ, שְׁנֵאֲמַר: "אַרְץ גִּזְרָה", חֲתוּכָה.

כ"י • וַיִּתֵּן אֹהֶרֶן עַל-שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גִּרְלוֹת • מַעֲמִיד אֶחָד לִיָּמִין וְאֶחָד לְשִׁמְאֵל, וְנוֹתֵן שְׁתֵּי יָדָיו בְּקַלְפִּי, וְנוֹטֵל גּוֹרֵל בְּיָמִין וְחִבְרוֹ בְּשִׁמְאֵל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם אֵת

ט וַיִּקְרַב אֹהֶרֶן יֵת צִפִּירָא דִּי סָלִיק עֲלוּהִי
עֲדָבָא לַשְּׂמָא דִּי וַיַּעֲבֹדָהּ חֲטָאתָא:

(ט) וְהִקְרִיב אֹהֶרֶן אֶת-הַשְּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגּוֹרֵל לַיהוָה וַעֲשָׂהוּ חֲטָאתָא:

כ"י • וַעֲשָׂהוּ חֲטָאתָא • כְּשֶׁמִּנִּית הַגּוֹרֵל עָלָיו, קוֹרָא לוֹ שֵׁם, וְאוֹמַר: "לָהּ חֲטָאתָא".

(י) וְהִשְׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּזֶל לְעֹזֶאזֶל יַעֲמֹד-חִי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֹזֶאזֶל הַמִּדְבָּרָה:

כ"י • יַעֲמֹד-חִי • כמו "יַעֲמֹד חִי", על-ידי אחרים; וּתְרַגְמוּ: "יתקם כד חִי". מה תלמוד-לומר? לפי שְׁנֵאמַר: "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֹזֶאזֶל", ואיני יודע שלוחו אם לְמִיתָה אִם לְחַיִּים, לְכַךְ נֵאמַר: "יַעֲמֹד-חִי" – עֲמִידָתוֹ חִי עַד שִׁשְׁתִּלַּח; מִכָּאן, שִׁשְׁלִיחוֹתוֹ לְמִיתָה. לְכַפֵּר עָלָיו • שִׁיתוּדָה עָלָיו, כְּדִכְתִּיב: "וְהִתוּדָה עָלָיו וְגו'".

(יא) וְהִקְרִיב אֹהֶרֶן אֶת-פֶּר הַחֲטָאתָא אֲשֶׁר-לוֹ וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדַת בֵּיתוֹ וְשַׁחַט אֶת-פֶּר הַחֲטָאתָא אֲשֶׁר-לוֹ:

כ"י • וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וְגו' • (ת"כ) ודוי שני עליו ועל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם כֻּלָּם קְרוֹיִים בֵּיתוֹ, שְׁנֵאמַר: (תהלים קלה) "בֵּית אֹהֶרֶן בָּרְכוּ אֶת-ה' וְגו'". מִכָּאן, שֶׁהַכֹּהֲנִים מִתְּכַפְּרִים בוֹ, וְכָל כְּפָרְתָן אֵינָה אֵלָּא עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו, כִּמוֹ שְׁנֵאמַר: "וְכַפֵּר עַל-הַקֹּדֶשׁ מִטְמֵאת וְגו'".

(יב) וְלָקַח מִלֹּא-הַמִּחְתָּה גִּחְלִי-אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמִלֹּא חֲפָנָיו קִטְרֵת סָמִים דָּקָה וְהֵבִיא מִבֵּית לִפְרֹכֶת:

כ"י • מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן (יומא מה). מִלִּפְנֵי ה' • מִצַּד שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח, וְהוּא צֵד מַעֲרָבִי. דָּקָה • (יומא שם) מֵהַ תִּלְמוּד-לֹמַר "דָּקָה", וְהֵלָּא כָּל הַקִּטְרֵת דָּקָה הִיא, שְׁנֵאמַר (שמות לז): "וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה הַדֶּק"? אֵלָּא שֶׁתָּהָא דָּקָה מִן הַדָּקָה, שֶׁמַּעֲרָב יוֹם-הַכַּפֹּרִים הִיא מִחֲזִירָה לַמִּכְתָּשֶׁת.

(יג) וְנָתַן אֶת-הַקִּטְרֵת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּה עֵנַן הַקִּטְרֵת אֶת-הַפָּרֹת אֲשֶׁר עַל-הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:

כ"י • עַל-הָאֵשׁ • שֶׁבִּתּוֹךְ הַמִּחְתָּה. וְלֹא יָמוּת • הָאֵשׁ לֹא עֲשָׂאָה כְּתֻקָּנָה, חֵיב מִיתָה.

(יד) וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל-פְּנֵי הַפָּרֹת קֹדְמָה וּלִפְנֵי הַפָּרֹת יִזָּה שִׁבְעַ-פְּעָמִים מִן-הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ:

כ"י • וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ • הִזָּאָה אַחַת בְּמִשְׁמַע. וּלִפְנֵי הַפָּרֹת יִזָּה שִׁבְעַ • הָרִי אַחַת לְמַעַלָּה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה.

(טו) וְשַׁחַט אֶת-שְׁעִיר הַחֲטָאתָא אֲשֶׁר לָעֹם וְהֵבִיא אֶת-דָּמּוֹ אֶל-מִבְּרֵית לִפְרֹכֶת וַעֲשֵׂה אֶת-דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל-הַפָּרֹת וּלִפְנֵי הַפָּרֹת:

טו וְיִכְפֹּס יָד יְהוֹשִׁעַ מִדָּמָא דְתוֹרָא וְיָדֵי בְּאֶצְבָּעָה עַל אִפִּי כְּפָרְתָא קְדוּמָא וְלִקְדָּם כְּפָרְתָא יָדֵי שִׁבְעַ זְמַנִּין מִן דָּמָא בְּאֶצְבָּעָה:

טו וְיִכְפֹּס יָד יְהוֹשִׁעַ מִדָּמָא דְתוֹרָא וְיָדֵי בְּאֶצְבָּעָה עַל אִפִּי כְּפָרְתָא קְדוּמָא וְלִקְדָּם כְּפָרְתָא יָדֵי שִׁבְעַ זְמַנִּין מִן דָּמָא בְּאֶצְבָּעָה:

כ"י • אֲשֶׁר לָעַם • מִה שֶׁהָפַר מִכֶּפֶר עַל הַכֹּהֲנִים, הַגֹּרֵל לָשֵׁם. בְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר • אַחַת לַמַּעֲלָה מִכֶּפֶר הַשָּׁעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשָּׁעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו וְשָׁבַע לַמָּטָה.

(טו) וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֵל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טְמֵאתָם:

כ"י • מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (ט"ז) עַל הַנִּכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ בְּטֵמְאָה, וְלֹא נֹדַע לָהֶם בַּסּוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל־חַטָּאתָם", וְחַטָּאת הִיא שׁוֹגֵג. וּמִפְשְׁעֵיהֶם • אֵף הַנִּכְנָסִין מִזִּיד בְּטֵמְאָה. וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֵל מוֹעֵד.

(יח) וְכָל־אֲדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאַהֵל מוֹעֵד בְּבֹאֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ וּבַעֲדֵי כָל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל:

♦ יום שני כ"ד ניסן ♦

(יח) וַיֵּצֵא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשָּׁעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"י • אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־ה' • זֶה מִזְבֵּחַ הַזֶּהב, שֶׁהוּא לִפְנֵי ה' בְּהִיכָל, וּמִה תִּלְמוּד־לוֹמַר "וַיֵּצֵא"? לִפִּי שֶׁהָיָה הַהֲזָאוֹת עַל הַפֶּרֶת וְעַמֵּד מִן הַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵים וְהָיָה, וּבְמִתְנֹת הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה הָיָה לְצֵאת מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ, וְיִתְחִיל מִקְרָן מִזְרְחִית צְפוֹנִית (י"א) • וְכִפֶּר עָלָיו • וּמִה הִיא כִּפְרָתוֹ? "וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשָּׁעִיר" – מַעֲרִבִין זֶה לַתּוֹךְ זֶה.

(יט) וְהָיָה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטָהְרוּ וְקִדְּשׁוּ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וְהָיָה עָלָיו מִן־הַדָּם • אַחֵר שְׁנֵתן מִתְנֹת בְּאֶצְבָּעוֹ עַל קַרְנוֹתָיו, מִזֶּה שֶׁבַע הַזָּאוֹת עַל גִּגּוֹ (ת"ס). וְטָהְרוּ • מִמָּה שֶׁעָבַר. וְקִדְּשׁוּ • לְעֵתִיד לְבֹא.

(כ) וְכָל־הַ מִכֶּפֶר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אַהֵל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהַקָּרִיב אֶת־הַשָּׁעִיר הַחִי:

(כא) וְסִמָּךְ אֶהְרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשָּׁעִיר הַחִי וְהִתְוֹדָה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פְּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׁעִיר וְשָׁלַח בְּיַד־אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה:

כ"י • אִישׁ עֵתִי • (י"א טו) הַמּוֹכֵן לְכָף מִיּוֹם אֶתְמוֹל.

י" וְכָל אִנֶּשׁ לֹא יִהְיֶה בַּמִּשְׁכָּן וּמִשְׁכָּן זִמְנָא בַּמַּעֲלָה לְכַפֵּרָא בַּקֹּדֶשׁ עַד מִפְקָה וּכְפָר עֲלוֹהֵי וְעַל אִנֶּשׁ בֵּיתָה וְעַל כָּל קֹהֶל דְּיִשְׂרָאֵל:

יח וַיִּפּוֹק לַמִּדְבָּחָא דִּי קָדָם יְיָ וּכְפָר עֲלוֹהֵי וַיִּסֵּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא דְצִפְרִיא וַיִּתֵּן עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא סָחֹר סָחֹר:

הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ, וְיִתְחִיל מִקְרָן מִזְרְחִית צְפוֹנִית (י"א) • וְכִפֶּר עָלָיו • וּמִה הִיא כִּפְרָתוֹ? "וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשָּׁעִיר" – מַעֲרִבִין זֶה לַתּוֹךְ זֶה.

יט וַיִּדֵּי עֲלוֹהֵי מִן דְּמָא בְּאֶצְבָּעָה שֶׁבַע זְמָנִין וַיִּדְבְּקָה וַיִּקְדִּשְׁנָה מִסּוּאָבָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ וַיִּשְׁעִי מִלְכַּפְרָא עַל קֹדֶשׁא וְעַל מִשְׁכָּן זִמְנָא וְעַל מִדְּבָחָא וּיִקְרַב יֵת צִפְרִיא חִי:

כא וַיִּסְמָךְ אֶהְרֹן יֵת תְּרִיתִין יְדוּהֵי עַל רִישׁ צִפְרִיא חִי וַיִּדֵּי עֲלוֹהֵי יֵת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן כָּל מִדְּבָחָא לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וַיִּתֵּן יֵתָהוֹן עַל רִישׁ צִפְרִיא וַיִּשְׁלַח בְּיַד גְּבֵר דְּזָמִין לְמַכָּה לְמִדְבָּרָא:

(כב) וְנָשָׂא הַשָּׁעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גִּזְרָה וַיִּשְׁלַח אֶת־הַשָּׁעִיר בַּמִּדְבָּר:

כב וַיִּשְׁלַח אֶת־הַשָּׁעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גִּזְרָה וַיִּשְׁלַח אֶת־הַשָּׁעִיר בַּמִּדְבָּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 124)

וְנָשָׂא הַשָּׁעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גִּזְרָה (טז), כב) הַרְמֵז"ם פֶּסֶק, שֶׁהַשָּׁעִיר מְכַפֵּר עַל עֲבֻרֹת קְלוֹת גַּם בְּלִי תְּשׁוּבָה, וְאֵלּוּ יוֹם כְּפֹר מְכַפֵּר רַק לְשָׁבִים. וַיִּשַׁלְּבָר, דִּהְנָה הַשָּׁעִיר מְכַפֵּר עַל הַעֲבֵרָה ("וְנָשָׂא . . עֹנֹתָם"), וְלֹא הָרִי

עֲבָרָה קְלָה (שְׁמִתְכַּפֶּרֶת בְּלִי תְּשׁוּבָה) כְּחֻמּוֹרָה (שְׁמִתְכַּפֶּרֶת רַק לְשָׁבִים). אִךְ יוֹם כְּפֹר מְכַפֵּר עַל הָאָדָם ("בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עַל־כֵּם"), וְיָמִי שֶׁלֹּא שָׁב הוּא 'מִנְגַּד' לְכַפֶּרָה זו וּמַעֲבָרָה מִלְּחֹל עָלָיו, בְּלִי הַבְּדֵל בֵּין קְלָה לְחֻמּוֹרָה.

(כג) וּבָא אֶהֱרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבָאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:

כג וַיִּיעֹל אֶהֱרֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּשְׁלַח יָת לְבוּשֵׁי בּוּצָא דִּי לְבָשׁ בְּמַעְלָה לְקוּדְשָׁא וַיַּצְנַעְנִין שָׁמָּה:

כג"א וּבָא אֶהֱרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ שְׂאִין זֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶה, וְנִתְּנוּ טַעַם לְדַבְרֵיהֶם בְּמִסְכַּת יוֹמָא (דף ל"ב), וְאָמְרוּ: כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָה נִאֲמָרָה עַל הַסֵּדֶר, חוּץ מִ'בִּיאָה' זֶה שֶׁהִיא אַחֵר עֲשִׂית עוֹלָתוֹ וְעוֹלַת הָעֵם וְהַקְטָרֶת אֲמֹרִי פֶר וְשָׁעִיר שְׁנַעֲשִׂים בַּחוּץ בְּבִגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל וּמִקְדָּשׁ וּפּוֹשְׁטֵן וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לָבָן. וּבָא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. לְהוֹצִיא אֶת הַפֶּה וְאֵת הַמַּחְתָּה, שֶׁהַקְטִיר בָּהּ הַקְטָרֶת לִפְנֵי וּלְפָנִים. וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן. אַחֵר שֶׁהוֹצִיאָם, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻפִּים. וְזֶהוּ סֵדֶר הָעֲבֻדוֹת: תַּמִּיד שֶׁל שַׁחַר בְּבִגְדֵי זָהָב, וְעֲבֻדַּת פֶּר וְשָׁעִיר

הַפְּנִימִיִּים וְקִטְרֶת שֶׁל מַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן, וְאֵלּוּ וְאֵלִי הָעֵם וּמִקְצַת הַמּוֹסְפִין בְּבִגְדֵי זָהָב, וְהוֹצֵאת כֶּף וּמַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן, וְשִׁירֵי הַמּוֹסְפִין וְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻפִּים וְקִטְרֶת הַהִיכָל שֶׁעַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בְּבִגְדֵי זָהָב. וְסֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת, לְפִי סֵדֶר הָעֲבֻדוֹת, כֶּף הוּא: "וַיִּשְׁלַח אֶת־הַשָּׁעִיר בַּמִּדְבָּר", "וַיִּרְחֹץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְגו'", "וַיִּצָּא וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְגו'", "וְאֵת חֶלֶב הַחֹטָאֹת וְגו'", וְכָל הַפְּרָשָׁה עַד "וְאֶחָד־כֵּן יָבֹא אֶל־הַמַּחְתָּה", וְאַחֲרֵיכֵן: "וּבָא אֶהֱרֹן". וְהִנִּיחָם שָׁם. מְלַמֵּד שֶׁטַעֲוִינִין גְּנִיזָה, וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן אַרְבָּעָה בְּגָדִים לְיוֹם כְּפֹרִים אַחֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 224)

וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ . . לְיוֹם כְּפֹרִים אַחֵר (רש"י טז, כג) עֲבֻדַּת הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל בְּיוֹם כְּפֹר הַבִּיאָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְתִשְׁבּוּבָה, וְכִּי נִתְּכַפְּרוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶם. וְהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁבַע־לְתִשְׁבּוּבָה אֲמִתִּי נִהְפָּךְ כְּבִיכּוֹל לְאִישׁ אַחֵר: "אֵינִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה אוֹתָן

הַמַּעֲשִׂים" (רמב"ם). מוֹבֵן אֲפֹא, שֶׁגַּם הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל עֲצָמוֹ צָרִיךְ לְהִגִּיעַ לְהִתְחַדְּשׁוֹת כִּזֹּ; וְלָכֵן לְבָשׁ כָּל שָׁנָה בְּגָדִים חֲדָשִׁים, שֶׁכֵּן הוּא נִהְיָ אָדָם חָדָשׁ וְנִעְלָה יוֹתֵר, וּבְגָדֵי הַשָּׁנָה הַקּוֹדֶמֶת אֵינָם רְאוּיִים לוֹ עוֹד.

(כד) וַיִּרְחֹץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וַיִּצָּא וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעֵם וּכְפָר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי הָעָם:

כד וַיִּשְׁחִי יָת בְּסֵרָה בְּמִיָּא בְּאֶתֶר קָדִישׁ וַיִּלְבֹּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי וַיַּפּוֹק וַיַּעֲבֹד יָת עֹלָתָהּ וַיִּת עֹלַת עֲמָא וַיִּכְפֹּר עֲלוֹהִי וְעַל עֲמָא:

כד"א וַיִּרְחֹץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְגו' • (יומא ל"ב) לְמַעַלְה לְמַדְנֹה מִ"וַיִּרְחֹץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְלָבַשׁ", שֶׁכִּשְׁהוּא מְשַׁנָּה מִבְּגָדֵי זָהָב לְבִגְדֵי לָבָן, טַעֲוִין טְבִילָה. שְׁבָאוֹתָה טְבִילָה פָּשַׁט בְּגָדֵי זָהָב שֶׁעָבַד בִּהְיוֹת עֲבֻדַּת תַּמִּיד שֶׁל שַׁחַר, וְלָבַשׁ בְּגָדֵי לָבָן לְעֲבֻדַּת הַיּוֹם; וְכֵאֵן לְמַדְנֹה, שֶׁכִּשְׁהוּא מְשַׁנָּה מִבְּגָדֵי לָבָן לְבִגְדֵי זָהָב, טַעֲוִין טְבִילָה. בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ • (ת"כ, יומא ש"ס) הַמִּקְדָּשׁ בְּקִדְשׁוֹת עֲזָרָה, וְהִיא הִיְתָה בְּגֵג בֵּית הַפְּרֹוֹה, וְכֵן אַרְבַּע טְבִילוֹת הַבָּאוֹת חוּבָה

לְיוֹם, אֲבָל הָרֵאשׁוֹנָה הִיְתָה בַּחִיל. וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו • שְׁמוֹנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא עוֹבֵד בִּהְיוֹת כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה. וַיִּצָּא • מִן הַהִיכָל אֶל הַחֹצֵר שֶׁמִּזְבֵּחַ הָעוֹלָה שָׁם. וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ • אֵיל עֹלָה הָאֲמֹר לְמַעַלְה: "בְּזֹאת יָבֹא אֶהֱרֹן וְגו'". וְאֶת־עֹלַת הָעָם • (יומא ע"ג) "וְאֵיל אֶחָד לְעֹלָה" הָאֲמֹר לְמַעַלְה "וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'".

♦ יום שלישי כ"ה ניסן ♦

(כה) וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ:

כ"ה וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת • אֲמֹרִי פֶר וְשָׁעִיר. יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ • עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, דָּאֵלוּ בַּפְּנִימִי כְּתִיב: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קֶטֶר זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה" (שמות ל ט).

כו) וְהִמְשַׁלַּח אֶת־הַשָּׁעִיר לְעֹזָאֵל יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמִּים וְאַחֲרֵיכֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנָה:

כז) וְאֵת פֶּר הַחֲטָאֹת וְאֵת שָׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר הֹבֵא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֲרֹתָם וְאֶת־בָּשָׂרָם וְאֵת פְּרָשָׁם:

כ"ז אֲשֶׁר הֹבֵא אֶת־דָּמָם • לְהִכָּל וּלְפָנֵי וּלְפָנִים.

כח) וְהִשְׂרַף אַתָּם יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמִּים וְאַחֲרֵיכֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנָה:

כט) וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הַיּוֹרֵחַ וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

ל) כִּי־בָיִום הִזָּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְמַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 338)

לפני ה' תטהרו (טז, ל) כתב הרמב"ם: "כל הבהמות הקרבים ביום זה, חמש עשרה". וקשה, מדוע נקט "בהמות", ולא "קרבות". ויש לומר, שרמז רמז לנו שביום פפור נפעל החבור של תכלית העלוי עם הדרגה הפחותה ביותר. שכן "לפני ה'" קשור בעקר עם התחלת שם הוי' ופנימיותו, האותיות י"ה, מִסְפָּר ט"ו; ומתכלית העלוי של שם הוי' נמשך לדרגה הנמוכה ביותר - חמש עשרה **בהמות**.

(לא) שִׁבְתַּת שְׁבִתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

(לב) וְכַפֵּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמָּשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַבָּד בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:

לא שבת שבתא היא לכוון ותענוג ית נפשתיכון קים עלם:

לב ויכפר בהנא די רבי יתה ודי יקרב ית קרבנה לשמשא תחות אבויה וילבש ית לבושי בוצא לבושי קודשא:

בגדים מנין? תלמוד-לומר: "ואשר ימלא את ידו וגו'", והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילף, שבנימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה. לכהן תחת אביו • (ת"כ) ללמד שאם בנו ממלא את מקומו, הוא קודם לכל אדם.

לג ויכפר על מקדש קודשא ועל משכן זמנא ועל מדבחה ויכפר ועל כהנא ועל כל עמא דקהלא ויכפר:

לד ותהי דא לכוז לקים עלם לכפרא על בני ישראל מפל חוביהון דא בשתא ועבד כמא די פקיד יי ית משה:

כ"י • וכפר הכהן אשר ימשח וגו' • (ת"כ) כפרה זו של יום הכפורים אינה כשרה אלא ככהן גדול, לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן, הצרף לומר ככהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו. ואשר ימלא את ידו • (ת"כ) אין לי אלא המושח בשמן המשחה, מרבה

(ג) וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח ויכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל ויכפר:

(ד) והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מפל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יהוה את משה: פ

שלא היה לובשן לגדלתו, אלא במקום גזרת המלך • (ת"כ)

כ"י • ויעש כאשר צוה ה' וגו' • כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה; ולהגיד שבחו של אהרן,

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקודות שיחות כרך I עמ' 131)

ללבש אותם). אף לגבי בגדי הלבן, שהיו מיוחדים לו ליום כפור זה (רש"י פסוק כג), היה עלול לחשוב שנועדו לצנן את גדלתו, ולכן ביום כפור הבא יש צורך בחדשים, בהתאם לדתו או.

שלא היה לובשן לגדלתו (רש"י טז, לד) יש לשאל, מדוע נאמר שבו זה בבגדי הלבן, לא בבגדי הזהב. ויש לומר, דהנה לגבי בגדי הזהב אין חדוש בכך שלא לבשם לגדלתו, שהרי לא היו מיוחדים לו (גם הכהן הגדול הבא אחריו יכול

♦ יום רביעי כ"ו ניסן ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ב מלל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להון דין פתגמא די פקיד יי למימר:

ג גבר גבר מבית ישראל די יכוס תור או אמר או עזא כמשריתא או די יכוס מברא למשריתא:

יו (א) וידבר יהוה אל משה לאמר:

(ב) דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר:

(ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עזו במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה:

כ"י • אשר ישחט שור או כשב • במקדשין - הפתוח מדבר, שנאמר: "להקריב קרבן". במחנה • (ובחים ק) חוץ לעזרה.

ד ולתבע משפן זמנא לא איתא לקרבא קרבנא קדם יי קדם משפנא דיי דמא יתחשב לגברא ההוא דמא אשד וישתיצי אנשא ההוא מגו עמה:

(ד) ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו:

כ"י • דם יחשב • כשופך דם האדם, שמתחייב בנפשו. דם שפך • (ת"כ) לרבות את הזרק דמים בחוץ.

ה בדיל די ניתון בגי ישראל ית דבחייהו די
אנון דבחיין על אפי חקלא וניתנון לקדם
יי לתרע משפן זמנא לנת פהנא וינסון
נקסת קודשין קדם יי יתהון:

(ה) לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר
הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׁדָה וְהֵבִיִּאם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־חִפְתָּן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה
אוֹתָם:

כ"י אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים • אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לְזָבַח.

וויזרוק פהנא ית דמא על מדבחה דיי
פתרע משפן זמנא ויסק תרפא לאתקבלא
ברענא קדם יי:

(ו) וְזָרַק חִפְתָּן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֶלֶב לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קמד)

נתן להפך אותו ל'דם ובשר כבשרו' של גוף יהודי, שקדוש
הוא, כיון שהלהט וההתלהבות בעניני העולם אינו מקרח.
מהשאיין כן הבשר עצמו מקרח הוא, שכן נתן להפך אותו
לקדשה.

וְזָרַק חִפְתָּן אֶת הַדָּם (יז, ו)
דם מסמל חיות וחמימות ("כי נפש הבשר בדם היא"),
והוא קרב על המזבח לרמז שהלהט וההתלהבות יש לשמור
רק לדברים שבקדשה. ולכן הדם אסור באכילה, היינו שלא

ולא דבחנו עוד ית דבחייהו לשדיין די
אנון טען פתריהון קדם עלם תהי דא להון
לדריהון:

(ז) וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם
זִנִּים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תְּהִי־זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:

כ"י לַשְּׁעִירִם • לַשְּׁעִירִם, כְּמוֹ (ישעיה יג כא): "וְשְׁעִירִים יִרְקְדוּ־שָׁם".

• יום חמישי כ"ז ניסן •

ח ולהון תימר גבר מביית ישראל ומן
גיורא דיתגורון פיניכון די נסק עלתא או
נקסת קודשיא:

(ח) וְאֵלֶּהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
אֲשֶׁר־יִגוֹר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עִלָּה אוֹ־זֹבַח:

כ"י אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עִלָּה • לְחַיֵּב עַל הַמִּקְטִיר אִיבָרִים בַּחוּץ [עין פרא"ם] כְּשֹׁחַט בַּחוּץ, שָׂאם שָׁחַט אֶחָד וְהַעֲלָה
חֲבֵרוֹ, שְׂגִיחָן חִיבִין (ת"כ. חולין קט) •

ט ולתרע משפן זמנא לא איתנה למעבד
יתיה קדם יי וישתיצי אנשא ההוא מעמה:

(ט) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיֹּאוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ:

כ"י וְנִכְרַת • וְרָעוּ נִכְרַת וְיָמִיו נִכְרַתִּין.

יגבר גבר מביית ישראל ומן גיורא
דיתגורון פיניכון די ייכול כל דמא ואתן
רוגזי באנשא דייכול ית דמא ואשיצי יתה
מגז עמה:

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנִתְּתִי פָּנָי בַּנֶּפֶשׁ הַאֲכָלָה
אֶת־הָדָם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּה:

יגבר גבר מביית ישראל ומן גיורא
דיתגורון פיניכון די ייכול כל דמא ואתן
רוגזי באנשא דייכול ית דמא ואשיצי יתה
מגז עמה:

כ"י כָּל־דָּם • לְפִי שְׂנֵאָמַר: "בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר", יְכוּל לֹא
יְהֵא חֵיב אֵלָּא עַל דָּם הַמִּקְדָּשִׁים? תִּלְמוּד־לומֵר:

(יא) כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בָּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּיְהוָה הוּא
בְּנֶפֶשׁ יִכְפֹּר:

כ"י • כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר • שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, "בָּדָם הוּא" תְּלוּיָה, וְלִפְיָקָהּ נִתְּתִיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם;
תְּבֹא נֶפֶשׁ וְתִכְפֹּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

(יב) עַל־כֵּן אֶמְרָתִי לְבָנִי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם
לֹא־תֹאכַל דָּם וְהִגֵּר הִגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:
כ"י • כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם • לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים.

(יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְךָ
אֲשֶׁר יֵצֵד יֵצֵד חֵיהּ אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפְךָ
אֶת־דָּמֹו וְכִסְהוּ בַּעֲפָר:

כ"י • אֲשֶׁר יֵצֵד • (ת"כ. חולין פד) אֵין לִי אֶלָּא צִיד, אֲוִיזִין
וְתַנְגּוּלִין מִנֵּין? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "צִיד", מִכָּל־מְקוֹם.
אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר יֵצֵד"? שֶׁלֹּא יֹאכַל בֶּשֶׂר,
אֶלָּא בְּהִזְמִנָּה זֹאת. אֲשֶׁר יֹאכַל • פָּרָט לְטִמְאִים.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי לְקוּטֵר־שִׁיחוֹת כרך לו, עמוד 52 - מוֹתֵד 'לְקִרְאֵת שַׁבָּת')

ביסווי הדם בחיני האדם

בְּשִׁבִּיל הַנָּאֵת גּוֹפּוֹ, אֶלָּא כְּדֵי לַעֲבֹד אֶת הַבּוֹרָא. וְזֶהוּ תוֹכֵן
מִצְוֹת כִּסּוּי הַדָּם, שֶׁבְּעִנְיַן חוּלִין צָרִיכִים לְכַסּוֹת אֶת הַדָּם,
שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִיכָר בְּהֵם חַיּוֹת.
וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁכִּסּוּי הַדָּם צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּעֲפָר
דִּקְאָ - כִּי עָפָר מוֹרָה עַל שְׁפָלוּת וְהִכָּנְעָה "וְאֵנֹכִי עָפָר
וְאֶפֶר", "וְנִפְשִׁי כָּעָפָר לְכָל תְּהִיָּה", וְכֹאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹסֵק
בְּדַבְּרֵי הָרְשׁוּת, צָרִיךְ לַעֲזֹר בְּנִפְשׁוֹ הַבְּטוּל וְהַהֲכָנְעָה, לִהְיוֹת
חֲרֵד שֶׁלֹּא לְהִמָּשֵׁךְ אַחֵר תַּאֲוֹת הַלֵּב (לַעֲסוֹק בְּדַבְּרֵי הָרְשׁוּת
בְּשִׁבִּיל הַנָּאֵת הַגּוֹרֵף), אֶלָּא כָּל כְּוָנָתוֹ תְּהִיָּה רַק לְשֵׁם שְׁמַיִם.
אִךְ כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם חֲדוּר כּוֹלֵל בְּקִדּוּשָׁה, וְגַם דַּבְּרֵי הָרְשׁוּת
שֶׁלּוֹ הֵם חֵלֶק מַעֲבֻדָּת ה' שֶׁלּוֹ, מוֹבֵן שְׁגָם עֲסָקִי הַחוּלִין
שֶׁלּוֹ יְכוּלִים לִהְיוֹת בְּחַיִּית וְהִתְלַהֲבוּת, וְאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת
הַדָּם כִּיֵּן שֶׁחַיִּית שֶׁלּוֹ הִיא בְּקִדּוּשָׁה שֶׁבְּדַבְּרָהּ, וְתוֹ לֹא. וְזֶה
נִרְמָז בְּזֶה שֶׁבְּהִמָּת חוּלִין אֵינָה צָרִיכָה כִּסּוּי דָּם, מֵאַחֵר
שֶׁרֹב מִינֵי בְּהֵמוֹת רֹאוּיִין לְמִזְבֵּחַ.

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְךָ אֲשֶׁר
יֵצֵד צִיד חֵיהּ אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפְךָ אֶת־דָּמֹו
וְכִסְהוּ בַּעֲפָר: (יז, ג)
צִוָּה . . לְכַסּוֹת כָּל דָּם בְּחִיָּה וְעוֹף כִּי לֹא יִתְקַרֵּב דָּמָם עַל
הַמִּזְבֵּחַ, כִּי גַם בַּעֲזוּפּוֹת לֹא יִקְרַב מֵהֶם רַק שְׁנֵי מִינִים בְּלִבָּד
וְגַם הֵם אֵינִם נִשְׁחָטִים, אֲבָל בְּבִהְמוֹת רֹב הַמִּצְוִיִּים
נִשְׁחָטִים לְשֵׁם הַנִּכְבָּד, וְדָמָם לְכַפֵּר וְאֵין רֹאוּי לְכַסּוֹתוֹ. וְלֹא
חֲשֵׁשׁ לְכַסּוֹת דָּם הַחוּלִין בְּבִהְמָה, כִּי אֵין חוּלִין בְּמִדְבָּר וְגַם
אַחֲרֵי כֵן עַל הָרֹב יֵצֵה. (רמב"ן בַּפְּרָשְׁתּוֹ)
וְיֵשׁ לְבָאֵר הָעִנְיָן בַּעֲבֻדַּת הָאָדָם:
"דָּם" הוּא עִנְיָן הַחַיּוּת, "הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ", וְתַכְלִיתוֹ הוּא
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעִנְיַן קִדּוּשָׁה, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבְּקִדּוּשָׁה צָרִיכִים
לַעֲשׂוֹתוֹ בְּחַיִּית וְהִתְלַהֲבוּת גְּלוּיָה דִּקְאָ. מֵה־שְּׂאִי־כֵן בְּעִנְיַן
חוּל - דַּבְּרֵי הָרְשׁוּת שֶׁל הָאָדָם, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹתָם כְּפִי חַיִּית,
"בְּלֹא לֵב וְלֵב", דְּ"כָל מַעֲשִׂיךְ יִהְיֶה לְשֵׁם שְׁמַיִם" דִּקְאָ לֹא

(יד) כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר דָּמֹו בְּנִפְשׁוֹ הוּא וְאֶמְרָ לְבָנִי
יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל־בֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר
דָּמֹו הוּא כָּל־אֹכְלֵיו יִכְרֹת:

כ"י • דָּמֹו בְּנִפְשׁוֹ הוּא • דָּמֹו הוּא לֹו בְּמִקּוֹם הַנֶּפֶשׁ,
שֶׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָהּ בּוֹ. כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בֶּשֶׂר דָּמֹו הוּא •
הַנֶּפֶשׁ הִיא הַדָּם. 'דָּם' ו'בֶּשֶׂר' לְשׁוֹן זָכָר. 'נֶפֶשׁ' לְשׁוֹן
נְקִבָּה.

יִדְאֵרִי נֶפֶשׁ כָּל בֶּסְרָא דְמָהּ בְּנִפְשָׁהּ הוּא
וְאֶמְרִית לְבָנִי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בֶּסְרָא לֹא
תִיכְלוּן אֲרִי נֶפֶשׁ כָּל בֶּסְרָא דְמָהּ הִיא כָּל
דְּלִלְגָה יִשְׁתַּיְצִי:

(טו) וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה בָּאֶרֶץ וּבְגֵר וּבְכֶם בְּגֵדָיו וְרֹחַץ בָּמִים וְטֵמֵא עֲרֵה־עֵרֶב וְטָהַר:

טו וְכָל אָנֶשׁ דִּי יִיכּוֹל נִבְיֵלָא וּתְבִירָא בְּנִצְיָבָא וּבְגִידָא וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְנִסְחִי בְמִיָּא וְיֵהִי מְסָאב עַד רְמָשָׁא וְיִדְפִי:

נִכְתָּבָה אֵלָא לְדִרְשׁ. וְכֵן שְׁנִינוּ: כָּוֹל תִּהְיֶה נִבְלָת עוֹף טֵמֵא מִטֵּמְאָה בְּבִית הַבְּלִיעָה? תִּלְמוּד־לוֹמַר "טְרֵפָה" – מִי שֵׁשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה. יֵצֵא עוֹף טֵמֵא, שְׂאִין בְּמִינוֹ טְרֵפָה.

כ"ט אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה • בְּנִבְלָת עוֹף טָהוֹר דִּבְרֵי הַפְּתוּב, שְׂאִין לָהּ טֵמְאָה אֵלָא בְּשַׁעַה שְׁנִבְלָעַת בְּבִית הַבְּלִיעָה. וְלִמְדוֹךְ כָּאֵן, שֶׁטֵּמְאָה בְּאִכְלָתָהּ וְאִינָה מִטֵּמְאָה בְּמַגֵּעַ, וְ"טְרֵפָה" הֵאֱמִירָה כָּאֵן, לֹא

(טז) וְאִם לֹא יִכְבֶּם וּבִשְׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ: פ טז וְאִם לֹא יִצְבַּע וּבִסְרָה לֹא יִסְחִי וְיִקְבֹּל חוֹבָה:

יִרְחֹץ וְנִשְׂא עוֹנוֹ • עַל רְחִיצַת גּוֹפוֹ עֲנוּשׁ כְּרַת, וְעַל כְּבוֹס בְּגָדִים בְּמַלְקוֹת.

כ"ט יִנְשֵׂא עוֹנוֹ • אִם יֹאכַל קֹדֶשׁ אוֹ יִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ, חֵיב עַל טֵמְאָה זוֹ כָּכָל שְׂאֵר טֵמְאוֹת. וּבִשְׂרוֹ לֹא

יח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(ב) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ב מִלַּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אָנָּה יִי אֱלֹהֵינוּ:

לְנִתְק בְּעֲרִיּוֹת בִּימֵי עֲזָרָא, לְפִיכָךְ כָּא עֲלִיָּהם בְּגִזְרָה: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" – דָּעוּ מִי גִזְרֵי עֲלִיכֶם, דִּין לְהַפְרַע וְנִצָּמֵן לְשֵׁלֶם שְׂכָר.

כ"ט אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֲנִי הוּא שְׂאִמְרָתִי בְּסִינֵי (שְׁמוֹת כ): "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיךְ", וְקִבְּלָתֶם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי, מַעֲתָה קִבְּלוּ גִזְרוֹתַי. רַבִּי אוֹמַר: גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו שְׁסוּפֹן

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ יב עַמ' 89)

וְאִף שֶׁדְּבָרִים שְׁבַע־לִפָּה אֲסוּר לְאִמְרוֹן בְּכַתְּבֵי, הִתִּירוּ זֹאת מִשּׁוּם "עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ" הַפְּרוֹ תוֹרָתָךְ". הֵרִי שְׂרָבִי מִפְּרֹשׁ פְּסוּק שְׂאִמַר דָּוִד עַל זְמַן כְּתִיבַת הַמִּשְׁנָה; וְאִף כָּאֵן אֲזִיל לְשִׁטְתִּיהָ וּמִפְּרֹשׁ שְׁפָנוֹת הַפְּתוּב הִיא לְזִמֵּן עֲזָרָא.

רַבִּי אוֹמַר . . שְׁסוּפֹן לְנִתְק בְּעֲרִיּוֹת בִּימֵי עֲזָרָא (רש"י יח, ב) בְּדִרְךְ הַפְּשֻׁט קִשָּׁה לֹמַר שְׁפָנוֹת הַפְּתוּב הִיא לְמִאֲרַע שְׂאִיָּעַר זְמַן רַב אַחֲרֵי כֵּן, וּכְדִי לְתַרְץ קֶצֶת קִשִּׁי זֶה, אוֹמַר רש"י דִּבְרֵי בָשֶׁם אוֹמְרוֹ. דְּהֵנָּה, רַבִּי סִדֵּר וְכַתְּבֵי אֶת הַמִּשְׁנָה,

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (יְעוּרִין לְקוּסִי־שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ יב, עַמּוּד 83 וְאִילֶךְ – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבַּת')

'קִבְּלוּ גִזְרוֹתַי' גַּם בְּשִׁמְנוּגְדוֹת לְשַׁכֵּל

הַמִּנּוּגָדָת לְסִבְרָא הַמִּתְבַּקֶּשֶׁת, הִזְהִירָם עַל קִבְּלַת הַגִּזְרוֹת. וְהִטְעֵם שֶׁ"עֲרִיּוֹת" הֵיוּ בְּגִזְרֵי גִזְרָה הוּא: תַּכְלִית הַנִּשְׁוֹאִין הוּא "פְּרוּ וּרְבוּ", וְעַד שְׁנַעֲשִׂים ל"בִּשְׂרֵי אֲחֵד" בְּתוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְעַל כֵּן מוֹכֵן שֵׁשׁ שְׁלֵמוֹת בְּזֶה כְּאֲשֶׁר הָאִשָּׁה הִיא "שְׂאֵר בִּשְׂרוֹ" שֶׁל הָאִישׁ. וּבְפֶרֶט דְּחִיזֵן שְׁכָל קִיּוֹם הָעוֹלָם תְּלוּי בְּכֵן שְׁבָנִי אֲדָם הָרָאשׁוֹן הַתַּחֲתָנוּ עִם אֲחִיּוֹתֵיהֶם, וְאִף בְּיַעֲקֹב מִצִּינוּ שְׁנִשְׂא אֲחִיּוֹת וְהִזְתָּה מִסְתּוֹ שְׁלֵמָה, וְכֵן עֲמָרָם נִשְׂא דוֹדָתוֹ, וְנִלְדוּ אֶהֱרֵן מְרִים וּמִשָּׁה. אִם־כֵּן נִמְצָא שֶׁהַסִּבְרָא נִתְּנָת כִּי קִרְבָּה בְּנִישׁוּאִין צְרִיכָה לְהִיּוֹת מַעֲלָה וְלֹא אִיסוּר, וּמוֹכֵנָת ה"גִּזְרָה" בְּכֵן שֶׁ"אִישׁ אִישׁ אֵל כָּל שְׂאֵר בִּשְׂרוֹ לֹא תִקְרָבוּ וְגו'", וְלִכֵּן הַקְדִּימָה הַתּוֹרָה "אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם" - מַעֲתָה קִבְּלוּ גִזְרוֹתַי.

דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אֲנִי הוּא שְׂאִמְרָתִי בְּסִינֵי אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ וְקִבְּלָתֶם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי, מַעֲתָה קִבְּלוּ גִזְרוֹתַי (יח, ב. וּבִפְרוּשׁ רש"י). וְצִרִיךְ בִּיאוֹר, לְכַאוֹרָה תוֹכֵן קִבְּלַת הַמַּלְכוּת ("קִבְּלָתֶם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי") הוּא שֶׁמִּקְבֹּל עַל עֲצֻמוֹ כֹּל מַה שִׁיִּצְוָהוּ הַמֶּלֶךְ, כּוֹלֵל גַּם גִּזְרוֹת, וְאִם־כֵּן מִדּוּעַ מִחֻמְלַק רש"י "קִבְּלָתֶם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי (וּבִנְסוּף לָכֵן) מַעֲתָה קִבְּלוּ גִזְרוֹתַי"? וְהִבְיָאוֹר בְּזֶה: יֵשׁ מְקוֹם לֹמַר שֶׁבְּקִבְּלַת מַלְכוּת שְׂמִיָּם, שֶׁקִּבְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהֵרֵ סִינֵי, קִבְּלוּ רַק מִצְוֹת הַמּוֹצֵנוֹת בְּשַׁכֵּל, אוֹ לְכָל־הַפְּחוֹת שְׂאִיָּן מִנְּגֻדוֹת לְשַׁכֵּל, אֲבָל לֹא קִבְּלוּ גִזְרוֹת שְׁמִנּוּגְדוֹת לְשַׁכֵּל. וְלִכֵּן, לְפָנֵי שֶׁהַקֶּב"ה צִוָּה עַל הָעֲרִיּוֹת שֶׁהֵם בְּגִזְרֵי גִזְרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת אחריקדושים, תשל"א)

ובכלל ועיקר: תכלית הנישואין הוא שיהיה פרו ורבו, ונעשו ל"בשר אחד" - בילדיהם, הרי מובן שזהו בשלימות יותר כשהאשה היא שאר בשרו של האיש. ובדיני עריות נהפוך הוא, והתחלתם: איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו גו'!

ועוד: ברא הקב"ה את העולם באופן שקיימו היה תלוי בזה שבני אדם הראשון ישאו אחיות שלהם, נעקב נשא אחיות והיתה מטתו דוקא שלימה, עמרם נשא דודתו ונולדו מרים אהרן ומשה, שעלפי כל זה - האיסור ד"כל שאר בשרו" הרי הוא על-דרך פירוש רש"י בענין העקידה "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, והזרע ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח דרך אל הנער". לכן בא ציווי מיוחד על קבלת ה"גזירות" בכללות, ואחר-כך בא הציווי על ה"גזירה" הפרטית, על העריות.

והטעם שהציווי על העריות נקרא "גזירה":

דבר מובן הוא, שבנוגע לנישואין, מעלת היוחסין תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט כשהבא להשתדך הוא בר יחוס נעלה. וכמו שלמדנו וראינו שהתורה האריכה ביחוסה של אשת אהרן, שנשא את "אלישבע בת עמינדב אחות נחשון" - לבאר שהיתה מצויינת ביחוסה, בהיותה (בת עמינדב וגם) אחות נחשון [וכדפירש רש"י: "מקאן למדנו, הנושא אשה צריך לבדוק באחיה"]; וכן אברהם כששלח את אליעזר לקחת אשה לבנו ליצחק, אמר לו "כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק", כי בנות ארצו ומולדתו מיוחסות הן, בהיותן ממשפחת אברהם. ולפי זה, הסביר נותנת שהשידוך הכי טוב לאיש המיוחס הוא - ממשפחתו, וכל הקרוב אליו יותר, הגון ומתאים יותר לענין השידוך.

ג. בעובדי עמא דארעא דמצרים די יתבתין פה לא תעבדון ובעובדי עמא דארעא דכנען די אנא מעל יתכון תמן לא תעבדון ובנימוסיהון לא תהכון:

(ג) כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו:

ובחקתיהם לא תלכו • מה הניח הכתוב שלא אמר? אלא אלו נימוסות שלהן, דברים הנקוקין להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים.

כ"י • כמעשה ארץ-מצרים • (ת"י) מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקלקלים מפל האמות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הכל. אשר אני מביא אתכם שמה • מגיד שאותן עצמין שקבשו ישראל, מקלקלים יותר מכלם (ת"י).

ד. וית דיני תעבדון וית קנמי תשרון להלכא ללכת בהון אנא וי אללכון:

(ד) את-משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו בהם אני יהוה אלהיכם:

שעטנו וטהרת מי חטאת, לכך נאמר: "אני ה'", גזרתי עליכם, אי אתם רשאים להפטר! • ללכת בהם • אל תפטר מתוכם, שלא תאמר: למדתי חכמת ישראל, אלף ואלמד חכמת האמות.

כ"י • את-משפטי תעשו • אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו, היו כדאי לאמרן. ואת-חקתי תשמרו • דברים שהם גזרת המלך, שיצר הרע משיב עליהם: 'למה לנו לשמרן'? ואמות העולם משיבין עליהן, כגון: אכילת חזיר ולבישת

ה. ותשרון ית קנמי וית דיני די יעבד ותהון יעשה אנשא ויחי בהון לחיי עלמא אנא וי:

(ה) ושמרתם את-חקתי ואת-משפטי אשר אתם האדם וחי בהם אני יהוה: •

לפי שלא נתן אלא עשיה למשפטים ושמירה לחקים. וחי בהם • לעולם הבא, שאם תאמר בעולם הזה, ואלא סופו הוא מת! • אני ה' • נאמן לשלם שכר.

כ"י • ושמרתם את-חקתי • לרבות שאר דקדוקי הפרשה, שלא פרט הכתוב בהם (ת"י). דבר אחר: לתן שמירה ועשיה לחקים, ושמירה ופשיה למשפטים,

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התועדויות כרך ב עמוד 288. על"פ ביאורי החומש)

מוסיף על כך המדרש במילים "לא שימוות בהם"? ויש לפרש, שפונת המדרש להזהיר את האדם ש"לא ימות" אפילו מרב התלהבות ודבקות בקב"ה עד כלות הנפש - כפי שארע לבני אהרן.

ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח, ה)
וחי בהם - לא שימוות בהם (תורת הכנים)
יש לתמונה: מאחר שנאמר בפתוב במפרש "וחי בהם" - מה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת אחרי, שבת הגדול, י"ב אייר, ה'תשכ"ז)

מתוך חיות ולהט גם בענין החוקים. ובהסיפור הידוע, שפאשר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר לקח "מלמד" עבור בנותיו, טען המלמד שילמד עמהן רק ענינים שעל-פי שכל, אבל לא יספר להן אודות ענינים שהם למעלה מהשכל והטבע, כמו סיפורים מבהילים מהבעל-שם טוב ואדמו"ר הנזקן וכו'. ואמר לו אדמו"ר נשמתו-עדן, שאין לעשות כן, אלא מיד בהתחלת החינוך צריך להדגיש את היסוד - שהקב"ה משדד את המערכות על-ידי ענינים שהם למעלה מהטבע.

וכן הוא בנדין-דין - שצריך להיות חיות ולהט ולהכריז ברחובות ("שריינען אין די גאסן") אודות ענין ה"חוקים" שהם למעלה מן השכל.

וזהו גם תוכן הפירוש "ליתן שמינה ועשיה לחוקים ושמינה ועשיה למשפטים" - שהקיום של חוקים ומשפטים צריך להיות באופן שוה, וכמבואר הפתגם של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שגם המצוות ד"משפטים" צריך לקימן (לא מצד חייב השכל, אלא) מתוך אותה "קבלת עול" שבה מקיימים המצוות ד"חוקים", "שהן גזרת המלך", שזהו תוכן הענין ד"שמינה ועשיה למשפטים".

וכידוע גם בענין "קרבת אלקים לי טוב", שפאשר העבודה היא מצד הרגש עצמו, אין זה תכלית הפונה כו'.

הלשון שמינה - פירושו (גם) מלשון המתנה, כפי שה'בן חמש למקרא' זוכר פירוש רש"י בפרשת וישב על הפסוק "ואביו שמור את הדבר", "היה ממתין ומצפה מתי יבוא". וכיון שהפתוב מדייק לומר "ושמרתם את חקותי", בלשון שמינה דוקא - יש בזה גם המשמעות של המתנה וציפייה, שזה מורה על החיות וההתלהבות ("קאף") והעריבות ("געשעמאק") שצריכה להיות בדבר.

וזהו מה שמסיים רש"י בפירוש הפסוק "ואת חקותי תשמרו", דקאי על "דברים שהן גזירת המלך כו'", "אי-אתם רשאים ליפטר", וכן בהמשך הפתוב: "ללכת בהם", "אל תפטר מתוכם, שלא תאמר למדת חכמת ישראל, אלך ואלמד חכמת האומות" - שלא מדובר כאן אודות עצם הלימוד והקיום, אלא אודות החיות וההתלהבות בזה. יהודי יכול לטעון: כיצד יכולים לדרוש ממנו שתהיה לו חיות והתלהבות ("ער זאל זיך קאכן") ב"חוקים" שאין עליהם טעם?! - הוא יכול לעסוק בלהט ולדבר עם גוים רק אודות "משפטים", שמובינים על-פי שכל, ובלשון הפתוב: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"; אבל לא בנוגע ל'חוקים'. ואדרבה - טוען הוא - להרעיש בנוגע ל'חוקים' הרי זה 'חילול השם'!...

ועל זה אומרים לו: "אי-אתה רשאי להפטר"; עליך לעסוק

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת אחרון שלפסח תשמ"ו. התועדויות תשמ"ו כרך ב, עמ' 451)

ה"וחי בהם" (שעשית מצוה ממשיכה בחיות) בחוטי הציצית הגשמיים ממש.

וחי בהם (יח, ה)
מספר שאצל הבעל-שם טוב התנועעו חוטי הציצית מעצמם, כאלו היו דבר חי. כי אצל הבעל-שם טוב נתגלה

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' י"ב בשבט)

צדק, אמר לה:

על קיום המצוות נאמר "וחי בהם", הינו שיש להכניס חיות במצוות. כדי לעשות זאת מוכרחים להיות בעל כח, בריאים וחזקים, ולהיות בשמחה.

וסים ואמר: אינך חזקת להתפלל לפני האכילה. מוטב לאכל בשביל התפלה, מלהתפלל בשביל האכילה!

הרבנית רבקה, זוגתו של כבוד קדושת אדמו"ר המהר"ש, חלתה פעם, והרופא צוה עליה לאכל תיכף בקומה משנתה. הרבנית, שלא רצתה לטעם קדם התפלה, נהגה להתפלל תחלה בהשפמה, ורק לאחר מכן לאכל פת שחרית.

כשנודע הדבר לחותנה, כבוד קדושת אדמו"ר ה'צמח-

♦ יום שישי כ"ח ניסן ♦

וְגֵבֶר גָּבֵר לְכָל קָרִיב בְּסֵרָה לֹא תִקְרְבוּ
לְגִלְזָה עֲרִיאָא אָנָּה יְיָ

(ו) אִישׁ אִישׁ אֶל-כָּל-שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלְזָה
עֲרִיאָא אָנָּה יְיָ: ׀

שיעור יומי ליום שישי כ"ח ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יח - פרשת אחרי

כ"י לא תקרבו • להזהיר הנקבה בזכר, לכך נאמר לשון רבים. אני ה' • נאמן לשלם שכר.

(ז) עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תַגְלֶה אִמְךָ הִוא
לֹא תַגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: ם

כ"י • עֲרוֹת אֲבִיךָ • (סנהדרין נד) זו אִשֶּׁת אֲבִיךָ. או אינו
אֶלָּא כְּמִשְׁמְעוּ? נֹאמַר כָּאן: "עֲרוֹת אֲבִיךָ", וְנֹאמַר
לְהֵלֵךְ (למקמ ס): "עֲרוֹת אֲבִיו גִּלָּה". מִה לְהֵלֵךְ אִשֶּׁת אֲבִיו,

(ח) עֲרוֹת אִשֶּׁת־אֲבִיךָ לֹא תַגְלֶה עֲרוֹת אֲבִיךָ הִוא: ם
כ"י • עֲרוֹת אִשֶּׁת־אֲבִיךָ • לְרִבּוֹת לְאַחֵר מִיָּתָהּ.

(ט) עֲרוֹת אֲחוֹתְךָ בֶּת־אֲבִיךָ או בֶּת־אִמְךָ מוֹלֶדֶת
בֵּית או מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תַגְלֶה עֲרוֹתָן: ם

כ"י • בֶּת־אֲבִיךָ • אִף בֵּת אֲנוּסָה כְּמִשְׁמַע. מוֹלֶדֶת
בֵּית או מוֹלֶדֶת חוּץ • בֵּין שְׁנוּלָדָה מֵאוֹתָהּ שְׁאוּמִרִים

(י) עֲרוֹת בֶּת־בְּנֶךָ או בֶּת־בָּתְּךָ לֹא תַגְלֶה עֲרוֹתָן
כִּי עֲרוֹתָהּ הֵנָּה: ם

כ"י • עֲרוֹת בֶּת־בְּנֶךָ וְגו' • (יבמות צד) בָּבֶתוּ מֵאֲנוּסָתוֹ -
הַפְּתוּב מִדְּבַר. וּבֶתוֹ וּבֶת בֶּתוֹ מֵאִשְׁתּוֹ, אָנוּ לְמַדִּין
מִ"עֲרוֹת אִשָּׁה וּבֶתָּה" שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן "לֹא תַגְלֶה", בֵּין
שֶׁהִיא מִמֶּנּוּ, בֵּין שֶׁהִיא מֵאִישׁ אֲחֵר. עֲרוֹת בֶּת־בְּנֶךָ •
קִלְיָנִים לְבָתְּךָ, אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵין מְזִהִירִין מִן הַדִּין,
לְמַדוּהָ מִ"גִּזְרָה־שְׁוֵה" (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח) •

(יא) עֲרוֹת בֶּת־אִשֶּׁת אֲבִיךָ מוֹלֶדֶת אֲבִיךָ אֲחוֹתְךָ
הִוא לֹא תַגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: ם

כ"י • עֲרוֹת בֶּת־אִשֶּׁת אֲבִיךָ • לְמַד שֶׁאֵינוֹ חַיֵּב עַל אֲחוֹתוֹ מִשְׁפָּחָה וְנִכְרִית, לְכַךְ נֹאמַר: בֶּת־אִשֶּׁת אֲבִיךָ,
בְּרִאיוֹנָה לְקִדּוּשִׁין.

(יב) עֲרוֹת אֲחוֹת־אֲבִיךָ לֹא תַגְלֶה שְׂאֵר אֲבִיךָ הִוא: ם
יב עֲרִיבָה אֲחֵת אֲבִיךָ לֹא תַגְלֶה קְרִיבָה אֲבִיךָ
הִיא:

(יג) עֲרוֹת אֲחוֹת־אִמְךָ לֹא תַגְלֶה כִּי־שְׂאֵר אִמְךָ
הִוא: ם

(יד) עֲרוֹת אֲחִי־אֲבִיךָ לֹא תַגְלֶה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב
וְדָתְךָ הִוא: ם

כ"י • עֲרוֹת אֲחִי־אֲבִיךָ לֹא תַגְלֶה • וּמִה הִיא עֲרוֹתָהּ? "אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב".

ז עֲרִיבָה אֲבִיךָ וְעִרְיָה אִמְךָ לֹא תַגְלֶה אִמְךָ הִיא
לֹא תַגְלֶה עֲרִיבָה:

אִף כָּאן אִשֶּׁת אֲבִיו. וְעִרְיָה אִמְךָ • לְהֵבִיא אִמּוֹ שְׂאִינָה
אִשֶּׁת אֲבִיו.

ט עֲרִיבָה אֲחִיךָ בֶּת אֲבִיךָ או בֶּת אִמְךָ דִּילִידָה
מִן אֲבִיךָ מִן אֲחֵת אֲחִיךָ או מִן אִמְךָ לְגַבֵּר
אֲחִיךָ לֹא תַגְלֶה עֲרִיבָה:

לו לְאֲבִיךָ: קָרִיבָה אֶת אִמָּהּ, וּבֵין שְׁאוּמִרִים לוֹ: הוֹצֵא
אֶת אִמָּהּ, כְּגוֹן: מִמְּזִיגָה או נְתִינָה.

י עֲרִיבָה בֶּת בְּרֶךְ או בֶּת בְּרֶתְךָ לֹא תַגְלֶה
עֲרִיבָהּ אֲחִיךָ עֲרִיבָה אֲחִיךָ:

יא עֲרִיבָה בֶּת אֲחֵת אֲבִיךָ דִּילִידָה מִן אֲבִיךָ
אֲחִיךָ הִיא לֹא תַגְלֶה עֲרִיבָה:

יג עֲרִיבָה אֲחֵת אִמְךָ לֹא תַגְלֶה אֲחִיךָ קְרִיבָה
אִמְךָ הִיא:

יד עֲרִיבָה אֶת אֲבִיךָ לֹא תַגְלֶה לְאִתָּתָהּ לֹא
תִקְרָב אֲחֵת אֶת אֲבִיךָ הִיא:

(טו) עֲרוֹת בִּלְתָּן לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת בְּנִךְ הוּא לֹא
טו עֲרוֹת בִּלְתָּן לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת בְּנִךְ הוּא לֹא
תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ׀ ׀

כ"י - אִשָּׁת בְּנִךְ הוּא • לֹא אִמְרָתִי אֶלָּא בְּשִׁישׁ לְבָנֶךָ אִשׁוּת בָּהּ, פָּרַט לְאַנוּסָה וְשִׁפְחָה וְנִכְרִית (סנהדרין עה) •

(טז) עֲרוֹת אִשָּׁת־אֲחִיד לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲחִיד
טז עֲרוֹת אִשָּׁת אֲחִיד לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲחִיד
הוּא: ׀ ׀

(יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּכָה
יז עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּכָה
וְאֶת־בִּתְּכָה לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה
זְמָה הוּא:

כ"י - עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה • (יבמות צו) לֹא אָסַר הַכְּתוּב
כ"י - עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה • (יבמות צו) לֹא אָסַר הַכְּתוּב
אֶלָּא עַל־יְדֵי נְשׁוּאֵי הָרָאוּשׁוּנָה, לְכַךְ נֶאֱמַר: "לֹא תִקַּח",
לְשׁוֹן קִיּוּחַ, וְכֵן לְעִנְיָן הַעֲנֵשׁ: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה

(יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ
יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ
עָלֶיהָ בְּחִיָּה:

כ"י - אֶל־אֲחֻתָּהּ • (קידושין א) שְׂתִיָּהּ כְּאֻתָּהּ. לְצָרֵר •
כ"י - אֶל־אֲחֻתָּהּ • (קידושין א) שְׂתִיָּהּ כְּאֻתָּהּ. לְצָרֵר •
לְשׁוֹן צָרָה, לְעִשּׂוֹת אֶת זֶה צָרָה לָזֶה. בְּחִיָּה • לְמַדָּד

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כִּדָּה ע"ה 144)

וְאִשָּׁה אֶל אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְצָרֵר (יח, יח) "בְּכָאן יִפְרֹשׁ
וְאִשָּׁה אֶל אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְצָרֵר (יח, יח) "בְּכָאן יִפְרֹשׁ
הַכְּתוּב טַעַם הָאִסּוּר . . הֵן רְאוּיוֹת שְׂתִיָּהּ אֲחֻבוֹת זֶה אֶת
זֶה, לֹא שְׂתִיָּהּ צָרוֹת" (רמב"ם, ו) "וְלִכֵּן לֹא אָסְרָה זִוְלָתִי בְּחִי

(יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת
יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת
עֲרוֹתָהּ:

(כ) וְאֶל־אִשָּׁת עַמִּיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׂכֻבְתְּךָ לְזָרַע
כ) וְאֶל־אִשָּׁת עַמִּיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׂכֻבְתְּךָ לְזָרַע
לְטַמְאָתָהּ:

(כא) וּמִזְרַעְךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ וְלֹא תַחֲלֹל
כא וּמִזְרַעְךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ וְלֹא תַחֲלֹל
אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

כ"י - לְמַלְךְ • עֲבוֹדַת אֱלִילִים הִיא שְׂשֻׁמָּה 'מַלְךְ', וְזֶה
כ"י - לְמַלְךְ • עֲבוֹדַת אֱלִילִים הִיא שְׂשֻׁמָּה 'מַלְךְ', וְזֶה
הִיא עֲבוֹדָתָהּ, שְׂמוֹסֵר בְּנוֹ לְכַמְרִים, (סנהדרין סד) וְעוֹשִׂין
שְׂתִי מְדוּרוֹת גְּדוּלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֵּן בְּרִגְלָיו בֵּין

שְׂתִי מְדוּרוֹת הָאֵשׁ. לֹא־תִתֵּן • זֶה הִיא מְסִירָתוֹ
שְׂתִי מְדוּרוֹת הָאֵשׁ. לֹא־תִתֵּן • זֶה הִיא מְסִירָתוֹ
לְכַמְרִים. לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ • זֶה הַעֲבֵרַת הָאֵשׁ.

♦ שבת קודש כ"ט ניסן ♦

(כב) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הִוא: כב וְעַם דְּכוּרָא לֹא תִשָּׁכֹּב מִשְׁכְּבֵי אִתְתָּא תוֹעֵבָתָא הִיא:

(כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכֶבֶתְךָ לְטִמְאַתָּהּ־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָהּ תִּבֹּל הִוא: כג וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכֶבֶתְךָ לְטִמְאַתָּא בָּהּ בַּהּ וְאִתְתָּא לֹא תִקֹּם קֳדָם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ תִּבֹּלָא הִוא:

כ"ט"א תִּבֹּל הִוא • לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְעֲרוּהּ וְנֹאֵף, וְכֵן: "וְאִפִּי עַל־תִּבְלִיתָם" (ישעיה י כח). דְּבָר אַחֵר: "תִּבֹּל הִוא", לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעֶרְבּוֹב זֶרַע אֲדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה.

(כד) אֶל־תִּטְמָאוּ בְּכָל־אֵלֶּה בִּי בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמָאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיהֶם: כד לֹא תִסְתַּאֲבוּן בְּכָל אֵלִין אֲרִי בְּכָל אֵלִין אִסְתַּאֲבוּ עִמָּמָא דִּי אָנָּא מְגַלִּי מִן קֳדָמִיכוֹן:

(כה) וּתִטְמָא הָאָרֶץ וְאִפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וּתְקֹא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֵיהָ: כה כַּ וְאִסְתַּאֲבַת אֶרְעָא וְאִסְעֲרִית חוֹבָהּ עָלֶיהָ וְרוֹקִינַת אֶרְעָא יֵת יִתְבָּהָא:

(כו) וּשְׁמִרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֻרָּה וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָכֶם: כו וּשְׁמִרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֻרָּה וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָכֶם:

(כז) בִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עֲשׂוּ אֲנִשֵּׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיהֶם וּתִטְמָא הָאָרֶץ: כז כַּ אֲרִי יֵת כָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֵלִין עֲבֹדוּ אֲנִשֵּׁי אֶרְעָא דִּי קֳדָמִיכוֹן וְאִסְתַּאֲבַת אֶרְעָא:

(כח) וְלֹא־תִקֹּא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאַכֶּם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיהֶם: כח כַּ וְלֹא תִרוֹקֵן אֶרְעָא יִתְכוֹן בְּסִאֲבִיכוֹן יִתְהַ קָמָא דְרוֹקִינַת יֵת עִמָּמָא דִּי קֳדָמִיכוֹן:

כ"ט"א וְלֹא־תִקֹּא הָאָרֶץ אֶתְכֶם • מִשַּׁל לְכֹן מִלֹּךְ שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דְּבָר מָאוֹס שְׂאִין עוֹמֵד בְּמַעְיֵו אֵלָּא מְקִיאוֹ, כִּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה מְקִיַּמַת עוֹבְרֵי עֲבָרָה.

(כט) בִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפֹשׁוֹת הַעֲשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם: כט כַּ אֲרִי כָּל דִּי יַעֲבֹד מִכָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֵלִין וְיִשְׁתַּעֲבוּן נַפְשָׁתָא דִּיעֲבֹדוֹן מִגֹּו עֲמַהוֹן:

כ"ט"א הַנְּפֹשׁוֹת הַעֲשׂוֹת • הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּמִשְׁמַע.

(ל) וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיהֶם וְלֹא תִטְמָאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ ל וּשְׁמִרְתֶּם יֵת מִשְׁרַת מִימְרֵי בְדִיל דְּלֹא לְמַעַבְד מְנִימוֹסֵי תּוֹעֵבָתָא דְאִתְעַבְּדָא קֳדָמִיכוֹן וְלֹא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן: פ פ פ

כ"ט"א וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי • לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל כִּךְ. וְלֹא תִטְמָאוּ בָּהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • הָא אִם תִּטְמָאוּ, אֵינִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאֲחֵרִי, וְיִמָּה

הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיִּיבִים כְּלִיָּהּ? לְכָךְ נֶאֱמַר: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם":

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 100)

הנגיד של שָׂרָה, שְׁמוֹרָה על הַנָּאָה מֵעֲבֹדֹת יִשְׂרָאֵל. **כְּלִיָּהּ** – הַנְּגִיד שֶׁל פְּרָעֹן, שְׁמוֹרָה עַל קֶשֶׁר בֵּין ה' לְיִשְׂרָאֵל ("רַק אֲתֶכֶם יִדְעֵתִי . . . עַל כֵּן אֶפְקֹד . . . אֶת כָּל עֲבֹדֹתֵיכֶם"); כְּאִשֶּׁר מִתְבַּטֵּל קֶשֶׁר זֶה, שֶׁהוּא חֲמִינִי, הַתּוֹצֵאָה הִיא כְּלִיָּה ר"ל.

וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וְיִמָּה הִנָּהוּ יֵשׁ לִי בָכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַבְּבִים קָלִיָּה (רש"י יח, ל) רש"י קִתְּבָה לַעֲיֹל "דְּעָמִי גֹזֵר עֲלֵיכֶם, דִּין הַפֶּרֶעַ נִנְאָמֵן לְשֹׁלֵם שִׁכְרִי". **נִפְסָלִים** (מְבַדְּלִים) — הוּא הַנְּגִיד שֶׁל "מִי גֹזֵר", פִּי הַעֲבָדָה שֶׁהַ גֹּזֵר עָלֵינוּ גִּזְרוֹת, מִזְכִּיחָה שֶׁהוּא קְרוֹב לָנוּ וּמִתְעַסֵּק אִתָּנוּ. **הִנָּהוּ** —

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

לְהַתְּנִיחַשׁ וּלְחֹשֵׁב שְׂאִין לוֹ עוֹד תִּקְוָה לִגְרָם נַחַת רוּחַ לֵה' ("אִין לִי הִנָּהּ בְּכֶם"). אֵלֵא, עָלֵינוּ לְהַתְּבֹנֵן בְּכֶם שְׁהִקְבֵּה" שׁוֹאֵל אוֹתוֹ, בְּכִנּוּל: "מִהַ הִנָּהּ יֵשׁ לִי בְּכֶם?" וּלְחַפֵּשׁ דְּרָךְ לְשׁוּב וּלְהִתְקַרֵּב אֵלָיו וּלְגָרֵם לוֹ נַחַת רוּחַ.

ולא תטמאו בהם, ואני ה' אלליכם (יח, ל) **הא אם תטמאו**
איני אלליכם . . **ומה הנאה יש לי בכם** (רש"י) יש לשאול,
מדוע נקט לשון שפילה, ולא פתב "ואין לי הנאה בכם". ויש
לומר: גם מי שהקב"ה אומר עליו "איני אלליכם" – אל לו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

וּפָרַשׁ בַּסֵּפֶר הַתְּנִיּא (פרק כ"ז) שֶׁמִּטְרַת בְּרִיאַת הָרָשָׁע הִיא "שִׁעְשְׁעָה הָרַע שְׁלוֹ יוֹם וְאוֹר". הַדָּרָךְ הַלֵּיגִיע לָקָר הִיא עַל־יְדִיָּהָ שֶׁהָרָשָׁע יִתְבּוֹנֵן בְּעִבְדָּה שֶׁהַקֹּדֶ"ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ בְּכַיִּכּוֹל: "מַה הִנָּאָה יֵשׁ לִי בָרָךְ"? כְּלוּמֹר - אֵין סִפֵּק שִׁישְׁנָה הִנָּאָה (שָׁכַן זוֹהִי מִטְרַת בְּרִיאַתוֹ שֶׁל הָרָשָׁע), וְאוֹלָם דְּרוּשׁ חֲפוּשׁ מִדְּקָדֵק כְּדִי לַגְלוֹתָהּ.

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל)
הָאֵם תִּטְמְאוּ - אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם, וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וְיִמָּה הִנָּהוּ יֵשׁ לִי בָכֶם (רש"י)
לְכַאֲדָרָה, הִיָּה לוֹ לִזְמֹר "אֵין לִי הִנָּהוּ בָכֶם" (על מִשְׁקַל "אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם"), וְלִמָּה אָמַר "וְיִמָּה הִנָּהוּ יֵשׁ לִי בָכֶם?"
כְּתוּב (מִשְׁלִי טז): "כֹּל פֶּעַל ה' לְמַעֲנָהּ, וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רַעֲהּ",

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן. חסלת פרשת אחרי

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלט - רמג

המשך ביאור למס' יבמות ליום חמישי עמ' א

1 חכמים היתה שאף גט שאינו מועיל באשת איש פוסל ביבמה, בין
2 שאם לא כן, אֲחֵי אֶחָלוּפִי בְּנִימָא - יבואו בני אדם לטעות בין
3 הגיטין, ויאמרו שכשם שאין הגט הזה פוסל כך כל גט אינו פוסל,
4 ויבואו לכנוס יבמה אף אחר נתינת גט המועיל באשת איש. וְאָמַר
5 לֵיהּ רַבְהּ, חֵישְׁבִּין דְּלִמָּא אֲחֵי אֶחָלוּפִי בְּנִימָא, ואף גט שאינו מועיל
6 באשת איש פוסל ביבמה.
7 מִתְּקִין לֵיהּ רַבְהּ בְּרַחֲמֵי אֱלֹא מַעֲתָה, לדבריו שיש צד לומר
8 שחכמים תיקנו לפסול יבמה ליבום אף בגט הפסול באשת איש,
9 ומשום חשש שיבואו להחליף בגט גריל, הרי שאם יִהְיֶה לָהּ הֵיבֵם
10 ליבמתו יִיָּרֶא בְּעֵלְמָא שלא נכתב בו כלום, ואמר לה הרי זה גיטך,
11 הֲבִי נָמִי דְּפִסְקָה - וכי גם הוא יפסול את היבמה על האחים, הלא
12 פשוט שאינו פוסל, ובמה שונה גט פסול מנייר בעלמא. אָמַר לֵיהּ
13 אַבְבִּי, הָתָם כִּשְׁוֵאוֹ נוֹתֵן לֵה נֵייר בעלמא, אינו כלום, ואף לֹא פָסִיל
14 בְּכִהּוֹנָה, אולם הֵכָא בגט שאמר לה שלא תהא ניתרת לכל אדם,
15 קָפְסִיל בְּכִהּוֹנָה - כהן שהתן גט כזה לאשתו, שיש השגט פסול ואינה
16 מגורשת מכל מקום היא אסורה עליו, דְּהֵנָּא - שכן שנינו

17 בברייתא, נאמר בתורה בהלכות כהונה (ויקרא כא ז) **וְאִשָּׁה יִרְוֶשָׁה**
18 **מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ**, ותיבת 'מֵאִשָּׁה' מיותרת, ודרשו חכמים ש**אִשָּׁהּ**
19 **אִם לֹא תִרְוֶשָׁה אֵלָּא מֵאִשָּׁה** – בעלה, שלא התירה לכל אדם, כגון
20 שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, גם
21 בנדה, כזו לֹא יִקְחוּ, שאסורה לכהונה, וְהִינִי בִּית הַנָּשִׁים שְׂפֹסֶל
22 גְּרוּשָׁה, ולכן רק באופן זה הסתפקה הגמרא האם יש בכוחו של
23 גט כזה גם לפסול לכהונה. ויבמה לה אהלים.
24 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין גט ביבמה: **אִמֶּר רְמִי בְּרִי חֲמָא,**
25 **הָרִי אִמְרוּ חֲכָמִים, אִמֶּר אֶחָד לְלֶבְרִי** ו–סופר הכותב גיטין, **בְּתוֹב**
26 **גִּטְּ לְאִרְסִיתִי** שקידשתי אותה בכסף או בשטר, אולם אין כוונתי
27 לגרשה בו עתה, אלא ל**שְׂאֵבֶכְסֶנָּה** לחופה והתיה נשואה לי
28 **אִנְרִשָׁנָה** בגט זה, הֲרִי הֵנָּה, ואם גירש בו לאחר שנשאה הרי זו
29 מגורשת. ואף שלא היה בדעתו לגרשה מיד לאחר כתיבתו, אין זה
30 נחושת לגט שנכתב שלא לשם גירושין, **מִפְּנֵי שֶׁבִּדְרֵי הַגִּטָּה עֵתָּה,**
31 שהרי גם ארוסה צריכה גט.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ג ניסן פרק כ, מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום רביעי - כ"ו ניסן פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שני - כ"ד ניסן פרק כ, מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום חמישי - כ"ז ניסן פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שלישי - כ"ה ניסן פרק כ, מפרק קיט עד סוף פסוק צו	יום שישי - כ"ח ניסן פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט
שבת קודש - כ"ט ניסן פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קמד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ג ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, כידוע ל"ח].

ליקוטי אמרים

והנה

כל אדם מישראל יהיה מי שיהיה כשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום אך שהקב"ה מלא ממש את העליונים ואת התחתונים ואת השמים ואת הארץ ממש מלא כל הארץ כבודו ממש וצופה ומביט ובוחר כליותיו ולבו וכל מעשיו ודבוריו וכל צעדיו וספור אוי תקבע בלבו היראה לכל היום כולו כשיחזור ויתבונן בזה אפילו בהתבוננות קלה בכל עת ובכל שעה יהיה סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה שלא למרות ח"ו עיני כבודו אשר מלא כל הארץ וכמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו כנ"ל וז"ש הכתוב כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו שהיא יראה המביאה לקיום מצותיו ית' בסור מרע ועשה טוב. והיא יראה תתאה הנ"ל ולגבי משה דהיינו לגבי בחי' הדעת שבכל נפש מישראל האלהית מילתא זוטרתא היא כנ"ל [שהדעת הוא המקשר מצפוני בינת הלב אל בחי' גילוי במחשבה ממש כידוע ל"ח]

1 והנה, כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, - באיזה מצב
2 ומדרגה שיהיה, כשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום,
3 איך שתקדוש-דבורו-הוא מלא ממש את - העולמות
4 העליונים ואת העולמות התחתונים, ואת השמים ואת
5 הארץ ממש, - לא רק
6 את השמים והארץ
7 הרוחניים, שהם הספירות
8 שלמעלה, אלא שמים
9 וארץ גשמיים, "מלא כל
10 הארץ כבודו" ממש,
11 וצופה ומביט ובוחר
12 כליותיו ולבו -
13 רעיונותיו ורגשותיו
14 הפנימיים, וכל מעשיו
15 ודבוריו, וכל צעדיו
16 יספר - הקב"ה משגיח
17 בפרטיות על כל אחד
18 ממעשיו ודיבוריו של
19 האדם, וסופר ומונה את
20 צעדיו - הרי כשיתעמק
21 האדם בכל האמור - אזי
22 תקבע בלבו היראה
23 לכל היום בל, - גם
24 בשעות שהוא עסוק בהן
25 בענינים אחרים ואין אז

26 באפשרותו להתעמק בהאמור - כשיחזור - מאוחר יותר
27 במשך היום, ויתבונן בזה, אפילו בהתבוננות קלה, - ולא
28 בהתבוננות עמוקה שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, בכל
29 עת²⁰ ובכל שעה, יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה
30 דבור ומעשה, - הוא ימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל
31 מצות-עשה, במחשבה, דיבור ומעשה, שלא למרות חס'
32 ושלום עיני כבודו - של הקב"ה, אשר "מלא כל הארץ",
33 הוא יפחד להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור
34 מרע ועשה טוב" במחשבה, דיבור ומעשה. ובמאמר²¹ רבן
35 יוחנן בן זכאי לתלמידיו כנזכר לעיל. - בפרק מא; יידי
36 רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר-ודם" - להימנע
37 מעשיית רע. וזהו שאמר הכתוב²²: - "ועתה ישראל מה ה'

38 אלקיך שואל מעמך - כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת
39 בכל דרכיו", - שעל כך שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר
40 קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה דורש מבני ישראל רק ליראה
41 אותו? והגמרא עונה: אכן, לגבי משה - זה דבר קטן וקל.
42 וכזכור נשאלת בתחילת
43 פרק זה השאלה: הרי
44 נאמר בפסוק "שואל
45 מעמך" מכל אחד
46 מישראל, ולא רק ממשה
47 רבנו, ולגבי כל אחד
48 מישראל, האם "יראה"
49 היא אכן דבר קטן וקל?
50 אלא, היראה המזכרת
51 בפסוק זה, אליה קל לכל
52 יהודי להגיע, היא היראה
53 המביאה (כסיומו של
54 הפסוק) ל"לכת בכל
55 דרכיו", שהיא יראה
56 המביאה לקיום מצותיו
57 ותכרח ב"סור מרע
58 ועשה טוב", והיא יראה
59 תתאה - יראה תחתונה,
60 הנזכרת לעיל, - ובכך
61 מובן התיורן בגמרא:
62 "לגבי משה מילתא
63 זוטרתא היא" - לגבי משה זה דבר קטן - כלומר: ולגבי משה,
64 דהיינו לגבי בחינת הדעת שבכל נפש מישראל האלהית,
65 - שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל אחד מישראל,
66 מילתא זוטרתא היא, - מהווה יראה זו, דבר קטן וקל, כנזכר
67 לעיל - שכשיעמיק את דעתו בענינים המעוררים את היראה
68 - יגיע בודאי ליראה זו - [שהדעת הוא המקשר מצפוני
69 בינת הלב אל בחינת גילוי במחשבה ממש, - שיראת ה'
70 שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל - כפי שלמדנו, שבכל
71 אחד מישראל ישנו אוצר חתום ומוסתר של יראת ה' - תתגלה
72 במחשבה ממש, שירגיש את היראה במחשבה, שאז היא
73 פועלת בדיבור ובמעשה, כידוע לידעייחן] - חכמה נסתרה,
74 תורת הקבלה.

20. לכאן אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן בו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק י"ד מזכיר זה בנוגע להיות בינוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאן מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב. 22. דברים י, יב.

יום שני כ"ד ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' סא, המאמץ ידיו וכו'.

ליקוטי אמרים

ועוד זאת יזכור כי כמו

שבמלך בשר ודם עיקר היראה היא מפנימיותו וחיותו ולא מגופו שהרי כשישן אין שום יראה ממנו. והנה פנימיותו וחיותו אין נראה לעיני בשר רק בעיני השכל על ידי ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו שיודע שחיותו מלוכש בתוכם וא"כ ככה ממש יש לו לירא את ה' ע"י ראיית עיני בשר בשמים וארץ וכל צבאם אשר אור א"ס ב"ה מלוכש בהם להחיותם* ואף שהוא ע"י התלבשות בלבושים רבים הרי אין הבדל והפרש כלל ביראת מלך בשר ודם בין שהוא ערום ובין שהוא לבוש לבוש אחד ובין שהוא לבוש בלבושים רבים אלא העיקר הוא ההרגל להרגל דעתו ומחשבתו תמיד

(וגם נראה בראיית העין שהם בטלים לאורו ית' בהשתחוותם כל יום כלפי מערב בשקיעתם כמאור' ע"פ צבא השמים לך משתחווים שהשכינה במערב ונמצא חילוקם כל היום כלפי מערב הוא הדין השתחוואה וביטול והנה גם מי שלא ראה את המלך מעולם ואינו מכירו כלל אעפ"כ כשנכנסם לחצר המלך ורואה שרים רבים ונכבדים משתחווים לאיש א' תפול עליו אימה ופחד):

1 בדברו על היראה שצריכה להיות ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו
2 הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני המלך", כי הקב"ה
3 הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו וכו'.
4 אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו
5 בלבד שהמלך רואה
6 אותו, אלא גם הוא מצדו
7 רואה את המלך, וראיה
8 זו מעוררת בו יראה ופחד
9 מהמלך. ואילו בנמשל
10 שונה הדבר, שהרי, אכן,
11 המלך, הקב"ה, רואה
12 אותו, אבל הוא, האדם,
13 אינו רואה את המלך,
14 הקב"ה?! - יוסברו
15 הדברים להלן, שקיים
16 ענין נוסף שבכוחו לעורר
17 בו את היראה, כי קיים
18 גם כאן הענין של ראיית
19 המלך כביכול, והוא:
20 ראיית השמים והארץ
21 וכל הברואים שהקב"ה
22 מזהה אותם - יש בה
23 משום ראיית החיות
24 האלקית המחיה אותם,
25 ובשלשון ה"תניא":
26 ועוד זאת - דבר נוסף,

27 יזכר, כי כמו שבמלך בשר ודם עקר היראה - מפני המלך,
28 היא - באה מפנימיותו וחיותו - של המלך, ולא מגופו,
29 שהרי כשישן - המלך, אין שום יראה ממנו, - למרות שגופו
30 הוא אותו גוף שיש למלך בשעה שהוא ער, אלא, מפני שהיראה
31 היא מפנימיותו וחיותו של המלך, ובשעה שהוא ישן, פנימיותו
32 וחיותו הן בהעלם - לכן, לא קיימת אז היראה מפניו. מכך מובן -
33 שעיקר היראה מהמלך - כשהוא ער - באה מפנימיותו וחיותו.
34 והנה פנימיותו וחיותו - של המלך, אין נראה לעיני בשר,
35 רק בעיני השכל - השכל יודע ומבין שבגוף זה ישנן פנימיותו
36 וחיותו של המלך, על-ידי ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו, -
37 של המלך, שיודע שחיותו מלוכש בתוכם, - בראותו בעיניו
38 הגשמיות את גופו ולבושיו של המלך, ראות עיני שכלו את
39 פנימיותו וחיותו של המלך - וזה מעורר את היראה מראיית
40 המלך. ואם כן - הרי שגם בנמשל, לא רק שהמלך, הקב"ה,
41 רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה, אלא גם, ככה
42 ממש יש לו לירא את ה', על-ידי ראיית עיני בשר בשמים
43 וארץ וכל צבאם, אשר אור אין-סוף ברוך-הוא מלוכש בהם
44 להחיותם. - ועל-ידי ראיית העולם וברואיו בעינים גשמיות, יש
45 בידי עיני-השכל של יהודי לראות את החיות האלקית המחיה

46 אותם - ודבר זה יעורר בו את רגש היראה, באותה מדה שפועלת
47 עליו ראיית המלך. הגהה*: בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן,
48 שעל-ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא רק שישנה בהם
49 חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם לראות איך שהעולם
50 ונבראיו בטלים לחיות
51 האלקית, שבמהלך "צבא
52 השמים" ממזרח למערב,
53 מתבטאת השתחוותם
54 וביטולם להקב"ה, כי
55 השכינה היא במערב.
56 (וגם נראה בראיית העין,
57 שהם בטלים לאורו
58 יתברך - כיצד ובמה זה
59 נראה? בהשתחוותם כל
60 יום כלפי מערב
61 בשקיעתם, - שהם
62 שוקעים בצד מערב,
63 כמאמר ר"ן²³ על
64 פסוק: "וצבא השמים
65 לך משתחווים" -
66 שהשכינה במערב,
67 ונמצא - יוצא הרי,
68 יתירה מזו, שלא רק בשעת
69 שקיעתם הם בטלים, אלא,
70 הלובים כל היום כלפי
71 מערב הוא הדין

72 השתחוואה ונפול. - שכן, כפי שהדבר מובן הרי כפי קביעותם
73 של השמש, הירח והכוכבים, כל אחד באופנו, היה צריך להיות
74 חילוקם ממערב למזרח, וחילוקם כל היום ממזרח למערב,
75 ושקיעתם בערב במערב - הרי זה להיפך מטבעם, אלא - דבר זה
76 נובע ממה שהשכינה במערב. - שכן, בקביעותן של ארבע
77 הרוחות, בשורשן בספירות העליונות, - מערב הוא ב"מלכות",
78 שהיא "שכינה" - מקור חיותם של הנבראים - ומכיון שנפשו של
79 כל אחד מהנבראים האמורים, בטלה למקורה - הרי זה מתבטא
80 בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה. הרי, שגם
81 ראייתו של העין האנושית, רואה את ביטולם של הנבראים
82 לחיות האלקית. והנה, גם מי שלא ראה את המלך מעולם,
83 ואינו מכירו כלל, אף-על-פי-כן כשנכנסם לחצר המלך -
84 ו"ששם אינו המקום בו עומד המלך בגילוי לגמרי, שם לא מקום
85 כסא המלך וכו' (בנמשל - עולם הזה שצ"ל ראיות שיכריחו
86 השתחוואה וביטול למלך) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א,
87 ורואה שרים רבים ונכבדים משתחווים לאיש אחד -
88 "בחיצוניותו - הנכנס אין רואה חילוק" - הערת כ"ק אדמו"ר
89 שליט"א, תפל עליו אימה ופחד - כך גם ראיית הנבראים
90 הגדולים - צבא השמים - בעמודם בביטול לפני הקב"ה - יש בכוח

1 ראי'ה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם
2 שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם בנמשל, שעל-ידי
3 הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם החיות
4 האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. ברם,
5 לכאורה אפשר לשאול:

6 כשמתכלים על גופו של

7 מלך בשר ודם, רואים
8 בבירור שזהו גופו של

9 המלך, ועל-ידי-זה רואה
10 עין-השכל את החיות של
11 המלך, ואילו בנבראים
12 שבעולם, מכוסה החיות
13 האלקית בכל כך הרבה
14 לבושים, שיתכן הדבר
15 שמסתכלים עליהם,
16 ובשעת מעשה לא יודעים
17 שהם הם הלבושים לחיות
18 האלקית המלוכנת בהם?
19 ממשיך רבנו הזקן להסביר,
20 שבכך על האדם להתרגל,
21 שבשעה שהוא מסתכל על
22 הנבראים שבעולם – יזכור
23 מיד, שהם מהווים לבושים
24 חיצוניים בלבד לחיות
25 האלקית המחיה אותם,

26 ועל-ידי-זה – לראות את החיות האלקית שבעולם. ובלשון
27 ה"תניא": וְאֵפֶיךָ הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּלִבוּשֵׁי רַבִּים –
28 החיות האלקית המחיה את הנבראים, מלוכנת בלבושים רבים
29 המכסים עליה, וכשמתכלים על הנבראים, לא רואים שאלה
30 הם לבושים של החיות האלקית – הֲרֵי אֵין הַבְּדֵל וְהַפְּרֵשׁ כָּלֵל
31 בִּירֵאת מֶלֶךְ בְּשָׂרֻדָּם, בֵּין שֶׁהוּא עֶרְם²⁴, וּבֵין שֶׁהוּא לְבוּשׁ
32 לְבוּשׁ אֲחֵר, וּבֵין שֶׁהוּא לְבוּשׁ בְּלִבוּשֵׁי רַבִּים. אין זה משנה
33 במדת היראה שמפניו, כי העיקר הוא הידיעה שהמלך נמצא

ליקוטי אמרים

הנה"ה

(וגם נראה בראיית העין שהם
במלים לאורו ית' בהשתחוותם כל
יום כלפי מערב בשקיעתם כמארז"ל
ע"פ וצבא השמים לך משתחיים
שהשכינה במערב ונמצא הילוכם
כל היום כלפי מערב הוא דרך
השתחווה וביטול והנה גם מי
שלא ראה את המלך מעולם ואינו
מכירו כלל אע"פ כשנכנסם לאחר
המלך ורואה שרים רבים ונכבדים
משתחיים לאיש א' תפול עליו
אימה ופחד):

להיות קבוע בלבד ומוחו תמיד אשר כל מה שרואה
בעיניו השמים והארץ ומלואה הכל הם לבושים
החיצוניים של המלך הקב"ה וע"י זה יזכור תמיד על
פנימיותם וחיותם וזה נכלל ג"כ בלשון אמונה שהוא
לשון רגילות שמרגיל האדם את עצמו כמו אומן
המאמן ידיו וכו'.

יום שלישי כ"ה ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סא, וגם להיות לזכרון... עד עמ' 122, כמ"ש במ"א:

76 להיות תמיד, ולכן ממשיך רבנו הזקן ומסביר 'וגם להיות'... וְגַם
77 לְהִיּוֹת לְזִכְרוֹן תָּמִיד – גם בלי התבוננות בתחילה, אלא מצד
78 האמונה הטהורה, יש לזכור את 'לשון חז"ל "קבלת על
79 מלכות שמים", שהוא
80 כְּעֵינִי "שום תשים עליך
81 מלך"²⁵, – כך צריך כל
82 אדם מירא'ל לשים על
83 עצמו את הקב"ה למלך,
84 לקבל על עצמו עול

67 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה
68 כמדת התבוננות שלו וכמדה שהשכל שלו "מושג" בו
69 ומנהיגו. ועוד: ענין ההתבוננות בשכל – הרי לא תמיד יכול כל
70 אחד להיות בדרגה של
71 התבוננות שכלית וכו'
72 (ראה נז, א: שגם במוחו
73 ומוח' אינו מרגיש שום
74 יראה ובושה) – ואילו
75 יראת ה' צריכה הרי

ליקוטי אמרים

וגם להיות לזכרון תמיד לשון חז"ל

קבלת עול מלכות שמים שהוא כענין שום תשים
עליך מלך כמ"ש במ"א וכו' כי הקב"ה מניח את

כלומר: אין הם תכלית הכוונה של הבריאה, ומיוחד מלכותו
עלינו — בני ישראל, וכו', ואנחנו מקבלים וכו', — על עצמנו
עול מלכות שמים. וזהו ענין ההשתחוואות שבתפלת י"ח —
"שמונה עשרה", אחר קבלת על מלכות שמים בדבור
בקריאת שם, —
כשאומרים "ה' אלקינו ה'
אחד" וכו', לחוד ולקבל
— על עצמו שוב, בפעל
ממש — עול מלכות
שמים, על ידי כמעשה
וכו', — וזהו המשמעות
של ההשתחוואות — הביטול להקב"ה, המתבטא בתנועה
מעשית של השתחוואה, כמו שנתבאר במקום אחר:

ליקוטי אמרים

העליונים והתחתונים ומיוחד מלכותו עלינו וכו' ואנחנו
מקבלים וכו' וזהו ענין ההשתחוואות שבתפלת י"ח
אחר קבלת עול מלכות שמים בדבור בק"ש לחזור
ולקבל בפועל ממש במעשה וכו' כמ"ש במ"א:

מלכותו של הקב"ה, כמו שנתבאר במקום אחר וכו', — וזה
מה שרבנו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א, ש"אף שלא תפול עליו
אימה ופחד בהתגלות לבו", כפי שאכן באה יראה זו בהתגלות
מצד השכל וההתבוננות — "ישים" את הקב"ה למלך על עצמו,
ויקבל על עצמו עול
מלכות שמים; ובהתאם
לנאמר שם, נמצא ענין זה
באמת בכל אדם
מישראל, מצד טבע
הנשמה שלא להמרות את
מלך מלכי המלכים,
ומשום כך זה יכול להיות תמיד. כי הקדוש ברוך הוא מניח
את — הנבראים של העולמות העליונים והתחתונים —

יום רביעי כ"ו ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 122, פרק מג. והנה... עד עמ' 124, כמ"ש לקמן.

זו אמרו: — חכמינו ז"ל: "אם אין יראה אין חכמה". — אין
קיומן של תורה ומצוות, (המתואר במלה "חכמה"); שכן, כדי
לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שתהיה יראה זו, ויש בה —
במדריגה זו של ה"יראה", בחינת קטנות ובחינת גדלות. — גם
ב"יראה תתאה" — יש שתי
בחינות: יראה שהיא
בבחינת "קטנות", כי אין
היא נוצרת על-ידי הבנה
והתבוננות בגדלות ה',
אלא רק על-ידי שהוא
מעורר בקרבו את היראה
שבטבע כל אחד מישראל
על-ידי התעמקותו
בענינים המעוררים את
היראה; ויראה שהיא
בבחינת "גדלות", כי יראה זו, באה מהתבוננות בגדלות ה',
שיכולים להבין מהעולמות. דהיינו, — מתי מתוארת היראה
בתור בחינת "גדלות"? — בשנמשכת בחינת יראה זו —
כשהיראה התחתונה נמשכת ונוצרת באדם, מהתבוננות
בגדלות ה', — הנראית מהחיות את העולמות והנבראים,
דאיהו ממלא כל עולמן, — הקב"ה ממלא את כל העולמות,
הוא מחיה אותם באופן שהחיות האלקית מתלבשת בהם, וחיות
זו מותאמת לפי כל עולם וכל נברא שהיא מחיה, כך שבמדריגה
עליונה יותר של עולם או נברא, מלוכשת מדריגה עליונה יותר
של חיות, ו"מהארץ לרקיע מהלך ת"ק — חמש מאות, שנה
וכו', ובין רקיע לרקיע כו', — שוב מהלך של חמש מאות
שנה, רגלי החיות כנגד כלן וכו'", — הרגלים, המדריגה
התחתונה ביותר ב"חיות הקודש", הן למעלה מכל המדריגות
שלמטה מהן, וכן השתלשלות כל העולמות למעלה מעלה
עד רום המעלות — בכל האמור, מתבונן האדם, ויש לו השגה

27 פרק מג. בפרק הקודם הוסבר, שהיראה שעליה אמרים שכל אחד
28 מישראל יכול להגיע אליה — הרי זו היראה הנוגעת לקיום המצוות,
29 ב"סור מרע ועשה טוב", והיא הנקראת "יראה תתאה", המדריגה
30 התחתונה שביראה. בפרק מ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו
31 הזקן את שתי המדריגות
32 שביראה: "יראה תתאה" —
33 יראה תחתונה — ו"יראה
34 עילאה" — יראה עליונה.
35 שבכך תוסבר גם הסתירה
36 שבמשנה, שהנה אומרים
37 רבותינו ז"ל "אם אין חכמה
38 אין יראה" — שבתחילה מן
39 ההכרח שתהיה "חכמה" ורק
40 לאחר מכן יכולה להיות
41 "יראה", ואילו מיד לאחר-כך
42 אומרים חכמינו ז"ל להיפך: "אם אין יראה אין חכמה" — שבתחילה באה
43 ה"יראה" ורק לאחר-כך באה ה"חכמה"? אלא — מסביר רבנו הזקן — חכמינו
44 ז"ל מדברים על שתי מדריגות של יראה: "אם אין יראה — אין חכמה" —
45 הכוונה למדריגה התחתונה של יראה, "יראה תתאה", שבהעדר יראה
46 זו, אי אפשר שתהיה "חכמה" — קיומן של תורה ומצוות, המתואר במלה
47 "חכמה" (כי, הרי "תכלית חכמה — תשובה ומעשים טובים"). "אם אין
48 חכמה — אין יראה" — הכוונה למדריגה העליונה של יראה, "יראה
49 עילאה", וביחס לדרגה זו של יראה, מן ההכרח שיהיה לפניה, קיומן של
50 תורה ומצוות, ורק לאחר מכן אפשר להגיע למדריגה העליונה יותר של
51 יראה — "יראה עילאה". בהמשך הפרק, יסביר רבנו הזקן, שגם ב"אהבה"
52 ישנן שתי מדריגות כלליות.
53 ונהנה על יראה תתאה זו, — שבפרק הקודם הוסבר, שכל אחד
54 מישראל יכול להגיע אליה, שיהיה — נדרשת, לקיום מצותיו
55 ויתברך בבחינת "סור מרע" — להימנע מלעבור על לא-
56 תעשה, ונעשה טוב", — ולקיים כל מצוות-העשה, הרי על יראה

1 והבנה בחיות האלקית המחיה את כל העולמות והמדריגות
2 האמורות, ומהבנתו זו בגדלות ה' באה היראה שלו, הנקראת
3 בחינת "גדלות". ברם, אם כך, מדוע נקראת יראה זו בשם "יראה
4 תתאה", הרי היא באה מתוך השגתו בגדלות ה' - אלא,

5 מסביר רבנו הזקן, היא

6 נקראת "יראה תתאה"

7 מחמת שהיא באה מהבנת

8 החיות האלקית

9 המלוכשת בעולמות,

10 בחינת "ממלא כל עלמין".

11 חיות אלקית זו מוטררת

12 בעולמות, באופן כזה,

13 שהעולמות יוכלו להרגיש

14 את עצמם כ"יש", כדבר

15 ממש, אלא שהוא בטל

16 לחיות האלקית המחיה

17 אותו. ולכן מעוררת

18 התבוננות זו באדם רק

19 בחינת יראה וביטול היש

20 - ולא ביטול במציאות,

21 ומשום כך נקראת יראה זו

22 בשם "יראה תתאה".

23 ובלשון ה"תניא": אף על-פי-כן נקראת יראה זו יראה

24 חיצונית ותתאה, - יראה תחתונה, מאחר שנמשכת

25 מהעולמות, - מההשגה וההבנה בגדלות ה' שמצד העולמות,

26 שהחיות האלקית מחיה אותם, שהם - העולמות הם, לבושים

27 של המלך הקדוש-פרוך-הוא, אשר מסתתר ומתעלם

28 ומתלבש בהם להחיותם ולקיים להיות יש מאין וכו'.

29 לפני שהם נוצרו, הם היו "אין", הם לא היו בנמצא, ואחרי

30 שנבראו, נהיו בבחינת "יש", דבר שמרגישים במציאות -

31 ובאופן כזה מחיה חיות אלקית זו את הנבראים שהיא מתלבשת

32 בהם, שיוכלו להרגיש את עצמם ל"יש", ו"יש" זה בטל לחיות

33 האלקית; ממילא מעוררת ההתבוננות האמורה רק יראה

34 בבחינת "ביטול היש", ולא ביטול מוחלט במציאות, כפי שישנו

35 ביראה עילאה, רק שהיא - "יראה תתאה" זו, היא השער

36 והפתח לקיום התורה והמצוות. - שכן, כאמור, מביאה

37 היראה תתאה (תחתונה) לקיום תורה ומצוות. ועל בחינת יראה

38 זו, אומרים חכמינו ז"ל: "אם אין יראה - אין חכמה", שראשית

39 דבר מן ההכרח שתהיה יראה, ורק לאחר מכן יכולה להיות

40 "חכמה" - קיום תורה ומצוות. אף היראה עילאה - היראה

41 העליונה, הנקראת ירא פשת, - יראה הבאה מהבושה

42 שמתבישים מגדלות ה', כמי שמתבייש ובטל לגמרי מפני אדם

43 גדול וצדיק³ בדורו, שאין זה בא מחיצוניותו והתפשטותו של

44 האדם הגדול בדורו והצדיק - כפי שהיראה היא מפני מלך,

45 למשל, שהפחד מהמלך בא מחיצוניותו והתפשטותו של המלך

ליקוטי אמרים

יראה זו יראה חיצונית ותתאה מאחר שנמשכת
מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר
מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם
להיות יש מאין וכו' רק שהיא השער והפתח לקיום
התורה והמצוות. אך היראה עילאה ירא בשת ויראה
פנימית שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך
העולמות עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה דחכמה
היא כ"ח מ"ה והחכמה מאין תמצא ואיזהו חכם הרואה
את הנולד פ' שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין
ליש בדבר ה' ורוח פיו ית' כמ"ש וברוח פיו כל צבאם
ואי לזאת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים
במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבו
ואין ואפס ממש כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש
עצמה ואל יוציא אדם עצמו מהכלל שגם גופו ונפשו

המתבטאות בשלטונו על אורחיו (וככל שגדולה יותר
התפשטות מלכותו, בהיותו מלך על מדינה גדולה יותר או על
כמה מדינות - כך גדולה יותר היראה מפניו); על-דרך-זה היא
גם היראה האמורה, הבאה מההתבוננות ב"לבושים"
ובהתפשטות אלקות

בעולמות, שלכן היא

נקראת "יראה תתאה",

מפני שאין היא מעוררת

בושה והתבטלות מלאה,

כפי שמעוררת ההכרה

במעלתו של אדם גדול

בדורו וצדיק, שאין זה

מצד חיצוניותו

והתפשטותו, כי-אם

מה"עצם" שלו,

וההתבטלות כלפיו היא

כזו שהוא חש את עצמו

כאפס לעומתו, ומתבייש

מגדולתו. כך גם נקראת

יראה עילאה בשם, "ירא

בושת" - יראה הבאה

מבושה בפני גדולתו של

הקב"ה, לא כפי שהיא מופיעה בגלוי בעולמות. ויראה זו היא

פנימית, שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך

העולמות - כשיש לאדם הכרה בפנימיות ועצמות האלקות,

שלמעלה מהתפשטות בעולמות, שלגבי החיות האלקית

שלמעלה מהעולמות - בטלים העולמות לגמרי, ב"ביטול

המציאות" (ולא רק "ביטול היש") - מעוררת בו הכרה זו -

ביטול במציאות, שהוא "יראה עילאה", עליה - על מדריגה זו

של יראה, אמרו: - חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה אין יראה",

- בתחילה מן ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה

להיות "יראה". דחכמה היא כ"ח מ"ה⁴ - ענינו של ביטול

המתבטא במלה "מה", כמו שכתוב⁵: "ונחנו מה", שזהו "ביטול

במציאות", "והחכמה מאין תמצא"⁶, - ולכן חכמה היא אין

וביטול, ואיזהו חכם הרואה את הנולד⁷, פרוש שרואה

כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש, בדבר ה' ורוח פיו

יתברר, כמו שכתוב⁸: "וברוח פיו כל צבאם". ואי לזאת,

- שרק ב"דבר ה'" נבראו כל הנבראים מ"אין", הרי השמים

והארץ וכל צבאם - כלומר, כל הנבראים, בטלים במציאות

ממש - לא ביטול היש, שישנו דבר אלא שהוא בטל, כי-אם

ביטול במציאות ממש, בדבר ה' ורוח פיו, וכלא ממש

חשיבו - ונחשבים הם ככלום ממש, ואין ואפס ממש, כבטול

אור וזיו השמש - כשהם נמצאים בגוף השמש עצמה, -

בשעה שאור השמש נמצא מחוץ לגוף השמש, הוא בגדר

מציאות של אור וזיו; ואילו כשאור השמש נמצא בגוף השמש,

3. כפי שרבנו הזקן מסביר זאת בתוספת ביאור בסידורו בהערה לתיקון חצות. 4. ראה לעיל פרק יט. 5. שמות טז, ז. 6. איוב כח, יב.

7. תמיד לב, א. 8. תהלים לג, ו.

47 תורה ומצוות שהיא מביאה לו, ורק לאחר מכן אפשר לו לאדם
48 להגיע ל"חכמה" – ל"יראה עילאה" וביטול במציאות. להלן,
49 ממשיך רבנו הזקן ומסביר, שגם באהבה ישנן שתי מדרגות
50 כלליות: המדרגה העליונה באהבה, היא זו שבאה אליו כמתנה
51 מלמעלה – בשעה שאדם

52 הוא בשלימות במדת

53 היראה, ניתנת לו

54 מלמעלה המדרגה

55 העליונה של אהבה בדרך

56 מתנה. ואילו האדם עצמו,

57 עלי-ידי השגתו

58 והתבוננותו, לא היה מגיע

59 אף פעם למדרגה זו

60 שבאהבה; המדרגה

61 השניה באהבה היא, זו

62 שאדם מגיע אליה עלי-ידי

63 התבוננותו בגדלות ה'.

64 המדרגה הראשונה

65 נקראת "אהבה רבה",

66 והמדרגה השניה –

67 "אהבת עולם", כי היא

68 באה עלי-ידי התבוננות בגדלות ה' שאדם מבין מעניני העולם,

69 מהחיות האלקית המחיה את העולם. ובלשון ה"תניא": וְהָנָה,

70 בְּאַהֲבָה יֵשׁ גִּסְרֵן שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת: – כלליות: "אַהֲבָה רַבָּה"

71 וְ"אַהֲבַת עוֹלָם". "אַהֲבָה רַבָּה" הִיא "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים", –

72 אהבה ותענוג מאלקות – לא שהאהבה מייצגת "מבוקש"

73 מסויים, שאיפה להשגת דבר מה, ולמשל: להתאחד עם הקב"ה

74 או להתכלל באלקות, אלא האהבה עצמה משמעה תענוג

75 ודביקות באלקות, וְהִיא שְׁלֵהֶבֶת הָעוֹלָה מְאֻלִּיָּה, – לא

76 שהאדם יוצר ומדליק בקרבו אהבה זו, אלא אהבה זו באה אליו

77 מעצמה, וּבָאָה מִלְמַעְלָה בְּבִחִינַת מִתְּנָה לְמִי שֶׁהוּא שְׁלֵם

78 בְּיִרְאָה, – מי שהיראה אצלו בשלימות, נותנים לו מתנה

79 מלמעלה, שיגיע ל"אהבה בתענוגים"; בְּנוֹדָע – כידוע הפירוש

80 עַל מֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁰: "דְּרָבּוּ שֶׁל אִישׁ לְחֹדֶר אַחֵר

81 אִשָּׁה", – שפירושו בעבודת ה', הוּא: שְׁאַהֲבָה נִקְרָאת "אִישׁ"

82 וְ"זָכָר", כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹכָהּ¹¹: "זָכָר – חֲסִדוֹ", – שבדרך רמז

83 משמעו, שבחינת חסד ("חסדו") ואהבה, היא בחינת "זכר",

84 וְ"אִשָּׁה" – היא בחינת יִרְאָה ה"י¹², – שבלשון הפסוק "אשה

85 יראת ה'" – מרומות השייכות של "אשה" ל"יראה", בְּנוֹדָע; –

86 וזהו "דרכו של איש לחזר אחר אשה", בחינת האהבה ("איש")

87 באה מלמעלה ומתגלה ("דרכו לחזר") במקום שבחינת יראה

88 ("אשה") היא בשלימות, וּבְלִי קְדִימַת הִתְיַאֵשׁ אִי אִפְשָׁר

89 לְהִגִּיעַ לְאַהֲבָה רַבָּה זֶה, כִּי אַהֲבָה זֶה הִיא מִבְּחִינַת אֲצִילוּת,

90 דְּלִית תִּמְן קַצוּיִן וּפְרִיד חֲסִדוֹשְׁלוֹם. – שאין בו בעולם

91 האצילות שום דבר של התנתקות והתפרדות כי אין שם דבר

92 נפרד ומנותק מאלקות, שיהיה מורגש למציאות לעצמו, אלא

1 הוא בטל לגמרי במקורו (גוף השמש) וחדל לגמרי מלהתקיים

2 כמציאות ממשית של אור – שכן קיים ונראה אז רק המקור,

3 השמש עצמה – כך גם בטלים כל הנבראים במציאות במקורם,

4 שהוא "דבר הווי" המהווה אותם "מאין ליש". התבוננות זו

5 מעוררת באדם, שגם

6 התבטלותו להקב"ה,

7 תהיה בבחינת "ביטול"

8 במציאות. וְאַל יוֹצֵא

9 אָדָם עֲצָמוֹ מִהַקְלָל, –

10 של כל הנבראים, שהוא

11 מבין שהם בטלים

12 במציאות להקב"ה, כלומר

13 – שֶׁגַּם גּוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ יִדְחוּ

14 וְנִשְׁמָתוֹ בְּטָלִים

15 בְּמִצִּיאוֹת בְּדָבָר ה', –

16 המהווה את הגוף והנפש,

17 והרוח והנשמה שלו,

18 וְדִבּוּרוֹ יִתְבָּרַךְ מִיָּחִד

19 בְּמִשְׁחַבְתּוֹ כו', –

20 ומחשבתו היא הרי דבר

21 אחד אתו יתברך, הרי

22 שהביטול הוא לא רק כלפי דבר ה', אלא הביטול הוא ביטול

23 במציאות להקב"ה עצמו. וּבְנוֹזָר לְעִיל [פָּרָק ב וְכֹא]

24 בְּאִירִיכוֹת בְּדֶרֶךְ-מֶשֶׁל מִנְפֶּשׁ הָאָדָם, שְׂדִיבּוֹר אַחֵר מִדִּבּוּרוֹ

25 וּמִחֲשַׁבְתּוֹ כְּלֹא מִמֶּשׁ כו'. – לעומת כוח הדיבור שבאדם,

26 שמכווח מסוגל הוא לדבר דיבורים בלי סוף, לא תופס דיבור

27 אחד מקום כלל, ובודאי שאין דיבור אחד תופס מקום כלל לגבי

28 כוח המחשבה, שהוא מקור הדיבור (שכן, אדם מדבר מה שהוא

29 מהרהר קודם במחשבה); ועל-אחת-כמה-וכמה שאין הדיבור

30 תופס מקום כלל לגבי כוח השכל או המדות שהם מקור

31 המחשבה (שאדם מהרהר בענין שעוררו המדות, או במה

32 שהשכל מבין); וודאי, ודאי הדבר שאין לדיבור ערך ומקום כלל

33 לגבי עצם הנפש (שכוח השכל או המדות הוא רק כוח שלה).

34 ההבדל מתבטא בכך, שהדיבור שהוציא אדם מפיו, הרי הכל

35 הדיבור, נבדל ממקורו, ונראה כדבר בפני עצמו. ואילו למעלה,

36 הרי דיבורו של הקב"ה, הבורא את הנבראים, אינו נבדל

37 חס-ושלום מהקב"ה עצמו, שנמצא בכל מקום, ובאותו דיבור

38 נמצא גם מקורו של הדיבור, כך מובן עוד יותר, שהדיבור,

39 שהוא מקור הבריאה, הוא בתכלית הביטול והיחוד להקב"ה,

40 וממילא – הבריאה כולה בטלה במציאות ממש להקב"ה. וְהוּא

41 שְׁאֵמֶר הַבְּתוֹב¹³: "הֵן יִרְאָת ה' הִיא חֻכְמָה". – שכן כאמור,

42 יראה עילאה היא ביטול במציאות – אותו ענין של "חכמה",

43 שגם תוכנה הוא ביטול במציאות. אָךְ אִי אִפְשָׁר לְהִשְׁגִּי

44 לְיִרְאָה וְחֻכְמָה זֶה, אֶלָּא בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל-יְדֵי

45 יִרְאָה תִתְּנָה הַחִיצוֹנִית, וְהוּא שֶׁבְּתוֹב¹⁴: "אִם אֵין יִרְאָה אֵין

46 חֻכְמָה". – שבתחילה מן ההכרח שתהיה "יראה תתאה", וקיים

במציאות ואינם נחשבים לכלום ממש, ואין ערך ודמיון כלל
 ביניהם – בין כל תענוגי העולם, לבין הקב"ה, "מקור החיים" של
 כל התענוגים, חס־ושלום, כמו שאין ערך לאין ואפס
 המחלט לגבי חיים נצחיים, – כך אין ערך ודמיון כלל בין כל
 תענוגי העולם שהם "אין
 ואפס המוחלט", לגבי
 החיים הנצחיים שממקור
 החיים, מהקב"ה –
 התבוננות זו תעורר בו את
 הרצון, שלא לרצות את
 כל התענוגים, אלא
 לרצות את מקור כל
 התענוגים, שהוא: אלקות,
 וכמו שכתוב: "מי לי
 בשמים, ועמד לא
 חפצתי בארץ, – כלומר:
 כל דבר שהוא "עמך", כל
 דבר שהוא טפל ובטל לך
 – אין חפצי בו, בלֵבִי שֶׁאֵין
 ולבִּי, צור לבִּי וגו'",
 וכמו שכתבאר לקמן.
 – פרטי אופני האהבה
 אליהם מגיע יהודי על ידי
 ההתבוננות בגדלות ה',
 כל האמור הוא במי שיש לו רגש של אהבה לדברים מסוימים,
 וההתבוננות פועלת בו שמדת האהבה "תתפשט" מעניני
 העולם, ותהיה לאלקות בלבד. אך, מי שבטבעו הוא קר, ואין בו
 שום רגש של אהבה לאיזה דבר שהוא, כדי להעביר את מדת
 האהבה מהם לאלקות, וממילא קשה לו בהרבה לעורר בקרבו
 רגש של אהבה – אף־על־פי־כן יכול גם הוא ליצור בקרבו
 אהבה לוחטת להקב"ה, על־ידי ההתבוננות האמורה. ובלשון
 ה"תניא": וְגַם מִי שֶׁאֵין מִדַּת אֲהָבָה שֶׁנִּפְשׁוֹ מְלַבֵּשֶׁת כָּלֵל
 בְּשׁוּם תַּעֲנוּג נִשְׁמִי אוֹ רוּחָנִי – יָכוֹל – גַּם הוּא, לְהַלְחִיב נִפְשׁוֹ
 בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְשִׁלְהֶבֶת עֶזָּה וְלַחֵב הָעוֹלָה הַשְּׁמַיְמָה, עַל־יְדֵי
 הַתְּבוֹנָנוֹת הַנּוֹבְרֹת לְעֵל, – עַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת בְּעֵנִינִים
 האמורים, יעורר גם הוא בקרבו אהבה לוחטת להקב"ה, כמו
 שִׁתְּבָאָר לְקָמֵן.

הכל שם בטל במציאות לאלקות. הרי מובן, שגם האהבה
 שמי־אצילות איננה יכולה לשרות, במי שהיראה אצלו איננה
 בשלימות, מי שעדיין מרגיש את עצמו למציאות איזו שהיא,
 ואינו בטל לגמרי לאלקות. אך "אהבת עולם" – המדריגה
 השניה באהבה, היא
 הבאה מהתבונה ודעת
 בנדרת ה' אין־סוף
 ברוך־הוא, הממלא כל
 עולמין – הממלא ומחיה
 את כל העולמות בחיות
 פנימית ומצומצמת
 בהתאם להרכבו של כל
 נברא, וסובב כל עולמין,
 – ומחיה את כל העולמות
 בחיות שלמעלה
 מהעולמות ואיננה
 מצומצמת לפי ערך כל
 עולם ונברא שהיא מחיה,
 ובלא קמיה כלל ממש
 חשיב, – הכל לגבי
 הקב"ה, אינו נחשב לכלום
 ממש, ובבטול דבור
 אחד בנפש המשפלת
 בעודו במחשבתה –
 בשעה שהדיבור נמצא עדיין במחשבת הנפש, או בְּחִמְדַּת חֵלֶב
 בְּנוֹכַח לְעֵילִי, אֲשֶׁר עַל־יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת זוֹ מְמַלֵּא תַתְּפִשֵּׁט
 מִדַּת הָאֲהָבָה שֶׁנִּפְשׁוֹ מְלַבֵּשֶׁת, – בהם היא מלוכשת,
 כלומר: שיותר לא תהיה לו אהבה לדברים שאותם אהב
 (שבאהבתו לאותם דברים, היתה מדת האהבה שבנפשו
 מלוכשת בהם). וכל אהבתו תהיה להקב"ה בלבד, דְּהֵינּוּ שְׁלֵא
 תִתְּלֵבֶשׂ – מדת האהבה, בְּשׁוּם דָּבָר הִנָּא וְתַעֲנוּג נִשְׁמִי אוֹ
 רוּחָנִי לְאֲהָבָה אוֹתוֹ, – את ה"דבר גשמי או רוחני", ולא
 לְחַפֵּץ כָּלֵל – "חפץ" משמעו רצון פנימי, שום דָּבָר בְּעוֹלָם,
 בְּלִתִּי ה' לְבָדוֹ, – כל אהבתו ורצונו הפנימי יהיו להקב"ה
 בלבד, שהוא מקור החיים של כל התענוגים, שְׁפָלִים – כל
 התענוגים, בְּטָלִים בְּמַצִּיאוֹת וּבְלֵא מִמֶּשׁ קְמִיָּה חֲשִׁיבִי, –
 לגבי "מקור החיים" שהוא ה' לבדו, כל התענוגים בטלים

יום חמישי כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 124, והנה בחי' אהבה זו... עד עמ' 124, כידוע לי"ח]:

להיות קודם יראה ולאחריה אהבה) יוסבר להלן, על יוצא מן
 הכלל, שיוכל להגיע לאהבה זו בלי הקדמת היראה. וכך אומר
 רבנו הזקן:

75 – ביחס למדריגה העליונה יותר של אהבה, למדנו, שהיא
 76 יכולה להיות רק במי שהיראה היא בשלימות, ואילו ביחס
 77 למדריגה השניה שבאהבה (למרות שעל פי סדר, צריך גם כן

לְצַדֵּךְ שְׁעָה, – כדי שהרשע ובעל העבירה יתעורר באהבה
להקב"ה ולהיפך לבעל תשובה, כְּמַעֲשֵׂה דְרָבִי אֱלֶעָזָר בֶּן
דִּוְרִיָּא¹⁶. – שהיה רשע ובעל עבירות – ולפתע חזר בתשובה
מתוך אהבה להקב"ה, עד שנשמתו יצאה בתשובתו. הרי
שהיתה בכך משום
הוראת שעה. כמו
שכתוב¹⁷, שר' אלעזר בן
דורדייא היה גלגול של
יוחנן כהן גדול, ששימש
שמונים שנה ככהן גדול
ונעשה צדוקי¹⁸ – ועל-ידי
שנשמתו גולגלה בר'
אלעזר בן דורדייא (שהיה
מקודם, כאמור, רשע
ובעל עבירות, ולאחר מכן
חזר בתשובה מתוך אהבה
להקב"ה) – נתעלו כל
תורתו ומצוותיו של יוחנן
כהן גדול¹⁹. אָבֵל סָדֵר
הַעֲבוּדָה תְּקַבֵּיעָה
וּתְלוּיָהּ בְּבַחֲרֵת הָאָדָם
– צִדִּיק לְהַקְדִּים תְּחִלָּה
קִיּוֹם תְּתוּרָה וְהַמְצוֹת
עַל-יְדֵי יְרָאָה תִּתְאַהּ בְּבַחֲרֵת קְטָנוֹת עַל-כָּל-פְּנִיָּם, כִּי סוּר
מֵרַע וְעֲשֵׂה טוֹב²⁰, – להימנע מכל עבירה ולקיים כל מצוה,
לְהֹאִיר נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּאוֹר תְּתוּרָה וּמְצוֹתֶיהָ, וְאַחֲרֵכֶּךָ
יֹאִיר עָלֶיהָ אוֹר הָאֱהָבָה [כִּי וְאַהֲבָתָה] בְּגִמְטְרִיא ב' פְּעָמִים
"אוֹר", כִּדְּעוּ לְיֻדְעֵי חָן: – חכמה נסתרה] – כלומר בתחילה
נדרש אור של תורה ומצוות בנפש האדם, ורק לאחר מכן
ביכולת האדם להגיע לאור האהבה.

וְהִנֵּה, בַּחֲנִינֵת אֱהָבָה זוֹ, פְּעָמִים שְׁקוּדְמַת לְיְרָאָה, כְּפִי
בַּחֲנִינֵת הַדַּעַת הַמּוֹלִידָה, – את האהבה, כְּנוֹדֵעַ [שְׁהַדַּעַת
כּוֹלֵל חֲסִדִּים וְגִבּוֹרוֹת, שֶׁהֵם אֱהָבָה וְיְרָאָה, – חסד – אהבה,
וגבורה – יראה, ו"דעת" כוללת בתוכה את שתיהן ומביאה
להתגלות שתיהן; כלומר:
ההתקשרות החזקה של
ה"דעת" שלו בגדלות ה'
מעוררת באדם ומגלה את
שני הרגשות של יראה
ואהבה, ופְּעָמִים
שֶׁהַחֲסִדִּים קוֹדְמִים לְיִרְאָה
וְלִהְתַּגְלִיל, – לפני
הגבורות, ובנפש הכוונה
שלפעמים מתגלה
מהתקשרות הדעת, אהבה
לפני יראה. וְלִכֵּן אֶפְשָׁר
לְרַשֵּׁעַ וּבַעַל עֲבִירוֹת
שִׁיעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה מֵאֱהָבָה
הַנּוֹלֶדֶת בְּלִבּוֹ, בְּזִכְרוֹ
אֶת ה' אֱלֹהָיו. – שלמרות
שעד עתה היה רשע ובעל
עבירות, ולא היתה לו
יראת ה' – בכל זאת
נוצרת בו אהבה להקב"ה המביאה אותו לתשובה; וּמִכָּל-מְקוֹם
הִירָאָה נִסְכָּן כְּלֻלָּה בָּהּ – באהבה זו עצמה, מִמִּילָא, רק
שְׂהִיא – היראה, בְּבַחֲרֵת קְטָנוֹת וְהַעֲלָם, – בתוך האהבה,
דִּתְּנִי יְרָאָה חֲטָא – בלבד, לְמַדְּרֵי בּוֹ חֲסִידֵי שְׁלֹמֹם, וְהַאֲהָבָה
הִיא בְּהִתְגַּלּוּת לְבָבוֹ וּמִחוּ. – בלבו ובמוחו הוא מרגיש רק
באהבה להקב"ה. אָךְ – ענין זה שהאהבה באה לפני היראה, וְהוּ
– 30 רק, דֶּרֶךְ מְקַרָּה וְהוֹרָאת שְׁעָה, בְּהִשְׁתַּחֲוֶה פְּרִטִּית מֵאֵת ה',

יום שישי כ"ח ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 124, פרק מד והנה כל... עד עמ' סג, צפרא כו'.

וְהִנֵּה, כָּל מְדִרְגַּת אֱהָבָה מִשְׁתִּי מְדִרְגוֹת אֵלָיו: "אֱהָבָה רַבָּה"
וְ"אֱהָבָת עוֹלָם" – נִחְלָקֶת לְכַמָּה בַּחֲנִינֹת וּמְדִרְגוֹת לְאֵין קֵץ,
– ישנן איין-סוף מדרגות של אהבה, גם במדרגית "אהבה רבה"
וגם במדרגית "אהבת עולם", כָּל חֵד לְפִיּוֹם שְׁעוּרָא דְלֵיתָה, –
כל אחד לפי שיעורו,
מדרגית האהבה בכל אחד
היא בהתאם לדרגתו
הרוחנית; כְּמוֹ שְׁכָתוּב
בְּהִלָּת הַקְדוּשָׁה: עַל פְּסוּק;

פֶּרֶק מֵד. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, את שתי המדרגות
הכלליות שבאהבה: – "אהבה רבה", הבאה מלמעלה. – אדם בכוחות
עצמו, אינו מסוגל להגיע על-ידי התבוננות בגדלות ה' למדרגה נעלה
זו של אהבה. רק כשהוא זוכה לכך – הוא מקבל אהבה זו מלמעלה בדרך
של מתנה – "אהבת עולם",
הבאה על-ידי התבוננות
בגדלות ה', על-ידי שיהודי
מתעמק ומבין גדלות ה' – הוא
מגיע לאותה אהבה.

ליקוטי אמרים

פרק מד והנה כל מדרגת אהבה מב' מדרגות
אלו אהבה רבה ואהבת עולם
נחלקת לכמה בחי' ומדרגות לאין קץ כל חד לפי

16. ראה עבודה זרה יז, ב. 17. בלקוטי תורה להאריז"ל תהלים, לב. 18. ראה ברכות כט, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה ג"כ מכ' מו"ח אדמו"ר בזה – ובפרטיות במדרי' האהבה – הנדפס בסוף קונ' העבודה – דכונת אדה"ז כאן לאהבה דראב"ד. ולכן לא יוקשה מפשטות הסיפור דראב"ד שענינו תשובה – דהא והא צ"ל. וענין התשובה שבזה מבואר מאדה"ז בס' תקס"ב (ז, א. יג, א). ומובן ג"כ דיצאה נפשו בכבי' – דאיך שייך זה באה"ע: אלא שזה בא מצד התשובה". 1. חלק א; קג, ב.

ליקוטי אמרים

עולם, - ישנה אהבה יחידה ומיוחדת, הכוללת בתוכה כל
בחינות ומדריגות "אהבה רבה" ו"אהבת עולם", והיא שונה לכל
נפש מישראל, וירשה לנו מאבותינו; - בנשמה הקדושה,
שכל אחד מישראל ירש מן האבות, ישנה אהבה זו. והינה, מה
שכתב חזקוני על פסוק:
"נפשי אויתך בלילה וגו'" - וה"זוהר" מדייק,
שלפי פירושו הפשוט של
הפסוק, אין הלשון
מדויקת: אם מדובר על
הנפש בלשון נסתר
("נפשי"), היה עליו לומר
"נפשי אויתך", כלומר:
נפשי תאבה לך, ואם לאו
היה צריך לומר: "אני
אויתך" - אני תאב לך,
כיצד הוא מתחיל
ב"נפשי", ועובר מיד אל
עצמו, כמדבר בעדו,
ואומר "אויתך" - כלומר:
אני תאב לך? - ומפרש
ה"זוהר" שהמלה "נפשי"
מוסבת על הקב"ה, שהוא
הנפש של כל דבר, ואילו
פונה ואומר יהודי: "נפשי"
- מפני שאתה הוא הנפש
שלי, לכן - "אויתך" - אני
תאב לך. "דירחים לך שא-בְּרִיךְ-הוא רחמנותא דנפשא
ורחמא - על יהודי לאהוב את הקב"ה אהבת נפש ורוח, כְּמָה
דאֵתְדַבְּקוּ אֵילִין בְּנוֹפָא, וגופא רחים לון וכו'". - כמו
שהנפש והרוח מתדבקות בגוף, והגוף אהב אותן וכו'. וזהו
שכתוב: "נפשי אויתך", כלומר: מפני שאתה ה' "נפשי"
וחיי האמתיים, לך "אויתך", - אני תאב לך; פרוש, שאני
מתאווה ותאב לך באדם המתאווה לחיי נפשו, וכשהוא
חלש ומעונה מתאווה ותאב שתשוב נפשו אליו, - שלאמתו
של דבר, תענוג החיים הוא התענוג הגדול ביותר של האדם,
כמו שאנו רואים, שאדם יוותר על כל התענוגים, כדי שיחיה.
הרי מובן הדבר, שתשוקת ותענוג החיים גדולים וחזקים יותר
מכל התענוגים; אלא, היות ו"תענוג תמידי" אינו תענוג, אדם
אינו חש ומרגיש בתענוג תמידי, לכן אין הוא מרגיש בתענוג
הגדול שבחיים. אך, בשעה שהוא חלש או עייף, ואין החיות אז
אצלו בהתגלות כמו שצריך להיות - אז הוא חש בתשוקה
לחיים. וכן כשהוא חלש לישן - שאז החיות היא בהתעלמות,
שכן "שינה" - אחד משישים במיתה⁶, ולכן האדם אז, מתאווה
וחפץ שתשוב נפשו אליו בשיעור משנתו - כך אני מתאווה
ותאב לאור אינסוף בְּרִיךְ-הוא, - שהוא, חיי החיים
האמתיים, להמשיכו בקרבי ע"י עסק התורה בהקיצו משנתי

1 "נודע בשערים בעלה" - ש"בעלה" דא קדשא-בְּרִיךְ-הוא,
2 - הקב"ה נקרא "בעל" של כנסת ישראל - ו"בעלה", הקב"ה,
3 "נודע בשערים" - דאיהו אתידע ואתדבק - הוא "נודע", נרגש
4 ומתדבק, ב"שערים" - לכל חד לפום מה דמשער בלביה
5 וכו'. - לכל אחד כפי
6 שהוא "משער" ו"תופס"
7 בלבו. כך, ששני אנשים
8 שעומדים שניהם באותה
9 מדריגה כללית של
10 אהבה, ובכל זאת קיים
11 הבדל בדרגות הפרטיות.
12 ולכן נקראים דחילו
13 ורחימו - יראה ואהבה,
14 הנסתרות לה'
15 אליהו⁵, - כי מדריגת
16 האהבה של יהודי אחד,
17 מוסתרת לגבי יהודי אחר,
18 היות ואין הוא עומד
19 באותה מדריגה, ותורה
20 ומצות - הן "הנגלות"
21 לנו ולבנינו לעשות
22 בו", - ואילו תורה
23 ומצוות הן גלויות ושוות
24 לכל אחד, כי תורה אחת
25 ומשפט אחד לכלנו,
26 בקיום כל התורה
27 ומצות בְּחִינַת מַעֲשֵׂה,
28 - בעשיית וקיום כל התורה והמצוות, משתווים כל בני ישראל
29 - אותה צורה של תפילין ואותו אופן של הנחה שוה אצל הגדול
30 שבגדולים שבישראל, ואצל היהודי הנחות ביותר בישראל.
31 מה שאין כן בדחילו ורחימו - שונה הדבר ביחס ליראה
32 ואהבה, שהם לפי הדעת את ה' שְׂמֵחַ וְלֵב, - בכך שונה
33 אחד מן השני: יש מי שידענו באלקות גדולה ועמוקה יותר ולכן
34 יראתו ואהבתו את ה' גדולות יותר, ויש אשר ידיעתו פחותה
35 יותר, ולכן גם יראתו ואהבתו את ה' הן במדריגה פחותה יותר,
36 בנְזֻק לְעִיל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שההבדל בין
37 "אהבה רבה" ל"אהבת עולם" הוא: "אהבה רבה" היא אהבה
38 הבאה מלמעלה, והאדם בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע
39 אליה, ואילו "אהבת עולם" היא אהבה שאדם מגיע אליה
40 על-ידי העבודה של השגה והתבוננות בגדלות ה'. כאן מוסיף
41 רבנו הזקן שקיימת אהבה כזו הכוללת בתוכה את שתי
42 המדריגות האמורות: יש בה מדריגת "אהבה רבה", בכך שהיא
43 באה לכל יהודי בנשמתו מלמעלה בתור ירושה מן האבות, אך
44 כדי לגלות אהבה זו, יש להזדקק להבנה ולהתבוננות בגדלות
45 ה', שזוהי כבר בחינת ודרגת "אהבת עולם", שכאמור, מתגלה
46 על-ידי עבודת האדם. ובלשון ה"תניא": אך אחת היא אהבה
47 הכוללת מכל בְּחִינַת ומדריגות "אהבה רבה" ו"אהבת

16 אדם החש שהוא זקוק לחיות מחודשת, שאז התשוקה לחיות
17 היא חזקה וגלויה. **כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַזֹּהַר שֵׁם: "דְּבַעֵי בַר נֶשׁ**
18 **מִרְתִּימוֹתָא דְקִדְשָׁא-בְּרִי-הוּא לְמִיקָם כִּכְל לִילָא,**
19 **לְאַשְׁתַּדְלָא כְּפֻלְחָנָה עַד צִפְרָא כו."** – מחמת אהבתו
20 להקב"ה, על האדם לקום
21 בכל לילה ולעסוק
22 בעבודתו, עבודת ה', עד
23 לבוקר. זוהי משמעות
24 האהבה של "נפשי
25 אויתך" – האהבה שיש
26 ליהודי לאלקות, להקב"ה,
27 כשהוא חש שהקב"ה הוא נפשו וחיותו האמיתית, שהרי אהבה
28 זו ישנה בנשמתו של יהודי בירושה מן האבות, ועליו לגלותה
29 על-ידי התבוננות עמוקה ותכופה, איך הקב"ה הוא מקור חינו –
30 כפי שיוסבר בהמשך הפרק.

ליקוטי אמרים

בלילה דאורייתא וקב"ה כולא חד. כמ"ש הזהר שם
דבעי בר נש מרחימותא דקב"ה למיקם ככל לילא
לאשתדלא כפולחניה עד צפרא כו.¹

1 **מִשְׁנֵתִי בְּלִילָה,** – את אור איך-סוף, חיי החיים האמיתיים, תאב
2 אני להמשיך בקרבי עלידי התורה, **דְּאִוְרִיתָא וְקִדְשָׁא-בְּרִי-ד'**
3 **הוּא כְּלָא חֵד,** – שכן התורה והקב"ה הם דבר אחד, ועלידי
4 לימוד תורה אמשיך בקרבי אור איך-סוף – כלומר: דרגת האהבה
5 הנידונה עתה מביאה את
6 האדם ללימוד התורה,
7 שעל-ידי הלימוד
8 מתאחדים ומתדבקים
9 בהקב"ה. וכמו שבחיות
10 האלקית, המחיה את
11 העולם בכלל, ישנה
12 התחדשות תמידית ("המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה
13 בראשית"), ולגבי תורה בפרט, הרי "בכל יום יהיו בעיניך
14 כחדשים" – הרי שהאהבה והתשוקה לחיות האלקית שאדם
15 ממשיך בקרבו על-ידי לימוד התורה, צריכה להיות, כמו זו של

יום שבת קודש כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סג, ואהבה רבה וגדולה... עד עמ' 126, נעשה טבע.

58 מסירות נפש שהיא ההיפך מחיים; ואילו, האהבה, אודותה אנו
59 לומדים כעת, מחייבת גם מסירות נפש, כמו אהבת בן לאביו
60 ולאמו שאינה מדודה באופן שחיו קודמים לחייהם, אלא
61 אהבתו אליהם איננה מוגבלת, והוא מוכן גם למסור את נפשו
62 עבור אביו ואמו. **וְאָף כִּי**
63 **מִי הוּא זֶה וְאִיזְהוּ אִשְׁר**
64 **עֶרַב לָבוּ לְגִשְׁתְּ לְחֵשִׁיג**
65 **אֶפְלוּ חֶלֶק אֶחָד מִנִּי**
66 **אֶלֶף מְמַדְרַגַּת אֶהְבַּת**
67 **"דְּרֵינָא מְהִימָנָא",** –
68 מאהבת משה רבנו, אם
69 כן, כיצד אומרים, שלכל
70 יהודי יש בנשמתו אהבה
71 כזו כמו שהיתה למשה
72 רבנו? – התשובה לכך
73 היא: **מִכָּל-מְקוֹם הָרִי**
74 **אֶפְסָ קִצְחוּ וְשִׁמְיָן מְנָהוּ**
75 **מֶרֶב טוֹבוֹ וְאוֹדוֹ – שֶׁל**

ליקוטי אמרים

ואהבה רבה
וגדולה מזו והיא מסותרת ג"כ בכל נפש מישראל
בירושה מאבותינו היא מ"ש בר"מ כברא דאשתדל
בתר אביו ואימיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה
ורוחיה כו' כי הלא אב אחד לכולנו. ואף כי מי הוא
זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד
מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא. מ"מ הרי
אפס קצחו ושמיץ מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות
ישראל בכל דור ודור כמ"ש בתיקונים דאתפשטותיה
בכל דרא ודרא לאנהרא לון וכו' רק שהארה זו היא
בבחי' הסתר והעלם גדול בנפשות כל בית ישראל

31 **וְאֶהְבָּה רַבָּה וְגִדּוּלָהּ מִזוֹ,** – עוד ישנה אהבה רבה, שהיא
32 למעלה מהאהבה האמורה, שהיא אהבת "נפשי אויתך", אהבה
33 להקב"ה בדוגמת האהבה לחיים, מפני שהקב"ה הוא חיי החיים,
34 אשר כאמור, היא ישנה בכל אחד מישראל, בירושה מן האבות
35 – ובכן: קיימת אהבה
36 גדולה מזו – **וְהִיא**
37 **מִסְתַּרְתָּ גַּם-בֶּן כִּכְל**
38 **נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בִּירְשָׁה**
39 **מֵאֲבוֹתֵינוּ, הִיא, מֶה**
40 **שֶׁכָּתוּב בְּדִעְיָא**
41 **מְהִימָנָא⁷: "כִּכְרָא**
42 **דְּאַשְׁתַּדְלָא בְּתַר אֲבוֹי**
43 **וְאִמְיָה, דְּרָחִים לֹון יְתִיר**
44 **מִגְרָמִּיה וְנִפְשִׁיה וְרוּחִיה**
45 **כו",** – עבודתו של משה
46 רבנו להקב"ה היתה,
47 כעבודת בן לאביו ואמו,
48 שהוא אוהב אותם יותר

76 משה רבנו, מאיר לכללות ישראל בכל דור ודור, כְּמוֹ
77 שֶׁכָּתוּב בְּתִקְוִינִים⁸, **דְּאַתְפְּשֻׁטוּתִיהָ כִּכְל דְּרָא וְדָרָא**
78 **לְאַנְהָרָא לֹון וכו'.** – התפשטותו של משה רבנו ישנה בכל דור
79 ודור להאיר לבני ישראל שבאותו דור. ומכיוון שבכל דור ישנה
80 התפשטות ממשה רבנו המאירה בכל יהודי, הרי שמהתפשטות
81 הטוב והאור ממשה רבנו, מתהווה אהבה, שישנה בכל יהודי
82 בירושה מאבותינו, כאופן אהבתו של משה רבנו⁹. **רַק שְׁהֶאֱרָה**
83 **זו – מנשמת משה רבנו לכל אחד מישראל בכל דור, הִיא**
84 **בְּבִחִינַת הַסְתֵּר וְהַעֲלָם גְּדוֹל בְּנִפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,**

49 מאשר את עצמו, את גופו, נפשו ורוחו. וכפי שה"זוהר" מסיים
50 שם: הוא מוסר את נפשו עבור אביו ואמו, לפדות אותם משביים
51 – עבודה ואהבה כאלו, היו במשה רבנו, וגם בכל אחד מישראל
52 ישנה בנפשו אהבה מסותרת כזו – **כִּי "הֵלֵא אֵב אֶחָד לְכָלְנוּ".**
53 – כלומר: כמו במשה רבנו שאהבתו היתה מפני שהקב"ה הוא
54 אביו, כך יש גם בכל יהודי סוג אהבה כזו, שהרי הקב"ה הוא
55 אביו של כל יהודי. – אהבה זו היא למעלה מהאהבה הקודמת,
56 שהרי אהבת "נפשי אויתך", שבחיותה כמו אהבה לחיים,
57 מחייבת רק באותה מדה שהיא קשורה לחיים, אך אינה מחייבת

7. זהר חלק ג; רפא, א. 8. ראה זהר חלק ג. רטז, ב; רעג, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד דמי שהוא חכם, פועל זה –

ליקוטי אמרים

- 1 ולהוציא אהבה זו המסתרת מההעלם וההסתר אל הגלוי,
2 להיות בהתגלות לבו ומוחו — שאהבה זו תהיה מורגשת
3 במוח — לא נפלאות ולא
4 רחוקה היא, אלא קרוב
5 הדבר מאד בפיה¹ ולהוציא אהבה זו המסתרת מההעלם וההסתר אל
6 ובלבבך. — מדי משמעות² הגילוי להיות בהתגלות לבו ומוחו לא נפלאות ולא
7 הקרובה על-ידי הפה ועל-³ רחוקה היא אלא קרוב הדבר מאד בפיה ובלבבך
8 ידי הלב? — דהיינו, להיות⁴ דהיינו להיות רגיל על לשונו וקולו לבו
9 רגיל על לשונו וקולו⁵ ומוחו להעמיק מחשבתו בחיי החיים א"ס ב"ה כי הוא
10 לעורר פונת לבו ומוחו, אבינו ממש האמיתי ומקור חייו ולעורר אליו האהבה
11 — שהרי, "קול מעורר⁷ כאהבת הבן אל האב, וכשירגיל עצמו כן תמיד הרי
12 הכוונה" — הדיבור והקול⁸ ההרגל נעשה טבע.

דאם נמשך בטבע למדת האהבה (או הגבורה ורחמים) פועלים הם בחכמה; מי שפעל בעצמו ביטול — פועלים הנ"ל בביטול וכיו"ב. וכמוכן ג"כ מספ"י (מדובר ג"כ באהבה זו — כמבואר בקונ' עה"ח, עבודה) — ובזה מובן ג"כ דמביא כאן גם ריש ל' הזהר דאשתדל בתר אביו — דאם ה' הכוונה כאן שאהבת משה עצמה נעשית (שמץ ממנה) אהבתו — הול"ל כבאר כו' דרחים לון כו', — אלא דמשה בתור רועה ממשך דעת (ואתפשטותי) — ג"כ בזה, ומעיקר מהותו — חכ' וביטול) ואהבה — היא מאברהם."

המשך ביאור למס' יבמות ליום שישי עמ' א

- 1 וזו פוטרת אותה אלא מהיבם שחלץ לה, ואם יש אחים נוספים
2 צריכה חליצה מכולם. דוחה הגמרא: אין ראיה ממשנתנו, כיון
3 שפאי — מה כוונת התנא צריכות, לא שכל אחת צריכה חליצה
4 אלא צריכות דעלמא, כלומר שבכל המקרים שיהם נתן גט ליבמה,
5 צריכה היבמה שבכל בית, חליצה אחת.
6 עוד שנינו במשנה: גט לזו וקולץ לזו אין אחר חליצה כלום, כלומר
7 שתי היבמות נפטרו. ואם חזר וקידש את בעלת הגט אין תופסים
8 הקידושין. מקשה הגמרא: לימא — שמא נאמר שהדין הזה במשנה
9 מספ"ע ליה לשמואל שאמר (לעיל כו) שאם חלץ לבעלת הגט לא
10 נפטרה צרתה, ולכן דייק התנא וכתב שאם חלץ לשניה נפטרו
11 שתיהן. ומאידיך תהוי מן המשנה תיבבא דרב יוסף שאמר בשם
12 רבי שיש לחלוץ לזו שממילא פסולה לכהונה מחמת הגט, ולא
13 לחלוץ לזו שכשרה לכהונה כדי שלא לפסול גם אותה. דוחה
14 הגמרא: מי קתני — וכי כתוב במשנה 'חלוץ לשניה' שמשמעו שיש
15 לעשות כן לכתחילה ושל אחר כרב יוסף, 'חלץ' קתני, שמשמעו
16 דיעבד, שאם היה מעשה וחלץ לשניה נפטרו שתייהן, ואמנם
17 לכתחילה יש לחלוץ לבעלת הגט וכתב יוסף.
18 עוד שנינו במשנה: חלץ לזו וחזר וחלץ לזו, או חלץ וכו' או בעל
19 את זו וחזר ובעל את זו, או בעל את זו ועשה מאמר או נתן גט או
20 חלץ לזו, אין אחר חליצה כלום, כלומר בחליצת הראשונה נפטרו
21 שתיהן וכל מה שעשה בצרתה אינו מעלה ולא מוריד. שואלת
22 הגמרא: הלא מה שהמשנה כתבה שאין אחר חליצה כלום, הוא
23 הטעם מדוע אם לאחר שחלץ עשה את אחד המעשים הללו
24 בצרתה לא עשה כלום, ולתני נמי אין אחר ביאה כלום, כדי לבאר
25 מדוע אם בעל או עשה מאמר או חלץ לאחר שבעל, לא עשה
26 כלום. משיבה הגמרא: אבין ורבא דאמרי תרניהו, תני — יש להגיה
27 ולשנות במשנה אין אחר ביאה כלום, והוא הדין שאין אחר
28 חליצה כלום, ואין צורך שהתנא יכתוב את שניהם. הגמרא דוחה
29 שאין צורך להגיה את המשנה: ותנא דידן שכתב שאין אחר
30 חליצה כלום והוא הדין שאין אחר ביאה כלום, ולא להיפך כמו
31 שהגיהו אבין ורבא, משום שהתרת יבמה לשוק צריפה ליה —
32 חביבה על התנא.
33 עוד שנינו במשנה: בין יבם אחר לשתי יבמות כו' בין שני יבמין
34 ליבמה אחת. כלומר כל האמור לעיל במשנה בענין יבם אחד
35 ויבמה אחת וכן שתי יבמות ויבם אחד, אמור גם בשני יבמים

- 1 ויבמה אחת. והנה במשנה נתחדש הדין שאם חלץ ואחר כך עשה
2 מאמר אינו כלום, וכרבי עקיבא שאין קידושין תופסים בחיבי
3 לאוין. מקשה הגמרא: בשלמא — זה מובן לשיטת רבי יוחנן, דאמר
4 לעיל (כ) פולח ביהא פולחא, כלומר יבמה שנפלה לפני כמה
5 יבמים, ואחד מהם חלץ לה, כשם שהיא אסורה עליו באיסור לאו
6 יבין שלא בנה שוב לא יבמה, כך גם נאסרה אף על שאר האחים
7 באיסור לאו זה (ובלבד, ולא באיסור כרת של אשת אח), שהרי
8 האח שחלץ היה שלוחם של אחיו ודינם כדניו. והוא הדין אם נפלו
9 שתי יבמות ליבום, וחלצו לאחת מהן, כשם שהיא אסורה על
10 האחים באיסור לאו בלבד, כך גם צרתה אסורה עליהם רק
11 באיסור לאו ולא באיסור כרת של אשת אח, הרי שלשיטתו
12 איצטריך לאשמועינן — הוצרכה משנתנו ללמדנו, שגם ביבמה אחת
13 ושני יבמים, אם אחד מהם חלץ לה והשני עשה בה מאמר, אינה
14 מקודשת, משום דאין קידושין תופסין בחיבי לאוין כדעת רבי
15 עקיבא ולא כדעת חכמים הסוברים שיש מאמר אחר חליצה כיון
16 שקידושין תופסים בחיבי לאוין. אלא לריש לקיש, דאמר פולח
17 ביהא פולחא, כלומר מלבד היבם החולץ ויבמתו שחלץ לה
18 שאסורים זה על זה בלאו גרידא, שאר האחים והיבמה החלוצה,
19 וכן כל האחים (וכולל החולץ והצרה שלא נחלצה, אסורים זה על
20 זה באיסור כרת של אשת אח, וכי איצטריך התנא לאשמועינן —
21 האם צריך התנא ללמדנו שגם ביבמה אחת ושני יבמים אם אחד
22 חלץ לה והשני עשה בה מאמר אינה מקודשת, משום דאין קידושין
23 תופסין בחיבי ברייתות, והלא לא נחלקו בדבר זה ודברי הכל הוא.
24 חזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: אמר לך ריש לקיש,
25 ולשמעיה — ולשיטתך האם מובן הדבר, כיצד תבאר את הנאמר
26 בסיפא של המשנה, דקתני — שכתוב שם, בעל את אחת היבמות
27 ועשה מאמר בצרתה אינה מקודשת, ואומרת המשנה שהוא הדין
28 בשני יבמים ויבמה אחת, שאם אחד מהם בא על היבמה והיא
29 אשתו לכל דבר ואחיו עשה בה מאמר אין אחר ביאה כלום ואינה
30 מקודשת. וכי איצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין באשת איש.
31 אלא על כרחך אידי דתנא — אגב ששנה התנא דיני התרת יבם
32 אחר ויבמה אחת לשוק, תנא נמי — שנה גם דיני התרת שתי יבמות
33 ויבם אחת, אף שיש דינים שאין בהם חידוש. ואידי דתנא — ואגב
34 ששנה התנא דיני שתי יבמות ויבם אחת, תנא נמי — שנה גם דיני
35 שתי יבמין ויבמה אחת אף שיש דינים שאין בהם כל חידוש.

יום ראשון

יום רביעי כג ניסן, אסרו חג [בחור'ל], שמונה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תנאי: והנה כל . . . סא לי"ח.

עס איז פאראן דער ענין וואָס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואָס איז שייך לכל ישראל. פסח איז דאָך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און נאָכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאָס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף וואָס עס גיט אז מ'זאָל קענען געהן אין וועלט.

יִשְׁנֹו הָעֶנְיָן שְׁאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח הוּא גִלּוּי שֶׁל מְשִׁיחַ, שְׁשִׁיךְ לְכָל יִשְׂרָאֵל. פֶּסַח הוּא הָרִי הַמְדִּלֵּג וְלִיל שְׁמֹרִים. וּבִכְלָל, הַהֲנָהָגָה הִיא שֶׁל בֶּן חוּרִין, וְאַחֵר מִכֵּן נִפְלִים לְעִנְיָנֵי הָעוֹלָם – הָרִי זֶה הוּא הַגִּלּוּי שֶׁל מְשִׁיחַ, הַתִּקְוָה הַנִּתֵּן כְּדִי לְאַפְשֵׁר הַהֲלִיכָה בָּעוֹלָם.

יום שני

יום חמישי כד ניסן, תשעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תנאי: ועוד זאת . . . סא ידיו וכו'.
גוהגים שאין מברכים שהחינו בימי ספירת העומר.

לא טוב האבען מיר אלע. שעיר לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי באַלד א נברא איז דאָ לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.

'לא טוב' יִשׁ לְכַלְנוּ. שְׁעִיר לְעִזָּאזֵל הָיָה עֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִכֵּינֶן שְׁנַבְרָא יִשְׁנֹו 'לא טוב', יִשׁ לְשַׁלְחוֹ לְאַרְץ גִּזְרָה.

יום שלישי

יום ששי כה ניסן, עשרה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תנאי: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

הַעֲבוּדָה הִיא בְּכָל אָדָם לְפִי מַהוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ. מִי שִׁישׁ בִּידוֹ לְנֶקֶב מְרֻגְלִיּוֹת אוֹ לְלִטֵּשׁ אֲבָנִים טוֹבוֹת וְעוֹסֵק בְּעֲבוּדַת מְלָאכָת אֶפֶיַת לֶחֶם – וּמוֹכֵן דְּגַמַּת כָּל זֶה בְּעֲבוּדָה – הֵגֵם שֶׁהִיא עֲבוּדָה וּמְלָאכָה הַנִּנְצָרֶת בְּמָאד, בְּכָל זֶה לְחֻטָּא יַחֲשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא.

יום רביעי

יום שבת כו ניסן, יא לעומר ה'תש"ג

מברכים ראש חדש איר. אמירת כל התהלים בהשקפה.
יום התעודות. הפטורה: הלוא כבני כשיים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תנאי: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאַנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואַשען דעם בשר, און אראַפֿשוויינקען דעם את בשרו, את הטפל

לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאכט, און דאן קען מען ערשט אַנטאָן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות ונהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאָס איז בגדים וועלכע מען האָט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאָס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאָס גיט מען מלמעלה, אָבער אַפּוואַשען דעם טפל וואָס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאַכען פאר א בשר קדש, דאָס איז נאָר בכח עצמו. און דאָס מאנט חסידות, און אויף דעם האָט רבינו הגדול געהאט מסירות נפש. ער האָט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

משיחת אַדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות תובעת ש"ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השכלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, ונהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אף את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לבד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אף רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה לרבנו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אין-סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין-סוף.

יום חמישי

יום ראשון

כז ניסן, יב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תנאי: והנה בחי' . . . לי"ח.

דברים המתרים, אם עושה אותם להנאתו – הם רע גמור, כמו שכתב רבנו [הזקן] נשמתו-עדן (תניא פרק ז). לפי דקדוש עצמך במתן לך. צריך להכניס קדשה בדברים המתרים שיהיה בהם תכלית של תורה ומצוות יראת שמים ומדות טובות.

יום שישי

יום שני

כח ניסן, יג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה"קלט.
תנאי: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

החסידים שאלו את אדמו"ר הזקן: איזה עבודה נעלית יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל? ויען: אהבת ה' ואהבת ישראל שתייהן כאחת חקוקות בנשמתו רוחו ונפשו של כל אחד מישׂראל. ומקרא מלא דבר הכתוב: "אהבתי אתכם, אמר ה'", הרי דגדולה אהבת ישראל, דאוהב מה שהאהוב אוהב.

שבת
קודש

יום שלישי

כט ניסן, יד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תנאי: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הקדמת ה"לקוטי תורה" על ג' פרשיות נ=ספר דרושי חסידות על שלש הפרשיות הראשונות שבתורה, "להבין ענין נפש האלקית, הנה כתיב לא תאכלו", הוא מאמר שאמרו רבנו הזקן לפני ה"צמח צדק", וחזרו ה"צמח צדק" לפניו, ויאמר רבנו הזקן: נו, הטעמה? ויכתב ה"צמח צדק" הנחה עם הגהות במקף. רבנו הגיה ההנחה, ויצאו להכניס ההגהות בפנים המאמר. על פי הצעת אדני אבי מורי ורבי (הרש"ב) בחרו במאמר זה בתור הקדמה לה"לקוטי תורה".

המשך ביאור למס' יבמות ליום שבת קודש עמ' ב

בתואל בלבד. ונשא ראובן את מלכה בת בתואל וחנה, והלך
ראובן למדינת חם, ועל כך אומרת המשנה, שאם כשהלך
למדינת חם אמרו לו משה אשתך מלכה, ונשא את רבקה אחותה
מאביה בתואל, ושוב אמרו לו משה אשתך רבקה, ונשא את שרה
אחותה מאמה קטורה, ושוב אמרו לו משה אשתך שרה, ונשא את
יוכבד אחותה מאביה חצרון, ושוב אמרו לו משה אשתך יוכבד,
ונשא את דינה אחותה מאמה לאה, ואחר כך חזרו ואמרו לו עדים
שכולן קיימות (ציור א). הדין הוא, שראובן מותר באשתו
הראשונה מלכה, ובשלישית שרה, ורבקה השניה אחותה של שרה
מאמה אינה אוסרתה, כיון שקידש את רבקה בזמן שאשתו מלכה
שהיא אחותה מאביה קיימת, וקידושי אחות אשתו אינם חלים,
ואין רבקה נחשבת אשת ראובן אלא אנוסתו, ומותר לישא את
קרובת אנוסתו (לקמן צו), ומותר אף בחמישית דינה, ויוכבד הרביעית
אחותה מאמה אינה אוסרתה, כיון שקידש את יוכבד בזמן
שאשתו שרה שהיא אחותה מאביה היתה קיימת, ולא חלו
קידושי אלו כמבואר, ואין יוכבד נחשבת לגבי ראובן כאשה אלא
מפותה, ומותר לישא אחות מפותה (שם). ופירושים צריכים מיבום
וחליצה, דהיינו אם מת ראובן בלא בנים וחלץ אחד מאחיו לאחת
מן המותרות, פטורות שאר נשים המותרות, כיון שנחשבות נשים.
ואסור ראובן בשנייה שנשא, שהיא רבקה, שהיא אחות אשתו
הראשונה מלכה מאביה, ואין קידושי תופסים באחות אשתו, וכן
אסור בריבית שנשא, שהיא יוכבד, שהיא אחות מאב של
שרה אשתו השלישית שמותר בה, ואין קידושי תופסים בה, ואם
מת ראובן אין ביאת היבם על אחת מהן פוסלת צריכה מיבום או
חליצה, כיון שאינן נחשבות נשות ראובן. ואם בא ראובן על השנייה
רבקה, לאחר מיתת הראשונה מלכה, שהעדות על מיתתה אכן
היתה אמת, ורק השאר היו קיימות, מותר בשנייה רבקה, שכן תפסו
קידושי בה אף שהיא אחות אשתו (מלכה) מאביה, כיון שמותרת
לו לאחר מיתת אשתו, וכן מותר בריבית ויוכבד, שכיון שחלו
קידושי השניה (רבקה), לא חלו קידושי השלישית (שרה), שהיא
אחות השניה מאמה, ולכן מותר בריבית יוכבד, אף שהיא
אחותה של שרה מאביה, ופירושים צריכים מיבום וחליצה, וראובן
אסור בשלישית שנשא, שהיא שרה, כיון שלא חלו קידושיה
כמבואר, ובחמישית שהיא דינה, כיון שחלו קידושי הרביעית
אחותה מאמה (ציור ב).

התורה לאסור בין אם היא אחותה מן האב ובין מן האם, שכן אמו
היא ודאית, שרואים שהיא ילדתו, אכל אחות אב שאין זה ודאי
שאותו האב הוא אכן אביו, שיתכן שנולד לאמו מאיש אחר, ואינא
לא, ורק אם היא אחות אביו מן האב יהיה חיוב, לכן צריכה התורה
לרבות אף באחות אביו שאסורה גם כאשר היא אחותו רק מן
האם.
הגמרא מבררת מקור דברי הברייתא שבדודתו חיבה התורה רק
כשבעלה אחי אביו מן האב ולא מן האם: ודודתו דפשיטא ליה
לתנא דאינה ערוה אלא כאשר בעלה אחי אביו מן האב ולא מן
האם, מנא ליה. משיבה הגמרא: אמר רבא, אתאי בגזירה שוה 'דודו'
'דודו', כתיב הקא (ויקרא כ ב) 'איש אשר ישלב את דדתו ערית דודו'
גלה, וכתיב הנה בגאולת ישראל שנהיה עני ומכר עצמו לנכרי
כדי להתפרנס מכך (שם כה מט) 'או דודו או בן דודו יגאלנו', מה להלן
בגאולת ישראל מנכרי, דודו הוא אחי אביו מן האב ולא מן האם,
שמצות גאולה מוטלת על קרובי האב יותר מקרובי האם, אף כאן
דודתו האסורה היא אשת אחי אביו מן האב ולא מן האם. מבררת
הגמרא: והנה בגאולה מנלן שמוטלת מצות הגאולה על אחי אביו
מן האב יותר מן אחי אביו מן האם. משיבה הגמרא: אמר רבא (שם),
'משפחתו יגאלנו', ומבואר שמשפחתו הם אלו שחייבים
בגאולתו, ורק משפחת אב קרויה משפחה, שנאמר (במדבר א יח)
'ויגאלו על משפחתם לבית אבתם', אך משפחת אם אינה קרויה
משפחה, אם כן כשהתורה אמרה 'משפחתו יגאלנו' רק משפחת
האב חייבת בגאולתו. ונמצא אם כן ש'דודו' המוזכר שם הכונה
דווקא לדודו מן האב ולא מן האם, ומכאן למדה הברייתא שאף
דודתו האסורה לו אינה אלא באשת אחי האב מן האב ולא מן
האם.
מכיון שעסקה הגמרא בענין איסור ערוה התלוי באחיה מן האב
ומן האם, היא מבררת ענין זה באחות אשתו שאף היא אחת מן
הערוה: והדעת במשנה (לקמן צו) לגבי המקרה דלהלן, שיעקב
נשא את לאה ונולדה בת דינה, ומת יעקב או גירש את לאה
אשתו, ונישאה לחצרון ונולדה בתם יוכבד. הרי שדינה ויוכבד
אחיות מאמן לאה בלבד. ונשא חצרון גם את קטורה ונולדה בתם
שרה. והרי שיוכבד ושרה אחיות מאביהן חצרון בלבד. מת חצרון
או גירש את אשתו קטורה, ונישאה לבתואל ונולדה בתם רבקה.
הרי שרה ורבקה אחיות מאמן קטורה בלבד. ונשא בתואל גם את
חנה ונולדה בתם מלכה. הרי שרבקה ומלכה אחיות מאביהן

‘אחרי רבים להטות’ – והרי ‘אין הולכין בממון אחר הרוב’? יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשפ"ב

שאינו, אך לא ביארו מה ההבדל בין הדברים. ומבאר ה'תומים' (קיצור תקפו כהן ס"ק קכג): אין להוציא ממון מספק, וכיון שבכל רוב ומיעוט יש ספק בדבר ובית דין אינם יודעים האם הנידון הוא מהרוב או מהמיעוט, הרי אף שהרוב נוטה לצד אחד, אין מוציאים ממון מחזקתו, כי החזקה מסייעת למיעוט. מה שאין כן בבית דין, כיון שהתורה אמרה 'אחרי רבים להטות', הרי דעת המיעוט בטלה ודעת הרוב קובעת, ולדעתם הדין ברור וודאי, ונמצא שהוצאת הממון היא ללא כל ספק.

וב'קונטרס הספקות' (כלל ו ס"ק ב) הוסיף בשם מהר"ם חביב: בכל רוב ומיעוט אין בכוח הרוב להוציא מהמוחזק, כי היות ויש מיעוט השונה מהרוב, יכול לסמוך עליו ולטעון 'אני מן המיעוט'. מה שאין כן בבית דין, כיון שהתורה אמרה 'אחרי רבים להטות' ואסור למיעוט להורות נגד דעת הרבים (סנהדרין פח, א), אין כאן דעת מיעוט שיוכל המוחזק לומר 'קים לי' כדעת המיעוט.

הלכות סנהדרין פרק ח, הלכה א: **בית דין שנהלקו, מקצתן אומרים 'פא' ומקצתן אומרים 'חב' – הולכין אחר הרב; וזו מצות עשה של תורה, שנאמר: "אחרי רבים להטות".**

הקשו התוספות (בבא בתרא ג, ב. ד"ה דני): ההלכה היא ש'אין הולכין בממון אחר הרוב', ומי שמכר שור לחברו ונמצא נגחן, שאינו ראוי אלא לשחיטה, והקונה טוען שקנה לחרישה ומקח טעות הוא – אין המקח בטל, כי יכול המוכר לומר 'לשחיטה מכרתי לך'. ואף שהרוב קונים שור הראוי לחרישה, אין הולכים אחר הרוב להוציא ממון מיד המוחזק. ומדוע כאן אם רוב הדיינים מחייבים, מוציאים ממון מיד המוחזק? ויתירה מזו: אף בדיני נפשות החמורים הולכים אחר הרוב, ומדוע בממון אין הולכים אחר הרוב?

ותירו: רוב הקונים לחרישה אינו נחשב 'רוב חשוב' כמו רוב בית דין, ולכן אין מוציאים מיד המוחזק. ובמקום אחר (בבא קמא כז, ב. ד"ה קמ"ל) כתבו: ברוב דיינים נחשב המיעוט כמי

כיצד נוהגים במעוברת שנפטרה יום שני כ"ד ניסן ה'תשפ"ב

כלל וקוברים אותה כך (ואילו היה חי יתכן שהיה יוצא מאליו לאחר מיתתה).

אך ה'שפת אמת' (ערכין ז, א) כתב שאין להקשות מדברי הגמרא על המנהג, כי הביזיון הוא דווקא כאשר הוולד יוצא חי ולא כשמוציאים אותו מת (ולפי זה המטרה כאן היא עצם ההריגה, ולאחר מכן אפשר להוציא אותו ממעיה).

וסמך לכך ניתן למצוא בדברי רבינו גרשום בפירושו לגמרא (ערכין שם): "שאם היה העובר חי לאחר מיתת אמו והיה מפרנס ויוצא והיתה שופעת דם מאותו מקום ותתנוול בפני הכל", מה שאין כן כשמוציאים אותו מת.

ויש שהוסיפו, כי עיקר הניווול ביציאת הוולד לאחר מותה הוא משום שהדבר נעשה בפני שלוחי בית דין המוציאים אותה להריגה ושאר הציבור הנמצא שם (וכלשון רבינו גרשום "ותתנוול בפני הכל"), אולם כשמתה על מיטתה ומיילדים את הוולד בצנעה אין בכך ביזיון, ואין זה שונה מלידה רגילה הנעשית בדרך כלל בפני המיילדת (מעשה חושב ערכין שם).

הלכות סנהדרין פרק יב, הלכה ד: **אפלו היתה עברה – אין ממתינין לה עד שתלד; ומפני אותה כנגד בית הדין, עד שימות הולד תחלה.**

בהילתו של ה'בית מאיר' היה מנהג עתיק שכאשר אשה מעוברת הלכה לעולמה ל"ע, היו מוציאים את העובר ממעיה קודם הקבורה וקוברים אותו בנפרד.

אולם כשנודע על כך ל'בית מאיר' התנגד לדבר ואסר לעשות כן, שהרי מבואר בהלכה זו שמעוברת שהתחייבה מיתה, הורגים את העובר שבמעיה לפני הריגתה, כדי למנוע חשש שיישאר בחיים מעט לאחר מיתתה וייצא ממעיה וייגרם לנהרגת ביזיון שלא לצורך, וכל-שכן שאין לעשות מעשה בדיינים להוציא אותו ממעיה (בית מאיר יו"ד סי' ססד ס"ד).

והוסיף ה'בית מאיר' כי אין לומר שהביזיון הוא דווקא אם ייצא הוולד ממעיה חי ואילו כשמוציאים אותו מת אין בזה ביזיון, שכן הסברה נותנת להיפך שיציאת הוולד מת לאחר מיתתה הוא ביזיון גדול יותר, והכוונה בהלכה זו היא שמכים אותה כנגד בית ההיריון כדי שימות הוולד ולא ייצא

מצות קבורה, בהרוגי בית דין ובשאר מתים יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשפ"ב

ושני דינים שונים נאמרו בפסוק זה: א. איסור הלנת המת על האילן שנתלה עליו, והוא איסור בפני עצמו ולא מצד מצות הקבורה, ולכן אפילו אם אין אפשרות לקיים את מצות הקבורה, כגון שנתלה בערב שבת ואין פנאי לקבורו קודם השבת, מכל-מקום אסור להשאירו תלוי אלא יש להורידו מן העץ. ואיסור זה נאמר דוקא לגבי הרוגי בית דין, וטעמו מבואר

הלכות סנהדרין פרק טו, הלכה ז"ח: **ותולה אותו סמוך לשקיעת החמה, ומתיירין אותו מיד. ואם לו – עוברין עליו בלא-תעשה, שנאמר: "לא תלין נבלתו על העץ". ומצות עשה לקבור את כל הרוגי בית דין ביום ההריגה, שנאמר: "כי קבור תקברנו ביום ההוא".**

בפסוק נאמר: 'לא תלין נבלתו על העץ', כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלוקים תלוי, ולא תטמא את אדמתך'.

בית דין ביום ההריגה, אין כוונתו שמצות הקבורה נהגת רק בהרוגי בית דין ולא בשאר מתים, שהרי בפירוש כתב בהלכות אבל (פי"ב ה"א) לגבי כל המתים: 'שהקבורה מצוה, שנאמר כי קבור תקברנו', והטעם שחילק את הרוגי בית דין בהלכה בפני עצמה הוא מחמת החילוק שיש ביניהם לשאר מתים, כי בעוד שבשאר מתים המצוה מוטלת על קרובי המת, בהרוגי בית דין מוטלת גם מצות הקבורה על הבית דין.

(ש"ת שאנת אריה החדשות סי' ו')

בחלק הראשון של הפסוק: 'כי קללת אלוקים תלוי', כלומר: כאשר רואים אותו תלוי על העץ מזכירים את חטאו שקילל את ה' ונמצא שם שמים מתחלל (סנהדרין מו, א).

ב. חיוב קבורה הנוגה בכל המתים ולא רק בהרוגי בית דין, הנלמד מחלקו השני של הכתוב 'ולא תטמא את אדמתך', ולגבי טומאה אין הבדל בין הרוגי בית דין לשאר מתים וכולם מטמאים בשווה.

ולפי זה, מה שכתב הרמב"ם 'ומצות עשה לקבור כל הרוגי

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשפ"ב

עונש על פי עד אחד?

שהבן הוא בן י"ג שנה והוחזק לגדול, ולמה אין מענישים את הבן על סמך עדות זו?

ומבאר ה'צמח צדק (שם) שיש לחלק בין הדברים: העובדה ש"בני זה בן י"ג שנה" אינה מושג בפני עצמו "שהרי אינו מילתא דאיסורא" והמשמעות היא רק כלפי התוצאה שהבן חייב במצוות. ולכן מלכתחילה מקבלים את העדות רק בנוגע לחיוב הבן במצוות, וכיון שהעדות המחייבת במצוות היא של עד אחד הרי היא מטילה עליו איסורים ("לנדרים ולהקדשות..."), אבל אי אפשר להענישו על פי עדות זו, מה שאין כן בעניינים שיש להם משמעות מצד עצמם, כמו עדות שחתיכה זו היא חלב אסור, "על כרחך בתר גופו שדינן ליה ואיהו מילתא דאיסורא ונאמן בו עד אחד". ולכן יש כאן שני שלבים: א) העדות עצמה המחזיקה את הדבר באיסור ו"בשעה שהוחזק לא היה עדיין רק איסור ובגופו ממש" (ב) לאחר שהוחזק האיסור ממילא יש להעניש את מי שאכל דבר אסור.

הלכות סנהדרין פרק טז, הלכה ו: אינו צריך שני עדים למלקות, אלא בשעת מעשה; אבל האסור עצמו, בעד אחד יחזק. כיצד? אמר עד אחד: 'חלב כליות הוא זה', 'כלאי הכרם הם פרות אלו'... ואכל... אחר שחתרה בו – הרי זה לוקה, אף על פי שצריך האסור בעד אחד.

נמצינו למדים כי למרות שאין מענישים על פי עד אחד, הרי אם עד אחד העיד שדבר מסוים אסור, הרי זה איסור ממש ונענשים על כך. "דמה לי אם אכל חלב כליות ממש או אם אכל זה, כיון דרחמנא אסרו להדיא ואמרה שעד אחד נאמן לומר שחלב כליות הוא זה, א"כ הרי עבר אמימרא דרחמנא" (צמח צדק, שו"ת אה"ע סי' רו אות ה).

והקשה ה'פני יהושע' (קידושין סג, ב):

אמרו בגמרא (שם, והובא ברמב"ם לעיל הל' אישות פ"ב הכ"ג) שהאב שאמר "בני זה בן י"ג שנה ויום אחד כו" נאמן לנדרים ולהקדשות ולערכים אבל לא למכות ולעונשין" ואם מענישים על עבירה של איסור שנקבע על פי עד אחד, הרי האב העיד

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשפ"ב

מה נחשב 'איסור מוסיף'?

איסור' ואיך חל על החלב איסור 'נותר'? מבארת הגמרא שבי' איסור מוסיף' חל איסור על איסור (כלומר, כאשר באיסור השני ישנה תוספת איסור שלא היתה באיסור הראשון – מתוך שחלה התוספת, חל כל האיסור), וכאן האיסור הראשון (איסור חלב) היה רק איסור אכילה וכשהוקדשה הבהמה לקרבן, מתוך שנוסף בה איסור הנאה (מעילה בקדשים), חל על החלב גם איסור אכילה (שבקדשים).

ולפי זה יש לתמוה על מה שאמרו (חולין ק"ג, ב) שאם בישל חלב (בצירה) בחלב (בקמץ) אין איסור בשר בחלב חל על איסור חלב כי אין איסור חל על איסור (ואף לדעת הסבורים שאיסור בשר וחלב חל על איסור חלב, אין זה משום שהוא 'איסור מוסיף' אלא הדבר נלמד מפסוק מיוחד), והרי מחמת איסור בשר בחלב נוסף גם איסור הנאה?

אך לשיטת הרמב"ם הענין מובן: איסור הנאה בבשר וחלב אינו נחשב כ'איסור מוסיף', כיון שאין לוקים עליו, כי אילו היו לוקים על איסור הנאה (כדוגמא הנ"ל שהחלב (בצירה) הוא מבהמת קרבן והנאה של קדשים לוקים עליה) היינו אומרים כי כיון שלוקה על ההנאה, לוקה גם על האכילה, אבל בבשר וחלב שאין חיוב מלקות על ההנאה, לא שייך לחייבו על האכילה.

הלכות סנהדרין פרק יט הלכה ד: כל לאיתעשה שבתורה... שְׁלוֹקִין עֲלֵיהֶן – מֵאָה שְׁמוֹנֶה וְשִׁשִּׁים; וְאֵלוּ הֵן... (צב) הַאוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב; (צג) הַמִּבְשֵׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב.

הנהנה ממאכל האסור בהנאה, אם נהנה ולא אכל אינו לוקה (הלכות מאכלות אסורות פ"ח הט"ז), וכתב ה'מגיד משנה' (שם) שהטעם הוא כיון שכל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך הנאתם, ודבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה.

וכתבו אחרונים (שו"ת באר שבע סי' כח. משנה למלך הל' יסוה"ת פ"ה ה"ח) כי לדעת הרמב"ם גם איסור בשר בחלב, אף שנאמר בו פסוק מיוחד לאיסור הנאה (לא תבשל' השלישי) אין לוקין בו בהנאה ללא אכילה, ואכן במנין הלאוין שלוקים עליהם שבהלכה זו נמנו רק איסור אכילה ובישול ולא איסור הנאה. אמנם, לדעת הרמב"ן (בהשגותיו בשרוש שני) באיסור בשר בחלב לוקה גם על הנאה ללא אכילה.

וה'משנה למלך' (שם ד"ה והנה) הביא ראיה לשיטת הרמב"ם: שנינו (כריתות יג, ב): האוכל חלב מבהמת קרבן שלא הוקרב בזמנו והריהו 'נותר', חייב להביא שתי חטאות, אחת על שאכל חלב ואחת על שאכל 'נותר'. ואף שאין איסור חל על

נאמנות שני עדים

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשפ"ב

גזירת הכתוב, כדברי הרמב"ם במקום אחר (ה' יסוה"ת פ"ו) "נצטוונו לחתוך את הדין על פי שני עדים כשרים, ואע"פ שאפשר שהעידו בשקר".

ומשמעות הדברים היא (ראה לקוטי שיחות כ"א עמ' 62) שעדות של שני עדים היא לא רק אפשרות של בירור המעשה, אלא יש לה תוקף של ביצוע דין, ככתוב (דברים יט, טו): "על פי שני עדים יקום דבר".

ועניין זה בא לידי ביטוי גם בהסבר הטעם שהקרובים פסולים לעדות (לקוטי שיחות שם):

"זה שפסלה תורה עדות הקרובים, לא מפני שהם בחזקת אוהבים זה את זה, שהרי פסולין להעיד לו בין זכותו בין לחובתו, ואפילו משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה לזה, אלא גזירת הכתוב הוא" (הלכות עדות, פ"ג הט"ו). ונמצא, שגם כאשר אין חשש שהקרובים ישקרו, מכל-מקום נפסלו להעיד, כי עדות היא (לא רק בירור הסיפור, אלא) תוקף של דין תורה והתורה לא העניקה תוקף זה לקרובים.

הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה א': למה הצריכה תורה שני עדים? שכן שני עדים – ידון על פי עדותם, אף על פי שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר.

בביאור הטעם שהתורה נתנה נאמנות דווקא לשני עדים, מצינו שני הסברים:

האחד – כאשר שני אנשים מעידים את אותה עדות, מסתבר שהם דוברי אמת, כדברי התשב"ץ (ח"א סי' עז): "ויש לדקדק, מפני מה פסלה תורה עד אחד לממון... ונראה טעמו של דבר דוודאי עד אחד הבא להעיד... אפשר הוא שמעיד בשקר למען שְׁכַּח הוּא. מה שאין לחשוד בזה שני עדים כשרים, שאין לחשוד כלל לזרע ברוכי ה' שיהיו חצופין כל כך, שלא יתביישו זה מזה כיון שהם מוחזקים בכשרות". ולפי זה, היסוד לנאמנות שני עדים הוא הסברה שאין כאן חשש לשקר.

והשני – מדברי הרמב"ם כאן עולה שגם בשני עדים "אינו יודע אם באמת העידו או בשקר" אלא נאמנות מיוסדת על

בין תלמיד חכם לכהן גדול

שבת קודש כ"ט ניסן ה'תשפ"ב

איסור אינו חייב להעיד.

וטעם הדבר: מצינו בגמרא (ברכות יט, ב) שבאופנים מסוימים מותר לעבור על איסור ב'שב ואל תעשה' לצורך כבוד הבריות. ולכן, מותר להיטמא למת ולקבורו למרות שעל ידי כך לא יוכלו לקיים את מצות הקרבת הפסח (שאסור להקריבו בטומאה). ואולם, זהו דווקא בגנאי גדול, כגון מת המוטל ללא קבורה, אך מחמת גנאי קטן אין להתיר איסור, ורק מצוות של ממון שבין אדם לחברו הותרו גם מחמת גנאי קטן, כגון השבת אבדה שמי שלא לפי כבודו להתעסק באבדה, פטור מהשבה (תוספות שבועות ל, ב ד"ה אבל).

וזה ההבדל בין תלמיד חכם לכהן גדול: בתלמיד חכם, הגנאי להעיד בפני בית דין הקטן ממנו בחכמה אינו גדול כל כך, ולכן בכוחו לדחות רק עדות בעניני ממונות אך לא עדות באיסורים, אך לגבי כהן גדול עדות בפני בית דין נחשבת גנאי גדול ולכן אינו צריך להעיד אפילו באיסור (פרי יצחק א סי' נז).

הלכות עדות פרק א, הלכה ג': כהן גדול אינו חייב להעיד.

בהלכה הקודמת, לגבי תלמיד חכם, כתב הרמב"ם: "במה דברים אמורים (שאינו חייב להעיד) בעדות ממון, אבל בעדות שמפריש בה מן האיסור הולך ומעיד, שנאמר 'אין חכמה ואין תבונה לנגד ה'".

ולגבי כהן גדול כתבו התוספות (סנהדרין יח, ב ד"ה מעיד) שדינו כתלמיד חכם, ואף הוא מחויב להעיד בעדות איסור. ובדעת הרמב"ם נחלקו אחרונים: יש אומרים שדעתו כדעת התוספות, ואף שבהלכה זו לא חילק בכהן גדול בין עדות איסור לעדות ממון, הרי זה משום שסמך על דבריו בהלכה הקודמת, שהרי הטעם של 'אין חכמה ואין תבונה לנגד ה'" שייך בכל אדם, גדול ככל שיהיה (לחם משנה ומשנה למלך).

אך ה'כסף משנה' כתב שמכך שבכהן גדול הרמב"ם לא חילק בין עדות ממון לעדות איסור, משמע שגם בעדות

המשך ביאור למס' יבמות ליום ראשון עמ' ב

10 ששהו בעצמם והתעכבו מלהכנס תחת כנפי השכינה, ולא מיהרו
11 להתגיר.
12 הגמרא מביאה הוכחה לדברי אחרים: אמר רבי אבהו ואיתימא רבי
13 חנינא, מאי קרא – מהו הכתוב שמשמעת ממנו שיש להם למחר
14 את גיורם, ממה שאמר בועז לרות (רות ב יב), 'ישלם ה' פְּעֻלָּתִי, וְתָהִי
15 מְשַׁבְּרַתִּי שְׁלָמָה מֵעַם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לְחַסֹּת תַּחַת
16 כְּנָפִי, וְגוֹמֵר. ומשמעות 'אשר באת' היא, שמשום שמיהרת
17 להתגיר ולא התעכבת ישלם לך ה' את שכרך.

1 חנינא בנו של רבן גמליאל אומר, מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין
2 ויסורין באין עליהן, מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח קודם
3 גירותם. רבי יוסי אומר, הלא גר שנתגיר בקמן שגולד דמי, ולא
4 יתכן שהוא נענש על העבירות שעבר בגירותו. אלא מפני מה הם
5 מעוניין, לפי שאין בקריאין בקריאין מצות כושל, ומשום כך
6 הם מרבים להיכשל באיסורים ונענשים עליהם. אמא חנן אומר
7 משום רבי אלעזר, הם מעונים ביטורים לפי שאין עושין מצוות
8 מאהבה ומאהבת ה', אלא מיראה – מיראת הגיהנם והפורענות
9 האמורה לבא על עוברי עבירה. אחרים אומרים, הם מעונים מפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ג-כ"ט ניסן ה'תשפ"ב

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשפ"ב

הלכות סנהדרין

פרק שביעי

(1) דיינים בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דיין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמר.

1 א. אחד מבעלי דינין שאמר: איש פלוני ידון לי,
2 ואמר בעל דיני²: פלוני ידון לי - הרי אלו שני
3 הדינים, שברר זה אחד וזה אחד, הם³ בוררים להן
4 דין שלישי⁴, ושלשמן דנין לשניהן; שמתוך כך יצא
5 הדין לאמתו⁵. אפילו היה האחד שבררו בעלי הדין
6 חכם גדול וסמוך⁶, אינו יכול לכף את בעל דינו
7 שיידון אצל זה, אלא גם הוא בורר מי שיצא⁸.

(2) הצד שכנגד. (3) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. (4) אבל אין צורך שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישיב עימם (סנהדרין כג, א). (5) שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושלמי שם פרק ג, הלכה א אמרו: "מתוך שבררו מדרך זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדיין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדן, ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שייראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מדרך זכותו" אלא לומר, שהדיין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חברו, וכן הדיין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמתו. (6) בכתב יד תימן: שבירר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. (7) ראה לעיל פרק ד, הלכה א. (8) סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דיין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם, שאין זה ראוי לישיב עימו בדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שבירר חברו (רדב"ז וכן בחושן משפט שם).

8 ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול⁹, בין להיותו דין

9 בין להיותו עד עליו, אפילו קבל אחד מן הפסולים
10 בעברה¹⁰ פשני עדים פשרים להעיד עליו¹¹ או
11 פשלשה בית דין ממחין לדון לו, בין שקבל על
12 עצמו לאבד זכותו ולמחל מה שהיה טוען¹² על
13 פיהו, בין שקבל¹³ שיתן כל מה שישטען עליו חברו
14 בעדות זו הפסול או בדינו¹⁴: אם קנו מידו¹⁵ על זה
15 - אינו יכול לחזור בו¹⁶; ואם לא קנו מידו - יכול
16 לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין¹⁷, והוציא
17 הממון בדין זה הפסול¹⁸ או בעדותו - אינו יכול
18 לחזור¹⁹.

(9) לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא. (10) שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א-ג. (11) שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). (12) כלפי חברו הנתבע. (13) הנתבע. (14) ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדיניו". (15) שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובביאורו שם. (16) ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". (17) שאמר בית הדין: צא תן לו. (18) לדון. (19) שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה כוונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג-ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'.

19 ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין²⁰, ואמר
20 לו²¹: השבע לי בחיי ראשך²² והפטר, או השבע לי
21 בחיי ראשך ואתן לך כל מה ששטען²³: אם קנו
22 מידו - אינו יכול לחזור בו²⁴; ואם לא קנו מידו -
23 יכול לחזור בו עד שיגמר הדין²⁵. נגמר הדין ונשבע
24 פמו שאמר לו - אינו יכול לחזור, וחייב לשלם.

(20) שבועה חמורה, שאוחז ספר תורה בזרועו ואומר: הריני נשבע בה' אלוני ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח"ט). (21) התובע לנתבע. (22) שזוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. (23) שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטרו, שטוען הלווה קבלת כבר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. (24) סנהדרין כד, א ועמוד ב. (25) השבועה היא-היא הגמר דין כמו שאמרו (בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול

משמענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני, והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן משפט כ סעיף א וראוי להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר, וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראיה, אמר אין לי ראיה, אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם אמרו... אמר אין לי ראיה ורנו אותו וחייבוהו". והמהפס השמיט מן תיבת "ראיה" הראשונה עד תיבת "ראיה" השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך אחרי לשון רבינו.

ח. במה דברים אמורים? כשהיתה הראיה⁴⁰ אצל⁴¹ והעדים עמו במדינה; אבל אם אמר: אין לי עדים ואין לי ראיה, ולאחר מכן באו לו עדים ממדינת הים, או שהיתה החמת⁴² של אביו שיש שם השטרות מפקדת ביד אחרים, ובא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיתו - הרי זה מביא וסותר⁴³. ומפני מה סותר? מפני שיכול לטען ולומר: זה שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, מפני שלא היו מצויין אצלי. וכל זמן שיכול לטען ולומר: זה שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, מפני שלא היו מצויין אצלי, או מפני כך וכך אמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה, והיה ממש בדבריו - הרי זה לא סתם טענותיו, וסותר. לפיכך, אם פרש ואמר: אין לי עדים כלל, לא הנה ולא במדינת הים, ולא ראיה כלל, לא בידי ולא ביד אחרים - אינו יכול לסתור⁴⁴.

(40) שטר זכותו. (41) ברשותו. (42) שק עור. (43) סנהדרין לא, ב. (44) תוספתא שם פרק ו משנה ו. וכן בירושלמי שם הלכה י"ב: "עד שיכפור בראיותיו" ומפרש הפני משה' שאמר: אין לי ראיה כלל לא בידי ולא ביד אחרים, שוב אינו יכול לסתור.

ט. במה דברים אמורים?⁴⁵ בגדול שנתחייב⁴⁶, והביא ראיות והביא עדים אחר שסתם טענותיו; אבל יורש שהוא קטן בשמת מורישו, ובאו עליו טענות מחמת מורישו⁴⁷ אחר שהגדיל, ואמר: אין לי עדים ואין לי ראיה, ואחר שניצא מבית דין חייב אמרו לו אחרים: אנו יודעים לאביך עדות שתסתור בה דין זה, או אמר לו אחד: מורישך הפקיד⁴⁸ ראיה זו - הרי זה מביא מיד וסותר, שאין היורש קטן יודע כל ראיות מורישו⁴⁹.

(45) שאינו יכול לסתור. (46) מחמת עצמו. (47) נגד הנכסים שירש ממורישו. (48) בכתב יד תימן: הפקיד אצלי ראיה זו. (49) סנהדרין לא, א וכפסק רב נחמן שם. ואף על פי ששם כתוב: "ההוא ינוקא" - היה קטן, סובר רבינו כשנתבע לדין כבר היה גדול בשנים, שאם לא היה גדול לא היה רב נחמן נוקק לדונו כלל, שהרי זה כאילו מקבל עדות

לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע.

ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסת²⁶ והפקה²⁷, אם קנו מידו או אם נשבע זה שנהפקה עליו - אינו יכול לחזור בו²⁸.

(26) שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חייבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בביאורנו להלכות אישות פרק י"ב. (27) על התובע, שיישבע וייטול. "ואין לך שבועה שתיהפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). (28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה).

ה. והוא הדין במי שלא היה חייב שבועה, ואמר אשבע לך שבועה²⁹; אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו, אף על פי שקבל בבית דין³⁰ - חוזר עד שיגמר הדין וישבע³¹.

(29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. (30) שהתחייב. (31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב).

ו. מי שנתחייב בבית דין, והביא עדים או ראיה³² לזכותו - סותר את הדין, וחוזר הדין³³. אף על פי שקבר נגמר הדין, כל זמן שהוא מביא ראיה³⁴ - סותר³⁵. אמרו לו הדינים: כל ראיות שיש לך, הבא מבאן ועד שלשים יום! אף על פי שהביא ראיה לאחר שלשים יום - סותר את הדין. מה יעשה אם לא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים³⁶?

(32) הוכחה שבכתב. (33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). (34) שטר זכותו. (35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין. ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם פרע כבר". (36) סנהדרין שם, וכרבן שמעון בן גמליאל.

ז. אבל אם סתם³⁷ את טענותיו - אינו סותר. כיצד? אמרו לו: יש לך עדים? אמר: אין לי עדים. יש לך ראיה? אמר: אין לי ראיה. ודנו אותו וחיבוהו. פתן שראה שנתחייב, אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני! או שהוציא ראיה מתוך אפניתו³⁸ - אין זה פלוס, ואין משגיחין על עדיו ועל ראיתו³⁹.

(37) סגר. (38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים. (39) כי חוששים שמא שכרם להעיד שקר וזיין שטרותיו. והוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו

22 שְׁנִים. שְׁנָאֵמָר: לְנִטְתָּ אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטְתָּ¹⁰. הִטְיָתָךְ
23 לְטוֹבָה - עַל פִּי אֶחָד, לְרָעָה - עַל פִּי שְׁנַיִם. וְכָל
24 אֱלוֹ הַדְּבָרִים קִבְּלָה הֵם¹¹.

(2) משנה בסנהדרין כט, א. (3) חולין יא, א. (4) כגון כשר
ופסול. (5) שהם בעשרים ושלשה - סנהדרין קטנה,
כמבואר לעיל פ"ה, ה"ב. (6) משנה בסנהדרין ב, א.
(7) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (8) בכת"י
תימן: שעל זה הזהיר בתורה, ואמר. (9) על-פי אחד בלבד.
(10) אם אתה רוצה לנטות לרעה, אינה אלא אחרי הטייה
מרובה, שהיא של שנים. (11) שקיבל משה מסיני, ובמשנה
שם אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה
עמהם לטובה, אם-כן למה נאמר: אחרי רבים להטות? -
לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה -
על-פי אחד, הטייתך לרעה על-פי שנים". והשווה לעיל
פ"ה, ה"ג.

25 ב. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה¹² שְׁנֹחֲלָקוּ: שְׁנַיִם אוֹמְרִים
26 זָכָאִי, וְאֶחָד אוֹמֵר חֵיב - הֲרִי זֶה זָכָאִי. שְׁנַיִם
27 אוֹמְרִים חֵיב¹³, וְאֶחָד אוֹמֵר זָכָאִי - הֲרִי זֶה חֵיב.
28 אֶחָד אוֹמֵר זָכָאִי, וְאֶחָד אוֹמֵר חֵיב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֲנִי
29 יוֹדֵעַ, אוֹ שְׁאֵמָר שְׁנַיִם זָכָאִי אוֹ חֵיב, וְהַשְׁלִישִׁי
30 אוֹמֵר אֲנִי יוֹדֵעַ¹⁴ - וְיֹסִיפוּ הַדִּינִים שְׁנַיִם¹⁵. נִמְצָאוּ
31 חֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בְּדָבָר¹⁶. אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם
32 זָכָאִי, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים חֵיב - הֲרִי זֶה זָכָאִי. אָמְרוּ
33 שְׁלֹשָׁה חֵיב, וְשְׁנַיִם זָכָאִי - הֲרִי זֶה חֵיב. אָמְרוּ שְׁנַיִם
34 מֵהֶם זָכָאִי, וְשְׁנַיִם מֵהֶם חֵיב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֲנִי
35 יוֹדֵעַ¹⁷ - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם¹⁸. אָבָל אִם אָמְרוּ אַרְבָּעָה
36 זָכָאִי אוֹ חֵיב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֲנִי יוֹדֵעַ¹⁹, אוֹ שְׁאֵמָר
37 שְׁלֹשָׁה זָכָאִי, וְאֶחָד חֵיב, וְאָמַר אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ, בֵּין
38 שֶׁהָיָה זֶה²⁰ שְׁאֵמָר אֲנִי יוֹדֵעַ הוּא שְׁאֵמָר אֲנִי יוֹדֵעַ
39 בְּתַחֲלָה, בֵּין שְׁאֵמָר אַחֵר - הוֹלְכִים אַחֵר הָרִב²¹. הָיוּ
40 מִחֲצָה לְמִחֲצָה וְאֶחָד אוֹמֵר אֲנִי יוֹדֵעַ - הֲרִי אֱלוֹ
41 מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אַחֲרֵיהֶם²². וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק הַדָּבָר²³ -
42 מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שְׁבָעִים וְאֶחָד²⁴. הִגִּיעוּ
43 לְשִׁבְעִים וְאֶחָד, וְאָמְרוּ שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה חֵיב,
44 וְשְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה זָכָאִי, וְאֶחָד אוֹמֵר אֲנִי יוֹדֵעַ -
45 נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים עִמּוֹ עַד שִׁיחֹזֵר לְדַבְּרֵי הַצַּד הָאֶחָד,
46 וְנִמְצָאוּ שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְזֻפִּים אוֹ מְחִיבִין²⁵. וְאִם לֹא
47 חֹזֵר לֹא הוּא וְלֹא אֶחָד מֵהֶם - הֲרִי הַדָּבָר סָפֵק,
48 וּמַעֲמִידִין אֶת הַמָּמוֹן בְּחֻזְקַת בְּעָלָיו²⁶.

(12) הדין דיני ממונות. (13) שנאמר, אחרי רבים להטות
(סנהדרין כט, א וברש"י). (14) נמצא זה שאמר: איני יודע,
כאילו איננו במושב זה, ונשאר הדיון בשנים. וזה לא יתכן,
שהרי צריכים שלשה דיינים (שם, וברש"י). (15) תוספתא
שם פ"ו, מ"ד: "עד כמה מוסיפים - אין פחות משנים".
(16) שאף זה שאמר תחילה: "איני יודע" יכול לחזור ולדון
עמהם. ולא אמרו (סנהדרין יז, א) שאסור לו לחזור ולדון,
אלא בדיני נפשות (ראה לקמן פ"ט, ה"ב), אבל בדיני

שלא בפני בעל דין, ומתוך שהיה קטן כשמת מורישו לפיכך
קוראים לו: ינוקא (כסף משנה).

1 י. מִי שֶׁקִּנְיָ מִיָּדוֹ⁵⁰, שְׁאֵם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוֹנִי
2 וְיִשְׁבַּע⁵¹ - יִהְיֶה חֲבֵרוֹ נֶאֱמָן בְּטַעֲנוֹ וְיִטְלֵהוּ⁵² כָּל מָה
3 שֶׁשָּׁעַן בְּלֹא שְׂבוּעָה, אוֹ שְׁאֵם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוֹנִי
4 וְיִשְׁבַּע וְיִטְלֵה - אֶבֶד אֶת זְכוּתוֹ⁵³ וְאֵין לוֹ כְּלוּם וְיִפְטֹר
5 חֲבֵרוֹ⁵⁴, וְעֵכָר הַיּוֹם וְלֹא בָּא - נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים,
6 וְאֶבֶד אֶת זְכוּתוֹ⁵⁵. וְאִם הָבִיא רָאִיָּה שֶׁהָיָה אָנוּס
7 בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם⁵⁶ - הֲרִי זֶה פְטוֹר מִקְּנִיָּן זֶה, וְיִשְׁבַּע
8 שֶׁשִּׁתְּכַפְּנוּ חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁהָיָה מִקֵּדָם⁵⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
9 בְּזָה⁵⁸.

(50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין.
(51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם.
(52) התובע. (53) כאן מדובר כשקנו מהתובע.
(54) הנתבע. (55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על
תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור
ההלכה בנדרים כז, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין
נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא"
שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל
"אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנותו",
כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם
הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית
דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו
בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). (56) ולפיכך לא בא.
(57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כז, א)
"אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה
צז, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק
ג, הלכה ב: הַמִּתְּנָה אִם לֹא אַעֲשֶׂה כֵךְ בְּיוֹם פְּלוֹנִי יִהְיֶה כֵךְ
וְאִירֵעַ לוֹ אוֹנוֹס - "רבי יוחנן אמר אנוס כמאן דלא עבד".
וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. (58) השווה הלכות מכירה
פרק י"א, הלכה י"ד.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) שאין מטים בדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים
יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים
אומרים זכאי או חייב, והשלישי אומר: איני יודע. דיין
האומר: איני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

10 א. בֵּית דִּין שְׁנֹחֲלָקוּ, מִקְצָתָם אוֹמְרִים זָכָאִי,
11 וּמִקְצָתָם אוֹמְרִים חֵיב - הוֹלְכִין אַחֵר הָרִב². וְזוֹ
12 מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנָאֵמָר: אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטְתָּ.
13 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וּבִשְׁאָר דִּינֵי
14 אָסוּר וּמִתָּר³ וְטָמֵא וְטָהוֹר וְכִיּוּצָא בֵּהֶן⁴; אָבָל בְּדִינֵי
15 נִפְשוֹת⁵, אִם נִחְלָקוּ בְּזֶה הַחוּטָא אִם יִהְיֶה אוֹ לֹא
16 יִהְיֶה: אִם הָיוּ הָרִב מְזֻפִּים - זָכָאִי, וְאִם הָיוּ הָרִב
17 מְחִיבִין - אֵינוֹ נִהְיָ עַד שִׁיְהִיוּ הַמְּחִיבִין יָתֵר עַל
18 הַמְּזֻפִּים שְׁנַיִם⁶. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁷ לְמִדּוֹ, שְׁעַל זֶה
19 הִזְהִירָה תּוֹרָה וְאָמְרָה⁸: לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעָה.
20 כְּלוּמָר: אִם הָרִב נוֹטִים⁹ לְרָעָה לְהִרְג - לֹא תִהְיֶה
21 אַחֲרֵיהֶם, עַד שִׁיטּוֹ הִטָּה גְדוּלָּה וְיֹסִיפוּ הַמְּחִיבִין

לו זכות. וראה בסמוך אות ג. ומעניין פירושו של רבי מאיר הלוי (בן דורו של הרמב"ם) הובא בקהלת יעקב לר"י אלגזי, ערך פטור, שכונת דבריהם: "פוטרים אותו" לומר, פוטרים אותו מיד למיתה, ואין מענים את דינו עד למחר כבשאר הנידונים. וכיוצא בזה שנינו (שבועות לט, א) "אם אמר (זה שנתחייב שבועה ואיימו עליו על חומר עונש השבועה) איני נשבע - פוטרים אותו מיד", ומפרש רש"י: אין משהים אותו, ועל כרחו ישלם מיד (תורה תמימה, שמות כג, ב). כי בכל מקרה יש צדדים לזכות ע"פ אופנים וחוקים, כגון אולי לא היה שפוי בדעתו, וכדומה, כמו שמקובל היום באומות הנאורות, שמעמידים לכל פושע ורוצח סניגור להשתדל בהצלתו ולהפוך בזכותו, וכיון שבית-דין זה לא נודעה לו שום זכות להצילו, אפילו בדרך הרחוקה ביותר, מוכח שאינו בקי בדינים, או שהחליט המשפט במהירות בלי עיון מספיק (מהר"ץ חיות בהגהותיו לסנהדרין שם).

ממונות אפילו המסתפק חוזר ודן, שאינו גרוע מאחד התלמידים, שמלמד בדיני ממונות בין זכות ובין חובה (לקמן פ"א, ה"א). וכן נראה מפירושו רבינו חננאל שם, שכל הסוגיא אינה עוסקת אלא בדיני נפשות (רדב"ז ולחם-משנה). (17) נמצא שאין כאן הטייה לא לזכות ולא לחובה. (18) כמו שאמרנו בתוספתא הנ"ל "לעולם מוסיפים הדיינים עד שיגמר הדין". (19) אע"פ שהדין "המסתפק" הוא כמי שאינו, בכל זאת נשאר עדיין בית-דין שלם, וכשמוסיפים דיינים עושים "בית-דין שקול" אפילו לכתחילה, כמבואר בסנהדרין יז, א. (20) זה החמישי מהם. (21) ירושלמי שם פ"ה, ה"ה: "למה מוסיפים דיינים, שאם היו שנים מן הראשונים מזכים ואחד מן האחרונים, ליגמר הדין בשלשה". ומפרש רבינו: "ואחד מן האחרונים" - שגם הוא מזכה, והשני מן האחרונים מחייב, והראשון נשאר בספקו - בכל זה הולכים אחר הרוב (הרשב"א בהבנת דברי רבינו, וכן בביאור הגר"א לחו"מ סי' יח, סק"ו). ואם שנים אומרים זכאי, ואחד - חייב, ושנים אומרים אינו יודע, צריכים להוסיף, כיון שאין כאן רוב נגד השנים המסתפקים, כי לדעת רבינו גם "המסתפקים" הרי הם כישנם (רשב"א הנ"ל, וכן בסמ"ע לחו"מ סי' יח ס"ק ה, ובש"ך שם). (22) כנ"ל אות טז, ולא חזר רבינו כאן אלא להשמיענו את סוף דבריו שמוסיפים עד שבעים ואחד. (23) שתמיד היו מחצה למחצה ואחד מסתפק. (24) שאין דיני ממונות עדיפים מדיני נפשות שאין מוסיפים בהם אלא עד שבעים ואחד, כמבואר בסנהדרין מ, א (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). (25) שם, לענין דיני נפשות, וממנו למד רבינו לדיני ממונות (לחם-משנה). (26) שם מב, א "אומר בדיני ממונות נזדקן הדין" (הגר"א שם ס"ק יד).

1 ג. פל מי שאמר איני יודע - אינו צריך לתת טעם
2 לדבריו ולהודיע מאי זה טעם בא לו הספק²⁷, פדרך
3 שפראה המזכה מאי זה טעם מזכה, והמחייב מאי
4 זה טעם מחייב²⁸.

(27) סנהדרין יז, א: זה שאמר איני יודע - כמו שאינו הוא, ואם אמר טעם - אין שומעים לו. כלומר, אינו צריך לנמק את טעמי ספקו, וראה ברש"י שם ד"ה: ואי אמר (לחם-משנה). (28) ראה לקמן פ"י, ה"א-ד.

פרק תשיעי

(1) סנהדרין שראו כולם לחובה - פטור. סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשות, ואחד אומר: איני יודע. סנהדרי גדולה שנחלקו בדיני נפשות, שלושים וחמישה מזכים, ושלושים ושישה מחייבים, איך חותכים את הדין.

5 א. סנהדרין שפחתו פלם בדיני נפשות תחלה²,
6 ואמרו פלן חייב - הרי זה פטור³, עד שיהיו שם
7 מקצת מזכין שיהפכו בזכותו, וירבו המחייבין, ואחר
8 כך יתרגו⁴.

(2) מיד בהתחלת הדין. (3) סנהדרין יז, א "סנהדרי שראו כולם לחובה - פוטרים אותו". והטעם, כיון שצריך להלין את דינו עד למחר, כדי לחפש אחריו זכות (ראה לקמן פ"א, ה"א), אלה שחייבוהו כולם פה אחד, שוב לא ימצאו

9 ב. סנהדרי קטנה⁵ שנחלקו בדיני נפשות, שנים
10 עשר אומרים זכאי, ואחד עשר אומרים חייב - הרי
11 זה זכאי⁶. שנים עשר אומרים חייב, ואחד עשר
12 אומרים זכאי⁷, או שאמרו אחד עשר זכאי, ואחד
13 עשר חייב, ואחד אומר איני יודע, אפלו עשרים
14 ושנים מזכין או מחייבין, והאחד אומר איני יודע⁸
15 - יוסיפו שנים⁹. זה שאמר איני יודע - הרי הוא
16 כמי שאינו, שהרי אינו חוזר ומלמד חובה¹⁰.
17 ונמצאו אחר התוספת עשרים וארבעה חוץ מזה
18 המסתפק. אמרו שנים עשר זכאי, ושנים עשר חייב
19 - הרי זה זכאי¹¹. אחד עשר אומרים זכאי, ושלושה
20 עשר אומרים חייב, אף על פי שהאחד מן
21 הראשונים¹² אומר איני יודע - הרי זה חייב, שהרי
22 המחייבין רבו בשנים. אמרו שנים עשר זכאי, ושנים
23 עשר חייב, ואחד אומר איני יודע¹³ - מוסיפין שנים
24 אחרים¹⁴. וכן מוסיפין והולכין¹⁵ עד שיירבו המזכין
25 אחד ויהא זכאי, או ירבו המחייבין שנים או יותר
26 ויהא חייב¹⁶. היו אלו כנגד אלו ואחד אומר איני
27 יודע¹⁷, או שהיו המחייבין יותר אחד בלבד¹⁸ -
28 מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד. הגיעו לשבעים
29 ואחד, שלשים ושלשה אומרים זכאי, ושלשים
30 וחמשה אומרים חייב - הרי זה זכאי. שלשים ושלשה
31 אומרים חייב, ושלשים וחמשה אומרים זכאי¹⁹ -
32 דנים אלו כנגד אלו, עד שיראה אחד מהן דברי
33 חברו ומזכין אותו²⁰ או מחייבין אותו²¹. ואם לא
34 ראה - גדול שפדינים אומר: נזדקן הדין²²! ופוטריין
35 אותו. שלשים וחמשה אומרים חייב, ושלשים
36 וחמשה אומרים זכאי, ואחד אומר איני יודע -
37 פוטריין אותו²³. ארבעה ושלשים אומרים זכאי,
38 ושלשים ושלשים אומרים חייב, ואחד אומר איני יודע
39 - חייב, שהרי רבו המחייבין שנים²⁴.

(5) שהיא של עשרים ושלשה. (6) שהטייתן לטובה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לרעה על-פי שלשה (סנהדרין מ, א וברש"י). (22) "זקן דין זה ועמוק וקשה, וצריך להמתין בו" (שם, מב, א וברש"י). (23) שספק נפשות להקל, ומדובר כאן בבית-דין הגדול שהוא של שבעים ואחד, ונחלקו הדעות מתחילה בהרכב כזה. (24) וזה שאמר: איני יודע, הרי הוא כמי שאינו.

- ג. בית דין הגדול שפא²⁵ להם מחלקת, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות בין בדיני תורה²⁶ - אין מוסיפין עליהן²⁷, אלא דנין אלו פנגד אלו, והולכין אחר הרב שלהן. ואם בדין אחד מן הנהרגין נחלקו²⁸ - דנין אלו פנגד אלו, עד שיפטר והו או יתחייב²⁹.

(25) בכת"י תימן: שבאה. (26) בכת"י הנ"ל: בדין מדיני התורה. כגון איסור והיתר, טמא וטהור. (27) שאין אנו מוצאים במשנה (סנהדרין מ, א) הוספה אלא עד שבעים ואחד ולא יותר, וכן אמרו (שם מב, א) "כשם שאין מוסיפים על בית-דין של שבעים ואחד" וכו'. (28) בכת"י הנ"ל: מן הנהרגים בפניהם. כלומר, שהדיון נוגע כלפי נאשם העומד להיחרג על פיהם, והשאלה נשאלת למעשה להחיותו או להרגו, ואז לא מספיק רוב רגיל, אלא צריך שירבו המחייבים שנים (רדב"ז בתשובותיו ח"ה אלף תרצ), והשווה לעיל פ"ח, ה"א: "אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג או לא יהרג" הרי שרוב על-פי שנים, נדרש בעיקר כלפי מעשה מסויים, ולא ב"דין נפשות" שאינו אלא דיון הלכתי גרידא. (29) "שיראה אחד מהם דברי חברו", וכמבואר לעיל סוף ה"ב.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשפ"ב

פרק עשירי

(1) דין הנוטה אחר דברי חברו, לא על פי טעם עצמו. האיסור ללמד חובה בדיני נפשות, אחרי שלימד זכות מתחילה. מה מותר לתלמיד לענות בדיני נפשות. בית דין שטעה בדיני נפשות ורוצה לסתור את דינו.

- א. אחד מן הדינים בדיני נפשות שהיה מן המזפין או מן המחיבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר בלא תעשה. ועל זה נאמר: ולא תענה על רב לנטות². מפי השמועה³ למדו, שלא תאמר בשעת מנין⁴: די שאהיה פאיש פלוני! אלא אמר מה שלפניך⁵.

(2) לנטות אחר דעת אחרים. (3) שקיבלו חכמינו איש מפי איש. (4) מניין הדיעות לאן נוטה הרוב. (5) תוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ד "לנטות אחרי רבים - שלא תאמר בשעת הדין דיו לעבד שיהא כרבו, אמור מה שבדעתך". ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ז אמרו: "לא תענה אפילו אחר מאה" והכוונה כנ"ל כמבואר ב"מראה הפנים" שם. ורבינו בספר המצוות לא תעשה רפג מביא זה בשם המכילתא, והוא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי לפסוק זה.

מספיקה על-פי אחד (לעיל פ"ח, ה"א). (7) והטייה לרעה אינה אלא על-פי שנים (שם). (8) נמצא זה שאמר: איני יודע, כמי שאינו, ואין דנים דיני נפשות בפחות מכ"ג (סנהדרין מ, א וברש"י). (9) שם, נמצאו כולם עשירים וארבעה, י"א מהם יזכו וי"ג יחייבו, הרי הטייה לרעה על-פי שנים (שם יז, א וברש"י). (10) שם, משום חומר דיני נפשות אין לו לחזור וללמד חובה, אבל ודאי אם ירצה ללמד זכות - רשאי, שהרי אפילו מי שלימד חובה חוזר ומלמד זכות, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכן דעת ה'תוספות' שם, לג, ב ד"ה אחד. ומטעם זה פסק רבינו לעיל פ"ח, ה"ב: העוסק בדיני ממונות, שאפילו הדיין שאמר איני יודע - חוזר ודן (ראה בבאורנו שם אות טו), שהרי בדיני ממונות מה שהוא חובה לזה - הוא זכות לבעל-דין השני (כסף-משנה). (11) שספק נפשות להקל. ואע"פ שאין עושים בתחילה בית-דין שקול (=זוגי) - במוסיפים, עושים אפילו לכתחילה (סנהדרין יז, א). וכן אין כאן צורך בהטייה של אחד, כי זה לא נאמר אלא כשבית-הדין לא היה אלא עשירים ושלשה, וכשאחד מהם אמר איני יודע, נמצא בית-דין זה חסר הוא, ואין גומרים בו דיני נפשות, אבל כאן יש בית-דין שלם, מזכים את הנהרג מכח ספק נפשות ולהקל (לחם-משנה). וב'תוספות' יו"ט' לסנהדרין פ"ה מ"ה, מגיה בדברי רבינו כאן: אמרו י"ג זכאי וכו', שכל כ"ה הדיינים השתתפו בדין, וי"ג אמרו זכאי, כי זה שאמר תחילה איני יודע, חזר ולימד זכות, באופן שיש כאן הטייה לטובה על-פי אחד. (12) בין שהוא המסתפק הקודם, בין שהוא אחר, והמסתפק חזר ולימד זכות. (13) כאן מדובר, שמתחילה היו י"ב מחייבים וי"א מזכים, והוצרכו להוסיף שנים והרי הם כ"ה, ואחד מן השנים הנוספים אמר: איני יודע. (14) כיון שאחד מן הנוספים אמר "איני יודע", הרי הוא כאינו, ולעולם צריך שיוסיפו שנים, כמו ששינו בתוספתא סנהדרין פ"ו, מ"ד: "שעד עכשיו לא הוסיפו אלא אחד" (לחם-משנה). והטעם שאין מוסיפים אלא שנים, מפני שמעכשיו צריך להוסיף לישא וליתן מחדש, וכשיוסיפו שנים, כל דיין מהקודמים יעמיק במשאו ומתנו, בנדעו ששנים חדשים נגדו, אבל אם לא יוסיפו אלא אחד, כל דיין מהקודמים לא יחוש לו, ויעמיד דעתו כפי סברתו הקודמת, באמרו: "גם לי לב כמוהו" (אור שמח). (15) בכל פעם כשאחד מן הנוספים יאמר: איני יודע. (16) כי בשעת גמר דין, יכול גם המלמד זכות לומר: חייב, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. ואז אפילו אחד מן הנוספים יאמר: איני יודע, אין צורך להוסיף שנים אחרים, כי כל שיש רוב, אין מוסיפים במסתפק החדש מן השנים הנוספים (לחם-משנה). (17) כגון שבתחילה היו י"ב מחייבים כנגד י"א מזכים והוסיפו שנים, וזיכה האחד, והשני אמר: איני יודע, נמצאו אלו כנגד אלו, ואחד אינו יודע (אור שמח). (18) שבתחילה היו י"א כנגד י"א, והוסיפו שנים, וחייב האחד, והשני אמר: איני יודע, והוסיפו עוד שנים, וזיכה האחד, והשני - חייב, נמצאו המחייבים יותר אחד בלבד. (19) וכבר נתבאר (לעיל פ"ח ה"א) שאין הטייה לרעה על-פי אחד. (20) שאחד מן המחייבים יעבור למזכים, ויהיה לו רוב מזכים. (21) שאחד מן המזכים יעבור למחייבים, והיה שלשים ושבעה מחייבים, ול"ד מזכים, ויש כאן הטייה

15 וְלֹא יֵרָאוּ עֲצָמָן בְּדִאֲוִיָּה¹⁷ לְחַלֵּק עָלָיו¹⁸. אֵלָּא יֹאמַר
16 כָּל אֶחָד¹⁹ דְּבֵר הִנְרָאָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ.

(16) אלא מן הקטנים שבהם. (17) בכתב יד התימנים: כדאי.
(18) שם לו, א, שנאמר לא תענה על רב (=רב חסר יו"ד כתוב), לא תענה על רב, כלומר הגדול, שלא תחלוק על המופלא של בית דין. וסובר רבינו, שאין הכוונה, שאסור לענות אחרי הגדול, שהרי להיפך, אסור לו לשתוק, כמבואר בסמוך הלכה ח, אלא כוונת הכתוב, שראוי לעשות בסדר כזה, שלא יצריכו לענות אחרי הגדול, שמא יתביישו ממנו ולא ירצו לחלוק עליו (לחם משנה). וראה בספר המצוות לא תעשה רפג, שכל זה הוא איסור לאו. (19) לפני שיפתח הגדול. והשווה לקמן פרק י"א, הלכה ו.

17 ז. וְכֵן אֵין פּוֹתִיחִין²⁰ בְּדִינֵי נִפְשוֹת לְחוּבָה, אֵלָּא
18 לְזִכּוֹת. בִּיצֵד? אֹמְרִים לָזֶה שֶׁחָטָא: אִם לֹא עֲשִׂיתָ
19 דְּבֵר זֶה שֶׁהָעִידוּ בּוֹ עָלֶיךָ - אֵל תִּירָא מִדְּבָרֵיהֶם²¹.

(20) מתחילים במשא ומתן. (21) שם לב, ב, שכן מצונו בתורה (במדבר ה, יט) "והשביע אותה הכהן ואמר... אם לא שכב איש אותך... הינקי ממי המרים" (=תחילת התנאי לזכות) - מכאן שפותחים בדיני נפשות תחילה לזכות.

20 ח. אָמַר אֶחָד מִן הַתְּלִמִּידִים בְּדִינֵי נִפְשוֹת: יֵשׁ לִי
21 לְלַמֵּד עָלָיו חוּבָה - מְשַׁקֵּין אוֹתוֹ²². אָמַר: יֵשׁ לִי
22 לְלַמֵּד עָלָיו זִכּוֹת - מַעְלִין אוֹתוֹ עִמָּהֶן לְסִנְהֶדְרִין²³.
23 אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאִינוּ יוֹרֵד מִשֵּׁם
24 לְעוֹלָם; וְאִם אֵין מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו - אִינוּ יוֹרֵד מִשֵּׁם
25 כָּל הַיּוֹם כָּלֹ²⁴. אָפְלוּ אָמַר הַגִּדּוֹן עֲצָמוֹ: יֵשׁ לִי
26 לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי זִכּוֹת - שׁוֹמְעִין לוֹ²⁵ וְעוֹלָה לְמִנְיָן²⁶;
27 וְהוּא שִׁיחֶיהָ מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו.

(22) שם מ, א, שנאמר (שם לה, ל) "ועד אחד לא יענה בנפש למות" (סנהדרין לד, א). ולענין דיני ממונות ראה לקמן פרק י"א, הלכה א. (23) שם, וכמו שדרשו שם: "למות אינו עונה אבל לזכות עונה". (24) שם מב, א, "כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו" ומפרש רש"י: שאם יורידוהו היום לעין כל, בושה היא לו. (25) שם מ, א. (26) דבר זה קשה להולמו, שהרי אדם קרוב הוא אצל עצמו ואיך יעלה למניין הדיינים, ובהגהות הרש"ש לסנהדרין שם החליט, שיש כאן טעות סופר, וזה שייך למשפט הקודם העוסק באחד מן התלמידים, ושם צריך להיות: "שומעים לו ועולה למניין" וכו'. ויש להעיר, שרבינו לא מנה כאן ולא לקמן פרק י"א, שעידי דיני נפשות אינם ראויים ללמד לא זכות ולא חובה, כמבואר שם לד, א, ואולי סמך על מה שיכתוב דין זה לקמן הלכות עדות פרק ה, הלכה ח. ראה בבאורנו שם.

28 ט. בֵּית דִּין שִׁטְעוּ בְּדִינֵי נִפְשוֹת וְחִיבּוּ אֶת הַפֶּטוּר
29 וְגִמְרוּ דִּינּוֹ לְחוּבָה, וְנִרְאָה לָהֶם הַטַּעַם שֶׁיִּסְתָּרוּ בּוֹ
30 אֶת דִּינּוֹ בְּדִי לְזִכּוֹתוֹ - סוֹתְרִין, וְחוֹזְרִין וְדִנִּין אוֹתוֹ²⁷.
31 אֲבָל אִם טָעוּ וּפִטְרוּ אֶת הַמְּחִיב הַרִיגָה - אֵין סוֹתְרִין
32 אֶת דִּינּוֹ, וְאֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ²⁸. בְּמָה דְּבָרִים
33 אֹמְרִים²⁹? בִּשְׁטָעוּ בְּדִבְרֵי שְׂאִין הַצְדוּקִין³⁰ מוֹדִין

1 ב. וּבְכָלֵל לֹא זֶה: שְׁלֹא יַחְזֹר הַמְּלַמֵּד זִכּוֹת בְּדִינֵי
2 נִפְשוֹת לְלַמֵּד חוּבָה, שְׁנֵאָמַר: לֹא תַעֲנֶה עַל רַב
3 לְנִטָּת⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֹמְרִים? בִּשְׁעַת מִשְׁא וּמִתָּן⁷;
4 אֲבָל בִּשְׁעַת גִּמְרָה דִּין - יֵשׁ לְלַמֵּד זִכּוֹת לְחִזּוֹר
5 וּלְהַתְּמִנּוֹת עִם הַמְּחִיבִים⁸.

(6) לנטות מדעתך הראשונה (רדב"ז). ומקור הדרש במכילתא פרשת משפטים: "אזהרה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות" ומפרש רבינו, שהכוונה, אחר שלימד זכות לא ילמד חובה (מראה הפנים לירושלמי סנהדרין פרק ד, הלכה ז), והשווה ספר המצוות שם. ורש"י לסנהדרין לב, א אומר: סברה היא, שהרי אמרה תורה (במדבר לה, כה) "והצילו העדה". (7) מתוך שאתה אומר לו שלא לחזור, הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו ושמא ימצא ראיות נכונות (רש"י שם). (8) שחיפש כבר הכל, ועכשיו ראה שטעה (סנהדרין לד, א וברש"י).

6 ג. תְּלִמִּיד⁹ שֶׁהֵיחָה מְזִכָּה¹⁰ וְמָתָן¹¹ - רֹאֵין אוֹתוֹ כְּאִלּוֹ
7 הוּא מְזִכָּה בְּמִקּוֹמוֹ¹².

(9) היושב כמתמחה לפני שורות הדיינים, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ז. (10) שהוציא דבריו וטעמו לאור. (11) טרם שעמדו למניין. (12) שם מג, א "רואים אותו כאילו הוא חי ועומד במקומו". ומכאן, שאם היה מחייב ומת אינו כלום, נמצא המת המזכה מצטרף עם המזכים, והמת המחייב אינו מצטרף עם המחייבים (רדב"ז).

8 ד. אָמַר אֶחָד: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זִכּוֹת, וְנִשְׁתַּתֵּק¹³
9 אוֹ מֵת קָדָם שֶׁיִּלְמַד זִכּוֹת וְיֹאמַר מֵאֵי זֶה טַעַם מְזִכָּה
10 - הֲרִי הוּא כְּמִי שְׂאִינוֹ¹⁴.

(13) נאלם. (14) סנהדרין שם.

11 ה. שְׁנַיִם שְׂאֵמְרוּ טַעַם אֶחָד, אָפְלוּ מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת
12 - אֵין נִמְנִין אֵלָּא בְּאֶחָד¹⁵.

(15) שם לד, א, שנאמר (תהלים סב, יב) "אחת דיבר אלוקים, שתיים זו שמעתי - מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות" ומפרש רש"י: לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד, ובוודאי אחד מהם (=מהדיינים) טועה. ואין צריך לומר אם שניהם אמרו טעם ממקרא אחד שאין נמנים אלא כאחד (כסף משנה). ובש"ך לחושן משפט כה, סעיף קטן יט, סובר שיש טעות בנוסח שלפנינו והגירסה הנכונה היא: "שניים שאמרו טעם אחד משני מקראות" וכו', ותיבת אפילו איננה. ולדבריו אין צורך שיהיו ל"ו טעמים לכל פסק דין, וכי יעלה על הדעת, אם יאמר אחד, פלוני חייב מיתה, שעבר על לא תרצח, וכן השני, וגם השלישי יאמר כמותו, שלא יהרגוהו? וודאי שיחייבוהו, למרות שרובם דנוהו מכוח אותו פסוק. ולא נתכווין רבינו אלא לומר, שאם שניים אמרו אותו טעם משני מקראות, וודאי אחד מהם טעה, ואינם נמנים אלא אחד, וכאמור לעיל בשם רש"י.

13 ו. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאִין מִתְּחִילִין בְּדִינֵי
14 נִפְשוֹת מִן הַגִּדּוֹל¹⁶. שְׂמָא יִסְמְכוּ הַשָּׂרָר עַל דַּעְתּוֹ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ³¹ וְאֵל אִם טָעוּ בְּדָבָר שֶׁהֶצְדֻקִּין מִדִּין בִּזְיוֹן -
2 מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לְחֻבָּה³³. מִיָּצֵד? אָמְרוּ: הֵבֵא עַל
3 הָעֵרֶוּהָ³⁴ שְׁלֹא בְּדִרְכָּה³⁵ - פֶּטֹר, וּפְטָרוֹהוּ - מִחֲזִירִין
4 אוֹתוֹ וּמִמִּיתִין אוֹתוֹ³⁶; וְאֵל אִם אָמְרוּ: הַמַּעֲרָה³⁷
5 שְׁלֹא בְּדִרְכָּה - פֶּטֹר, וּפְטָרוֹהוּ - אֵין מִחֲזִירִין
6 אוֹתוֹ³⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(2) מדברי סופרים, אבל מדין תורה דן אפילו אחד, כמבואר לעיל פ"ב, ה"י. (3) מבואר לעיל פ"ה, ה"ג. (4) משאו ומתנו של דין. (5) לעיל פ"י, ה"ז: "אומרים לזה שחטא, אם לא עשית דבר זה... אל תירא מדבריהם". (6) דיין אחד המכריע לצד זה או אחר, והולכים אחר הרוב. (7) מבואר לעיל פ"ח, ה"א. (8) אם ראה בית-דין שטעה בדין - סותרו וחוזר ודן. (9) פ"י, ה"ט. (10) היושבים בשלש שורות לפני הדיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (11) מבואר לעיל פ"י, ה"ח. (12) שנאמר "לא תענה על ריב לנטות", וכמבואר לעיל פ"י, ה"ב. (13) שם. (14) מותר לגמור, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", ועיקר משפט - זה גמר הדין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד ובביאורו). (15) סנהדרין לד, ב, שנאמר (במדבר כה, ד) "והוקע אותם לה' נגד השמש". (16) אם רצו. (17) אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון - אין פוסקין את דינו לחובה, אלא מלינים את דינו עד למחר, שמה ימצאו בלילה זכות (סנהדרין לב, א וברש"י). ושם לה, א דרשוהו מהפסוק (ישעיה א, כא) "צדק ילין בה", ומפרש רש"י: רגילים היו להלין את הדין כדי לצדקו. וכן דרשו: "אשרו חמוץ" (שם יז) - אשרו דיין שמחמץ את דינו. ומפרש רש"י: שמשהה ומלינו כדי להוציאו לאמיתו.

- 29 ב. לְפִיכָף אֵין דִּינִין דִּינֵי נַפְשׁוֹת לֹא עָרֵב שִׁבְתָּ וְלֹא
30 עָרֵב יוֹם טוֹב; שְׁמָא יִתְחַיֵּב, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִרְגֹּו
31 לְמַחֲרָ¹⁸, וְאֶסֶר לְעֲנֹת¹⁹ אֶת דִּינוֹ וּלְהַנִּיחוֹ אַחֵר
32 הַשִּׁבְתָּ²⁰. אֲלֹא אוֹסְרִין אוֹתוֹ²¹ עַד אֶחָד בַּשִּׁבְתָּ,
33 וּמִתְחִילִין בְּדִינוֹ.

(18) שאין מיתת בית-דין דוחה שבת ויו"ט, כמבואר בהל' שבת פכ"ד, ה"ז: "שנאמר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא ישרפו בשבת, מי שנתחייב שריפה, והוא-הדין לשאר עונשים". (19) להשהות. (20) שזהו צער לו, שמצפה כל שעה למיתה, אחרי שנגמר דינו (סנהדרין לה, א וברש"י). ושם אמרו, שלא יתכן לדנו בערב שבת ולגמור דינו בראשון בשבת, שמה ישכחו את טעמיהם שנשאו ונתנו ודקדקו בהם ביום ששי. (21) בבית הסוהר, כדברי רבינו בהל' רוצח פ"ד, ה"ג.

- 34 ג. דִּינֵי מַמוֹנוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂדֵינִין אוֹתָן בְּכָל יוֹם מִן
35 הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת,
36 מִדְּבָרֵיהֶם לְמַדּוֹ²² שְׁאֵין דִּינֵין בְּעָרֵב שִׁבְתָּ²³.

(22) בכת"י התימנים תיבה זו איננה, וכן מצא הכסף-משנה בכת"י ישן. (23) ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ו, משום כבוד השבת, שטרודים בו להכין צרכי שבת (פני משה). וגם הדיינים עצמם צריכים להיות מתונים בדין, ובערב שבת הם טרודים (סמ"ע לחו"מ סי' ה, ס"ק ג). ובנוגע לדיון דיני

(27) שם לג, ב, שנאמר (שמות כג, ז) "ונקי... אל תהרוג" ומפרש רש"י: נקי מן החטא ואף על פי שנתחייב בדין. (28) שם, שנאמר: "וצדיק אל תהרוג" ומפרש רש"י: שנצטדק בדין אף על פי שאינו נקי. (29) שאין מחזירים אותו. (30) הכופרים בתורה שבעל פה. (31) כגון, שטעו בדבר המפורש במשנה או בדברי האמוראים. (32) המפורש בתורה. (33) שהרי כל אדם יודע, שזוהי טעות, והוראתם - אינה הוראה. (34) אשה האסורה לו, כלשון הכתוב (ויקרא יח, ו) "לא תקרבו לגלות ערווה". (35) שלא במקום בתוליה. (36) שדבר זה מפורש בתורה (שם כ, יג), "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (סנהדרין עד, א). ודבר זה גם הצדוקים מודים בו, כמבואר בהוריות ד, א. (37) הכנסת ראש העטרה בלבד, כלשון הכתוב: את מקורה הערה (מלשון רבינו הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה י'). (38) שבדבר זה אין הצדוקים מודים בו, והם סוברים: כדרכה - חייב אפילו בהעראה: שלא כדרכה - אינו חייב אלא בגמר ביאה, שהיא הכנסת כל האבר, כמבואר בהוריות שם (סנהדרין לג, ב וכפירוש התוספות דיבור המתחיל שטעה).

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) ההבדלים הדייניים בין דיני ממונות לדיני נפשות. דרכי הדיינים במסית. השתתפות האב עם בנו במהלך הדיון. כשרות הגר לדיינות.

- 7 א. מַה בֵּין דִּינֵי מַמוֹנוֹת לְדִינֵי נַפְשׁוֹת? דִּינֵי מַמוֹנוֹת
8 - בַּשְּׁלֵשָׁה²; דִּינֵי נַפְשׁוֹת - בַּעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה³. דִּינֵי
9 מַמוֹנוֹת - פּוֹתֵחִין לְזִכּוֹת, בֵּין לְחֻבָּה; דִּינֵי
10 נַפְשׁוֹת - פּוֹתֵחִין לְזִכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵, וְאֵין פּוֹתֵחִין
11 לְחֻבָּה. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - מִשְׁטֵין עַל פִּי אֶחָד⁶ בֵּין לְזִכּוֹת
12 בֵּין לְחֻבָּה; דִּינֵי נַפְשׁוֹת - מִשְׁטֵין עַל פִּי אֶחָד לְזִכּוֹת,
13 וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחֻבָּה⁷. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - מִחֲזִירִין⁸ בֵּין
14 לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה; וְדִינֵי נַפְשׁוֹת - מִחֲזִירִין לְזִכּוֹת,
15 וְאֵין מִחֲזִירִין לְחֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹. דִּינֵי מַמוֹנוֹת -
16 הַכֹּל רְאוּיִין לְלַמֵּד זִכּוֹת אוֹ חֻבָּה, בֵּין הַדְּיָנִים בֵּין
17 הַתְּלָמִידִים¹⁰; וְדִינֵי נַפְשׁוֹת - הַכֹּל מְלַמְדִין זִכּוֹת,
18 וְאֶפְלוּ הַתְּלָמִידִים, וְאֵין מְלַמְד חֻבָּה אֲלֵא הַדְּיָנִים¹¹.
19 דִּינֵי מַמוֹנוֹת - הַדֵּין הַמְּלַמֵּד חֻבָּה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד
20 זִכּוֹת, וְהַמְּלַמֵּד זִכּוֹת חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חֻבָּה; דִּינֵי
21 נַפְשׁוֹת - הַמְּלַמֵּד חֻבָּה חוֹזֵר וּמְלַמֵּד זִכּוֹת, אֲבָל
22 הַמְּלַמֵּד זִכּוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְלַמֵּד חֻבָּה¹², אֲלֵא
23 בַּשִּׁעֲתָ גִּמְרֵין יֵשׁ לוֹ לְחַזֵּר וּלְהַמְנוֹת עִם הַמְּחַבֵּין,
24 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹³. דִּינֵי מַמוֹנוֹת - דִּינֵין בִּיּוֹם וְגוֹמְרִין

- ממונות ביום השבת, כבר כתב רבינו בהל' שבת פכ"ג הי"ד, שאין דנים, גזירה שמא יכתוב.
- ד. אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גלות²⁴ - הדינים האלו²⁵ שונים בהן²⁶, אלא שהמלקות בשלשה²⁷. ואין אחד מהן²⁸ בשר הנסקל, חוץ מדבר אחד: שדינו בעשרים ושלשה²⁹.
- (24) לרצח נפש בשגגה שגולה לערי מקלט. (25) שבין דיני נפשות לדיני ממונות, המנויים לעיל ה"א. (26) סנהדרין לג, ב. (27) בניגוד לדיני נפשות שהם בעשרים ושלשה, וראה לעיל פ"ה, ה"ד. (28) מכל הדינים המנויים למעלה הנוהגים בדיני נפשות. (29) שאמרו בו: "כמיתת בעלים, כך מיתת השור" כמבואר שם ה"ב. והטעם, שכל אלו הדינים מכוונים להצלת הנפש, ומה לנו לחוס על שור המועד, מוטב לקיים בו ובערת הרע מקרבך (לשון רש"י לסנהדרין לו, ב).
- ה. המסית³⁰ - אין דינו כשאר דיני נפשות: מכבדין³¹ לו את העדים, ואינו צריך התראה³² כשאר הנהרגין³³. ואם יצא מפית דין זכאי, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו חובה - מחזירין אותו. יצא חיב, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות - אין מחזירין אותו³⁴. ואין טוענין למסית³⁵. ומושיבין בדינו זקן³⁶ וסריס ומי שאין לו בנים³⁷, כדי שלא ירחמו עליו³⁸. שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחרי ההכל - רחמים הוא³⁹ בעולם; שנאמר: למען ישוב יי מחרון אפו ונתן לך רחמים⁴⁰.
- (30) את חבירו לעבוד עבודה זרה. (31) מעמידים לו מארבים אחורי הגדר לשמוע דבריו. "וארב לו" (דברים יט, יא) מתרגם אונקלוס "ויכמן ליה". וכל זה כשלא רצה המסית להסית לשנים, כי אילו הסית לשנים, הרי הם עדיין ואין צורך בהכמנה (הל' ע"ז פ"ה, ה"ג). (32) סנהדרין פח, ב "מסית דלא בעי התראה". (33) שאין ממיתים אותם בלא התראה, כמבואר לקמן פ"ב ה"ב, וכן אין מכמינים עליהם (שם סז, א). (34) שם, לג, ב. שנאמר (דברים יג, ט) "ולא תחמול ולא תכסה עליו". (35) אם לא מצא לעצמו זכות - אין בית-הדין טוענין לו, בניגוד לשאר דיני נפשות שאפילו אחד מן התלמידים מצא לו זכות - מעלים אותו, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ח (שם כט, א), והשווה הל' טוען ונטען פ"ו, ה"ח. (36) ששכח כבר צער גידול בנים ואינו רחמני (רש"י שם לו, ב). (37) בניגוד לשאר דיני נפשות, שאלה פסולים לדון בהן, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ג. (38) שם לו, ב, ככתוב: לא תחמול וגו'. (39) בכת"י התימנים: היא. (40) פסוק זה מדבר באנשי עיר הנדחת, ואמרו בסנהדרין קיא, ב "כל זמן שהרשעים בעולם - חרון אף בעולם, אבדו רשעים... נסתלק חרון אף מן העולם" (השווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ט). ובמרו"נ ח"ג, פל"ט "שהרחמנות על העבריינים אכזרית היא על כל הברואים".
- ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות⁴¹ - מתחילין מן הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו⁴²; ודיני
- נפשות - מתחילין מן הצד⁴³, ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה⁴⁴.
- (41) אם בא אדם לשאול על דבר טהרות לידע אם טמא או טהור הוא. (42) משום כבודו. ובכל זאת, משום מדת ענוה - יותר כדאי להתחיל מן הצד, כמו שהעיד רב (סנהדרין לו, א): אני הייתי במניינו של רבי (=רבינו יהודה הנשיא) וממני היו מתחילים בראש. וראה ברש"י לגיטין נט, א שרב היה הקטן שבהם (על-פי לחם-משנה). (43) מן הקטנים. (44) משנה, שם לב, א. והטעם, מבואר לעיל פ"ה ה"ו, ובביאורנו שם.
- ז. דיני ממונות⁴⁵, וכן הטמאות וכן הטהרות⁴⁶ - האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותן בשנים⁴⁷; ודיני נפשות ומפלות, וקדוש החודש ועבור השנה⁴⁸ - אב ובנו או הרב ותלמידו מונין אותן באחד⁴⁹.
- (45) שאינם צריכים מומחים, ומן התורה דן בהם אפילו דיין אחד (לעיל פ"ב, ה"ו). (46) בכת"י התימנים: וכן הטמאות והטהרות. שהוראתן ביחיד, ואין בהן מנין, אלא-אם-כן חולקים ביניהם, וצריך לעמוד למנין אם רבו המטמאים או המטהרים (רש"י שם לו, א). (47) אע"פ שהם קרובים זה לזה, מתקבלות סברותיהם ונמנות לשתי דיעות (סנהדרין לו, א). ורבינו גורס: דיני ממונות יחד עם טומאות וטהרות, ואולם בנוסח התלמוד שלפנינו הושוו דיני ממונות לדיני נפשות שאין מונים אותם אלא באחד, וכן גירסת הראב"ד שם. (48) שמנין שלהם אף בתחילת הדין - מן התורה, ואין היחיד דן בהם בשום פנים, ראה לעיל פ"ה, ה"ד. (49) סנהדרין לו, א, כי מאחר שסברת התלמיד היא מחכמת רבו, הרי לבו ושכלו כלב רבו והם אחד, כי אילו "היתה חכמתו מפי רב אחר, היה אומר טעם אחר" (רש"י שם ע"ב). וראה בסמוך ה"י.
- ח. זה שאנו מונין האב עם הבן בין באחד בין בשנים⁵⁰, כגון שהיה האחד מהן בסנהדרין, והשני היה מן התלמידים⁵¹ שאמר: יש לי ללמד זכות או חובה⁵². שומעין דבריו, ונושאין ונותנין עמו, ונמנין עמו⁵³.
- (50) והלא הקרובים פסולים לדון?! (51) כי בסנהדרין אי-אפשר שישבו קרובים כאחד. (52) בדיני ממונות, כי בדיני נפשות אין התלמיד מלמד חובה (לעיל פ"ה ה"ח, ולעיל ה"א). (53) לראות אם רבו המזכים או המחייבים, ודעתו נמנית בפני עצמה בדיני ממונות, ובדיני נפשות - אע"פ שאינה נמנית בפני עצמה, עכ"פ נושאים ונותנים עמו, אולי ע"י שכנועו ההגיוני יחזרו הדיינים מדעתם הקודמת, אולם כל זה הוא בשעת הוויכוח בלבד, ולא בשעת גמר דין (על-פי כסף-משנה).
- ט. ובשעת גמר דין⁵⁴ - אין גומרין את הדין בקרובים; שהדינין הקרובים⁵⁵ פסולין לדין, כמו שיתבאר⁵⁶.
- (54) כשבית-הדין אומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. פִּיצֵד דִּנְיָן דִּינֵי נִפְשֹׁת? פִּשְׁבֹּאוֹ עֲדִים לְבֵית דִּין
וְאוֹמְרִים: רְאִינוּ פְלוֹנִי זֶה שֶׁעָבַר עֲבֵרָה פְּלוֹנִית -
אוֹמְרִין לָהֶן: מִפְּדִין אֹתָם אוֹתוֹ? ² הֲתִרְתֶּם בּוֹ? ³ אִם
אָמְרוּ: אֵין אָנּוּ מִפְּדִין אוֹתוֹ, אוֹ נִסְתַּפֵּק לָנוּ, ⁴ אוֹ
שְׁלֵא הִתְרוּ בּוֹ - הֲרִי זֶה פִּטּוֹר.⁵

(2) את העברייין, שמא נתחלף לכם באחר. ובסנהדרין (מ, ב) כתוב בברייתא: "מכירים אתם אותו, גוי הרג, ישראל הרג" וכו'. ובמשנה שם עמ' א, מפרש רש"י: מכירים אתם אותו - את ההרוג שמא גוי הוא" וכו'. ורבינו כנראה מפרש הכרה זו לענין העברייין גופו. ולענין הכרת ההרוג - ודאי שרבינו יודה, שזוהי בכלל בדיקת העדים, וכדבריו בהל' עדות פ"א, ה"ו: "כל המרבה בבדיקות - הרי זה משובח" (לחם-משנה). (3) שיפוש מהעבירה, וכמבואר בסמוך ה"ב. (4) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: אמרו. (5) אם זהו העברייין. וראה בחולין צו, א: אמרו, פלוני ססימניו הם כך וכך הרג את הנפש - אין הורגים אותו, ומפרש רש"י: אין אנו מכירים בו מעולם, אלא סימניו כך וכך היו, בגופו ובכליו של הורג. (6) ראה בסמוך אות ט.

ב. אֶחָד תִּלְמִיד חֶכֶם וְאֶחָד עִם הָאָרֶץ צָרִיךְ הִתְרָאָה;
שְׁלֵא נִתְּנָה הִתְרָאָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד,
שֶׁמָּא שׁוֹגֵג הִיָּה. ⁷ וְכִיצַד מִתְרִין בּוֹ? אוֹמְרִין לוֹ:
פֶּרֶשׁ, אוֹ אַל תַּעֲשֶׂה, שְׁוֹי עֲבֵרָה הִיא, וְחִיב אֲתָה
עָלֶיהָ מִיתַת בֵּית דִּין ⁸ אוֹ מַלְקוּת. אִם פֶּרֶשׁ - פִּטּוֹר.
וְכֵן אִם שָׁתַק אוֹ הִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ ⁹ - פִּטּוֹר. וְאִפְלוּ
אָמַר: יֹדַע אֲנִי - פִּטּוֹר. עַד שִׁתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה
וְיֹאמַר: עַל מְנַת פֶּן אֲנִי עוֹשֶׂה, וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה ¹⁰.
וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲבֹר וְיַעֲשֶׂה תִּכְף לְהִתְרָאָה בְּתוֹךְ כְּדֵי
דְּבוּר ¹¹; אֲבָל אַחֲרֵי כְּדֵי דְבוּר - צָרִיךְ הִתְרָאָה אַחֲרָה.
וְכֵן שֶׁהִתְרָה בּוֹ אֶחָד מִן הָעֲדִים וְכֵן שֶׁהִתְרָה בּוֹ
אַחֲרָי ¹² בְּפָנֵי עֲדִים, אִפְלוּ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד, אִפְלוּ שָׁמַע
קוֹל הַמִּתְרָה וְלֹא רָאָהוּ ¹³, וְאִפְלוּ הִתְרָה בְּעֲצָמוֹ ¹⁴ -
הֲרִי זֶה נִהְרָג.

(7) ואפילו תלמיד-חכם יכול לשנות, שלא ידע שחתיכה זו של חלב היא, או שהיום שבת ואסור במלאכה, וכן הוא יכול לומר חשבתי שלא יעשה המעשה שנעשה וטעיתי (רדב"ז). והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ג: "אלא להבחין בין שוגג למזיד". ומפרש המגיד-משנה שם: להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה, אם הוא שוגג בשום דבר, כגון שלא ידע שזוהי ערוה וכו'. (8) אבל אין צורך שיודיעוהו באיזו מיתה יהרג (סנהדרין ח, ב) וכדעת החכמים. (9) נענע בראש לאות הסכמה. (10) תוספתא (סנהדרין פ"א, מ"א) וכן בירושלמי פ"ה, ה"א. ובסנהדרין מא, א אמרו: מנין להתראה מן התורה? שנאמר (שמות כא, יד) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו" - שהתרו בו ועדיין הוא מזיד, ומפרש רש"י: יזיד - משמע, תמיד הוא בזדונו. ומניין שאינו נהרג עד שיתיר עצמו למיתה? שנאמר (דברים יז, ו) "יומת המת", ומפרש רש"י: משמע, כבר הוא מת קודם שבא לבית-דין, שחייב עצמו מיתה בפיו. והשווה לקמן

אתה חייב. (55) שיהיו האב והבן במושב אחד, וכן אמרו בתוספתא שם פ"ז, ה"ב: "ולא יהא יושב בצדו ואפילו הוא שותק, אלא עומד והולך לו". ולדעת רבינו - אין זה אלא בשעת גמר דין. (56) בהל' עדות פט"ז, ה"ה: "אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה".

י. תִּלְמִיד שֶׁהָיָה חֶכֶם וּמִבִּין ⁵⁷, וְהָיָה מְחַסֵּר קִבְלָה ⁵⁸
- הֲרִי רְבוּ מוֹסֵר לוֹ הַקִּבְלָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהּ ⁵⁹ בְּדִין
זֶה, וְהוּא דֵּן עִמּוֹ בְּדִינֵי נִפְשֹׁת ⁶⁰.

(57) למצוא ראיות וליישב הטעמים מלבו. (58) השמועה שקיבל אף הוא מרבו. (59) שעל יסוד הקבלה, יש מקום לישא וליתן אם המקרא הנידון דומה בפרטיו לקבלה המסורה, או שיש חילוק ביניהם. (60) סנהדרין לו, ב, כגון רב כהנא ורב אסי תלמידי רב, לקבלתו הם זקוקים, שהוא בקי מהם ועשיר בדיעות יותר מהם, אבל לסברתו - לשכל ההגיוני וכח ההשוואה - אינם צריכים, ומפרש רש"י: הרי הם נמנים כאנשים נפרדים, כי אם תחוש לקבלת הידיעות ששמעו ממנו, הרי כל ישראל קיבלו ממושה. וראה לעיל אות מז.

יא. הַכֹּל בְּשָׂרִים לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, אִפְלוּ גֵרִי;
וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה אָמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל ⁶². וְגַר דֵּן אֶת חֲבֵרוֹ הָגֵר,
אִף עַל פִּי שְׂאִין אָמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל ⁶³. וְכֵן הַמְּמוֹנָר ⁶⁴
וְהַסּוֹמָא בְּאַחַת מַעֲיָנֵיו - בְּשָׂר לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת ⁶⁵.
אֲבָל בְּדִינֵי נִפְשֹׁת - אֵין דִּינִין אוֹתָן אֶלָּא פְּהִינִים לְוִיִּם
וְיִשְׂרָאֵלִים הַמְּשִׁיאִין לְכֹהֲנֵיהֶם ⁶⁶, וְלֹא יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶן
סוֹמָא אִפְלוּ בְּאַחַת מַעֲיָנֵיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ ⁶⁷.

(61) אע"פ שאינו בא מטיפה כשרה (שם לו, ב). (62) כפירוש הר"ף שם. כי אם אין אמו מישראל, הרי אמרו (יבמות מד, ב) "שום תשים עליך מלך - כל משימות שאתה משים, לא יהיו אלא מקרב אחיך", וכשאמו מישראל הוא נחשב "מקרב אחיך" כמבואר שם. והוא-הדין אם אביו מישראל הוא כשר לדון, כמבואר ב'תוספות' יבמות קב, א ד"ה לענין. וכן בחו"מ סימן ז, סעיף א. (63) יבמות קב, א, כי לא אמרה תורה אלא: "עליך מלך, מקרב אחיך" ולא על הגר חבירו. (64) אע"פ שאינו כשר לבוא בקהל (סנהדרין לו, ב), והשווה לעיל פ"ב, ה"ט. (65) שם לה, ב, שהרי דיני ממונות גומרים בלילה, ולילה אינו זמן ראייה כסומא. אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. (66) מיוחסים הכשרים להשיא בנותיהם לכהנים, והגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה, כמפורש במשנה קידושין עז, א (סנהדרין לב, א). והטעם מפורש שם לו, ב שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך - בדומים לך". (67) לעיל פ"ב ה"ט, והשווה שם ה"ו ובביאורנו שם.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) כיצד דנים דיני נפשות, תנאי ההתראה בעברייין, איומי בית דין על העדים. אשה מעוברת שנגמר דינה למות אם ממתניים לה עד שתלד. נגמר דינו למות, ועדיין לא הקריבו קרבנותיו, אם ממתניים לו עד שיקריבו.

מִזְפָּה. וְאִם טָעוּ בַּדָּבָר וְלֹא יָדְעוּ מִי הֵם שֶׁחִיבוּ אוֹ
זָכוּ מִטַּעַם אֶחָד, שְׂאִינָן נֶחֱשָׁבִין אֶלָּא כְּאֶחָד כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנֹנָה⁴⁰ - הָרִי סוֹפְרֵי הַדִּינִין מְזַכְרִין אוֹתָן⁴¹,
שֶׁהָרִי כּוֹתֵבִין טַעַם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁴². וּמִתְחִילִין
בְּדִינוֹ. אִם מֵצְאוּ לוֹ זְכוּת - פְּטָרוֹהוּ; וְאִם הֶעֱרָכוּ
לְהוֹסִיף - מוֹסִיפִין⁴³. רַבּוּ הַמַּחְבִּיבִין וְנִתְחַיֵּב -
מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְהַרְגּוֹ. וּמִקּוֹם שֶׁהוֹרְגִין בּוֹ בֵּית דִּין
הָיָה חוּץ לְבֵית דִּין וְרִחוּק מִבֵּית דִּין⁴⁴, שְׁנֵאמַר:
הוֹצֵא אֶת הַמִּקְלָל אֶל מַחוּץ לַמִּחְנֶה. וַיִּרְאֶה לִי,
שֶׁהָיָה רִחוּק כְּמוֹ שֶׁשָּׂה מִלִּין⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בֵּין בֵּית
דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה לִפְנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד⁴⁶,
וּבֵין מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל⁴⁷.
48

(15) מִיִּירָאִים אוֹתָם, שֶׁלֹּא יַעֲיִדוּ שָׂקָר. (16) בַּכֵּת"י תִּימָן:
עֵיִד נִפְשׁוֹת. וְכֵן לִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בְּסִנְהֶדְרִין לֹ, א. (17) מִתּוֹךְ
הַשְּׁעָרָה וְאוֹמֵד הַדַּעַת. (18) שְׁמַעְתָּם אוֹמְרִים, וְאִינֶכֶס
יִוֹדְעִים מִי הוּא הָאוֹמֵר. (19) מִפִּי עַד אַחֵר שֶׁהָעֵיד בְּבֵית
דִּין אַחֵר. (20) כִּכְתוּב (דְּבָרִים יג, טו) "וּדְרַשְׁתָּ וְחִקְרַת",
וְלִקְמָן בַּהֲלִי עֲדוֹת פ"א, ה"ד יִבְּוֹאֵר שֶׁבִּשְׁבַע חִקְרוֹת בּוֹדִיקִים
אוֹתָם. (21) אִם הָעֵיד שָׂקָר, נֹתֵן מִמּוֹן לֹזֶה שֶׁהַפְסִיד עַל
יָדוֹ וּמִתְכַּפֵּר. (22) שְׁעֵתִיד הִיָּה לְהוֹלִיד. וּבַכֵּת"י תִּימָן: וְדָם
זֶרְעוֹתָיו. (23) בַּכֵּת"י הַנִּלְ: לֵקֵן נֵאמַר. (24) "אֵינוֹ אוֹמֵר
דָּם אַחִיךְ אֶלָּא דָּמִי אַחִיךְ" (מִשְׁנָה בְּסִנְהֶדְרִין לֹ, א).
(25) כָּל זֶה מְדַבְּרֵי הָאִיּוֹם (רִש"י שם). (26) לְהִרְאוֹתָךְ
שֶׁמֵּאֵדָם אֶחָד נִבְרָא מִלּוֹאוֹ שֶׁל עוֹלָם (שם). (27) כְּלוֹמֵר,
חֲשׁוֹב אֲנִי כְּעוֹלָם מִלֵּא, לֹא אֶטְרַד עֲצָמִי מִן הָעוֹלָם בְּעִבְרָה
אַחַת (רִש"י שם). וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה שֶׁם: "לְהַגִּיד גְּדוּלְתוֹ שֶׁל
הַקֶּבֶד", שֶׁאֵדָם טוֹבֵעַ כְּמֵה מִטְּבַעוֹת בַּחוּתָם אֶחָד, כּוֹלֵן
דּוֹמִין זֶה לִזֶּה. וּמִלְכֵי מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקֶּבֶד"ה טְבַע כָּל אָדָם
בַּחוּתָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֵה לַחֲבִירוֹ.
(28) לְהַכְנִיס רֵאשֵׁנוּ בְּדֹאגָה זֶה וְאִפִּילוֹ עַל הָאֲמֵת.
(29) וְהַפְסוֹק מִסִּיִּים: "אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עוֹנוֹ", יֵשׁ כֹּאן
נִשְׁאִיאוֹת עוֹוִן אִם לֹא תַעֲיִדוֹ. (30) לְהִיּוֹת מִתְחַיִּיבִים בְּדַמְיוֹ,
נֹחַ לָנוּ לַעֲמוּד ב"אִם לֹא יִגִּיד" (רִש"י שם). (31) אִם רִשַׁע
הוּא, אֵין כֹּאן עוֹנֵשׁ. (32) שְׁמוֹכְנִים הֵם לְהַעֲיִד, לְמִירוֹת
הָאִיּוֹם. (33) פ"א, ה"ד. (34) שִׁיּוּדַע לְכוּן אֶת הַזִּמָּן
וְהַמְקוֹם וּפְרִטֵי הַמַּעֲשֶׂה, כְּמִבּוֹאֵר שֶׁם ה"ה. (35) שֶׁאִם
יִכְחִישׁ בְּדַבְּרֵיוֹ אֶת דְּבָרֵי הַקְּדוּמִים - הָרִי כָּל הָעֲדוֹת בְּטִלָּה,
וּכְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא בְּמִכּוֹת ה, ב. וְכֵן אִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם
קָרוֹב אוֹ פְּסוּל, בְּטִלָּה הָעֲדוֹת כּוֹלָה (סִנְהֶדְרִין ס, א), וְהַשּׁוּוֹה
הִל' עֲדוֹת פ"ב ה"ג, פ"ה ה"ג. (36) לַעֲלִיל פ"י ה"ז.
(37) סִנְהֶדְרִין עַח, ב, חֲבִישָׁה נִלְמַדַּת מִמּוֹקוּשֶׁשׁ, שֶׁנֵּאמַר בּו
(בְּמִדְבָּר טו, לֵד) "וַיִּנְיַחוּ אוֹתוֹ בְּמִשְׁמֵר כִּי לֹא פוֹרֵשׁ מֵה
יַעֲשֶׂה לּוֹ" (אוֹר שְׁמַח). (38) בְּבִתְהִים אוֹ בְּשׁוֹק, וְנוֹשָׂאִים
וְנוֹתְנִים בְּדָבָר (רִש"י סִנְהֶדְרִין מ, א). (39) שֶׁנֵּאמַר (מִשְׁלִי
לֵא, ד) "וּלְרוֹזְנִים אֵי שִׁכָּר" - הָעוֹסְקִים בְּרוֹז שֶׁל עוֹלָם (דִּינִי
נִפְשׁוֹת) אֵל יִשְׁתַּכְּרוּ (שֶׁם מִב, א). (40) לַעֲלִיל פ"י, ה"ה.
(41) שֶׁם מ, א. (42) רֵאֵה לַעֲלִיל פ"א, ה"ט. וְרֵאֵה בְּסִנְהֶדְרִין
לֵד, א "כְּרִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שְׁנִים, טַעַם אֶחָד מִשְׁנֵי מִקְרָאוֹת".
(43) כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִיל פ"ט, ה"ב: "הִיו אֱלוֹ כִּנְגַד אֱלוֹ אוֹ שְׁהִיו
הַמַּחְבִּיבִים יוֹתֵר אֶחָד בְּלִבָּד, מוֹסִיפִים וְהוֹלְכִים עַד שִׁבְעִים

פִּי"ח ה"ה, לַעֲנִין עוֹנֵשׁ מִלְּקוֹת. (11) שֶׁאִם שֶׁהָה כְּרִי
דִּיבּוֹר, יֵשׁ לִימֹר שֶׁכֹּבֵר שִׁכַּח הַהִתְרָאָה (שֶׁם מ, ב וּבְרִש"י).
(12) בַּכֵּת"י תִּימָן: אוֹ שֶׁהִתְרָה בּוֹ אֶחָד. (13) מִכּוֹת ו, ב.
וְשֶׁם אִמְרוּ: "וְאִפִּילוֹ מִן הַשֵּׁד", וּרְבִינוּ הַשְּׁמִיטוֹ, "לְסִיבָה
יְדוּעָה אֲצִלּוֹ" (לִשׁוֹן הַרְדֵּב ז), שֶׁאֵינוֹ מִזְכִּיר אֶת הַשְּׁדִים כָּלָל
בְּחִיבּוּרוֹ, וְכֹתֵב בְּמִקּוֹם זֶה: שְׁמַע קוֹל הַמִּתְרָה וְלֹא רֵאֵהוּ,
שֶׁכֵּן גַּם הַשְּׁדִים אֵינֶם נִרְאִים. (14) שֶׁם, וּמִפְּרֵשׁ רִש"י: מִפִּי
עֲצָמוֹ - הַהֲרוֹג עֲצָמוֹ הִתְרָה בְּהוֹרְגוֹ. וְהַכֶּסֶף-מִשְׁנָה מוֹסִיף בִּזְה
עוֹד פִּירוּשׁ: שֶׁהַהוֹרֵג עֲצָמוֹ הִיָּה מִתְרָה בְּעֲצָמוֹ, וְאוֹמֵר: רֵאִיו
לִי לְהַמְנִיעַ מִלַּעֲשׂוֹת זֹאת, שֶׁאִם-כֵּן יִהְיֶה רִגְוֹנוֹ בֵּית-דִּין, וְאִח"כ
גַּבֵּר יַצְרוּ עָלָיו וְעִבֵּר.

ג. אִמְרוּ הָעֲדִים: הָיָה לוֹ הַתְּרָאָה וּמִפִּירִין אֲנִי
אוֹתוֹ - מֵאִימָן בֵּית דִּין עָלֶיהֶן¹⁵. וְכִיצַד מֵאִימָן עַל
עֲסָקֵי נִפְשׁוֹת¹⁶? אוֹמְרִים לָהֶן: שְׁמָא תֵּאמְרוּ מֵאִמְדָּר¹⁷
וּמִשְׁמִיעָה¹⁸, עַד מִפִּי יַעֲדוּ¹⁹, מִפִּי אָדָם נִאָּמֵן
שְׁמַעְתָּם? אוֹ שְׁמָא אֵין אִתָּם יוֹדְעִים שְׁפֹסְפֵנוּ לְבִדָּק
אִתָּכֶם בְּדִרְיָשָׁה וְחִקְרָה²⁰? הָיוּ יוֹדְעִים, שֶׁלֹּא כְּדִינִי
מִמּוֹנֹת דִּינִי נִפְשׁוֹת. דִּינִי מִמּוֹנֹת - אָדָם נֹתֵן מִמּוֹנוֹ
וּמִתְכַּפֵּר לָהֶן²¹; דִּינִי נִפְשׁוֹת - דָּמוֹ וְדָם זָרְעוֹ²² תְּלוּיִין
בּוֹ עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם. שֶׁהָרִי בָּקֵן נֵאמַר²³: קוֹל דָּמִי
אֲחִיךְ צִעֲקִים²⁴ - דָּמוֹ וְדָם זָרְעוֹ. לְפִיכָךְ²⁵ נִבְרָא אָדָם
יְחִידִי בְּעוֹלָם, לְלַמֵּד: שֶׁכָּל הַמֵּאבֵּד נִפְשׁ אַחַת מִן
הָעוֹלָם - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ אֵבֶד עוֹלָם מִלֵּא; וְכָל
הַמִּקְנִים נִפְשׁ אַחַת בְּעוֹלָם - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ הֵיָם
עוֹלָם מִלֵּא. הָרִי כָּל פְּאִי עוֹלָם בְּצוּרַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן
הֵם נִבְרָאִים²⁶, וְאֵין פְּנֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן דּוֹמִין לִפְנֵי
חֲבִירוֹ. לְפִיכָךְ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָכוֹל לִוְמֵר: בְּשִׁבְלִי
נִבְרָא הָעוֹלָם²⁷. שְׁמָא תֵּאמְרוּ: מֵה לָנוּ וְלִצְרָה זֶה?²⁸
הֲלוֹא כְּכֹר נֵאמַר: וְהוּא עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע²⁹. אוֹ
שְׁמָא תֵּאמְרוּ: מֵה לָנוּ לְחֹבֵב בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה?³⁰ וְהֲלוֹא
כְּכֹר נֵאמַר: וּבִאֲבָד רִשְׁעִים רַחֲמָה³¹. אִם עֲמָדוֹ
בְּדַבְּרֵיהֶן³² - מִכְּנִיסִין אֶת הַגְּדוֹל שֶׁבְּעֲדִים וּבּוֹדִיקִים
אוֹתוֹ בְּדִרְיָשָׁה וְחִקְרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת
עֲדוֹת³³. אִם נִמְצָאָה עֲדוֹתוֹ מְכֻנָּה³⁴ - מִכְּנִיסִין אֶת
הַשְּׁנֵי וּבּוֹדִיקִין אוֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹן. אֲפִילוֹ הִיוּ מֵאָה עֲדִים
- בּוֹדִיקִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּדִרְיָשָׁה וְחִקְרָה³⁵. נִמְצָאוּ
דְּבָרֵי כָּל הָעֲדִים מְכֻנָּים - פּוֹתְחִין לְזְכוּת, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנֹנָה³⁶, וְאוֹמְרִים: אִם לֹא חֲטָאָה - אֵל תִּירָא
מִדְּבָרֵיהֶם. וְדִינִן אוֹתוֹ. אִם מֵצְאוּ לוֹ זְכוּת -
פְּטָרוֹהוּ; וְאִם לֹא מֵצְאוּ לוֹ זְכוּת - אוֹסְרִין אוֹתוֹ עַד
לְמַחֲרָה³⁷. וְכּוּ בַּיּוֹם מְזַדְּקִין הַסִּנְהֶדְרִין זִוגוֹת וְזִוגוֹת³⁸
לַעֲנֵן בְּדִינוֹ. וּמִמַּעֲטִין בְּמֵאֲכָל וְאֵין שׁוֹתִין יַיִן כָּל
אוֹתוֹ הַיּוֹם³⁹. וְנוֹשָׂאִין בְּדָבָר כָּל הַלְּיָלָה כָּל אֶחָד
וְאֶחָד עִם זִוג שֶׁלוֹ אוֹ עִם עֲצָמוֹ בְּבִיתוֹ. וְלִמְחִרָתָהּ
מִשְׁפִּימִין לְבֵית דִּין. הַמִּזְפָּה אוֹמֵר: אֲנִי הוּא הַמִּזְפָּה,
וּמִזְפָּה אֲנִי בְּמִקּוֹמִי; וְהַמַּחְבִּיב אוֹמֵר: אֲנִי הוּא
הַמַּחְבִּיב, וּמִחְבִּיב אֲנִי בְּמִקּוֹמִי, אוֹ חֲזָרְתִּי בִּי וְאֲנִי

והסוס³ רחוק ממנו⁴. והפרו⁵ יוצא לפניו: פלוני¹³
 יוצא להרג במיתה פלונית, על שעבר עברה פלונית¹⁴
 במקום פלוני בזמן פלוני¹⁵, ופלוני ופלוני עדיו. מי
 שיודע לו זכות - יבוא וילמד עליו. אמר אחר: יש¹⁶
 לי ללמד עליו זכות - זה¹⁷ מניף בסודרין, וזה הרוכב
 על הסוס רץ ומחזיר את הנדון לבית דין. אם נמצא¹⁸
 לו זכות¹⁹ - פוטרין אותו; ואם לאו - תחזר ויצא²⁰
 להריגה. אמר הוא בעצמו: יש לי ללמד על עצמי²¹
 זכות, אף על פי שאין ממך בדבריו - מחזירין אותו²²
 פעם ראשונה ושניה; שמוא מפני הפחד נסתתמו²³
 טענותיו, וכשחזר לבית דין - תשוב דעתו ויאמר²⁴
 טעם. החזירוהו ולא נמצא ממך בדבריו - מוציאין²⁵
 אותו פעם שלישית. אמר בשלישית: יש לי ללמד²⁶
 על עצמי זכות, אם יש ממך בדבריו²⁷ - מחזירין²⁸
 אותו אפלו כמה פעמים. לפיכך²⁹ מוסרין לו שני³⁰
 תלמידי חכמים³¹ ששומעין דבריו בדרך. אם יש³²
 ממך בדבריו - מחזירין אותו; ואם לאו - אין³³
 מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות - מוציאין³⁴
 אותו. ועדיו הם ההורגין אותו בכל מיתה שיתחבב³⁵
 בה³⁶. ורוצח שלא הרגוהו עדיו - חבבין להמיתו³⁷
 ביד כל אדם³⁸. רחוק ממקום ההריגה כעשר אמות¹⁵
 אומרים לו: התודה¹⁶! שכן דרך כל המומתין³⁴
 מתודין. וכל המתודה - יש לו חלק לעולם הבא¹⁷.
 אם אינו יודע להתודות - אומרים לו: אמר: תהא³⁶
 מיתתי כפירה על כל עונותי. אפלו ידע בעצמו³⁷
 ששקר העידו עליו, כך הוא מתודה¹⁸.³⁸

(2) מטפחות להניף בהן, כמבואר בסמוך. (3) ואדם רוכב
 עליו, כלשון המשנה שבמשניות (סנהדרין פרק ו, משנה א)
 "אדם אחד רוכב הסוס". (4) בתוך תחום ראייתו, כדי
 שיוכל לראותו מניף בסודרין. (5) אדם מכריו. כלשון
 הכתוב (דניאל ג, ד) "וכרוא קרא בחיל". (6) ביום פלוני
 ובשעה פלונית, ופלוני ופלוני עדיו, כדי שישמעו אחרים
 ויבואו להזים את העדים ויאמרו: והלא באותו יום ובאותה
 שעה עימנו הייתם במקום פלוני (סנהדרין מג, א).
 (7) מבית הדין. (8) העומד על הפתח. (9) שיש ממש
 בדבריו. (10) קצת ראייה הדומה לזכות. (11) הואיל
 ובפעם השלישית אין מחזירים עד שיראו אם יש ממש
 בדבריו. (12) בפעם השלישית, אבל בפעם הראשונה אין
 צורך שיהיו מוליכיו תלמידי חכמים. כי מתוך שהוא מבוהל
 ונפחד לא יוכל להטעים את דבריו ולנמקם (שם).
 (13) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה
 להמיתו". (14) בכתב יד תימן: חייבים בית דין להמיתו
 ביד וכו' (שם מה, ב), שנאמר "מות יומת המכה - מכל
 מקום". אבל בשאר מחוייבי מיתת בית דין אין רשות להרגו
 אלא עדיו בלבד, ראה לקמן פרק י"ד, הלכה ח. (15) אבל
 קרוב לבית ההריגה יותר מזה, יש לחוש שמוא תיטרף דעתו
 ולא יוכל להתודות (רע"ב שם פרק ו, משנה ב). (16) על
 כל עונותיו, הודה עליהם. (17) שם, "שכן מצינו בעכך

ואחד". וראה שם ה"ג. (44) סנהדרין מב, ב "שמוא בעוד
 שמוליכים אותו לבית הסקילה ימצאו לו זכות (לקמן פי"ג,
 ה"א) ויפטר" (רע"ב שם). ובגמרא שם הוסיפו: כדי שלא
 ייראו בית-דין רוצחים. (45) מיל - הוא מידת ארץ של
 אלפים אמה (יומא סז, א וברש"י. וכן ברבינו חננאל שם).
 (46) באמצע מחנה שכניה. (47) שהיה שנים עשר מיל,
 נמצא שהיה בין משה לסוף המחנה מכל הצדדים ששה
 מילין. ולפי שהחצר, בה עומד המשכן, ממעטת ממחצית
 המחנה שיעור חציה, שהוא חמישים אמה על חמישים
 (החצר היתה מאה אמה על חמישים), לפיכך מדייק רבינו
 ואומר: "כמו" ששה מילין (תוספות יו"ט שם).

ד. משנמך דינו אין משהין אותו, אלא יהרג
 ביומו⁴⁸. אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד
 שתלד⁴⁹. ומכין אותה כנגד בית ההריון עד שתימות
 הולד תחלה⁵⁰. אבל אם ישבה על המשביר⁵¹ -
 ממתינין לה עד שתלד⁵². וכל אשה שתהרג - מתה
 להנות בשערה⁵³.

(48) סנהדרין לה, א, "נמצא אתה מענה את דינו" שכל היום
 הוא מצפה למיתה (רש"י שם). וכן שם פט, א "למה מענים
 דינו של זה, אלא ממיתים אותו מיד". (49) אלא הורגים
 ולדה עמה, שגוף אחד הוא (ערכין ז, א וברש"י).
 (50) שלא תבוא לידי ניוול (שם), שאם תהא חיות בוולד,
 יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא (רש"י שם). (51) הכסא
 שהיו מושבים עליו את הולדת בשעת הלידה, מלשון
 הכתוב ישעיה לז, ג. (52) ערכין שם, כיון שעקר ונע הולד
 ממקומו - גוף אחר הוא (רש"י). (53) שם עמ' ב, אע"פ
 שהמת אסור בהנאה, שיער לאו בר מיתה הוא, שאינו עשוי
 להשתנות (רש"י). וכדברי רבינו לקמן בהל' אבל פי"ד,
 הכ"א: "חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו".

ה. מי שיצא להרג והיה זכחו⁵⁴ זכות - אין הורגין
 אותו עד שפזין עליו⁵⁵ מים חטאתו ואשמו⁵⁶. ואם
 נגמר דינו ועדיו לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו
 עד שיקריבו עליו קרבנו, שאין מענין את דינו⁵⁷.

(54) זבח קרבנו. (55) זורקים על המזבח בשבילו.
 (56) שאינם קרבים לאחר מיתתו, אבל עולתו קרבה אפילו
 לאחר מיתתו (ערכין שם, וב'תוספות' ד"ה מזין). (57) שם,
 "נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקים לו", והשווה
 הל' שגגות פ"ג, ה"ב.

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשפ"ב

פרק שלשה עשר

(1) יצא להיהרג, ונזכר שיש לו ללמד זכות על עצמו. הווידוי
 של הנידון לפני המתתו. הוצאת גזר דין למיתה בימי חול
 המועד, אנינות ואבלות על הרוגי בית דין, כיצד? נגמר דינו
 בבית דין שבחוץ לארץ וברח לבית דין שבארץ-ישראל.

א. מי שנמך דינו למיתה - מוציאין אותו מבית
 דין, ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין² בידו,

ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד³⁴ - מעינין
בדינו, ואוכלין בית דין ושותין, ואחר כך גומרין
את דינו סמוך לשקיעת החמה, והורגין אותו³⁵.

(34) שאסור לצום בו משום מניעת שמחת יום טוב.
(35) מועד קטן יד, ב.

ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן³⁶. ובאין
קרוביהן ושואלים את שלום העדים ואת שלום
הדיינים, להודיע שאין בלבם עליהן פלוג, שדין
אמת דנו. ואף על פי שאין נוהגין אבילות - הרי הן
אוננים³⁷ עליהם; שאין אוננות אלא בלב³⁸.

(36) כדי שיהא בזיונם כפרה להם (סנהדרין מו, ב וברש"י).
ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: שאין ראוי להתאבל על
הרוגי בית דין, לפי שאין עוונותיהם מכופרים עד שיתעכל
הבשר, והאבילות אין חיובה אלא כשסותמים הקבר, והואיל
ונדחתה תידחה. והשווה לקמן הלכות אבל פרק א, הלכה
ט. (37) מצטערים. (38) ואין זה כבוד להרוג, ואין כפרתו
נמנעת בכך (רש"י שם).

ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין
סותרין את דינו³⁹. אלא כל מקום שיעמדו שנים
ויאמרו: מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו
בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדיו - הרי זה
יהרג⁴⁰. במה דברים אמורים⁴¹? ברוצח⁴²; אבל שאר
חייבי מיתות - עד שיבואו עדיו הראשונים ויעידו
שנגמר דינו, ויהרגוהו בידם⁴³. והוא שיעידו בבית
דין של עשרים ושלושה⁴⁴.

(39) לחזור ולישא וליתן אולי יזכה. (40) משנה במכות ז,
א. (41) שאין צורך בביאת עדיו הראשונים. (42) שנאמר
בו (במדבר לה, כא) "מות יומת המכה רוצח הוא" - מות
יומת מכל מקום, ואפילו שלא על ידי עדיו הראשונים
(סנהדרין מה, ב). (43) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים
תהיה בו בראשונה להמיתו" (שם), וראה לקמן פרק י"ד
הלכה ה בביאורנו. (44) כי אין דיני נפשות נחתכים אלא
בבית דין של כ"ג, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ב. והואיל
ובעדויות זו ייהרג הנאשם, אין מקבלים עדות זו אלא בית
דין של כ"ג.

ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיה בחוצה לארץ,
וברח לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו
על כל פנים⁴⁵. ואם היו אותן בית דין עצמן שנגמר
דינו בפניהם - אין סותרין את דינו, אף על פי
שגמרוהו בחוצה לארץ והם עתה בארץ ישראל⁴⁶.

(45) אפילו כשבאו עדיו הראשונים (מכות ז, א) "משום
זכותה של ארץ ישראל" - אלי תועיל למצוא לו פתח של
זכות (רש"י). (46) שם. כיוון שגמרו דינו לחובה, שוב לא
יראו לו זכות, אלא יושיבו בית דין אחר לדונו שנית.

פרק ארבעה עשר

(1) ארבע מיתות המסורות לבית דין. נגמר דינו למות ונתערב

שאמר לו יהושע (יהושע ז, יט) "בני שים נא כבוד לה'
אלוקי ישראל ותן לו תודה"... ומניין שכיפר לו וידויו?
שנאמר (שם כה) "ויאמר יהושע... יעכרך ה' ביום הזה" -
היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא". (18) לא
כרבי יהודה האומר: אם היה יודע שהוא מזומם (=שעדין
הם זוממים) אומר, תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ
מזה, אלא כחכמים, שהשיבו לו: "אם כן יהא כל אדם אומר
כן כדי לנקות עצמו" (סנהדרין מג, ב), ויוציא לעז על
העדים והדיינים (רש"י). וראוי להעיר שבספר המצוות
לרבינו, עשה עג, נאמר: "יכול אף הנהרגים על פי זוממין?
לא אמרתי אלא 'ואשמה הנפש ההיא', כלומר, שאינו חייב
להתוודות אם ידע שלא חטא, אלא העידו עליו עדי שקר",
וכנראה, ששם מדבר מדין תורה, וכאן הוא מדברי חכמים
(פרי חדש).

ב. ואחר שמתודה משקין אותו קרט¹⁹ של לבונה²⁰
בכוס של יין, כדי שתשרף דעתו עליו²¹ וישתכר,
ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה²².

(19) גרגר קטן. (20) מין שרף חריף, ונזכר בתורה (שמות
ל, לד). (21) ולא ידאג ויתמקמק בשרו (סנהדרין מג, א
וברש"י). (22) שם, שנאמר (משלי לא, ו) "תנו שכר לאובד
ויין למרי נפש". והשווה מדרש תנחומא פרשת פקודי אות
ב "מביאים לו יין טוב וחזק ומשקים אותו, כדי שלא יצטער
מן הסקילה".

ג. זה היין והלבונה, והאבן שישקל בה הנסקל²³,
והסיף שיהרג בו הנהרג²⁴, והסודר שהונקין בו
הנהנק²⁵, והעץ שתולין עליו הנתלה, והסודרין
שמניפין בהן לפגי הרוגי בית דין, והסוס שרץ
להצילו - הכל באין משל צבור²⁶. ומי שירצה
להתנדב - יבוא ויתנדב²⁷.

(23) ראה לקמן פרק ט"ו, הלכה א. (24) שם הלכה ד.
(25) שם הלכה ה. (26) סנהדרין מג, א. (27) כמו שאמרו
שם: "נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות
אותן".

ד. אין בית דין יוצאין אחר הנהרג²⁸. וכל בית דין
שהרגו נפש - אסורים לאכל כל אותו היום. הרי זה
בכלל לא תאכלו על הדם²⁹. ואין מברין הקרובים³⁰
על הרוגי בית דין, משום לא תאכלו על הדם³¹.
ודברים אלו אסורין³² ואין בהן מלקות³³.

(28) שם מב, ב, כדי שלא יראו בית דין רוצחים. (29) שם
סג, א. (30) האבלים, שאסור להם לאכול סעודה ראשונה
משל עצמם, אלא אחרים מברים ומאכילים להם, ראה
הלכות אבל פרק י"ד הלכה ט. (31) על הנרצח, על
מחוייבי בית דין שנהרגים על עונש, שלא ינהגו בהם כבוד,
משום כפרה (רש"י לסנהדרין שם). (32) מן התורה.
(33) שם, שאין לוקים על לאו שבכללות, לאו אחד שכולל
עניינים הרבה, וכמבואר לקמן פרק י"ח, הלכה ג, והשווה
ספר המצוות לרבינו הכלל התשיעי.

הַסִּיף¹⁶, וְהַסִּיף חֲמוּרָה מִן הַחֶנֶק¹⁷. וְכָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב¹⁶
בְּשָׂתֵי מִיתוֹת - נִדּוֹן בְּחֲמוּרָה¹⁸. בֵּין שְׁעָבֵר שְׁתִּי¹⁷
עֲבֻרוֹת זֶה אַחֵר זֶה, בֵּין שְׁעָבֵר עֲבֻרָה אַחַת שְׁחֵיב¹⁸
עָלֶיהָ שְׁתִּי מִיתוֹת¹⁹. אֲפִלּוּ נִגְמַר דִּינוֹ לִקְלָה, וְאַחֵר¹⁹
כִּף עֲבֵר עַל הַחֲמוּרָה וְנִגְמַר דִּינוֹ - נִדּוֹן בְּחֲמוּרָה²⁰.

(15) סנהדרין מט, ב, שכן ניתנה למגדף את ה' (ויקרא כד, יד) ולעובד ע"ז, וזה חטא חמור ביותר, שכן פושט ידו בעיקר. (16) שם נ, א. שכן ניתנה לבת כהן שזינתה (ויקרא כא, ט) וחטאה חמור, שכן מחללת את כבוד אביה. (17) שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת. וענשם חמור, שהרי גם ממונם אבד. (18) כגון נערה המאורסה בת כהן שזינתה, נידונה בסקילה החמורה ולא בשריפה הקלה ממנה (שם עמוד ב). (19) כגון שבא על חמותו, שהיא אשת איש, איסור חמותו - בשריפה, ואיסור אשת איש - בחנק. (20) ואין אומרים שמאחר שנגמר דינו לקלה - הרי הוא כמת, ולא יענש על החמורה שעבר אח"כ (שם פא, א), רמז לכך הנביא (יחזקאל יח, י"ב) "והוליד בן פריץ שופך דם (=זוה סייף), ואת אשת רעהו טמא (=בחנק), ואל הגילולים נשא ענינו" (=זו ע"ז, שבסקילה), והכתוב מסיים (שם יג) "מות יומת דמיו בו יהיה" - בסקילה (גמרא שם).

ה. וְאַחַד הָאִישׁ וְאַחַד הָאִשָּׁה דִּינִין אוֹתָן בְּאַרְבַּע²¹
מִיתוֹת²².

(21) קידושין לה, א, "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם (במדבר ה, ו) - השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה". והשווה ה' איסורי ביאה פ"ג, ה"ה "שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין, זולתי בשפחה חרופה בלבד".

ו. כָּל חֵיבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה - נִדּוֹן כָּל אֶחָד²³
מֵהֶן בְּקִלָּה שֶׁבִּהְיוּ²².

(22) משנה בסנהדרין עט, ב. ומפרש רש"י: מאחר שאיאתה מכיר מי המחוייב החמורה ומי - הקלה, אי אתה רשאי להחמיר עליו, למשכו למיתה החמורה שלא נתחייב בה, אלא דינו בקלה שישנה בכלל החמורה.

ז. מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ²³ שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם שְׂאֵר הָעָם וְלֹא²⁵
נִדָּע מִי הוּא מֵאֵלּוּ²⁴, אוּ מִי שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ²⁶
שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְלֹא נִדָּע מִי הוּא -
כֵּלָן פְּטוּרִין. לְפִי שְׂאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֵלָּא²⁸
בְּפָנָיו²⁵.

(23) למיתה. (24) והלא איאפשר להמית את הכשרים בגללו, לפיכך נפטר אף הוא. (25) וכיון שאין מכירים אותו, אפילו כשיעמוד לפניו אין זה בפניו (שם, וברש"י). וטעם זה נצרך רק למי שנתערב עם מי שנגמר דינו, אבל נתערב עם שאר העם, אינו צריך לטעם זה, שהרי שאר העם אינו חייב מיתה, ואיך נמית את כולם בגלל החייב שנתערב (כסף-משנה). ואם רוצה שלא נגמר דינו, נתערב ברוצחים אחרים, כולם פטורים מן המיתה, ואוסרים את כולם בבית הסוהר, כמבואר בהל' רוצח פ"ד, ה"ו.

עם שאר העם ולא נודע מיהו. מקום הקבורה להרוגי בית-דין, הזהירות והמתינות בהוצאת גזר-הדין למוות. הצמדת הדיון בדיני נפשות לזמן קיום בית המקדש. הקבלה, שבטבריה עתיד בית הדין הגדול לחזור תחילה.

א. אַרְבַּע מִיתוֹת נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין²: סִקִּילָה, וּשְׂרָפָה,
וְהַרְיָגָה בְּסִיף³, וְחֶנֶק⁴. סִקִּילָה וּשְׂרָפָה - מִפְּרָשִׁין הֵן²
בְּתוֹרָה⁵; וּמִפִּי מֹשֶׁה רַבְּנוּ לְמָדוּ, שֶׁכָּל מִיתָה³
הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה סֵתָם - הִיא חֶנֶק⁶, וְהַהוּרָג אֶת חֲבֵרוֹ⁴
- מִיתָתוֹ בְּסִיף⁷. וְכֵן אֲנִשִּׁי עִיר הַנִּדְחָת - מִיתָתָן⁵
בְּסִיף⁸.

(2) משנה בסנהדרין מט, ב. (3) בחרב, ראה לקמן פט"ו, ה"ד. (4) שם, ה"ה. (5) סקילה - ויקרא כ, כז; שריפה - שם יד. (6) סנהדרין נב, ב. ושם נג, א אמרו: ארבע מיתות מקובלות הן למשה מסיני. (7) שם עו, ב. והוצרך רבינו לפרש שהרוצח הוא בסיף, שאל נטעה לומר הואיל וענשו אמור בתורה סתם (שמות כא, כ) "נקום ינקם", ודאי הכוונה למיתת חנק, כדין כל מיתה סתמית, משמיענו רבינו שנקימה זו נתפרשה למשה שהיא בסיף, כמבואר בסנהדרין נב, ב ובביאורנו לקמן פט"ו, אות סה. וכן הדגיש רבינו בהל' רוצח פ"א, ה"א: "מפי השמועה למדו שזו מיתת סייף". ועיר הנדחת נשנית כאן אגב דין רוצח (לחם-משנה). (8) שנאמר בהם (דברים יג, טז) "הכה... את יושבי העיר ההיא לפי חרב". ולקמן פט"ו, ה"י"ב, מונה רבינו את כל מחוייבי ארבע מיתות לסוגיהן ולמניינן המפורט.

ב. כָּל מִיתָה מֵהֶם⁹ - מִצּוֹת עֲשֵׂה¹⁰ הִיא לְבֵית דִּין⁷
לְהוֹרֵג בָּהּ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ. וְאֵין רְשׁוֹת לְמַלְךְ לְהוֹרֵג⁸
בְּאַחַת מֵהֶן, אֲלֵא בְּסִיף בְּלִבְדוֹ⁹.

(9) בכת"י תימן: מהן. (10) כמו שאמרו (יבמות ז, א): "אבל מיתת בית-דין דוחה שבת, שבאה 'עשה' ודוחה לא-תעשה". והשווה ספר המצוות לרבינו, עשין רכז-רכט. (11) שהוא הורג את המורדים בו, כמבואר בהל' מלכים פ"ב, ה"ח. וכן יש לו רשות "להרוג ולחנק העולם כפי מה שהשעה צריכה" (שם ה"י). (12) תוספתא סנהדרין פ"ט, ה"ג: "הרשות לא ניתן לה אלא סייף בלבד", וכן בירושלמי שם פ"ז, ה"א. רמז לכך, דברי הכתוב (מלכים-א ב, ה) "ואשבע לו... אם אמתך בחרב". וראה לקמן פ"ח, ה"ו "או דין מלכות היה" ובביאורנו שם.

ג. כָּל מִחְיֵב מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁלֹּא הִמִּיתוּ אוֹתוֹ בֵּית¹⁰
דִּין - בְּטָלוּ מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא עָבְרוּ עַל מִצּוֹת לֹא¹¹
תַּעֲשֶׂה¹³. חוּץ מִן הַמִּכְשָׁף, שְׂאֵם לֹא הִמִּיתוּהוּ -
עָבְרוּ עַל מִצּוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: מִכְשָׁפָה לֹא¹³
תִּחְיֶה¹⁴.

(13) שהרי לא נאמרה בהן כל אזהרה בלשון לא-תעשה. וכתב הרדב"ז, אם עמד הנידון על נפשו, והרגוהו עדיו במיתה אחרת שיכולים להמיתו (ראה לקמן ה"ח), הרי בית-דין זה קיים מצות-עשה, שווה מצוותו. (14) השווה ספר המצוות לרבינו, לא-תעשה שי.

ד. סִקִּילָה חֲמוּרָה מִן הַשְּׂרָפָה¹⁵, וּשְׂרָפָה חֲמוּרָה מִן

22 הַיּוֹ שְׁנֵיהֶם בַּעֲבֵרָה אַחַת וּמִיתָה אַחַת, כְּגוֹן נֹאֲפָה עִם
23 נֹאֲפֶת - דִּנְיָן שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד⁴³. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
24 הַנֹּאֲפָה בּוֹעֵל בַּת כֹּהֵן, הוֹאִיל וְהוּא בְּחֻקָּה⁴⁴ וְהָיָה
25 בְּשִׁרְפָהּ⁴⁵ - אֵין הוֹרְגִין שְׁנֵיהֶן בְּיוֹם אֶחָד⁴⁶.

(39) ימהרו. (40) משחיתים ומזיקים (מכות ז, א).
ובסנהדרין לה, א דרשו: "אשרו חמוץ (ישעיה א, יז) -
אשרו דייין שמחמץ (משהה) את דינו". (41) שהרי אמרו
(שם מה, ב) "אין דנים שנים ביום אחד" - הרי שבשני ימים
דנים זה אחר זה (רדב"ז). (42) בבית-דין אחד, שלא יוכל
להפוך בזכותם, שכל אחד מהדיינים צריך לבקש ראיות
למיתת זו ולמיתת זו (רש"י שם). (43) שאפשר לעיין בדין
שניהם כאחד (שם מו, א), פרט למיתת אחת ושתי עבירות,
כגון חילול שבת ועבודת-זרה ששתיהן שתי עבירות
נפרדות, ועונשן סקילה (שם). (44) כדין בועל אשת איש.
(45) שנאמר: היא מחללת - היא בשריפה, ואין בועלה
בשריפה (שם נא, א). (46) שם מו, א.

26 יֵא. אֵין דִּנְיָן דִּינֵי נִפְשוֹת אֶלָּא בְּפִנֵּי הַבֵּית⁴⁷. וְהוּא
27 שְׁהִיָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁם בְּלִשְׁכָּה שְׁבִמְקֻדְשָׁה.
28 שְׁנֵאמַר בְּזֶקֶן מִמָּרָא: לְבִלְתִּי שְׁמַע אֶל הַכֹּהֵן
29 וְגוֹמְרָם⁴⁸. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׁבִיזְמֵן שִׁיש כֹּהֵן
30 מְקָרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ - יֵשׁ דִּינֵי נִפְשוֹת⁴⁹. וְהוּא
31 שְׁהִיָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּמִקְוֵמוֹ⁵⁰.

(47) בזמן שבית המקדש קיים, ואז דנים בכל המדינה ואפילו
בחוץ לארץ, כמבואר בסמוך הי"ד. (48) בבית-דין תימן: אל
הכהן או אל השופט. (49) שם נב, ב: "בזמן שיש כהן -
יש משפט. בזמן שאין כהן - אין משפט". (50) שאם
בית-הדין גלה ממקומו שבמקדש, אין דנים דיני נפשות,
ככתוב (שם ח) "וקמת ועלית אל המקום" - מלמד שהמקום
גורם (שם פז, א), וכמבואר בסמוך הי"ג.

32 יב. בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁנִּכְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הָיָה בֵּית דִּין
33 הַגָּדוֹל יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית⁵¹ שְׁהִיָּה בְּעִזְרַת
34 יִשְׂרָאֵל⁵². וְהַמָּקוֹם שֶׁהָיָה יוֹשְׁבֵין בּוֹ - חַל הָיָה⁵³,
35 שְׁאֵין יוֹשִׁיבָה בְּעִזְרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד⁵⁴.
36 וּכְשֶׁנִּתְחַלְּקָה הַשְּׁוֹרָה⁵⁵, גָּלוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.
37 וְלַעֲשָׂרָה מִקְוֵמוֹת גָּלוּ, וְסוּפֵן לְטַבְרִיָּא⁵⁶, וּמִשָּׁם לֹא
38 עָמַד בֵּית דִּין גָּדוֹל עַד עַתָּה. וְקִבְלָה הָיָה, שְׁבִטְבְּרִיָּא
39 עַתִּידִין לְחֹזֵר תַּחֲלָה, וּמִשָּׁם נִעְתָּקִין לְמִקְדָּשָׁה⁵⁷.

(51) שהיתה בנויה אבני גזית לכבוד הסנהדרין (תוספות יו"ט
למדות פ"ה, מ"ד). (52) חצר המקדש, סמוכה לעזרת
כהנים, ששם הכהנים עשו עבודת המקדש. (53) לא
נתקדש בקדושת העזרה. (54) שנאמר בו (שמואל-ב, ז, יח)
"ויבוא המלך דוד וישב לפני ה'". אבל אחרים אסור להם
לשבת, ככתוב (דברים יח, ה) "לעמוד לשרת בשם ה'"
(יומא כה, א וברש"י). ובסנהדרין (קא, ב) אמרו, שזוהי
הלכה למשה מסיני, כדברי רש"י שם. וראה בהל' בית
הבחירה פ"ה, הי"ז "לשכת הגזית... חציה היה קודש וחציה
היה חול... ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבים".

1 ח. מִי שֶׁעָמַד עַל נִפְשׁוֹ וְלֹא יָכֹלוּ בֵּית דִּין לְאַסְרוֹ
2 עַד שְׁמִיתוֹהוּ בְּמִיתָה שֶׁהוּא חַיִּב בָּהּ - הוֹרְגִין אוֹתוֹ
3 עַדִּיו בְּכָל מִיתָה שֶׁיִּכְוֹלִין לְהַמִּיתוֹ בָּהּ, מֵאַחַר שֶׁנִּגְמַר
4 דִּינוֹ²⁶. וְאֵין רְשׁוּת לְשַׁאֵר הָעַם לְהַמִּיתוֹ תַּחֲלָה²⁷.
5 לְפִיכָךְ, אִם נִקְטְעָה יַד הָעֵדִים²⁸ - פְּטוּר²⁹. וְאִם הָיָה
6 הָעֵדִים גְּדָמִין מִתַּחֲלָה - יִהְיֶה בֵּיד אַחֲרֵיהֶם³⁰. בְּמָה
7 דְּבָרִים אֲמֹרִים³¹? בְּשַׁאֵר מַחֲבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין חוּץ
8 מִן הָרוֹצֵחַ; אֲבָל הוֹרֵג נִפֶּשׁ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ - רֹדֵפִין
9 אַחֲרָיו בְּכָל דְּבָר וּבֵיד כָּל אָדָם עַד שֶׁמִּמֵּיתִין אוֹתוֹ³².

(26) כמו שאמרו (סנהדרין מה, ב) "מניין שאם אי-אתה יכול
להמיתו במיתה הכתובה בו, שאתה ממיתו בכל מיתה
שאתה יכול להמיתו? תלמוד-לומד: מות יומת המכה,
מכל-מקום". (27) שנאמר (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה
בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה" (שם).
(28) אחרי העדתם. (29) שאי-אפשר לקיים בו: "יד העדים
תהיה בו". (30) שם, שלא מצינו שעדים גדמים יהיו
פטולים לדיני נפשות, ועל-כרחך כוונת הכתוב לומר: יד
העדים, שהיתה להם בשעת העדתם, תהיה להם בשעת
המתתו (רש"י שם). (31) שאם נקטעה יד העדים אחר
העדתם, הרי זה פטור. (32) שם, שהרי הוא מזיק,
וחוששים שמא יהרוג עוד, ולפיכך מיתתו בכל אדם
(רדב"ז), והשווה הל' רוצח פ"א, ה"ד: "ואין לך דבר
שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים, שנאמר ולא תחניפו
את הארץ כי הדם הוא יחניף את הארץ". ושם פ"ד, ה"ט:
"שאע"פ שיש עוונות חמורים משפיכות דמים, אין בהן
השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים".

10 ט. כָּל הָרוֹגֵי בֵּית דִּין - אֵין קוֹבְרִין אוֹתָם בְּקִבְרֵי
11 אֲבוֹתֵיהֶם בְּכָלִי יִשְׂרָאֵל³³, אֶלָּא שְׁנֵי קְבָרוֹת מְתַקְנִין
12 לָהֶן בֵּית דִּין: אֶחָד לְנִסְקָלִין וְלַנִּשְׁרָפִין, וְאֶחָד
13 לְהַרְגִין וְלַחֲנֻקִין³⁴. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי
14 הַשְּׁמוּעָה³⁵. נִתְאַפַּל הַבְּשָׂר³⁶ - הָיָה מְלַקְטִין אֶת
15 הַעֲצָמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָם בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתֵיהֶן. וְיֵשׁ
16 לְקְרוֹבֵיהֶן לַעֲשׂוֹת לָהֶן³⁷ אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין³⁸.

(33) משנה בסנהדרין מו, א. וכפירוש הגמרא שם מו, א:
"לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק". (34) שם, "אין
קוברים רשע חמור אצל רשע קל", ונהרגים ונחנקים - קלים
הם ביחס לנסקלים ונשרפים. (35) ששמעו מפי משה
שקיבל מסיני, ולפיכך לא תיקנו ארבעה קברות לכל מחייבי
מיתה לחוד, כי כך נתקבלה ההלכה (שם). (36) ולשון
המשנה שם: נתעכל. ומפרש רש"י: כבר נתכפר במיתתו
ובזיונו. (37) לעצמות, לאחר שנתעכל הבשר. (38) בגדים
לכרוך בהם העצמות (שם מו, א) וראה לעיל פי"ג, ה"ו.

17 י. צְרִיכִין בֵּית דִּין לְהַתְּנִיב בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת וְלְהַמִּיתָן,
18 וְלֹא יֵאֵיצוּ³⁹. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהָרִגוּ נִפֶּשׁ בְּשִׁבְעַ שָׁנִים
19 - הָרִי אֵלוֹ חֲבָלֵינִין⁴⁰. אֵף עַל פִּי כֵן, אִם אָרַע לָהֶם
20 לְהָרִג בְּכָל יוֹם וְיוֹם - הוֹרְגִין⁴¹. אֲבָל אֵין דִּנְיָן לְעוֹלָם
21 שָׁנִים בְּיוֹם אֶחָד⁴², אֶלָּא דִּנְיָן זֶה הַיּוֹם וְהַשָּׁנִי לְמַחֵר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו מיתה יפה" ולא תבזהו. ואע"פ שהיא שוהה למות ע"ז,
נוח לה לסבול צער גופני ולא להתבזות (שם מה, א).
(4) וקומתו של הגידון הרי כאן שלש, ומפילו משם לארץ,
ומת מהר. אבל לא תיקנו שיהיה גבוה יותר, כדי "שלא
יתנוול", שאם יפול מבנין גבוה יותר, יתפזר גופו, ואבריו
מתפרקים, וכריסו נבקעת (שם וברש"י). (5) מדרש
תנחומא פרשת פקודי אות ב "ועוקרים לו ידיו ורגליו".
(6) ובמשנה, שם מה, א כתוב: "נהפך על לבו - הופכו על
מתניו", ומפרש רש"י: כשהוא מושכב פרקדן הוא מגונה
יותר. ורבינו לא חשש לכתבו כי הוא סובר שכל הפיכתו
על מתניו, אינה אלא לראות אם כבר יצאה נשמתו, וכיון
שכתב: "אם מת בה יצא", הרי ההפיכה על מתניו בכלל זה,
שע"י הפסקת דופק הלב בוחנים שהוא מת (לחם-משנה).
(7) אע"פ שלא נרגם כלל באבן. (8) יושלך למטה לארץ
(רש"י לתורה שם). (9) בכת"י תימן: "הנסקל שנפל האבן
עליו". ותיבת: את, איננה. (10) ואע"פ שהסקילה הוזכרה
בפסוק תחילה, עושים אותה בסוף, שמצינו שסמך הכתוב
סקילה למיתה, שנאמר (דברים יז, ה) "וסקלתם באבנים
ומתו" ('תוספות' שם מה, א ד"ה: "מניין שבדחיה). ומניין
שאנו למדים מיתת בית-דין לדורות מסיני? תלמוד-לומר:
סקול יסקל, לשון עתיד, לומר שאף לדורות יהא דין סקילה
נוהג אף בדחיפה (שם מה, א). (11) לצורך זה. (12) כדי
שחבירו ישליכנה בכל כוחו, ששנים אינם יכולים לכוון
כוחם להשליך כאחד, כשהו משליך זה מעכב (שם מה, ב
וברש"י). (13) חבירו הראשון. (14) שם עמ' א. וכתב
רבינו בפירושו למשנה שם פ"ז, מ"ג: "וכבר ידעת שהעדים
הם שממיתים בידים איזו מיתה שתהיה, לפי שאותו הדבר
אצלם אמת, שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור
דברים, שאין אנו יודעים אלא מה שמענו מהם".

- ב. עובד עבודה זרה - אין סוקלין אותו אלא על
שער שעבד בו¹⁵. ואם היתה עיר שרפה עובדי
פוכבים¹⁶ - סוקלין אותו על פתח בית דין¹⁷. ודבר
זה קבלה מפי השמועה: אל שעריך - זה שער
שעבד בו¹⁸, ולא שנגמר דינו בו.

(15) ואפילו נידון בעיר אחרת. (16) ויש חשש איבה, או
שלא יתנו לסקול על שער עירם. (17) כתובות מה, ב.
וכתבו 'תוספות' שם, לאו דוקא ליד פתח בית-דין, אלא
חוץ לבית-דין ורחוק ממנו, וכן מבואר לעיל פ"ב, ה"ג,
שבית הסקילה היה רחוק מבית-הדין. (18) וכן דרשו שם:
"נאמר שערך למטה (=והוצאת את האיש ההוא... אל
שעריך... וסקלתם באבנים), ונאמר שערך למעלה (=שם ב,
כי ימצא בקרבך באחד שעריך... איש או אשה אשר יעשה
את הרע... וילך ויעבוד אלהים אחרים), מה שערך האמור
למעלה - שער שעבד בו, אף שערך האמור למטה - שער
שעבד בו". וידוע שאין אדם דן "גזירה-שוה" אלא אם
קיבלה מרבו, ורבו מרבו עד למשה מסיני, כמבואר בנדה
יט, ב וברש"י שם. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"א.

- ג. מצות הנשרפין: היו משקעין אותו בזבל עד
ארכבותיו¹⁹, ונותנים סודר קשה לתוף הרף²⁰
וכורכין על צוארו. ושני עדריו - זה מושך אצלו,²¹

(55) כשגברו העונות, ונתרבו רוצחים בישראל.
(56) מלשכת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים, ומירושלים
ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיבנה לאושא,
ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומשם לציפורי,
ומשם לטבריא (ראש השנה לא, א), ובטבריא היו בימי
אנטונינוס קיסר (רש"י שם). (57) שם.

- יג. ארבעים שנה קדם חרפן בית שני בטלו דיני
נפשות מישראל, אף על פי שהיה המקדש קיים⁵⁸;
מפני שגלו הסנהדרין, ולא היו שם במקומן
במקדש⁵⁹.

(58) והכהן היה מקריב על גבי המזבח. (59) מכיון שראו
שנתרבו הרוצחים, ולא יכלו לדונם, אמרו: מוטב שנגלה
ממקום למקום כדי שלא יתחייבו מיתה, שהמקום גורם,
כמבואר לעיל ה"א (עבודה זרה ח, ב).

- יד. בזמן שדיני דיני נפשות בארץ ישראל - דיני
דיני נפשות בחוצה לארץ⁶⁰. והוא שיהיו הסנהדרין
סמוכין בארץ, כמו שבארנו⁶¹. שהסנהדרין נוהגת
בארץ ובחוצה לארץ.

(60) מכות ז, א. (61) לעיל פ"ד, ה"ב. ולא הזכירה רבינו
כאן אלא לומר שכל אותן ארבעים שנה שבטלו דיני נפשות
בא"י, בטלו גם בחוץ-לארץ. אע"פ שעדיין היה הכהן
מקריב על המזבח (כסף-משנה).

פרק חמשה עשר

(1) ביצוע מצוות סקילה, ואלה שחייבים תלייה אחרי
סקילתם. מצוות קבורת הרוגי בית דין ביום הריגתם. מספר
חייבי סקילה שבתורה, וכן חייבי שריפה, הרג וחנק, סכום
כולם שלושים ושישה.

- א. כיצד מצות הנסקלין? רחוק מבית הסקילה
ארבע אמות מפשיטין את המחיב סקילה בגדיו²,
ומכסין ערותו מלפניו. ואין האשה נסקלת ערמה,
אלא בחלוק אחר³. ובית הסקילה גבוה שתי
קומות⁴. עולה לשם הוא וְעָדִי, וְיָדִי אֲסוּרוֹת⁵.
ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו, והוא
נהפך ונופל על לבו לארץ⁶. אם מת בה - יצא⁷.
שהרי נאמר: סקל יסקל או ירה יירה⁸. הנה השנה
הנסקל שנפל את האבן עליו⁹ עם הנדחף שנפל הוא
בעצמו על הארץ¹⁰. ואם לא מת מדחיפה זו -
מגביהי העדים אכן שהיתה מנחת שם¹¹, משא שני
בני אדם, והעד השני מרפה את ידו¹² ומשליך¹³
האבן על לבו. אם מת בו - יצא, ואם לאו - רגימתו
בכל ישראל. שנאמר: יד העדים תהיה בו כראשנה
להמיתו¹⁴, ויד כל העם באחרנה.

(2) שהוא ממהר למות כשהוא ערום (סנהדרין מז, ב
ובפירוש המשנה לרבינו שם). ובגמרא שם מה, א דרשו:
"ורגמו אותו" (ויקרא כד, יד) - "אותו" בלא כסותו.
(3) שלא תתבזה, והתורה אמרה: "ואהבת לרעך כמוך - ברור

פירשו במשנה שם: "כלומר, מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל" שמזכירין, שזה בירכו (רש"י). ובגמרא שם עמ' ב שנינו: "משהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה וגומרין את דינו, וממיתין אותו, ואח"כ תולים אותו, אחד קושר ואחד מתיר (=אין שהות בינתיים, רש"י), כדי לקיים מצות תליה". וביהושע ח, כט וכן שם י, כו משמע שדין זה נוהג אפילו בנתלים גויים, שנאמר שם: "ויהיו תלויים על העצים עד הערב". וכתב הרד"ק שם: "מפני טומאת הארץ, היו הנתלים נקברים, אע"פ שאינם מבני ישראל... כי המת שאינו נקבר הוא טומאת הארץ... וכן לעתיד בגוג ומגוג אמר (יחזקאל לט, יב) "וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ". וראה ברד"ק שם ח, כט.

- ח. ומצות עשה לקבר את כל הרוגי בית דין ביום ההריגה. שנאמר: כי קבור תקברנו³⁴ ביום ההוא. ולא הרוגי בית דין בלבד, אלא כל המלין את מתו - עובר עליו בלא תעשה³⁵. הלינו לכבודו להביא לו ארון ומקריבין - אינו עובר עליו³⁶.

(34) ירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור - זו מצוה עשה" וכן ב"ספרי" לפסוק זה, ורבינו הביאו ב"ספר המצוות" מצוה רלא. והשווה הל' אבל פ"ב ה"א, שהקבורה בשאר מתים היא מצוה. (35) שנאמר "כי קבור תקברנו" לרבות שאר מתים (סנהדרין מו, ב). (36) שם עמ' א. וכן אם הלינו כדי לאסוף עליו עיירות להספידו או להביא לו מקוננות - אינו עובר עליו (שם מז, א).

- ט. אין תולין על אילן המחבר לקרקע, אלא על התלוש³⁷, כדי שלא יהא מחסר קציצה³⁸. שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו, שלא יהא לו זכרון רע ויאמרו: זה העץ שנתלה עליו פלוני³⁹. וכן האבן שנסקל בה, והסוף שנהרג בו הנהרג, והסודרין שחונקין בהן - הכל נקברים בתפישת הנהרג⁴⁰, אבל לא בקבר עצמו⁴¹.

(37) והוא נעוץ בקרקע, כמבואר לעיל ה"ז. (38) והתורה אמרה: "כי קבור" - מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה (המחובר) שמחוסר קציצה וקבורה" (שם מו, ב). ואף שגם עץ הנעוץ מחוסר תלישה, אין זה מחוסר מעשה, כקציצה מן המחובר (שם). (39) כמו שאמרו שם (נד, א) לגבי הבא על הבהמה, שגם היא נסקלת, משום "שלא תהא הבהמה עוברת בשוק, ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה". (40) בתוך ארבע אמותיו (רש"י שם מה, ב). וכן אמרו (סוטה מג, ב), "מת תופס ארבע אמות". (41) שם מה, ב וראה בירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור תקברנו - קבורה לו ולעצו ולאבנו".

- י. כל הנסקלין שבתורה שמונה עשר, ואלו הן: הבא על האם⁴², ועל אשת אב, ועל פלתי⁴³, ועל נערה המארסה⁴⁴, ועל הזכור⁴⁵. והשוכב עם בהמה⁴⁶. והאשה המביאה את הבהמה עליה⁴⁷. והמגדף⁴⁸. ועובד עבודת פוכבים⁴⁹. והנותן מזרעו למלך⁵⁰. ובעל אוב. ובעל ידעוני⁵¹. והמסית⁵².

- וזה מושף אצלו, עד שהוא פותח את פיו. ומתיכים²¹ את הפדיל ואת העופרת וכיוצא בהן, והוא זורק לתוך פיו, והיא יורדת ושוברת את בני מעיו²².

(19) שלא יתהפך אנה ואנה, ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ. (20) שהרך אינו חונק לפתוח פיו, והקשה מחבל את גרונו ומנוולו, לפיכך קשה מבפנים - לחנוק, ורכה מבחוץ להגן (רש"י לסנהדרין נב, א). (21) ממסים. (22) משנה, שם נב, א. ובגמרא שם דרשו: נאמר כאן "באש תשרף", ונאמר בבני אהרן (ויקרא י, ו) "יבכו את השריפה אשר שרף ה'". מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, שנאמר בהם: וימתו לפני ה' - כעין מיתה, כלומר: שהגוף נשאר שלם, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

- ד. מצות הנהרגין: מתיזין את ראשו בסוף, פדרף שהמלכים עושים²³.

(23) למורדים בהם (משנה, שם עמ' ב), וכן הכתוב אומר (שמואל-ב יב, ט) "ואותו הרגת בחרב". ובמלכים-א ב, ח נאמר: ואשבע לו בה' לאמור אם אמתך בחרב". וכתב הרד"ב, מהמשנה הנ"ל יש ללמוד, שאין הרוגי מלכות נהרגים אלא בסייף, כדברי רבינו לעיל פ"ד, ה"ב.

- ה. מצות הנהנקין: משקעין את המחייב בזבל עד ארכובותיו, ונותנין סודר קשה לתוך הרך וכורקין על צוארו. זה מושף אצלו, וזה מושף אצלו, עד שתצא נפשו²⁴.

(24) שם במשנה. וראה בבאורנו לעיל אות יט והשווה לכאן.

- ו. מצות עשה לתלות את המגדף²⁵ ועובד עבודת פוכבים. שנאמר: כי קללת אלהים תלוי²⁶ - הרי מגדף אמור. ועובד עבודת פוכבים נאמר: את יי הוא מגדף²⁷. והאיש נתלה, ואין האשה נתלית. שנאמר: כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו²⁸.

(25) המכרך (=המקלל) את השם, כלשון הכתוב (במדבר טו, ל) "את ה' הוא מגדף", ודיניו נתפרשו בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז. (26) מפני שבירך את ה' - הוא נתלה. (27) סנהדרין מה, ב "מה מקלל זה שכפר בעיקר, אף כל שכפר בעיקר". (28) שם מו, א. "איש ולא אשה".

- ז. כיצד מצות הנתלין? אחר שסוקלין אותן משקעין²⁹ את הקורה בארץ, ועץ יוצא ממנה³⁰, ומקפין שתי ידיו זו לזו³¹, ותולהו³² סמוך לשקיעת החמה, ומתירין אותו מיד. ואם לן - עוברין עליו בלא תעשה, שנאמר: לא תלין נבלתו על העץ³³.

(29) נועצים. (30) כמין יתד היה יוצא מן הקורה סמוך לראשה. (31) סומך זו אצל זו. (32) בידיו (רש"י שם). (33) משנה שם, והכתוב מסיים: "כי קללת אלקים תלוי",

לו אלא מכח בתו (סנהדרין עו, א ולשון רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו). (60) מאנוסתו, שאינה אשתו בקידושין. וראה בסמוך אות סא. (61) בשתייהן לא נאמרה שריפה בתורה, אלא אזהרה בלבד (ויקרא יח, י), וענשן נלמד ב"גזירה-שוה" מאשה ובתה, כמבואר באות הבאה. (62) ככתוב (שם כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא, באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, א) "אין לי אלא אשה ואמה, בת אשה ובת בתה ובת בנה מניין? נאמר כאן: זימה, ונאמר להלן (ויקרא יח, יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה... שארה הנה זימה היא", מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה (בכלל האזהרה), אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה (=לענין שריפה), ומכאן אתה למד גם לענין בת בתו ובת בנו מאנוסתו שהן בשריפה, נאמר כאן (ויקרא יח, י) כי ערוותך הנה, ונאמר בשאר אשתו: שארה הנה, אני למד "גזירה-שוה" "הנה-הנה", מה להלן (בשאר אשתו) "זימה" עמו, אף כאן "זימה", כאילו כתוב כאן "זימה". ושוב אני למד "גזירה-שוה" "זימה-זימה" מאשה ואמה שכתוב בה: "זימה היא, באש ישרפו" מה להלן שריפה, אף כאן שריפה (שם עה, א ועמ' ב). (63) ככתוב (ויקרא כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה... באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, ב) "מנין לעשות שלשה דורות למעלה (=למעלה מאשתו, כגון אם חמיו שהיא דור שלישי לאשתו, וכן אם חמותו) כשלשה דורות למטה (כבת בתה ובת בנה המפורשים בתורה, ויקרא יח, יז), נאמר למטה: זימה, ונאמר למעלה: זימה, מה למטה שלשה דורות, אף למעלה שלשה דורות". (64) שם עו, ב נאמר: "באש ישרפו אותו ואתה" אתה - שתייהן משמע, והרי אשתו אינה נשרפת? אלא לומר לך, כששתייהן קיימות. כלומר, אם אשתו חיה - תישרף חמותו, ואם לאו - אין כאן עונש שריפה. וכדברי רבי עקיבא שם. ואע"פ שאמרו שם "איסורא בעלמא", סובר רבינו שזהו איסור כרת. ולגבי שריפה שהיא בידי אדם, קורא לכרת: איסורא בעלמא, שאין בה מיתת בית-דין אלא עונש מן השמים בלבד. השווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ח ובמגיד-משנה שם. והמאירי לסנהדרין שם מביא ראיה מסגנון התלמוד (קידושין סב, א) שאמרו שם: "אם שכב איש אותך - לא הנקי ולא הנקי, אלא איסורא בעלמא" - הרי שבאשת איש, קראו לאיסור כרת שבה "איסורא בעלמא". וכל אלו הנשרפים - מנויים במשנה סנהדרין עה, א.

יב. הַנְּהַרְגִין⁶⁵ שְׁנַיִם: הַרוֹצֵחַ⁶⁶ וְהַנִּדְחָה⁶⁷.

(65) בסייף. (66) שנאמר בו "נקום ינקם" (שמות כא, כ) "נקימה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר (ויקרא כו, כה), 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם בריח' - הוי אומר נקימה, זו סייף" (שם נב, ב). (67) ולשון המשנה שם עו, ב "הרוצח ואנשי עיר הנדחת", וסייף מפורש בהם בתורה (דברים יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב".

יג. הַנְּחַנְקִין שְׁשָׁה, וְאֵלּוּ הֵן: הַבָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ. הַחוֹבֵל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ⁶⁸. וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶקֶן

וְהַמִּדִּיחַ⁵³. וְהַמְכַשֵּׁף⁵⁴. וְהַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת⁵⁵. וְהַמְקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמּוֹ⁵⁶. וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה⁵⁷.

(42) ויקרא יח, ז "אמך היא, לא תגלה ערותה". דרשו חכמינו (סנהדרין נד, א) לרבות אמו שאינה אשת אביו (כגון אנוסה ומפותה) כאמו שהיא אשת אביו, ובאשת אביו נאמר (שם כ, יא) "ואיש אשר ישכב את אשת אביו... מות יומתו... דמיהם בם", וכל מקום שנאמר: דמיהם בם, הרי זה בסקילה, כשם שנאמר באוב וידעוני (שם כז) "מות יומתו, באבן ירגמו אותם דמיהם בם" (שם נד, א). (43) ויקרא כ, יב. (44) דברים כב, כד. (45) ויקרא כ, יג. (46) שם, טו, "ואת הבהמה תהרוגו", ונאמר במסית (דברים יג, י) "כי הרוג תהרגנו", מה שם בסקילה, ככתוב (שם, יא) וסקלתו באבנים, אף כאן בסקילה (סנהדרין נד, ב). (47) ויקרא כ, טז, "דמיהם בם". וכבר הוכחנו באות מא, שכל מקום שנאמר: דמיהם בם, הרי זה בסקילה. (48) מברך את השם, וענשו מפורש בתורה (ויקרא כד, יד) "ורגמו אותו כל העדה". (49) דברים יז, ה. (50) לאליל ששמו מולך, שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים, ולא שהוא שורפו, אלא מעבירו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, וכמבואר בהל' ע"ז פ"ו, ה"ג. וסקילה מפורשת בו (ויקרא כ, ב) "עם הארץ ירגמוהו באבן". (51) שניהם מפורשים שם פ"ו, ה"א-ב, וענשם מפורש בתורה ויקרא כ, כז "באבן ירגמו אותם דמיהם בם". (52) את היחיד לע"ז, וענשו מפורש בדברים יג, יא "וסקלתו באבנים ומת". (53) עיר שלימה אחרי עבודה-זרה, ומדיחי עיר הנדחת למדים ממסית שהוא בסקילה, שגם בו נאמרה לשון הדחה (שם, שם) "כי בקש להדיחך", ודנים "גזירה-שוה": הדחה - הדחה (סנהדרין פט, ב). (54) שנאמר (שמות כב, יז) "מכשפה לא תחיה", וסמוך לה נאמר (שם, יח) "כל שוכב עם בהמה מות יומת" מה שם בסקילה (ראה לעיל אות מה), אף כאן בסקילה (שם סו, ב). (55) במדבר טו, לה "מות יומת האיש, רגום אותו באבנים". (56) ויקרא כ, א "מות יומת... דמיו בו", וכבר נתבאר לעיל אות מא, שכל מקום שנאמר בו "דמיו בו" הרי זה בסקילה. (57) דברים כא, כא, "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת". וכל אלו הנסקלים מנויים במשנה סנהדרין נג, א.

יא. כָּל הַנִּשְׁרָפִין עֲשָׂרָה, וְאֵלּוּ הֵן: בֵּית פְּלוֹן וְשִׁנְתָּה תַּחַת בַּעֲלָהּ⁵⁸. וְכֵן עַל בֵּיתוֹ⁵⁹, וְעַל בֵּית בֵּיתוֹ⁶⁰, וְעַל בֵּית בְּנוֹ. וְעַל בֵּית אִשְׁתּוֹ, וְעַל בֵּית בָּתָּה, וְעַל בֵּית בִּנְיָהּ⁶¹. וְעַל חֲמוֹתוֹ⁶², וְעַל אִם חֲמוֹתוֹ, וְעַל אִם חֲמִיו⁶³. וְהוּא שָׂבָא עֲלֵיהֶן בְּחֵי אִשְׁתּוֹ; אֲכָל לֶאֱחָר מִיֵּת אִשְׁתּוֹ - הֲרִי הֵן בְּכֶרֶת בְּלִבָּד, בְּכָלֵל הָעִירִית⁶⁴.

(58) כשהיא נשואה. אבל כשהיא ארוסה, הרי היא בסקילה, שסקילה חמורה משריפה, ונשואה יצאה לשריפה להחמיר עליה, ולא ארוסה, להקל עליה מסקילה לשריפה (סנה' ג, ב), וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פ"א, ה"ו; ופ"ג, ה"ג, ה. (59) מאנוסתו, שאינה בת אשתו. ואע"פ שלא נאמרה בתורה: "ערות בתך לא תגלה", מאחר שאסרה בת הבת (ויקרא יח, י) שתקח מן הבת, שהרי בת בתו אינה קרובה

עשרה הכאות. מרדות - לשון מרד, שמייסרים אותו על שמרד בדברי חכמים. וראה רש"י חולין קמא, ב דיבור המתחיל: מכת מרדות.

- ד. אין אדם לוקה אלא בעדים והתראה⁸. ובדקין העדים בדרישה ובחקירה, כדרך שעושים בדיני נפשות⁹. עבר על לאו שננתק לעשה¹⁰, והתרו בו ואמרו לו: אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא תקים עשה שבו¹¹ - תלקה, ועבר ולא קים העשה - הרי זה לוקה¹². אף על פי שהתראה בספק היא¹³, שאם יקים - יפטר, התראה ספק התראה היא¹⁴.

(8) כמבואר לעיל פרק י"א, הלכה ד, שהמלקות שווה בזה לדיני נפשות, על פי דברי התלמוד בסנהדרין לג, ב. ובכתובות לב, ב, אמרו: "כאן שלא התרו בו", כלומר, ולפיכך אינו לוקה. (9) שנאמר (ויקרא כד, כב) "משפט אחד יהיה לכם" - מכאן שכל הדינים צריכים דרישה וחקירה (סנהדרין לב, א), והשווה הלכות עדות פרק ג, הלכה ב. (10) שאמרה תורה אם עברת על הלאו, קיים העשה והיפטר, כגון "לא תיקח האם על הבנים" (דברים כב, ו) ואם לקחת: "שלח תשלח את האם" (שם ז). (11) כגון, שתמות האם ולא תוכל לקיים בה: "שלח תשלח". וכל שכן, אם שחט בעצמו האם, שביטל העשה בידי. (12) מכות תט, ב וכגירסת הרי"ף שם: בדברי רבי יוחנן "קיימו (את העשה) פטור; לא קיימו חייב, כלומר, אף על פי שלא ביטל העשה, כיוון שלא קיימו, לוקה על הלא תעשה", ולפיכך, כל שמתה האם או ברחת מידו, לוקה. (13) בשעה שעבר על הלאו, והתרו בו, אין הדבר ידוע אם יקיים העשה או לא יקיים. (14) מכות שם, וראה בר"ן לחולין קמא, את הפירוש שמביא בשם "אחרים" (כסף משנה). וכתב הרב"ז, אף על פי שבכל מקום אין לוקים על התראת ספק, כאן שונה, שבשעה שעבר על הלאו, הרי זה וודאי עבר, והספק אינו אלא ביחס לתיקון העשה, שמא יקיימה, וכל שלא קיים העשה הרי זה לוקה על הלאו, שלגביו הוא מותר וודאי. והשווה הלכות שבועות פרק ה, הלכה ב ובביאורנו שם. וראה ב"נודע ביהודה" מה"ת לאבן העזר עז, שלא נתכווין רבינו לפסוק התראת ספק - שמה התראה, אלא בדיני מלקות, אבל בדיני נפשות - אינה התראה. תדע, שהרי לעיל פרק י"ב כשדן רבינו על התראה בדיני נפשות לא הזכיר כלום מדיני התראת ספק.

- ה. עבר עברה שיש בה מלקות ומיתת בית דין באחת, כגון ששחט אותו ואת בנו לעבודה זרה¹⁵: אם התרו בו למיתה - סוקלין אותו ואינו לוקה, שהרי נתחייב בדין גדול מזה¹⁶; ואם התרו בו למלקות בלבד - לוקה¹⁷.

(15) שחייב מיתה משום עובד עבודה זרה, ומלקות משום איסור אותו ואת בנו, ראה ויקרא כב, כח. (16) והתורה אמרה (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות (מכות יג, ב). (17) שהרי לא יומת, ולא יענש אלא על רשעה אחת (חולין פא, ב), והשווה הלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה ז.

- 1 ממרא⁶⁹. ונביא השקר⁷⁰. והמתנבא פשם עבודה זרה⁷¹. נמצאו כל הרוגי בית דין ששה ושלשים⁷².

(68) שעשה בהם חבורה, ראה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ה. (69) שמסרב על דברי בית דין הגדול, ומורה לעשות כנגדם. (70) מתנבא על מה שלא שמע, וראה הל' ע"ז פ"ה, ה"ח. (71) שאומר: אמרה ע"ז. אפילו כיוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור (משנה בסנהדרין פט, א). וראה בהל' ע"ז פ"ה, ה"ו. ובכולם נאמר בתורה "יומת" או "ומת", וכלל הוא: "כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק" (שם פד, ב). והשווה לעיל פ"ד, ה"א "ומפי משה רבינו למדו שכל מיתה... היא חנק" ובביאורנו שם. וכל אלו הנחנקים - מנויים במשנה, שם פד, ב. (72) רמז לדבר (תהלים ז, יח): "ול'ו' הכין כלי מות" (תפארת ישראל בסוף מס' סנהדרין, "סוגר העונשים", אות א). וב"קריית ספר" נותן בהם סימן: "חיוב". ח"י נסקלים; י' נשרפים; ו' נחנקים; ב' נהרגים.

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשפ"ב

פרק ששה עשר

(1) ביאור מצוות הלקאת מי שמחוייב מלקות. דיני התראת ספק. המתחייב בדין גדול נפטר מדין קטן. שאין צורך בשני עדים להחזקת האיסור למלקות. סדר ההלקאה בפני בית דין.

- 3 א. פשם שמצוה להמית את המחזיב מיתה, כן מצוה עשה להלקות את המחזיב מלקות. שנאמר: והפילו השפט והקה לפניו. ואף על פי שמלקות בשלשה² - במקום מיתה היא עומדת³.

(2) בניגוד לדיני נפשות, שהם בעשרים ושלשה, ראה לעיל פרק ה, הלכה ב, והלכה ד. (3) שהיא צריכה מומחים, עדים והתראה ודרישה וחקירה כדיני נפשות. וכן אמרו (סנהדרין י, א) "מלקות במקום מיתה עומדת" ומפרש רש"י: "כיוון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות, ומיתה זו קנס עליו הכתוב, והרי הוא כאחת מן המיתות".

- 7 ב. מלקין בזמן הזה⁴ בכל מקום מן התורה בפני שלשה סמוכין⁵, אבל לא בפני הדייטות.

(4) אף על פי שאין בית המקדש קיים, בניגוד לדיני נפשות, שאין דנים אותם אלא בפני הבית, ראה לעיל פרק י"ד, הלכה י"א, ומצינו במכות טז, ב שרב יהודה חייב מלקות בזמנו לאחד שעבר על איסור תורה. (5) שנסמכו בארץ מפי חכמים מוסמכים, כמבואר לעיל פרק ד, הלכה ו, וראה לעיל פרק ה הלכה ד ובביאורנו.

- 9 ג. וכל מלקיות שמלקין דיני חוצה לארץ בכל מקום⁶, אינה אלא מפת מרדות⁷.

(6) שאינם מוסמכים. (7) שאינה שלושים ותשע מלקות, אלא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב לנזיר פרק ד, משנה ג). וברבי"ש תשובה צג כתב: מכת מרדות, היא ל"ט כשל תורה, אלא שאינן חזקות כמותן. וראה ב"מגן אברהם" לאורח חיים תצו סעיף קטן ב, שמרדות היא שלוש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32) נקראו חוטי התפירה (שם). והרע"ב לסוטה פרק א, משנה ה מפרש: פרימה - מן הצדדים; קריעה - באורך. 33) ספרי שם אות רפו. 34) של הלוקה. 35) שתבוא ההכאה מלמעלה בכח. 36) כלומר, עוד רצועה אחת כפולה לשתיים והן שתי רצועות שהן ארבע (מכות כב, ב וברייב"ן שם). ובירושלמי (הובא בתוספות יום טוב שם) דרשו: והפילו השופט - אל תקרא והפילו, אלא והכפילו. וראה בגמרא שם כג, א. 37) כלומר, ברצועה. וכפירוש הריב"ן שם: כשמגביה ידו ומוריד, עולות הרצועות ויורדות. פירוש שני, כן דרך תפירת הרצועה, תוחב ראש רצועה בנקב (=של הידית) כנגד מטה, וחוזר ותוחב בנקב שני דרך מעלה, ונראה כמעלה ומוריד (שם). ובגמרא שם כג, א רמזו טעם לרצועה של עגל וחמור, משום שנאמר (ישעיה א, ג) "ידע שור קונוה, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע" וגו' - אמר הקדוש-ברוך-הוא יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר בעליו. ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: "שתי הרצועות של החמור, לפי שעשה מעשה הבהמות ייענש בעוונותיהן" וכו'. ותיקנו עגל במקום שור כי של עגל רך ונכפף יפה סביב גבו. 38) ומטעם זה אמרו בגמרא שם, צריך שיהיה בידית של הרצועה נקב והחזן המלקה יוכל להאריך ולקצר הרצועה כרצונו, שאין מכים אלא ברצועה שראשה מגעת על פי כרסו, שהוא טבורו (רע"ב שם). 39) הידית. 40) משנה שם כב, ב.

ט. האיש המכה צריך להיות יתר בדעה⁴¹ וחסר בכח⁴². ומגביה את הרצועות בשתי ידיו, ומכה בידו אחת בכל כחו⁴³. ומלקהו שליש מלפניו⁴⁴ על חזהו⁴⁵ בין ידיו, ושני שלשים מאחוריו: שליש על כתף זה, ושליש על כתף זה⁴⁶.

41) משכיל במדע. 42) שם כג, א וכפירוש המשנה לרבינו שם, "אדם משכיל ממוצע בכוחו, לא יהיה איש מתעורר ולא משתגע שיכה מכת נקמה באיש ההוא". 43) שבשתי ידיו כאחת לא יוכל להכות בכל כוחו (שם כג, א). והשווה לעיל פרק ט"ו, הלכה א. 44) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד תימן תיבות אלו אינן. 45) שפ כג, א, שנאמר (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו במספר - רשעה אחת מלפניו; שתי רשעיות מאחוריו". ומפרש ב"תורה תמימה" כדי רשעתו - משמעה רשעה אחת, שהיא מכה אחת, ושוב כתוב: במספר, ואין מספר פחות משניים, מכאן, שלפניו - הכאה אחת; ולאחוריו - שתיים.

י. המכה אינו עומד ולא יושב, אלא מטה. שנאמר: והפילו השופט⁴⁶ והכהו לפניו - שיהיו עיניו של שופט בו, לא שיהיה מביט בדבר אחר ומכהו⁴⁷. מכאן, שאין מכים שנים כאחד⁴⁸.

46) משנה מכות כב, ב, ואין לפרשו כפשוטו שיפילהו לארץ, שכבר נתבאר בהלכה הקודמת, שצריך להלקותו שליש מלפניו, וזה לא ייתכן אלא כשהוא מוטה וכפוף על העמוד (תורה תמימה). 47) ספרי פרשת תצא אות רפו. והטעם, כדי שלא יוסיף להכותו וימות (רבינו הלל שם). 48) שאז אין השופט יכול לרכז את כל ראייתו בכל אחד מהם. ובכתב

1. אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה¹⁸; אבל האסור עצמו - בעד אחד יחזק. 3. כיצד? אמר עד אחד: חלב כליות הוא זה¹⁹, כלאי הכרם²⁰ הם פרות אלו, גרושה או זוהה אשה זו²¹, ואכל או בעל בעדים אחר שהתירו בו²² - הרי זה לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד²³. במה דברים אמורים? שלא הכחיש²⁴ העד בעת שקבע האסור; אבל אם אמר: אינו חלב זה²⁵, וזו אינה גרושה, ואכל או בעל אחר שהכחיש - אינו לוקה, עד שיקבעו האסור שני עדים²⁶.

18) בשעת העבירה. 19) והרי זה חלב, שאסרתו תורה (ויקרא ג, יז) ולוקים עליו. 20) מין ממיני התבואה שנזרע עם הגפן ושניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע", כלומר, פן תתרחק ותאסור שניהם (לשון רבינו בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ו), והאוכלם לוקה, כמבואר בבאורנו לקמן פרק י"ט, הלכה ד לאוו צו. 21) ואסורות לכהן. 22) בכתב יד תימן: שהותרה בו. 23) שכן אמרו (גיטין ב, ב) "עד אחד נאמן באיסורין" (כסף משנה). ומפורש הוא בירושלמי סוטה פרק ו, הלכה ב "אמר לו אחד חלב הוא, והתירו בו שניים, לוקה, ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא!" והשווה הלכות שגגות פרק ג, הלכה ב. 24) העובר. 25) בכתב יד תימן: זה אינו חלב. כלומר, אין זה חלב אלא שומן ומותר. 26) וכן אמרו (קידושין טו, ב): אם הוא מכחישו כלום הוא נאמן?

ז. שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור, ואחר שעבר והתירו בו טען להכחיש העד - אין שומעין לו, אלא לוקה²⁷.

27) שם סה, ב "אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן". וסובר רבינו, שאפילו הכחישו אחרי כן, נאמן העד, שאם לא הכחישו כלל אין בזה כל חידוש (כסף משנה). ומדברי רבינו יש לדייק, שאם הכחישו קודם שעבר אפילו שתק בתחילה, הכחשתו מועילה ואינו לוקה (שם).

ח. כיצד מלקין אותו? כופת²⁸ שתי ידיו על העמוד²⁹ אילף ואילף, וחזן³⁰ הפנסת אויזו בכגדיו³¹. אם נקדעו - נקדעו, ואם נפרמו³² - נפרמו. עד שהוא מגלה את לבו. שאינו מכה על פסותו, שנאמר: והכהו - ולא לכסותו³³. והאבן נתונה מאחוריו³⁴, שהחזן המכה עומד עליה³⁵. ורצועה של עגל בידו, כפולה לשנים ושנים³⁶ לארבעה. ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה³⁷. ורחב הרצועה טפח, וארפה כדי שתהא מגעת עד פי כרסו³⁸. ויד³⁹ של רצועות שאוהז בה ארפה טפח⁴⁰.

28) קושר. 29) עץ נעוץ בקרקע וגבוה כשתי אמות, והלוקה כפוף ומוטה עליו, כאדם הנסמך על בריח דלת (מכות כב, ב ובפירוש ריב"ן שם). 30) השמש, מלשון חוזה, שהוא רואה כל צרכי העיר. 31) בבית הצוואר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו ניסן - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המחוייב מלקיות הרבה כיצד אומרים אותו. הנפטרים ממלקות באמצע הלקאתם, מי אינו חוזר לשררתו אחרי הלקאתו.

- 19 א. כיצד מלקין את המחייב מלקות? כפי כח²⁹.
- 20 שְׁנֵאֲמַר: כְּדִי רִשְׁעוֹתוֹ בְּמִסְפָּר³. וְזֶה שְׁנֵאֲמַר: אַרְבָּעִים
- 21 - שָׁאִין מוֹסִיפִין עַל הָאֲרָבָעִים, אִפְּלוּ הִיָּה חֵזֶק
- 22 וּבְרִיא פְּשָׁמִשׁוֹן. אֲכַל פּוֹחֲתִין לַחֲלָשׁ; שָׁאֵם יָפָה
- 23 לַחֲלָשׁ מִכָּה רַבָּה⁴ - בּוֹדֵאִי הוּא מֵת⁵. לְפִיכָךְ אָמְרוּ
- 24 חֲכָמִים⁷: שְׁאִפְּלוּ הַבְּרִיא בְּיוֹתֵר מִכֵּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים
- 25 וְתִשָּׁע; שָׁאֵם יוֹסִיף לוֹ אַחַת, נִמְצָא שְׁלֹא הִכְהוּ אֶלָּא
- 26 אַרְבָּעִים הָרְאוּיוֹת ל⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר מכין אותו תשעה ושלושים".

מהלכה זו רואים עד כמה יש לרבנן "בעלות" על התורה כביכול, ועד שיכולים לשנות ממה שכתוב, כי בתורה נאמר "ארבעים יכנו", וחכמים תיקנו שלושים ותשע. על כך אומרת הגמרא (מכות כב:) כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספריתורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בספריתורה כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן - בצרו (הפחיתו) חדא".

דוגמא נוספת לכך אנו מוצאים ב"ירושלמי" שאומר על הפסוק "לא-ל גומר עלי כו'" שעל-ידי פסק בית-דין בקידוש החודש ועיבור השנה, נשתנה הטבע והמציאות של העולם.

הכח לשנות אינו רק בעניינים של "סור מרע", שם יש כח לחכמים להפחית את ייסוריו של יהודי, אלא גם בענייני "עשה טוב" יש לרבנותנו כח להוריד השפעה מלמעלה בריבוי טוב מופלג המבטל את כל המדידות, ואפילו את מדידות הברכה שבתורה.

(לקר' ש' חלק ה' עמוד 128 הערה 31)

- 2) כפי שהוא יכול לקבל - בהתאם לבריאותו. (3) "שלא ילקה בלא שיעור, אלא במנין ידוע כפי מה שיוכל לסבול" (לשון רבינו בפירושו למשנה, מכות כב, א). וזה בהסתמך על לשון הפסוק: "רשעתו במספר", ולא נאמר: "ארבעים במספר" (שם). (4) למעלה מכוחו. (5) והתורה אמרה (שם, ג) "ונקלה אחיך לענייך", אחר שלקה - ישאר אחיך חי לענייך (סנהדרין י, ב). (6) הואיל ואסור להוסיף על הארבעים אפילו כשהוא בריא. (7) מכות כב, א. (8) ואמרו שם עמ' ב: כמה טפשים הם האנשים שקמים מפני ספריתורה, ואינם עומדים מפני אדם גדול. שבספריתורה כתוב: "ארבעים יכנו", ובאו החכמים וחסירו אחת. ובמדרש תנחומא פ' קרח, אות יב, אמרו: "ארבעים יכנו... כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם ואדמה. ופחתו חכמים אחת, משום לא יוסיף".

- ב. כְּשֵׁאֲמָדִין אֶת הַחוּטָא פְּמָה הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל, אֵין

יד התימנים הנוסח: "והיכהו - מכאן שאין מלקים" וכו'. ואמנם בספרי שם דורשו מ"יכנו" - אין מלקים שניים כאחד.

- 1 יא. הַגְּדוֹל שְׁבַדְיָנִים קוֹרָא כָּל זְמַן שְׁזָה לּוֹקָה: אֵם
- 2 לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת, וְהִפְלֹא יִי אֶת מַכְתָּךְ. וּמַתְּכֵן
- 3 שְׁיִגְמֹר הַפְּסוּקִים עִם הַמְּלָקִיּוֹת⁴⁹. וְאֵם לֹא גָמַר -
- 4 חוּזֵר לַתְּחִלָּת הַמִּקְרָא, וְקוֹרָא וְחוּזֵר וְקוֹרָא עַד
- 5 שְׁתִּגְמֹר כָּל הַהִפְּאָה. וְהַשְּׁנִי שְׁבַדְיָנִים מוֹנֶה,
- 6 וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר לַחֲזוֹן: הִכָּה! כָּל זְמַן שְׁמַכָּה - עַל
- 7 פִּיו הוּא מַכָּה⁵⁰.

(49) מכות כג, א. ובכריתות יא, א שנינו: "בקורת תהיה" (ויקרא יט, כ) - תהא בקריאה. והכוונה לקריאת הפסוקים שלפנינו. (50) מכות שם.

- 8 יב. מֵת תַּחַת יָדוֹ - פְּטוּר⁵¹. וְאֵם הוֹסִיף רְצוּעָה אַחַת
- 9 עַל הָאֲמִיד⁵² וּמֵת - הָרִי הַחֲזוֹן גּוֹלָה⁵³. וְאֵם לֹא מֵת -
- 10 הָרִי הַחֲזוֹן עֶבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא
- 11 יוֹסִיף⁵⁴. וְהוּא הִדִּין לְכָל מִכָּה אֶת חֲבֵרוֹ, שְׁהוּא בְּלֹא
- 12 תַעֲשֶׂה. וּמָה אֵם זֶה, שְׁתַּנְּהָה תוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ,
- 13 צִוָּה הַפְּתוּב שְׁלֹא לְהַכּוֹתוֹ עַל רִשְׁעוֹ⁵⁵; קָל וְחֶמֶר
- 14 לְשֹׂאֵר כָּל הָאֲדָם⁵⁶. לְפִיכָךְ, כָּל הַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ,
- 15 אִפְּלוּ הִכָּה עֶבֶד, הִכָּה שָׁאִין בֶּה שְׁוֹה פְּרוּטָה -
- 16 לּוֹקָה⁵⁷. אֲכַל אֵם יֵשׁ בֶּה שְׁוֹה פְּרוּטָה⁵⁸, הוּאִיל וְהוּא
- 17 חֵיב לְשֹׁלֵם מָמוֹן - אֵין אָדָם מְשֹׁלֵם וְלוֹקָה⁵⁹, כְּמוֹ
- 18 שְׁבַאֲרָנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת⁶⁰.

(51) שם כב, ב. והטעם מבואר שם ח, א, שנאמר (דברים יט, ה): "ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים" וגו' - מה חטיבת עצים רשות (=אם רצה בא וחוטב, ואם לא רצה אינו בא), יצא... הרב הרודה את תלמידו ושלח בית דין" המלקה ארבעים למחוייב מלקות. (52) שאמדהו הדיינים, ראה לקמן פרק י"ז, הלכה ב. (53) לערי מקלט כדין כל רוצח נפש בשגגה, שהרי טעה חזן זה במניינו ושגג (מכות שם). (54) ספרי, הובא במכות כג, א. (55) בכתב יד תימן: יתר על רשעו. (56) סנהדרין פה, א, וראה שם נח, ב "המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא היכהו נקרא רשע", והשווה הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה א-ב. (57) מכות ה, ב "ישראל גולה ולוקה על ידי עבד", והעמידה שם, כגון שהיכהו הכאה שאין בה שווה פרוטה. ומפרש רש"י: לוקה, משום "לא יוסיף - פן יוסיף". (58) כגון, תשלומי דמי ריפוי או צער. (59) כלל הוא, שמשלם ממון ואינו לוקה (כתובות לב, ב) שנאמר (ויקרא כד, יט) "כאשר עשה כן ייעשה לו... כן יינתן בו" - דבר שיש בו נתינה, וזה ממון. (60) הלכות חובל ומזיק פרק ד, הלכה ט; ובהלכות נערה פרק א, הלכה י"א. וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח, הלכה א. והטעם שאין לוקה ומשלם, משום שנאמר: כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו, משום שתי רשעיות (כתובות לז, א).

פֶּרֶק שְׁבַעָה עָשָׂר

- 1) שאין מלקים את החוטא אלא לפי כוחו ובריאותו.

וְאִם לֹא - לֹקֶה וּמִתְרַפָּא, וְחֹזֵר וְלֹקֶה¹⁹. בַּיָּד? ²¹
נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי מַלְקוּתוֹת, וְאִמְדוּ שִׁכּוּל הוּא לְקַבֵּל ²²
אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ - בֵּינוֹן שְׁלֹקָה אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ ²³
נִפְטָר²⁰. אֲבָל אִם אִמְדוּהוּ לְמַלְקוּת אַחַת, וְהִכְהוּ ²⁴
שְׁלֹשׁ אוֹ תִשְׁעֵי אוֹ שְׁלֹשִׁים כִּמּוֹ הָאִמְדָּה²¹ - הֲרִי זֶה ²⁵
מִתְרַפָּא, וְחֹזֵרִין וְאִמְדִּין אוֹתוֹ לְמַלְקוּת שְׁנִיָּה²², עַד ²⁶
שְׁלֹקָה לְכָל מַלְקוּתוֹת שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן. ²⁷

(17) כגון שחרש בשור ובחמור, ובחרישתו מחפה חיטה ושעורה וחרצן בעפר, נמצא עובר משום "לא תחרוש בשור ובחמור", ומשום "לא תזרע כרמך כלאים". (18) לשני הלאוים כאחד. (19) משנה, במכות כב, ב. (20) של"ט מלקיות הן לעבירה אחת, והשש הנוספות הן לעבירה השניה. ובגמרא שם, אמרו כן לגבי מספר מ"ב, ל"ט - לעבירה אחת, והשלש הנוספות - לשניה, אולם רבינו נאמן לשיטתו לעיל ה"א, שמן התורה עליו ללקות ארבעים, והחכמים פיתחו אחת משום "פן יוסיף". וכל זה יוצדק כשלא לקה אלא מלקות אחת, אבל כשנתחייב שנים וילקוהו מ"ב, אזי כל הארבעים ההכאות יתייחסו למלקות הראשונה, ולא נשארו אלא שתיים, ואין זה אומד כלל, שהרי אינו ראוי להשתלש, ועל כרחו ילקה ויתרפא, ויחזור וילקה שנית. שכלל הוא, כל שאינו יכול ללקות שלש הכאות, אינו בר מלקות עכשיו על העבירה השניה. וכן אם אמדוהו לקבל מ"ג אינו לוקה שנים, שהרי מספר זה אינו ראוי להשתלש, ואין זה אומד, ולפיכך לא יתכן דין זה אלא כשאמדוהו למ"ה, ל"ט - לראשונה, ושש - לשניה, והכל ניתן להשתלש (אור שמח). (21) כפי האומד. (22) כל שלא לקה יותר מל"ט בבת אחת, נחשב הכל למלקות אחת.

ה. מִי שְׁאִמְדוּהוּ, וְכִשְׁהִתְחִיל לְלַקוֹת נִתְקַלְקַל²³ מִפְּנֵי ²⁸
הַהִכָּא, בֵּין בְּרַעֲי²⁴ בֵּין בְּמִימֵי רִגְלִים - אֵין מִפִּין ²⁹
אוֹתוֹ יוֹתֵר. שְׁנֵאֲמַר: וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינִיד - בֵּינוֹן ³⁰
שְׁנִקְלָה²⁵ פְּטוּר²⁶. אֲבָל אִם נִתְקַלְקַל מִן הַפַּחַד מִקֹּדֶם ³¹
הַהִכָּא, אִפְּלוּ נִתְקַלְקַל מִשִּׁינְאָא מִבֵּית דִּין לְלַקוֹת²⁷, ³²
וְאִפְּלוּ מִבְּעֵרֵב²⁸ - הֲרִי זֶה לֹקֶה כָּל הָאִמְדָּה ³³
שְׁאִמְדוּהוּ. אִמְדוּהוּ²⁹ לְשְׁתֵּי מַלְקוּתוֹת³⁰, וְלֹקֶה³¹ ³⁴
וְנִתְקַלְקַל, בֵּין בְּרֵאשׁוֹנָה בֵּין בְּשֵׁנִיָּה - פְּטוּר³². ³⁵
נִפְסָקָה הִרְצוּעָה³³ בְּשֵׁנִיָּה - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ³⁴; נִפְסָקָה ³⁶
בְּרֵאשׁוֹנָה - נִפְטָר מִמַּלְקוּת רֵאשׁוֹנָה, וְלֹקֶה הָאִמְדָּה ³⁷
הַשְּׁנִיָּה³⁵. ³⁸

(23) לשון זלזול, כלשון הכתוב "ונקלה אחיד". (24) שהוציא ריעי. (25) שנתבזה. (26) משנה, במכות כב, ב. (27) אין אומרים הרי זה כאילו נתקלקל בשעת ההלקאה ויפטר, שהתורה אמרה: "והכה... ונקלה", ולא שנקלה לפני ההכאה (שם כג, א). (28) אור ליום הלקאתו, אין אומרים אדם חלש הוא זה ובוודאי לא יוכל לסבול את האומד שבית-דין אמדוהו. (29) כי פחד לחוד, וחולשת הגוף לחוד. יש אדם חזק ובריא ומחמת הפחד מתקלקל, ויש שהוא חלש בגופו ואינו מפחד ולא יתקלקל (רדב"ז). ולדעת הלחם-משנה, נתכוון רבינו לומר "אפילו מבערב"

אוֹמְדִין אֵלָא בְּמַכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ⁹. אִמְדוּהוּ ¹
שִׁכּוּל לְקַבֵּל עֲשָׂרִים - אֵין אוֹמְרִין: יְלָקֶה עֲשָׂרִים ²
וְאַחַת כְּדִי שִׁהְיִי יְכוּלִין לְהַשְׁתַּלֵּשׁ, אֵלָא יְלָקֶה ³
שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים¹⁰. אִמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, ⁴
וּמִשְׁהִתְחִיל לְלַקוֹת רְאוּהוּ חֲלֹשׁ, וְאִמְרוּ: אֵינוּ יְכוּל ⁵
לְקַבֵּל יוֹתֵר עַל אֵלוֹ הַתִּשְׁעֵי אוֹ הַשְּׁתִּים עֶשְׂרִים שְׁלֹקָה ⁶
- הֲרִי זֶה פְּטוּר¹¹. אִמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁתֵּים עֶשְׂרִים, ⁷
וְאַחַר שְׁלֹקָה רְאוּהוּ חֲזָק וְיְכוּל לְקַבֵּל יוֹתֵר - הֲרִי זֶה ⁸
פְּטוּר, וְאֵינוּ לֹקֶה יוֹתֵר עַל הָאִמְדָּה¹². ⁹

(9) לשלשה חלקים, שליש מלפניו, ושני שלישים מאחוריו, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ט (מכות כב, א), וראה ברש"י לסנהדרין י, א. (10) סנהדרין שם, כי אין להלקותו יותר מכפי כוחו, שמה ימות בה. נמצא חסך המחוייב שתי מלקיות. (11) ואין אומרים ילקה לאחר זמן כשיתחזק, אלא מכיון שנתבזה בבית-דין ולקה קצת - די בזה (מכות כב, ב וברש"י). אבל אם עדיין לא לקה כלום, ימתין עד שיבריא וילקה כל הארבעים כפי שאמדוהו מתחילה (כסף-משנה). וראה בסמוך ה"ג. (12) מכיון שלקה, כבר נתבזה בבית-דין ונתכפר לו ואין לחייבו לפי אומד חדש (מכות שם).

ג. אִמְדוּהוּ הַיּוֹם שְׁלֹקָה שְׁתֵּים עֶשְׂרִים¹³, וְלֹא ¹⁰
הִלְקוּהוּ עַד לְמַחֵר, וְהֲרִי הוּא לְמַחֵר יְכוּל לְקַבֵּל ¹¹
שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים - אֵינוּ לֹקֶה אֵלָא שְׁתֵּים עֶשְׂרִים¹⁴. ¹²
אִמְדוּהוּ שְׁלֹקָה לְמַחֵר שְׁתֵּים עֶשְׂרִים, וְלֹא לָקֶה עַד ¹³
יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהֲרִי הוּא חֲזָק לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים - ¹⁴
לֹקֶה שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים; שְׁהֲרִי בִשְׁעַת הָאִמְדָּה לֹא ¹⁵
אִמְדוּהוּ לְלַקוֹת אֵלָא לְאַחַר זְמַן¹⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא ¹⁶
בְּזֶה¹⁶. ¹⁷

(13) היום. (14) אפילו כשעדיין לא לקה כלום, מכיון שהאומד הראשון היה לאותו יום, הרי זה כאילו לקה כבר, ואין לבטל את האומד הקודם (שם בברייתא). (15) והרי הוא כמי שאינו. ואם עדיין לא לקה, הולכים בו אחרי האומד השני בין להקל בין להחמיר. ולפי זה, מה שמצריך רבינו בהלכה הקודמת "משעתחיל ללקות ראוהו חלש" - הכוונה כשאמדוהו ללקות למחר, אבל אמדוהו שילקה היום, אפילו עדיין לא לקה, הרי זה כאילו "התחיל ללקות", ומכיון שהוא חלש, הרי זה פטור. והרי זה כאילו התחילו להלקותו מאתמול, ואמרו אינו יכול לקבל עוד (כסף-משנה). וכשאמדוהו ללקות למחר ולא לקה, וביום השני הרי הוא חזק לקבל י"ח, ג"כ לוקה שמונה-עשרה, שהרי הוברר שהאומד הראשון היה בטעות, ורבינו משמיענו שאפילו לא התחזק אלא ביום השלישי, ויש להניח שהאומד הראשון לא היה מוטעה, הרי הוא כמי שאינו, והולכים רק אחרי האומד האחרון. (16) בכל המספרים שהם, הולכים אחרי האומד האחרון אפילו להחמיר, וכל-שכן להקל.

ד. מִי שְׁנִתְחַיֵּב מַלְקוּת הִרְבָּה¹⁷, בֵּין עַל עֲבֵרוֹת ¹⁸
הִרְבָּה בֵּין עַל מַעֲשֵׂה אַחָד שֶׁחִיבִין עָלָיו מַלְקוּתוֹ ¹⁹
הִרְבָּה: אִם אִמְדוּהוּ אִמְדָּה אֶחָד¹⁸ - לֹקֶה וּפְטוּר; ²⁰

וְאֵינוּ חוֹזְרִים לְשִׁרְרוֹתָיו⁴⁵. גַּם אֵינוּ חוֹזְרִים לְהִיּוֹת פְּאָחֵד
מִשְׁאֵר הַסִּנְהֶדְרִין, שֶׁמֶעֲלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין⁴⁶.

(43) זהו נשיא הסנהדרין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג.
(44) בבית-דין של שלשה (שם). (45) להיות ראש
הסנהדרין (ירושלמי שם) שאם יחזירוהו יהרגו אותם,
שיתנקם בהם. ובירושלמי הוריות פ"ג, ה"א הנוסח: מוטב
שלא יחזירוהו, שהורגים אותו. ומפרש הכסף-משנה, כאילו
הורגים אותו, מפני שילולו בכבודו, ונח לו שלא יחזירוהו.
וראה בהל' רוצח פ"ז, ה"ד. (46) משנה, במנחות זט, ב.
וכיצא בזה אמרו (יומא יב, ב) "אירע בו (בכהן גדול)
פסול, ומינו אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו
ראוי לא לכהן גדול (=משום איבה), ולא לכהן הדיוט
משום מעלין בקודש ולא מורידין", והשווה הל' כלי
המקדש פ"ד הכ"א-כ"ב, וראה במוספנו "תשובות
הרמב"ם".

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) הגדרות לסוגי לאווין שאין לוקים עליהם. עונש מיוחד
למי שעבר שלוש פעמים על איסור לאו, שיש בו כרת.
גזירת הכתוב לא לענוש עונש גופני על-פי הודאת העבריין.

א. אֵלוּ הֵן הַלּוֹקִין: כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה¹¹
שְׁחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת² וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין³, כְּגוֹן
אוֹכֵל חֶלֶב וְדָם וְחֵמֶץ בַּפֶּסַח⁴. וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא
תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עָלָיו מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם⁵, כְּגוֹן אוֹכֵל
טֶבֶל⁶ וְכֵן טָמֵא שְׂאֵבֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה⁷. וְכֵן כָּל
הָעוֹבֵר עַל לֹא יֵשֵׁשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן אוֹכֵל בֶּשָׂר
בְּחֶלֶב אוֹ לֹבֵשׁ שַׁעֲטָנִים⁸. אָבֵל לֹא שָׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה,⁹
כְּגוֹן הוֹלֵךְ רֵכִיל⁹ וְנוֹקֵם וְנוֹטֵר וְנוֹשֵׂא שְׁמֵעַ שְׂוֵא¹⁰ -
אֵינוּ לוֹקֵה¹¹.

(2) שימות קודם זמנו, ונפשו נכרתת מחיי העולם הבא,
כמבואר בהל' תשובה פ"ח, ה"א. (3) מארבע מיתות
שנמסרו לבית-דין, המנויות לעיל פ"ד, ה"א. (4) משנה
במכות יג, א. ומדובר שהתרו בהם משום מלקות. ואין זה
מחוייב "משום שתי רשעיות" - לפי שיכול לפטור עצמו
מעונש כרת, שאם יעשה תשובה בית-דין של מעלה מוחל
לו, וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ז: "כל מחוייבי כרת שלקו
- נפטרו מידי כריתתם", אבל מחוייבי מיתת בית-דין אינם
לוקים, שאי-אפשר לחייבם בשתי פורעניות. שאפילו ילקו,
סופם להיהרג, ואפילו יעשו תשובה אין בית-דין של מטה
מוחל להם, והתורה אמרה (דברים כה, ב) "כדי רשעתו" -
משום רשעה אחת אתה מחייבו, ולא משום שתי רשעיות
(שם עמ' ב). וראה לקמן פ"ט, ה"א, מנין כל לא-תעשה
שיש בהן כרת. (5) שימות קודם זמנו, אבל אין נפשו
נכרתת מחיי עולם-הבא (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין
פ"ט, מ"ו). (6) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה
תרומות ומעשרות (מכות יג, א). (7) סנהדרין פג, א. וראה
לקמן פ"ט, ה"ב אות ז ובביאורנו שם. ובתוספתא מכות
פ"ד, מ"ח שנינו: "חייבי מיתה בידי שמים מלקים אותם".
ומהטעם הנזכר לעיל אות ג, שהרי עונש מיתה בידי שמים

שהוא לילה, ואין ראוי ללקותו אלא למחר, ובכל זאת נכנס
בו פחד גדול ונתקלקל, אין אומרים בוודאי יתקלקל בשעת
הכאה יותר ויותר, ונפטרו. וזהו מה שאמרו בגמרא שם:
"ולא עוד אלא אפילו קלה (=נתבזה) בתחילה". הכוונה
ליום אחד לפני ההכאה. (30) על שתי עבירות.
(31) באומד אחד, כלעיל ה"ד. (32) אפילו כשנתקלקל
בראשונה פטור אף מהשניה, כיון שהן באומד אחד, הרי
נתקיים בו: "ונקלה אחיך לעיניך" (מכות כג, א). (33) של
עגל, שמלקים בה. כלעיל פ"ט, ה"ח. (34) שכבר "נקלה
לעיניך" ונפטור. (35) (מכות שם) שעדיין לא התחיל בו,
ואין הפסקת הרצועה פוטרת אלא אחרי ההתחלה.

1 ו. פִּתְּוָהּ עַל הָעֵמּוּד לְלִקּוֹת, וְכָרַת אֶת הַמִּיתָרִים³⁶
2 וּבְרַח - פֶּטוּר³⁷, וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

(36) החבלים. (37) שנתבזה בבריחתו, ואנו קוראים בו:
"ונקלה אחיך לעיניך" (שם), וכן בשבועת כח, א. וכתב
ב"הגהות מיימוניות": "מעשה באחד שישב לארץ ללקות
בבית הכנסת, ולא בא הממונה להלקותו ופטרו רבינו, כיון
שלא הורגלו בכפיתה", כלומר: הרי זה ככפתוהו וברח,
שהרי נתבזה, והממונה לא בא, ומה יש לו לעשות עוד.

3 ז. כָּל מִי שֶׁחָטָא וְלָקָה - חוֹזֵר לְכִשְׁרוֹתָיו. שְׁנֵאמַר:
4 וְנִקְלָה אַחִיד³⁸ לְעֵינֶיךָ - בֵּינוֹ שְׁלָקָה הָרִי הוּא אַחִיד.
5 אֶף כָּל מַחֲבִי כֶּרֶת שְׁלָקוֹ - נִפְטָרוּ מִיַּד כְּרִיתָתוֹ³⁹.

(38) 'ספרי' כ"תצא אות רפו: "כל היום קורא אותו הכתוב
רשע, שנאמר: והיה אם בן הכות הרשע, אבל כשלקה,
הכתוב קוראו אחיך, שנאמר: ונקלה אחיך". והשווה הל'
עדות פ"ב, ה"ד: "כל מי שנתחייב מלקות - בין שעשה
תשובה, בין שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו" וראה
בביאורנו שם. ונראה שגם אם לקה יש לו לחזור בתשובה,
שמלקות בלא תשובה אינה מכשירתו עדיין, שכן הם דברי
רבינו בהל' טוען ונטען פ"ב, ה"י: "אם היו עליו עדים
שלקה ועשה תשובה - יחזור לכשרותו בין לעדות בין
לשבועה", וראה רדב"ז בהל' עדות שם. (39) משנה,
במכות כג, א. וכפירוש רבינו שם: "המלקות עם התשובה
יכפרו הכרת". וראה לקמן פ"ח, ה"א ובביאורנו שם.

6 ח. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁחָטָא - לוֹקָה בְּשִׁלְשָׁה⁴⁰, כִּשְׁאֵר כָּל
7 הָעָם⁴¹, וְחוֹזֵר לְגִדְלָתוֹ⁴².

(40) דיינים, בניגוד לדיני נפשות שאין דנים אותו אלא
בבית-דין הגדול, כלעיל פ"ה, ה"א. (41) כמבואר שם,
ה"ד. וכן אמרו (סנהדרין יח, ב) "אם עבר על 'עשה' ועל
'לא תעשה' הרי הוא כהדיוט לכל דבריו" - ומפרש רש"י:
לידון בשלשה. ובירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"א אמרו:
מלקים אותו בשלשה, אם תאמר בעשרים ושלשה, נמצאת
עלייתו ירידתו. שמתבזה הוא בפני רבים, ואין זו עליה לו
אלא ירידה. (42) ירושלמי שם. שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי
נזר שמן משחת אלקיו... אני ה' - מה אני בקדושתו, אף
אהין בקדושתו".

8 ט. אָבֵל רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה⁴³ שֶׁחָטָא - מְלָקִין אוֹתוֹ⁴⁴,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואזהרה למקלל: לא תקלל חרש (תמורה שם) וראה לקמן פכ"ו, ה"א, ג. וראוי להעיר, שגם עד זומם וכן מוציא שם-רע לוקה, ראה לקמן פ"ט, ה"ד אות קל, וקס"א, אלא מוציא שם-רע נקרא: יש בו מעשה, שאינו חייב עד שיבעל; ועד זומם - התורה קוראתו מעשה, ככתוב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (בבא-קמא ה, א. וראה בשבועות כא, א ב'תוספות' ד"ה: חוץ מנשבע). (15) שחייבים עליו חנק. (16) שחייבים עליו סקילה. (17) מכות יג, ב, כשהתרו בו למלקות בלא מיתה, לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו, שאם לא כן - לא היה יכול לחייבו מיתה (רש"י שם). (18) שם טז, א, שנפטר בתשלומין. וכבר נתבאר לעיל פט"ז, ה"ב "שאינן אדם משלם ולוקה". וכן אמרו (משנה, במכות ד, א) "כל המשלם - אינו לוקה". (19) שכתוב אחריו: "שלח תשלח את האם" - לומר, זוהי תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (רש"י שם, ד, ב). וראה במשנה, שם יז, א. (20) וכתוב אחריו: "לעני ולגר תעזוב אותם" - לומר לך: לא תכלה, ואם כילית - תעזוב אותם לעניים (שם טז, ב וברש"י). (21) כגון שנשחטה האם שלקח, או אכל העיסה שלא הפריש ממנה פאה, וראה לעיל פט"ז, ה"ד. (22) מבואר בסמוך ה"ג. (23) שהם לאוין מפורשים, לא שיבואו מכלל 'עשה', כגון איסור בעולה לכהן גדול, שמכלל שנאמר (ויקרא כא, יג) "והוא אשה בבתוליה יקח" אתה למד, שאינה בתולה - לא יקח, ולא הבא מכלל 'עשה', הרי הוא כ'עשה' (ראה ה' אישות פ"א, ה"ח), ואין לוקים עליו, כמבואר ביבמות עג, ב. נמצאו ששה מיני לאוים שאין לוקים עליהם: אין בו מעשה; ניתן לאזהרה מיתת בית-דין; ניתן לתשלומין; ניתק 'עשה'; לאו שבכללות; לאו הבא מכלל 'עשה' (פירוש המשנה לרבינו, מכות פ"ג, מ"א).

- 11 ג. אי זהו לאו ששכבכללות? זה לאו אחד שפולל
- 12 ענינים הרבה, כגון לא תאכלו על הדם²⁴. וכן אם
- 13 נאמר: לא תעשה דבר פלוני ופלוני, הואיל ולא
- 14 יחד²⁵ לו לאו לכל אחד ואחד מהן - אין לוקין על
- 15 כל אחד ואחד, אלא אם כן חלק אותה בלאוין
- 16 אחרים, או נאמר מפי השמועה²⁶ שנהלקו²⁷. כיצד?
- 17 כגון זה שנאמר: אל תאכלו ממנו נא ופשל מבשל
- 18 - אינו לוקה על הנא והמבשל²⁸ שתיים²⁹ אלא
- 19 אחת³⁰. ובחדש³¹ הוא אומר: ולחם וקלי וקרמל לא
- 20 תאכלו, וחיוב על שלשתן שלש מלקיות. מפי
- 21 השמועה למד³² שזה לחלק³³. הרי נאמר: לא
- 22 ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קסם קסמים. ואף
- 23 על פיי³⁴ שפולל כל הענינים בלאו אחד, הרי חלק
- 24 אותם בלאוין אחרים, ואמר: לא תנחשו ולא
- 25 תעונו. מלמד, שכל אחד מהן בלאו בפני עצמו³⁵.
- 26 וכן כל פיוצא בזה³⁶.

(24) שהוא כולל: לא לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה; לא לאכול בשר הקרבן ועדיין הדם במזוק; ואין מברים הקרובים על הרוגי בית-דין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד);

קל מעונש כרת. ובוודאי אם עשה תשובה - בית-דין של מעלה מוחל לו (קריט ספר). (8) בגד מצמר ופשתים, ראה דברים כב, יא. ולוקה, כמפורש במשנה, מכות כא ב "אף הלוש כלאים". (9) שטוען דברים, והולך מזה לזה (הל' דעות פ"ז, ה"ב). (10) דיין השומע אחד מבעלי-הדין שלא בפני בעל-דינו חבירו (ראה לקמן פכ"א, ה"ז). (11) מכות טז, א, והטעם מבואר שם יג, ב שעונש מלקות נסמך אל לא-תעשה של "חוסם שור בדישו" (ראה דברים כה, ד) - לומר לך: כל לאו שאין בו מעשה ואינו דומה ל"חוסם שור" - אינו לוקה. וראוי להעיר, שעל הלאו של "לא תשא שמע שוא" ממילא אינו לוקה, שהרי הוא כולל ענינים הרבה (ראה לקמן פכ"א, ה"ז), ואין לוקים על "לאו שבכללות", כמבואר בסמוך ה"ג, ולא נקטו רבינו כאן אלא לדוגמא בלבד (לחם-משנה).

- 1 ב. כל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו, חוץ
- 2 מנשבע¹² וממר¹³ ומקלל את חברו בשם¹⁴. וכל לאו
- 3 שניתן לאזהרת מיתת בית דין, כגון לא תנאף¹⁵, לא
- 4 תעשה מלאכה בשבת¹⁶ - אין לוקין עליו¹⁷. וכל לאו
- 5 שניתן לתשלומין, כגון לא תגזל ולא תגנב - אין
- 6 לוקין עליו¹⁸. וכל לאו שניתק לעשה, כגון לא תקח
- 7 האם על הבנים¹⁹, לא תכלה פאת שדך²⁰ - אין לוקין
- 8 עליו, אלא אם לא קיים עשה שבה²¹. ועל לאו
- 9 ששכבכללות²² - אין לוקין עליו. ושאר כל הלאוין
- 10 שבתורה²³ - לוקין עליהן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו"

"אבל אין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב ניתקו לעשה". כאן הפריד דין גניבה וגזילה משאר הלאוין הניתקין לעשה, וכתב שהם לאוין הניתנים לתשלומין. ודייק בזה הגאון הרוגוצ'ובי שבכל לאו הניתק לעשה, מרגע שקיים ה'עשה' התבטל ה'לאו', אבל גניבה וגזילה הם פעולה נמשכת כל זמן שלא השיב את החפץ, ולכן אינו לאו הניתק לעשה אלא לאו הניתן לתשלומין, כי התשלומין אינם מבטלים את פעולתו הנמשכת של הלאו אלא רק שאינו עובר על איסור גזל מכאן ולהבא. וצ"ע לשונו בהלכות גניבה (פ"א ה"א) "... שהרי ניתקו הכתוב לעשה".

(ע"פ לקו"ש חלק י"ז ע' 209 הע' 37)

(12) שבועת שוא או שקר, שנאמר (שמות כ, ז) "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא" - בית-דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית-דין של מטה מלקים אותו וממרים אותו (שבועות כא, א). (13) ובכח"י התימנים: וממר. שמחליף בהמת קדשים בבהמת חולין, והכתוב אומר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו", ולוקה עליה משום שביבירו עשה מעשה, שעושה מחולין קדשים (תמורה ג, ב). (14) בשמו של הקב"ה. שנאמר (דברים כח, נח), אם לא תשמור לעשות... ליראה את השם... והפלא ה' את מכותך - הפלאה - זוהי מלקות, ככתוב: והפילו השופט.

ה. מי שֶׁעָבַר עַל אֲסוּר פֶּרֶת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, וְהִתְרוּ בוֹ⁴³, וְהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שָׁמַק וְלֹא קָבַל עָלָיו הִתְרָאָה⁴⁴ - אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ⁴⁵, כִּמּוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ⁴⁶, וְאֵין מְלָקִין אוֹתוֹ⁴⁷. חֲזוֹר וְעֲשֵׂה כָּךְ, וְהִתְרוּ בוֹ, וְהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שָׁמַק - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ וְאֵין מְלָקִין אוֹתוֹ. חֲזוֹר פַּעַם שְׁלִישִׁית וְעָבַר, וְהִתְרוּ בוֹ, אָף עַל פִּי שְׁהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שָׁמַק⁴⁸ - פּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכַפֶּה עַד שְׁיָמוּתוֹ⁴⁹. וְכָל אֱלוֹ שֶׁלֹּא קָבַלוּ עֲלֵיהֶן הִתְרָאָה - מִפֶּיִן אוֹתָן מִפֶּת מִרְדּוֹת⁵⁰, הוֹאִיל וְחֻטְאוֹ מִכָּל מְקוֹם⁵¹. אֲפִלּוּ עַל אֲסוּר שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים - מִפֶּיִן אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת⁵².

(43) למיתה, או למלקות - באיסור כרת. (44) נענע בראשו כמסכים. (45) שלא אמר: על-מנת-כן אני עושה. (46) לעיל פ"ב, ה"ב. (47) כמבואר לעיל פט"ז, ה"ד. (48) אין זו התראה להמיתו מיתת בית-דין באופן ישיר. (49) שהרי הוחזק רשע בשלוש עבירות של התראת מלקות (שם). וחכמינו שם מצאו רמז לכך "תמותת רשע רעה" (תהלים לד, כב), ומפרש רש"י: מי שהוחזק רשע - תמיתנו רעתו, הרי שמוחזק רשע - בר מיתה הוא. ועצם הדין של "כניסה לכיפה" הלכה למשה מסיני הוא, שמפורש ברש"י שם. והשווה הל' רוצח פ"ד, ה"ח. (50) מפורשת לעיל פט"ז ה"ג בביאורנו שם. (51) והרי התרו בהם. (52) תוספתא מכות פ"ג, ה"י: כהן שנכנס לארץ העמים או שיצא לחוץ לארץ (=שגורו עליה טומאה) מכים אותו מכת מרדות. ושם הוסיפו: "מכת תורה - ארבעים חסר אחת, אומדים אותו - אם יש לו ללקות לוקה, ואם לאו אינו לוקה; מכת מרדות - אינה כן, אלא מכים אותו עד שיקבל עליו (=לפרוש מהעבירה), או עד שתצא נפשו".

ו. הַגּוֹנֵב כָּלִי שֶׁרַת מִן הַמִּקְדָּשׁ⁵³, וְהַמְקַלֵּל בְּקוֹסֶם⁵⁴, וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית⁵⁵ - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לָהֶן⁵⁶; אֲלֵא הַזְנָאִין⁵⁷ פּוֹגְעִין⁵⁸ בָּהֶן, וְכָל שֶׁהוֹיְגֵן - זָכָה. וְכֵן כָּהֵן שֶׁשֶׁמֶשׁ⁵⁹ בְּטִמְאָה⁶⁰ - לֹא הָיוּ אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין⁶¹, אֲלֵא פֶרְחֵי כֹהֲנָה⁶² הָיוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לְעִזְרָה⁶³ וּפּוֹצְעִין אֶת מַחוּ בְּגִזְרִין⁶⁴. גִּזְרַת הַפְּתוּב הִיא, שְׁאֵין מְמִיתִין בֵּית דִּין וְלֹא מְלָקִין אֶת הָאָדָם בְּהוֹדָאת פִּיו⁶⁵, אֲלֵא עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים⁶⁶. וְזֶה שֶׁהֵרֵג יְהוֹשֻׁעַ לְעֶכָן⁶⁷ וְדוֹד לָגֵר עֲמֶלְקִי⁶⁸ בְּהוֹדָאת פִּיהֶם - הוֹרָאת שְׁעָה הִתְהַ⁶⁹, אוֹ דִין מַלְכוּת הִיָּה⁷⁰. אֲבָל הַסַּנְהֶדְרִין - אֵין מְמִיתִין וְלֹא מְלָקִין הַמּוֹדֶה בַּעֲבָרָה. שְׁמַא נִטְרָפָה⁷¹ דַּעַתוֹ בְּדָבָר זֶה. שְׁמַא מִן הַעֲמִלִּין מְרִי נֶפֶשׁ הוּא, הַמְּחַפִּים לְמוֹת, שֶׁתּוֹקְעִין הַחֲרָבוֹת בְּכַתְּנֵם וּמַשְׁלִיכִין עֲצָמָן מֵעַל הַגְּגוֹת. שְׁמַא כָּךְ זֶה יָבוֹא וַיֹּאמֶר דָּבָר שֶׁלֹּא עָשָׂה, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה⁷². וְכָללָו שֶׁל דָּבָר: גִּזְרַת מֶלֶךְ הִיא⁷³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אלא הקנאין פוגעין בהם"

משמע מלשונו שאינו חיוב אלא רשות, וכן בהלכות איסורי

ובית-דין שהרג את הנפש אסור לאכול כל היום (שם), ואזהרה לבן סורר ומורה (הכל בסנהדרין סג, א). שכל אלה אינם דומים ללאו של "חוסם שור בדישו", שהוא לאו מיוחד לעצמו, וכבר נתבאר לעיל את "שעונש מלקות נסמך ללאו של חסימה, ללמוד ממנו עונש מלקות ללאוין הדומים בדיקוק כמותו (פסחים מא, ב). (25) הכתוב. (26) שקיבלנו ממשה. (27) שיש להם דין של לאוין שנחלקו כל אחד לעצמו. (28) שאכלם כאחד. (29) הואיל ולא נאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ולא בשל מבושל". (30) והוא-הדין כשיאכל ממנו "נא" בלבד ילקה (פסחים מא, ב). וגירסת רבינו שם: "רבא אמר, אין לוקין על לאו שבכללות" (=ולא כגירסתנו: אביי אמר וכו'). כי כן העתיק הגירסא ב'ספר המצוות' כלל ט. והשווה הל' קרבן פסח פ"ח, ה"ד. וכאן הוא חייב מלקות אחת על-כל-פנים, בניגוד ללאו של: "לא תאכלו על הדם" שאין לוקין כלום על כל ענין שבו. כי כאן פירט הכתוב בעצמו את הענינים: נא ומבושל, וכאילו אמר על כל אחד מהם ילקה, ואילו ב"לא תאכלו על הדם" לא פירט הכתוב שום ענין מהם, ולפיכך אין לוקין על שום ענין הנכלל בלאו כולל זה. (31) באיסור אכילת התבואה החדשה לפני שהקריבו את העומר. (32) כריתות ה, א. (33) השווה הל' מאכלות אסורות פ"י, ה"ג. (34) חסר כאן, ובכת"י תימן הנוסח: ...קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף אע"פ וכו'. (35) "וכאן מעונן ומנחש לחלק - והזכרים באמצע - כך כל מה שלפניהם ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש" (לשון רבינו ב'ספר המצוות' שם). ומקור הדברים בירושלמי סנהדרין פ"ז, ה"ה. (36) כגון: אשה זונה וחללה לא יקחו, ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא, ז) "וכבר נתבאר (בקידושין עז, ב) שהוא חייב על כל אחת ואחת, אפילו באשה אחת" ('ספר המצוות' שם), והשווה הל' איסורי ביאה פ"ז ה"י, וב'ספר המצוות' ל"ט קסא.

ד. מִי שֶׁלָּקַח בְּבֵית דִּין עַל אֲסוּר פֶּרֶת³⁷, וְלָקַח פַּעַם שְׁנִיָּה עַל אוֹתוֹ פֶּרֶת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָכַל חֶלֶב וְלָקַח עָלָיו, וְאָכַל חֶלֶב פַּעַם שְׁנִיָּה וְלָקַח עָלָיו, אִם אָכַל פַּעַם שְׁלִישִׁית - אֵין מְלָקִין אוֹתוֹ³⁸. אֲלֵא מְכַנְסִין אוֹתוֹ לְכַפֶּה³⁹, וְהוּא מְקוֹם צָר כְּפִי קוֹמָתוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁכֵּב בוֹ, וְנוֹתְנִין לוֹ לָחֶם צָר וַיִּמֵּם לַחֵן, עַד שֶׁיִּצְרֹר מַעְיֹו וַיִּכְלֶה⁴⁰. וְאַחֵר כָּךְ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוֹרִים⁴¹, עַד שֶׁכִּרְסוּ נִבְקַעַת⁴².

(37) שהתרו בו משום מלקות, כמבואר לעיל ה"א. (38) כיון שהפקיר עצמו כל כך, מקרבים מיתתו ואין ממתנינים לו עד שיכרתוהו בידי שמים, כי סוף-סוף בן מות הוא (סנהדרין פא, ב). (39) חדר שגגו עגול ומקומר "ונתת אותו אל המהפכת" (ירמיה כא, כו) מתרגם יונתן: ותתן יתיה לכיפתא. (40) טעות דפוס, וצ"ל: ויחלה, וכן הוא בדפוסים קדומים ובכת"י. (41) שנופחות בתוך מעיו. (42) מתוך שנחכוצו מעיו, הן נבקעים (שם). ודוקא כשעבר על אותו איסור כרת עצמו שלש פעמים, אבל עבר על שתים ושלש כריתות נפרדות, טעם איסורים רצה לטעום, ועדיין לא הפקיר כל-כך (שם).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ביאה (פ"ב ה"א) כתב "הבא לימלך אין מורין לו", וכן לדעת כמה וכמה ראשונים אינו ציווי כלל אלא רשות. ויש לומר שמטעם זה השמיטו השו"ע, ורק באה"ע כתבו ברמז "אם לא פגעו בו קנאים כו'" וגם הרמב"ם (שם) כתבו בדרך סיפור דברים "אם פגעו בו קנאין והרגוהו כו'". וה'טור' כתב "היו קנאין פוגעין בו כו'" כי כאמור אינו חיוב אלא רשות.

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמוד 319 הערה 14)

~ נקודות משיחות קודש ~

"גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית-דין ואין מלקין את האדם בהודאת פיו כו'".

נפשו וחיייו של אדם נמסרו לו מהקב"ה רק בתור פיקדון ולא לבעלות שלו, וכפסק רבינו הזקן "אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו" (ח"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד) היינו שאינו רק עניין של איסור אלא שגם מדיני הקניינים אין לו בעלות על גופו. משא"כ ממונו של אדם נמסר לו באופן שנעשה בעליו של ממונו זה.

ויש להביא ראיה לחילוק זה, ממאמר חז"ל (ברכות לה.) "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה... כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומלואה". אבל אין חייבים בברכת הנהנין אלא על דבר שגופו נהנה ממנו, ולא תיקנו ברכה על קבלת ממונו כי בנוגע לנפשו וגופו של האדם שהם "קנין הקב"ה" באופן שאין לאדם בעלות עליהם, גם ההנאות שלהם כמותם, ולכן הן "קדשי שמים" שאסור להנות מהם בלא ברכה.

מה שאין כן נכסי האדם וממונו, מלכתחילה אינם בגדר נכסי שמים, כי נמסרו לבעלותו של האדם, ולכן אין צריך ברכה להתיר הנאת ממונו.

אמנם מצד הקב"ה, אין הבדל בין נפשו וגופו של אדם ובין ממונו, כי כל העולם ומלואו הוא של הקב"ה בשווה אלא שההבדל הוא מצד האדם. בנפשו וגופו ניכרת בעלותו של הקב"ה, ובכל יום הוא אומר מחדש: "נשמה שנתת בי" ומחוייב בתורה ומצוות ונרגשת קדושתה של הנשמה. אבל בממונו לא ניכרת בעלותו של הקב"ה, ולכן בדיני התורה יש לאדם רשות ובעלות על ממונו ונכסיו.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ד עמוד 106)

53) ואיסורו רמז בתורה (במדבר ד, כ) "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" - לשון גניבה, שמבליע ומחביא (סנהדרין פא, ב וברש"י), וכן הכתוב אומר (איוב כ, טו) "חיל בלע ויקיאנו" - הרי שבלע - לשון גניבה. 54) מברך את השם (=הקב"ה) בשם עבודה-זרה (שם), ובפירושו המשנה לרבינו (שם). והרי זה נראה כמברך את השם, שענשו סקילה, כמבואר בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז (שם פב, ב). 55) וענשו מפורש בנביאים (מלאכי ב, יא) "כי חילל יהודה

קודש ה'... ובעל בת אל נכר" - זה הבא על הגויה, והכתוב מכריז: "יכרת ה' לאיש אשר ישנה ער ועונה" (שם פב, א) והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו. 56) להלקותם או לענשם עונש אחר. 57) בני אדם כשרים, המקנאים קנאתו של מקום (שם פא, ב וברש"י). 58) ממיתים, ככתוב (מלכים-א, ב, כט) "לך פגע בו", ודבר זה הלכה למשה מסיני, כמבואר ברש"י שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "ובועל ארמית - שיבעול בת עובדי ע"ז בפרהסיא בעשרה מישראל... ובשעת מעשה, כגון פינחס (ראה במדבר כה, ח), אבל אחר שבא עליה ופירש... או שאינה עובדת ע"ז, אסור להרגו, לפי שהוא מחוייב בכרת... ואם ישאל לנו הקנאי אם יפגע בו אם לא - ואפילו הוא בשעת מעשה - אין מורים לו". והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ד-ה. ע"פ סוגיית התלמוד בסנהדרין פב, א. 59) שעבד עבודת המקדש. 60) כשהוא טמא, וענשו מיתה בידי שמים, שנאמר (ויקרא כב, ב) "דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי", וזה החילול הוא כמו החילול האמור בתרומה (שם ט) "ומתו בו כי יחללוהו" (פירוש המשנה לרבינו בסנהדרין פ"ט מ"ו, ע"פ הגמרא שם פג, ב). 61) להלקות מלקות ארבעים, כמבואר לקמן פ"ט, ה"ב, אות יג. 62) בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח בהם. 63) שלא יטמא את העזרה במותו. עזרה - חצר המקדש. 64) בקעיות של עצים (משנה בסנהדרין פא, ב). ובהל' ביאת המקדש פ"ד ה"ב, מסיים רבינו: "ואין ממחים עליהם בכך". 65) שאדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע (יבמות כה, ב), ומפרש רש"י: וזה שאמרו (בבא-מציעא ג, ב) "הודאת פיו כמאה עדים" - אין זה אלא בממון, אבל לקנס ולעונש מלקות ולהפסל - לא. וב'ספרי' פרשת שופטים אות קפח: "ומה במקום שאין פיו מצטרף עם עד אחד למיתה" וכו'. ובירושלמי קידושין פ"א, ה"א מנו החילוקים בין דיני ישראל לדיני הגוים, ואמרו: "רבי יודה בן פזי מוסיף: בחנק ומפי עצמו, מה טעם? כי דם באדם", כלומר, שמיתת בני נח אינה אלא בחנק, ועל-פי הודאת עצמו, שנאמר (בראשית ט, ו) "באדם דמו ישפך", באדם - אפילו ע"י הודאת עצמו, דמו ישפך (קרבן העדה, שם) הרי שבדיני ישראל אינו כן. 66) ככתוב (דברים יט, טו) "על-פי שני עדים... יקום דבר". 67) יהושע ז, כ, כה. 68) שמואל-ב א, טו. ושם טז: "דמך על ראשך כי פיך ענה בך לאמר, אנכי מותתי את משיח ה'". 69) על-פי הדיבור, "שכן נאמר לו מפי הגבורה" (מדרש רבה' במדבר פכ"ג, אות ו). 70) ואע"פ שכתב רבינו לעיל פ"ד ה"ב: "אין רשות למלך להרוג... אלא בסייף בלבד" - בכל זאת דן יהושע את עכן לשריפה. כי לעיל מדובר כשהמלך עושה לכבוד עצמו כשמורדים בו, וכאן מדובר כשהוא עושה סייג לתורה, לענוש את הפוקרים בה, הרשות בידו להרוג בכל המיתות (הגהות 'מנחת חינוך'). 71) נתבלבלה. 72) כמסופר ב'מדרש קהלת' פ"ב על הפסוק: ושנאתי את החיים, מעשה באחד שכתב מכתב גנאי לאדריאנוס קיסר, גזר הקיסר, שכל מי ששלח המכתב יפרסם עצמו למלך. הלך אחד ופרסם עצמו. ציוה המלך להוריד ראשו, אמר לו המלך, למה אמרת כן? ענהו, אתה פודה אותי משלש צרות. אין לי מה לאכול, ולא לאשתי

53) ואיסורו רמז בתורה (במדבר ד, כ) "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו" - לשון גניבה, שמבליע ומחביא (סנהדרין פא, ב וברש"י), וכן הכתוב אומר (איוב כ, טו) "חיל בלע ויקיאנו" - הרי שבלע - לשון גניבה. 54) מברך את השם (=הקב"ה) בשם עבודה-זרה (שם), ובפירושו המשנה לרבינו (שם). והרי זה נראה כמברך את השם, שענשו סקילה, כמבואר בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז (שם פב, ב). 55) וענשו מפורש בנביאים (מלאכי ב, יא) "כי חילל יהודה

הקדשים אחר זמן הקבוע לאכילתם, ועונשו כרת, ככתוב (שם, יט, ח) "ואוכליו עונו יישא... ונכרתה הנפש". ולא נתבאר בתורה לאו מפורש לאיסור אכילתו, אבל בפרשת ה"מלואים" אמר הכתוב (שמות כט, לג) "וזר לא יאכל כי קודש הם" אמרו חכמינו (פסחים כד, א) "כל שבקודש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו" (ספר המצוות לא-תעשה קלא). וראוי להעיר, שבנוסח הגמרא שלפנינו בפסחים שם מובא הפסוק: "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קדש הוא" (שם, לד). וראה ב"ספר המצוות" הוצאת מוסד הרב קוק, בפירושו של הרב קאפח, שם, אות תלו. 18) הוא הקרבן, שחשב האיש בשעת שחיטתו או הקרבנו שיאכל ממנו אחר זמנו, או יקטיר ממנו אחר זמנו ועונשו מפורש בתורה, ויקרא ז, יח. ואזהרתו מהפסוק: "לא יאכל כי קדש הם", כמבואר לעיל באות הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה קלב). 19) ויקרא ז, כ, ואזהרתו: "בכל קודש לא תגע" (ויקרא יב, ד), כמבואר במכות יד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קכט). 20) לחצר המקדש ואזהרתו: "ולא יטמאו את מחניהם" (במדבר ה, ג). וראה מכות יד, ב. 21) חוץ לעזרה, ועונשו מפורש בויקרא יז, ג-ד. אבל אזהרתו לא נתפרשה בתורה, והיא תתבאר בסמוך. 22) מקריבם בחוץ, ואזהרתו: "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" (דברים יב, יג). וכל מקום שנאמר בו "השמר" אינו אלא לא-תעשה (זבחים קו, א), ונאמר (שם, יד) "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" - הקיש הכתוב עשייה לעלייה (=ההקטרה על האש) מה עלייה ענש והזהיר, אף עשייה ענש והזהיר, והשחיטה בכלל עשייה היא (זבחים קז, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה צ. 23) ממזג ורוקח בשמים שונים ועושה אותם כעין שמן המשחה שעשה משה למשכן, ואזהרתו: "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו" (שמות ל, לב). 24) את גופו, משמן שעשה משה למשכן ולאחריו ובניו, ואזהרתו: "על בשר אדם לא ייסך" (שם, שם). 25) מחקה ועושה קטורת, כמעשה הקטורת של משה המפורשת שם, לה. ואזהרתו: "במתכונתה לא תעשו לכם" (שם, לז). וכל אלה הכריתות מנויות בכריתות ב, א, ונשנו לעניין מלקות במשנה מכות יג, א.

ב. כל מחזיקין מיתה בידי שמים²⁶, שהן בלא תעשה¹⁴ ויש בהן מעשה²⁷, שלוקין עליהן - שמונה עשר. ואלו הן: א) זר שאכל תרומה גדולה²⁸, בין טהורה²⁹ בין טמאה³⁰. ב) זר שאכל תרומת מעשר³¹. ג) זר שאכל בפורים אחר שנגנשו לירושלים³². ד) זר שאכל חלה³³. ה) האוכל טבל שלא הורם ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר³⁴. ו) האוכל עסה שלא הורמה חלתה³⁵. ז) פהן טמא שאכל תרומה טהורה³⁶. ח) פהן שנגנס לקדש הקדשים שלא לעבודה³⁷. ט) פהן שניצא מן המקדש בשעת עבודה³⁸. י) לוי שעבד בעבודת פהנים³⁹. יא) זר ששמש במקדש⁴⁰. יב) מחסר בגדים⁴¹ - הרי הוא פזר, ולוקה אם עבד⁴². יג) פהן טמא ששמש⁴³. יד) שתי יין ששמש⁴⁴. טו) טבול יום ששמש⁴⁵. טז)

ולא לבני. אמר המלך: הואיל והוא חי חיי צער, הניחו לו. קרא על עצמו: "ושנאתי את החיים". 73) אע"פ שטעם זה הגיוני הוא, אינו מספיק לגבי עונש מלקות, ולפיכך מחליט רבינו שזוהי גזירת המלך. והרב"ז מוסיף: שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, ככתוב (יחזקאל יח, ד) "כל הנפשות לי הנה". ולפיכך אין הוראתו מועילה על דבר שאינו שלו, וגם מלקות היא חצי מיתה, אבל ממונו הוא שלו, ולפיכך אומרים בו: "הודאת בעל-דין כמאה עדים". ועם כל זה, אף הוא מסיים ואומר: גזירת המלך היא ואין להרהר.

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשפ"ב

פרק תשעה עשר

1) מספר הלאווין שיש בהם כרת, ואין בהם מיתת בית דין, שלוקים עליהם. מגיין הלאווין שיש בהם מיתה בידי שמים ולוקים עליהם. רשימת שאר הלאווין שבתורה, שאין בהם כרת, ולא מיתה בידי שמים, ולוקים עליהם.

- 1 א. כל לא תעשה שיש בו כרת² ואין בו מיתת בית
- 2 דין³ שלוקין עליהן⁴ - אחד ועשרים. ואלו הן: א)
- 3 הבא על אחותו⁵. ב) הבא על אחות אביו⁶. ג) הבא
- 4 על אחות אמו⁷. ד) הבא על אחות אשתו⁸. ה) הבא
- 5 על אשת אחיו⁹. ו) הבא על אשת אחי אביו¹⁰. ז)
- 6 הבא על הנדה¹¹. ח) האוכל חלב¹². ט) האוכל דם¹³.
- 7 י) האוכל חמץ בפסח¹⁴. יא) האוכל ביום
- 8 הכפורים¹⁵. יב) העושה מלאכה ביום הכפורים¹⁶.
- 9 יג) האוכל הנותר¹⁷. יד) האוכל פגול¹⁸. טו) הטמא
- 10 שאכל בשר קדש¹⁹. טז) הטמא שנגנס לעזרה²⁰. יז)
- 11 השוחט קדשים בחוץ²¹. יח) המעלה קדשים
- 12 בחוץ²². יט) המפסם את השמן²³. כ) הסף בשמן
- 13 המשחה²⁴. כא) המפסם את הקטרת²⁵.

2) עונש כרת, שנפשו נכרתת מחיי עולם הבא ואובדת כבהמה, כלשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה א. 3) של מטה. 4) אבל לא תעשה שיש בו מיתת בית דין אין לוקים עליו, שלא ניתן אלא לאזהרת מיתת בית דין, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב ובביאורנו שם. ולעיל פרק ט"ו, הלכה י"ג נמנו כל שישה ושלשים הרוגי בית-דין. 5) ויקרא יח, ט. 6) שם יב. 7) שם יג. 8) שם יח. 9) שם טז. 10) שם יד. 11) שם יט. וכל עריות אלה עונש כרת, ככתוב (שם, כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות". 12) שם ז, כג. 13) שם, כו. 14) שמות יג, ג. 15) ויקרא כג, כט. ואזהרה לאוכל לא נתבאר בלשון התורה, אבל כיוון שהזכיר את העונש וחייב כרת למי שיאכל, ידענו שמוזהרים על האכילה, והוא אמרו "כי כל הנפש אשר לא תעונה... ונכרתה" (לשון ספר המצוות לרבינו לא תעשה קצו). וביומא פא, א אמרו: נאמר עונש במלאכה (=ביום הכיפורים) ונאמר עונש בעינוי, מה מלאכה ענש והזהיר, אף עינוי ענש והזהיר. 16) שם, כח. 17) שנשאר מבשר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שאל את הטמא... כולם במיתה", וראה הלכות תרומות פרק ו, הלכה ו. (31) שהלוי מפריש מעשר, מן המעשר שקיבל מבעל הבית, ונותנו לכהן, ודינו כתרומה גדולה, להתחייב עליו מיתה בידי שמים, כמבואר בסוטה מח, א. ואזהרתו מ"וכל זר לא יאכל קודש" המכוון לתרומה, ותרומת מעשר וביכורים וכן חלה הכול נקראים תרומה. כמבואר בספר המצוות לא-תעשה קלג, ובהלכות תרומות פרק י, הלכה ד. (32) חייב מיתה בידי שמים, ואם התרו בו לוקה, שכבר נתבאר באות הקודמת, שגם ביכורים נקראים תרומה "לפי שכיוון שקראם יתעלה 'תרומת ידך' (דברים יב, יז) חלו עליהם כל דיני התרומה" (ספר המצוות לא-תעשה קמח). וכך שנינו (ביכורים פרק ב, משנה א) "התרומה והביכורים חייבים עליהן מיתה". וראה הלכות ביכורים פרק ג, הלכה א. אמנם במכות יט, א הנוסח: "מאימתי חייבים עליהם משיראו פני הבית" אבל רבינו מפרשו: לפנים מחומת ירושלים, כדבריו בספר המצוות לא-תעשה קמא, שמשנכנס לפנים מהחומה רואים פני הבתים שבציר (כסף משנה בהלכות ביכורים שם). שגם היא נקראת תרומה, ככתוב (במדבר טו, כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" וכמבואר בהלכות ביכורים פרק ה, הלכה י"ד-ט"ו, ובפירוש שנינו (חלה פרק א משנה ט) "החלה והתרומה חייבים עליהן מיתה וחומש". (34) אזהרתו - "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" (ויקרא כב, טו) - אשר ירימו: בעתידים להיתרם, הכתוב מדבר, שעדיין לא הורמו קדשיהם מהם וזהו טבל, עונש מיתה - נאמר כאן; ולא יחללו, ונאמר בתרומה; ומתו בו כי יחללוהו, מה שם במיתה אף כאן במיתה (סנהדרין פג, א). וכן האוכל מעשר ראשון, שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר חייב מיתה, ככתוב "ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו" (במדבר יח, לב) ראה ספר המצוות לא-תעשה קנג שזה מכוון לאסור אכילת מעשר ראשון בטבלו. ובתוספתא סוטה פרק י"ג, הלכה י שנינו: "ותרומת מעשר טבל עון מיתה". והשווה הלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ. וטבל, שהורמו תרומותיו, ולא הופרשו ממנו מעשרותיו יתבאר דינו לקמן הלכה ד לאו עח. (35) הרי היא טבל, שהרי לא ניטלה ממנה תרומתה, כמבואר לעיל, ובפירוש שנינו (שביעית פרק ט, משנה ט) "האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה. וראה חלה פרק ג, משנה א "גלגלה - בחיטים, וטמטמה - בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה", שנגמרה מלאכתה והרי היא טבל. (36) אזהרתו - "איש-איש מזרע אהרן... בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (ויקרא כב, ד) איזהו דבר שהוא שווה בזרעו של אהרן (=בין זכרים בין נקיבות) הוי אומר זו תרומה (מכות יד, ב); מיתה - שנאמר (שם, ט) "ושמרו את משמרתם... ומתו בו כי יחללוהו" (סנהדרין פג, א) וכן בספר המצוות לא-תעשה קלו. וכהן טמא שאל תרומה טמאה, אינו במיתה, שהרי היא מחוללת ועומדת, ואף על פי שהוא בלאו אינו לוקה, כמבואר בהלכות תרומות פרק ז, הלכה א. (37) שנאמר (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת... ולא ימות". וכשנכנס להיכל דינו יתבאר לקמן הלכה ד לא-תעשה כז (ספר המצוות לא-תעשה סח). (38) שנאמר (ויקרא י, ז) "ומפתח

1 **מְחוֹסֵר כִּפּוּרִים שְׁשֻׁמֶשׁ** 46. (יז) **פְּרוּעַ רֹאשׁ שְׁשֻׁמֶשׁ** 47.
2 (יח) **קְרוּעַ בְּגָדִים שְׁשֻׁמֶשׁ** 48.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מחוסר כיפורים ששימש"

בנוגע למחוסר כיפורים, מביאה הגמרא (סנהדרין פג, ב.) את הפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", ודורשת: "וטהרה, מכלל שעד כאן היא טמאה". וזהו הקריי מחוסר כיפורים ש"טבל ועלה" "והעריב שמשו" אלא שעדיין לא הביא קרבנו, שהוא א. אסור באכילת קדשים. ב. אם שימש בבית המקדש חייב מיתה. ג. פוסל את העבודה. הרמב"ם מביא דרשה זו בשני מקומות, בהלכות ביאת מקדש (פ"ד ה"ה) לגבי מחוסר כיפורים שעבד שעבודתו פסולה, ובפ"ג ה"ז שם לגבי איסור כניסה למקדש, אלא שבו שינה לשון דרשת הגמרא, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה".

מלשונו משמע שהחזיב על מי שטבל ועלה והעריב שמשו, הוא מצד שנשארה בו מהטומאה אלא שיש חסרון בטהרתו שאמורה להיות מושלמת בהבאת הקרבן. וכן מדויק גם מדבריו (ריש הל' מחוסרי כפרה) "ולמה נקראו מחוסרי כפרה, שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים כו'" היינו שאין זה מצד טומאה אלא חסרון בשלימות הטהרה.

ונפק"מ יש להלכה בפועל, ומשום כך פסק שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש, אינו חייב מיתה או כרת. משא"כ הראב"ד משיג על הרמב"ם (הל' ביאת מקדש שם) ומביא את הדרשה לפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", מכלל שעד עכשיו היתה טמאה, ומוסיף שבתוספתא מס' זבחים, מונה את המחוסר כיפורים בכלל חייבי מיתה. כי לשיטת הראב"ד מחוסר כיפורים הוא לא בעל חסרון בטהרה אלא שעדיין יש עליו מהטומאה, כל עוד לא הביא קרבנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז ע' 80)

(26) מיתה בידי שמים קלה מכרת, שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה; ומחוייב מיתה, כשמת נתכפר לו (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פרק ט, משנה ו). ולדעת רש"י בשבת כה, א, כרת - ימיו נכרתים והולך עירי בלא בנים, ומיתה בידי שמים - ימיו נקצרים אבל אינו הולך עירי. (27) כי לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב. (28) היא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, שנותן לכהן אחד מן החמישים. (29) שחייב עליה מיתה. ככתוב (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחללוהו, ואזהרתו: "וכל זר לא יאכל קדש" (שם, י), כמבואר בסנהדרין פג, ב. (30) תוספתא תרומות פרק ו, הלכה ה: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור וטהור

לא תפרומו ולא תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד).
ודין כהן שנכנס למקדש קרוע בגדים ולא עבד, יתבאר להלן
הלכה ד, לא-תעשה לד, וראה הלכות ביאת מקדש פרק א,
הלכה י"ד.

- ג. אֶבֶל הַמִּשְׁמֵשׁ בְּלֹא קֹדֶשׁ יָדִים וְרַגְלִים⁴⁹, אָף עַל
- פִּי שֶׁהוּא חַיִּב מִיתָה⁵⁰ - אֵינּוּ לֹקֵה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
- מִצְוֹת עֲשֵׂה⁵¹. וְכֵן נִבְיָא שֶׁכָּבֵשׁ נְבוֹאָתוֹ⁵², או שֶׁעֲבַר
- עַל דְּבָרֵי עֲצָמוֹ, וְהַעֲוִיב עַל דְּבָרֵי נְבִיא, אָף עַל פִּי
- שֶׁשָּׁלֶשֶׁתָּן בְּמִיתָה⁵³ - אֵינּוּ לֹקֵה. שֶׁהֵן בָּאִין מִפְּלֵל
- עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹוֹ תִשְׁמָעוּן; וְלֹאֻ הִבָּא מִפְּלֵל
- עֲשֵׂה - הֲרִי הוּא פֶּעֶשֶׂה⁵⁴, וְאִין לֹקִין עָלָיו.

(49) שלא רחץ ידיו ורגליו. (50) ככתוב (שמות ל, כא)
"ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו". (51) לא הוזכר בה
לאו, אלא לשון עשה בלבד ואין לוקים על ביטול מצוות
עשה. (52) שלא אמרה, כגון יונה בן אמית, ראה יונה א,
ג. (53) בידי שמים, ככתוב (דברים יח, יט) "והיה האיש
אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנוכי אדרוש
מעימו" - קרא בו: "לא ישמע, לא ישמע, לא ישמע"
סנהדרין פט, א), וכמבואר בספר המצוות עשה קעב
ובהלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה בג. (54) יבמות נד,
ב. והשווה הלכות אישות פרק א, הלכה ח.

- ד. כֹּל לֹא תַעֲשֶׂה שִׁבְתוֹרָה, שְׂאִין בָּהֶן לֹא פָּרַת וְלֹא
- מִיתָת בֵּית דִּין⁵⁵, שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן - מֵאָה שָׁשִׁים
- וּשְׁמוֹנֶה. וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַעֲוִשָּׁה אֱלִיל⁵⁶. (ב) הַעֲוִשָּׁה
- אֱלִיל לְנוֹי⁵⁷. (ג) הַפִּזְנָה אֶל אֱלִילִים⁵⁸ בְּאַחַד מִן
- הַמַּעֲשִׂים⁵⁹. (ד) הַמָּקִים מַצָּבָה⁶⁰. (ה) הַנוֹטֵעַ אֵילָן
- בַּמִּקְדָּשׁ⁶¹. (ו) הַנוֹתֵן אֶבֶן מִשְׁכִּית⁶². (ז) הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם
- עֲבוּדָה זָרָה⁶³. (ח) הַנִּשְׁבָּע בְּשֵׁמָה⁶⁴. (ט) הַנִּהְנֶה בְּהָ⁶⁵.
- (י) הַפִּזְנָה עִיר הַנִּדְחָת⁶⁶. (יא) הַנִּהְנֶה מִמֶּנָּה⁶⁷. (יב)
- הַעֲוִשָּׁה כְּחֻקֹּת הָעֹבְדֵי פֹכְכִים⁶⁸. (יג) הַקּוֹסֵם⁶⁹. (יד)
- הַמַּעֲוִן⁷⁰. (טו) הַמִּנְחָשׁ⁷¹. (טז) הַחֹבֵר⁷². (יז) הַדּוֹרֵשׁ
- אֶל הַמֵּתִים⁷³. (יח) הַמּוֹחֵק שֵׁם⁷⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּגוֹן
- הוֹרֵם⁷⁵ אֶבֶן מִן הַמִּזְבֵּחַ או שׁוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ⁷⁶.
- (יט) הַמִּכְכֶּה אִשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ⁷⁷. (כ) הַעֲוִלָה עָלָיו
- בְּמַעֲלֹת⁷⁸. (כא) הַנִּכְנָס לַעֲזָרָה בְּבִגְדִים טְמֵאִים⁷⁹.
- (כב) זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁸⁰ שֶׁנִּכְנָס לְהֵר הַבֵּית⁸¹. (כג) הַמְסִיר
- בְּדֵי אֶרֶץ⁸². (כד) הַמְזִיחַ⁸³ חֶשֶׁן מַעַל הָאֹפֹדִית⁸⁴. (כה)
- הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲלִיל⁸⁵. (כו) הַמִּקְרִיב עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב⁸⁶.
- (כז) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנָס לְהִיכָל שְׁלֹא בִשְׁעַת הָעֲבוּדָה⁸⁷. (כח)
- בַּעַל מוֹם שֶׁנִּכְנָס לְשֵׁם⁸⁸. (כט) שְׁתוּי⁸⁹ שֶׁנִּכְנָס לְשֵׁם⁹⁰.
- (ל) בַּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ⁹¹. (לא) עָרַל שֶׁשָּׁמַשׁ⁹². (לב) כֹּהֵן
- שֶׁעֲבַד בַּעֲבוּדַת הַלְוִים⁹³. (לג) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ
- פְּרוּעַ רֹאשׁ⁹⁴. (לד) כֹּהֵן שֶׁנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ
- בְּגָדִים⁹⁵. (לה) הַמִּקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוּמִין⁹⁶. (לו)
- הַשּׁוֹחֲטִין⁹⁷. (לז) הַזּוֹנֵק דְּמִיָּה⁹⁸. (לח) הַמִּקְטִיר
- אֲמוּרִיָּה⁹⁹. (לט) הַמִּקְרִיב קֶרֶבֶת עֹבְדֵי פֹכְכִים
- בַּעֲלֵי מוּמִין¹⁰⁰. (מ) הַמַּטִּיל מוֹם בְּקִדְשִׁים בְּזִמָּן

אוהל מועד לא תצאו פן תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה
קסה). (39) שנאמר (במדבר י, ג) "אך אל כלי הקודש ואל
המזבח לא יקרבו ולא ימותו" וכמבואר בספרי שם. ובנוגע
לכהן שעבד עבודת הלויים, ראה להלן הלכה ד, לא-תעשה
לב (ספר המצוות לא-תעשה עב). (40) זר - שאינו מזרע
אהרן; ששימש - שעבד עבודת הקודש. אזהרתו: "וזר לא
יקרב אליכם" (במדבר יח, ד) ועונשו: "והזר הקרב יומת"
(שם ז). ובספרי שם אמרו: "והזר הקרב יומת" - לעבודה,
(ספר המצוות לא-תעשה עד). (41) בגדי כהונה, שמונה -
לכהן גדול; ארבעה - לכהן הדיוט. (42) שנאמר (שמות
כט, ט) "והגדת אתם אבנט... והייתה להם כהונה" - בזמן
שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם; אין בגדיהם עליהם אין
כהונתם עליהם והרי הם זרים, וזר ששימש במיתה (סנהדרין
פג, ב). וראה ספר המצוות עשה לג. (43) במקדש, שנאמר
(ויקרא כב, ב) "ויניזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את
שם קדשי" ולמדו חכמים (סנהדרין פג, ב) גזירה שווה
חילול-חילול מתרומה שנאמר בה (שם, ט) "ומתו בו כי
יחללוהו" מה שם במיתה אף כאן במיתה (ספר המצוות
לא-תעשה עה). וכבר נתבאר לעיל פרק י"ח, הלכה ו, אף
על פי שהדין כן, "פרחי כהונה היו מוציאים אותו חוץ
לעזרה ופוצעים את מוחו בגזירים". והשווה הלכות ביאת
מקדש פרק ד, הלכה ב. (44) במקדש, אזהרתו - שנאמר
(ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד
ולא תמותו". ובתורת כוהנים שם אמרו: "מניין שאינו חייב
אלא בשעת עבודה? תלמוד לומר: אתה ובניך... בבואכם
אל אוהל מועד" (ספר המצוות לא-תעשה עג). וראה הלכות
ביאת מקדש פרק א, הלכה א"ב. ושתוי שנכנס שם ולא
עבד, יתבאר דינו להלן הלכה ד לא-תעשה כט. (45) כוהן
שטבל לטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, ועליו הזהירה
תורה (ויקרא כא, ו) "ולא יחללו שם אלוהיהם". ובסנהדרין
פג, ב אמרו: אם אינו עניין לטמא ששימש, שכבר נכתב
שם, כב, ב, תנהו עניין לטבול יום ששימש, ולמד חילול -
חילול מתרומה, כדלעיל (ספר המצוות לא-תעשה עו).
(46) שכבר העריב שמשו, ועדיין לא הביא קרבנות טהרתו
לכפר עליו, ראה ויקרא טו, יג-טו, ובסנהדרין פג, ב אמרו:
"וכפר עליה כהן וטהרה" (שם יב, ח) - טהרה, מכלל,
שהיא טמאה. וטמא ששימש במיתה, אולם מפרשי רבינו
העירו, שבפירוש כתב רבינו בהלכות ביאת מקדש פרק ד,
הלכה ד, "מחוסר כיפורים שעבד, אף על פי שעבודתו
פסולה וחייל הרי זה פטור" ולפיכך החליט הר"י יוסף
קורקוס (הובא בכסף משנה, כאן) שיש כאן טעות סופר
וצריך להיות: "יתר בגדים שימש", שכל כהן, שלבש בגד
נוסף על בגדי כהונתו חייב מיתה, כמבואר בזבחים יח, א
ובהלכות כלי המקדש פרק י, הלכה ה. (47) שעברו עליו
יותר משלושים יום שלא גילח ראשו, ואזהרתו - "ראשיכם
אל תפרעו" (ויקרא י, ו). וכן מיתתו - שנאמר שם: "ולא
תמותו" וביחזקאל מז, כ נאמר: "ופרע ראשם לא ישלחו...
ויין לא ישתו כל כהן" הוקש פרוע ראש לשתוי יין, שהוא
במיתה (סנהדרין פג, ב) והשווה ספר המצוות לא-תעשה
קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ה. ודין כהן שנכנס
למקדש פרוע ראש ולא עבד יתבאר להלן הלכה ד,
לא-תעשה לג. (48) והתורה אמרה (ויקרא י, ו) "ובגדיכם

- 1 המקדש¹⁰¹. (מא) העובד בקדשים¹⁰². (מב) הגוזז
- 2 אותן¹⁰³. (מג) המקטיר שאור או דבש¹⁰⁴. (מד)
- 3 העושה שגרי מנחת מחמץ¹⁰⁵. (מה) המקריב בלא
- 4 מלח¹⁰⁷. (מו) המקריב אתנן או מחיר פלג¹⁰⁸. (מז)
- 5 הנותן שמן על מנחת חוטא¹⁰⁹. (מח) הנותן עליה¹¹⁰
- 6 לבונה¹¹¹. (מט) הנותן שמן בקרבן סוטה¹¹². (נ) הנותן
- 7 עליו¹¹³ לבונה. (נא) המבדיל בחטאת העוף¹¹⁴. (נב)
- 8 הממר בקדשי מזבח¹¹⁵. (נג) האוכל בשר קדש
- 9 שנטמא¹¹⁶. (נד) האוכל מפסולי המקדש¹¹⁷. (נה)
- 10 כהן שאכל בשר קדשי קדשים¹¹⁸ חוץ לעזרה¹¹⁹. (נו)
- 11 זר שאכל בשר קדשי קדשים אחר מתן דמים¹²⁰. (נז)
- 12 זר שאכל בשר בכור¹²¹. (נח) פהנת ששואת לזר
- 13 שאוכלת¹²² חזה ושוך¹²³, אפלו לאחר מיתת
- 14 בעלה¹²⁴. (נט) חללה¹²⁵ שאכלה תרומה¹²⁶. (ס)
- 15 האוכל קדשים קלים חוץ לירושלים¹²⁷. (סא) האוכל
- 16 קדשים קלים קדם זריקת דמים¹²⁸. (סב) האוכל בכור
- 17 חוץ לירושלים¹²⁹. (סג) האוכל מעשר שני¹³⁰ אחר
- 18 שראה פני הבית¹³¹ חוץ לירושלים¹³². (סד) כהן
- 19 שאכל בפורים משונכנסו לירושלים קדם הנחה
- 20 בעזרה¹³³. (סה) כהן שאכל בפורים חוץ לירושלים
- 21 אחר שהניחם בעזרה¹³⁴. (סו) האוכל מעשר שני
- 22 שנטמא בירושלים קדם שיפדה¹³⁵. (סז) טמא שאכל
- 23 מעשר שני הטהור בירושלים¹³⁶. (סח) האוכל מעשר
- 24 שני באנינות¹³⁷, וכן פל הקדשים¹³⁸. (סט) ערל
- 25 שאכל בשר קדש או תרומות¹³⁹. (ע) האוכל ממנחת
- 26 כהן¹⁴⁰, וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים¹⁴¹. (עא)
- 27 האוכל מבשר חטאות הנשפכות¹⁴², וכן מכל הטעון
- 28 שרפה¹⁴³. (עב) השוחט פסח על החמץ¹⁴⁴. (עג)
- 29 השובר בו עצם, בין בראשון בין בשני¹⁴⁵. (עד)
- 30 המוציא מבשרו חוץ לחבורתו¹⁴⁶. (עה) האוכל
- 31 מבשרו חוץ מחבורתו¹⁴⁷. (עו) האוכל מבשרו נא¹⁴⁸
- 32 או מבשל¹⁴⁹. (עז) הנהנה מן ההקדש במזיד¹⁵⁰. (עח)
- 33 האוכל טבל שעדין לא הפרש ממנו מעשר, אפלו
- 34 מעשר עני¹⁵¹, אף על פי שהורמו תרומותיו¹⁵². (עט)
- 35 האוכל מבשר נפש חיה שנגמר דינה לסקילה¹⁵³, אף
- 36 על פי ששחטה¹⁵⁴. (פ) האוכל בהמה טמאה¹⁵⁵. (פא)
- 37 האוכל עוף טמא¹⁵⁶. (פב) האוכל דג טמא¹⁵⁷. (פג)
- 38 האוכל שרץ העוף¹⁵⁸. (פד) האוכל שרץ הארץ¹⁵⁹.
- 39 (פה) האוכל שרץ המים¹⁶⁰. (פו) האוכל רמש
- 40 האדמה, אף על פי שאינו רבה¹⁶¹. (פז) האוכל
- 41 תולעים שפפרות אחר שפשו¹⁶². (פח) האוכל
- 42 גבלה¹⁶³. (פט) האוכל טרפה¹⁶⁴. (צ) האוכל אבר מן
- 43 החיים¹⁶⁵. (צא) האוכל גיד הנשה¹⁶⁶. (צב) האוכל בשר
- 44 בחלב¹⁶⁷. (צג) המבשל בשר בחלב¹⁶⁸. (צד) האוכל
- 45 מתבואה חדשה¹⁶⁹ קדם הבאת העומר¹⁷⁰. (צה) האוכל
- 46 ערלה¹⁷¹. (צו) האוכל פלאי הפרים¹⁷². (צז) האוכל

- 47 תערכת חמץ בפסח¹⁷³. (צח) האוכל חמץ אחר
- 48 חצות¹⁷⁴. (צט) המקנים¹⁷⁵ חמץ ברשותו, וכגון שחמץ
- 49 עסתו¹⁷⁶. (ק) השותה יין נסך¹⁷⁷. (קא) נזיר שאכל
- 50 מגפן היין¹⁷⁸. (קב) נזיר שגלח¹⁷⁹. (קג) נזיר שנטמא
- 51 למת¹⁸⁰. (קד) המגלח את הנתק¹⁸¹. (קה) החותף
- 52 סימני צרעת¹⁸² או שפואן באש¹⁸³. (קו) העובד בנחל
- 53 שנתערפה בו העגלה¹⁸⁴. (קז) הזורע ארץ ישראל
- 54 בפשיעית¹⁸⁵. (קח) הזומר את האילן בפשיעית¹⁸⁶.
- 55 (קט) הקוצר ספיח¹⁸⁷ בלא שנוי¹⁸⁸. (קי) הבוצר¹⁸⁹
- 56 בלא שנוי¹⁹⁰. (קיא) הזורע בשנת היובל. (קיב) הקוצר
- 57 בה בלא שנוי. (קיג) הבוצר בה בלא שנוי¹⁹¹. (קיד)
- 58 המכילה¹⁹² פאת שדה ולא נתנה לעני¹⁹³. (קטו)
- 59 המעולל פרמו ולא נתנה¹⁹⁴ לעני¹⁹⁵. (קטז) המלקט
- 60 לקט¹⁹⁶ ולא נתנו לעני¹⁹⁷. (קיז) פרט¹⁹⁸ פרמו ולא
- 61 נתנו לעני¹⁹⁹. (קיח) הלוקח עמר השכחה²⁰⁰ ולא נתנו
- 62 לעני²⁰¹. (קיט) הלוקח אם על בנים²⁰² ולא שלח
- 63 האם²⁰³. (קכ) הזורע פלאים²⁰⁴ בארץ בזרעים²⁰⁵.
- 64 (קכא) הזורע פלאי הפרם בארץ²⁰⁶. (קכב) המרכיב
- 65 אילנות פלאים בכל מקום²⁰⁷. (קכג) המרביע בהמה
- 66 פלאים²⁰⁸ בכל מקום. (קכד) המנהיג בכלאים בכל
- 67 מקום²⁰⁹. (קכה) החוסם בהמה²¹⁰ בעת מלאכה בכל
- 68 מקום. (קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל מקום²¹¹.
- 69 (קכז) הממשכן חבירו בידו ולא החזיר לו העבט²¹².
- 70 (קכח) החובל אלמנה ולא החזיר המשפון²¹³. (קכט)
- 71 החובל פלים שעושין בהן אכל נפש²¹⁴. (קל) עד
- 72 זומם שאין בו תשלומין²¹⁵. (קלא) המכה חבירו
- 73 הכאה שאין בה שנה פרוטה²¹⁶. (קלב) בן סורר
- 74 ומורה בעדות ראשונה²¹⁷. (קלג) המוציא שם רע²¹⁸
- 75 שגמצא דברו שקר²¹⁹. (קלד) המקלל את חבירו
- 76 בה²²⁰. (קלה) הנשבע לשקר²²¹. (קלו) הנשבע
- 77 לשוא²²². (קלז) המחלל נדר²²³. (קלח) היוצא חוץ
- 78 לתחום בשבת²²⁴. (קלט) העושה מלאכה ביום
- 79 טוב²²⁵. (קמ) המקיף פאת הראש²²⁶. (קמא) המקיף
- 80 פאת זקן²²⁷. (קמב) השורט על מת²²⁸. (קמג) הקורח
- 81 ראשו על המת²²⁹. (קמד) הפותב כותב קעקע²³⁰.
- 82 קמה) הלובש שעטני²³¹. (קמו) הקוצץ אילני מאכל
- 83 דרך השחתה²³². (קמז) איש שלבש מלבוש אשה²³³.
- 84 קמח) אשה שלבשה מלבוש איש²³⁴. (קמט) כהן
- 85 שנטמא למת²³⁵. (קנ) כהן שקדש אשה זונה
- 86 ובעלה²³⁶. (קנא) כהן שקדש גרושה ובעלה²³⁷. (קנב)
- 87 כהן שקדש חללה ובעלה²³⁸. (קנג) כהן גדול שפעל
- 88 אלמנה אף על פי שלא קדשה²³⁹. (קנד) המחזיר
- 89 גרושתו אחר שנתקדשה²⁴⁰. (קנה) הנושא זקוקה
- 90 ליבם²⁴¹. (קנו) הכא על הקדשה²⁴². (קנז) ממזר²⁴³
- 91 שנושא בת ישראל ובעל²⁴⁴. (קנח) פצוע דבא²⁴⁵
- 92 שנושא בת ישראל ובעל. (קנט) המסרס איש²⁴⁶, וכן

1 שָׁאֵר זְכָרֵי בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף²⁴⁷ (קס) אֹנֶס שְׁגָרָשׁ
2 אֲנוֹסְתוֹ וְלֹא הִחְזִירָהּ²⁴⁸ (קסא) הַמוֹצִיא שֵׁם רַע
3 שְׁגָרָשׁ אֶשְׁתּוֹ וְלֹא הִחְזִירָהּ²⁴⁹ (קסב) הַקָּרֵב אֶל
4 הָעֲרִיּוֹת בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכֵי הַזְנוּת²⁵⁰, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא גִלָּה
5 עֲרוּהָ²⁵¹. וְזֶהוּ הַחֲשׂוֹד עַל הָעֲרִיּוֹת²⁵² (קסג) הַמִּתְחַתֵּן
6 בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים²⁵³ (קסד) גֵּר עֲמוּנֵי שְׁנָשָׂא בֵּת
7 יִשְׂרָאֵל וּבַעֲלָ²⁵⁴ (קסה) גֵּר מֹאֲבִי שְׁנָשָׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל
8 וּבַעֲלָ²⁵⁵ (קסו) מֶלֶךְ שְׁהִרְבָּה נָשִׁים²⁵⁶ (קסז) מֶלֶךְ
9 שְׁהִרְבָּה סוֹסִים²⁵⁷ (קסח) מֶלֶךְ שְׁהִרְבָּה פֶּסֶף וְזֶהב²⁵⁸
10 נִמְצְאוּ כָּל הַלּוּקִים²⁵⁹ מֵאֲתֵיב וְשִׁבְעָה. וְסִימָן לָהֶם:
11 יִלְקֹן זָרִים.

(55) לדעת הרש"ש יש כאן טעות סופר וצריך להיות: "ולא מיתה בידי שמים" כי במיתה זו ידובר בפרק זה, כאמור בראש הלכה ב. (56) ובכתב יד התימנים: צלם. ואפילו לזולתנו - לעבדו. ואפילו המזמין הוא גוי, ואזהרתו: "ואלוהי מסכה לא תעשו לכם" (ויקרא יט, ד). ואם יעשו לעצמו ילקה גם משום: "לא תעשה לך פסל" (שמות כ, ד), כמבואר בספר המצוות לא-תעשה ג וכן בהלכות עבודה זרה פרק ג, הלכה ט. (57) ובכתב יד התימנים: "צורה לנואי". והיא צורת אדם, ואף על פי שלא נעשית כדי לעבדה. ואזהרתה: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (שמות כ, כג), כלומר, צורות כסף וזהב, שאינן אלא לנוי, כדי שלא יטעו בהן הטועים, וידמו שהן לעבודה-זרה (ספר המצוות לא-תעשה ד ובהלכות עבודה-זרה פרק ג, הלכה י). (58) להתעסק בענייניהם. (59) כגון, שהיה האליל מכוסה וגילהו כדי לראותו (מהרש"ל בפירושו לסמ"ג). ואזהרתו: "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד) ולוקה, כמבואר בעירובין יז, ב (ספר המצוות לא-תעשה י והלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ג). (60) בניין שהכל מתקבצים אצלו, ואפילו לעבוד את ה', שכן היה דרך הגויים. ואזהרתו: "ולא תקים לך מצבה" (דברים טז, כב). וראה ספר המצוות לא-תעשה יא והלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ו. (61) אף על פי שעשאו לנוי, כיוון שכך היו מכבדים גם לעבודה זרה, שהיו נוטעים לה עצים נאים בבתי עבודתם, ואזהרתו: "לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוך" (דברים טז, כא) וכמבואר בספר המצוות לא-תעשה יג ובהלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ט. (62) אבל מצויירת, שהכול סוכים (=מסתכלים) בה, שכך היו עושים אבנים מצויירות, משוכללות בעשייתן לפני הפסילים. ואזהרתו: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" (ויקרא כו, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה יב והלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ו. (63) שאמר: יאסרו עלי פירות אלו בשם עבודה זרה פלונית אם ארחץ (סנהדרין ס, ב וברש"י). ואזהרתו: "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג). וראה בהערה הבאה. (64) בין לעצמו, בין לגוי, כגון, שיש לו שותף גוי ונשבע לו באילולו שלא מעל בו. ואזהרתו - כנ"ל בהערה הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה יד ובהלכות עבודה זרה פרק ה, הלכה י). ואף על פי שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, אפשר שנשבע שיאכל ואכל, והרי זה מעשה, וכן אמרו בתמורה (ג, א) בנשבע בשם ה' לשקר,

שלוקה, כגון שנשבע שלא לאכול ואכל, שעשה מעשה (לחם משנה). (65) ממנה. שנאמר (דברים ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך" (ספר המצוות לא-תעשה כה) ושם לא-תעשה כב מנה רבינו הנהנה מתכשיטים שקישטו בהם עבודה זרה, שהוא לוקה, ככתוב (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם". וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב ופרק ח, הלכה ז. (66) שהודתו תושביה אחרי עבודה זרה, והתורה אמרה (דברים יג, יז) "והייתה תל עולם לא תיבנה עוד" (ספר המצוות לא-תעשה כג). (67) עיר הנידחת, שנאמר (שם, יח) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם) לא-תעשה כד והלכות עבודה זרה פרק ד, הלכה ד-ח). (68) שמתנהג כמנהגם, במלבושם וכניסוסם במסיבותיהם, והתורה אמרה (ויקרא כ, כג) "ולא תלכו בחוקות הגוי" (ספר המצוות לא-תעשה ל והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה א). (69) מגיד עתידות על ידי מעשה שהוא עושה, כגון, האוחז במקלו ואומר: אם אלך, או לא אלך, והתורה אמרה (דברים יח, י) "לא יימצא בך... קוסם קסמים" (ספר המצוות לא-תעשה לא והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ו-ז). (70) שמכווין מעשיו לפי בחירת העיתים על ידי מערכות הכוכבים, לומר: יום זה ראוי לפעולה פלונית, ויום זה אינו ראוי לה, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... מעונן", מלשון עונה ועת (ספר המצוות לא-תעשה לב והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ח-ט). (71) שעושה מעשיו על פי נחוש, כגון, אלו שאומרים: נפלה פיתי מפי או נפל מקלי מידי, איני הולך למקום פלוני, שאם אלך אין חפצי נעשים, וכן המשים סימנים לעצמו: אם יארע לי כך, אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי - לא אעשה, והתורה אמרה (ויקרא יט, כו) "לא תנחשו" (ספר המצוות לא-תעשה לג והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ד). (72) מדבר דברים שאין להם שום מובן, וחושב בסכלותו שהם מועילים אם יאמרום כך על הנחש או על העקרב - שלא יזיקו, או על האיש - שלא יוזק, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... וחובר חבר" (ספר המצוות לא-תעשה לה, והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י). (73) שעושה מעשים משונים, ומדמה שעל ידי כך יבוא אליו המת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... ודורש אל המתים" (ספר המצוות לא-תעשה לה והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י"ג). (74) מן השמות הקדושים, שנקרא בהם הקדוש-ברוך-הוא. (75) דרך השחתה. (76) מעצי קֶקֶדש, והתורה אמרה (דברים יב, ג"ד) "ונתצתם את מזבחתם... ואשריהם תשרפון באש... ואבדתם את שמם... לא תעשון כן לה' אלוהיכם" (ספר המצוות לא-תעשה סה והלכות יסודי התורה פרק ו, הלכה א והלכה ז). (77) אפילו גחלת אחת מגחלי המזבח, שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ספר המצוות לא-תעשה פא, והלכות תמידים ומוספים פרק ב, הלכה ו). (78) במדיגות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו ותיגלה ערוותו עליו (ספר המצוות לא-תעשה פ והלכות בית הבחירה פרק א, הלכה י"ז). (79) אף על פי שהוא בעצמו טהור, אלא שבגדיו טמאים טומאת אב הטומאה. והתורה אמרה (במדבר ה, ג) "ולא יטמאו את מחניהם". וב"תורת כוהנים" (אחרי מות פרק י"ב, הלכה

ג) "ולא ימותו גם הם (=הלויים) גם אתם" - גם אתם הכוהנים, כולל אתכם לאו זה, אלא שאינכם במיתה אלא בלאו, וכמבואר בספרי זוטא לפסוק זה. וגירסת רבינו שם: "ואין הכוהנים על הלויים אלא בלא תעשה" (ספר המצוות לא-תעשה ע"ב והלכות כלי המקדש פרק ג, הלכה י"א), וראה לעיל הלכה ב לא-תעשה י. (94) מגודל שיעור למעלה משלושים יום, שנאמר (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו", וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע לא ישלחו" (ספר המצוות לא-תעשה קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ט"ו). ואם שימש במקדש חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יז. (95) שנאמר (ויקרא י, ו) "ובגדיכם אל תפרומו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד והלכות ביאת מקדש שם). ואם שימש ובגדיו קרועים חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יח. (96) למזבח. שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו" (ספר המצוות לא-תעשה צא והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ב). (97) לשם קרבן, שנאמר (שם, כב) "עוורת או שבור... לא תקריבו אלה לה" (ספר המצוות לא-תעשה צב והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (98) על גבי המזבח, שנאמר (שם, כד) "ומעור וכתות... לא תקריבו לה" (שם לא-תעשה צג, והלכות איסורי מזבח שם). (99) אלו החלבים (=שהם מורים ואדונים על כל האיברים ועולים על המזבח לחלק אדון העולם, הערוך, ערך מר) והתורה אמרה (שם, כב) "ואשה לא תיתנו מהם על המזבח לה". נמצא, המקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע מלקיות (ספר המצוות לא תעשה צד והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (100) שלא נאמר, כיוון שהם גוים יוקרב בעדם בעל מום (ספר המצוות לא-תעשה צו). שנאמר (שם, כה) "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלוהיכם מכל אלה" (הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ו). (101) שראוי לקרבן, שנאמר (שם, כא) "כל מום לא יהיה בו" - קרא בו: לא יִהְיֶה בו, כלומר, שלא יטיל בו (=מנחות נו, ב וברש"י שם), שלא יסמא את עינו או יקטע את ידו וכדומה (ספר המצוות לא-תעשה צז והלכות איסורי מזבח שם, הלכה ז"ח). (102) בקרבנות. שאסור לעבוד בהם כל מלאכה שהיא, ככתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בבכור שורך" והוא הדין לשאר הקדשים (ספר המצוות לא-תעשה קיג, והלכות מעילה פרק א, הלכה ז). (103) את צמרם, ככתוב (שם, שם) "ולא תגזו בכור צאנך" (שם לא-תעשה קיד, והלכות מעילה שם). (104) על המזבח, שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". ואם הקטיר שניהם כאחד, אינו לוקה אלא מלקות אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד (הלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה צח). (105) בכתב יד התימנים: שיירי מנחות חמץ, שיירי מנחות - הם הנשאר לכהנים לאכילה, אחרי שהכהן קמץ ממנה מלוא קומצו ומקטירו על גבי המזבח, ואסור לאפות אותם חמץ, שנאמר (ויקרא ו, י) "לא תיאפה חמץ שהוא שריירי המנחה לא ייאפה חמץ" (ספר המצוות לא-תעשה קכד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה י"ד). (106) קרבן או מנחה. (107) שנאמר (שם, ב, יג) ולא תשבית מלח ברית אלוקיך" (ספר המצוות

י"ג) אמרו: "ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (ויקרא יז, טז) - על רחיצת גופו - ענוש כרת, ועל כיבוס בגדיו - בארבעים (ספר המצוות לא-תעשה צז והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ט"ז"י"ז). (80) כגון, נידה ויולדת, שטומאתן יוצאת מגופן. (81) הוא הנקרא מחנה לוייה, והתורה אמרה (דברים כג, יא) "לא יבוא אל תוך המחנה" ואמרו בפסחים סח, א - זה מחנה לוייה, וכן בספרי שם. וראוי להעיר, שטמא מת ואפילו המת עצמו מותר להיכנס להר הבית, שנאמר (שמות יג, יט) "ויקה משה את עצמות יוסף עימו" - עימו במחנה לוייה (ספר המצוות לא-תעשה עז והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ג"ד). ודע, שמצורע הנכנס לירושלים, שהיא מחנה ישראל, לוקה, כמבואר שם הלכה ח, וכבר תמה התוספות יום טוב בכלים פרק א, למה לא מנה רבינו לאו זה בין הלאווין שלוקים עליהם. (82) מתוך טבעותיו, והתורה אמרה (שמות כה, טו) "בטבעות הארון יהיו הכדים לא יסורו ממנו" (ספר המצוות לא-תעשה פו והלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"ג). (83) המסיר. (84) והתורה אמרה (שמות כח, כח) "ולא יזח החושן מעל האפוד", וכל המפרק חיבורם דרך השחתה לוקה (לשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה י), וראה ספר המצוות לא-תעשה פז. (85) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול, שנאמר (שמות כה, לב) "כפי תחרא יהיה לו לא יקרע" (ספר המצוות לא-תעשה פח). והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורעם דרך השחתה לוקה (הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ג). (86) שבהיכל, המיוחד להקטרת קטורת, והזאות דם פר ושעיר של יום הכיפורים, ודם פרים ושעירים הנשרפים. וכל המקריב עליו וזולת זה, עובר על "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו" (שמות ל, ט) ולוקה, כמבואר בהלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"א וספר המצוות לא-תעשה פב. (87) והתורה אמרה (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש". ואם נכנס לקודש הקדשים, שהוא לפני ולפנים - חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב ובביאורנו שם (ספר המצוות לא-תעשה סח והלכות ביאת מקדש פרק ב, הלכה ד). (88) להיכל. והוא הדין בין האולם ולמזבח, כמבואר בהלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א, שנאמר (ויקרא כא, כג) "אך אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא ייגש כי מום בו" (ספר המצוות לא-תעשה סט). (89) רביעית יין ח', או שיכור משאר המשקים המשכרים. (90) להיכל, או בין האולם ולמזבח, שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד". ואם עבד כשהוא שתוי חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יד (הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה א"ב וספר המצוות לא-תעשה עג). (91) שעבד במקדש, שנאמר (ויקרא כא, יז) "אשר יהיה בו מום לא יקרב". ולוקה על עבודתו נוסף על המלקות שחייב על כניסתו למזבח (הלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה ע). (92) ישראל, שמתו אחיו מחמת מילה, שאין מלים אותו מפני הסכנה, והרי הוא לעניין עבודה כבן-נכר, שנאמר בו (יחזקאל מד, ט) "כל בן נכר ערל-לב וערל-בשר לא יבוא אל מקדשי" ואם עבד לוקה, ואינו חייב מיתה (סנהדרין פג, א והלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה ח). (93) שנאמר (במדבר יח,

לא-תעשה צט והלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה י"א).
 108) אתנן - האומר לזונה: הא לך דבר זה בשכרך; מחיר
 כלב - האומר לחבירו הא לך טלה זה תחת כלב זה. ושניהם
 אסורים למזבח, שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן
 זונה ומחיר כלב בית ה' אלוֹקֶיךָ". ואם הקריב שניהם כאחד
 אינו לוקה אלא מלקות אחת, מפני שנאמרו בלאו אחד,
 כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה ז (ספר
 המצוות לא-תעשה ק והלכות איסורי מזבח פרק ד, הלכה
 ח, טז). 109) המנחה שיקריב העני החוטא, כשיחייב
 חטאת בהמה ואין ידו משגת להביאה - קרוייה: מנחת
 חוטא (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ד), ואסור
 ליתן בה שמן, ככתוב (ויקרא ה, יא) "לא ישים עליה שמן"
 (ספר המצוות לא-תעשה קב והלכות מעשה הקרבנות פרק
 י"ב, הלכה ז). 110) על מנחת חוטא. 111) מין שרף
 מעצי בושם, ככתוב (שם, שם) "ולא ייתן עליה לבונה"
 (ספר המצוות לא-תעשה קג והלכות מעשה הקרבנות פרק
 י"ב, הלכה ח). 112) שנבעלה מביא עליה מנחת קנאות -
 מזכרת עוון והיא קמח שעורים, והתורה אמרה (במדבר ה,
 טו) "לא יצוק עליו שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קד
 והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה זח). 113) על
 הקרבן וכן"ל, והתורה אמרה (שם, שם) "ולא ייתן עליו
 לבונה" (שם, לא-תעשה קה והלכות מעשה הקרבנות שם).
 114) שהבדיל ראש העוף מהגוף במליקתו והתורה אמרה
 (ויקרא ה, ח) "ומלק את ראשו... ולא יבדיל" (ספר המצוות
 לא-תעשה קיב והלכות מעשה הקרבנות פרק ז, הלכה ו).
 115) המחליף בהמת קדשים בבמהת חולין, ואומר: הרי זו
 תחת זו, והתורה אמרה (שם כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר
 אותו" ואינו לוקה אלא בקדשים שנועדו למזבח, ולא
 בבהמות שהוקדשו לצרכי בדק הבית (ספר המצוות לא-
 תעשה קו והלכות תמורה פרק א, הלכה א, יב).
 116) ככתוב (שם ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא
 יאכל", ואם אכל קדשים בטומאת הגוף, חייב כרת, כמבואר
 לעיל הלכה א, לא-תעשה טו (ספר המצוות לא-תעשה קל
 והלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח, הלכה י"ב).
 117) כגון, שנפסלו במחשבה, שחשב הכהן לאכלם חוץ
 למקומם הראוי, או שהוטל בהם מום, או שנשפך הדם ולא
 נזרק, ואזהרתו: "לא תאכל כל תועבה" (דברים יד, ג). דרשו
 בספרי: "בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר" (ספר המצוות
 לא-תעשה קצ והלכות פסולי המוקדשים שם, הלכה גה).
 118) כגון, חטאת ואשם. 119) ואזהרתו: "לא תוכל
 לאכול בשעריך... בקרבן וצאנך" - לא בא הכתוב אלא
 לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים,
 כמבואר במכות יז, א (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות
 מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). 120) הזריקה על
 המזבח, ואזהרתו: "וזר לא יאכל כי קודש הם" (שמות כט,
 לג). אבל אם אכלם קודם זריקת הדם, לוקה משום אוכל
 קודם זריקה (ראה בסמוך לא-תעשה סא) ולא משום זרות
 (ספר המצוות לא-תעשה קמט והלכות מעשה הקרבנות שם,
 הלכה ח). 121) שנאמר (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול
 בשעריך... ובכורות בקרך" - לא בא הכתוב ללמד אלא
 לזר, שאכל בכור בין לפני זריקה ובין לאחר הזריקה, שהוא
 עובר בלא תעשה" (מכות יז, א ובספרי). וראה בסמוך

לא-תעשה סב (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות
 בכורות פרק א, הלכה ט"ז). 122) בכתב יד התימנים:
 שאכלה. 123) הניתן לכהנים מזבחי השלמים (ראה ויקרא
 ז, לד). 124) שחזורת לבית אביה לאכול בתרומה -
 בקדשים אסורה, ככתוב (שם כב, יב) "ובת כהן כי תהיה
 לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ספר המצוות
 לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז).
 125) שנולדה מאיסורי כהונה, כגון, אלמנה לכהן גדול
 וגרושה לכהן הדיוט, הרי הולד הנולד מהם חלל וכן אשה
 האסורה לכהן, שנבעלה לכהן נתחללה בביאתו.
 126) שנאמר (שם) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת
 הקדשים לא תאכל" - לאיש זר: כיוון שנבעלה לפסול לה,
 נפסלת לתרומה, כמבואר ביבמות סח, א (ספר המצוות
 לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז).
 127) שנאמר (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך...
 ונדבותיך" - זו תודה ושלמים, שהם קדשים קלים, שאין
 נאכלים אלא במקומם, והוא לפנים מחומת ירושלים,
 כמבואר במכות שם (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות
 מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). 128) ואפילו כן,
 שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - לא
 בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים
 כאילו אמר: "לא תוכל לאכול בשעריך קודם שזורקים דמם
 בשערי המקום" (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות
 מעשה הקרבנות שם, הלכה ד). 129) כשהוא תמים,
 ואפילו כהן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך...
 ובכורות בקרך" (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות
 בכורות פרק א, הלכה ט"ז). 130) שלא נפדה.
 131) כלומר, שנכנס לפנים מחומת ירושלים, ובמכות יט, ב
 הנוסח: "משראה פני החומה". 132) שנאמר (שם) "לא
 תוכל לאכול בשעריך דגנך... ואכלת לפני ה' אלוֹקֶיךָ" -
 כיוון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה (ספר
 המצוות לא-תעשה קמא והלכות מעשר שני פרק ב, הלכה
 ה' 133) לפני המזבח, ככתוב (שם כז, י) "והנחתו לפני
 ה' אלוֹקֶיךָ" והרי זה כאילו אכלם בחוץ, ואזהרתו: "לא
 תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" (שם יב, יז) - תרומת
 ידך - אלו הביכורים (מכות יז, א) אבל קריאת פרשת מקרא
 ביכורים אינה מעכבת בהם (ספר המצוות לא-תעשה קמח
 והלכות ביכורים פרק ג, הלכה ג-ד). 134) שנאמר (שם)
 "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" וכבר נתבאר עיל
 בהערה הקודמת שתרומה זו כוונתה לביכורים, אבל קודם
 שהונחו בעזרה, הואיל ולא נראו עדיין לאכילה בפנים אין
 לוקים על אכילתם בחוץ, השווה לעיל. (ספר המצוות
 לא-תעשה קמח והלכות ביכורים שם, הלכה ג).
 135) שאם נטמא עליו לפדותו אפילו בירושלים, כמבואר
 במכות יט, ב. ואזהרה לאוכלו בטומאה: "ולא ביערתי ממנו
 בטמא" (שם כז, יד) - בין שהוא טמא והמעשר טהור, בין
 שהוא טהור והמעשר טמא (ספר המצוות לא-תעשה קנ
 והלכות מעשר שני פרק ג, הלכה א). 136) שהיא מקום
 אכילתו, כשהוא טהור, ואזהרתו כנ"ל, "בין שהמעשר טמא
 והוא טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא" (שם, שם).
 137) ביום שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל ולאונן
 עליו, והתורה אמרה (שם, שם) "לא אכלתי באוני ממנו".

לשמיטה. (152) תרומה גדולה ותרומת מעשר, שנאמר (שם, שם) "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך", ונאמר להלן (שם כו, יב) "ואכלו בשעריך ושבעו", מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמרה תורה, לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו: בשעריך - בתוכו (מכות טז, ב). אבל האוכל טבל שלא הורמו ממנו תרומותיו חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב, לא-תעשה ה (ספר המצוות לא-תעשה קנג והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ"א). (153) כגון, שהרגה אדם ונתחייבה סקילה. (154) שקדמו בעליה ושחטוה, שנאמר (שמות כא, כח) "סקול ייסקל השור ולא יאכל את בשרו" ממשמע שנאמר סקול ייסקל, איני יודע שנבילה הוא, ונבילה אסורה באכילה, מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו? מגיד הכתוב: שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה" (בבא קמא מא, א) "שנעשה כבהמה טמאה" (ספר המצוות לא-תעשה קפח והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה כ"ב). (155) או חיה טמאה, שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה... מעלת גרה... אותה תאכלו" - שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולאו הבא מכלל עשה - עשה הוא, ובגמל ובחזיר ובארנבת נאמר (שם ד"ח) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" וגו', והרי הדברים קל וחומר: מה אלו שיש בהם סימן טהרה אחד הרי הם בלא תעשה על אכילתם, שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שאיסור אכילתן הוא בלא-תעשה (ספר המצוות לא-תעשה קעב והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה א"ב). (156) ככתוב (ויקרא יא, יג) "ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו... את הנשר ואת הפרס" וגו'. וסימני עוף טמא מבוארים בהלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה ט"ז (ספר המצוות לא-תעשה קעד והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ד). (157) שאין לו סנפיר וקשקשת, ואזהרתו: "ושקץ יהיו לכם מברשרם לא תאכלו" (שם, יא), וראה הלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה כ"ד (ספר המצוות לא-תעשה קעג והלכות מאכלות אסורות שם). (158) כגון, הזבובים והדבורים והיתושים, ככתוב (דברים יד, יט) "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (ספר המצוות לא-תעשה קעה והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ה"ו). (159) כגון, התולעים והחיפושיות, נחשים ועקרבים, וכן שמונה שרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט) "החולד והעכבר והצב" וגו'. ואזהרתו: "וכל השרץ השורץ על הארץ... לא יאכל" (שם, מא), אלא שעל שמונה שרצים הוא לוקה על אכילתם כבעדשה, כשיעור טומאתם, ועל שאר שרצים אינו לוקה על אכילתם אלא בכזית, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ר"ז (ספר המצוות לא-תעשה קעו והלכות מאכלות אסורות שם). (160) כגון, התולעים והעלוקה שבמים, וכן חיות הים, כללו של דבר, כל שאינו בצורת הדגים, כגון, כלב המים והדולפן וכיוצא בהם. ואזהרתם: "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם" (ויקרא יא, מג) והוא כולל כל מיני שרצים שהם (ספר המצוות לא-תעשה קעט והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ב). (161) שלא נולד מזכר ונקבה

(138) אסור לאכלם באנינות מאותו הפסוק, וכן אמר אהרן למשה (ויקרא י, יט) "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (ספר המצוות לא-תעשה קנא והלכות מעשר שני שם הלכה ה"ז). (139) נאמר: 'תושב ושכיר' בפסח (שמות יב, מה) ונאמר 'תושב ושכיר' בתרומה (ויקרא כב, י) מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו (=שבפירוש אמרה תורה (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו") אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו" (יבמות ע, א), והוא הדין לקדשים, שהרי פסח מקדשים קלים הוא, כל שכן לקדשי קדשים שערל אסור בהם (ספר המצוות לא-תעשה קלה, והלכות תרומות פרק ז, הלכה י והלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה ט), וראה הלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה ח. (140) שהיא כולה כליל על המזבח. (141) כגון, האמורים, שהם כליל למזבח ככל קרבן עולה, ואזהרתם: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (ויקרא ו, טז) - כל שבכליל תהיה, ליתן לא תעשה על אכילתו, כמבואר במנחות עד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קלח והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ג). (142) כגון, פר ושעיר של יום הכיפורים וכן של פר כהן משיח, הנשרפים בבית הדשן שמחוץ לירושלים. (143) כגון, חטאת חיצונה שהובא מדמה להיכל. ואזהרתם: "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד... לא תאכל, באש תשרף" (שם, כג) - כל שהוא טעון שריפה, ליתן עליו לא תעשה על אכילתו (ספר המצוות לא-תעשה קלט והלכות מעשה הקרבנות שם). (144) שיש ברשותו חמץ בשעת שחיטתו, שנאמר (שמות כג, יח) "לא תזבח על חמץ דם זבחי" (ספר המצוות לא-תעשה קטו והלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ה). (145) בפסח שני שחל ב"ד באייר, והתורה אמרה בשניהם: "ועצם לא תשברו בו" (שם יב, מו), ובפסח שני: "ועצם לא ישברו בו" (במדבר ט, יב). וכל זה בפסח טהור (ספר המצוות לא-תעשה קכ"א והלכות קרבן פסח פרק ו, הלכה א). (146) הקבוצה שנתקבצה לאכלו, שנאמר (שמות שם) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" (ספר המצוות לא-תעשה קכג והלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה א). (147) שיצא הבשר חוץ לחבורתו, ואפילו חזר לחבורתו אסור לאכלו, הרי הוא כבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים שאסור באכילה, ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שם כב, ל) - כיוון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה (ספר המצוות שם והלכות מאכלות אסורות פרק ה, הלכה ט, והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ו והלכות קרבן פסח פרק ט הלכה ב). (148) הבשר שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם (הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה ו). (149) אלא צלי, שנאמר (שם יב, ט) "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל". ואם אכל נא ומבושל כאחת, אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נכללים בלאו אחד (ספר המצוות לא-תעשה קכה והלכות קרבן פסח שם הלכה ד). (150) שנאמר, (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" כאילו אמר: לא תוכל לאכול נדריך אשר תידור. ולא זו היא אזהרה לכל מועל, וכן אמרו (סנהדרין פג, א): "הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה" ואם מעל בשוגג מקריב קרבן מעילה (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות מעילה פרק א, הלכה ג). (151) הניתן בשנה השלישית והשישית

אלא מן הגללים שהסריחו וכיצא בהם, וזהו "השרץ הרומש" שהוא מתהווה מן העפושים, ואינו מוליד כמוהו בעוד ש"השרץ השורץ" הוא הנולד מזכר ונקבה, ומוליד כמוהו. ואזהרתו: "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ויקרא יא, מד), כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ג (ספר המצוות לא-תעשה קעז). מן הפרי ורומשים עליו, ואפילו חזרו לתוך הפרי הרי הם אסורים. ואזהרתם: "לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום" (שם, מב). אבל אם לא פירשו, מותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו (ספר המצוות לא-תעשה קעח והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה י"ד). בהמה ועוף שמתו מאליהם או שלא נשחטו כהלכה, שנאמר (דברים יד, כא) "לא תאכלו כל נבלה" (ספר המצוות לא-תעשה קפ והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה א). שטרפה אותה חיות היער, ואינה יכולה עוד לחיות מחמת אותה טריפה ודריסה, וזוהי טריפה האמורה בתורה, ויש עוד מיני מחלות, שאם תחלה בהן הבהמה אינה יכולה עוד לחיות מהן, והואיל והיא נוטה למות, הרי זו אסורה אפילו קדם ושחטה. והאוכל מטרפה שנטרפה על ידי חיות השדה לוקה מן התורה, ומבהמה שחלתה ונוטה למות מחמת מחלתה - לוקה מדרבנן (ספר המצוות לא-תעשה קפא). ואזהרה לטריפה: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שמות כב, ל) ושמונה מיני טריפה נאמרו למשה מסיני (הלכות שחיטה פרק ה, הלכה א-ג וספר המצוות שם). שחיתך אבר מן הבהמה כשהיא חיה. ואזהרתו: "ולא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים יב, כג). והוא הדין כשאוכל כזית בשר מן החי לוקה משום אוכל טריפה. ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה, - כיוון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה (ספר המצוות לא-תעשה קפב והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה י, ופרק ה, הלכה א-ג). שנאמר (בראשית לב, לג) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (=שקפץ ממקומו ועלה) אשר על כף הירך". והאוכל את הגיד בשלימותו אף על פי שאין בו כזית, או כזית מגיד גדול - לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קפג והלכות מאכלות אסורות פרק ח, הלכה ב). שנאמר (שמות לד, כו) "לא תבשל גדי בחלב אמו" בפעם השנייה (נוסף על מה שנאמר שם כג, יט) לומר לך, שלוקה על אכילתו, כמבואר בחולין קטו, ב (ספר המצוות לא-תעשה קפד והלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א-ב). ואף על פי שלא אכלו, שנאמר (שם) "לא תבשל גדי בחלב אמו" (ספר המצוות לא-תעשה קפו והלכות מאכלות אסורות שם). שנאמר (ויקרא כג, יד) "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד... הביאכם את קרבן אלוהיכם". ובזמן שאין בית המקדש, אסור לאכול תבואה חדשה עד גמר יום שישא עשר בניסן, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה קפט). פירות האילן, שגדלו בשלוש השנים לנטיעתו, ככתוב (ויקרא יט, כג) "וערלתם ערלתו את פרי, שלוש שנים יהיה לכם ערלים,

לא יאכל". ואיסור ערלה נוהג גם בחוץ לארץ, על פי הלכה למשה מסיני (ספר המצוות לא-תעשה קצב והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה י"א). (172) מין ממיני תבואה או מיני ירקות שזוהו בכרם, או שנטע הגפן בתוך הירק, שניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים, פן תקדש המלאה, הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" - דרשו חכמינו: פק ת'קד'ש' - פן תוקד אש (חולין קטו, א). וכל מקום שנאמר: "פן" אינו אלא מצוות לא תעשה, כמבואר במכות יג, ב (ספר המצוות לא-תעשה קצג והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ו). (173) דברים שהחמץ מעורב בהם, כגון, כותח הבבלי (חלב ופת מעופשת מעורבת בתוכו) וכדומה, שנאמר (שמות יב, כ) "כל מחצת לא תאכלו". ואינו לוקה אלא אם יש בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים, אבל אם אין בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים אינו לוקה, אלא מכים אותו מכת מרדות (ספר המצוות לא-תעשה קצח והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ו). (174) חצות יום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (דברים טז, ג) "לא תאכל עליו חמץ" כלומר, על קרבן פסח, שזמן שחיטתו הוא מחצות היום ומעלה, ומשעה שהוא ראוי להשיחט אסור הוא באכילת חמץ. אבל האוכל חמץ בפסח עצמו חייב כרת (ספר המצוות לא-תעשה קצט והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ח). (175) המניח (176) בפסח, שעשה בה מעשה, ואזהרתו: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם" (שמות יב, יט). אבל המניח חמץ בביתו ולא עשה בו מעשה (=כגון, שהחמץ לפני הפסח) הרי זה עובר בלאו ואינו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רא, והלכות חמץ ומצה שם, הלכה ב-ג). (177) שנתנסך לעבודה זרה, והשותה ממנו כל שהוא לוקה, שנאמר (דברים לב, לח) "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם" יין שנתנסך לה, כזבח שקרב לה, ונאמר בעבודה זרה "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם יג, יח) מאומה - אפילו כל שהוא (ספר המצוות לא-תעשה קצד והלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה א-ב) וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב. (178) כגון, ענבים או צימוקים ואפילו חרצן וזג, ככתוב (במדבר ו, ג-ד) "וענבים לחים ויבשים לא יאכל... מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל" (ספר המצוות לא-תעשה רג-רו והלכות נזירות פרק ה, הלכה ב-ג). (179) בימי נדר נזיר, ככתוב (שם, ה) "כל ימי נדר נזיר תער לא יעבור על ראשו", ואחד המגלח ואחד המתגלח בכלל לאו זה (ספר המצוות לא-תעשה רט והלכות נזירות פרק ה, הלכה י"א). (180) טומאת שבעה ימים, כגון, שנגע בו או שנכנס לאהל, והתורה אמרה (שם, ז) "לאביו ולאמו... לא ייטמא להם במותם" (ספר המצוות לא-תעשה רז והלכות נזירות שם, הלכה ט"ו-יח). (181) השיער הסמוך לנגע הנתק שבראש או בזקן (=שיפול השיער שבהן מעיקרו ויישאר מקום השיער פנוי, וזהו הנקרא נתק), והתורה אמרה (ויקרא יג, לג) "ואת הנתק לא יגלח", שצריך להניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה הנתק (ספר המצוות לא-תעשה שז והלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ב ופרק י, הלכה א). (182) כגון, שיער לבן שבבהרת (שם, כ) או שקצץ הנגע כולו מבשרו. (183) כדי שישתנה מראה המחיה (שם, כד), והתורה אמרה

(דברים כד, ח) "הישמר בנגע הצרעת" - בלא תעשה, תשמור שלא לתלוש ולא לקרץ (ספר המצוות לא-תעשה שח והלכות טומאת צרעת פרק י, שם). (184) באדמת הנחל, והוא נחל מים ששוטף בחזקה, ואסור בזריעה ובחרישה, ובכל עבודה בגופה של קרקע, ככתוב (שם כא, ד) "לא יעבד בו ולא יזרע" (ספר המצוות לא-תעשה שט והלכות רוצח פרק י, הלכה ט). (185) היא שנת השמיטה, שעליה נאמר (ויקרא כה, ד) "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... שדך לא תזרע", ועבודת הארץ אסורה בה (ספר המצוות לא-תעשה רכ והלכות שמיטה ויובל פרק א, הלכה א-ב). (186) כורת ענפיו המיתרים להגדיל את פוריותו, והתורה אמרה (שם, שם) "וכרמך לא תזמור" (ספר המצוות לא-תעשה רכא והלכות שמיטה שם, הלכה ב-ג). (187) מה שהאדמה מצמיחה מעצמה מן הזרע שנפל בה לפני שביעית, או מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו, שניהם נקראים ספיח (הלכות שמיטה פרק ד, הלכה א). (188) מן הרגיל, והתורה אמרה (שם, ה) "את ספיח קצירך לא תקצור" - לא תקצרנו כדרך שקוצרים תבואת שאר השנים, שקוצרים כל השדה בבת אחת ומעמידים כרי, אלא קצור מעט-מעט וחבוט ואכול (ספר המצוות לא-תעשה רכב והלכות שמיטה פרק ה, הלכה א). (189) קוטף פרי האילן. (190) מן הרגיל. והתורה אמרה (שם, שם) "ואת ענבי נזירך לא תבצור" שלא תאספם כדרך שאתה אוספם בכל שנה, כגון ענבים - אין דורכים אותם בגת אלא בעריבה, וכן זיתים אין עושים אותם בתוך הבד, אלא כותשם ומכניסם לתוך בד קטן ביותר (ספר המצוות לא-תעשה רכג והלכות שמיטה פרק ד, הלכה כב-ג). (191) והתורה אמרה (שם, יא) "ויובל היא... לא תזרעו, ולא תקצרו... ולא תבצרו" (ספר המצוות לא-תעשה רכד-כו והלכות שמיטה פרק י, הלכה ט"ז). (192) לקצור. (193) שצריך היה להשאיר קמה מחוברת לעניים, ככתוב (שם כג, כב) "לא תכלה פאת שדך בקצרך". ואם אכל את התבואה או נשרפה, שאינו יכול עוד ליתנה לעניים ולתקן את הלאו, הרי זה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רי, כידי והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ג). (194) בכתב יד תימן: נתנו. (195) שבצר כל כרמו ולא השאיר בו עוללות, שהן אשכולות קטנים שאין ענביהם נוטפים זה על זה, אלא מפוזרים ודלילים ונקראים עוללות, שהם "לשאר האשכולות כעולל (=יונק) לאיש" והתורה אמרה (שם יט, י) "וכרמך לא תעולל" (ספר המצוות לא-תעשה ריב והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה י"ז-יח). (196) שיבולים הנופלות בשעת הקצירה. (197) והתורה אמרה (שם, ט) "ולקט קצירך לא תלקט". ואם אבדו או נשרפו אחר שליקטם, קודם שיתנם לעניים לוקה (ספר המצוות לא-תעשה ריא והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ד). (198) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד תימן: המלקט פרט וכו'. פרט - זה גרגר אחד או שניים הנפרטים (=נופלים) מן האשכול בשעת הבצירה. (199) והתורה אמרה (שם, י) "ופרט כרמך לא תלקט" ואם נבצר ממנו לקיים את העשה: לעני ולגר תעזוב אותם, הרי זה לוקה על לקיטתו לעצמו (ספר המצוות לא-תעשה ריג-יד והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה ט"ו). (200) ששכחו בשדה בשעת עימור האלומות. (201) והתורה אמרה (דברים כד,

יט) "ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". והוא הדין שכחת האילנות (ספר המצוות לא-תעשה ריד והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ו ופרק ה שם). (202) הציפור ואפרוחיה. (203) והתורה אמרה (שם, כב, ו) "לא תיקח האם על הבנים שלח תשלח את האם", ואם לקחה ומתה קודם שישלחנה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה שו והלכות שחיטה פרק י"ג, הלכה א). (204) שני מיני זרעים כאחד. (205) כגון, חיטה ושעורה, או פול ועדשה, וכן כל מיני זרעים הראויים למאכל אדם. ואזהרה לכלאי זרעים "שדך לא תזרע כלאיים" (ויקרא יט, יט). ואין איסורם אלא בארץ ישראל (ספר המצוות לא-תעשה רטו והלכות כלאיים פרק א, הלכה א-ג). (206) בארץ ישראל, שזרע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם ואז לוקה שתיים, אחת משום: שדך לא תזרע כלאיים, ואחת משום: לא תזרע כרמך כלאיים (דברים כב, ט). אבל אם זרע ירק אצל גפן או נטע גפן בצד ירק אינו לוקה, אלא שנאסרו שניהם בהנאה (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאיים פרק ה, הלכה א, ז). (207) אפילו בחוץ לארץ, כגון, שהרכיב יחור של עץ אתרוג בעץ תפוח, וכן המרכיב אילן בירק לוקה, ואזהרתם: שדך לא תזרע כלאיים (ויקרא שם) ותחילת הפסוק: "בהמתך לא תרביע כלאיים" - מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה, מה בהמתך בין בארץ בין בחוץ לארץ (=שהרי חובת הגוף היא ונוהגת גם בחוץ) אף שדך (הרכבת אילן) בין בארץ בין בחוץ, כמבואר בסנהדרין ס, א (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאיים פרק א, הלכה ח). (208) מין על שאינו מינו בין בבהמה בין בחיה ובעופות, בין בארץ בין בחוץ, שנאמר (שם, שם) "בהמתך לא תרביע כלאיים" (ספר המצוות לא-תעשה ריז והלכות כלאיים פרק ט, הלכה א). (209) מושך בשני מינים את העגלה או מנהיגם כאחד, שנאמר (דברים כב, י) "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", ומן התורה אינו אסור אלא במין אחד טמא ואחד טהור, אבל מדברי סופרים כל שני מינים שהם כלאיים בהרבעה אסורים במלאכה או בהנהגה כאחד (ספר המצוות לא-תעשה יח והלכות כלאיים פרק ט, הלכה ז-ח). (210) פי בהמה מלאכול מן הדבר שהיא עושה בו בשעת מלאכתה, כגון, שתדוש תבואה או תישא תבן על גבה, שנאמר (שם כה, ד) "לא תחסום שור בדישו" (ספר המצוות לא-תעשה ריט והלכות שכירות פרק י"ג, הלכה ב). (211) בהמה ובנה ביום אחד, בין בחולין בין בקדשים, שנאמר (ויקרא כב, כח) "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ספר המצוות לא-תעשה קא והלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה א). (212) והוא צריך לו, כגון: כר - בלילה, והמחרשה - ביום, והתורה אמרה (דברים כד, יב) "לא תשכב בעבוטו" - לא תשכב ועבוטו עימך (ספר המצוות לא-תעשה רמ והלכות מלווה ולווה פרק ג, הלכה ה). (213) שאסור בכלל למשכן את האלמנה, ככתוב (שם, יז) "ולא תחבול בגד אלמנה", ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמא והלכות מלווה שם, הלכה א). (214) כגון, כלי טחינה או כלי בישול ואפייה, ככתוב (שם, ו) "לא יחבול ריחיים ורכב כי נפש הוא חובל" ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזירו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמב והלכות מלווה שם,

הלכה ב. (215) שהעיד עדות שקר שאין בה עדות ממון, כגון שהעיד על פלוני כוהן, שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והוזהר. או שהעיד על פלוני שהוא חייב מלקות והוזהר, והתורה אמרה (שמות כ, טו) "לא תענה בריעך עד שקר". ואף על פי שאין בו מעשה, קיבלו חכמינו מפי השמועה, שהכתוב האומר (דברים כח, א"ב) "והרשיעו את הרשע - והיה אם בן הכות הרשע" רומז לעד זומם שילקה (ספר המצוות עשה קפ ולא-תעשה רפה והלכות עדות פרק כ, הלכה ח"ט). (216) כי אם יש בה שווה פרוטה (=דמי רפואתו וכדומה) חייב לשלם לו ממון ואין אדם משלם ולוקה. ואזהרה למכה חבריו: "ארבעים יכנו לא יוסיף" (שם, ג) "וימה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, ציווה הכתוב שלא להכותו על רשעו, קל וחומר לשאר כל האדם" (ספר המצוות לא-תעשה ש והלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה י"ב). (217) שהעידו עליו בפעם הראשונה שגנב משל אביו וקנה בשר ויין ואכל. ולוקה, ככתוב (שם, כא, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו) - לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים (ספר המצוות לא-תעשה קצה והלכות ממרים פרק ז, הלכה א, והלכה ז). (218) על אשתו, שלא מצא לה בתולים. (219) שהביא אבי האשה עדים והזימו את עדי הבעל, שאמרו שזנתה תחתיו אחרי האירוסין, הרי העדים נסקלים והבעל לוקה, ככתוב (דברים כב, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא שם, טז), כמבואר בכתובות מו, א (ספר המצוות לא-תעשה שא והלכות נערה בתולה פרק ג, הלכה א והלכה ו). (220) כגון, שאמר יכהו, או: ארור פלוני לה, ואזהרתו: "לא תקלל חרש" (שם, יד), שאפילו חרש שאינו שומע ולא נצטער בקללה, לוקה עליו (ספר המצוות לא-תעשה שיו ולהלן פרק כ"ו, הלכה א). (221) כגון שנשבע שלא אכלתי ואכל, או שלא יאכל ואכל הרי זו שבועת שקר ולוקה. ואזהרתו: ולא תישבעו בשמי לשקר" (שם, יב), כמבואר בשבועות כ, ב (ספר המצוות לא-תעשה סא והלכות שבועות פרק א, הלכה ב"ג). (222) שנשבע על דבר ידוע, שהוא כן, כגון, שנשבע על שמייים, שהם שמייים, או שנשבע לבטל את המצוה, ועוד. ואזהרתו: "לא תישא את שם ה' אלוךך לשווא" (שמות כ, ו). ואף על פי שאין בה מעשה לוקה, שנאמר שם: "כי לא ינקה ה' את אשר יישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אינו מנקה אותו, אבל בית דין של מטה מלקה אותו ומנקה אותו, כמבואר בשבועות כא, א (ספר המצוות לא-תעשה סב והלכות שבועות פרק א, הלכה ד"ז). (223) שעובר על מה שנדר, ואפילו לא נשבע, והתורה אמרה (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" - לא יעשה דבריו חולין (ספר המצוות לא-תעשה קנז והלכות נדרים פרק א, הלכה ה). (224) חוץ לתחום העיר, והוא חוץ לשנים עשר מיל. והתורה אמרה (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה (ספר המצוות לא-תעשה שכא והלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א). (225) והתורה אמרה (שם, יב, יח) "כל מלאכה לא ייעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו ייעשה לכם" (ספר המצוות לא-תעשה שכג והלכות יום טוב פרק א, הלכה א"ב). (226) שמגלח את

שער הצדעים בתער, והתורה אמרה (ויקרא יט, כז) "לא תקיפו פאת ראשכם" וחייב מלקות על כל צדע מהם (ספר המצוות לא-תעשה מג והלכות עבודה זרה פרק י"ב, הלכה א, והלכה ו). (227) מגלחו. וחמש פיאות הן: לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן מצד שמאל, ושיבולת הזקן. ולוקה על כל פאה ופאה. ואזהרתו: "ולא תשחית את פאת זקנך" (שם) ואינו חייב עד שיגלחנו בתער (ספר המצוות לא-תעשה מד והלכות עבודה זרה שם, הלכה ז). (228) שורט בבשרו מרוב צער על מתו, כדרך שהיו הגויים עושים, והתורה אמרה (שם, כה) "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ספר המצוות לא-תעשה מה והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"ב). (229) תולש שער ראשו מרוב צער על מתו, כדרך שעושים הסכלים, והתורה אמרה (דברים יד, א) "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". וחייב על כל הראש כבין העיניים, שנאמר (ויקרא כא, ה) לא יקרחו קרחה בראשם (ספר המצוות לא-תעשה קצא והלכות עבודה זרה שם, הלכה ט"ו). (230) ששורט בבשרו וממלא מקום השיטה כוחל או דיו או שאר צבעונים, וזה היה מנהג הגויים שרושמים עצמם לעבודה זרה, שאלו עבדים מכורים הם לה ומורשמים לעבודתה. והתורה אמרה (שם, יט, כח) "וכתובת קעקע לא תתנו בככם" (ספר המצוות לא-תעשה מא והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"א). (231) בגד ארוג מצמר ופשתים, כמו שלבשו כומרי עבודה זרה באותו הזמן. ואזהרתו: "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (דברים כב, יא). ואפילו חוט אחד של צמר בכגד גדול של פשתן אסור (ספר המצוות לא-תעשה מב והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א והלכה ה). (232) (שם, כ, יט) "לא תשחית את עצה... ואותו לא תכרות" וכל השחתה בכלל זה, כגון: שישרוף בגד לבטלה או ישבור כלי לבטלה, אלא שאינו לוקה עליהם אלא מכת מדרות מדבריהם, כמבואר בהלכות מלכים פרק ו, הלכה י (ספר המצוות לא-תעשה נז והלכות מלכים שם, הלכה ח). (233) כגון, שילבש בגדים צבעוניים וחלי זהב, במקום שאין לובשים אותם אלא נשים, והתורה אמרה (שם, כב, ה) "ולא ילבש גבר שמלת אשה" ובכלל זה אם צבע שערו שחור (ספר המצוות לא-תעשה מ והלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה י). (234) כגון שתשים בראשה מצנפת, או שתלבש שריון או שתגלח ראשה כאיש, שנאמר (שם, שם) "לא יהיה כלי גבר על אשה" (ספר המצוות לא-תעשה לט והלכות עבודה זרה שם). (235) שנגע בו או נכנס לאהל, והוא אינו מקרוביו המפורשים בכתוב (ויקרא כא, ב"ג). והתורה אמרה (שם, א) "לנפש לא ייטמא בעמיו" (ספר המצוות לא-תעשה קסו והלכות אבל פרק ג, הלכה א"ג). (236) כגון, שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאיש, שהיא אסורה להינשא לו, איסור השווה בכל ישראל, ואינו מיוחד בכוהנים. והתורה אמרה (שם, ז) "אשה זונה וחללה לא ייקחו". אבל אם בא עליה דרך זנות ולא קידשה אינו לוקה, שנאמר: "לא יקחו" - עד שייקח (=בקידושין) ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קנח והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב ופרק י"ח, הלכה א). (237) בין מן הנישואין בין מן האירוסין, כמבואר ביבמות נט, א. והתורה אמרה (שם, שם) "ואשה גרושה מאישה לא ייקחו" (ספר המצוות

והנישוק וכיוצא בהם מפעולות שאדם נהנה בהן. (251) שלא בא עליה, והתורה אמרה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערווה" - כלומר, לא תתקרבו אליהן קירבה המביאה לגלות ערווה (ספר המצוות לא-תעשה שנג והלכות איסורי ביאה פרק כ"א, הלכה א"ב). (252) שאמרו עליו שהוא פסול לעדות אשה (סנהדרין כו, ב). וכן מלקים אותו על "לא טובה השמועה" (קידושין פא, א) וכמבואר לקמן פרק כ"ד, הלכה ה. (253) והתורה אמרה (דברים ז, ג) "ולא תתחתן בם, בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תיקח לבנך" אחד שבעה עממים ואחד כל האומות באיסור זה (ספר המצוות לא-תעשה נב והלכות איסור ביאה פרק י"ב, הלכה א), וראה שם הלכה ד"ז. (254) והתורה אמרה (שם כג, ד) "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" אפילו אחר שנתגיירו אסורים הם לבוא בקהל (ספר המצוות לא-תעשה נג והלכות איסורי ביאה פרק י"ב, הלכה י"ז). (255) כנ"ל בהערה הקודמת. וכבר ביאר רבינו, שם הלכה כ"ה, שסנחריב מלך אשור בלבל את כל האומות ועירבן זה בזה, וכל הפורש מהן להתגייר, חזקתו שפירש מן הרוב, ולפיכך כל הגרים מותרים בזמן הזה לבוא בקהל ה' בכל מקום שהוא, אחד הזכרים ואחד הנקיבות. (256) נוסף על שמונה-עשרה הראויות לו, והתורה אמרה (שם יז, יז) "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" - קיבלו חכמינו שמונתו לו ליקח עד שמונה-עשרה (ספר המצוות לא-תעשה סד והלכות מלכים פרק ג, הלכה ב). (257) נוסף על כדי מרכבתו, אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושים שאר המלכים, והתורה אמרה (שם, טז) "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצריימה למען הרבות סוס" (ספר המצוות לא-תעשה שסג והלכות מלכים שם, הלכה ג). (258) והניחו בגניזו לעצמו, להתגאות בו או להתנאות בו, והתורה אמרה (שם, יז) "וכסף וזהב לא ירבה לו מאד". אבל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה' להיות שם מוכן לצרכי ציבור ולמלחמותיו - מצווה להרבותו (ספר המצוות לא-תעשה שסה והלכות מלכים שם, הלכה ד). (259) כולל מצוות לא תעשה שיש בהן כרת, או מיתה בידי שמים, המנויות לעיל הלכה א"ב שלוקים עליהן, כמבואר שם.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

1) שאין בית-דין מעניש על-פי אומד הדעת, אלא על-פי ראייה ברורה. דין עובר עבירה באונס. האיסור לחוס על העברין, או לרחם בדין על הנאשם בכל חיוב שהוא. אזהרת חכמינו למי שמגיס ליבו בהוראה, וכן לתלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. זיקת הדיינים לדין פחות משווה פרוטה.

לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב, והלכה י"י). (238) חללה - זו שנולדה מאיסורי כהונה, וכן אחת הנשים האסורות לכהונה נבעלה לכוהן - נתחללה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ט, הלכה א). והתורה אמרה (שם): "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה א"ב). (239) שנאמר (שם, טו) "ולא יחלל זרעו בעמיו" - כיוון שבעלה, חיללה, ופסלה לכהונה, והוא מזהר שלא יחלל כשרים, לא אשה ולא זרעו, בניגוד לזונה וחללה וגרושה, שהן מחוללות ועומדות קודם בעילתו, ולפיכך אינו לוקה עליהן עד שיקדש ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קסב והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ג). (240) לאיש אחר, והתורה אמרה (דברים כד, ד) "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". ואפילו לא נישאה לאחר, אלא נתאסרה לו אסורה לחזור לראשון, שנאמר (שם, ב) "והייתה לאיש אחר" הוויה - זו קידושין, כמבואר ביבמות יא, ב (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות גירושין פרק י"א, הלכה י"ב). (241) שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה להתייבם לאחד האחים, או לחלוץ להם, וכל שלא נפטרה מהיבם אסורה להינשא לאיש אחר, ככתוב (שם כה, ה) "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות ייבום פרק ב, הלכה י"ח). (242) שבעל אשה לשם זנות בלא קידושין, והתורה אמרה (שם כג, יח) "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות אישות פרק א, הלכה ד). (243) ממזר - זה שנולד מן העריות שחייבים אליהן איסור כרת, חוץ מן הנידה, שהבן הנולד ממנה הוא פגום לכהונה ואינו ממזר. (244) והתורה אמרה (שם, ג) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". והראב"ד שואל: מה צורך בנישואין, והלא אם יבעל ולא יקדש תחילה הרי זה לוקה, וכבר השיב רבינו לחכמי לוניל והצדיק את שיטתו בזה. ראה במוספנו תשובות הרמב"ם להלכות איסורי ביאה, פרק ט"ו, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה שנד והלכות איסורי ביאה שם, הלכה א"ב). וראה תשובות הרמב"ם סימן קנב. (245) כל שנפצעו ביציו. ובספר המצוות מגדיר רבינו: מי שנשחתו אברי התשיש שלו עד שאי אפשר לו להוליד. והתורה אמרה (שם, ב) "לא יבוא פצוע דכה וכרות שפכה בקהל ה'" (ספר המצוות לא-תעשה שס והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה א"ג). (246) מפסיד איברי הזרע. (247) והתורה אמרה (ויקרא כב, כד) וכתות ונתוק וכוות - ובארצכם לא תעשו" - קיבלו חז"ל (ספרא, שם) "ובכם לא תעשו", כלומר "עניין הכתוב לא יעשה זאת בישראל, בין בגופם בין בגוף אחרים" (ספר המצוות לא-תעשה שסא והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה ט"ו). (248) והתורה אמרה (דברים כב, כט) "ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה לא יוכל שלחה כל ימיו". ואם גירשה ומתה, או שנישאה לאחר הרי זה לוקה, שאינו יכול לקיים עוד העשה: ולו תהיה לאשה (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות נערה פרק א, הלכה ז). (249) והתורה אמרה (שם, יט) "ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו", וגם זה לוקה, כדרך שלוקה האונס שגירש אנוסתו ולא התזירה, (ספר המצוות לא-תעשה שנט והלכות נערה פרק ג, הלכה ד). (250) כגון, החיבוק

- א. אין בית דין עונשין באומד הדעת², אלא על פי
- עדים בראייה ברורה. אפילו ראוי העדים רודף אחר
- חברו, והתרו בו, והעלימו עיניהם, או שנכנס
- אחריו לתרופה ונכנסו³ אחריו, ומצאוהו הרוג
- ומפרפר⁴ והסיף⁵ מנשף דם ביד ההורג, הואיל ולא
- ראוי בנעת שהיה - אין בית דין הורגין בעדות
- זו⁶. ועל זה וכיוצא בו נאמר: ונקי וצדיק אל

ג. איש שאנסוהו עד שפא על הערה - חיב מיתת
בית דין; שאין קשוי¹⁴ אלא לדעת¹⁵. אבל האשה
הנבעלת באנס, אפלו אמרה אחר שנאנסה¹⁶: הניחו
לו - הרי היא פטורה¹⁷, מפני שיערה נתגבר עליה¹⁸.

(14) התקשות האבר. (15) מרצון. והרי הוא כעושה מעשה
מעצמו. שכל שאינו מרוצה בדבר אי אפשר לו להתקשות,
וכיון שנתקשה - ודאי מרוצה הוא (כסף-משנה). ועדיין
קשה, איך ממיתים אותו, והלא אין עונש מיתה בלא
התראה, וזה שאנסוהו לבעול - ודאי לא התרו בו? וע"כ,
לא נתכוון לומר שממיתים אותו, אלא יש עליו דין חיוב
מיתת בית-דין, כאדם שעשה במיד בלא התראה, ומאחר
שלא הותרה כחוק, אין בית-דין ממיתים אותו. וזה שדיין
רבינו וכתב: חייב מיתת בית-דין, ולא כתב: בית-דין
ממיתים אותו, כדרך שכתב בהלכה הקודמת: אין בית-דין
ממיתים אותו (כסף-משנה). (16) בסוף הביאה.
(17) "שאלמלא נזקק לה - היא שוכרתו" (לשון התלמוד
כתובות נא, ב). (18) "וגם זה אונס, שבתחילת בעילה
שהיא באונס - הלבשה הבעול יצר" (רש"י שם). ושם
מדובר לענין היתר האשה לחזור לבעלה, וממנו למד רבינו
לענין פטור העונש. והשווה ה' איסורי ביאה פ"א, ה"ט:
"שמשותחיל לבעול באונס - אין בידה שלא תרצה, שיצר
האדם וטבעו כופה אותה לרצות". וראה ה' אישות פכ"ד,
ה"ט.

ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג. שלא יאמרו:
כבר נהרג זה, ומה תועלת יש בהריגת האחר?
ונמצאו מתרשלין בהריגתו. שנאמר: לא תחוס עינך
עליו, ובערתי דם הנקי¹⁹. וכן אסור לבית דין לחוס
על מי שנתחייב קנס²⁰. שלא יאמרו: עני הוא זה,
שלא בכונה עשה. אלא מגבין ממנו כל שיש לו
בלא חנינה. שנאמר: ולא תחוס עינך²¹. וכן בדיני
ממונות אין מרחמין על הדל. שלא תאמר: עני הוא
זה, ובעל דינו עשיר; הואיל ואני והעשיר חייבין
לפרנסו - אזכנו בדין, ונמצא מתפרנס בכבוד. על
זה הזהירה תורה: ודל לא תהדר בריבו. ונאמר: לא
תשא פני דל²². אסור להדר פני גדול. כיצד? הרי
שפאו לפניו שנים לדיון, אחד חכם גדול ואחד
הדייט - לא תקדים לשאל בשלמו של גדול, ולא
תספיר לו פנים, ולא תכבדנו, כדי שלא יסתממו
טענותיו של אחר; אלא אינו נפנה לאחד מהן עד
שיגמר הדין. שנאמר: לא תהדר פני גדול. אמרו
חכמים²³: אל תאמר: עשיר הוא זה, בן גדולים הוא
זה, היאך אבישנו ואראה בבשתו? לכן נאמר: לא
תהדר פני גדול.

(19) 'ספרי' שופטים אות קפו. ונוסח הכתוב: "לא תחוס
עינך עליו, ובערת" וגו'. (20) תשלום על שקיטע יד חבירו
או סימא עינו. (21) "נפש בנפש, עין בעין, שן בשן, יד
ביד", השווה ה' חובל פ"א, ה"ד ובי' ספר המצוות ל"ח

תהרג⁷. וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבודה
זרה, זה ראהו שעבד את החמה והתרה בו, וזה
ראהו שעבד את הלבנה והתרה בו - אין מצטרפין⁸.
שנאמר: ונקי וצדיק אל תהרג. הואיל ויש שם צד
לנקותו ולהיותו צדיק - אל תהרגהו⁹.

(2) השערה ע"פ השכל וההגיון. (3) בכת"י תימן: שנכנס
אחריו. והכוונה, שהרודף נכנס אחרי הנרדף. (4) מפרס
ומדעזע. (5) החרב. (6) סנהדרין לו, ב "אם כך ראיתם -
לא ראיתם כלום", שהרי התורה אמרה: על-פי שנים עדים
(=עדי ראיה) יומת המת. (7) מכילתא פרשת משפטים
לפסוק זה. מי שהוא נקי ע"פ דין תורה - אל תהרגנו. וכתב
רבינו ב'ספר המצוות' ל"ח רצ: "לפי שהדברים האפשריים
יש מהם שאפשרותם קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה
מאד... וה'אפשר' רחב מאד. ואילו הרשתה תורה לקיים
ענשים כאפשר הקרוב מאד... כי אז היו מקיימים את
הענשים במה שהוא יותר רחוק מזה... עד שיקיימו את
הענשים וימיתו בני אדם באומדן קל, לפי דמיון השופט,
לפיכך סתם (=הבורא) יתעלה את הפתח הזה, וצויה שלא
יקיים שום עונש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים,
שברור להם אותו המעשה... ויותר טוב ויותר רצוי לפטר
אלף חוטאים, מלהרוג נקי אחד ביום מן הימים". (8) שעל
כל עבירה אין בה אלא עד אחד, ואינו נאמן. (9) מכילתא
שם, והכתוב מסיים: "כי לא אצדיק רשע". כלומר, אם יצא
מידך זכאי - יש לי הרבה שלוחים להמיתו במיתה שנתחייב
בה (ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ג. וכן ברש"י לתורה שם).
ובסנהדרין שם אמרו: "מים שחרב בית-המקדש אע"פ
שבטלה סנהדרין, דין ארבע מיתות (=פורענות בידי שמים)
לא בטל, מי שנתחייב סקילה: או נופל מן הגג, או חיה
דורסתו" וכו'.

ב. כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת בית דין¹⁰
באנס - אין בית דין ממיתין אותו. ואף על פי שהיה
מצוה שיהרג ואל יעבר. אף על פי שחלל את
השם¹¹ והוא אנוס - אינו נהרג. שנאמר: ולנערה
לא תעשה דבר¹². זו אזהרה לבית דין, שלא יענשו
את האנוס¹³.

(10) כגון ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים, ראה ה' יסודי
התורה פ"ה, ה"ב. (11) שכל מי שנצטוו להיהרג ולא
לעבור, ועבר ולא נהרג - הרי זה מחלל את השם, ועבר על
לא-תעשה (ויקרא כב, לב) "ולא תחללו את שם קדשי"
(שם, ה"ד). (12) וכדברי הכתוב, שם כח "צעקה הנערה
המאורשה ואין מושיע לה". וכן אמרו (נדרים כז, א) "אנוס
- רחמנא פטריה". (13) ולדעת הרמב"ן בהשגותיו על 'ספר
המצוות' לרבינו שורש ח, אין זו אזהרה אלא שלילת עונש
מיתה, ולא יותר. אולם רבינו סובר, הואיל והכתוב מדגיש:
"אין לנערה חטא מות" - איך יעלה על הדעת שבית-הדין
יענשה, כמו שאמרו (סנהדרין פב, ב) "היתכן, שהתורה
פטרתו - ואנו נעמוד ונהרגנו". ועל-כרחך, זה שאמרה
תורה: "ולנערה לא תעשה דבר", לאזהרה היא ולאיסור לאו
(מגילת אסתר, שם).

רעט. (22) 'תורת כהנים' פ' קדושים לפסוק זה, וכן בספרי דברים אות יז. (23) 'תורת כהנים' שם, וראה שבועות ל, ב לענין תלמיד-חכם ועם-הארץ שבאו לדון.

ה. פֶּאֹו לִפְנֵיךָ שָׁנִים, אֶחָד פֶּשֶׁר וְאֶחָד רָשָׁע - אֵל תֹּאמַר: הוֹאִיל וְרָשָׁע הוּא וְחֻזְקָתוֹ מְשַׁקֵּר, וְחֻזְקָתָהּ זֶה שְׂאִינוֹ מְשַׁנֵּה בְּדִבְרוֹ, אִשָּׁה הִדִּין עַל הָרָשָׁע²⁴. עַל זֶה נֹאמַר: לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲבִיּוֹן בְּמַצּוֹת, לֹא תִטֶּה דִינּוֹ²⁵.

(24) לחיבו, מבלי לחקור באמתת הדבר. (25) מכילתא לפרשת משפטים לפסוק זה.

ו. לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט - זֶה הַמַּעֲוֶה אֶת הַדִּין, וּמִצְוָה אֶת הַחַיִּב וּמַחֲבִיב אֶת הַזָּכָאִי. וְכֵן הַמַּעֲוָה²⁶ אֶת הַדִּין, וּמִצְוָה בְּדִבְרֵים בְּרוּרִים כְּדִי לְצַעַר אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִים - הִרִי זֶה בְּכָלֵל עוֹל²⁷.

(26) המשהה את פסק הדין. (27) כמו שאמרו (אבות פ"ה, מ"ט) "חרב באה לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין", ומפרש רבינו שם: "עינוי הדין" - הוא: איחור המשפט ועיון בו ימים רבים בדרך המבואר. ו"עיוות הדין" - הוא, שידון במה שאינו ראוי.

ט. תַּלְמִיד אֵל יוֹרֵה הֶלְכָה לִפְנֵי רַבּוֹ⁴¹, אֲלֵא אִם בֶּן הָיָה רְחוּק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת⁴² - פִּנְגֵּד מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל⁴³.

(41) במקום רבו, כי בפניו ממש חייב מיתה, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ה ה"ב, ע"פ סוגיית התלמוד ברכות לא, ב. (42) שהן שנים-עשר מיל, והמיל אלפים אמה. (43) סנהדרין ה, ב. שכל מי שהוצרך לשאול, היה מוכרח לפנות אל משה שנמצא מחוץ למחנה, ככתוב (שמות לג, ז) "והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה", ושטח מחנה ישראל שלש פרסאות (רש"י שם). ובהל' תלמוד תורה שם, כותב רבינו: "במה דברים אמורים, בדבר שנקרה מקרה, אבל לקבוע עצמו להוראה... אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם - אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא-אם-כן נטל רשות מרבו". וכן נפסק להלכה ביו"ד רמב, סעיף ד.

י. אֵל תֹּאמַר: שְׁפֹל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בְּדִין שֵׁשׁ בּוֹ הוֹצָאתָ מִמּוֹן הַרְבֵּה מִזֶּה וּנְתִינָתוֹ לָזֶה. לְעוֹלָם יִהְיֶה דִין אֶלֶף מָנֶה וְדִין פְּרוּטָה אַחַת שְׁוִין פְּעִינֶיךָ לְכָל דְּבָר⁴⁴.

(44) סנהדרין ח, א "כקטן כגדול תשמעון" (דברים א, יז), שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה - לענין הקדמה, ומפרש רש"י: בא לפניך דין של פרוטה, וחזר ובא דין אחר של מנה (=מאה זוז), הקודם לפניך - הקדם לחתוך. וכתב הרדב"ז: מסתבר, אם הדיון של פרוטה מצריך עיון ומיתון, ואותו של מנה הוא פשוט מאד, חותכים תחילה הדין של מנה, שאין ראוי לענות אותו מפני מיתון של זה.

יא. אִין הַדִּינִין יוֹשְׁבִין לְדוֹן בְּדִין פְּחוֹת מִשְׁנֶה⁴⁵

הגס לבו בהוראה²⁸, וְקוֹפֵץ וְחוֹתֵךְ²⁹ אֶת הַדִּין קֹדֶם שֶׁיַּחְקְרֶהוּ בִּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ עַד שֶׁיֵּהָא לּוֹ בְּרוֹר בְּשִׁמְשׁ - הִרִי זֶה שׁוֹטָה, רָשָׁע וְגַם רוֹחַ³⁰. כִּף צוּר חֲכָמִים³¹: הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין³². וְכֵן אֵיבּוֹ הוּא אוֹמֵר: וְרַב לֹא יִדְעָתִי אַחֲקֶרְהוּ.

(28) מתגאה בלבו להורות בלי מורא ובלי מתינות. (29) ממחר ופוסק. (30) אבות פ"ד, מ"ז, שוטה - שמרבה עליו איבה; רשע - שאינו מקפיד אם יגזול ויוציא מידי הזכאי שלא כדין; גס רוח - שגאוותו הביאתו לקפוץ ולהורות בחפזון לקנות לו שם כאחד הגדולים (תוספות יו"ט שם). (31) אבות פ"א, מ"א. וכן אמרו (סנהדרין ז, ב) "צדק את הדין ואח"כ תחתכחו". (32) השווה סנהדרין לה, א "אשרו חמוץ - אשרי דיין שמחמץ את דינו, וברש"י שם.

ח. כָּל דִּין שֶׁבֶּא לִפְנֵי דִין, וְהִתְחִיל לְדַמּוֹתוֹ בְּדִין פְּסוּק שֶׁכֶּכֶר יָדַע אוֹתוֹ, וַיֵּשׁ בְּמִדִּינָה גְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה³³ וְאִינוֹ הוֹלֵךְ וְנִמְלֵךְ בּוֹ - הִרִי זֶה בְּכָלֵל הָרָשָׁעִים שֶׁלָּפָם גַּס בְּהוֹרָאָה³⁴. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: רָעָה עַל רָעָה תָּבוֹא לוֹ³⁵. שְׁפֹל אֵלּוּ הַדְּבָרִים וּבִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מַגְסוֹת הָרוּחַ הֵן, הַמְּבִיאֹת לִידֵי עֲוֹת הַדִּין. כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה - זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה³⁶; וַעֲצָמִים כָּל הַרְגִּיָּה - זֶה שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאִינוֹ מוֹרָה³⁷. וְהוּא שֶׁיֵּהָיָה הַדּוֹר צָרִיךְ לוֹ; אֲבָל אִם יָדַע שֵׁשׁ לָשֵׁם רְאוּי לְהוֹרָאָה, וּמִנֵּעַ עֲצָמוֹ מִן הַהוֹרָאָה - הִרִי זֶה מְשַׁבַּח³⁸. וְכָל הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִן הַדִּין - מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ אֵיבָה וְגִזְל וּשְׁבוּעַת שְׁוֹא³⁹; וְהַגַּס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה - שׁוֹטָה, רָשָׁע וְגַם רוֹחַ⁴⁰.

כמותך עד שתדון עמו או לבוש כמותו עד שתהיו שווין כו".

והגם שעניין הלבוש לא ישנה מאומה במעמדו ומצבו של העני, ציוותה התורה "בצדק תשפוט עמיתך" שיש לעשות כל התלוי בו כדי להשוותו בדיון.

ומכאן הוראה לכל אחד ואחד מישראל, לעשות כל התלוי בו לטובתו של יהודי אחר, גם אם מדובר בהטבת מצב רוחו לשעה אחת בלבד! ואין צריך לומר שלא לפגוע בו או לומר לו מילים קשות, כי גם רגע אחד בצער של יהודי - נוגע.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר שופטים סימן יא)

(2) שבועות ל, א. (3) תוספתא סנהדרין פ"ו, ה"ב: "ולא יהא מאריך פניו כנגד אחד ולא מעיז כנגד אחד". ובכתובות מו, א דרשו: "לא תלך רכיל בעמך - אזהרה לבית-דין שלא יהא רך לזה (=לשון רך לי תהיה, רש"י) וקשה לזה".

ב. שְׁנֵי בְּעָלֵי דִינָן, שֶׁהֵיכָה אֶחָד מֵהֶם מְלַבֵּשׁ בְּגָדִים יְקָרִים, וְהַשְׁנִי מְלַבֵּשׁ בְּגָדִים בְּזוּיִין - אֹמֵר לְמַכְבֵּד: 14
או הַלְבִּישָׁהוּ כְּמוֹתָךְ עַד שֶׁתִּדְּוֹן עִמּוֹ, או לְבַשׁ 15
כְּמוֹתוֹ עַד שֶׁתִּהְיֶה שְׂוִין, אַחֵר כִּף תַּעֲמִדוּ בְּדִין. 16

(4) שבועות לא, א, ומפרש רש"י: שלא תגרום לנו לישא לך פנים, או יסתתמו דברי שכנגדך מפני חשיבותך וכו', שנאמר: "מדבר שקר תרחק", ומפרש רש"י: כיון שאיש מריבו מסותם, מעמיד זה את שקרו.

ג. לֹא יִהְיֶה אֶחָד יוֹשֵׁב וְאֶחָד עוֹמֵד, אֲלֵא שְׁנֵיהֶם עוֹמְדִים. 18
וְאִם רָצוּ בֵּית דִּין לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶם - מוֹשִׁיבֵין. 19
וְלֹא יֵשֵׁב אֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמַטָּה, אֲלֵא 20
זֶה בָּצֵד זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁעַת מִשָּׂא 21
וּמִתָּן? אֲבָל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין - שְׁנֵיהֶם בְּעִמּוּדָה. 22
שְׁנֵיהֶם: וְיַעֲמִיד הָעַם עַל מִשָּׁה. 23
וְאִי זֶהוּ גְמַר דִּין? 24
אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה זִפְאִי, אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה חִיב. בְּמָה 25
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּבְעָלֵי דִינָן; אֲבָל הָעֵדִים - לְעוֹלָם 26
בְּעִמּוּדָה. שְׁנֵיהֶם: וְיַעֲמִידוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים.

(5) שנאמר (דברים יט, יז) "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'". (6) שבועות ל, א "אינו אסור אלא שלא יהא אחד עומד ואחד יושב". (7) כשבית-הדין שומע דבריהם וטענותיהם וחוקרים. (8) ותחילת הפסוק: "וישב משה לשפוט את העם" - כלומר, משה ישב לגמור הדין, ואז עמד העם עליו. (9) ופסוק זה מדבר בעדים, וכן דרשו: "כשהוא אומר: אשר להם הריב, הרי בעלי דינא אמור, הא מה אני מקיים: ועמדו שני האנשים - בעדים" (שם). ושם עמ' ב אמרו: בשעת גמר דין - דיינים בישיבה, ובעלי דינים בעמידה, שהרי עדים כגמר-דין דומה (=קבלת עדות, היא כשעת גמר-דין, 'תוספות' לסנהדרין יט, ב), וכתוב בהם: ועמדו שני האנשים.

ד. תְּלָמִיד חָקֵם וְעַם הָאָרֶץ שְׂפָאוּ לְדִין - מוֹשִׁיבֵין 27

1 פְּרוּטָה⁴⁵. וְאִם הִזְקָקוּ לְשֹׁה פְּרוּטָה - גּוֹמְרִין אֶת 2
דִּינוֹ אֶפְלוּ לְפָחוֹת מִשֹּׁה פְּרוּטָה⁴⁶.

(45) בבא-מציעא נה, א, שאין זה נקרא ממון לענין גזל. כדברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ג, ה"ו: "וכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקים לו". ומדברי רבינו שם ה"ה, משמע שבכלים הראויים לעשות בהם מלאכה, אפילו אינם שווים פרוטה - נזקקים עליהם ונשבעים עליהם. וכן פסק השו"ע בחו"מ פח, סעיף ג. (46) בבא-מציעא שם עמ' ב, ומפרש רש"י: אם חזר השני (הנתבע) ותבעו פחות משוה פרוטה - נזקקים לו. ומדברי רבינו, נראה כוונתו, דוקא אם התובע חזר ותבע "גומרים את דינו", שהרי זה כאילו תבע מתחילה פחות מפרוטה זו עם הפרוטה שתבע בראשונה, אבל אם הנתבע תובע, הרי זה כאיש אחר ואין נזקקים לו. ויתכן שגם רבינו יודה בזה, שהרי אם יזכה הנתבע יצטרך בית-דין לנכות לו ממה שחייבוהו לפרוע תחילה, והרי זה דין אחד (כסף-משנה).

3 יב. כָּל הַמָּטָה מִשְׁפָּט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר כְּלָאוּ 4
אֶחָד, שְׁנֵיהֶם: לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפָּט. וְאִם הָיָה גֵר 5
- עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוֹיִן, שְׁנֵיהֶם: לֹא תָטָה מִשְׁפָּט גֵּר⁴⁷. 6
וְאִם הָיָה יְתוֹם - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוֹיִן, שְׁנֵיהֶם: 7
מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם⁴⁹.

(47) 'ספרי' פ' כִּיתָצֵא לַפְסוֹק זה. (48) הגר. (49) מתוך פירוש רבינו הלל ל'ספרי' שם, נראה שכן היא הגירסא בדברי ה'ספרי'. וכתב הרשב"י: הואיל ונאמר: "משפט גר יתום", ולא נאמר: גר ויתום, אנו למדים, שאם היטה משפט יתום ישראל - אינו עובר אלא בלאו אחד הכולל כל ישראל. והשווה 'ספר המצוות' ל"ת רפ.

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) מתבארת בו 'מצוות עשה' לשפוט משפט צדק. השוויית זכויות הופעת בעלי הדין. יחס בית הדין לתלמיד חכם המופיע בדיון. דין מי מקדימים בתור בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דין חבירו. שאסור לדיין להיות מליץ וסניגור לדברי בעל הדין. המקרים המיוחדים בהם מותר לדיין לסעוד מעט לאחד מבעלי הדין.

8 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשֹׁפֵט הַשּׁוֹפֵט בְּצֶדֶק. שְׁנֵיהֶם: 9
בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתָךְ. אִי זֶהוּ צֶדֶק הַמִּשְׁפָּט? זֶה 10
הַשְׁוִיָּת שְׁנֵי בְּעָלֵי דִינָן בְּכָל דְּבָרָה. לֹא יִהְיֶה אֶחָד 11
מְדַבֵּר כָּל צָרָתוֹ, וְאֶחָד אֹמֵר לוֹ: קֶצֶר דְּבָרֶיךָ! וְלֹא 12
יִסְבִּיר פָּנִים לְאֶחָד וַיִּדְבֵּר לוֹ רְפוּת, וַיִּרַע פָּנָיו לְאֶחָד 13
וַיִּדְבֵּר לוֹ קְשׁוֹת³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוות-עשה לשפוט השופט בצדק כו".

ובהמשך לזה כתב "...היה אחד מהם מלושב בגדים יקרים, והשני מלושב בגדים בזויין, אומר למכובד או הלבשהו

ובמצוות, הבין רב נחמן, שהתכוון להקדימו לאחרים. והשווה הל' תלמוד תורה פ"ו, ה"י. (22) יבמות ק, א.

ז. אסור לדין לשמע דברי אחד מבעלי דינין קדם
שכיבא חברו או שלא בפני חברו²³. ואפילו דבר אחד
- אסור. שנאמר: שמע בין אחיכם²⁴. וכל השומע
מאחד - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תשא שמע
שוא²⁵. ובכלל לאו זה: אזהרה למקבל לשון הרע,
ומספר לשון הרע, ומעיד עדות שקר²⁶. וכן בעל דין
מזהר שלא לשמע דבריו לדין קדם שכיבא בעל דין
חברו²⁷. וגם על זה וכיצא בו²⁸ נאמר: מדבר שקר
תרחק²⁹.

(23) אפילו בא חברו, ויצא לרגע, אסור להשמיע דבריו שלא
בפניו. (24) כשיהיו שניהם יחד שמעו דבריהם, ולא
תשמעו דברי זה שלא בפני זה, שמסדר דברי שקר כדברי
אמת, לפי שאין מכחישיין, ומכיון שלב הדיין נוטה לו
לזכות, שוב אין לבו מהפך בזכות השני (סנהדרין ז, ב
וברש"י). (25) שם. (26) פסחים קיח, א, שכשנספר או
מעיד, הרי נושא בפיו שמע שוא (רשב"ם), והשווה 'ספר
המצוות' לרבינו ל"ת רפא. (27) סנהדרין שם קרא: לא
תשיא, אל תגרום שהדיין ישמע דברך שלא בפני חברך.
(28) ראה בסמוך ה"י, ולקמן פכ"ב, ה"בג. (29) שבוועות
לא, א, שהמטעים דבריו שלא בפני בעל-דינו אינו בוש
מדברי שקר (רש"י).

ח. לא יהיה הדין שומע מפי התרגמן³⁰, אלא אם
כן היה מכיר לשון בעלי דינין ושומע טענותיהם.
ואם אינו מהיר בלשונם כדי להשיב להם - יעמד
התרגמן להודיע אותם פסק הדין³¹, ומאי זה טעם
חייב זה וזכה זה³².

(30) שאין האמת יכולה להתברר אלא כששומע מפי בעלי-
הדין עצמם (סמ"ע לחו"מ סי' יז, ס"ק יד). (31) מכות ו,
ב, וראה בחו"מ כח, ו לענין לשון העדים, שאין מעמידים
מתרגם בין הדיין והעדים. (32) ראה לעיל פ"ו, ה"י.

ט. צריך הדין לשמע טענות בעלי דינין ולשנות
טענותיהן³³. שנאמר: ויאמר המלך, זאת אומרת זה
בני התי ובענף המית³⁴. ומצדק את הדין בלבד, ואחר
כך חותכו³⁵.

(33) לחזור עליהן בפני בעלי הדין, שמא לא עמד היטב על
דברי טענותיהם, וכששונה אותן בפניהם יגיבו על כך
ויתקנום, וגם שתהא דעת הצדדים נוחה, שלא יערערו על
הדיינים, לומר שפסקו ולא הבינו טענותיהם כראוי (סמ"ע
לחו"מ סי' יז, ס"ק טו). (34) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח,
הרי שחזר על דבריהן. (35) סנהדרין ז, ב, שנאמר:
"ושפטם צדק" - מה שהוא צדק ואמת בלבד, אותו
תשפוט לאחרים. אבל כל עוד לבו נוקפו, לא יחתוך הדין.

י. מניין לדין שלא יעשה מליץ³⁶ לדבריו של בעל
דין? שנאמר: מדבר שקר תרחק. אלא יאמר³⁸ מה

את החכם¹⁰, ואומרים לעם הארץ: שב! אם לא
ישב - אין מקפידין על כך¹¹. ולא נקדים התלמיד
בשיבוא לדין וישב לפניו רבו פרוצה¹² לדון לפניו.
ואם היה קבוע לו¹³ זמן לקרות¹⁴, ובא זמנו -
מתר¹⁵.

(10) שמצוה לכבדו ולהדרו, ככתוב (ויקרא יט, לב) "והדרת
פני זקן", וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א.
(11) שבוועות ל, ב. (12) בכת"י תימן: שרוצה לדון לפניו.
כלומר, אל ישב לפני רבו קודם שיבוא בעל-דינו, ואפילו
יושב ושותק, שלא יחשדהו בעל-דינו, שבא להטעים את
דבריו לפני הדיין, וזה אסור כמבואר בסמוך ה"ז.
(13) בכת"י תימן: היה קבוע לו. (14) שיעור קבוע לתלמיד
עם רבו. (15) שהכל יודעים שבא לפניו לתלמוד תורה
כדרכו תמיד (שם). ובכת"י תימן: ובא בזמנו, וכבר העיר
הכסף-משנה, שזוהי נוסחת רבינו האמיתית.

ה. כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר הגמרא¹⁶
בכל הישיבות¹⁷, שמושביין בעלי דינין ומושיביין
העדים, כדי לסלק המחלוקת¹⁸. שאין פנו פת
להעמיד משפטי הדת על תלם¹⁹.

(16) בדפ' רומי ובכת"י: התלמוד. (17) בסורא ובפומבדיתא
שבבבל. (18) שלא יקפידו עמי הארץ, ויריבו כשיצונו
לעמוד. הואיל ובדיעבד כשרה עדות אפילו בישיבה,
כמבואר בירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ח, שאפילו הדיינים
שקיבלו עדות עומדים (=שהדיינים עמדו) - דינם דין, וכמו
כן בישיבת העדים, ראה 'תוספות' זבחים טז, א ד"ה: מה
ליושב. - לפיכך התירו הגאונים הדבר "כדי לסלק
המחלוקת" (ע"פ כסף-משנה והגהות מיימוניות).
(19) מכונם ומקומם הקבוע, מלשון הכתוב (יהושע יא, יג)
"הערים העומדות על תלם". וכתב הב"ח, הובאו דבריו
בש"ך לחו"מ סי' יז ס"ק ז, "מכל-מקום העדים ובעל-דין
עצמם כל מי שנגעה יראת ה' בלבבו, ועמדו רגלי אבותיו
על הר סיני, יחושו לכבוד התורה... לקיים: ועמדו שני
האנשים, וראוי להם להשיב לדיינים: ואנחנו נעמוד לפני ה'
ולפניהם, כי המשפט לאלוקים הוא".

ו. היו לפני הדיינים בעלי דין הרבה - מקדימין את
דין היתום לדין האלמנה. שנאמר: שפטו יתום ויבן
אלמנה. ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכם²⁰. ודין
תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ²¹. ודין האשה
קודם לדין האיש; שבשפת האשה מרבה²².

(20) שדמעתה מצויה וצער מרובה, וכן אמרו (שבת יא, א)
"תחת תלמיד-חכם (=לשמשו), ולא תחת יתום ואלמנה",
הרי שיש להזהר בכבודם ביותר (אור שמח). (21) כמבואר
לעיל אות ט. וגם משום ביטול תורה, כמבואר בבבא-בבא
כב, א: כיון שחכמים הם, יש להעדיפם שלא יטרדו
מגירסתם. וכן אמרו (כתובות קו, א) "עשה של כבוד התורה
עדיף". ובשבוועות ל, א מסופר: רב עולא היה לו דין לפני
רב נחמן, שלח לו רב יוסף: עולא חברינו עמית בתורה

עד שלא תשמע את דבריהם, או משתשמע את
דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה⁴ - אתה
רשאי לומר להם: איני נזקק לכם!⁵ שמא יתחייב
הקשה, ונמצא רודף אחר הדין.⁶ אבל משתשמע את
דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה - אי אתה רשאי
לומר: איני נזקק לכם! שנאמר: לא תגורו מפני
איש.⁷ שלא תאמר: איש פלוני רשע הוא, שמא
יהרג את בני, שמא ידליק את גדישי, שמא יקצץ
נטיעותי.⁸ ואם היה ממנה לרבים - חייב להזקק
להם.⁹

(2) נוח. (3) בעל מריבה ומטריח דיינים. (4) מי זכאי ומי
חייב. (5) לעיין בדינכם ולפסוק לכם. (6) להפוך את הדין
לזכותו. (7) סנהדרין ו, ב, וכתבו התוספות שם דיבור
המתחיל ונמצא חזק: שאם היו שניהם חזקים, אין לו לחוש,
שהשני יסייעו, וכך נפסק להלכה בחושן משפט יב, א.
(8) ספרי דברים אות יז. (9) אפילו בתחילה, שאין לו לחוש
לקשה, שהרבים יסייעוהו ויצילוהו (רדב"ז).

ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות
לעני וחובה לעשירי¹⁰, אם שתק - הרי זה עובר
משום לא תגורו מפני איש¹¹. ועל זה נאמר: מדבר
שקר תרחק¹². ומניין לדון שלא יושב תלמיד בור¹³
לפניו? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק¹⁴.

(10) ורבו טועה בדיון. (11) סנהדרין שם - לא תכניס דברך
מפני איש, ומפרש: לא תגורו מלשון כנוס, ככתוב (דברים
כה, לט): "ויין לא תשתה ולא תאגור". וכתב הסמ"ע לחושן
משפט ט, יח: הוא הדין כששניהם עניים או עשירים, אלא
נקט: אחד עני, להורות שאפילו הוא חושש משום כבוד
רבו, ומשום כבוד העשיר, בכל זאת לא ישתוק.
(12) שבועות לא, א, שגורם לפסוק דין שקר. (13) עם
הארץ, וישיא וייתן עימו ויטעהו. (14) שם ל, ב, וברשי.

ג. ומניין לתלמיד שראה רבו שטועה בדיון, שלא
יאמר: אמתין לו עד שיגמר הדין ואסתברו ואבגנו¹⁵,
כדי שיקרא הדין על שמי? תלמוד לומר: מדבר
שקר תרחק¹⁶.

(15) מלשון בניין, וכן הנוסח בתלמוד (שם לא, א).
(16) ובחושן משפט סימן ט, ח מסיים: אלא יאמר לו דרך
כבוד: רבי! כך וכך לימדתני. וראה הלכות תלמוד תורה
פרק ה, הלכה ט.

ד. מצוה לומר לבעלי דינים בתחלה: בדין אתם
רוצים או בפשרה¹⁷? אם רצו בפשרה - עושין¹⁸
ביניהן פשרה. וכל בית דין שעושין פשרה תמיד -
הרי זה משבח. ועליו נאמר: משפט שלום שפטו
בשעריכם. אי זהו משפט שיש עמו שלום¹⁹? הוי
אומר: זה בצווע²⁰. וכן בדרך הוא אומר: ויהי דוד
עשה משפט וצדקה לכל עמו. אי זהו משפט שיש
עמו צדקה²¹? הוי אומר: זהו בצווע והיא הפשרה²².

שנראה לו וישתק³⁹. ולא ילמד אחד מבעלי דינים
טענה כלל. אפילו הביא⁴⁰ עד אחד - לא יאמר לו:
אין מקבלין עד אחד! אלא יאמר לנטען⁴¹: הרי זה
העיד עליך! הלואי שיוודה ויאמר: אמת העיד! עד
שיתען הוא ויאמר: עד אחד הוא, ואינו נאמן
עלי⁴². וכן כל פיוצא בזה⁴³.

(36) סניגור. (37) לומר, יפה הוא טוען ועי"ז הוא מעודדו
ונעשה לו סניגור. (38) הבעל-דין. (39) הדיין, ולא יגיב
(שבועות ל, ב), וראה בסמ"ע שם, יז. (40) התובע.
(41) הנתבע. (42) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, רב הונא היה
מבזה את הדיין, שהיה אומר: אין מקבלים עד אחד.
(43) וכן אמרו (אבות פ"א, מ"ח) "אל תעש עצמך כעורכי
הדיינים" ומפרש רבינו שם: "אע"פ שידע בו שהוא העשוק,
ושחברו טוען עליו שקר... עם כל זה אין מותר לו שילמדהו
טענה, שתצילהו ותועילהו כלל".

יא. ראה הדין זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש
לאמרה ואינו יודע להפריד⁴⁴ הדברים, או שראהו
מצטער להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה
והפסע נסתלק⁴⁵ ממנו, או נשתבש מפני הסכלות -
הרי זה מתר לסעודו מעט, להבינו⁴⁶ תחלת הדבר,
משום פתח פיה לאלם⁴⁷. וצריך להתישב בדבר זה
הרבה, שלא יהיה כעורכי הדיינים⁴⁸.

(44) לנסחם ולהסבירם. (45) בכת"י תימן: נסתלקה.
(46) להסבירו. (47) ירושלמי סנהדרין שם. כאילו בעל-דין
זה אלם הוא ולפיכך אינו טוען, ועלינו לפתוח לו פה שיוכל
לטעון וזכיותיו. וכן אמרו (כתובות לו, א ובגיטין לו, ב)
"כגון זה, פתח פיך לאלם הוא". השווה ה' שמיטה ויובל
פ"ט, הכ"ד: "כשיביא בעל-חוב את שטרו... אומרים לנתבע
שלם לו, ואם טען הנתבע איה פרוזבול שלו? אומר
(=הדיין) לתובע, היה לך פרוזבול ואבד? אם אמר הן -
נאמן", וזה נקרא בגיטין שם "פתח פיך לאלם".
(48) הרבה צריך לשקול ולהבחין בין סעד קל זה, לאיסור
של "עושה עצמו כעורכי הדיינים", בזה שמלמדו טענות
ודרכים איך לזכות על-ידו. ומצינו ברבי יוחנן (כתובות נב,
ב) שהצטער מאד על שסייע במידת מה לאחד מבעלי הדין,
ע"י הדרכה בטענות, ולבסוף הרגיש והתחטא: "עשינו
עצמנו כעורכי הדיינים", ומפרש רש"י: עורך הדין לפני
הדיינים לזכותו... שעורך את הדיינים להפוך לבם לטובתו
של זה.

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשפ"ב

פרק שנים ועשרים

(1) בו מתבאר מצוות לא-תעשה, שלא יירא הדיין מפני
איש בעל זרוע. שמצוה על הדיין לומר לבעלי הדין
בתחילה: בדין אתם רוצים, או בפשרה. האיסור לדיין לומר:
אני זיכיתי וחבריי חייבו. מנהג דייני ירושלים בסדרי הדיון.
הליכות נקיי הדעת שבירושלים בדרכי חברתם.

א. שנים שבאו לפניו לדין, אחד רך² ואחד קשה³:

18 שְׂתִים וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְהוֹצִיאָוּהוּ בֵּית דִּין מִבֵּית
19 הַמִּדְּבָר, וְהִכְרִיזוּ עָלָיו: זֶה מְגֻלָּה סוּד הוּא!³¹

(30) משנה בסנהדרין כט, א. (31) שם לא, א ודבר לשון הרע היה (=רש"י שם). ובכלל זה, שלא יאמר אחד לנידון, הדיין עשה לך שלא כדין במה שחייב אותך, כמוכח מסוגיית התלמוד בבא קמא צט, ב בעובדה של שחיטה מוגרמת (ש"ך לחושן משפט יט, סעיף קטן ב).

20 ח. שָׁאֵל אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִים לִכְתֹּב לוֹ פֶּסֶק דִּין³² -
21 כּוֹתֵבִין לוֹ כֶּף: כָּא פְּלוֹנִי לְבֵית דִּין שֶׁל פְּלוֹנִי עִם
22 פְּלוֹנִי בַּעַל דִּינוֹ שֶׁטַּעֲנֹו בִּכְף, וְיָצָא זָכָאִי אוֹ חֵיב³³.
23 וְנוֹתְנִין לוֹ. וְאֵין מְזַכְרִין שֵׁם הַמְּזַכֵּין וְלֹא שֵׁם
24 הַמְּחִיבִין³⁴, אֲלֵא: בֵּית דִּין שֶׁל פְּלוֹנִי, מִדְּבָרֵיהֶם
25 נִדְּפָה פְּלוֹנִי³⁵.

(32) שרוצה להראותו לבית דין גדול, אולי יוכל לסתור הדין, ראה לעיל פרק ו, הלכה ו ובביאורינו שם. (33) ואין צריכים לכתוב לו הטעמים והראיות, אלא הטענות והפסק דין (חושן משפט יד, ד). כי כל בית דין יפה, כשישמע הטענות יידע לפסוק לפיהן, שתורה אחת לכולנו (סמ"ע שם). (34) במקרה והדין נחתך על פי רוב דעות נגד דעת המיעוט. (35) מסגנון זה יבינו שלא נחתך על פי דעה אחידה, ולא יזכירו את שם הדיין החולק, כדי שלא ילכו רכיל, וגם לא יסתמו לכתוב: פלוני יצא זכאי, שזה נראה כשקר, כאילו כל הדיינים זיכוהו פה אחד (סנהדרין ל, א כדעת רבי אליעזר).

26 ט. כֶּף הִיָּה מִנְהַגָם שֶׁל אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: מְכַנְסִין
27 בְּעָלֵי דִינֵין וְשׁוֹמְעִים דְּבָרֵיהֶם וְטַעֲנֹתֵיהֶם, וּמְכַנְסִים
28 הָעֵדִים וְשׁוֹמְעִים דְּבָרֵיהֶם. וּמוֹצִיאִין כָּל אָדָם
29 לַחוּץ³⁶, וְהַדִּינִים נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בִּיגִיהֶם בְּדָבָר,
30 וְגוֹמְרִין אֶת הַדָּבָר. וְאַחֵר כֶּף מְכַנְסִין בְּעָלֵי דִינִים,
31 וְגִדּוֹל שֶׁבְּדִינֵים³⁷ אוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה זָכָאִי, אִישׁ
32 פְּלוֹנִי אֶתָּה חֵיב. כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵדַע אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִים
33 אִי זֶה דִּין הוּא מִי שֶׁזָּכָה אוֹתוֹ, וְלֹא אִי זֶה דִּין הוּא
34 שֶׁחֵיב³⁸.

(36) שלא ישמעו את הוויכוח של הדיינים מי המזכה ומי המחייב, וגם שלא ישאו פנים לאחד מבעלי הדין (פירוש המשנה לרבינו שם פרק ג, משנה ז). (37) לחלוק לו כבוד, שכן מידת החכמים, שאינם מדברים בפני מי שהוא גדול מהם, כדברי המשנה באבות פרק ה, משנה ז (תוספות יום טוב שם). (38) משנה בסנהדרין כט, ובגמרא שם ל, א כדברי רבי נחמיה שם. ורבינו בפירושו שם הוסיף: "כדי שיהיו הדיינים אהובים אצל בני אדם".

35 י. דִּין שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא גִזְלָן אוֹ רָשָׁע³⁹ -
36 אֶסּוּר לְהַצְטִירָף עִמּוֹ. שְׁנֵאמַר: מִדְּבַר שֶׁקָּרָה תְּרַחֵק⁴⁰.
37 וְכֶף הָיוּ נִקְיֵי הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין: אֵין יוֹשְׁבִים
38 בְּדִין עַד שֶׁיִּדְעוּ עִם מִי הֵם יוֹשְׁבִים⁴¹, וְלֹא חוֹתְמִים
39 אֶת הַשֹּׁטֶר עַד שֶׁיִּדְעוּ מִי חוֹתֵם עִמָּהֶם⁴², וְלֹא נִכְנָסִים
40 לְסַעֲדָה עַד שֶׁיִּדְעוּ מִי מִסֵּב עִמָּהֶן⁴³.

1 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? קִדְּם גָּמַר דִּין. אָף עַל פִּי
2 שֶׁשָּׁמַע דְּבָרֵיהֶם וְיָדַע לְהִיכֵן הַדִּין נוֹטָה - מַצּוּה
3 לְבַעֲצֵ. אָבֵל אַחֲרֵי שֶׁגָּמַר הַדִּין וְאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי
4 אֶתָּה זָכָאִי, אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה חֵיב - אֵינוֹ רָשָׁא
5 לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה בִּיגִיהָ²³, אֲלֵא יִקָּב הַדִּין אֶת הָהָר²⁴.

(17) הסכם על ידי וויתור מסויים מכל צד. פשרה - לשון פורשים, לא חס ולא קר (פירוש המשנה לרבינו כתובות פרק י, משנה ה). והבדל יש בין דין לפשרה, שבראשון, אחד יוצא זכאי והשני חייב, ובפשרה אין הזכאי זוכה בכול, ואין החייב מפסיד הכול. (18) הדיינים מפשרים. (19) "והלא במקום שיש משפט אין שלום?" שהחייב יוצא מקופח ובלתי מרוצה. (20) מיצוע הדין. (21) "והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה?" שמשמעה: וויתור ועשייה לפני משורת הדין. (22) סנהדרין ו, ב. שהפשרה כאילו מבצעת וחותרת התביעה בין שני הצדדים כנ"ל. (23) לומר לצדדים: יריאים אנו שמא טעינו בדין ודיינים אחרים יהפכו את פסק דיננו (תוספות שם דיבור המתחיל: נגמר הדין). (24) לנהוג לפי מידת הדין ללא משוא פנים ורחמים. וראה בתוספות שם, אם חייב בית הדין שבועה לאחד מהם, רשאי הבית דין לפשר ביניהם, כדי להיפטר מעונש שבועה. וכן בחושן משפט יב, ב.

6 ה. אָף עַל פִּי שֶׁרָצוּ בְּעָלֵי הַדִּין בְּפִשְׁרָה בְּבֵית דִּין -
7 יֵשׁ לָהֶם²⁵ לַחֲזֹר וּלְתַבֵּעַ אֶת הַדִּין, עַד שֶׁיִּקְנֶוּ מִיד
8 שְׁנֵיהֶם²⁶.

(25) רשאים הם. (26) קבלת קניין סודר (ראה לעיל פרק ז, הלכה ב ובביאורינו), המבטאת את הסכמתם והתחייבותם ההדדית (סנהדרין ו, א) "פשרה צריכה קניין".

9 ו. יָפָה פֶּחַ פִּשְׁרָה מִפְּחַ הַדִּין. שֶׁשְּׁנֵי הַדִּיּוֹטוֹת שֶׁדָּנוּ
10 - אֵין דִּיגִיהָ דִּין²⁷, וְיֵשׁ לְבַעֲצֵי דִינֵין לַחֲזֹר בָּהֶן;
11 וְאֵם עָשׂוּ פִּשְׁרָה²⁸ וְקָנוּ מִיָּין - אֵין יְכוּלִין לַחֲזֹר
12 בָּהֶן²⁹.

(27) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה י, שאין בית דין פחות משלושה, אבל אחד מומחה מותר לו לדון יחיד ודינו דין, שם הלכה י. (28) אפילו אחד עשה פשרה ביניהם. (29) כי קבלת הקניין מידם מחייבתם, ולפיכך, נקט רבינו שהמפשרים היו שניים, כדי שיהיו עדים שהסכימו וקנו מידם, אבל כל שהצדדים אינם מכחישים את הקניין אפילו אחד מפשר ביניהם מועיל (סנהדרין שם, וכן דעת הרדב"ז בהבנת דברי רבינו). ומובן, שאם קנו מיד שניהם, שדיין אחד ידון להם - דינו דין, ואין יכולים לחזור בהם, כמבואר לעיל פרק ז, הלכה ב, אלא שסתם דין אינו על ידי קניין, וכל פשרה אינה מועילה אלא על ידי קניין (כסף משנה).

13 ז. אֶסּוּר לֵאמֹד מִן הַדִּינִים, כְּשֶׁיָּצָא מִבֵּית דִּין, לֹאמַר:
14 אֲנִי הוּא הַמְּזַכֵּה אוֹ הַמְּחִיב, וְחִבְרֵי חוּלְקִין עָלַי;
15 אָבֵל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁהֵם רְבוּ עָלַי? וְאֵם אָמַר כֵּן - הָרִי
16 הוּא בְּכָלֵל הוּלָף רְכִיל מְגֻלָּה סוּד³⁰. וּמַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד
17 אֶחָד, שֶׁהוֹצִיא דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּבֵית הַמִּדְּבָר לֵאמֹר:

20 לו תִּאֲנִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ מֵעֶרֶב שֶׁפֶת לְעֶרֶב שֶׁפֶת. פֶּעַם
21 אַחַת הֶקְדִּים וְהִבִּיא בְּחִמִּישִׁי בַשֶּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ
22 דִּין. וְאָמַר לוֹ הַדִּין: הֲרִינִי פֶסוּל לָךְ לְדִין. אָף עַל
23 פִּי שֶׁהִתְאָנִים מִשָּׁל דִּין, הוֹאִיל וְהִבִּיאָן שְׂלֵא בְּזִמְנָן
24 - נִפְסַל לוֹ לְדִין¹⁷.

7) שמשיו המזמינים את הנתבעים לדין. (8) הכותבים את פסקי הדין. (9) בכת"י תימן: בהן. (10) ואמרו (שבת נו, א) "כל האומר בני שמואל חטאו (במקח שוחד והטיית דין) אינו אלא טועה... ומה אני מקיים "ויטו אחרי הבצע"? שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזור בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם... והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם". (11) סירה, מלשון הכתוב (עמוס ד, ב) "ואחריהם כסירות דוגה". (12) כתובות קה, ב. (13) כנף, הנוצות הגדולות בכנף, מלשון הכתוב (דברים לב, יא) "ישארו על אברתו". ובכת"י תימן, תיבה זו איננה. ויתכן, שסגנון זה נמשך אחר הכתוב (איוב לט, יג) "אם אברה חסידה ונוצה". (14) צעיף עליון, ככתוב (ישעיה ג, כג) "והציניפות והרדיים". (15) שעל הארץ. (16) פועל המעבד אדמת בעל השדה, בתנאי שיקח לעצמו חלק מן היבול, והשאר לבעל השדה. (17) כתובות שם, וכן סנהדרין ז, ב. וכתב הסמ"ע לחו"מ סי' ט, ס"ק ד שאפילו שוחד דברים ממש, כגון להקדים שלום לדיין, כשלא היה דרכו להקדים לו עד כה - אסור. כמו שאסרו זה לענין ריבית, ראה הל' מלוה ולוה פ"ה, הי"ב.

25 ד. פֶּל דִּין שֶׁשָּׂאֵל שְׂאֵלָה¹⁸ - פֶּסוּל לְדִין לָזֶה
26 שֶׁהִשְׁאִילוּ¹⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁלֵא הָיָה לוֹ
27 לְדִין לְהִשְׁאִיל; אֲבָל הָיָה לוֹ לְהִשְׁאִיל - כָּשֶׁר, שֶׁהָיָה
28 גַּם זֶה שׂוֹאֵל מִמֶּנּוּ.

18) כלים, או חפץ שימושי איזה שהוא. (19) כתובות קה, ב ורש"י שם מפרש: שרגיל לשאול, משמע מזה, שאם אינו רגיל לשאול ממנו אלא במקרה בלבד, מותר לו לדונו, וכן בשו"ע חו"מ סי' ט, סע' א.

29 ה. פֶּל דִּין שְׁנוּטֵל שְׂכָרוֹ לְדוֹן - דִּינָיו בְּטָלִים²⁰.
30 וְהוּא שְׂלֵא²¹ יִהְיֶה שְׂכָר הַנֶּכֶר; אֲבָל אִם הָיָה עוֹסֵק
31 בְּמִלְאָכְתּוֹ, וְכָאוּ לְפָנָיו שְׁנֵים לְדִין, וְאָמַר לָהֶן: תִּנּוּ
32 לִי מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה תַּחְתִּי עַד שְׂאֲדוֹן לָכֶם, אוֹ תִנּוּ לִי
33 שְׂכָר בְּטָלְתִּי - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְהוּא שִׁיחִיה הַדָּבָר נֶכֶר
34 שֶׁהוּא שְׂכָר הַבְּטָלָה בְּלִבָּד וְלֹא יוֹתֵר²², וְיִטֵּל
35 מִשְׁגִּיהֶם בְּשׂוֹה זֶה בְּפָנָיו זֶה²³ - כְּגוֹן זֶה מִתֵּר²⁴.

20) משנה, בבכורות כט, א. וכתב הר"ן בקידושין סוף פ"ב, שלא דין זה בלבד, שנטל עליו שכר, הוא בטל, אלא כל דיניו שדן קודם לכן בטלים אלא-אם-כן ידוע שלא נטל בהם שכר, וזהו ששנינו: "דיניו בטלים". (21) כבר העיר ה"פרי חדש", שהנוסחה האמיתית היא: "והוא שיהיה שכר הניכר", וכן הנוסח בדפ' וינציאה, כלומר: שיהא ניכר ששכר זה הוא שכר הדיינות. (22) כתובות קה, א. ובירושלמי סנהדרין פ"א, ה"א אמרו: נותנים לדיין שכר

39) עובר עבירות שבין אדם לשמים. (40) שבועות ל, ב, וזה עלול להטעותו ולהטותו מדרך האמת. (41) שמא יצטרף עם אנשים שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים (לעיל פרק ב, הלכה י"ד). (42) שמא יחתמו עימהם עד אחד פסול, ומבטל עדות כולם ונמצאו בושים בדבר (סנהדרין כג, א וברש"י). (43) שגנאי הוא לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ בסעודה (שם וברש"י), וראה ברכות מג, ב "שישה דברים גנאי לו לתלמיד חכם... ואל יסב בחבורה של עמי הארץ", וכן בהלכות דעות פרק ה, הלכה ב, ובהלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה י"א.

פֶּרֶק שְׂלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

1) איסור לקחת שוחד אפילו לזכות את הזכאי. מקרי שוחד דברים, שצריך הדיין להתרחק מהם. האיסור לדון לאהובו או לשנוא עליו. חרדת הדיין מאימת הדין.

1 א. לֹא תִקַּח שֹׁחַד. אֵין צָרִיף לִזְמַר לְעוֹת אֶת הַדִּין²,
2 אֲלֵא אֲפִלּוּ לְזִכּוֹת אֶת הַזָּכַי וְלַחֲבִיב אֶת הַחֶבֶב -
3 אֲסוּר, וְעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהָרִי הוּא בְּכָלֵל אֲרוּר
4 לִקַּח שֹׁחַד⁴. וְחֶבֶב לְהַחֲזִיר הַשֹּׁחַד כְּשִׁיתְּבַעֲנֵנו הַנּוֹתָן⁵.

2) לזכות את החייב, שעל זה הוא מזהר משום: לא תטה משפט. (3) שלא יחייבו אם זכאי הוא (כתובות קה, א וברש"י). (4) ושם עמ' ב אמרו: "מה שוחד? שהוא חד", כלומר, הנותן והמקבל נעשים לב אחד, כיון שלקח ממנו שוחד, נתקרבה דעתו אצלו ונעשה כגופו, "ואין אדם רואה חובה לעצמו" (שם). (5) כמו שאמרו (תמורה ד, ב) כל דבר שאמרה תורה אל תעשה ועשה, אינו עשוי ואינו מועיל, ושם ו, ב הסיקו, שרביית שלקח המלוה יוצאה ללווה ע"י תביעתו בבית-הדין, וממנה למד רבינו לענין שוחד (ביאור הגר"א לחו"מ ט, ב). וכן אמר הנביא שמואל (שמואל-א, יב, ג) "ומיד מי לקחתי כופר ואעלים עיני בו ואשיב לכם".

5 ב. וְכִשֶּׁם שֶׁהִלּוּקֵם עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, כֵּן הַנּוֹתָן.
6 שְׁנֵאמַר: וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל⁶.

6) כמו שאמרו לענין איסור ריבית (בבא-מציעא עה, ב) שהלווה הנותן עובר משום ולפני עור וגור'. והא-הדין לענין שוחד (ביאור הגר"א שם ס"ק ג).

7 ג. פֶּל דִּין שִׁישׁוּב וּמִגְדַּל מַעֲלָתוֹ, כְּדִי לְהַרְבוֹת שְׂכָר
8 לְחִזְזוֹ⁷ וְלִסְוִפְרִיו⁸ - הָרִי הוּא בְּכָלֵל הַנּוֹטִים אַחֲרֵי
9 הַבְּצֵעַ. וְכֵן עָשׂוּ בְּנֵי שְׁמוּאֵל. וְלִכֵּן נֶאֱמַר לָהֶם⁹:
10 וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבְּצֵעַ וַיִּקְחוּ שֹׁחַד¹⁰. וְלֹא שֹׁחַד מִמּוֹן
11 בְּלִבָּד, אֲלֵא אֲפִלּוּ שֹׁחַד דְּבָרִים. וּמַעֲשֶׂה בְּדִין אֶחָד,
12 שֶׁהָיָה עוֹלָה בְּדוּגִית¹¹ קִטְנָה לְעֹכֶר בְּנֵהָר, וּפְשֵׁט
13 אֶחָד יָדוֹ וְסִיעוֹ בַּעֲלִיתוֹ, וְהָיָה לוֹ דִּין, וְאָמַר לוֹ
14 הַדִּין: הֲרִינִי פֶסוּל לָךְ לְדִין¹². וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד,
15 שֶׁהָעֵבִיר אֲבָרָה¹³ - נּוֹצֵה שֶׁל עוֹף - מַעַל רִידִיד¹⁴
16 הַדִּין, וְאַחֲרֵי כֵּסֶה רֶק¹⁵ מִלִּפְנֵי הַדִּין, וְאָמַר לוֹ: הֲרִינִי
17 פֶּסוּל לָךְ לְדִין. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, שֶׁהִבִּיא מִתְּנָה אַחַת
18 מִמִּתְּנוֹת בְּהֵנָה לְדִין כְּהֵן, וְאָמַר לוֹ: פֶּסוּל אֲנִי לָךְ
19 לְדִין. וּמַעֲשֶׂה בְּאֵרִיס¹⁶ אֶחָד שֶׁל דִּין, שֶׁהָיָה מְבִיא

כלומר: הקב"ה הנזכר בראש הפסוק, ישפוט בקרב אלהים - הם הדיינים להפטר מהם (סמ"ע שם, יא.) (35) הרי שהוא כדן את הקב"ה.

ט. כל דין שאינו דין אמת לאמתו - גורם
לשכינה שתסתלק מישראל³⁶. וכל דין שנוטל מזה
ונותן לזה שלא בדין - הקדוש ברוך הוא גובה
ממנו נפשות. שנאמר: וקבע את קדעיהם נפש³⁷.
וכל דין שדן דין אמת לאמתו, אפילו שעה אחת -
פאלו תקן את כל העולם פלו³⁸, וגורם לשכינה
שתשרה בישראל. שנאמר: אלהים נצב בעד אל³⁹.
ושמא יאמר הדין: מה לי ולצרה הזאת? ⁴⁰ תלמוד
לומר: ועמכם בדבר משפט⁴¹ - אין לדון אלא מה
שעיניו רואות⁴².

(36) סנהדרין ז, א. (37) שם. (38) שבת י, א "כאילו נעשה
שותף להקב"ה במעשה בראשית". (39) סנהדרין שם.
(40) שאם יטעה יענש. (41) לפי הטענות שעמכם במשפט,
לפי אותם דברים תשפטו, ולא תיענשו (שם ו, ב וברש"י).
(42) עליו להתכוון להוציא לאמיתו, ושוב לא יענש (שם
וברש"י).

י. ולעולם יהיו בעלי דינים לפניהם ברשעים⁴³,
ובחזקת שפל אחד מהן טוען שקר⁴⁴, ודון לפי מה
שתראה מן הדברים. וכשיפטר מלפניה - יהיו
בעיניו פצדיקים, פשקבלו עליהם את הדין, ודון כל
אחד מהם לבד זכות⁴⁵.

(43) שלא יטה לבד לאחד מהם, לומר: איש פלוני חשוב
הוא ולא יטעון שקר, שאם אתה אומר כן, אין אתה רואה
לו חובה (אבות פ"א מ"ח וברע"ב). (44) כדי שיחפש
בטענותיהם וברמאות של כל אחד, ועי"ז ירד לאמיתת הדין
(תוספות יו"ט שם). (45) שלא תחשוד בחייב לומר: גזול
היה זה, אלא תזכרו לומר: שמא טועה היה ולא נתכוון
לגזול (שם וברע"ב).

פרק ארבעה ועשרים

(1) דיני ממונות שחולקים בהם על פי אומדנות חזקות,
למרות שאין בהם ראיות ברורות. אזהרה לדיין לא לחתוך
הדין כשיודע בו שהוא מרומה. הסמכות לדיין לענוש
ולהכות משום סייג וגדר בלבד. שלא יהיה כבוד הבריות קל
בעיני הדיין.

א. יש לדון בדיני ממונות על פי הדברים
שדעתו נוטה להן שהן אמת, והדבר חזק בלבו
שהוא כן, אף על פי שאין שם ראיה ברורה. ואין
צריך לומר, אם היה יודע בודאי שהדבר כן הוא,
שהוא דן כפי מה שיודע. כיצד? הרי שנתחייב אדם
שבועה בבית דין², ואמר לדון אדם שהוא נאמן
אצלו ושידעתו סומכת על דבריו, שזה האיש חשוד
על השבועה - יש לדון להפך השבועה על
שפגדו⁴, וישבע ויטל; הואיל וסמכה דעתו של דין

בטלו, ולעד שכן בטלו. (23) שאם יטול מזה שלא בפני
זה, יחשוב חבירו שנתן לו יותר, או הנותן עצמו יחשוב
שלא נטל רק ממנו ויחשדה שנוטל שוחד (כסף-משנה).
(24) ואם הוא שכן בטלה, אלא שאינו ניכר לאחרים, על זה
שנינו (כתובות קה, א) "מכוער הדיין שנוטל שכר לדון,
אלא שדינו דין".

ו. אסור לדון לדון למי שהוא אובה, אף על פי
שאינו שושבינו²⁵ ולא רעו אשר פנפשו; ולא למי
ששונאו, אף על פי שאינו אויב לו ולא מבקש
רעתו²⁶; אלא צריך שיהיו שני בעלי דינים שוין
בעיני הדינים ובלבם²⁷. ואם לא היה מכיר את אחד
מהם ולא מעשיו - אין לה דין צדק פמוהו²⁸.

(25) ידיו המלווה אותו בימי חופתו. "רעה דוד" (שמואל-
ב, טו, לו) מתרגם יונתן: "שושבינא דדוד". (26) כתובות
קה, ב, אובה - לא יראה לו חובה; שונאו - לא יראה לו
זכות. ובשבת קיט, א אמר רב בר רב אשי: פסול אני לדון
לתלמיד-חכם, מתוך שחביב עלי כגופי, ואין אדם רואה
חובה לעצמו, וראה סנהדרין כט, א. ומדקדוק לשון רבינו:
אסור לדיין לדון, נראה שאין זה אלא איסור, אבל אין הדין
נפסל משום כך (רדב"ז, וכן בשו"ע חו"מ ז, ז).
(27) סנהדרין ז, ב, "לא תכירו פנים במשפט - לא תכירוהו
(=מחמת אהבה); לא תנכרהו" (=מחמת שנאה), וכן
בבאורי הגר"א (חו"מ ז, לו). (28) "ספרי" דברים, פט"ו:
"ושפטתם צדק - צדיק בצדק, טובע ומביא ראיות" (ביאור
הגר"א שם, אות לא), כוונת ה"ספרי", שלא ידון הדיין ע"פ
השערה, מתוך נאמנות של בעל-דין אחד נגד חבירו, אלא
שיהיה "צדיק בצדק", במה שנוגע לדין זה, ע"פ ראיות
והוכחות, ומכאן, שיותר טוב שלא יכיר הדיין את הבעל-דין
ואת מעשיו, כדי שהכרעת המשפט תוחלט רק ע"פ צדקת
המשפט הנידון (באר אליה, להרב ר' א"י הכהן קוק).

ז. כל שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה -
אסורין לישב בדין זה עם זה²⁹. שדבר זה גורם
לציאת משפט מעקל³⁰, מפני השנאה שביניהם דעת
כל אחד נוטה לסתור דברי חברו.

(29) סנהדרין כט, א. (30) מלשון הכתוב (חבקוק א, ד) "על
כן יצא משפט מעוקל".

ח. לעולם יראה דין עצמו פאלו חרב מנחת לו על
צוארו³¹, וגיהנם פתוחה לו מתחתיו³². וידע את מי
הוא דן, ולפני מי הוא דן³³, ומי עתיד להפטר ממנו
אם נטה מקו האמת. שנאמר: אלהים נצב בעד
אל³⁴. ואומר: ראו מה אתם עשים, כי לא לאדם
תשפטו כי ליו³⁵.

(31) סנהדרין ז, א וכגירסת הרי"ף שם, ונוסח התלמוד:
כאילו חרב מונחת לו בין יריכיו. (32) שם. החרב - רומזת
לעונש בעולם-הזה, והגיהנם - לעולם-הבא (סמ"ע לחו"מ
ח, ח). (33) את הקב"ה (סנהדרין ו, ב). (34) מכאן, שהוא
דן לפני הקב"ה, והכתוב מסיים: "בקרב אלהים ישפוט",

היתומים, כי זהו דבר נדיר מאד. (22) ומכאן, שאם יודע הדיין שהעידו שקר, עליו לדון כפי מה שהוא יודע ולא יחוש לעדים (רדב"ז, וראה בסמוך ה"ג).

ב. כל אלו הדברים הן עקר הדין. אבל משרבו בתי דינין שאינן הגונים, ואפילו היו הגונים במעשיהם - אינן חכמים כראוי ובעלי בינה, הסכימו רב בתי דיני ישראל: שלא יתפכו שבועה²³ אלא בראיה ברורה. ולא יפגמו שטר ויפסידו חזקתו בעדות אשה או פסול. וכן בשאר כל הדינין. ולא ידון הדין בסמיכת דעתו ולא בידיעתו, כדי שלא יאמר כל הדיין: לפי מאמין לדברי זה, ודעתי סומכת על זה. וכן אין מוציאים מן היתומים אלא בראיה ברורה, לא בדעת הדין ולא באמון המת²⁴ או הטוען²⁵. ואף על פי כן, אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים, ונטתה דעת הדין שאמת הוא אמר - ממתינ בדין²⁶, ואינו דוחה עדותו, ונושא ונותן עם בעלי דינין עד שיודו לדברי העד, או יעשו פשרה²⁷, או יסתלק מן הדין²⁸.

(23) על התובע. (24) אם הוא אמוד או לא. (25) דעת הגאונים, הובאה ברי"ף לכתובות פ"ט. (26) משהה הדין ומחמיצו. (27) רי"ף שם. (28) וכתוב ב"הגהות מיימוניות": צריכים הדיינים להתרחק בכל יכלתם, שלא יקבלו עליהם דין תורה (אלא דרך פשרה), כי מאד נתמעטו הלכות. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: בימי שמעון בן שטח ניטלו דיני ממונות, אמר רבי שמעון בר יוחאי: ברוך ה' שאיני חכם לדון. ופירש ה"פני משה": איני יכול לדון, ואין עלי עונש המשפט, וחושך עצמו מן הדין היה.

ג. ומצין לדון שהוא יודע בדין שהוא מרמה²⁹, שלא יאמר: אמתתני³⁰, ויהיה הקולר³¹ תלוי בצוארי העדים? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק³². פיצד יעשה? ידרש בו ויחקר הרבה בדרישה ובחקירה של דיני נפשות³³. אם נראה לו לפי דעתו [שאין בו רמאות - חותף את הדין על פי העדות. אבל אם היה לבו נוקפו] שיש בו רמאות; או שאין דעתו סומכת על דברי העדים, אף על פי שאינו יכול לפסלן; או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה, והשיא³⁴ את העדים, אף על פי שהם כשרים וילפי תמם העידו, וזה הטעם; או שנגאה לו מקלל הדברים, שיש שם דברים אחרים מסתריין³⁵, ואינן רוצים לגלותם - כל אלו הדברים וכיוצא בהן אסור לו לחתף אותן הדין, אלא יסלק עצמו מדין זה, וידיננו מי שלבו שלם בדבר³⁶. והרי הדברים מסורים ללב. והכתוב אומר: כי המשפט לאלהים הוא³⁷.

(29) שמבין מדברי העדים שאין עדותם אמת. (30) אפסקנו. (31) שלשלת העוון. (32) שבועות ל, ב. (33) שהיא

1 על דברי זה⁵. אפילו היה אשה או עבד⁶ נאמנים
2 אצלו, הואיל ומצא הדבר חזק ונכון בלבו - סומך
3 עליו ודן⁷. ואין צריך לומר, אם ידע הוא עצמו שזה
4 חשוד. וכן אם נצא⁸ שטר חוב לפניו, ואמר לו אדם
5 שסמך עליו, אפילו אשה או קרוב⁹: זה פרוע הוא!
6 אם סמכה דעתו על דבריו - יש לו לומר לזה: לא
7 תפרע אלא בשבועה¹⁰. או אם היה עליו¹¹ שטר חוב
8 לאחר¹² - יתן לזה שלא נפגם שטרו כלל¹³, ויגיה
9 זה שנפגם שטרו בדברי האחר¹⁴. או ישליך השטר
10 בפניו¹⁵ ולא ידון בו. כפי מה שיראה. וכן מי שבא
11 וטען שיש לו פקדון אצל פלוני שמת בלא צואה,
12 ונתן סימנין מבהקין¹⁶, ולא היה זה הטוען רגיל
13 להפגם בבית זה האיש שמת¹⁷, אם ידע הדין שזה
14 המת אינו אמוד¹⁸ להיות לו חפץ זה¹⁹, וסמכה דעתו
15 שאין זה החפץ של מת - מוציאו מן הירושין ונותנו
16 לזה האמוד בו²⁰ ונתן סימנים²¹. וכן כל כיוצא בזה.
17 שאין הדבר מסור אלא ללבו של דין, לפי מה
18 שיראה לו שהוא דין האמת. אם כן, למה הצריכה
19 תורה שני עדים? שבדמן שיבואו לפני הדין שני
20 עדים - ידון על פי עדותן, אף על פי שאינו יודע
21 אם באמת העידו או בשקר²².

(2) שהיה אדם תובעו ממון והוא כפר. (3) אע"פ שברוך כלל אין עד אחד נאמן לפסול את חברו לשבועה. (4) התובע. (5) כתובות פה, א. (6) שהם פסולים לעדות לגמרי. (7) שם, רבא האמין את אשתו בעדות כוז, בהיותו משוכנע שהיא לא תשקר. (8) מידי המלוה הטוען את הלווה. (9) שהם פסולים לעדות, כי אילו עד אחד כשר, נאמן לטעון שטר פרוע הוא זה, לחייב את המלוה להשבע, אפילו כשאין דעת הדיין סומכת על דבריו, כמבואר בהל' מלוה ולווה פ"ד, ה"א. (10) כתובות שם, וכפירוש ה'תוספות' שם בשם רבינו חננאל. (11) על הלווה. (12) שוה ממנו כסף, ואין לו לשלם אלא לאחד מהם. (13) שלא ערערו עליו לומר: פרוע הוא. (14) כדעת רב אלפס שם: "בשודא דדינא", וכפי שפירשו הרא"ש שם פ"ט, אות ו. (15) וגם לא יקרענו, אלא שלא יגבה בו. ויתכן, אם ילך לבית-דין אחר, שאינו סומך על עד פסול זה, יגבה בו (רא"ש שם בשם רש"י). וכן סיכמו בכתובות פה, א שלא קורעים השטר לגמרי. (16) מצויינים וברורים ביותר. (17) שנוכל לחשוד בו, שהסתכל בסימנים והתחקה עליהם. (18) אין אנשים אומדים אותו על כך (רש"י לגיטין נב, ב). (19) כגון שהיה עני, והחפץ הוא דבר יקר מאד. (20) שהוא מוחזק כעשיר, ואנשים אומדים אותו בחפץ כזה. (21) אבל אילו היה הנפקד "אמוד בו" - אין סימני המפקיד מועילים לו, כי שמא קנהו הנפקד ממנו (כתובות פה, ב) והשווה הל' שאלה פ"ו, ה"ד. וכתבו ה'תוספות' שם, אע"פ שאילו היה הנפקד חי וטוען שלי הוא החפץ הוא נאמן, אע"פ שאינו אמוד, כי אולי מציאה מצא או קיבלו במתנה, בכל זאת אין אנו טוענים כן לטובת

לו, ג) מתרגם יונתן: ורננת עם. (48) בהל' סוטה פ"ב, הי"ד. (49) כי אם יש לו אויבים - הם הם שהוציאו הקול ואין חוששים לו (יבמות כה, א). (50) אמו. (51) מגילה כה, ב, ומפרש רש"י שם, ד"ה: בגימל ושי"ן בשם תשובות הגאונים: מותר לבזות גם את אמו שילדתו. וכתב הר"ן שם: כל זה באדם רגיל, אבל תלמיד-חכם - אסור לבזותו אלא פסחו כלילה, והשווה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"א.

ו. וכן יש לדון תמיד להפקיר ממונ שיש לו בעלים, ומאבד ונותן⁵² כפי מה שיראה לגדר פריצות הדת ולחזק הבדק⁵³, או לקנס אדם⁵⁴ זה. והרי הוא אומר בעזרא: וכל אשר לא יבוא לשלש השנים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו. מפאן, שהפקיר בית דין - הפקיר⁵⁵.

(52) מזה לזה. ובכת"י תימן: ומאבד זכותם כפי מה שיראה. (53) הסדק, שנראה בחומת הדת. (54) תקיף ואנס. (55) מועד קטן טז, א. ובגיטין לו, ב. ושם הוסיפו עוד מקור, שנאמר (יהושע יט, נא) "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן... וראשי האבות" וגו' - וכי מה ענין ראשים אצל אבות? לומר לך, מה אבות מנחילים את בניהם כל מה שירצו, אף ראשים מנחילים העם כל מה שירצו. ז. וכן יש לדון לגדות⁵⁶ ולהחרים⁵⁷ מי שאינו בן נדוי, כדי לגדר פריץ, כפי מה שיראה לו והשעה צריכה לכך. ויאמר, שנגדו והחרימיהו⁵⁸ על דעתו⁵⁹. ויפרסם חטאו ברבים. שנאמר: אורו מרוז אומר מלאך יי⁶⁰, אורו אורו ישכיה, פי לא באו לעזרת יי⁶¹.

(56) להרחיקן, שאומר: פלוני יהא בשמתא. (57) לומר עליו: פלוני מוחרם, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ב. והמנודה - אין כוללים אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה, ולא יושבים בארבע אמותיו, אבל מלמד הוא לאחרים ומלמדים אותו, ונשכר לאחרים, ושוכר. יותר עליו המוחרם, שאינו שונה לאחרים ואין שונים לו, אינו נשכר ואין נשכרים לו, ואחרי שישב בנידוי שלשים יום ולא ביקש להתירו - מנדים אותו שנית, ישב שלשים יום אחרים ולא ביקש להתירו - מחרימים אותו (שם ד"ו). (58) בכת"י תימן: או שהחרימהו. (59) השליח אומר: שמנדהו על דעתו של גדול בית-הדין, כדי שהחוטא יחוש לנפשו, שאם לא ידגיש שליח בית-הדין, שזה על דעת גדול בית-הדין, אין להאשים את החוטא כשלא יחוש לדבריו (כסף-משנה). (60) הרי שמחרימו על דעת הגדול. (61) הרי שמפרסם חטאו ברבים (מועד קטן טז, א).

ח. וכן יש לדון לעשות מריבה עם הראוי לריב עמו, ולקללו ולהפכותו ולתלש שעריו, ולהשביעו באלהים בעל פרוחו שלא יעשה או שלא עשה. שנאמר: ואריב עםם ואקללם⁶², ואכה מהם אנשים ואמרוטם, ואשביעם באלהים⁶³.

(62) את אלה שהושיבו נשים נכריות. (63) שלא יתנו בנותיהם לבני הגויים (מועד קטן, שם).

מדוקדקת מאד, ומבוארת בהל' עדות פ"א, ה"ד-ה. (34) שידלם או הסיתם. (35) נעלמים. (36) ודוקא שלא נתברר אצלו שהוא מרומה, אבל אם יודע הדיין בבירור שעדי שקר הם, אינו רשאי להסתלק מן הדין אלא ידון כפי ידיעתו את האמת (רדב"ז). "וכשהיה הרא"ש רואה באומד מוכח, שהדין מרומה, היה כותב ונותן ביד הנתבע, שאין לשום דיין להשתדל בדין זה" (שו"ע חו"מ טז, ג). וכתוב בהגהות מיימוניות, כל זה כשהנתבע רמאי, אבל אם הנתבע טוען ברמאות - יש לחתכו, ואין הדיין יכול להסתלק, שלא יהא חוטא נשכר. וכן בשו"ע שם סעיף ד. (37) שאל יתנצל הדיין לומר, איני רואה בטענות שום צד של רמאות, כי דברים אלה מסורים ללב, והקב"ה יודע מה שבלבו, ועל כגון זה נאמר (ויקרא כה, יז) "ויראת מאלהיך" (סמ"ע לחו"מ טו, יא). וראה בבא-מצינעא נח, ב "כל דבר המסור ללב, נאמר בו: ויראת מאלהיך".

ד. יש לבית דין להלקות מי שאינו מחזיק מלקות, ולהרג מי שאינו מחזיק מיתה. ולא לעבר על דברי תורה³⁸, אלא לעשות סג³⁹ לתורה. וכיון שרואים בית דין שפריצו העם בדבר⁴⁰, יש להן לגדר ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם. הכל הוראת שעה, לא שיקבע הלכה לדורות. מעשה והלקו אדם שבעל אשתו תחת אילן⁴¹. ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים⁴², והביאהו לבית דין וסקלוהו⁴³. ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים נשים⁴⁴ ביום אחד באשקלון. ולא היו שם כל דרכי הדרישה וחקירה והתראה, ולא בעדות ברורה, אלא הוראת שעה כפי מה שראה⁴⁵.

(38) שיתכוון לבוד מלבו חיוב מיתה לשאינו חייב. (39) גדר. (40) הרסו את הגדר וזלזלו בו. (41) בפרהסיא, והרי זו פריצות גדר הערוה. וכלשון רבינו בהל' איסורי ביאה פכ"א הי"ד: "שלא יראה כזנות, וירגילו עצמם לידי זנות". (42) שהיוונים גזרו גזירות על ישראל, והיו המצוות בזויות בעיניהם. (43) אע"פ שאין זה אלא איסור מדרבנן בלבד, ואין עליו עונש מיתה, כמבואר בהל' שבת פכ"א ה"ט. (44) מכשפות. (45) שהיו בנות ישראל פרוצות בכשפים, ותלאן לפרסם חומר העוון, ודן את כולן ביום אחד, אע"פ שאין דנים שנים ביום אחד - מפני קרוביהן שלא יתקשרו להצילן (סנהדרין מה, ב וברש"י), ושאר כל ההוראות מנויות שם מו, א.

ה. וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן להלקות אדם ששמועתו רעה⁴⁶, והעם מרננים עליו⁴⁷ שהוא עובר על העצירות. והוא שיהיה קול שאינו פוסק, כמו שבארנו⁴⁸, ולא יהיו אלו אויבים ידועים שמוציאים עליו שמועה רעה⁴⁹. וכן מבזין את זה ששמועתו רעה, ומחריפין את ילדתו⁵⁰ בפניו⁵¹.

(46) ששומעים עליו, שהוא עובר עבירות (קידושין פא, א), שנאמר (שמואל-א ב, כד) "אל בני, כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע". (47) מדברים בו. "ודבת עם" (יחזקאל

ט. וכן יש לו לכפות⁶⁴ ידים ורגלים, ולאסור בבית
האסורים, ולדחף ולסחב על הארץ. שנאמר: הן
למות⁶⁵ הן לשרש⁶⁶, הן לענש נכסין⁶⁷ ולאסורין⁶⁸.

(2) יהירות. (3) מנהיג. "את שלושת הרועים" (זכריה יא, ח)
מתרגם יונתן: ית תלתא פרנסיא. (4) ראש השנה יז, א,
אליהוא אמר לאיוב: לפי שהיית מטיל אימה יתירה על דורך
חנים, לפיכך, לא זכית להתקיים לך בנים חכמי לב (רש"י
לאיוב שם), ובסנהדרין צב, א אמרו: "כל פרנס שמנהיג את
הציבור בנחת, זוכה ומנהיגם לעולם הבא". והשווה הלכות
תשובה פרק ג, הלכה י"ג.

ב. וכן אסור לו לנהג בהן קלות ראש, אף על פי
שהן עמי הארץ⁵. ולא יפסיע⁶ על ראשי עם הקדש⁷.
אף על פי שהן הדיוטות ושפלים - בני אברהם
יצחק ויעקב הם, וצבאות השם שהוציא מארץ
מצרים בכת גדול ויגיד חזקה. וסובל טרח הצבור
ומשאן. כמשה רבנו, שנאמר בו: באשר ישא האמן
את הניק⁸. והרי הוא אומר: ואצנה את שפטיכם. זו
אזהרה לדנין, שיסביל את הצבור באשר ישא האומן
את היונק. צא ולמד ממשה, רבן של כל הנביאים.
פיון ששלחו הקדוש ברוך הוא במצרים, ונאמר:
וצום אל בני ישראל. אמרו מפי הקבלה¹⁰, שאמר
להם למשה ולאהרן: על מנת שיהיו מקללים אתכם
וסוקלין אתכם באבנים.

(5) שאינם בני תורה, וחכמינו אמרו (נדרים פא, א) "מפני
מה אין מצויים תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים
מבניהם... משום שקורים לאנשים חמורים" (=מבזים אותם
מפני תורה שבהם, רש"י). (6) בכתב יד תימן: ולא יפסע.
(7) סנהדרין ז, ב. כשהיה המתורגמן דורש היו הציבור
יושבים לארץ, והמפסיע ביניהם לילך ולישב במקומו, נראה
כמפסיע על ראשם (רש"י). (8) שם ח, א. (9) בכתב יד
תימן: הקדוש-ברוך הוא להם במצרים נאמר וכו'.
(10) ספרי פרשת בהעלותך אות צא.

ג. פדרן שנצטוה הדני לנהג במצוה זו, כך נצטו
הצבור לנהג כבוד פדרן. שנאמר: ואצנה אתכם. זו
אזהרה לצבור שתהיה אימת הדני עליהם¹¹. ולא
יתבזה בפניהם, ולא ינהג קלות ראש בעצמו¹².

(11) סנהדרין שם. (12) כמבואר בסמוך הלכה ד.

ד. פיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור, אסור
בעשיית מלאכה בפני שלשה, כדי שלא יתבזה
בפניהם¹³. אם המלאכה פרבים אסורה עליו, קל
וחמר לאכל ולשתות¹⁴ ולהשתפר בפני רבים
ובכניסת עמי הארץ ובסעדת מרעות¹⁵. אזי להם
לאותן הדינים שנהגו בכך מעלבון תורת משה!
שכזו דיניה, והשפילה עד ארץ, והגיעה עד
עפר¹⁶, וגרמו רעה להן ולבני בניהם פעולם הנה
ולעולם הבא¹⁷.

י. כל אלו הדברים - לפי מה שיראה הדני שזה
ראוי לקח ושהשעה צריכה. ובכל יהיו מעשיו לשם
שמים⁶⁹. ואל יהיה כבוד הבריות קל בעיניו, שהרי
הוא דוחה את לא מעשה של דבריהם⁷⁰. וכל שכן
כבוד בני אברהם יצחק ויעקב⁷¹, המחזיקין בתורת
האמת, שיהיה זהיר שלא יהרס כבודם; אלא
להוסיף בכבוד המקום בלבד. שכל המבזה את
התורה⁷² - גופו מחלל על הבריות; והמכבד את
התורה - גופו מכבד על הבריות⁷³. ואין כבוד
התורה אלא לעשות על פי חקיה ומשפטיה⁷⁴.

(69) לגדור פרצות הדת, ולעשות סייג לתורה, וכן אמרו
(אבות פ"ב, מ"ב) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".
(70) של החכמים, שעליהם אמרה תורה (דברים יז, יא) "לא
תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (ברכות יט, ב) וכדברי רבינו
בה"ל אבל פ"ג ה"ד: "מיטמא (הכהן) בטומאה מדבריהם
לכבוד הבריות, כיצד? אבל שהלך בבית הפרס, הכל
הולכים אחריו שם לנחמו" וכו'. (71) כדברי רבי עקיבא,
במשנה בבא-קמא צ, ב. (72) העוסקים וההוגים בה.
(73) אבות פ"ד מ"ו, וכפירוש רבינו והרע"ב שם. (74) כמו
שאמרו (מדרש 'שמות רבה' פרשה ל אות כג) "שלא נתן
לכם הקב"ה את התורה, אלא על-מנת שתעשו את הדינים",
וכשהוא משתדל לעשות סייג לתורה ולדון את הפורצים
בה, הרי זה מכבד את התורה.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשפ"ב

פרק חמשה ועשרים

(1) האיסור לפרנס ומנהיג, לנהוג בשררה ובגסות על הציבור.
הכיבוד ההדדי בין הדיין והציבור. שאסור לפרנס ולדיין
להתבזות בפני הציבור. שלא לפגוע בכבודו של שליח בית
דין, המוזמן לבוא לבית-דין ולא בא, מה עונשו. זמנים
ידועים שאין קובעים בהם ימי דיון לבעלי דין.

א. אסור לאדם לנהג בשררה על הצבור ובגסות
הרוח², אלא פענה ויראה. וכל פרנס³ המטיל אימה
יתרה על הצבור שלא לשם שמים - נענש, ואינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) קידושין ע, א. שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה, שאין לו מי שיעשה מלאכתו (רש"י). ובירושלמי סנהדרין פרק ב, הלכה ו אמרו: כל דיין, שאין לו מי שישמשנו אסור לו לקבל מינוי דיין, וכן בשולחן ערוך חושן משפט ח, ד. 14) אפילו בסעודת מצוה. 15) שהיא סעודת הרשות, הרי זה קל וחומר בנו של קל וחומר (סמ"ע שם סעיף קטן כב). 16) על פי מליצת הכתוב בישעיה כה, יב. 17) פסחים מט, א "וגורים שם רע לו ולבניו עד סוף כל הדורות". והשווה הלכות דעות פרק ה, הלכה ב"ג, ובביאורנו שם אות יד בשם ה"זוהר".

ח. מי ששָׁלְחוּ לוֹ בֵּית דִּין לְבֹא, וְלֹא בָּא לְדִין - 18
מְנַדִּין אוֹתוֹ²⁷, וְכוֹתְבִין עָלָיו פְּתָחָא, וְנוֹתֵן שֹׁכֵר 19
הַסּוֹפֵר²⁸, וּבִעֵת שְׂיֻבּוֹא קוֹרְעִין הַפְּתָחָא²⁹. כְּתָבוּ לוֹ 20
פְּתָחָא מִפְּנֵי שְׁלֹא קָבַל הַדִּין, בֵּין שְׁאָמַר: הֲרִינִי 21
מִקָּבַל הַדִּין - קוֹרְעִין נְדוּיוֹ³⁰. קָבְעוּ לוֹ בֵּית דִּין זְמַן 22
שְׂיֻבּוֹא הַיּוֹם, וְלֹא בָּא כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם - כּוֹתְבִין עָלָיו 23
פְּתָחָא לְעֶרֶב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה 24
בְּמִדְיָנָה³¹, וּמָרַד וְלֹא בָּא; אָכֵל אִם הָיָה בַּפְּפָרִים³² 25
וְיֹצֵא וְנִכְנָס - קוֹבְעִים לוֹ זְמַן שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי³³. 26
וְאִם שָׁלַם יוֹם שְׁנֵי וְלֹא בָּא - אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו פְּתָחָא 27
עַד לְמָחָר³⁴. 28

27) מרחיקים אותו מן הציבור, אין כוללים אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה ואין יושבים עימו בארבע אמותיו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ד. 28) כשיבוא לבקש היתר נידויו, משלם שכר כתיבת הפתחא. 29) אבל לא כשיבטיח לבוא ועדיין לא בא. 30) אף על פי שעדיין לא קיימו בפועל, כי שמא אין לו כסף כעת, ומשתדל להשיג, אבל כשלא הופיע לפני בית הדין, הרי זו חציפות ואין מתרצים לו עד שיבוא ממש (בבא קמא קיג, א וברש"י). 31) בעיר. 32) שהם חוץ לעיר והרי הוא טרוד ואנוס. 33) שהם ימי ישיבה קבועים של הדיינים, ואם לא יבוא ביום שני, מזמנים אותו ליום חמישי, ואם לא יבוא, מזמנים אותו שוב ליום שני הבא (רש"י שם). והוא הדין אם הדיינים יושבים בקביעות בכל יום, שולחים לו שלוש הזמנות זו אחר זו בכל יום שהוא, וכמבואר בחושן משפט יא, א. 34) בבא קמא שם.

ט. אֵין קוֹבְעִין זְמַן³⁵ לֹא בִימֵי נִסָּן וְלֹא בִימֵי תִשְׁרִי, 29
מִפְּנֵי שֶׁהָעָם טְרוּדִין בְּמוֹעֲדוֹת. וְלֹא בְּעֶרֶב שֶׁבֶת וְלֹא 30
בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב. אָכֵל קוֹבְעִין בְּנִסָּן שְׂיֻבּוֹא אַחֵר נִסָּן, 31
וּבְתִשְׁרִי שְׂיֻבּוֹא אַחֵר תִּשְׁרִי. אָכֵל לֹא קוֹבְעִין בְּעֶרֶב 32
שֶׁבֶת שְׂיֻבּוֹא אַחֵר שֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּל טְרוּדִין בְּעֶרֶב 33
שֶׁבֶת³⁶. 34

35) לבוא לדין. 36) ויכול להתנצל ולומר: מפני טרדות שבת ויום-טוב שכחתי את דבר ההזמנה (בבא קמא שם).

י. מִי שֶׁהוּא בְּמִדְיָנָה, וְהֵלֵךְ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין וְלֹא 35
מָצָאוּ - אֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן עַד שְׂיֻבּוֹא אוֹתוֹ הַשְּׁלִיחַ 36
וְיֹאמְרוּ לוֹ. הִנֵּה בְּכַפֵּר חוּץ לְמִדְיָנָה, אִם דָּרָכּוֹ לְבֹא 37
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם - אוֹמַר הַשְּׁלִיחַ אֶפְלוּ לְאַחַד מִן 38
הַשִּׁכְנִים, אֶפְלוּ לְאַשָּׁה: אִם יָבוֹא פְּלוּנִי, הוֹדִיעִיהוּ 39
שְׁבִית דִּין קָבְעוּ לוֹ זְמַן שְׂיֻבּוֹא³⁷ לְבֵית דִּין. וְאִם לֹא 40
בָּא - מְנַדִּין אוֹתוֹ לְעֶרֶב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? 41
כְּשֶׁאֵין הַדֵּרֶף שֶׁדָּרְכּוֹ לֵילֵךְ בַּיּוֹם³⁸ עַל מְקוֹם בֵּית דִּין; 42
אָכֵל אִם דָּרָכּוֹ עֲלֵיהֶן - אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שְׂיֻדִּיעוֹ 43
הַשְּׁלִיחַ בְּעֶצְמוֹ; שָׁמָּה לֹא אָמְרוּ לוֹ הַשִּׁכְנִים, שֶׁהָיָה 44
הֵם אוֹמְרִין: דָּרְכּוֹ עַל פְּתַח בֵּית דִּין, וּכְבָּר הֵלֵךְ 45
אֲלֵיהֶם וּנְפִטְרוּ³⁹. וְכֵן אִם לֹא בָּא בְּמִדְיָנָה עַד לְמָחָר 46

ה. אֲסוּר לְנַהֵג קְלוֹת רֹאשׁ בְּשָׁלִיחַ בֵּית דִּין¹⁸. וְהָרִי 1
הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמָר בְּשָׁנִים לְעִנְיַן הַנְּדוּי. שְׁאֵם אָמַר: פְּלוּנִי 2
הִקְלַנִי¹⁹, אוֹ הִקְלָה הַדֵּין, אוֹ לֹא רָצָה לְבֹא לְדִין - 3
מְשַׁמְתִּין²⁰ אוֹתוֹ עַל פִּיו. אָכֵל אֵין כּוֹתְבִין פְּתָחָא²¹ 4
עָלָיו עַד שְׂיֻבּוֹא שְׁנֵים וְיַעֲדוּ עָלָיו שְׁנִמְנַע לְבֹא 5
לְבֵית דִּין²². 6

18) ההולך להזמין איש לדין. 19) ביזה אותי. 20) מנדים, וכמבואר לעיל פרק כ"ד, הלכה ז ובביאורנו שם. 21) שטר-שמתא. המודיע שפלוני נתנה על שלא רצה לבוא לדין. ומוסרים אותו בידי התובע, ראה בהלכות מלווה פרק כ"ב, הלכה ג. ונקרא פיתחא - שווה הפתח וההתחלה לסדר הפעולות שבית דין נוקט לגביית החוב מידי הלווה למלווה (הערוך). ויש מפרשים: לשון חרב שלופה, ככתוב (תהילים נה, כב) "והמה פתיחות". ורש"י שם מפרש: לשון קללה הוא בארמית, כמו פתיחה שבש"ס, שהוא "שטר שמתא". 22) בבא קמא קיב, ב, כי הואיל ויצטרך לשלם דמי סופר הדיינים, כשיתירו לו את נידויו, כמבואר בסמוך הלכה ח, אין אנו מוציאים ממון פחות משני עדים (שם).

ו. אֵין שְׁלִיחַ בֵּית דִּין חֵיב בְּאַמִּירַת דְּבָרִים²³ מִשּׁוֹם 7
לְשׁוֹן הָרָעָה²⁴. וְכָל הַמַּצְעֵר שְׁלִיחַ בֵּית דִּין - יֵשׁ לְבֵית 8
דִּין רְשׁוּת לְהַפְתּוֹ מִפֶּת מַרְדּוֹת²⁵. 9

23) דברי הגנאי של הנתבע לדין. 24) מועד קטן טז, א. שנאמר: "העיני האנשים ההם תנקר" ומניין ידע משה לכתוב את זה בספר, אם לא שהשליח סיפר לו (רש"י שם). 25) קידושין יב, ב. מכת מרדות - מפורשת לעיל פרק י"ח, הלכה ה.

ז. שְׁלִיחַ שְׁאָמַר: פְּלוּנִי שֶׁלַחֲנִי בְּשֵׁם אַחַד מִן 10
הַדִּינִים, וְלֹא רָצָה בְּעַל דִּין לְבֹא - אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו 11
פְּתָחָא שֶׁל שְׁמָתָא, עַד שְׂיֹאמַר מִשֵּׁם שְׁלִשְׁתָּן. בְּמָה 12
דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁהֵלֵךְ הַשְּׁלִיחַ בְּיוֹם שְׂאִינוּ יָדוּעַ 13
לִישִׁיבַת הַדִּינִים; אָכֵל בְּיוֹם הַיָּדוּעַ שֶׁהַדִּינִים יוֹשְׁבִים 14
בּוֹ לְדִין - הַפֶּל יוֹדְעִים שֶׁכָּל הַדִּינִים מְקַבְּצִין, וְאִף 15
עַל פִּי שֶׁבָּא הַשְּׁלִיחַ בְּשֵׁם אַחַד - בְּאֵלוֹ בָּא בְּשֵׁם 16
שְׁלִשְׁתָּן²⁶. 17

26) סנהדרין ח, א. ודווקא, שיהא שווה לשני הדיינים הנשארים, אבל לא שיהא הפחות שבכולם (ש"ך לחושן משפט יא, ג).

- 1 - אין סומכין על השכנים, שפא שפחו ולא אמרו
2 לו.
- 37 ובכתב יד תימן: שיבוא היום. (38 חזרה לביתו.
39 נמצא שלא קיבל בכלל את ההזמנה, וצריך השליח
להזמינו בעצמו (שם).
- 40 לא לתר, שהרי לא התחצף, אלא משתמט מלשלם.
41 והחרם חמור מהנידוי, שאינו שונה לאחרים ואין שונים
לו ואינו נשכר ואין נשכרים לו, כמבואר בהלכות תלמוד
תורה פרק ז, הלכה ה. ולדעת הרשב"א הובאה ברדב"ז כאן:
החרם - הוא מן התורה; ונידוי אינו אלא מדברי חכמים.
וראה תשובות הרשב"א תקצא וב"נודע ביהודה" מהדורא
תנינא יורה דעה קמו. ודווקא כאן, שהסירוב הוא בענייני
ממון - אזי מתרים בו תחילה, אבל כשהתחצף כלפי
הדיינים, או שאמר אני מקבל עלי הדין, מגדים אותו
לאלתר, כמבואר במועד קטן טז, א. ואם עמד שלושים יום
ולא ביקש להתירו מגדים אותו שנית, וכשישב שלושים יום
אחרים בנידוי - מחרימים אותו, כמבואר בהלכות תלמוד
תורה פרק ז, הלכה ו. נמצאת ההתראה שמתרים במסרב
לשלם, משמשת כנידוי של שלושים יום הראשונים, ואם
ישב אחריה שלושים יום בנידוי ולא יתבע להתירו,
מחרימים אותו (כסף משנה).
- פרק נעשה ועשירים
1) דיני מקלל נשיא, דיין, אביו, או אחד משאר ישראל.
חומר עוון מחרף תלמיד חכם, או המבזה את בית הדין.
האיסור להישפט בפני ערכאות של גויים.
- א. פל המקלל דין מדיני ישראל - עובר בלא
9 תעשה, שנאמר: אלהים לא תקלל². וכן אם קלל
10 הנשיא, אחד ראש סנהדרין גדולה או המלך³ - הרי
11 זה עובר בלא תעשה, שנאמר: ונשיא בעמך לא
12 תאר. ולא דין ונשיא בלבד, אלא פל המקלל אחד
13 מיישראל - לוקה, שנאמר: לא תקלל חרש. ולמה
14 נאמר חרש? שפאלו זה שהוא אינו שומע ולא
15 נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו⁴. ויראה לי,
16 שהמקלל את הקטן הנקלם - לוקה. (הרי הוא
17 בחרש).
- 2) אלהים זה, חול הוא (סנהדרין סו, א), ומכוון אל הדיין
המכונה בשם זה, ככתוב (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית
אל האלקים". (3) וב"ספר המצוות" ל"ת שטז, כותב רבינו:
"ושם זה כלומר: נשיא, מניחו הכתוב על המלך אשר בידו
השלטון, והוא אמרו: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד. כב).
והחכמים אומרים אותו בסתם על ראשי ישיבה של שבעים
זקנים בלבד... לפי שענין לאו זה להזהיר מקלל כל מי

שיש בידו שלטון, והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו
מעלה שלטונית או מעלה תורנית, והיא הישיבה". וכן אמרו
(בבא בתרא ד, א) "ולא יהא אלא נשיא, וכתוב ונשיא בעמך
לא תאר". (4) שבועות לו, א. (5) כמו שאמרו במכילתא
(שמות כא, יז) "לא תקלל חרש - דיבר הכתוב באומללים
שבאדם". וב"ספר המצוות" ל"ת שיז, כותב רבינו: "והיה
עולה על דעתנו שכוננת התורה, שאסרה קללת אדם
מישראל, היא: אם הוא שומע את זה, מחמת הבושה והצער
המגיעים לו, אבל קללת החרש כיון שאינו שומע... אין
חטא בדבר - לפיכך השמיענו שאסור... לפי שאין התורה
מביטה על מצב המתחרף בלבד, אלא הביטה גם על מצב
המתחרף, שהזהיר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה
לכעוס". ומקור הדברים ב"פסיקתא" הובאה בכסף-משנה:
"ולא תקלל חרש - מרבה אני אפילו בר ישראל שאינו
שומעך, ק"ו לפניו". וצ"ל: ק"ו לפקח (באר אליהו להרב
קוק לחו"מ סי' כז, ס"ק ה), וראה בסמוך בביתורנו אות ו.
(6) כמו שאמרו (בבא קמא פו, ב) קטן יש לו בושת -
שכשמכלימים אותו הוא נכלם, ומכאן למד רבינו לענין
חיוב קללתו (כסף-משנה). וראוי להעיר, שב"טור" חו"מ
סימן כז מביא דברי רבינו בנוסח זה: שהמקלל את הישן
חייב מפני שהוא כחרש, והכסף-משנה סובר שזוהי הגירסא
הנכונה.

- 18 ב. המקלל את המת - פטור. הואיל ומקלל פל
19 אדם מיישראל⁸ - חייב, למה יחד לאו על דין ולא
20 על נשיא? לחיוב שמים. נמצאת למד: שהמקלל
21 אחד מיישראל, בין איש בין אשה, בין גדול בין קטן
22 - לוקה אחת; ואם קלל דין - לוקה שמים; ואם
23 קלל נשיא - לוקה שלש. וכן⁹ נשיא שקלל אביו -
24 חייב משום ארבעה שמות: שלשה של פל אדם,
25 ואחד משום האב¹⁰.

7) 'תורת כהנים' פ' קדושים: "לא תקלל חרש - אין לי אלא
חרש, מניין לרבות כל אדם? תלמוד-לומר: ונשיא בעמך
(=כל מי שבעמך) לא תאר, אם כן למה נאמר חרש? מה
חרש מיוחד שהוא בחיים (=שאינו חסר לו, אלא חוש
השמע בלבד), יצא המת שאינו בחיים". וכן אמרו (סנהדרין
פה, א) "ונשיא בעמך - במקוויים שבעמך" ולא מי שנגמר
דינו למיתה, שאין חייבים על קללתו, כמבואר בהל' ממרים
פ"ה, הי"ב. וראה שם ה"א. (8) למעט גויים, כמו ששנינו
במס' סופרים פ"ד, ה"ט: "גויים ומתים פטור", וכגירסת
הגר"א שם. (9) כך הוא הנוסח בכת"י התימנים. ובדפוסים
כתוב: וכן נשיא, וזוהי טעות גלויה וניכרת.
(10) ובמכילתא (שמות כב, כז) אמרו: "מכאן אמרו: יש
מדבר דבר אחד, וחייב עליו משום ארבעה דברים: משום
האב, ומשום דיין, ומשום נשיא, ומשום בעמך".

- 26 ג. המקלל עצמו - לוקה, כמו שקלל אחרים.
27 שנאמר: השמר לך ושמר נפשך¹¹. ואחד המקלל
28 עצמו או חברו או נשיא או דין - אינו לוקה עד
29 שיקלל בשם מן השמות, כגון יה ואלהים ושידי
30 ופיוצא כהן¹², או בכינוי מן הפנויים¹³, כגון חנון

ה. אף על פי שאינו לוקה, אם חרף תלמיד חכם -
מנדין אותו²¹. ואם רצו הדיינים להפכות מפת
מדרות²² - מפין. ועונשין אותו כפי מה שיראו²³,
שהרי בזה את הזקן²⁴. ואם חרף עם הארץ - עונשין
הדיינים בדבר כפי מה שהשעה צריכה לו²⁵ לפי
המחרף ולפי זה שנתחרף²⁶.

(21) קידושין ע, ב. (22) נוסף על הנידוי, או שרואים
שהנידוי קל בעיניו וההכאה קשה לו (סמ"ע שם כז, ט).
(23) קידושין שם. (24) זה שקנה חכמה. וראה ברכות יט,
א "בית-דין מנדים על כבוד הרב". והשווה ה' תלמוד
תורה פ"ו, ה"ב. (25) דעת רב שרירא גאון, הובאה
ברא"ש לב"ק פ"ח אות טו, בקשר למה שאמרו בגמרא שם
צא, א "ביישו בדברים - פטור מכלום" - שמנדים אותו עד
שיפסנו כראוי לפי כבודו, וכמו שאמרו בערכין טו, א
"נמצא האומר בפיו, חמור מן העושה מעשה". וראה ה'
חובל ומזיק פ"ג, ה"ה. (26) כמו שאמרו (ב"ק פג, ב) "
הכל לפי המבייש והמתבייש" - שאינו דומה מתבייש מן
הקטן, למתבייש מאדם גדול ומכובד, שזה שביישו זה הקל
- בשתו מרובה (הל' חובל פ"ג, ה"א).

ו. אף על פי שיש לו לדין או לשניא²⁷ למחל על
כבודו - אינו יכול למחל על קללתו. וכן שאר העם,
אף על פי שמחל המקלל - מלקין את המקלל;
שקבר חטא ונתחייב²⁸. אבל מי שנתחייב נדוי מפני
שהפקיר²⁹ בבית דין, ורצו בית דין למחל על כבודו
ולא נדוהו - הרשות בידן³⁰. והוא שלא יהיה בדבר
הפסד בכבוד הבורא. כגון שהיה העם מבעטין
בדברי תורה ובדיינים, הואיל ופקרו³¹ העם בדבר -
צריכין לחזק ולענש כפי מה שיראה להם³².

(27) בנשיא תורה ידובר כאן, אבל נשיא שהוא מלך במובן
המדיני - אין כבודו מחול (קידושין לב, ב). וראה הל'
מלכים פ"ב, ה"ג. (28) כיון שהתורה חייבתו מלקות, חטא
למקום, ואין מחילת זה מועילה לו (כסף-משנה). וב"אור
שמח" מסביר, שאין זה עדיף ממקלל עצמו שלוקה כלעיל
ה"ג. ובוודאי המקלל עצמו מחל על כבודו כלפי עצמו. ומה
גם לפי המבואר לעיל אות ד שהחטא הוא מצד המחרף,
שלא ירגיל את נפשו לנקמה וכעס, ובמובן זה אין מחילת
המקולל מצילתו. (29) התחצף. (30) שאפילו נשיא
שמחל על כבודו - כבודו מחול (קידושין לב, ב). ומצינו
ברבי יהושע בן לוי ששלח לקרוא לאדם אחד שלש פעמים
- ולא בא, שלח לו: אלמלא אני שלא החרמתי אדם מימי
הייתי מחרימן, שעל עשרים וארבעה דברים מנדים - וזה
אחד מהם (ירושלמי מו"ק פ"ג, ה"א). והשווה ה' תלמוד
תורה פ"ז, ה"ג: "אע"פ שיש רשות לחכם לנדות לכבודו,
אינו שבח לתלמיד להנהיג עצמו בדבר זה... וחכמים גדולים
היו מתבחים... שמעולם לא נידו אדם... וזו היא דרכם של
תלמידי חכמים שראוי לילך בה". (31) כפרו ופרקו העול.
(32) וכן אם ביזו תלמיד-חכם או חרפוהו בפרהסיא "אסור
לו למחול על כבודו, ואם מחל נענש, שזה בזיון תורה".
וראה בבאורנו שם.

1 וְקָנָא וְכִיּוּצָא בְּהוּ¹⁴. הוֹאִיל וְהוּא חֵיב אִם קָלַל בְּכָל
2 הַכְּנוּיִים, כִּן אִם קָלַל בְּכָל לְשׁוֹן - חֵיב; שֶׁהַשְּׁמוֹת
3 שְׁקוּדָאִין בְּהֵן הַגּוֹיִם לְהַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא - הָרִי הֵן
4 בְּכָל הַכְּנוּיִים¹⁵. וְאִרּוּר - בּוֹ שְׁבוּעָה, בּוֹ קָלְלָהּ, בּוֹ
5 נִדְוִי¹⁶.

(11) שבועות לו, א, "וכל מקום שנאמר: השמר, פן ואל -
אינו אלא לא-תעשה" (שם). (12) והם מנויים בהל' יסודי
התורה פ"ו, ה"ב. (13) תארי כבוד שמכנים בהם את שם
ה'. (14) כגון רחום, ארך אפים ורב חסד (שבועות לה, א)
"בכולם עובר בלא-תעשה", והשווה ה' שבועות פ"ב,
ה"ב. ולדעת הראב"ד אינו לוקה כשמקלל בכינוי מן
הכינויים עד שיקלל בשם מן השמות שאינם נמחקים, והוא
סובר שכן הוא בירושלמי, וכוונתו לירושלמי שבועות פ"ד,
ה"י: "קללם בכינוי, רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרם"
(פרי חדש). אבל יש לדחות שזה מדובר במקלל אביו ואמו
ולענין מיתה, כמבואר במשנה, שם לה, א. אבל המקלל את
חבירו, שהוא בלאו, לוקה גם בכינוי, כמפורש במשנה שם,
וכמבואר שם בגמרא (לו, א) "אמר רבי ינאי ודברי הכל",
שגם החכמים מודים לרבי מאיר בזה. (15) השווה ה'
שבועות פ"ב, ה"ה ובבאורנו שם. והגר"א לחו"מ כז, ב
מביא ראייה לזה מדברי הש"ס (סנהדרין ס, א) בקשר לפסוק
(שופטים ג, כ) "ויאמר אהוד, דבר אליקם לי אליך ויקם
מעל הכסא" - ומה עגלון מלך מואב שהוא גוי ולא ידע
אלא בכינוי - עמד, ישראל ושם המפורש על-אחת-כמה -
וכמה (=שצריך לקום עם הזכרתו), הרי שהשמות שקוראים
הגויים נקראים כינוי. (16) כל הלשונות הללו הוא משמש:
אם חכם נידהו בלשון ארור צריכים לפרוש ממנו; אם
השביעו חבירו ב"ארור" וקיבלו עליו - הרי זו שבועה, וכן
המקלל את חבירו בלשון: ארור הוא לה', קללה היא וחייב
המקלל (שבועות לו, א וברש"י). והשווה ה' תלמוד תורה
פ"ז, ה"ג.

6 ד. אִינוּ לֹקֵה עַד שְׁתִּירָו בּוֹ בְּפִי עֲדִים, כְּשֶׁאֵר קַל
7 חֲבִי לְאֹנִי¹⁷. אֲבָל אִם לֹא הִיָּתָה שָׁם הַתְּרָאָה¹⁸; או
8 שְׁקָלַל בְּלֹא שֵׁם וּבְלֹא כְּנוֹי, כְּגוֹן שְׁאָמַר: אֲרֹר
9 פְּלוֹנִי; או שְׁהִיָּתָה הַקָּלְלָה בָּאָה מִכָּלל הַדְּבָרִים, כְּגוֹן
10 שְׁאָמַר: אֵל יְהִי פְּלוֹנִי בְּרוּף לִי, או אֵל יִכְרְכְּהוּ
11 אֵל¹⁹, וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים אֲלוֹ - אִינוּ לֹקֵה²⁰.

(17) ראה לעיל פט"ו, ה"ד. וכבר ביארנו לעיל פ"ח ה"ב,
למה לוקה המקלל את חבירו, למרות שהוא לאו שאין בו
מעשה. (18) רבינו משיענו, שלא נאמר הואיל ודרך
המקלל לקלל מתוך ריתחא וכעס, לא יצטרך התראה
(כסף-משנה). (19) שמשמעו: יהיה מקולל, שכשהקב"ה
מסתיר פניו ממנו מלברכו, הרי הוא מקולל ממילא (סמ"ע
לחו"מ כז, ז). (20) משנה בשבועות לה, א וכדעת
החכמים, שאין אומרים בזה: "מכלל לאו אתה שומע ה'",
וכהסבר הרמב"ן הובא בר"ן שם, שהתורה כתבה (ויקרא ה,
א) "ושמעא קול אלה" - אינו חייב (=בשבועת העדות) עד
שישמע קול אלה עצמה, ולא ששמעה ברכה הנשמעת
מתוכה קללה. וכן לענין מקלל חבירו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ט ניסן - ספר שופטים - הלכות עדות קלג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התובע ולרעת הנתבע. (3) כגון שיודע ששטר זה הוא פרוע, ומעיד לטובת הלווה ומזכחו מלשלם. ודקדק רבינו לכתוב: "את חבריו" למעט גוי, שאינו חייב להעיד לו (סמ"ע לחו"מ סי' כח, ס"ק ב). (4) אבל אם לא תבעו הבעל-דין, אינו חייב להעיד מעצמו, שנאמר: אם לוא יגיד וגו' לו - בוא"ו, קרא בו: לו לא יגיד, ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד - פטור (שבועות לה, א). (5) אבל בדיני נפשות אפילו לא תבעוהו חייב להעיד, כדי להנמק מהרוצח, וכדברי הרא"ש (מכות פ"א, אות יא), שכל הרואה דבר ערוה חייב להעיד, לקיים מה שנאמר: ובערת הרע מקרבך (כספ-משנה). (6) זה מוסב על תחילת ההלכה, לומר שמכאן אתה שומע שמצוה להעיד, שהרי אם לא יגיד ישא עון. ושיעור הכתוב כך הוא: או ראה או ידע - יגיד, ואם לא יגיד - ונשא עונו (רדב"ז). ומדברי רבינו משמע, שאפילו עד אחד חייב להעיד, שאע"פ שאין עד אחד מחייבו ממון - מחייבו שבועה, ואולי לא ירצה הנתבע להשבע וישלם, נמצא מרויח התובע בעדותו, אבל אם אינו יכול לחייבו גם שבועה, פטור מלהעיד (חו"מ סי' כח סעיף א), וראה בסמוך ה"ב בבאורנו אות יג, והשווה לקמן פי"ז, ה"ז "עד אחד שכבש עדותו - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים" (ע"פ בבא-קמא נו, א).

ב. הִיָּה הָעֵד חָכֵם גָּדוֹל, וְהָיָה בְּבִית דִּין²⁶ פְּחוּת מִמֶּנּוּ
בְּחֻקָּה, הוֹאִיל וְאֵין כְּבוֹדוֹ שְׂלֵף לְפָנֵיהֶם - עֲשֵׂה²⁷
שֶׁל כְּבוֹד תּוֹרָה²⁸ עֲדִיף²⁹, וְיֵשׁ לוֹ לְהַמְנִיעַ³⁰. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵדוֹת מִמּוֹן; אֲכָל בְּעֵדוֹת³¹
שֶׁמִּפְרִישׁ בָּהֶן מִן הָאִסוּר³², וְכֵן בְּעֵדוֹת נִפְשׁוֹת³³ אוֹ
מִפְּוֹת³⁴ - הוֹלֵךְ וּמַעֲד. שְׁנֵאֲמַר: אֵין חֻקָּה וְאֵין
תְּבוּנָה לְגַדֵּל יֵי. כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם - אֵין
חוֹלְקִין בְּכוֹד לְרַב³⁵.

(7) בכת"י התימנים: והיה בית-דין. (8) שנצטוינו לכבד את החכמים, ככתוב: "והדרת פני זקן" וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א. (9) שבועות ל, ב. (10) אינו חייב לילך, אבל בית-דין שולח אליו שלשה אנשים ומעיד בפניהם (חו"מ סי' כח סעיף ה, ובסמ"ע שם). (11) כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה להנשא, ועד זה יודע שבעלה חי. (12) שיודע להעיד זכות על הנידון, ובעדותו יצילנו מעונש מות. וכן להיפך, אם בעדותו יבררו את האמת ויחייבוהו מיתה, חייב להעיד, כדי לקיים: ובערת הרע מקרבך, ואם לא יעיד - הרי זה כאילו הרג את הנרצח, כיון שיודע לנקום את נקמתו ואינו נוקם (כספ-משנה). (13) אם דנים את הנידון על עבירה שיש בה עונש מלקות, אם יודע לו זכות לפטור, יעיד משום פגמו של לוקה, שהתורה קוראתו: רשע. וכן שמה תארע לו תקלה ע"י ההכאה והרי זו כדיני נפשות, ואם יודע לו חובה - מצוה להעיד, משום: ובערת הרע מקרבך (משנה-למלך). (14) לגדול (שבועות ל, ב). ובכת"י התימנים: "אין משגיחים על כבוד הרב". והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ג. ועד אחד לא יעיד אלא כשרוצה להפריש מן האיסור שעדיין לא נעשה, אבל אם כבר נעשה האיסור, לא יעיד - שאינו אלא כמוציא שם רע על חבריו, שהרי עדותו של אחד אינה מתקבלת בבית-דין, ואין זו אלא

ז. כָּל הַדֵּין בְּדִינֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים³⁴ וּבַעֲרָפָאוֹת³⁵
שְׁלֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ דִּינֵיהֶם בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל - הָרִי
זֶה רָשָׁע, וְכֹאֲלוֹ חָרָף וְגִדָף וְהָרִים יָד בְּתוֹרַת מֹשֶׁה
רַבֵּנוּ. שְׁנֵאֲמַר: וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹעַ
לְפָנֵיהֶם. לְפָנֵיהֶם - וְלֹא לְפָנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים³⁵;
לְפָנֵיהֶם - וְלֹא לְפָנֵי הִדְיוּטוֹת³⁶. הֵיכָּה יָד הָעוֹבְדֵי
כּוֹכְבִּים תִּקְיָפָה, וּבַעַל דֵּינוֹ אֵלֶם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא
מִמֶּנּוּ בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל - יִתְבַּעֲנוּ לְדִינֵי יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה.
אִם לֹא רָצָה לְכוּא - נוֹטֵל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין, וּמַצִּיל
בְּדִינֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים מִיָּד בַּעַל דֵּינוֹ³⁷.

(33) בכתב-יד התימנים: בדיני גוים. (34) מקום מושב משפטיהם. (35) מדרש תנחומא פ' משפטים אות ג: "שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני גוים, כפר בהקב"ה תחילה ואחרי-כן כפר בתורה, שנאמר: כי לא כצורנו צורם ואוביינו פלילים" - כשאווינו פלילים, זוהי עדות לעילוי יראתם (רש"י לשמות שם). (36) שאינם מומחים (גיטין פח, ב). ובשו"ע חו"מ סי' כו סע' א "ויש ביד בית-דין לנדותו ולהחרימו עד שיסלק יד עכו"ם מעל חבריו". (37) שלא לתת יד לבעלי זרוע שאינם מצייתים לדינו (רדב"ז). ומקור הדברים בתשובת רב פלטי גאון, הובאה ברא"ש לב"ק פ"ח אות יז, בקשר למה שאמרו (שם צב, ב): קראת חברך ולא ענך, דחה קיר גדול והשלך עליו - "מכאן לראובן שיש לו תביעה על שמעון ומסרב לבוא עמו לדין, שרשאי להביאו לערכאות של נכרים, כדי להוציא את שלו מתחת ידו", וכן בהגהות מיימוניות.

בְּרִיף בַּחֲמָא דְּסִיעֵן

הלכות עדות

יֵשׁ בְּכָלֵל שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת: שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמִשׁ
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: א) לְהַעֲדִיר לְבִית
דִּין לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדוֹת. ב) לְדַרֵּשׁ וְלַחְקֹר הָעֵדִים.
ג) שְׁלֹא יוֹרֶה הָעֵד בְּדִין זֶה שֶׁהָעֵד עָלָיו בְּדִינֵי
נִפְשׁוֹת. ד) שְׁלֹא יָקוּם דָּבָר בְּעַד אֶחָד. ה) שְׁלֹא
יַעֲדִיד בַּעַל עֲבָרָה. ו) שְׁלֹא יַעֲדִיד קְרוֹב. ז) שְׁלֹא
לְהַעֲדִיר בְּשֻׁקָּר. ח) לַעֲשׂוֹת לְעַד זֶמֶן פְּאֶשֶׁר זָמַם.
וּבִבְאוֹר מִצְוֹת אֵלֶּה בִּפְרָקִים אֵלֶּי:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) מתבארת בו המצוה, על היודע עדות לחבירו שיבוא לפני בית-דין ויעיד. האישים הפטורים מלהעיד, משום כבודם. חקירת העדים ובדיקתם בשאלות שונות.

א. הָעֵד מִצְוָה לְהַעֲדִיר בְּבִית דִּין בְּכָל עֵדוֹת שְׂיֻדָּע.
בֵּין בְּעֵדוֹת שִׁיחִיב בָּהֶן אֶת חֲבֵרוֹ², בֵּין בְּעֵדוֹת שִׁיזְכִּיחַ
בָּהֶן³. וְהוּא שִׁיתְבַּעֲנוּ לְהַעֲדִיר⁴ בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת⁵.
שְׁנֵאֲמַר: וְהוּא עֵד אוֹ רֹאֶה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׁא
עוֹנוֹ⁶.

(2) לשלם לתובע כפי תביעתו, נמצא שהוא מעיד לטובת

לכם. ומפני מה אמרו (חכמים) דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין.

ואף "שנצטוינו לחתוך את הדין על-פי שני עדים כשרים", והגם שיתכן שהעידו שקר - הואיל וכשרים הם אצלנו מעמידין אותן על כשרותן, ואעפ"כ מצוה לחקור את העדים ולהרבות בשאלתן, כי אף שהתורה מצד עצמה כפי שהיא מצד 'גדרי הנותן' קובעת ש"על-פי שני עדים יקום דבר" יש בה גם מ'גדרי המקבל', שמצדם יתכן שיש דופי בעדותן, ולכן אמרה תורה ש"אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות, בדרישה וחקירה".

באו חכמים והתחשבו עוד יותר בגדרי העולם והמקבל, ומצד החשש שלא תנעול דלת בפני לוויין, עקרו דין תורה שחייב חקירה ודרישה בדיני ממונות.

זהו גם תוכנה הכללי של מסכת יבמות, שמצד דין תורה "מצות יבום קודמת למצות חליצה", אבל חכמים שהתחשבו בגדרי העולם - באו ותיקנו ש"עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה" ולדעת אבא שאול "הכונס את יבמתו לשם נוי ולשם אישות ולשום דבר אחר - כאילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר" - "אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום".

(מתוך ההדו"ק למסכתות בני"ן, טה"ש תנש"א ח"ב ע' 848).

(18) לבדקם, אם עדותם מכוונת. (19) שבע חקירות המנויות להלן. (20) מעבירים. (21) ימנעו עצמם מלהעיד מחמת ריבוי השאלות ועומק החקירה. סנהדרין לב, ב: "מסיעים את העדים ממקום למקום" - ומפרש רבינו: מענין לענין. (22) על מה שכבר הספיקו להעיד לפני גמר החקירה. (23) פגם וספק. (24) שלא יאמרו: שמא כך וכך היא מעשה, או אם הדבר היה כך היה פלוני זכאי, ומתוך דבריהם לומדים העדים לשקר (אבות פ"א, מ"ט): "הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדברין" וכו'. (25) שמיטה, של יובל. (26) סנהדרין מ, א, שכל שבע חקירות אלו, מביאות העדים לידי הזמה, שיבואו עדים אחרים ויאמרו: והלא עמנו הייתם באותו יום במקום פלוני. ולפיכך שואלים אותם באיזו שעה? כי שמא אין עדים להזימם לכל היום, ויש עדים להזימם לאותה שעה (רש"י שם). וכן אמרה תורה (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת ושאלת היטב" - הרי שלש חקירות: "והוגד לך ושמעת ודרשת היטב" (שם יז, ד) - הרי שתיים אחרות: "ודרשו השופטים היטב" (שם יט, יח) - הרי שתיים נוספות, נמצאו שבע חקירות הן (גמרא שם). (27) שם עמ' ב, והכל כדי להטריחם ולהכביד עליהם, אולי ישתקו או יחזרו בהם, כלעיל אות כ (רש"י, שם). (28) בכל עדות שהיא. (29) לאליל פעור או מרקוליס (ובמשנה, שם: את מי עבד). (30) בזביחה או בהשתחוואה. שאלו החקירות שייכות לגוף המעשה, בעוד ששבע חקירות הקודמות הן חקירות חיצוניות ואינן בגוף המעשה. (31) ביחיד, או בשנים בשותפות, נתכוון לאותה מלאכה, או נתכוון לעשות מלאכה זו ונעשתה לו אחרת (ראה הל' שבת פ"א, ה"ח, טו).

הוצאת שם רע (הגהות מיימוניות לקמן פ"ה, ה"א). וכן בחו"מ סי' כח, סעיף א.

1 ג. כהן גדול - אינו חייב להעיד¹⁵. אלא עדות שהיא
2 למלך ישראל בלבד¹⁶ - הולך לבית דין הגדול
3 ומעיד בה. אבל בשאר העדיות - פטור¹⁷.

(15) שזולזל הוא לו לבוא להעיד לבעל-דין (סנהדרין יח, ב וברש"י). (16) שם, כרב יוסף. וכל זה מצד הדין, אבל ממעשה שאירע בימי שמעון בן שטח, שגזרו חכמים לא לדון את מלכי ישראל, שאינם נכנעים לדברי תורה, כמבואר לעיל בהל' סנהדרין פ"ב, ה"ה ובביאורנו שם - אינו מעיד אלא למלכי בית דוד בלבד, שכשרים הם ודנים אותם, כמבואר שם יט, א (כסף-משנה להל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). וראה לקמן הל' מלכים פ"ג, ה"ז. (17) שאין זה כבוד לילך ולהעיד (הל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). ומובן, שבעדות להפריש בה מן האיסור, גם כהן גדול מעיד, כמבואר לעיל ה"ב, ש"אין חולקים כבוד לרב" (לחם-משנה, וכן ב'תוספות' לסנהדרין יח, ב, דיבור-המתחיל: מעיד), וראה הל' שגגות פ"י, ה"ז: "המלך וכהן משיח מביאים קרבנם על שבעת העדות".

4 ד. מצות עשה לדרש את העדים¹⁸ ולחקרן¹⁹
5 ולהרבות בשאלתן. ומדקדקין עליהן, ומסיעין²⁰
6 אותן מענין לענין בעת השאלה, כדי שישתקו²¹ או
7 יחזרו בהן²² אם יש בעדותן דפיס²³. שנאמר: ודרשת
8 וחקרת ושאלת היטב. וצריכין הדגנים להזהר בעת
9 חקירת העדים²⁴, שפא מתוכה ילמדו לשקר. ובשבע
10 חקירות בודקין אותם: באי זה שבוע? באי זה
11 שנה? באי זה חדש? בכמה בחדש? באי זה יום
12 מימי השבת? ובכמה שעות ביום? ובאי זה
13 מקום²⁶? אפלו אמר: היום הרגו, או אמש הרגו -
14 שואלין להן: באי זה שבוע? באי זה שנה? באי זה
15 חדש? בכמה בחדש? באי זה יום? באי זה שעה?²⁷
16 ומפלל החקירות, יתר על השבע השוות כולל²⁸:
17 שאם העידו עליו שעבד עבודה זרה - שואלין להן:
18 את מה עבד? ²⁹ ובאי זה עבודה עבד? ³⁰ העידו
19 שחלל את השבת - שואלין אותן: אי זו מלאכה
20 עשה? והיאף עשה? ³¹ העידו שאכל ביום הכפורים
21 - שואלין אותן: אי זה מאכל אכל? וכמה אכל?³²
22 העידו שהרג את הנפש - שואלין אותן: במה
23 הרגו?³³ וכן כל פייצא בזה - הרי הוא מפלל
24 החקירות³⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה לדרוש את העדים..... אם יש בעדותן דופי".

עניין זה הובא בסיום מסכת יבמות, כי יש בו תוכן זהה לכללות ויסוד המוסכת.

בסיום המסכת נאמר: "דבר תורה, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר: משפט אחד יהיה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' כ"ג ניסן – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ודאי שהן מעכבות, שבלעדן אין העדות ראויה להתקיים (לחם-משנה).

- ו. ועוד מרביץ לבדק העדים בדברים שאינן עקר
- בעדות ואינה תלויה בהם. והם הנקראים בדיקות⁴¹.
- וכל המרבה בבדיקות - הרי זה משבח. כיצד הן
- הבדיקות? הרי שהעידו עליו שהרג, ונחקרו בשבע
- חקירות שמנינו, שהן בכונת הזמן וכונת המקום,
- ונדרשו בכונת המעשה, וכוננו המעשה⁴² וכוננו הפלי
- שהרגו בו⁴³, בודקין אותן עוד ואומרים להן: מה
- היה לבוש הנהרג או ההורג, בגדים לבנים או
- שחורים? עפר הארץ שנהרג עליה - לבן או אדם?
- אלו וכיוצא בהן הם הבדיקות. מעשה שאמר
- העדים: הרגו במקום פלוני תחת התאנה⁴⁴. ובדקו
- העדים ואמר: תאנים שלה שחרות היו או
- לבנות? עקצין⁴⁵ של אותם התאנים ארכות היו או
- קצרות? וכל המרבה בבדיקות וכיוצא בהן - הרי
- זה משבח⁴⁶.

(41) סנהדרין מ, א. וחילוק בין שנינו בין חקירות ודרישות לבדיקות, כמבואר בסמוך פ"ב, ה"א. (42) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. (43) ראה לעיל ה"ד ובביאורנו אות לא. (44) עץ התאנה. (45) עוקץ - זנב הפרי במקום חיבורו לאילן. (46) סנהדרין שם.

(32) כשיעור החיוב, או פחות ממנו (ראה הל' שביתת עשור פ"ב, ה"א-ה). (33) בסיף או ברומח. (34) כדן החקירות, אבל שמן הנכון הוא: "דרישות", כמבואר בסמוך ה"ה. והשווה לקמן פ"ג ה"ג: "שהרי הכחישו בדרישה".

- ה. החקירות והדרישות הן הדברים שהן עקר
- העדות³⁵, ובהן יתחייב³⁶ או יפטר. והן פונת המעשה
- שעשה³⁷, וכונן הזמן וכונן המקום³⁸, שבהן יזמו³⁹
- העדים או לא יזמו; שאין אנו יכולים להזם העדים
- עד שיכוננו הזמן והמקום⁴⁰.

(35) בניגוד לבדיקות, שאינן בגוף העדות, וכפי שיתבאר בסמוך ה"ו. (36) הנידון. (37) מה עשה ואיך עשה. (38) מתי עשה, ואיפה מקום המעשה. (39) יוכחשו, ע"י שיבואו עדים אחרים להזימם. (40) ואז ישמעו אחרים ויבואו להזים, לומר: והלא באותו מקום ובאותו יום עמנו הייתם. וכלל הוא: "כל עדות שאי-אפשר יכול להזימה - לא שמה עדות" (סנהדרין מא, א), הואיל ואי-אפשר לקיים בה: ודרשת וחקרת ודרשו השופטים והנה עד שקר העד (רש"י שם). וראה ברש"י לפסחים יב, א ד"ה: דהויא ליה, שהתורה אמרה: ודרשו השופטים והנה עד שקר העד... ועשיתם לו כאשר זמם וגו' - עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה - היא עדות, ואם לא - לא. ובנוגע לדרישות, שהן כוונת המעשה, אע"פ שאין בהן משום הזמה - בכל זאת הואיל והן נוגעות בגוף המעשה שהוא עיקר העדות,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ג כ"ט ניסן ה'תשפ"ב

- (2) של אדם (כלים פ"א מ"א). (3) שם. (4) שם.
- (5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. (6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא.
- (7) האדם שיצאה ממנו. (8) זבים פ"ה מ"א. (9) נדה שם, מימרא של רבי חנילאי. למדו זה מנוגע בשרץ.
- (10) משנה, שם מ, א. (11) שם. (12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים", להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכתב חנילאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). (13) מפני שמטמאה בכל שהיא. (14) הכנים קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו")

יום א' כ"ג ניסן ה'תשפ"ב

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק חמישי

(1) יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי היא מטמאה וכל דיניה.

- א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם
- וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה
- במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת
- מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרואה אותה
- בבשרו⁷ - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה
- שעורה? לנוגע - בכעדה⁹, ולרואה - בכל
- שהוא¹⁰. ואין הרואה טמא עד שתצא ממנו¹¹ ויחתם
- ממנו פי אמה¹², שנאמר: אשר תצא ממנו שכבת
- זרע. לפיכך¹³, אפלו ראה בקיסם¹⁴, הואיל והגיעה
- לפי אמה - נטמא. ואחד הרואה מתמת בשרו¹⁵ או
- הרואה באנס¹⁶ - טמא.

קלו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' כ"ג ניסן – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף-משנה).

- 23 ז. בעל קרי שטבל³² ולא הטיל מים קדם שיתבטל -
- 24 לשטיטל מים³³ טמא, מפני צחצוחי שכבת זרע
- 25 שאינו יוצאין אלא לשטיטל מים. במה דברים
- 26 אמורים?³⁴ בחולה או בזקן; אבל ילד³⁵ פריא -
- 27 טהור, מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקה פחץ
- 28 והיא בלה ננתקת מן האמה³⁶. עד במה³⁷ הוא ילד?
- 29 כל זמן שהוא עומד על רגלו אחת ונועל או חולץ
- 30 מנועלו. ואם אינו יכול לעשות בן מפני חלי³⁸ - הרי
- 31 זה חולה לענין זה.

(32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם. (35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב. (38) חולשתו.

- 32 ח. וכל אשה³⁹ ששמש מטה יורה וטבלה קדם
- 33 שתקנח עצמה יפה יפה - הרי היא בטמאתה⁴⁰.

(39) מס' מקוואות, שם. (40) שאי אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

- 34 ט. אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטון -
- 35 שניהן טמאים, ושניהן ראשון לטמא דין תורה⁴¹.
- 36 ואין האשה טמאה משום נוגעת⁴² בשכבת זרע,
- 37 שנגיעת בית הסתרים⁴³ אינה נגיעה, אלא המשמשת
- 38 הרי היא כרואה קרי⁴⁴. והוא שתהיה בת שלש שנים
- 39 ויום אחד, שנאמר: [ואשה⁴⁵ אשר ישכב איש
- 40 אתה]. היתה קטנה מבת שלש שנים - אינה
- 41 מתטמאה בשכיבה⁴⁶, אבל מתטמאה בנגיעת שכבת
- 42 זרע אם נגעה⁴⁷ בבשרה מבחוץ. [לפיכך, הנועל
- 43 גדולה שלא פדרפה - טהורה⁴⁸; שלא טמא אותה
- 44 הפתוב בטמאת בית הסתרים אלא פדרפה.

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא, ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת פ"א ה"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה. (44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד? תלמוד-לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע גדולה, והוא המיותר מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה. (48) יבמות לד, ב.

זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמתמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"ש. (15) מתוך קישוי אבר. (16) אכילה ושתיה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

- 1 ב. אין שכבת זרע¹⁷ של קטן מטמאה עד שיהיה בן
- 2 תשע שנים ויום אחד¹⁸.

(17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב). (18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

- 3 ג. שכבת זרע אדמה - טהורה¹⁹, עד שתהיה לבנה
- 4 ונקשכת²⁰.

(19) נדה לב, ב. (20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

- 5 ד. וכל שכבת זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה
- 6 - אינה מטמאה. לפיכך, אם ראה בלא קשוי ובלא
- 7 תאנה - אינה מטמאה משום שכבת זרע. נעקרה
- 8 בהרגשה, אף על פי שיעתה שלא בהרגשה -
- 9 טמא²².

(21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרוב סובר כך (כסף-משנה). (22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).

- 10 ה. המהרהר²³ בלילה וראה ששמש מטה בחלום
- 11 ועמד ומצא בשורו²⁴ חם, אף על פי שלא מצא
- 12 שכבת זרע - הרי זה טמא. בין שהרגיש ששמש
- 13 בחלום כבר ראה בהרגשה, ולפיכך מצא בשורו חם;
- 14 והיתה מעט ונתקנחה בבשרו או בכליו, ולפיכך לא
- 15 מצא לחלוחית. הרהר ולא מצא בשורו חם, או
- 16 שמצא בשורו חם ולא הרהר - טהור²⁵.

(23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם. (24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.

- 17 ו. המטיל מים²⁶ וראה מים חלוקין²⁷ או עכורים
- 18 בתחלה²⁸ - טהור; ראה אותם באמצע או בסוף -
- 19 הרי זה טמא²⁹. היו המים שהטיל כלם מתחלה ועד
- 20 סוף חלוקין או עכורים - הרי זה טהור. היו לבנים
- 21 ונקשכין³⁰ - טמא. והמטיל טפים עבות מתוך
- 22 האמה - טהור³¹.

(26) משחין (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' כ"ג ניסן – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

19 וְאֶחָד בַּשָּׁבֹת. אִם פָּלְטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טָמְאָה; 20 פָּלְטָה מִלֵּיל שְׁנֵי וְהָלְאָה - טְהוֹרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפָּרִשָׁה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע אָפְלוּ לְאַחַר כְּמָה עֲזוּת - הָרִי זֹ 21 טָמְאָה⁶⁰ כָּל זְמַן שֶׁהָיָא לָחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טָמְאָה⁶¹. 22

(59) שבת פו, א. (60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירשו רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. (61) נראה שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד. ונפקא-מינה, שמטמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

23 יד. שִׁכְבַּת זָרַע אֵינָה מִטְמָאָה אֲלָא פְּשָׁהִיא לָחָה⁶². 24 יִבְשָׁה פְּחָרִס - טְהוֹרָה. וְאִם יָכוּלָה לְשָׂרוֹת מַעַת לְעַת 25 בְּפוֹשְׁרִין וְלַחֲזוֹר לְכִמּוֹת שֶׁהִיתָה - הָרִי זֹ טָמְאָה.

(62) משנה, נדה נד, ב.

26 טו. כָּבֵר בְּאֶרְצוֹ בְּפֶרֶק זֶה, שֶׁהָרֹאֶה קָרִי וְהָאִשָּׁה 27 שֶׁשָּׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרַע וְהוֹגֵעַ בַּשָּׁכְבַּת זָרַע 28 טָמְאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן⁶³ הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ 29 עֲזוּת - הָרִי הִיא טָמְאָה מִן הַתּוֹרָה כְּרֹאֶה קָרִי. אֲבָל 30 שֶׁאֵר הָאֻמּוּרִין בְּפֶרֶק זֶה שֶׁהֵן טָמְאִים, כְּגוֹן מְהֻרָּהּ 31 וּמִטִּיל מִים - אֵינֶן טָמְאִין אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶם, וְלֹא גִזְרוּ 32 עֲלֵיהֶם טָמְאָה אֲלָא לְתוֹרָמָה, אֲבָל לְחֻלִּין - טְהוֹרִין⁶⁴.

(63) ברייתא, שם מא, ב. (64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.

33 טז. נִכְרִית⁶⁵ שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ 34 הַשְּׁלֹשׁ עֲזוּת, וְכֵן הַבְּהֵמָה⁶⁶ שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל 35 יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הָרִי אוֹתָהּ הַנִּפְלְטָה טָמְאָה⁶⁷. 36 פָּלְטָתוֹ⁶⁸ לְאַחַר זְמַן זֶה - הָרִי הִיא סָפֵק נִסְרָחָה אוֹ 37 עֲדִין לֹא נִסְרָחָה⁶⁹.

(65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. (66) שבת פו, ב. (67) רב פפא שואל שם, אם נפלטה אחר שלושה ימים מה דינה. ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שמטמאה. (68) הגויה או הבהמה. (69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקן. [רב פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטה שכבת זרע של ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצי לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם חם)" פירוש ודינן כדון ישראלית, "במעז בהמה מה היא?" ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ"אם תימצי לומר", יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]

38 יז. כָּבֵר בְּאֶרְצוֹ בְּהִלְכוֹת מִטְמָאִי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁷⁰, 39 שֶׁשָּׁכְבַת זָרַעוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים טְהוֹר מְכֻלּוּם. 40 לְפִיכָּה, בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל עוֹבֵד 41 כּוֹכָבִים, אָפְלוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֲזוּת - טְהוֹרָה⁷¹.

(70) פ"ב ה"י. (71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.

42 יח. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִרְגִישׁ⁷², וְנִתְגַּזֵּר וְיָרֵד וְטָבַל⁷³, 43 וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁהִרְגִישׁ בֵּה אַחֵר שֶׁטָבַל⁷⁴ 44 - הָרִי זֶה סָפֵק טָמְאָה⁷⁵.

1 י. הַפּוֹעֵל⁴⁹ אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַּת זָרַע - 2 טְהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהִעֲרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד 3 שִׁוְצִיא הָאִישׁ.

(49) 'תורת כהנים' שם ה"ה.

4 יא. הָאִשָּׁה⁵⁰ שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע⁵¹, אִם פָּלְטָה אוֹתָהּ 5 בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֲזוּת⁵² - הָרִי הִיא טָמְאָה כְּרֹאֶה קָרִי. 6 לְפִיכָּה סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד, אִם הִיתָה זָכָה⁵³, כְּאִישׁ 7 שֶׁרָאָה קָרִי⁵⁴. וּמִטְמָאָה בְּכָל שְׁהוּא⁵⁵. אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא 8 יֵצֵאת לַחוּץ אֲלָא נִעְקָרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים⁵⁶ - 9 נִטְמָאָה; שֶׁהָרִי שִׁכְבַּת זָרַע כְּדָמָה: מָה דָּמָה מִטְמָא 10 בְּפָנִים⁵⁷, אִף שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁתִּפְּלוֹט תִּטְמָא אוֹתָהּ בְּפָנִים.

(50) מס' מקוואות שם מ"ג. (51) שקיבלה מזכר. (52) עונה – יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש"]. (53) אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי (נדה מב, א). (54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי (ראה דיני זב וזבה בהל' איסורי ביאה פ"ו). (55) שם. (56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. (57) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

11 יב. שִׁכְבַּת זָרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עֲזוּת 12 מִטְמָאָה אַחֲרִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁטְמָאָה הָאִשָּׁה 13 שֶׁפָּלְטָה אוֹתָהּ. וְאִם פָּלְטָה אַחֵר שְׁלֹשׁ עֲזוּת - הָרִי 14 הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, וְכֵן שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁנִּפְלְטָה טְהוֹרָה, 15 שֶׁכָּבֵר נִפְסָדָה צוּרְתָהּ⁵⁸.

(58) ראה למעלה הערה נ.

16 יג. וְכִמְהָ⁵⁹ הִיא עוֹנָה? יוֹם אוֹ לֵילָה. וְאֵינֶן הָעוֹנָה 17 שֶׁנִּבְעֵלָה בָּהּ מִן הַמִּנְיָן. מִיָּצֵד? נִבְעֵלָה בְּלֵיל הַשָּׁבֹת 18 - שְׁלֹשׁ עֲזוּת שָׁלָה: יוֹם הַשָּׁבֹת, וְלֵיל אֶחָד בַּשָּׁבֹת,

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' כ"ד ניסן – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של חכמים היא על ה'גברא', היינו להרחיקו מהעבודה-זרה. ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו" המדבר בהיטהרות והסתלקות ה"גברא" מעבודה-זרה.

(על"פ י"ן מלכות" ספר טהרה סימן י"ט)

(2) במשנה עבודה זרה מז, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשמשים בהם לצרכי עבודת אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוארים בהלכות הבאות.

ב. עבודה זרה עצמה מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה במשא, פשרין, שנאמר: שקץ תשקצנו. ושעורה כזית. לא תהיה זו חמורה מן המות. אבל אם היתה הצורה פחותה מן הזית - טהורה.

(6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

ג. קצץ איבר ממנה, אפלו היה כמרדע - הרי זה טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאיברים, אלא הצורה בלבד פשהיא שלמה. שנאמר: תזרם כמו דוה - מה דוה אינה מטמאה לאיברים, אף עבודה זרה אינה מטמאה לאיברים. פקלי אבות הטמאות דנו בה¹², מפני שטמאתה מדבריהם. עשאונה פשרין שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו מטמא אלא בכזית¹³, וכנדה שאינה מטמאה לאיברים.

(9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא בכעדשה.

ד. נתפרקה¹⁴ עבודה זרה, אף על פי שהיה דיוט¹⁵ יכול להחזירה ויהי פל איבריה קיימים¹⁶ - אינה מטמאה¹⁷.

(14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיני שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעייתו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

ה. כל משמשי עבודה זרה - פשרין. מטמאין אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינן מטמאין

(72) בעיה במס' נדה מג, א. (73) לשם גירות. (74) יצאה אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפשטה.

י.ט. גדולה⁷⁶ ששכב אותה קטן פחות מכן תשע [או עובד פוכבים או בהמה] - הרי זו טהורה⁷⁷; שנאמר: [ואשה אשר ישכב איש אתה] - עד שיהיה השוכב איש ומישראל, כמו שפארנו⁷⁸.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) 'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

יום ב' כ"ד ניסן ה'תשפ"ב

פרק עשוי

(1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה-זרה, וכיצד היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה שטמא במגע ואינו מטמא במשא או שטמא במגע ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקוה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקוה.

א. טמאת עבודה זרה מדברי סופרים. ויש לה רמז בתורה: הסרו את אליה הנכר אשר בתוככם והטהרו³ והחליפו שמלתיכם. וארבעה אבות הטמאות יש בה: עבודה זרה עצמה, ומשמשיה⁴, ותקרבת שלה⁵, וזין שנתנסה לה. וטמאת פלן מדבריהן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עבודה-זרה מדברי סופרים ואף-על-פי-כן יש לה רמז בתורה, הסירו את אלקי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם כו".

ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראה מפסוק שלא הובא כלל בגמרא כאסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה-זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם כמו דוה", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר "וישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת עבודה-זרה, אבל הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי".

ויש לומר שבזה רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

כי בפסוקים שהביאה הגמרא מדובר על המיאוס של העבודה-זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה"חפצא" של העבודה-זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע שטומאת עבודה-זרה היא מצד החפצא של הע"ז, ולכן הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמז שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה-זרה של חכמים הוא כדי להרחיק ממנה את האדם ה'גברא', ואינו דומה איסור עבודה-זרה שאין בו ממש לשאר איסורים שה"חפצא" שלהם אסור מצד עצמו, כי עבודה-זרה במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומוזהר שלא ליתן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' כ"ד ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוככים - מטמא טמאה קלה בפשאר כל משקין
טמאין³⁰.

27 אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שטמא גם באוהל.
28 שהושיט ידו לניין ושכשך. 29 שאין אנו יודעים אם
נתנסך או לא. 30 ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה
זיתים (שם ל, א).

ט. מפל הדברים שבארנו מתחלת הספר³¹ עד כאן
אתה למד, שאבות הטמאות - מהן אבות של תורה,
ומהן אבות של דברי סופרים.

31 ספר טהרה.

י. כל המתטמא מחמת אב של תורה - הרי הוא ולד
טמאה של תורה³², וכל המתטמא מחמת אב של
דבריהם - הרי זה ולד של דבריהם.

32 בין כלים בין אוכלין ומשקין.

יא. כל אב טמאה שטמא במגע ואינו מטמא
במשא³³, בין אב של תורה בין אב של דבריהם -
אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו³⁴,
ולא אדם ולא כלי חרס, אף על פי שעדין לא פרש
ממטמאיו. והנו אחר שפרש ממטמאיו או קדם
שיפרש ולד, שהוא מטמא אכלין ועושה אותן שני
לטמאה, מפני שהוא ראשון.

33 כגון שרץ. 34 פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא
נוגע בשרץ.

יב. וכל אב טמאה שטמא במגע ובמשא, בין אב
של תורה³⁵ בין אב של דבריהם³⁶ - אדם הנוגע בו
או הנושא מטמא בגדים³⁷ בשעת מגעו ובשעת
נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה³⁸. וכן אם נגע
באכלין - עשאן ראשון כל זמן שלא פרש
ממטמאיו. פרש ממטמאיו - הרי הוא ראשון
לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים³⁹, ואם נגע
באכלין - הרי הן שני. במה דברים אמורים? בפשאר
כל האבות חוץ מן הנבלות והמרפב⁴⁰. אכל הנבלה
והמרפב, אף על פי שטמאין במגע ובמשא -
הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בשעת מגעו⁴¹, ואם
נגע באכלין - הרי הן שני לטמאה⁴²; והנושא
מטמא בגדים בשעת נשיאתו⁴³, ואם נגע באכלין עד
שלא פרש - הנה ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

35 בכולם כתוב: "וכיבס בגדיו". 36 תיקנו כעין
דאורייתא. 37 והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם.
38 כאילו נגעו הם עצמם באב. 39 מפני שראשון אינו
מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. 40 דבר שרכב עליו
הזב. 41 בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "יטמא
עד הערב". 42 אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו
ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. 43 בנושא כתבה
תורה כיבוס בגדים.

1 במשא. ושיעור טמאתן בכזית. ואפלו קצץ
2 ממשמשיה כזית מן הכלי - מטמא פשרץ. זו חמר
3 בממשמשיה יותר מעבודה זרה עצמה. ובית עבודה
4 זרה עצמו, אבניו ועציו ועפרו - מטמאין בכזית¹⁸
5 במגע בכל המשמשין.

18 משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ
ממשמשיה.

ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה - נטמא
7 בנוגע. וכן כלי חרס שהכניס אורו לבית עבודה
8 זרה - נטמא. ספסלים וקתדראות¹⁹ שהכניס רבן
9 לבית עבודה זרה - טמאים. וכלן ראשון לטמאה²⁰.

19 כיסאות. 20 מפני שנגעו באב הטומאה.

ז. תקרבת עבודה זרה²¹ מטמאה במגע ובמשא²²
11 פנבלה. ושיעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין
12 פשר בין פאר אכלים ומשקין - הכל פנבלה,
13 שהכתוב קראן זבחי מתים²³. ואף על פי שאין
14 תקרבת עבודה זרה של אכלין בטלין²⁴ לעולם
15 להתירה בהנאה, אם בטלה - הרי זו ספק לטמאה²⁵.
16 אבל כלי שהוא תקרבת עבודה זרה שבטלו -
17 טהור²⁶. וכן עבודה זרה ומשמשיה שבטלן -
18 טהורין.

21 כל דבר שהוגש כקרבן לאליל. 22 אבל אינה מטמאה
באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא
(חולין יג, ב) בפירוש המשנה. 23 "ויצמדו לבעל פעור
ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרבות עבודה זרה (עבודה
זרה כט, ב). 24 פסל של גוי שקטע ראש אונה, ראש
חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של בזיון, הותר
הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש
פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל
אוכלין אינם בטלים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת
כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). 25 בעיני של רבי
יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין
אינם בטלים נוגע גם לענין טומאה או לאיסור הנאה בלבד
שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה.
הבעיני נשאה בתיקו ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק
לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו
בטומאת עבודה זרה. 26 גמרא שם. רש"י שם מפרש,
שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרבות
אינם בטלים, ורבינו מפרש כתוספות (שם עמוד ב דיבור
המתחיל כיוון) שגם תקרבות בכלל (כסף משנה).

ח. זין שנתנסף לעבודה זרה מטמא אדם וכלים
20 במגע, וכלי חרס באויר, ומטמא אדם במשא²⁷
21 פנבלה, וטמאתו בכזית. שנאמר: אשר חלב זבחימי
22 יאכלו, וישתו זין נסיכם. הרי זין נסיכם כחלב
23 זבחימי. ואין מטמא טמאה זו אלא זין שנתנסף
24 פי' לפני עבודה זרה; אבל סתם זינן²⁹ של עובדי

זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבין זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסוים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המושלך בתוך המקוה, כגון נבלה או שרץ או משקב⁵² שהוא במקוה⁵³ ונגע בו - הרי זה טמא. שנאמר: אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, ונגע בנבלתם יטמא - אפלו כשהן בתוך המקוה מטמאין. וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר⁵⁴. ונהנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתם, ואם נגע באכלים עד שלא פירש - הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו. וכן זב שדרס על המשקב שהוא מנח במקוה - הרי המשקב טמא; וכשיעלה המשקב מן המקוה יטהר⁵⁵, שהרי עלתה לו טבילה⁵⁶. וזה הנוגע במשקב כשהוא במקוה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה - הרי זה מטמא בגדים. ואין צריך לומר שהוא מטמא אכלין ומשקין.

(52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקוה. (54) אם יפירש מן הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב משמינו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקוה וכל זמן שהוא במקוה נשאר בטומאתו. (55) המשכב. (56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

יום ג' כ"ה ניסן ה'תשפ"ב

פרק שביעי

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מתטמאין. שנאמר: מפל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה², ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה³. אכל מדברי סופרים גזרו על

יג. מי חטאת⁴⁴ שיש בהן כדי הזאה⁴⁵, אף על פי שהן נבלה וקמרכב שאין מטמאין בגדים אלא הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר שיגע במים שלא יסיט⁴⁶ אותן, וכבר בארנו שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה או שנגע בגימ⁴⁷ המרכב - מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לנגע בדברים אלו שלא יסיט אותן, ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש כדין הנושא.

(44) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (45) בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה, שהם מטמאים את האדם כמשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושאם מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) (ובספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשון גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו)). ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והרי"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46) יזיז. (47) השערות (חוטם דקיקים) הבולטות מן האריג.

יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו מטמא בגדים, כמו שבארנו, והן ראשון לטמאה⁴⁸. וכן אם נגע באכלין - הרי הן ראשון לטמאה. ואחר שכלע⁴⁹ - הרי זה פירש ממטמאיו.

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמא רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

טו. השורף פרה אדמה ושעירים הנשרפים והמשלח את השעיר, אף על פי שבשעת מעשיהן מטמא בגדים, כמו שבארנו, אם נגעו⁵⁰ באכלין אפלו בשעת מעשיהן - הרי הן שני לטמאה⁵¹.

(50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' כ"ה ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 שִׁיחֵיו מְטַמְּאִין אֶת הַפְּלִים מִתּוֹכָן¹⁶. בֵּיצַד? אִם נָפְלוּ
16 לְאוֹרֵי כְּלֵי חָרָס¹⁷ - נְטֵמָא כְּלוּ וְהָרִי הוּא שְׁנִי¹⁸; וְאִם
17 נִגְעוּ¹⁹ בְּשָׂאָר פְּלִים²⁰ מִתּוֹכָן - מְטַמְּא כְּלוּ וְנִעְשׂוּ
18 שְׁנִיִּים. אָכֵל אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טִמְאִים בְּאַחוּרֵי הַפְּלִי
19 שֵׁשׁ לוֹ תוֹף, בֵּין כְּכֵל חָרָס בֵּין כְּכֵל שֵׁטֶף וְכֵל
20 מִתְּכוֹת - נְטֵמָאוּ אַחוּרָיו בְּלִבְד²¹, וְהָרִי אַחוּרָיו שְׁנִי,
21 וְלֹא נְטֵמָא תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְתַרּוּמָה;
22 אָכֵל לְקַדְשׁ²², כְּלֵי שְׁנֵטְמָאוּ אַחוּרָיו - נְטֵמָא כְּלוּ,
23 וְהָרִי כְּלוּ שְׁנֵי לְטִמְאַה.

(15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו
בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו
בדופן. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי.
(20) שאינם מטמאים מאוירם אלא בנגיעה ממש. (21) אף-
על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו
(מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום
משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו
למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לה, א): "מה כלי חרס
נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא
תוכו" (ראה רב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

24 ד. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ²³, שֶׁהָאֶכְלִין אֵין מְטַמְּאִין פְּלִים,
25 וְהַמְשָׁקִין מְטַמְּאִין. וְלָמָּה עָשׂוּ בְּטִמְאַת מִשְׁקִין הָכֵר
26 זֶה וְאָמְרוּ, שֶׁהַכְּלִי שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקִין טִמְאִין בְּאַחוּרָיו -
27 לֹא נְטֵמָא תוֹכוֹ לְתַרּוּמָה? לְהוֹדִיעַ שֶׁטִּמְאַת פְּלִים
28 אֵלוּ מִדְּבָרֵיהֶם, שְׁלֹא יִשְׁרְפוּ עָלֶיהָ תְּרוּמָה
29 וְקַדְשִׁים²⁴.

(23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים
טהורים.

30 ה. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ²⁵, שֶׁהָאֶכְלִין וְהַמְשָׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּאֵב
31 מִאֲבוֹת הַטִּמְאַת - הָרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטִמְאַה. וְכֵן אִם
32 נִגַּע אָכֵל בְּאֵדָם אוֹ כְּכֵל שְׁנֵטְמָא בָּאֵב - הָרִי אוֹתוֹ
33 הָאֶכֶל שְׁנֵי לְטִמְאַה. וְאָכֵל שֶׁנִּגְעַת בְּזֶה הַשְּׁנִי - נִקְרָא
34 שְׁלִישִׁי לְטִמְאַה. וְאִם נִגַּע הַשְּׁלִישִׁי בָּאֶכֶל רְבִיעִי -
35 הָרִי זֶה נִקְרָא רְבִיעִי לְטִמְאַה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
36 בְּאֶכְלִין; אָכֵל הַמְשָׁקִין, אֶחָד מִשְׁקָה שֶׁנִּגְעַת בָּאֵב
37 הַטִּמְאַה אוֹ שֶׁנִּגְעַת בְּרֹאשׁוֹן אוֹ שֶׁנִּגְעַת בְּשְׁנֵי - הָרִי
38 אוֹתוֹ הַמְשָׁקָה תִּחְלָה לְטִמְאַה²⁶, וּמְטַמְּא אֶת חֲבֵרוֹ,
39 וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הֵן מֵאֵה²⁷, שְׁאֵין מוֹנִין
40 בְּמִשְׁקִין. בֵּיצַד? יֵין שֶׁנִּגְעַת בָּאֵב הַטִּמְאַה אוֹ בְּרֹאשׁוֹן
41 אוֹ בְּשְׁנֵי - הָרִי יֵין זֶה בְּרֹאשׁוֹן לְטִמְאַה. וְכֵן אִם נִגַּע
42 יֵין זֶה בְּשִׁמּוֹן, וְשִׁמּוֹן בְּחֶלֶב, וְחֶלֶב בְּדִבְשׁ, וְדִבְשׁ
43 בְּמֵי, וּמֵי בֵּינָן אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - כְּלוּ רֹאשׁוֹן
44 לְטִמְאַה, וְכֵאלוּ כָּל אֶחָד מֵהֶן נְטֵמָא בָּאֵב תִּחְלָה,
45 וְכָלוּ מְטַמְּאִין אֶת הַפְּלִים²⁸. וְכֵן כְּלֵי שְׁנֵטְמָאוּ
46 אַחוּרָיו בְּמִשְׁקִין²⁹, וְנִגְעוּ מִשְׁקִין אַחֲרֵים בְּאַחוּרֵי
47 הַפְּלִים הַטִּמְאִין, אֶפְלוּ הֵיוּ מִשְׁקִין חֲלִין³⁰ - נִעְשׂוּ
48 הַמְשָׁקִין הָאֲחֵרִים תִּחְלָה לְטִמְאַה, וּמְטַמְּאִין פְּלִים

1 הָאֶכֶל הַטִּמָּא, שְׁאֵם נִגַּע בָּאֶכֶל אַחֵר - טִמְאַהוּ; וְכֵן
2 אִם נִגַּע אָכֵל הַטִּמָּא בְּמִשְׁקִין - טִמְאִין⁴. וְאֵין אָכֵל
3 מְטַמָּא כְּלֵי שֶׁנִּגַּע בּוֹ לְעוֹלָם וְאֶפְלוּ מִדְּבָרֵיהֶם⁵. וְכֵן
4 גְּזֵרוֹ⁶ עַל הַמְשָׁקִין הַטִּמְאִים שֶׁיְטַמְּאוּ אֶכְלִין אוֹ
5 מִשְׁקִין אוֹ פְּלִים שֶׁנִּגְעוּ בִּהֶן⁷.

(2) והוא-הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר
ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל",
וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם
אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכותב: "מדברי סופרים גזרו
וכו", וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טימאן, ברור
איפוא, שטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י
ה"י כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, "בין אדם
ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל
ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי
ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה
מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן).
(5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

6 ב. אֵין לָךְ⁸ וְלֹד טִמְאַה⁹ שֶׁמְטַמָּא פְּלִים אֶלָּא
7 מִשְׁקִין טִמְאִים בְּלִבְד. וְטִמְאַה זֶה מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰.
8 וְהוּא¹¹ שִׁיחֵיו אוֹתָן הַמְשָׁקִין טִמְאִין מִחֲמַת אֵב
9 מִאֲבוֹת הַטִּמְאַת¹², בֵּין שֶׁל תוֹרָה בֵּין שֶׁל
10 דְּבָרֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גְּזֵרוּ עַל הַמְשָׁקִין טִמְאִין
11 שֶׁיְטַמְּאוּ פְּלִים? גְּזֵרָה מִשּׁוּם מִשְׁקָה הַזֵּב¹³, שֶׁהוּא
12 אָב וּמְטַמָּא פְּלִים דֵּין תוֹרָה, שְׁנֵאָמֵר: וְכִי יִרָק
13 הַזֵּב בְּטָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁴.

(8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין
כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה
שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה
הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות,
ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין
באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין
אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב
הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו
עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים.
ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל
בתנאי שיהיו אלו המשקין יתטמאו מחמת השרץ, ר"ל
שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאווהו
האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא
בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין
גם כן כמו שהתבאר . . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד,
ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו
המשקין טמאים לא יתטמאו בידיים טמאות וכו'". ברור
שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור
דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור
זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה
העברי]. (13) נזולים היוצאים מגופו של זב, כגון רוקו
ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א
ה"ד וט"ו.

14 ג. כְּשֶׁגְּזֵרוּ¹⁵ עַל הַמְשָׁקִין שֶׁיְטַמְּאוּ אֶת הַפְּלִים, גְּזֵרוּ

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ד' כ"ו ניסן – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משנה, שבת יג, ב. (3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידים פ"ג, א. (4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. (5) שם פ"ג מ"א. (6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). במה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל כפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידים שהוכנסו.

ב. הידים שניות¹ מדברי סופרים לעולם. שאין טמאתן אלא מדבריהם, וכשגזרו טמאה עליהן גזרו שהיה פשני לטמאה. אפלו הכניס ידיו לבית המגנע⁸, או שנגע בידיו באדם שנטמא בגדים⁹ עד שלא פירש ממטמאיו - הרי ידיו שניות¹⁰.

שם. (8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. (9) כגון הנושא את הבבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. (10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנתבאר למעלה פ"ו הי"א.

ג. הפגול והנותר¹¹ וצריך של מנחות¹² - הרי הן פראשון לטמאה, ומזנין בהן ראשון ושני, לפיכך¹³ מטמאין את הידים בכביצה¹⁴. ואין הפגול והנותר מצטרפין¹⁵, אף על פי ששעורן שוה בכביצה¹⁶, הואיל וטמאת הידים מדבריהם¹⁷. אבל שאר האכלין מצטרפין¹⁸. שאין¹⁹ אכלים טמאין מטמאין את הידים עד שהיהו כביצה.

(11) משנה, פסחים קכ, ב. (12) קרטים דקיקים של קמח שנדבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פ"ב הי"ד). (13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). (14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין בכל מקום - בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריך של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני ענינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריך של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. (15) משנה, מעילה יז, ב. (16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. (17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. (18) שם במשנה. (19) נימוק למה צריכים צירוף.

ד. קולית²⁰ הפגול או הנותר, אף על פי שהיא סתומה²¹ - הנוגע בה בידיו נטמאו ידיו²²; שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול²³ מטמאין את הידים, הואיל ונעשו בסיס לזרבר האסור²⁴.

(20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. (21) ואמרנו למעלה

1 אחרים ועושין אותן שניים, ואין צריך לומר שהן
2 מטמאין אכלין ומשקין אחרים.

(25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. (27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. (28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. (29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין. (30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31) המשקין.

3 ו. אחורי הפלי שנטמאו במשקין, ונגעו אכלין³²
4 באחורי הפלי הטמא, אפלו אכלי תרומה - הרי הן
5 טהורין. שהפלי שנטמאו אחוריו בלבד אינו מטמא
6 את האכלין אלא לקדש בלבד; שהפלי שנטמאו
7 אחוריו - הרי זה טמא פלו לקדש, כמו שבארנו³³,
8 ולפיכך מטמא אכל הקדש.

(32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבנדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. (33) למעלה ה"ג. ומשמע בנדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

יום ד' כ"ו ניסן ה'תשפ"ב

פרק שמיני

(1) יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריך של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמא ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

9 א. פל הנוגע² בידיו בראשון לטמאה³, בין שהיה
10 אותו ראשון אדם או פלי או אכל או משקין טמאין
11 - נטמאו ידיו בלבד עד הפקר⁴. וכן הפקנים ידיו⁵
12 לאויר פלי חרס שנטמא באב הטמאה, או שהכניס
13 ידיו לבית מגנע⁶ - נטמאו ידיו. וטמאת הידים
14 מדברי סופרים.

(2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה . . . והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה-עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' כ"ו ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעה היד הטמאה ביד השניה, אין השניה מטמאה תרומה. (36) שופך עליה רביעית הלוג מים. (37) לטהר אותה לתרומה. (38) שם. (39) לקמן פ"ב הי"ב כותב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40) טבילת שתי הידים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעה בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (41) אפילו אם נטמאו שתיהן. (42) משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".

ח. שלמה המלך⁴³ ובית דינו גזרו על כל הידים שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו, מפני שהידיים עסקניות⁴⁴. ולא גזר שלמה על הידיים טמאה אלא לקדש⁴⁵, ואחר כך גזרו חכמים שאחריו אף לתרומה. ולפיכך צריך נטילת ידיים לתרומה. ואם נגע בתרומה קדם שישטל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה זו⁴⁶.

(43) שבת יד, ב. (44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמא נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרכן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתיגע בלכלוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטמאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידיים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א. (46) נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידיים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

ט. לט⁴⁷ אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת ידיים⁴⁸, ואין חוששין שמה יגע⁴⁹. אבל לא יעשה כן בחלין שגעשו על טהרת הקדש או על טהרת תרומה⁵⁰, גזרה שמה יגע, לפי שאינו מקפיד עליה⁵¹.

(47) כורך. (48) חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49) בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50) פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת תרומה או קודש. (51) אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשונו משמע שחולין שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו הי"ח (ראה ראב"ד וכסף-משנה שם).

י. הואיל והידיים שניות⁵², אם נגעו במשקה - עשאים תחלה. ואם נגעו משקין אלו באכלין - עושין אותן שני, ואם נגעו במשקין אחרים - עושין אותן תחלה; שהמשקין תחלה לעולם, כמו שפארנו⁵³. אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת הידיים מטמאין פלים⁵⁴, שעקר טמאת הידיים מדבריהם. וכן גזרו חכמים⁵⁵ על כל אדם שייאכל

(פ"ב הי"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. (22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). (23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. (24) גמרא, שם.

ה. בשר קדש²⁵ שפיצא חוץ למחיצתו²⁶ - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא²⁷. לפיכך אינו מטמא, שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר²⁸. ואם בשר פסח שפיצא חוץ לבית הוא - הרי הוא טהור. בני חבורה²⁹ זריזין הן³⁰.

(25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו - נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פ"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פ"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיהיו הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזוזים אחד את השני ואין יוצא שכית, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכית. ויוצא מזה שנותר שכית גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

ו. אין טמאת ידיים במקדש³¹. שבשעה שגזרו טמאה על הידים, לא גזרו במקדש. אלא הנוגע באכלין טמאים³² וכיוצא בהן, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמא. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינו שאין טומאת ידיים במקדש. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33) לקמן פ"א ה"גד.

ז. מי שנטמאת ידו אחת ונגעה באחרת³⁵ - האחרת טהורה, ונוטל³⁶ את הטמאה ודיו³⁷. במה דברים אמורים? לתרומה³⁸; אבל לקדש, אם נטמאת ידו אחת ונגעה בשניה - טמאה³⁹, ושתייהן צריכות טבילה⁴⁰ לקדש. אבל לתרומה - בנטילת ידיים בלבד⁴¹ יטהרו ידיו⁴².

(34) משנה, חגיגה כ, ב. (35) במשנה כתוב: "בתרומה, אם

30 - הרי הכן טהור⁷⁴, ולא גזרו עליו טמאה⁷⁵. שאפלו
31 תאמר שניק רביעית, אפשר שיש מתחלה ועד סוף
32 יתר מכדי אכילת פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת⁷⁶.

(73 שם. 74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון
אינו מטמא אדם. (75) משום שניק חלב טמא. (76) אלא
לאט לאט, ובספק לא גזרו.

33 יג. המעברת⁷⁷ התירו לה לאכל אכלין טמאין פחות
34 מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני
35 הספנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא
36 טהורה.

(77 ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות
מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא
(הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול
אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טמאה? שמה
תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח').
ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה
לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור,
אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. [ואפשר
גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור
אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה
השלמות].

יום ה' כ"ז ניסן ה'תשפ"ב

פרק תשיעי

(1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או
שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי
שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על
ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה
והידיים.

37 א. הבא ראשו ורובו⁷⁸ במים שאובין⁷⁹, או שנפלו על
38 ראשו ועל רבו שלשה לגין⁸⁰ מים שאובין - הרי הוא
39 פשני לטמאה עד שיטביל⁸¹. ואם נגע באכלין⁸² -
40 עשאן שלישי; ואם נגע במשקין טמאים⁸³ - עשאן⁸⁴
41 תחלה⁸⁵ לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא
42 לטמא כלים⁸⁶. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה?
43 מפני שהיו טבולי יום⁸⁷ טובלין במערות שמימיהן
44 רעים⁸⁸, ואחר כך היו רוחצין במים שאובים ימים
45 דרך נקיות. ופשט המנהג כך, עד שהיו רב העם
46 מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן
47 שמטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין
48 בזלזול בלא פונה⁸⁹. ולפיכך גזרו, שכל שבא ראשו
49 ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורובו -
50 נטמא ונעשה פשני לטמאה. אפלו טהור⁹⁰ שאינו
51 טבול יום, אם נפלו על ראשו ורובו שלשת לגין
52 מים שאובין או שבא ראשו ורובו במים שאובין -
53 הרי זה פשני לטמאה עד שיטביל. טבל - אינו צריך

1 אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני,
2 ועל כל השותה משקין טמאים⁹¹, שיהיה שני
3 לטמאה עד שיטביל⁹². ואם נגע באכלין - עשאן
4 שלישי⁹³; ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין -
5 עשאן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים⁹⁴, אבל
6 לא לטמא כלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה
7 מדבריהם⁹⁵. ומפני מה גזרו⁹⁶ טמאה על האוכל
8 אכלין טמאים? שמא יאכל אכל ראשון או שני
9 וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא המשקה תרומה
10 טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאין -
11 שמא יאכל עמהן אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין
12 שבפיו. וכבר בארנו בתרומות⁹⁷, שאסור לאכל
13 תרומה טמאה.

(52) ונתבאר למעלה בפ"ז ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני,
נעשו ראשון. (53) למעלה, שם. (54) דין זה נאמר כבר
למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור
(ראה הערות שם). (55) טהרות פ"ב מ"ב. (56) זבים
פ"ה, יב. (57) ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א).
(58) מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין
שלישי. (59) אף-על-פי שעיקר טומאת גוף האדם הוא
מגזירת חכמים. (60) ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם
טמאים מן התורה. (61) שבת יד, א. (62) פ"ז ה"ג.

14 יא. אינו מתטמא⁹⁸ עד שיאכל מאכלים טמאים
15 פחצי פרס⁹⁹, שהוא פביצה ומחצה שוחקת¹⁰⁰. וכן
16 השותה אינו מתטמא עד שישתה במשקין טמאין
17 רביעית¹⁰¹. וכל האכלין מצטרפין¹⁰² לכחצי פרס
18 לפסל את הגויה¹⁰³, וכל המשקין מצטרפין
19 לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה -
20 טהור. אבל מעט ושתה ואכל מעט: אם יש
21 מתחלה ועד סוף פדי אכילת פרס¹⁰⁴ - מצטרפין,
22 ואם לאו - אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט
23 ושתה ושתה מעט: אם יש מתחלה ועד סוף פדי
24 אכילת פרס - מצטרפין, ואם לאו - אין
25 מצטרפין¹⁰⁵. אבל פחות מפשעור וטביל¹⁰⁶ ועלה,
26 ואכל מעט מיד, אם לא שתה ביניהן והרי בין
27 אכילה שלפני טבילה ושלאחר טבילה בכדי אכילת
28 פרס - הרי אלו מצטרפין¹⁰⁷.

(63) משנה, מעילה יז, ב. (64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש
ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע
ביצים]. (65) יותר קצת, בריוות. (66) רביעית הלוג. לוג
= שש ביצים. (67) משנה, שם. (68) לטמא את הגוף
ולעשותו שני. (69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים.
(70) כריתות יג, א. (71) שם. (72) ואין אנו אומרים,
שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון,
ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני
שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה.
29 יב. אשה¹⁰⁸ שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' כ"ז ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 מְקַצֵּתִן שְׁאוּבִין וּמְקַצֵּתִן אֵינָן שְׁאוּבִין, או שְׁנַחֲעֵרֵב
25 בְּהֵן יֵין דְּבִשׁ וְחֶלֶב - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיְהִי
26 הַשְּׁלֵשָׁה בָּלָן מִים שְׁאוּבִין. שְׁלֹשֶׁת לָגִין אֱלֹ¹⁸
27 שְׁנַפְלוּ עַל הַטְהוֹר או שָׂבֵא בְּהֵן וּטְמֵאוּהוּ, כִּיּוֹן
28 שְׁנַעֲשֶׂה כְּשֵׁנִי לְטִמְאָה - הָרִי הַמִּים הָאֵלּוּ טְמֵאִין,
29 שְׁהָרִי נִגְעוּ בְּשֵׁנִי. וְהָרִי אֱלֹו הַמִּים אוֹמְרִין לָזֶה
30 הַטְהוֹר: טְמֵאנוּ אוֹתוֹ וְטְמֵאנוּ¹⁹.

(18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טימאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טימא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

31 ה. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה מְנִיחִין כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּצֹד
32 הַסְּפָרִים, וְאוֹמְרִים: זֶה קֹדֶשׁ וְזֶה קֹדֶשׁ. וּבְאֵין
33 הַעֲכָפְרִים וְקוֹרְעִין אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכָּךְ גָּזְרוּ, שֶׁכָּל
34 תְּרוּמָה שֶׁתִּגָּע בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ - נְטֵמָאת, וְהָרִי
35 הִיא כְּשֶׁלִּישִׁי לְטִמְאָה כָּאֱלֹו נִגְעוּ בְּשֵׁנִי. וְנִמְצָאוּ כָּל
36 כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ פּוֹסְלִין אֶת הַתְּרוּמָה כְּשֵׁנִי. וְלֹא עוֹד,
37 אֲלֹא מִי שֶׁהָיָה יָדָיו טְהוֹרוֹת וְנִגַּע בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי
38 הַקֹּדֶשׁ - נִעְשָׂו יָדָיו שְׁנִיּוֹת וּמְטֵמְאִין אֶת הַתְּרוּמָה
39 וְאֶת הַמִּשְׁקִין. וְאָף עַל פִּי שְׁאֵין הַיָּדִים מְתַטְמָאוֹת
40 אֲלֹא מֵרֹאשׁוֹן לְטִמְאָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ - הֵן מְתַטְמָאוֹת
41 מִן הַסְּפָרִים²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקודש, נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה".

וממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "רצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובזה ישנו עניין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים ... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה'). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי בסדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש

1 הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר טִמְאָה זוּ מִדְּבָרֶיהָ. וְכֵן
2 הָאוֹכֵל אֲכָלִין טְמֵאִים וְהַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין טְמֵאִין וְטָבַל
3 - אֵינּוּ צָרִיף הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ. וְכֵן בָּלִים שְׁנִטְמָאוּ
4 בְּמִשְׁקִין - כִּיּוֹן שֶׁמִּטְבִּילֵן טְהוֹר, וְאֵין צָרִיכִין הָעֵרֵב
5 שְׁמֶשׁ. מִפְּנֵי שֶׁטְמֵאוֹת אֵלּוּ עֲקָרִין מִדְּבָרֶיהָ.

(2) רוב הגוף בלי הראש. (3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. (4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. (5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. (6) של תרומה. (7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאים". (8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). (9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה). (10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. (11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". (12) מזההמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. (13) לא דקדקו לטבול כדין. (14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

6 ב. מִי שְׁנַפְלוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה לָגִין מִים שְׁאוּבִין מִשְׁנֵי
7 בָּלִים אוּ מִשְׁלֵשָׁה: אִם הִתְחִיל הַשֵּׁנִי עַד שֶׁלֹא פָּסַק
8 הָרֹאשׁוֹן - מִצְטָרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין. נִפְלוּ
9 מֵאַרְבַּעָה בָּלִים - אֵין מִצְטָרְפִים, וְאָף עַל פִּי
10 שֶׁהִתְחִיל זֶה עַד שֶׁלֹא פָּסַק זֶה - הָרִי זֶה טְהוֹר. נִפְלוּ
11 עַל רֹאשׁוֹ אֶכָּל לֹא עַל רֶבּוּ, או שְׁנַפְלוּ עַל רֶבּוּ וְלֹא
12 עַל רֹאשׁוֹ, או שְׁנַפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ בְּלֶבֶד מִלְמַעְלָה וְעַל
13 רֶבּוּ נִפְלוּ מִן הַצֵּד אוּ מִלְמַטָּה - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד
14 שֶׁנִּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֶבּוּ הַסְּמוּךְ לְרֹאשׁוֹ כְּדָרְכֵנוּ¹⁵.
15 וְכֵן אִם בָּא רֹאשׁוֹ בְּמִים שְׁאוּבִין וְלֹא בָּא רֶבּוּ, או
16 בָּא רֶבּוּ וְלֹא בָּא רֹאשׁוֹ, או שָׂבֵא רֹאשׁוֹ בְּלֶבֶד וּבָא
17 מִשְׁאָר גּוֹפּוֹ וְרֶבּוּ בְּמִים שְׁאוּבִין מִלְמַטָּה אוּ מִן הַצֵּד
18 - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיָּבֹא רֹאשׁוֹ וְרֶבּוּ הַסְּמוּךְ
19 לְרֹאשׁוֹ כְּדָרְכֵנוּ.

(15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

20 ג. הָבֵא מֵרֹאשׁוֹ וְרֶבּוּ הַחֲצִי¹⁶ בְּמִים שְׁאוּבִין וְנִפְלוּ
21 עַל הַחֲצִי הָאַחֵר מִים שְׁאוּבִין, הוֹאִיל וְחֲצִיו בְּנִפְלָה
22 וְחֲצִיו בְּבִיאָה - טְהוֹר¹⁷.

(16) החצי מראשו ורובו. (17) בעיני שנשארה בתיקו שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

23 ד. הָיָה שְׁלֹשֶׁת הַלָּגִין שְׁנַפְלוּ עָלָיו או שָׂבֵא בְּהֵן

י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן
תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אבל הברכות, אף
על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה
של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(37) לספר.

יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים.
פרשת סוטה³⁹, הואיל ולמחיקה עומדת - אינה
מטמאה את הידים.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך
ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה
בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאריים שמשקים
את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

יום ו' כ"ח ניסן ה'תשפ"ב

פרק עשירי

(1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים.
טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם
שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל
אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

א. כל המתטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם
בין בלים - הרי הוא ראשון לטמאה, כמו שבארנו²⁶,
עד שיטבל. טבל - הרי הוא פשוט לטמאה²⁸ עד
שיעריב שמשו. שנאמר: במים יובא וטמא עד
הערב וטהר. הפתוח קרא לטבול יום טמא⁴.

(2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן
שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום
דינו כשני. (4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

ב. אחד טבול יום⁵ מטמאה חמורה, כגון שטבל
מזיבות מטמאת מת וצרעת⁶, ואחד טבול יום
מטמאת שרץ⁷ וכיוצא בו, כל הטעון הערב שמש,
בין אדם בין בלים, בין מדברי תורה בין מדברי
סופרים⁸ - הרי הוא פשוט לטמאה עד שיעריב
שמשו.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה
הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם
הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות
במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב
בפירוש, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים
פ"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי
כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של
תורה שאינן כתובות בפירוש, כגון כל הטומאות מהדרשה
של "חבר הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה
ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירוש: ואף-על-פי שהן
דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן
ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששנינו
(פרה פ"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי

שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור
התפילין, ובפרט שתירוצו כזה לא יפתור את זה שלפחות
פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא
האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או
שיש לומר שזה שלא גזרו טומאות ידים במקדש מהני גם
בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן כ')

(20) שהוא עצמו שני.

ו. רצועות תפילין עם התפילין²¹, וגליון שבספר²²
שלמעלה ושלמטה²³ שבתחלה ושבסוף²⁴ פשהן
מחברין לספר²⁵, וספר שנמחק ונשתר בו שמנים
וחמש אותיות, ומגלה שפתוב בה מן התורה שמנים
וחמש אותיות, כפרשת יייהי בנסע הארץ²⁶ - הרי
אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד,
אלא כל כתבי הקדש, אפלו שיר השירים וקהלת
שהן דברי חכמה, מטמאין את הידים.

(21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשארו ללא
כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת
הספר ושבסופו. בכבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר
גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות
שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים
וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה
שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

ז. תרגום שבעזרא²⁷ ושבדניאל²⁸ - הרי הוא מפלל
כתבי הקדש. אבל תרגום²⁹ שכתבו עברית ועברית
שכתבו תרגום, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי³⁰
- אינן מטמאין את הידים, עד שיהיו פתובים
אשורית על העור ובדיו.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט
פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב
עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית.
(30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה
ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש
לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

ח. הכותב הלל³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף
על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קיא). (32) פרשת שמע
ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא
ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

ט. המשיחות³⁴ והרצועות שתפרן לספר³⁵, אף על
פי שאינו רשאי לקמן³⁶ - כל זמן שהן מחברין
לספר מטמאין את הידים.

(34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש.
(36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים
שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ו' כ"ח ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשקין שנגע בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום,
משקין היוצאין ממנו - במשקין שהוא נוגע בהן,
שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰
במשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע במשקה
תרומה - הרי הן שליש, ואם נגע במשקה קדש -
הרי הן רביעי.

טבול-יום פ"ב מ"א. (16) בחולין פח, א פירשו: קלין
- שרץ; חמורין - זב. (17) זבה, נדה, יולדת ומצורע.
(18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה
שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט
מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל.
(19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם
נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שליש, אין
אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי
לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני
שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל
קודש אחר בנגיעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע
בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם
הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא
טימאני - ואתה טימאתני". (20) טבול-יום.

ה. ועתה יתבאר לך²¹, שאין שליש שבתרומה ולא
רביעי שבקדש מטמא משקה אחר²² או אכל אחר,
ואין צריך לומר שאין מטמאין בליים. לפיכך, קדרה
שזלזה משקין²³ ונגע בה²⁴ טבול יום: אם היה
משקה חלין - הפל טהור, ואם היה משקה תרומה
- המשקין פסולין והקדרה טהורה. ואם היה ידיו
טמאות²⁵ - המשקה טמא²⁶, בין משקה תרומה בין
משקה חלין. וזה חמור בידים מבטבול יום²⁷. וחמור
בטבול יום מבידים טמאות: שספק טבול יום -
פוסל מספק²⁸, וספק הידים - טהור, כמו
שיתבאר²⁹.

טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדויק,
שהרי שליש שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר
במשנה ו' שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו
התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה
לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה
שבתוכה. (25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח).
(26) אבל הקדירה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו
בידיים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל
טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש
משנן שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין
והקדירה]. (27) שידים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום
אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג
ה"ט. (29) לקמן פ"ד ה"א.

ו. אחד טהור שהיו ידיו טמאות או³⁰ טבול יום
שידיו טמאות³¹ - הרי זה מטמא משקה חלין
ועושה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין, כמו
שבארנו³². ומאחר שמשקה שניצא מטבול יום -

סופרים . . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) כולן
(חולין, תרומה וקודש). והמשנה מתכוונת לטמאות של
דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי
סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון:
חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל
מקרים נדירים הם].

ג. טבול יום⁹ פוסל¹⁰ אכלי תרומה ומשקה תרומה,
ואכלי הקדש ומשקה הקדש, פוסל הכל¹¹. כיצד?
טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שליש
לטמאה, מפני שהוא שני. וכן אם נגע במשקין של
תרומה - טמאין, והרי הן שליש¹² לטמאה. נגע
טבול יום במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי
לטמאה. וכן אם נגע באכלי הקדש - עשאן רביעי.
אבל אם נגע באכלי חלין ומשקה חלין - הרי הן
טהורין. ודין מחסר פפורים¹³ וטבול יום בנגיעת
הקדש אחד הוא. הרי נתבאר לך מכל אלו הדברים,
שאין שם¹⁴ משקין שניות לעולם, אלא המשקין
תחלה לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום,
שהן שליש אם היו תרומה, או רביעי אם היו קדש.

(9) פרה פ"א מ"ה. (10) כל מקום שנאמר "פוסל", הכוונה
שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פ"א
ה"א). (11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני
(למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שליש,
ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ח, ב.
ונתפרש שם טעמו, מכיוון שטבל - טמאתו קלושה ואין
כוחה יפה לטמא אלא לפסול. (12) בניגוד לכלל שבידינו:
כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם).
[בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאים",
במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם
פוסלים אחרים]. (13) יולדת, זב וזבה ומצורע מחוייבים
להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא
הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות
משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר
במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש
דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל
פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני
שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב
שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה].
(14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חיזוק השלילה,
כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה
פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קליין¹⁶, משקין
היוצאין מהן, כגון רקן ומימי רגליהן - הרי הן
במשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמאה, כמו
שבארנו. חוץ מזב וחבירי¹⁷, שמשקין היוצאין מהן
- אב טמאה, ומשקין שהזב וחבירי נוגעין בהן -
תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שותה משקין
טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבל - כמו

30 - נטמאו מדברי תורה, והרי הן פראשון לטמאה
31 לטמא אחרים מדבריהן⁴¹. וכן אם נגעו בשני, בין
32 אדם בין בלים בין באכלין - נעשו ראשון לטמא
33 אחרים מדבריהם, כמו שבארנו⁴². ויהיו⁴³ המשקין
34 שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום
35 במשקה תרומה - עשאהו שלישי, ואם נגע במשקה
36 קדש - עשאהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין
37 שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה⁴⁴, חוץ
38 ממשקה טבול יום⁴⁵ או מחסר פפורים בקדש, כמו
39 שבארנו, שהוא⁴⁶ פוסל מדבריהם⁴⁷ ואינו מטמא.

(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם.
(43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי.
(45) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו
לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת
טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף
ה"ט.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשפ"ב

פרק אחד עשר

(1) יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם
שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה
או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא
הקודש ופוסל התרומה. וחיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם
חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש
מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין
שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין
ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

א. כל מקום² שנאמר באכלין פסול - הוא שיהיה
האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם
נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

(2) טהרות פ"ב מ"ג.

ב. הראשון שבחלין³ - טמא ומטמא. השני - פסול
ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין⁴. מניין
לאכל שני שהוא פוסל בחלין? שנאמר: וכלי חרש
אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא⁵.
נמצא השרץ אב, וכלי חרס שנפל השרץ לאוירו
ראשון, והאכל שבכלי שני, והרי הוא אומר יטמא.
וכן שרץ⁶ שנפל לאויר התנור⁷ - הפת שניה,
שהתנור ראשון.

(3) שם. (4) שם. (5) במה דברים אמורים, ששני בחולין
פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או
אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא
מדברנו (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסיף
על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של
חרס.

ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים⁹.

1 במשקין שנגע בהן, טבול יום שנפל מרקו או מימי
2 רגליו על כפר של תרומה - הרי זה טהור³³, מפני
3 שהן במשקין שנגע בהן.

(30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיים. (32) למעלה פ"ח
ה"י. (33) משנה, נדה ע"א, ב.

ז. מפל אלו הדברים³⁴ שהקדמנו לבארם אתה למד,
5 שהאדם יהיה אב לטמאה ויהיה ראשון לטמאה
6 מדברי תורה. ולעולם לא יהיה האדם שני אלא
7 מדברי סופרים. והוא האוכל אכלין טמאים או
8 השותה משקין טמאין או הפא ראשו ורבו במים
9 שאובין, שפל אלו פשני לטמאה מדבריהם. וכן
10 שאר כל הפלים חוץ מפלי חרס³⁵. יהיו אב טמאה
11 ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה. ולא יהיה הפלי
12 לעולם שני לטמאה אלא מדברי סופרים. שאם
13 יטמא במשקין טמאים - יהיה שני מדבריהן, כמו
14 שבארנו.

(34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35) שאינו אב הטומאה
לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

ח. כפר בארנו³⁶, שפלי חרס לא יהיה אב טמאה
16 לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיה
17 ראשון לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהן, אם
18 נטמא במשקין, כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא
19 הפלים שלישי ולא רביעי לעולם, לא מדברי תורה
20 ולא מדברי סופרים.

(36) שם ה"ח.

ט. האכלים לא יהיו אב טמאה לעולם, לא מדברי
22 תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי
23 תורה. שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה, אם
24 נגע באכל - עשאהו שני³⁷. והאכלין יהיו שלישי³⁸
25 ורביעי³⁹ לטמאה מדבריהן בלבד⁴⁰.

(37) מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע
באוכל - לא טמאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים,
ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה
פ"ז ה"א). (38) תרומה וקודש. (39) בקודש. (40) וכן
כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו
אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד
שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם
בבביתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה,
ורביעי מקל-וחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' תנינא
סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חנינון מצוה קמה, וראה
בביאורנו לקמן בפ"א].

י. המשקין יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי
27 חטאת ורק תב ומימי רגליו. ויהיו ראשון לטמאה
28 מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות. וכן
29 אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין בלים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ט ניסן – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שְׁלִישִׁי. וְאִם נָגַע בְּמִשְׁקָה חָלִין - טִמְאָן.²⁵ וְאִין
צְרִיךְ לומר, אִם נָגַע בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה אוֹ בְּמִשְׁקָה
קֹדֶשׁ, שֶׁהוּא מְטַמֵּא אֶת הַכֹּל.³¹

(24) טהרות פ"ב מ"ו. (25) נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה
פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות
תחילה.

ח. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתְּרוּמָה²⁶ שֶׁנָּגַע בְּאַכְלֵי קֹדֶשׁ - פֶּסֶלָן
וְנִעְשָׂה רְבִיעִי. וְאִם נָגַע בְּמִשְׁקָה הַקֹּדֶשׁ - טִמְאָן
וְנִעְשָׂה תַּחֲלָה²⁷. אָכֵל אִם נָגַע שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְּרוּמָה
בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה - הָרִי הוּא טָהוֹר²⁸. וְכֵן רְבִיעִי
שֶׁבְּקֹדֶשׁ, אִם נָגַע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הָרִי זֶה טָהוֹר.³⁸

(26) שם. (27) שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה
למעלה פ"י ה"י). (28) שאין רביעי בתרומה.

ט. חָלִין שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַרְתַּ תְּרוּמָה²⁹ - הַשְּׁלִישִׁי
שֶׁבִּהֵן פֶּסֶל בְּתְּרוּמָה³⁰, וְאִם נָגַע³¹ בְּקֹדֶשׁ - אִינוֹ
עוֹשֶׂה רְבִיעִי³², וְאִפְלוּ מִשְׁקָה קֹדֶשׁ אִינוֹ פּוֹסֵל.⁴¹
וְחָלִין שֶׁנִּעְשָׂה עַל טְהַרְתַּ הַקֹּדֶשׁ - הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּהֵן
טָהוֹר כְּחָלִין³³.

(29) נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה.
(30) הלכה פסוקה היא בחולין דף לג וּלד, שחולין שנעשו
על טהרת תרומה דינם כתרומה. (31) המשקה.
(32) טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. (33) חולין
לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל
מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם
כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה ע"א, ב -
שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את
הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום
הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי
שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח,
ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו
על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני
שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך
חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאינ-כן בטהרת
הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה
דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין,
שם).

י. הָאוֹכֵל רְבִיעִי שֶׁבְּקֹדֶשׁ - אִסּוּר לוֹ לֶאֱכֹל אֶת
הַקֹּדֶשׁ³⁴, וּמִתֵּר לָגַע בְּקֹדֶשׁ וְאִינוֹ פּוֹסֵל³⁵. אִפְלוּ
תִּבְשִׁילִי³⁶ שֶׁנִּתְעַרַּב בּוֹ הַקֹּדֶשׁ וְאִין בּוֹ³⁷ צִנִּית בְּכִדִּי
אֲכִילַת פָּרֶס³⁸ - הָרִי זֶה לֹא יֵאָכֵל³⁹ בְּרְבִיעִי שֶׁל
קֹדֶשׁ⁴⁰, אֲלֵא בְּחִמְשִׁי⁴¹, שֶׁהוּא טָהוֹר כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴².

(34) גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל,
ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א)
ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה
(ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם

הַשְּׁלִישִׁי - פֶּסֶל וְלֹא מְטַמֵּא. וְאִין שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה
רְבִיעִי בְּתְּרוּמָה. מִנֵּין לֶאֱכֹל שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא פּוֹסֵל¹⁰
בְּתְּרוּמָה? שֶׁנֶּאֱמַר: וְכֹא הִשְׁמֵשׁ וְטָהַר וְאַחֵר יֵאָכֵל מִן
הַקֹּדֶשִׁים. נִמְצָא טָבוֹל יוֹם אִסּוּר בְּתְּרוּמָה עַד שִׁיעָרִיב
שְׁמֻשׁוֹ¹¹, וְאִם נָגַע בָּהּ - פֶּסֶלָה, וְטָבוֹל יוֹם כְּשֵׁנִי
לְטִמְאָה הוּא. הֵא לְמִדָּת, שֶׁהִשְׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי
בְּתְּרוּמָה.

(8) טהרות, שם. (9) השני פוסל אוכלין ואינו מטמא, ונקט
לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10) צ"ל פסול.
(11) יבמות עד, ב.

ד. הָרִאשׁוֹן¹² וְהַשֵּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי בְּקֹדֶשׁ - טִמְאִין
וּמְטַמְאִין¹³. הָרְבִיעִי - פֶּסֶל וְאִינוֹ מְטַמֵּא. וְאִין רְבִיעִי
עוֹשֶׂה חֲמִישִׁי לְעוֹלָם. וּמִנֵּין לְשְׁלִישִׁי בְּקֹדֶשׁ שֶׁהוּא
טָמֵא? שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכֹל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל;
וְכִכֹּר קָרָא הַכְּתוּב לְשֵׁנִי טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּל אֲשֶׁר
בְּתוֹכּוֹ טָמֵא. הֵא לְמִדָּת, שֶׁבֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ שֶׁנָּגַע בְּשֵׁנִי -
נִטְמָא וְיִשְׁרָף. וּמִנֵּין לְרְבִיעִי בְּקֹדֶשׁ שֶׁהוּא פֶּסֶל? מִקָּל
וְחִמְרָה¹⁴: וּמֵה מִתְּסַר כְּפוּרִים, שֶׁהוּא מִתֵּר בְּתְּרוּמָה,
אִסּוּר בְּקֹדֶשׁ עַד שִׁיבִיא כְּפֻרְתּוֹ; הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא פֶּסֶל
בְּתְּרוּמָה, אִינוֹ דִּין שִׁיעָשָׂה רְבִיעִי בְּקֹדֶשׁ?! אָכֵל
הַחֲמִישִׁי טָהוֹר.

(12) טהרות, שם. (13) ראה הערה ח. (14) פסחים יח, ב.
ה. בֶּשֶׂר תֹּאנָה¹⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר, גָּזְרוּ
עָלֶיהָ¹⁶ שִׁיעָשָׂה כְּשְׁלִישִׁי לְטִמְאָה: מְטַמֵּא אֶת
הַקֹּדֶשׁ¹⁷, וְאִינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁלֹּא
גָּזְרוּ עָלֶיהָ אֲלֵא כְּדִי שֶׁלֹּא יִעָרְבוּהוּ עִם בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ
וְיִבְאוּ לְטַעוֹת וְלִשְׁגוּג בּוֹ, וְיִדְמּוּ שֶׁהַבֶּשֶׂר זֶה¹⁸ הוּא
חֵל וְהוּא קֹדֶשׁ¹⁹ וְיֵאָכֵלְנוּ בְּטִמְאָה.

(15) בשר חולין נקרא "בשר תאווה", מלשון הכתוב (דברים
יב, כ): כִּי תֹאווָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר. (16) תוספתא, נדה
פ"ט ה"י. (17) פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י
קורקוס). (18) בשר הקודש. (19) והרי הוא קודש.

ו. חֲבוּרֵי אֲכָלִין²⁰ עַל יְדֵי מִשְׁקִין²¹ - הָרִי הֵן חֲבוּר
לְטָמֵא טִמְאָת אֲכָלִין²². וְהַדָּבָר סֶפֶק, אִם חֲשׂוּבִים
כְּגוֹף אֶחָד לְמִנּוֹת בֵּהֶן רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי²³, או
חֲשׂוּבִים זֶה הָאֵכֵל שֶׁנָּגַע בּוֹ הַטִּמְאָה רִאשׁוֹן,
וְהָאֵכֵל הַמִּתְחַבֵּר לוֹ שֵׁנִי.

(20) איבעיא בזבחים קה, ב. (21) שתי חתיכות אוכלין,
ובניהם משקה הנוגע בשניהם. (22) אם נגעה טומאה
באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא
שם, ולא כפירוש רש"י). (23) פירוש, הדבר ספק אם
שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם
נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השנייה ראשון
לטומאה ועושה שני.

ז. הַשֵּׁנִי שֶׁבְּחָלִין²⁴ פּוֹסֵל אֲכָלִי תְּרוּמָה וְעוֹשֶׂה אוֹתָן

יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה. ומבאר רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבואתא, שאפילו בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבואתא, שאפילו אם אכל שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו מאליהם. ראה בהערה הבאה. (48) משמע שהוא עושה שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט). ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה, מה-שאין-כן בנגיעה]. (49) בחולין לה, א- אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה: "שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש, לא נזהרו לשמור שמירה מעולה מפני הטומאה כמו ששומרים על קודש, אלא שמירה פחות קפדנית כעין שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם בבאורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה נעשה שני. (50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין אכילה הדין כן, שלא תטעה לומר שדינם כרביעי שאינם פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול קודש (ראה ה"ו). (51) מקודש קדושה מליאה (ראה ה"א) ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. [ומדובר במעלות היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין, כגון שלישי שבתרומה – עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה בה"ח].

ששלישי בתרומה פוסל את האוכל לאכול בתרומה, אע"פ שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש]. (35) שרביעי אינו עושה חמישי. (36) של חולין או תרומה. (37) בקודש. (38) פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירוש, שנחערב כזית (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). (39) אף-על-פי שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. (40) פירוש, אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו. (41) הוא-הדין שמותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש מה ששנינו: "והחמישי נאכל בנזיד הקודש", הכוונה למעט רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה. (42) למעלה ה"ד.

1 יא. האוכל שלישי שבתרומה עץמה או של חלין
2 שנעשו על טהרת תרומה - הרי זה אסור לאכל את
3 התרומה⁴³ עד שיטבל⁴⁴, ומתיר לגע בתרומה⁴⁵ והרי
4 היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו
5 מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עץמה; אבל
6 תבשיל שנתערבה בו תרומה, אם אין שם כזית בכדי
7 אכילת פרס - הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל⁴⁶
8 בדרך שמתיר לגע בתרומה.

(43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עביר (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עביר רבנן מעלה". (46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בנזיד הדמע", פירוש, בתבשיל שנחערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

9 יב. האוכל שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו
10 על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת
11 תרומה - הרי הוא פשוט לענין קדש⁴⁸; שטהרת
12 תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל
13 שלישי שבחלין שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא
14 טהור⁵⁰; שאין לך דבר שעושה רביעי בקדש אלא
15 קדש מקדש⁵¹ בלבד.

16 יג. כל קדש⁵² האמור בענין טמאת אכלין ומשקין
17 הוא קדשי מקדש המקדשין, כגון בשר קדשי
18 קדשים⁵³ ובשר קדשים קלים⁵⁴, וחלות תודה⁵⁵
19 ורקיקי נזיר⁵⁶ שנשחט עליהן הזבחה⁵⁷, והמנחות⁵⁸
20 שקדשו בכלי⁵⁹, ושתי הלחם⁶⁰ ולחם הפנים⁶¹
21 משקנמו בתנור⁶²; אבל חלות תודה ורקיקי נזיר
22 שלא נשחט עליהן הזבחה, והמנחות שלא קדשו
23 בכלי - אינן לא קדש ולא בחלין אלא בתרומה⁶³.

(52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א).
(53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג

(47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי פירושו של רבינו. שנינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש, אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש - נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי

טו. הַטָּבֵל⁶⁸ וְהַמְדַּמֵּעַ⁶⁹ וְגִדּוּלֵי תְרוּמָה⁷⁰, וּמַעְשֵׂר³
שְׁנֵי וְרֵאשׁוֹן⁷¹, וְעֵסֶה הַטְּבוּלָה לְחֻלָּה⁷² - הָרִי הֵן⁴
בְּחֻלִּין⁷³, וְהָרֵאשׁוֹן טָמֵא בָּהֶן, וְהַשְּׁנִי פָסוּל, וְאֵין⁵
בָּהֶן שְׁלִישִׁי.⁶

(68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות ומעשרות. (69) תרומה שנתעברה בחולין ואין בחולין פי מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו שלא תיבטל אלא במאה. (70) תרומה שנזרעה והצמיחה תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת יז, ב). (71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללויים, ומעשר שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם מישראל. (72) לפני הפרשת חלתה. (73) טבל, גידולין ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

טז. כָּל דְּבָר⁷⁴ שְׂוֵדֵאוֹ⁷⁵ מִטָּמֵא אֶת הַחֻלִּין מִן הַתּוֹרָה⁷
- גָּזְרוּ עַל סִפְקוֹ בְּחֻלִּין הַטְּבוּלִין לְחֻלָּה שֶׁתַּעֲשֶׂה⁸
אוֹתָהּ הָעֵסֶה בְּטָהֳרָה. וּמִפְּרִישִׁים מִמֶּנָּה חֻלָּה,⁹
וְחֻלָּתָהּ תְּלוּיָהּ, לֹא נֶאֱכָלָתָּ⁷⁶ וְלֹא נִשְׂרַפְתָּ.¹⁰

(74) נדה ז, א. מסקנת אביי. (75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. (76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה. (77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה טהורה.

השבועות. (54) תודה ושלמים. (55) המביא קרבן תודה, צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא ז, יב). (56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה קרבנות, ועמם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו, טו). דיניהם מפורשים בהלי מעשה הקרבנות ס"ט. ולא נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי נזיר "רקיקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים חלק חלות וחלק רקיקים, וההבדל בין חלות ורקיקים הוא, שהחלות נילושות בשמן והרקיקים במים, ומושחים אותם בשמן אחר אפייתם והלחם סופגין. (57) שחיטת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. (58) הבאות בפני עצמן, לא כתוספת לקרבן. (59) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. (60) שהציבור מקריב בחג השבועות. (61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא כד, ה). (62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפייתם שהיא העלאת הקרום. (63) שם.

יז. הַחֻלָּה⁶⁴ וְהַבְּפוּרִים⁶⁵ וְתִשְׁלוּמֵי תְרוּמָה⁶⁶
[וְחֻמְשָׁה] - הָרִי הֵן בְּתְרוּמָה⁶⁷.¹²

(64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). (65) פירות העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). (66) זר (לא כהן) שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת חומש המחיר. (67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר. תוספתא שם ה"ה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט ניסן ה'תשפ"ב

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשפ"ב

אֶת־הַמִּצְוֹת שֶׁהַעֹבֵד עָלֵיהֶן חֵיב תְּלִיָּה בְּמִצְוֹת לֹא־²⁶
תַּעֲשֶׂה. וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶקֶד ו' מִסְנֵהֶדְרִין²⁷
(מו.).²⁸

הַמִּצְוָה הָרִל"א — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְקַבֹּר הָרוּגֵי בֵּית²⁹
דִּין בְּיוֹם הָרִיגָתָם, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "כִּי־קְבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ³⁰
בְּיוֹם הַהוּא" (שם, כג), וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת כי תצא שם):
"כִּי־קְבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ — מִצְוַת עֲשֵׂה". וְכֵן הוּא הִדִּין בְּשָׂאֵר³²
מֵתִים, כְּלוּמַר: שִׁיבְרָךְ כֹּל־מֵת מִיִּשְׂרָאֵל בְּיוֹם מוֹתוֹ.³³
וּלְפִיכֵן קוֹרְאִים לְמַת שְׂאִין לוֹ מִי שִׁיתַּעֲסֵק בְּקְבוּרָתוֹ —³⁴
מֵת מִצְוָה. עֲנִינוּ: הַמֵּת שֶׁמִּצְוָה עַל כָּל־אָחֵד לְקַבְּרוֹ, לְפִי³⁵
שְׂאֵמִר יְתַעֲלָה: "כִּי־קְבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ". וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי³⁶
מִצְוָה זוּ בְּפֶקֶד ו' מִסְנֵהֶדְרִין (שם).³⁷

הַמִּצְוָה הָס"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלַּעֲזוֹב הַתְּלוּי,³⁸
לֵן עַל עֲצוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִּבָּא עַל־יְדֵי כֹף בְּרַפְתְּ הַשֵּׁם (בלשון³⁹
סגִי־נְהוּר) בְּמַתְשֵׁבָה כְּשִׁירָאָה (שהמביט נזכר בסיבת תליתו).⁴⁰
כִּי אֲנִי לֹא נִתְּלָה וְזוֹלַת מְגִדֵּף וְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁגַּם בּוֹ⁴¹

מצות עשה רכו. רכו. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

הַמִּצְוָה הָרִכ"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְהָרוֹג אֶת־¹³
הָעוֹבְרִים עַל מִקְצַת הַמִּצְוֹת — בְּסִיף, וְהוּא אָמְרוּ¹⁴
יְתַעֲלָה: "נָקָם יִנָּקָם" (שמות כא, כ). וְנִעֲזֵר בְּמִצְוֹת לֹא־¹⁵
תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחֵיבִים עָלֵיהֶן הַתּוֹת הָרֵאשׁ. וַיִּכְבֶּר¹⁶
נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶקֶד ז' מִמִּסְכַּת סִנְהֶדְרִין (נב).¹⁷

הַמִּצְוָה הָרִכ"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְחַנוֹק אֶת־¹⁸
הָעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת מְסִימוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "מוֹת¹⁹
יוֹמָת" (שם, טז). וְנִעֲזֵר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת²⁰
שֶׁחֵיבִים עָלֵיהֶן חֵנִין. וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶקֶד ז'²¹
מִמִּסְכַּת סִנְהֶדְרִין (שם).²²

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְמָה מְאֵתִים וּשְׁלֹשִׁים — הַצּוּי²³
שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְתַלּוֹת מִקְצַת הָרוּגֵי בֵּית דִּין, וְהוּא אָמְרוּ²⁴
יְתַעֲלָה: "וְתַלִּית אֹתוֹ עַל־עֵץ" (דברים כא, כב). וְנִזְכִּיר²⁵

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה רצד. רצ.

43

44 המצוה הרצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהעניש
45 את-האנוס בעברה שפשה, כינן שהוא אנוס בפשיטה,
46 והוא אמרו יתעלה: "ולנערה (שנאנסה) לא-תעשה דבר"
47 וגו' (דברים כב, כו). ובסנהדרין (גדרים סז, ועוד) אמרו:
48 "אנוס רחמנא פטריה, שנאמר: ולנערה לא-תעשה דבר".

49 המצוה המשלימה מאתים ותשעים — האזהרה
50 שהזהרנו מלקבוע את-הענשים על פי אמד הדעת החזק
51 ואפלו קרוב לודאי, כגון שהיה אדם ששונאו רודף אחריו
52 להרגו ונמלט ממנו לבית, ונכנס אותו הרודף אחריו,
53 ונכנסו אנתנו אחריהם ומצאו את-הנרדף הרוג מפרפר,
54 ושונאו הרודף עומד עליו כשהספין בידו ושניהם
55 (ההרוג והסכין) מגאלים (מלוכלכים) בדם — הרי אין
56 הסנהדרין הורגים רודף זה על דרך קיום הענש, כינן
57 שאין שם ברור בעדים שראו את-הרציחה. ובאה
58 האזהרה בתורת האמת מלהרוג את-זה והוא אמרו
59 יתעלה: "ונקי וצדיק אל-תהרג וגו'" (שמות כג, ז).
60 ובמקלפת (פרשת משפטים שם) אמרו: "ראוהו רודף אחר
61 חברו להרגו והתרו בו ואמרו לו: ישראל הוא, בן-ברית
62 הוא אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם ומצאוהו
63 הרוג ומפרפר והסיף מנטף דם מיד ההורג, שומע אני
64 (חושב אני) יהא חייב? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
65 אל-תהרג". ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תחשוב שזה
66 דין עול — לפי שהדברים האפשריים (הסבירים, הבלתי
67 מוכרחים) יש מהם שאפשרותם (שסבירותם) קרובה מאד,
68 ומהם שאפשרותם רחוקה מאד, ומהם בינוניים בין אלו,
69 וה'אפשר' רחב גדול מאד. ואלו הרשתה תורה לקנס
70 ענשים באפשר הקרוב מאד, אשר כמעט קרוב למחייב
71 המציאות כדגמת מה-שהזכרנו — כי אז היו מקימים
72 את-הענשים (מתוך השוואה שאינה מדויקת ביותר) כמה
73 שהוא יותר רחוק מזה וכמה שהוא עוד יותר רחוק, עד
74 שיקימו את-הענשים וקמיתו בני אדם תמיד באמון קל
75 לפי דמיון השופט. לפיכך סתם יתעלה את-הפסח הזה
76 וצוה שלא יקנס שום ענש אלא עד שיהיו שם עדים
77 המעידים שברור להם אותו המעשה, ברור שאין בו שום
78 ספק ולא (שאמרו כן העדים מצד הגיון או) הסבר כלל. ואם
79 לא נקנס את-הענשים באמד החזק מאד (גם אם טעינו) —
80 הרי לא יוכל לקרות יותר משנפטר את-החוטא; אבל אם
81 נקנס את-הענשים באמד ובדמיון (מתוך השערה) אפשר
82 שביום מן-הימים נהרג נקי — ויותר טוב ויותר רצוי
83 לפטר אלו חוטאים, מלהרג נקי אחד ביום מן-הימים.
84 וכן אם העידו עליו שני עדים בשתי עברות שחייב על
85 כלי-אחת מהן מיתה, וכל-אחד מהם לבדו ראהו עובר על
86 האחת ולא ראהו עובר על האחרת — הרי זה לא יהרג.

1 נאמר: "את-ה' הוא מגדף" (במדבר טו, ל). ולשון הלאו
2 הנה הוא אמרו יתעלה: "לא-תלין נבלתו על-העץ"
3 (דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לא-תלין נבלתו
4 על-העץ — זו מצות לא-תעשה" וכבר נתבאר דיני
5 מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מהה).

יום שני כ"ד ניסן ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.

8 המצוה המשלימה שלש מאות ועשר —
9 האזהרה שהזהרנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה
10 לא תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול (נוותר) לו — נהיה
11 עובדים על מצות לא-תעשה, ולא רק שבטלנו מצות
12 עשה בלבד כמו אלו מחלנו לאחד ממחייבי מיתת בית
13 דין.

14 המצוה הרכ"ד — הצווי שנצטוינו להלקות ברצועה
15 את-העובדים על מצות מסומות, והוא אמרו יתעלה:
16 "והפילו השפט והכהו לפניו" (דברים כה, ב). ובהזכרנו
17 מצות לא-תעשה נעיר על אותן המצות שהעובר עליהן
18 חייב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מכות
19 (יג).

20 המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה
21 שהזהר הינן מלהכות את-החוטא מכות כבדות
22 הממיתות. באור דבר זה, שכל-מחייב מלקות, תכלית
23 (הכמות) מה-שמלקים אותו ארבעים חסר אחת, כמו שפא
24 הפרוש המקביל ואין מלקים שום אדם עד שיאמרו
25 את-המכות כפי יכלת הלוקה וגילו ומוגזו וצורת גופו. אם
26 יוכל לסבל את-ענש המלקות בכללותו — ילקה; ואם
27 לא יוכל לסבל — מלקים אותו כפי מה-שיוכל לקבל,
28 לא פחות משלש מכות. אמר יתעלה: "כדי רשעתו"
29 (דברים כה, ב). ותכלית המלקות ארבעים חסר אחת, ובאה
30 האזהרה מלהוסיף להלקותו אפלו מכה אחת נוסף על
31 מה-שאמד הינן שייכול לסבל, והוא אמרו: "כדי רשעתו
32 במספר. ארבעים יכנו לא יסיף" (שם, ב-ג). ולשון ספרי
33 (פרשת תצא שם): "אם הוסיף — עובר בלא-תעשה. אין
34 לי אלא בזמן שמוסיף על הארבעים, מנין (אם הוסיף) על
35 כלי-אמד ואמד שאמרוהו בית דין? (בגלל שאינו מסוגל
36 לספוג ל"ט מלקות) תלמוד לומר: לא יסיף פן-יסיף".
37 ומן-הלאו הנה היא האזהרה מלהכות שום אדם
38 מישאל: אם החוטא הנה אנו מזכירין שלא להכותו —
39 שאר כלי-אדם לא פל-שפן! וכבר הזהירו (חכמים)
40 מלרמוז שיכה אף-על-פי שאינו מכה, אמרו (סנהדרין
41 נח): "כל-המגביה ידו על חברו להכותו נקרא רשע,
42 שנאמר: ויאמר לרשע למה תכה רעך" (שמות ב, יג).

עומדין לפניך לדין, שלא תאמר הואיל ורשע הוא
(ולבטח משקר) אטה הדין עליו (לחובתו) — תלמוד
לומר: "לא תטה משפט אבינך בריבו", 'אבינך' הוא
במצות, כלומר: אף-על-פי שהוא אביון במצות — לא
תטה את-דינו.

המצוה הרע"ג — האזהרה שהזהר הדין מלעשות
עול בדין, והוא אמרו: "לא-תעשו עול במשפט" (ויקרא
יט, טו) וענין לא זה שלא יעבר על החקים שהגדרה תורה
בחיוב דבר או בפטור ממנו (שלא יחייב זכאי ויפטור חייב).

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעז.
מצות לא תעשה רעו. עדר.

המצוה המשלימה מאתים ושמנים — האזהרה
שהזהר הדין מלהטות בדונו גרים ויתומים, והוא אמרו:
"לא תטה משפט גר יתום" (דברים כד, יז) הנה נתבאר לך
שהמטה משפט אדם מישראל עובר בלאו אחד והוא
אמרו: "לא-תעשו עול במשפט" (ויקרא יט, טו); ואם
הטה משפט גר — עובר בשני לאוין. ובספרי (פרשת
תצא שם): "לא תטה משפט גר, מלמד שכל-המטה
משפט גר — עובר בשני לאוין. ואם היה גר יתום —
עובר בשלשה לאוין."

המצוה הקע"ז — הצווי ששנצטוו הדינים להשוות בין
בעלי הדין ולשמוע כל-אחד מהם עם ארף דבריו או
קצונם, והוא אמרו: "בצדק תשפט עמיתך" (שם) ובא
הפירוש בספרא (פרשת קדושים): "שלא יהא אחד מדבר
כל-צרכו ואחד אומר לו: קצר דברך". והו אחד הענינים
שכוללם צווי זה. ויש בו עוד: שכל-אדם מצוה לדון דין
תורה אם הוא בקי בכך ובעלי הדין התחילו (והסכימו)
לטעון לפניו (אף על פי שהוא יחיד). ובפירוש אמרו: "אחד
דן את-חברו דבר תורה, שגאמר: בצדק תשפט עמיתך".
ויש בו עוד: שחייב אדם לדון את-חברו לכף זכות ולא
פרש מעשיו ודבריו אלא לטוב ולחסד. ובכך נתבאר
כונת צווי זה במקומות מפורשים בתלמוד.

המצוה הרע"ו — האזהרה שהזהר הדין מלירוא
מאדם מזיק בליעל ורע המדות עד שלא יפסוק עליו דין
צדק (ויזכהו מחד), אלא חייב לפסוק ולא יחוש למה-
שיקרה לו מן-הנזקים מאתו אדם. אמר יתעלה "לא
תגורו מפני-איש" (דברים א, יז) ולשון ספרא: "לא תגורו
מפני-איש, שמה תאמר מתירא אני מאיש פלוגי שמה
יהרג את-בני, שמה ידליק גדישי (ערימת תבואה), שמה
יקצוץ את-נטיעותי — תלמוד לומר: לא תגורו מפני-
איש."

גון שיעיד עליו עד אחד ששעה מלאכה בשבת והתרה
בו, ושני יעיד עליו ששעבד עבודה זרה והתרה בו — הרי
זה אינו נסקל. אמרו (מכילתא פרשת משפטים שם): "הנה
עד אחד מעידו עובד לחמה ואחד עובד ללכנה, שומע
אני (אפשר אולי ש)יצטרפו? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק
אל-תהרג."

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה רעט. רעז

ערה. רעת. רעג.

המצוה הרע"ט — האזהרה שהזהר הדין מלחמול
(לרחם) על מי שהרג את-חברו או חסרו אבר מאבריו,
כלומר: בתשלום הקנסות. שלא יאמר: זה עני וקטע
את-ידו של זה או אבר עינו שלא בכונה, ויחון וירחם
עליו מלחבו תשלום דמי הזקו בשלמות, והוא אמרו
בזה: "ולא-תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד
ביד רגל ברגל" (דברים יט, כא). ובכך נכפל הלאו בזה
ואמר: "לא-תחוס עינך עליו ובערף דם-הנקי מישראל"
(שם, יג).

המצוה הרע"ז — האזהרה שהזהר הדין מלחמול
על העני בשעת הדין עד שיופכה בדבר שאינו מגיע לו,
על דרך החמלה עליו אלא ישנה בין העשיר לעני
והאביון ויחבנו (גם את העני) לשלם מה-ששקבע עליו,
והוא אמרו: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג) ובכך
כפל את-הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "לא-תשא
פני-דל" (ויקרא יט, טו), ולשון ספרי (פרשת קדושים):
"שלא תאמר: עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הזה
חבין לפרנסו אצננו ונמצא מתפרנס בנקיות — תלמוד
לומר: לא-תשא פני-דל."

המצוה הרע"ה — האזהרה שהזהר הדין מלכבד
פני אחד מבעלי הדין בשעת הדין, אפלו היה אדם נכבד
מאד וגדל-המעלה, ולא יכבדנו הדין אם בא לדין עם
בעל דינו ולא יראה שהוא מגדלו ומכבדו, והוא אמרו
יתעלה: "לא תהדר פני גדול" (שם). ובספרא (פרשת
קדושים): "שלא תאמר עשיר הוא זה, בן-גדולים הוא זה
היאף אבישנו ואראה בבשתי, על אחת כמה וכמה שאינו
מבישו — לך גאמר: לא תהדר פני גדול". ובכך
נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין ושבועות
(ל).

המצוה הרע"ח — האזהרה שהזהר הדין מלהטות
את-הדין על אחד מבעלי הדין אם ידע שהוא אדם רשע
בעל עברות, הזהיר יתעלה מלהענישו בעוות הדין, והוא
אמרו יתעלה: "לא תטה משפט אבינך בריבו" (שמות כג,
ו). ולשון המקלטה (פרשת משפטים שם): "רשע וכשר

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה שיז.

מצות עשה קעח.

41 המצוה השי"ז — האזהרה שהזהרנו מלקלל איזה
42 אדם מישראל, והוא אמרו: "לא תקלל חרש" (ויקרא יט,
43 יד). ושמע ממני מה הוא ענין אמרו: "חרש". כשהנפש
44 מתעוררת (מתוך תאוות נקם) להנקם מן המזיק לפי צורת
45 הנזק הנקבע בדמיון (במחשבת הניזוק ובדימויו הלא
46 מדויק), לא תהדר להתעורר עד אשר תעניש את המזיק
47 לפי אפן הנזק הנקבע בדמיון; ורק כשתענישנו תנוח
48 אותה ההתעוררות ותעדר אותה הצורה מן הדמיון. יש
49 שתענישוהו בקללה ובזיון בלבד ותנוח בדעתה
50 (בהעריכה) את ערך הנזק שיגיע למזיק באותם הדברים
51 ואת-בשתו בהם. ויש שהדבר הוא גדול יותר ולא תשך
52 אותה התעוררות עד שישמד כל-רכושו, ואז תנוח
53 בדעתה את-ערך הצער שהגיע לו באבדון רכושו. ויש
54 שיהא הדבר חמור יותר ולא תנוח עד שתנקם ממנו
55 בגופו במיני מכות וחסור אברים. ויש שיהא הדבר חמור
56 יותר, ולא תנוח אותה ההתעוררות, עד שיקח את-נפשו
57 המזיק וישמידהו מן המציאות — וזוהי התכלית. ויש
58 שתהיה התעוררות הנפש מועטת מכדי בקשת עניש
59 המזיק מחמת קלות חטאו, עד שתנוח בצעקה וכעס עליו
60 וקללה — אפלו לא ישמע אלו היה נוכח שם. וזה
61 מפרסם ממצעשי בעלי החמה והכעס שנפשים שוככת
62 (נרגעת) בשעור כזה בחטאים הקלים מאד, אף-על-פי
63 שלא ידע החוטא על כעסם ולא שמע קולתם. והיה
64 עולה בדעתנו שכונת התורה, שאסרה קללת אדם
65 מישראל, היא: אם הוא שומע את-זה, מחמת הבושה
66 והצער המגיעים לו: אבל קללת החרש כיון שאינו שומע
67 ואינו מצטער בכך, הרי אין חטא בדבר — לפיכך
68 השמיענו שהוא אסור, והזהיר עליו, לפי שאין התורה
69 מקפידה על מצב המתחרף בלבד (שאו יש לאסור רק
70 כאשר מתבייש — כששומע), אלא הקפידה גם על מצב
71 המתחרף, שהזהר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה
72 לכעוס. וכך מצאנו שבעלי הקבלה (חז"ל) הביאו ראיה
73 לאסור קללת כל-אדם מישראל ממה-שנאמר "לא תקלל
74 חרש". ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אין לי אלא חרש,
75 מנין לרבות את כל-האדם? תלמוד לומר: "בעמך לא
76 תאר", אם כן למה נאמר: 'חרש'? מה חרש מיוחד
77 (שכמעט כל מעלתו בזה) שהוא בתיים; יצא המה שאינו
78 בתיים". ובמקלטה (פרשת משפטים שמות כא, יז): "לא
79 תקלל חרש" דבר הכתוב באמלילין שבאדם". ומה-
80 שאמרנו לזקה — בתנאי שיקלל בשם (השם). וכן אם

1 המצוה העד"ר — האזהרה שהזהר הדין מלקחת
2 שחד מבפלי הדין אפלו לדון בצדק, והוא אמרו: "ושחד
3 לא תקח" (שמות כג, ח). וכבר נקפל הלאו בענין זה
4 (בדברים טז, יט). ובספרי (תחלת פרשת שופטים שם): "לא
5 תקח שחד אפלו לזכות זכאי ולחייב חייב". וכבר נתבאר
6 דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין.

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה שטו. רפא. שטז.

8 המצוה השט"ו — האזהרה שהזהרנו מלקלל
9 את-הדין, והוא אמרו: "אלהים דיין" (לא תקלל" (שמות
10 כב, כז). והעובר על לאו זה — לזקה.

11 המצוה הרפ"א — האזהרה שהזהר הדין מלשמוע
12 דברי אחד מבפלי הדין שלא בפני בעל דינו, והוא אמרו:
13 "לא תשא שמע שוא" (שם כג, א) לפי שעל הרב יהיו
14 דברי בעל דין שלא בפני בעל דין — שוא, ולפיכך
15 הזהר הדין מלשמוע אותם הדברים כדי שלא יכנס
16 בדעתו משג בלתי נכון ובלתי אמתי ולשון המקלטה
17 (פרשת משפטים שם): "לא תשא שמע שוא" — אזהרה
18 לדין שלא ישמע מבפני דין עד שיהא בעל דינו עמו;
19 אזהרה לבעל דין שלא ישמע דברי לדין עד שיהא
20 חברו עמו". ובאזהרה על ענין זה בעצמו אמר: "מדבר
21 שקר תרחק" (שם, ז), כמו שנתבאר בפרק ד' משבועות
22 (לא.). ובקלל לאו זה אמרו עוד: אזהרה למספר לשון
23 הרע, ומקבל לשון הרע, ומעיד עדות שקר, כמו שנתבאר
24 במכות (כג.).

25 המצוה השט"ז — האזהרה שהזהרנו מלקלל
26 את-הנשיא, והוא אמרו: "ונשיא בעמך לא תאר" (שם
27 כב, כז) ושם זה, כלומר: נשיא, מניחו (מתאר ומתכוין)
28 הכתוב על המלך אשר לו הממשלה, והוא אמרו יתעלה:
29 "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד, כב) והחכמים אומרים אותו
30 בסתם. (נותנים תואר זה) על ראשי ישיבה של שבעים
31 וקנים בלבד. ובכל-התלמוד והמשנה אומרים (חגיגה פרק
32 ב משנה ב — טז): "נשיאים ואבות בית דין, ונשיא ואב
33 בית דין". ועוד אמרו (סנהדרין יט): "נשיא (הסנהדרין
34 וכדומה בלשון חז"ל) שמחל על כבודו — כבודו מחול;
35 מלך שמחל על כבודו — אין כבודו מחול". ודע שלא
36 זה כולל גם את-הנשיא (שבלשון חז"ל נקרא "נשיא") עם
37 המלך, לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל כל-מי שיש
38 כבודו שלטון והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה
39 שלטונית או מעלה תורנית והיא הישיבה. וכך נראה
40 מדיני מצוה זו. והעובר על לאו זה — לזקה.

לפני הדינים על כל מה-שאנו יודעים, בין שיש בך
 משום מיתת מי שמעידים עליו, או הצלתו; הפסד ממונו
 או הרוחתו — חייבים אנו להעיר על כל-זה ולהודיע
 לדינים מה-שראינו או שמענו (מפי אחד הצדדים). וכבר
 הביאו רבותינו עליהם השלום ראיתם על חיוב הגדת
 העדות ממה-שאמר יתעלה: "והוא עד או ראה או ידע"
 (שם ה, א) והעובר על מצוה זו — והוא הנוכש עדותו
 — חטא גדול, והוא אמרו יתעלה: "אם-לוא יגיד ונשא
 עונו" (שם). וזהו דבר כללי. אף אם העדות שבכשה היא
 עדות ממון ונשבע עליה העד תוף כבישתה — חייב
 קרפן עולה ויורד, כמו שבאר הפתוב (שם, הי) ולפי
 התנאים הנזכרים בשבועות (פרק ד משנה א — ל). וכבר
 נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין (פרק ד משנה ה — לו)
 ובשבועות (שם).

קלל עצמו — לוקה. הגה נתבאר לך שהמקלל את-חברו
 בשם — עובר בלאו אחד, והוא אמרו: "לא תקלל
 חרש"; והמקלל איזה דין — עובר בשני לאוין ולוקה
 שתיים; והמקלל נשיא — לוקה שלש. ולשון המקלל
 (פרשת משפטים שמות כב, כז): "אני אקרא 'נשיא בעמך'
 אחד נשיא ואחד דין במשמע, ומה תלמוד לומר:
 'אלהים לא תקלל'? לחיוב על זה בפני עצמו ועל זה
 בפני עצמו. מכאן אמרו: יש מדבר דבר אחד וחייב עליו
 משום ארבעה דברים. בן-נשיא שקלל את-אביו — חייב
 עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום דין,
 ומשום נשיא, ומשום 'בעמך' מכל-מקום" (סתם אדם).
 הגה נתבאר מה-שהזכרנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 בפרק ד' משבועות (לה).
 המצוה הקע"ח — הצווי ששנטינו להעיד עדות

המשך ביאור למס' סוטה ליום השמיני לעומר עמ' ב

ומשיבה, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון' — חטא לחטא
 מצטרף לחשבון שיבוא.
 ממשיכה הבריתא, וכן מצינו בסוטה שבמדה שמדדה, בה מדדו
 לה — שנעשה לפי הדרך שחטאה. היא עמדה על פתח ביתה
 ליראות לו — להראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור שבו
 היו מנוולים אותה ומראיה קלונה לכל. היא פורסה לו — בעבור,
 להתנאות בפניו, סוהרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוטל כפה —
 צעיף המכסה את ראשה מעל ראשה, ומניחו תחת רגליה. היא
 קשטה לו פנייה, לפיכך

תנא, היה רבי אמר מנין — מה המקור לדבר שבמדה שאדם מודד
 בה מודדיו לו, ומשיב, שנאמר 'בסמאמה בשלחה תריבנה'.
 שואלת הבריתא, אין לי אלא סאה — עבירה גדולה, מנין לרבות
 תרקב — חצי סאה וחצי תרקב, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע,
 תומן ועובל — משקלות קטנים יותר, מנין שגם על עברות קטנות
 מעניש ה' באותה מדה. ומשיבה, תלמוד לומר 'כי כל סאון סאן
 פרעש' ונלמד מכל שאפילו מדה קטנה. שואלת הבריתא, ומנין
 שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול — שאם לא נפרעו
 מהאדם על חטאו, לא ויתרו לו אלא מצטרף לחשבון בעתיד.

המשך ביאור למס' סוטה ליום התשיעי לעומר עמ' ב

כשהלך למות מצמא, נעשה לו הנס על ידי לחי החמור שהוא דבר
 טמא.
 דורשת הגמרא את הפסוק על שמשון "ותחל רוח ה' לפעמו במחנה
 דן בין צרעה ובין אשתאול וגו'". אמר רבי חמא ברבי חנינא, חלתה
 — התקיימה נבואתו של יעקב אבינו, דכתיב שהתנבא יעקב 'הי דן
 נחש עלי דרך' — והולך על שמשון שהיה משבט דן. 'לפעמו במחנה
 דן', אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה שכינה
 מקשקשת לפניו — מלווה אותו ביום — כמו פעמון הקשור לאדם,
 ונלמד מכך שדתיב קמא — אצל שמשון 'לפעמו במחנה דן', וכתיב
 היום — לגבי המעיל של כהן גדול 'פעמן ורימן'. 'בין צרעה ובין
 אשתאול', אמר רבי אסי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו
 — כך שמם של ההרים, ועקרון שמשון ומחנן זה בזה.
 דורשת הגמרא את דברי המלאך על שמשון, "והוא יחל להושיע
 את ישראל מיד פלשתים", מהו הלשון 'יחל', אמר רבי חמא ברבי
 חנינא

שמים. "ויהי כי הציקה לו כרביה כל חמים ותאלצהו" — דלילה
 הציקה לשמשון ואילצה אותו לומר לה במה כוחו, שואלת הגמרא,
 מאי 'ותאלצהו' — איך אילצה אותו. ומשיבה אמר רבי יצחק דבי
 רבי אמי, בשעת גמר ביהא — שתאוות האדם גדולה, נשמטה
 מתחתיו שלא יוכל לסיים את המעשה, ואז אילצה אותו לומר לה.
 כשהתגלה המלאך למנוח ואשתו לבשר להם שילד להם בן, הזהיר
 את אשת מנוח ואמר לה, "ועתה השמרי נא ואל תשתי גון ושכר
 ואל תאכלי כל טמא כי הנך הרה וילדת בן", שואלת הגמרא, מאי
 כל טמא — מה הם הדברים הטמאים שהזהיר אותה לא לאכול, ותו
 עד השתא דברים טמאים קאכלה — ועוד יש להקשות, וכי עד
 עכשיו היא אכלה דברים טמאים. משיבה הגמרא, אמר רבי יצחק
 דבי רבי אמי, דברים האסורים בנזיר — שלא רק מיין תשמר, אלא
 אפילו ממין ששרו ביין, ובדומה. "ויבקע אלהים את המכתש אשר
 בלחי" — נעשה לשמשון נס בשעה שהיה צמא מאד, ומלחי החמור
 יצאו מים, אמר רבי יצחק דבי רבי אמי הוא איזה לדרב טמא —
 שמשון חשק להינשא לנכרית, לפיכך נתלו חזיו בדרב טמא — לכן

מִתְהַרְוֵין שְׁנֵי מְצוּרָעִין בְּאַחַת – לא מתעסקים בטהרת שני יחד, **וְאֵין רוֹצֵעִין** באחנם של שני עֲבָרִים עבריים שאינם רוצים לחופשי לאחר שש שנים באחת, **וְאֵין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֲגֻלֹת** ערופה באחת, **לִפִּי שְׂאִין עוֹשִׂין מְצוֹת חִבְלֹת חִבְלֹת**. זה שלא ניתן להשקות שתי סטות ביחד משום שאין עוֹשִׂין מצוות חבילות. מתרצת הגמרא, **אִמָּר אֲפִי וְאִתִּימָא** – ויש אומרים זאת **רַב בְּהֵנָּה, לֹא קָשְׁיָא, בְּאֵן** – הבריייתא שאמרה שאין משטות יחד משום שאין עוֹשִׂין מצוות חבילות, דיב **אֲחֵר**, שאם יסקה יחד רראה טורח עליו, **בְּאֵן** – שיתר רשיתן לפעמים להקשות שתי סטות יחד. נאמר **בְּשֵׁנִי בְּהֵנָּה** כהן יסקה סטה אחרת, ולכן אינו נחשב לחבילות חבילות.

שנינו במשנה, וְהִכְתִּיב אֹתוֹ בְּכַנְיָהּ וכו' עד שהוא מגלה וסותר את שערך. תָּנוּ רַבָּנִי נֹאמֵר בתורה "וַיִּפְרַע אֶת רֹאשׁ אֵין לִי אֱלֹא רֹאשֶׁהּ" – שֶׁמֹּרֶשׁ בִּפְסוּק רַק שִׁיגֵלָה אֶת רֹאשׁ גּוֹפֶה מִנֵּן – מִגִּיץ שֶׁמִּגֵּלָה גַם אֶת גּוֹפֶה עַד כִּנְגַד הֶלֶב כִּפִּי בִּמְשֵׁנָה. תִּלְמֹד לֹמֵר 'הָאִשָּׁה' – נִלְמַד מִהֵייתוֹר שֶׁכּוֹ הָאִשָּׁה' וְלֹא כִּתּוּב וּפְרַע אֶת רֹאשֶׁהּ. מִמְּשִׁיכָה הִבְרִייתָא וְשׁוֹ בֵּן מִה תִּלְמֹד לֹמֵר 'וַיִּפְרַע אֶת רֹאשֶׁהּ' – מִזֶּה בֹא לִרְבוּת הָאֵת'. וּמִשִּׁיכָה, יִתּוֹר זֶה מִלְּמַד, שֶׁהִכְתִּיב סוֹתֵר אֶת שַׁעְרָה – שִׁיגֵלָה אֶת רֹאשֶׁהּ מוֹסִיף וְסוֹתֵר אֶת קִשִּׁירַת הַשַּׁעַר כְּדִי בְּגִילּוּיָה בִּכְר שֶׁשַּׁעְרָה מִתּוֹפֵר.

[illegible]

מקשה ההמרא, **אמר רבא**, **דרבי יהודה ארבי** יהודה קש' **אדרבן לא קשאי** – וכי הסתייה שהקשתה הגמרא ד' בדברי רבי יהודה ולא בדברי רבנן, כלומר, אמנם תירץ הסתייה בדברי רבי יהודה, אבל לא תירץ את הסתייה בד' **אלא אמר רבא דרבי יהודה ארבי** יהודה לא קשאי. כמו שחילק רבה בין היוצאת להיטען שהיא מתה משי, שאם היא טהורה וצאתה וזכאית כיבאו הרואים מתהגרות בד'.

1 **הַתֶּם מְיֻזָּמָה** – הרי היא כבר נמצאת בבית דין הגדול שבלשכת
2 הגזית, שהרי שם איימו עליה. מתרצת הגמרא, **דְּמַסְקִינָּה לָהּ**
3 **וּמְחַתִּינָּה לָהּ בְּדִי לִיגְעָה** – מעלים אותה ומורדים אותה כדי לִיגְעָה,
4 כלומר שלאחר שהעלו אותה ואיימו עליה, הורידו אותה אל מחוץ
5 להר הבית כדי שתתיגע, ומתוך כך תודה אם זינתה. וכעין מה
6 שמצאנו לגבי עדים הבאים להעיד כך להרוג אדם, **דִּתְנִינָּה, רַבִּי**
7 **שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית דִּין מַסְקִינָּה אֶת הָעֵדִים** הבאים להעיד
8 כדי להרוג אדם, **מְסַקֵּם לְמָקוֹם** – שאומרים להם לא כאן נקבל את
9 עדותכם אלא בחדר אחר וכן הלאה, **בְּדִי שֶׁתִּסְרַף עֲלֵיהֶן, וַיִּחְזְרוּ בָהֶן** – ומתוך כך יחזרו בהם מלהעיד אם הם שקרנים.

11 שִׁנְיָו בַּמִּשְׁנָה, שֶׁשָּׁם – בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר מִשְׁקָן אֶת הַסּוּמוֹת וּמִטְהָרִין
12 אֶת הַיְּהוּדִים וּמִטְהָרִין אֶת הַמְצוֹרָעִין וְכוּ'. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, בְּשִׁלְמָא
13 סוּמוֹת, מָה צִרְיֻכוֹת לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, נִלְמַד מִדְּבָרֵיכָּהּ בִּפְרֹשֶׁת
14 סוּטָה "וְהָעֶמִיד הִבְהִין אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה" – וּלְפָנֶי ה' מִתְקִים עַל
15 יָדֵי שְׁעוּמַת בִּכְנִיסָה לַעֲזוּרָה, דְּהֵיִינוּ בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר. וּמִצְוָרָעִין נָמִי,
16 מָה צִרְיֻכִּים לַעֲמוּד בִּכְנִיסָה לַעֲזוּרָה נִלְמַד מִדְּבָרֵיכָּהּ בִּפְרֹשֶׁת מְצוֹרָע
17 "וְהָעֶמִיד הִבְהִין הַמִּטְהָר וְגו' לִפְנֵי ה'". אֵלָּא יוֹלְדֵת מָאי מַעֲמָא
18 צְרִיכָה לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, אִילִּימָא מִשּׁוּם דְּאִתְּיִין וְקִיָּיִמִין
19 אֶקְוִרְבִּייהוּ – אִם נֹאמְרֵי שֶׁהֵטַעַם הוּא מִשּׁוּם צִרְיֻכוֹת לַעֲמוּד לִיד
20 הַקֶּרֶן בִּשְׁעַת הַקֶּרְבָּתוֹ, וּבְחִתְנָא אֵין קָרְבָּנָו שֶׁל אָדָם קָרֵב אֵלָּא
21 אִם בֶּן עֹמֵד עַל גְּבִי – שְׁעוּמָד סְמוּךְ לִקְרַבְנוּ בְּזִמְנֵי הַקֶּרְבָּתוֹ, וְלִכֵּן
22 הֵיוּ עוֹמְדוֹת הַיְּהוּדִים בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר. אֵי הָכִי – אִם כן, וְכֵן וְכוּתֵּי נָמִי
23 – גַּם זֶב אוֹ זָבָה שֶׁמֵּבִיאִים אֶת קָרְבַּן טֹהֲרָתָם יִצְטָרְכוּ לַעֲמוּד שָׁם,
24 וְאִילוּ הַמִּשְׁנָה הַזֹּכִירָה רֵק יוֹלְדֵת. מִיִּישֵׁבֶת הַגְּמָרָא, אֵין הָכִי נָמִי –
25 אִכּוֹן גַּם זִבִּים וְכוּת צִרְיֻכִּים לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, מִפְּנֵי הֵטַעַם שֶׁאֵין
26 קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב אֵלָּא אִם כן עוֹמֵד שָׁם, וְתָנָא חֲדָא מִיָּנִיִּיְהוּ נִתְבָּר
27 – אֵלָּא שֶׁהִתְנָא הַזֹּכִיר דּוֹגְמָא אַחַת שֶׁל מַחֲסוֹר כִּפְרָה שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמוּד
28 שָׁם, וְלִכֵּן הַזֹּכִיר רֵק יוֹלְדֵת.

29 תִּגְנוּ רַבְּנֵי אֵין מִשְׁקִין שְׁתֵּי סוּמוֹת בְּאַחַת – הַנִּמְצְאוֹת בַּעֲזוּרָה בִּיחֹד,
30 כִּדִּי שְׁלֵא יִהְיֶה לָּבָה גַּם בַּחֲבִירֶיהָ – שִׁיתֵּכֶן שֶׁאֵחָת מֵהֶן טְמֵאָה,
31 וּמִתּוֹךְ שֶׁתֵּרָאָה אֶת הַשְּׁנִיָּה עוֹמֶדֶת עַל דְּבָרֶיהָ וְאוֹמֶרֶת שֶׁהִיא טְהוֹרָה,
32 יִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ לָבָה לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָהּ, וּלְפִיכֵךְ לֹא תוֹדָה שֶׁנִּבְעֵלָה. רַבִּי
33 יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – אֵין זֶה עֵינֵךְ הִטְעָם שְׁלֵא
34 מִשְׁקִים שְׁתֵּי טוֹטוֹת בִּיחֹד, אֱלֵא אֶמֶר קֵרָא – נִלְמַד מִהַפְסוֹק "הַשְּׁבִיעַ
35 אוֹתָהּ הַכֹּהֵן", שֶׁמִּשְׁמַע שְׁבוּדִיקִים רַק סוֹטָה זֶה לְבָדָה. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא,
36 וְתַנָּא קָמָא שִׁלְמַד זֹאת מִסְבְּרָא שְׁלֵא יִהְיֶה לָבָה גַּם בַּחֲבִירָתָהּ, וְהִי
37 הַבְּתִיב "אוֹתָהּ", וְלֹמַד לֹא לִמּוּד זֹאת מִהַפְסוֹק. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אֲבָן
38 גַּם תַּנָּא קָמָא לִמּוּד דִּין זֶה מִהַפְסוֹק, אֵלֹא שֶׁהַתַּנָּא קָמָא בְּבִרְיֵיתָא רַבִּי
39 שְׁמַעוֹן הִיא, דְּרַבִּי שְׁמַע – אֲשֶׁר דּוֹרֵשׁ אֶת טַעְמֵי הַתּוֹרָה,
40 וְיִמָּה שְׁמַע קָאָמֵר – וְיִמָּה שֶׁאֵמַר אֶת הַסְּבָרָא שֶׁהִיא לֹא יִהְיֶה לָבָה גַּם
41 בַּחֲבִירָתָהּ, הוּא טַעַם לְדַבְּרֵי הַתּוֹרָה, מִהַ שְׁבִיעַ הַתּוֹרָה שֶׁמִּשְׁבַּע הַכֹּהֵן
42 אוֹתָהּ לְבָדָה, כִּדִּי שְׁלֵא יִהְיֶה לָבָה גַּם בַּחֲבִירֶיהָ.

43 שואלת הגמרא, **מאי בינייהו** – מה החילוק לדין בין רבי שמעון
44 שדרש את הטעם שאין משקים שתי סוטות ביחד לבין רבי יהודה שלא
45 דרש, ומשיבה, **איכא בינייהו** יצא חילוק ביניהם לדין באופן שהסוטה
46 **רותתת** – מפחדת ורועדת מהבדיקה ואף על פי כן לא הודתה. לדעת
47 רבי שמעון שהטעם שאין משקים שתי סוטות יחד הוא כדי שלא יהיה
48 לבה גס, באופן זה הרי אנו רואים שאין לבה גס בה, ואם כן ניתן
49 להשקוטה יחד עם סוטה אחרת. אך לדעת רבי יהודה שלא דרש טעם
50 התורה אלא זו גזירת הכתוב, לא ישקו אותם יחד אף באופן זה. מקשה
51 הגמרא, **ורותתת מי משקין** – האם אכן לדעת רבי שמעון, באופן
52 שהיא רותתת משקים שתי סוטות יחד, כיון שאין את החשש שיהא
53 לבה גס בה, **והא** – והרי יש סיבה נוספת לומר שלא יהיו משקים שתי
54 סוטות יחד, שהרי כלל הוא בידינו **שאין עושין מִצֹּת חֲבִילוֹת**
55 **חֲבִילוֹת**, אין מקיימים שתי מצוות יחד, כדי שלא יראה שעשיית
56 המצוות טורח עליו כמי שסוחר משא ורועה להיפטר ממנו, וסיבה זו
57 שייכת אף באופן זה. ובדעתנו **אין משקין שתי סומות באתה ואין**

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד א

רש"י

התם כנימא. בלשכת הגזית כדקאמרת שיאימו עליה ביד הגדול. ולשכת הגזית בעורה היתה, חצינה בקדש וחצינה בחל כדאמר ביומא פרק שני (דף כה). ופחיתין לה. מקל דהר הבית לאתר שיאימו עליה כדי לניעה. ותדאג מן המים ותודה בשתראה בצרתה: מפסיעו היו את העדים. שמעיעדים עדרת נפשות. וכשבדוקין אותן היו מסייעין אותן מפנה לפנה ומלשכה ללשכה: לפני ח. והוא הפתח שבו דרך

בניסה רציאה לכל באי עזרה: אפוקינייהו. כשמקריבים את קרבן קדשים לטהרם באבילת קדשים, ומצוה על האדם שיעמוד וישומר על קרבנו, ונפקא לן בספרי מתשמרו להקריב את בעורו (מקדש כח), ומי שיכול לבגס בעורה נכנס, ואילו שלא היה יכולות מפני שהיו מחסרות כפרה עומדות בחלל שער נקובר שלא נתקדש: ובין וזבות נמי. כשמקריבין קרבניהם חן מוסרין כפרה ואין יכולין לבגס: שלא יהא להם גם כחכרתה. שמה האחת עומדת על בורה ואינה מודה לומר שמאחא אמי, וחכרתה שהיא שמאחא רואה את זו שאינה מודה וטובלת את בשתה ולכה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה: לא מן השם הוא זה. לא זהו השעם שאמרת העקר הנאמר בדבר: אותה. והשביעי אותה הכהן: רש"י דייב טעמי לקראי בב"מ (דף קט). דקא אמר לא תחבל בגד אלקמה בעניה נאמר ולא בעשיה, וטעם המקרא שאם אתה ממשכנה ואתה חייב להחזיר לה ואתה נכנס שחירת לשלל וערבית להחזירו משיאה שם רע בשכנותיה: **מאי בינייהו.** בין רבי יהודה לרבי שמעון, אי משום לכה גם בה ואי משום גזירת הכתוב: **איכא בינייהו.** אשה שאנו רואים בה שהיא רותמת מאימת המים ואינה מודה. למד' דלא יהא לכה גם בה זו אעג וראין שאין לכה גם בה ולמאן דלא דריש טעמא דקרא אלא גזירת הכתוב אין משקין עמה אחרת: ורותתה מי משקין. עמה אחרת, הני דאין לכה גם בה האיקא משום עשית מצות חבילות כדנתיא ברי: חבילות חבילות. שנראה כמי שהיו עליו למשאו וממחר לפרק משאו: כבהן אחד. עליו חבילות, וכן לגבי עבדים כבד' אחד ובאדון אחד. ופרע. בכל מקום לשון גלוי הוא: גופה פניו. כדתנן מגלה את לבה: פותח את שעריו. מרבה בלגיוה שסותר קליעתה: תל' להחריא. שלא יתנו הוראין את לבם בה: האיש מכסים אותו. כשנסקל. פרק אחד. וחיתכת בגד מלפניו ושאר כל גופו ערום: ערית ערוה. אחרת: ופניה, בשבת הבשת נראה משני צדדי: הכא היינו מעמא דר' יהודה, ששא תצא מכ"ד ופאה. ששהורה תמצא ולא יבדקה המים ותגרו בה ויהיו רודפים אחריה על ימיה: פרחי כהנה. נקט על שם שהיו מצוין בעורה יותר משאר העם: וכי תימא אמר לאגריי פאתהנייהו. על ידי שראו את עמה מתגרה יצרים בנשים אחרות נמדי. מוסרת ביד מרבותי: דרנן אדרנן לא קשיא. בתמיה, דשנינו רבי יהודה ולא חיישת לשנינו דרנן:

הבא

ששם משקין את הסטות. בתוספתא (פ"א) שנא' (מלכים א' ח) את אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלותו ובא אלה לפני מובחר בבית הזה וכו' להרשיע רשע וצבתה בטנה ולהצדיק צדיק ולתת לו כצדקתו שנאמר ואם לא נטמאה האשה וטוהרה (דילא) ונקתה ונורעה וזרע היא עומדת מבפנים ונקתה עומד מבחוץ שנאמר ודמעתי בחרון את

האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה': **אין** משקין שתי סטות כאחת. נראה לפרש שיעמיד שתיהן בעורה בבת אחת להשקות אע"פ שאין שוות כאחת וכן רציעה ובתוספתא דפרה (פ"ג) תנא נמי אין שתי פרות נעשות כאחת משנעשית אפר מבאי אחרת ושורפה על גבה ותמימה וכי היה אוסר בבגד' לשחוט שני זבחים כאחד כגון שני עולות או שני חטאות שיעמיד שניהן בעורה וישחוט א' ואחר כך ישחוט השני והא דאמר' בפ"ב דשחיטת חולין (דף נט) וטס' תובחחו שלא ידא א' שחוט שני זבחים מיירי שיתחרן שני צואריהן כאחד דאיכא איסור דאורייתא אבל כבד' לא מיירי בתנא ובפ' נערה המאורסה (מל"ט ע"ג) בגדרים בעי מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד אותה דוקא או לאו דיוקא ופשיט להו מהבא: **איכא** בינייהו רותמת. נראה דהוה מצי למימר איכא בינייהו אשה אחרת שאינה סוטה לר' שמעון מותר לר' יהודה בל' להעמיד אצלה שום אשה בשער נקובר דאמר בפרק טוף בבלפי (יומא דף קכ) דפלגי נמי הכי רבי (יהודה) ורבי שמעון בקרא דוהוציא אותה דכתיב גבי פרה ואמר איכא בינייהו חמור דלרבי (יהודה) דאמר אותה לבדה אסור להוציא עמה חמור:

והא אין עושין מצות חבילות. תימה מאי פריך והלא אין עושין מצות חבילות ליכא אלא איסור מדרבנן משום דמזיחי עליה כבשאו ואינהו פלגי בקרא:

כאן בשני כהנים. רש"י פירש וכן גבי עבד בביד' אחד ואורן אחד ותמימה הוא סותר ב' מצורעין דמי לשני עבדים של שני באי ארס:

והכהן אחוז בבגדיה. בפרק אלו הן הלוקין (מסכת דף קכ) תניא נמי הכי חזן תכנסת אחוז בבגדיו כו' ונראה משום דכתיב בו ונקלה מצוה לנוולו בתוספתא (פ"ג) כהנים מטילים גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ"ג יוצא ועומד בצד סוטה ואחוז בבגדיה:

אם היה לכה נאה. אע"ג דגזירת הכתוב הוא שב ואל תעשה לא מעיקר אלא כדאיתא פ' האשה רבה (נמוט ז.)

האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה. תימה מאי קשיא דרבנן אדרבנן והא מפרש טעמא בפרק נגמר הדין (פסולין דף קסג). משום דכתיב אותו בלא כסטור ואין אותה בלא כסטור א"כ למה היה לנו לנוולו מאחר שאכתוב אומר שלא לנוולו אם הייתי מנולין אותה א"כ אנו עוקרין הכתוב בדיים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן דאיתו לא בא אלא למעט על הכסות שלו הליכך לרבנן לא שמענו מן התורה מה דינה והרשות ביד בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי פלגי להכי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישינן להחרימיה היה לנו לנוולו משום איסור:

ויתגרו בה פרחי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים וסותר שעה כדאמר קרא ואיש משהו כהן המשקה אותה חתוף פניו לצד אחד והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פונה לאחוריו ופוערה כדי לקיים בה מצות פריעה ולהרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר' יהודה אם היו פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניחול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יסור: **גמרי** אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו ראות. מקשי' מפרק אין דורשין (תנא"ס) דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפש יצירהו ולא קשיא מידי דהתם ה"פ מאחר שראה הערה פעם אחת שוב מהדרד אחריה לעולם אפי' שלא בפניה אבל מחמת שראה והסקלת ערומה אינו מהדרד אחר אחרת:

ואחר

סוטה. פרק ראשון - המקנה דף ח עמוד ב

תוספות

רש"י

הבא טעמא פאי. אמרי רבנן שמעיה לבישה ואפלו היא טהורה, משום ונקטר כל הנשים, שלא יביאו עצמן ליד חשד ותיחזקנה ענוותנות. התם, שהיא נסקלת אין לה יסור גדול מזה לאחרות: תרתי. מיתה ובושה: פה סבר ברייתא עירוף ליה, חשוב על האדם וישנו לו טפי מצערא דפוסיה, הלכך מיתה ופה היא לו לסקל בלוש ואע"פ שצערו נמשך שאינו ממור למות, ולא לסקל ערום ויתבונה, ורבי יהודה סבר

צערא דפוסא עדיף ליה, וזו היא מיתה ופה לו לסקל ערום ואע"פ שמתבונה, ולא לסקל בלבושו וימשך צערה: בהני אית לה בריין טפי. שהיא עומה עד לבק וראשה פרוג וימת עליה תכשיטי ובה גנאי הוא לה, שדרך בני אדם להתלוצץ באדם ערום ומנעולו ונאמר שליח ערשיו וסיים מסאני. שליח - מפשט, כדמתרגומין ופשט וישלח. ערשיו - ערום: משום דאמר פה לקמן, במדה שאדם מודד בה מודדין לו: הוא חנה לו, חנה את עצמה בצלצול נאה להתנאות בפניו. צלצול בגדיל בלע"ז: תנאות, דעקר הבאתו אינו אלא כדי שלא ישמטה תרומה, לרשעא דקתני כל הרוצה אנשים: תרומה, פרש אותה: מתני, וך תחילת בעברה תחילה, בדרך שמיש הירד נהנה תחלה בקרוב בשר, לפיכך תלקח וך תחלה לקול אותה, דכתיב בתה א' את וך נפלת ואת בטור עבה (פסוקין טו: נב) ואע"פ דפיה, עצמה בטלה, שפסק ארבע מיתות בית דין בכה לא כפיל, שמודיין להם לעוברי עברה במדה שמתחייבים בה, ומתים בדוגמת אותה מיתה: דאמר רב יוסף, הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן תני ברי: דין ארבע מיתות, דין שמעם שהיא דוגמתה: גופל מן הגז דומיא דסקילה, דתנן (פסוקין טו: נב) בית הסקילה היה גבה שתי קומות אחר מן העדים בא ודחפו ברי: היה דורסו, ארי דורסו בצפוניו ומפילו לארץ, וגם זה דומה לסקל: נחש כפישו, והאמר שורפו: נקטר לפלכות, ומיתת מלכות מתדיין את ראשו בסיק ותרנ נמי סוף הוא כדאמרין בסנהדרין (ף נב): סויגיה, כומגל"ל, והוא חלי בגרונה, כסאסאיה בתוך אותה סאה עצמה כשאתה מלחה לאבדון תריבנה: ואין לי אלא סאה, עברה גדולה: תרנב, חצי סאה, תרי וקב, דהיינו ג' קבין: תמן ועובל, משקלות קטנים הן ושעורן כבבא בתרא בהמוכר את הספיה (ף נב) ונפין שקל פרוסה ופרוסה וכו', ואע"פ שלא נפרט ממנו פועם ראשונה ושניה לא ותר לו עליהם, אלא מצטרפין לו אותו לחשובו: לראות לו: פוסה לו, כנגדה: כפה, צעירה

פניה

ואחר כך מביא חבל המצרי, בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצריה באין משירי הלשכה בחומת העיר ומגדליה ולא ידענא אי סדר שחנק בו וסיף שנהרג בו דאמרין פרק נגמר הדין (פסוקין ק נב), דבאין משל צבור אי פירוש נמי משירי הלשכה כי הא:

תנינא ואחר כך מביא חבל המצרי, ולא ידענא מאי פשט מדבא טפי מהא דקתני היא חנה לו בצלצול דמשמע דחבל מצרי בעינן ממש ועל כדרך לכתחילה למצוה בעינן אבל לא דוקא לעכב דהיכא כתיב חבל המצרי או שום קשריה בתורה ולמה היה לו לעכב מידו המוקדק בפירוש רש"י לא קשיא מדי דעיקר הבאתו קמבעיא ליה אי משום מדה במדה דוקא חבל או משום שמיטת בגדים הואיל ותרין לקשור צלצול לקשור חבל כדי לפרע ממנה מידו היכא דליכא חבל המצרי ואיכא צלצול לא מהדרנא ויתר מדאי בתר חבל:

מיום שחרב בהמיק וכו', וזה דבומן הבית נהגו דין ד' מיתות מן שמתחייב בן בלא עדים והתראה שלא והיו יוכרין לדנו בסנהדרין כדאמר בפי' אחד דיני ממונות (ף נב) מעשה רבי שמעון בן שטח שהיה בומן הבית דתינא אמר רבי שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי וכו' עד שהשיבו חש ומקשינן והאי בר נחש הוא והתני רבי חייא וכו' אלא האי נדקט מיום שחרב בית המקדש מלאת דפסיקא נקט דבטלו ארבע מיתות לגמרי: מי שנתחייב סקילה, מקשי מפרק השוכר את הפועלים (נ"מ נב: פ) דרבי אלעזר רבי שמעון היה תפיס גנבי יומא חד פגע בההוא כובס אמר לזו תפסוהו ותפסוהו (זקופהו) וזקופוהו וקא בבי אמר לו רבי אל ירע לך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביה"כ וזה שנתלה נחנק ואמאי לא פריך והאי בר הכי הוא בר סקילה הוא אבל לפרשי לא קשיא מידי דפירש דהם משום הכי נתלה משום דכל הנסקלין נתלין ויש לומר דלא דקט נקט גופל מן הגז או חיה דורסוהו אלא מעין מיתה שנתחייב בה יחרש פורשים דבנו בעל תחילה דהייא לה בעולה דמיתתה היא בתנן אבל קשיא לרבי מהא דאמר בפרק אלו הן הגולין (מטו נ) דרש ריש לקיש והאלהים אנה לידו זה שחרב בממדי וישב תחת הסולם וזה שחרב בשוגג עולה ונופל והורגו והוא לאו בר סקילה הוא הירץ אע"פ דלאו בר סקילה מידו מדה במדה היא דווקא על חבירו דרך ירידה הוא כדכתיב (נמכר לו) ופל עליו ומותו ואלו מתים דרך ירידה ואם הורג בסיף הקדוש ב"ה נפרע מהם בענין אחר:

מנימין

אמר רב יוסף, אף על גב דמדה פטילה, במדה לא כפיל, דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי שבטלה סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו, והא בטלו, אלא דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה, או גופל מן הגז או חיה דורסוהו, מי שנתחייב שריפה, או גופל בדליקה או נחש כפישו, מי שנתחייב הריגה, או נמסר לפלכות או ליסמין באין עליו, מי שנתחייב חניקה, או טובע בנהר או מת בסרוגפי, תניא היה רבי אומר, מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, ששאמר 'כסאסאיה כשליחה תריבנה', אין לי אלא סאה, מנין לרבות תרנב ונחצי תרנב, קב ונחצי קב, רובע ונחצי רובע, תומין ועובל מנין, תלמוד לומר 'פי כל סאון סאן ברעש', ומנין שקל פרוסה ופרוסה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון', וכן מצינו בסוטה שבמדה שמודדה בה מדרו לה, היא עמדה על פתח ביתה לראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל, היא פוסה לו סודרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוצל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה, היא קשטה לו פניה, לפיכך

פניה

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצי **מַעֲבָב**, שדווקא בו היא מתגנה. פושטת הגמרא את הספק, **אָמַר** ליה - רב הונא לרב אבא, תנינן - למדנו במשנתנו, **וְאַחֵר** **כֵּךְ מֵבִיא חֶבֶל הַמְצָרִי וְקוֹשְׁרוֹ לֵף לַמַּעֲלָה מִדִּרְיָה בְּרִי שְׁלֵא** **יִשְׁכְּמוּ בְּגִדֵּיהֶּם מַעֲלִיָּה**, הרי מפורש שהקשירה היא בשביל שלא יפלו **הַבְּגָדִים**, ואם כן כל חבל כשר ולא דווקא חבל מצרי. **שֵׁנִי** במשנה, **וְכָל הַרוֹצֵה לִרְאוֹת בָּהּ יִרְאֶה וְכוּ'** וכל הנשים **מוֹתֵרוֹת לִרְאוֹתָהּ**. מקשה הגמרא. **הָא גִּזְמָא קִשְׁיָא** - דברי המשנה **סוֹתֵרִים, אִמְרַתְּ** - בתחילה אמרה המשנה שכל הרוצה לראות בה **רואה, אִלְמָא** - משמע שלא שָׁנָא נְכָרִי וְלֹא שְׁנָא נָשִׁי - אין הבדל בין אנשים לנשים, אלא לכולם מותר לראות את הסוטה בשעה שמנוולים אותה. ואילו **וְהָרֹדֵף קֵנִי** - בהמשך המשנה למדנו שכל **הַנָּשִׁים מוֹתֵרוֹת לִרְאוֹתָהּ**, ומשמע נָשִׁים אֵין - דווקא לנשים מותר לראות את הסוטה, אבל אֲנָשִׁים **לֹא**. מתרצת הגמרא, **אִמְרַתְּ אִפְּכִי תִרְנָמָה** - נפרש את דברי המשנה כך, מה שאמרה המשנה שכל הרוצה לראות יראה, היינו **אֲנָשִׁים** - נאמר רק על נשים. דוחה הגמרא, **אִמְרַתְּ לִיָּה רָבָא לֵאבִי וְהָא כֵּל הַרוֹצֵה לִרְאוֹת בָּהּ רואה קֵנִי** - הרי כתוב במשנה שכל מי שרוצה רואה, ומשמע שגם אנשים. **אִלְמָא** מתרצת הגמרא, **אִמְרַתְּ רָבָא**, אכן תחילת דברי המשנה **שֶׁכָּל הַרוֹצֵה לִרְאוֹת בָּהּ רואה**, נאמרה על כולם **לֹא שְׁנָא נְכָרִי וְלֹא שְׁנָא נָשִׁי**, ומוסיפה המשנה, **וְנָשִׁים חִיבוֹת לִרְאוֹתָהּ** - הנשים שנמצאות בעורה יש עליהם חיוב לראות את הסוטה בניוולה, לקיים את מה ש**נִאֲמַר 'וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה בְּזִמְתָּנָה'** - עלי ידי שיראו הנשים מה עושה לא יבאו לעשות את מעשיה, וכדלעיל. לאחר שלמדנו במשנה הקודמת אין היו מנוולים ומביזים את הסוטה, באה המשנה והגמרא שלפנינו לבאר שהכל נעשה לה מדה כנגד מדה. **מִשְׁנָה בְּמָה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדֵדִין לוֹ** - כשמענישים את האדם משמים על עבירה שעבר, מתנהגים עמו באותה מדה שהוא התנהג בעבירה. ולכן לגבי סוטה, **שֶׁהִיא קִשְׁשָׁה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבִירָה** - בשביל העבירה, למצוא חן בעיני הבורעל, כנגד זה, **הַמְּקוֹם נְזוּלָה** - התורה ציוותה לנוול אותה. וכן כיון ש**הִיא נִלְתָה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבִירָה** - שישבה בפתח הבית וגלתה את עצמה כדי שהבורעל יראה אותה ויעבור איתה עבירה, כנגד זה, **הַמְּקוֹם גָּלָה עָלֶיהָ** - התורה ציוותה שתהיה מגולה לעיני כל בשעה שמעמידים אותה בשער ניקטור. **בִּירָד הַתְּחִילָה חֶבְרִיָּה תְּחִילָה, וְאַחֵר כֵּךְ הִכְסֵּן** - דרך התשמיש הוא שהיך נחנה הארשון מהקירוב בשר לבורעל, ואחר כך הבטן, **לְפִיכָךְ מַקְלָלָה הַכֹּהֵן שֶׁתְּלַקֵּחַ הַיֶּרֶד תְּחִילָה** **כֵּךְ הִכְסֵּן** שנאמר "בת ה' את ירכך ונפלת ואת בטןך צבה", **וְשֹׁאֵר כָּל הַגּוֹף לֹא פָלַט** - ואף שאר אברי הגוף אינם נמלטים מן החולי והכאב לאחר הירך והבטן. **גְּמָרָא אִמְרַתְּ רַב יוֹסֵף, אֵף עַל גַּב דְּמָדָה בְּטִילָה** - שפסקו להעניש בארבעה מיתות בית דין, מכל מקום **בְּמָדָה לֹא בְּטִיל** - עונש כדוגמת אותה מיתה לא פסק, אלא מודדים משמיים לעוברי עבירה שימותו במיתה שהתחייבו בה, וכדלחלן. **דְּאִמְרַתְּ רַב יוֹסֵף וְכֵן קֵנִי רַבִּי חִיָּא, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁבְּמַעֲלָה סְנַחְדְּרִי וְלֹא דִנִּים עוֹד דִּינֵי נַפְשוֹת, מִכָּל מְקוֹם אֲרָבַע מִיתוֹת לֹא בְּטִילוּ**. שואלת הגמרא, **וְהָא בְּטִילוּ** - הרי אין דנים כבר דיני נפשות. משיבה הגמרא, **אִלְמָא דִּין אֲרָבַע מִיתוֹת לֹא בְּטִילוּ** - דין שמים להעניש את החוטא בארבע מיתות בית דין לא בטל, ולכן נענש במיתה דומה להם, כגון, **מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב סְקִילָה** - מי שעשה עבירה שהעונש עליה היא סקילה, **אוּ נִפְלַל מִן הַנֶּגַע אוּ חִיָּה דוֹרְסָתוֹ וּמְפִילָתוֹ לֵארוּץ, מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב שְׂרִיפָה, אוּ נִפְלַל בְּדִלְקָה וּנְשָׂרָף, אוּ נִחַשׁ מִבִּישׁוֹ הוֹאֵרֵס** שורף אותו מבפנים ומת. **מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב הִרְיָה** - סייף, **אוּ נִמְסָר לַמַּלְכוּת אוּ לְסִסְטִין בְּאִין עָלָיו, וְדִרְכָּם לַהֲרוֹג בַּחֲרִב, מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב הַנִּיקָה, אוּ מוֹכֵעַ בְּנֶהֱרַךְ וְנִחַק בְּתוֹךְ הַמַּיִם, אוּ מֵת בְּסִרְוֹנִי** - על ידי חולי בגרון, ונחנק בחוליו.

דִּרְבָּנִי אֲדַרְבָּנִי נָמִי לֹא קִשְׁיָא הסתירה בין הדינים, שלעולם לא חששו רבנן להרהור, אלא **שֶׁהָבָא** - לגבי סוטה **מַעֲבָב מֵאִי** - הטעם שמגלים את גופה, הוא **מִשּׁוּם** שנאמר **'וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים'** - ולכן מצווה לביישה, כדי שיראו זאת הנשים ויקחו מוסר להתנהג בצניעות ולא להביא את עצמם לידי חשד שזנו. אך **הָתָם** - לגבי יוצאת להיסקל, אין צריך לביישה כדי שאחרות יקחו מוסר ולא ינהגו כמותה, שהרי **אֵין לָךְ יִיסוֹר דְּנֹדֹל מִנָּה** - שרואות אותה כשהיא נסקלת. **וְכִי תִיָּמָא לַעֲבִיד בָּהּ תִּרְתִּי** - ואם תאמר שיראו גם שהיא נהרגת וגם שמביישים אותה, **אִמְרַתְּ רַב נַחֲמָן אִמְרַתְּ רַבָּה בַּר אֲבִיָּה**, אין עושים כן, משום ש**אִמְרַתְּ קָרָא 'וְהִתְבַּת לַרְעָה בְּמֹד'**, ונלמד מכאן ש**בְּרִיר לוֹ** - יש לברור ליוצא להיסקל **מִיתָה יָפָה** - שלא יתבייש בשממיתים אותה. שואלת הגמרא, **לִיָּמָא דְּרַב נַחֲמָן תִּנְיָא הִיא** - האם נאמר שהדין שאמר רב נחמן שיש לברור לנהרג מיתה יפה, תלויה במחלוקת רבי יהודה ורבנן לגבי היוצאת להיסקל, וזה טעם מחלוקתם, שרבנן סוברים שיש לברור מיתה יפה ולכן סוברים שאין האשה נסקלת ערומה, ורבי יהודה חולק על דין זה ולכן סובר שנסקלת ערומה. דוחה הגמרא, **לֹא** - דברי רב נחמן לא תלויים במחלוקת רבי יהודה ורבנן, אלא **דְּכֹחִי עֲלָמָא אִיתְּ לְהוּ דְּרַב נַחֲמָן** - שיש לברור ליוצא להיסקל מיתה יפה, **וְהָכָא בְּהָא קְמִיפְלָנִי** - אלא שנחלקו מה היא המיתה היותר יפה לה, **מִרְ סָבַר** - רבנן סוברים, **בְּרִינְיָה עֲדִיף לִיָּה טַפִּי מַעֲצָרָא דְּגוֹפִיָּה** - יותר חשוב לאשה שלא תתבזה משלא תצטער, ולכן מעדיפה האשה להיסקל עם בגדים אף שזה יעכב את המיתה ויגרם לה להצטער יותר, מאשר להתבזה ולהיסקל כשהיא ערומה, וממילא זו היא המיתה היפה לה. **יִוָּתֵר** - רבי יהודה **סָבַר, צִנְרָא דְּגוֹפִיָּה עֲדִיף לִיָּה טַפִּי בְּבִיּוּלִיָּה** - יותר חשוב לאשה שלא תצטער משלא תתבזה, ולכן מעדיפה האשה להתבזה ולהיסקל ערומה, מלהיסקל עם בגדים אשר יעכבו את המיתה ויגרמו לה להצטער יותר. וממילא זו היא המיתה היפה לה. **שֵׁנִי** במשנה, **הִיתָה מְכֻסָּה לְבָנִים מִתְּכַסֶּה בְּשׁוּרוֹרִים וְכוּ'**, **תִּנְיָא** - למדנו בברייתא שאם היו גם בגדים **שְׁחוֹרִים נָאִים לָהּ, מְכַסִּין אוֹתָהּ בְּבָגָדִים מְכֻסָּעִים**, בשביל שתתנוול ותתבזה. **שֵׁנִי** במשנה, **הָיוּ עָלֶיהָ כָּלִי וְהָב וְכוּ'** מעבירין ממנה כדי לנוולה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכה המשנה לומר זאת, והרי זה **פְּשִׁטָּא** שמסירים ממנה את התכשיתים, **הִשְׁתָּא נְזוּלִי מְנוּוֹל לָהּ** - שהרי עושים מעשים לנוולה, **הֵנִי מִיַּעֲזָא** - וכי צריך לומר שמסירים ממנה את התכשיתים כדי שלא תהיה מקושטת. מתרצת הגמרא, **מִהוּ דְּתִיָּמָא** - היינו סוברים לומר שיש להשאיר עליה את התכשיתים משום ש**בְּהֵנִי אִיתְּ לָהּ בְּרִיּוֹן טַפִּי** - שאם יהיו עליה תכשיתים בזמן שהיא ערומה עד כנגד ליבה ושערה מגולה ומפורז, יש בכך יותר בזיון, **וּבְדִאֲמָרֵי אִינְשֵׁי שְׁלִיַח עֲרִשְׁתִּיל וְסִינִים מְסָאֲנִי** - וכמו שדרך האנשים לצחוק על מי שהולך ערום ולובש רק נעליים, כך אשה זו כולה מנוולת והולכת עם תכשיתי זהב. **קָא מַשְׁמַע לָן** - חידשה לנו המשנה שמכל מקום יותר בזיון לה להיות בלי תכשיתי זהב. **שֵׁנִי** במשנה, **וְאַחֵר כֵּךְ מֵבִיא חֶבֶל מִצְרִי וְקוֹשְׁרוֹ לַמַּעֲלָה מִדִּרְיָה וְכוּ'**, **בְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי אֲבָא מִרַב הוֹנָא** - שאל רב אבא את רב הונא, **כֵּךְ הַמְצָרִי מִהוּ שִׁיעֲבֵב בְּסוּטָה** - האם הקשירה חבל מצרי זה מעכב את השקאת הסוטה, או שאם אין חבל מצרי יקשרו בחבל אחר וישקו אותה. וצדי הספק הם, האם הטעם לקשירה הוא **מִשּׁוּם שְׁלֵא יִשְׁכְּמוּ בְּגִדֵּיהֶם מַעֲלִיָּה הוּא** - בשביל שלא ימשכו הבגדים כלפי מטה לאחר שקרע אותם הכהן עד כנגד לבה, ולפי זה **וּבְצִלְצוֹל קָסָן נָמִי סָגִי** - בחבל קטן גם מספיק, או **דִּילְמָא** שהטעם לקשירה הוא **מִשּׁוּם דְּאִמְרַתְּ מִרְ לַחֲלֹן, שֶׁבְּמִדָּה שֶׁאֲדָם מוֹרֵד מוֹרְדִים לוֹ, וְלִכֵּן כִּיּוֹן שֶׁהִיא חֲנִיָּה לוֹ בְּצִלְצוֹל** - הסוטה חגרה כנגד נאה להתנאות בפני מי שנסתרה עמו, **לְפִיכָךְ בְּהֵן מֵבִיא חֶבֶל הַמְצָרִי** - שהוא גס ועבה וקושר לָהּ לַמַּעֲלָה מִדִּרְיָה כדי שתתבזה, ולפי טעם זה חבל

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש ברוך הוא אף שלא נאבדו מן העולם, וקשה על רבי חנינא
 בר פפא. וְכִי תִמְאָ - ואם תאמר לתרץ, שְׁהֵנָּה אֲדוּ - האומה
 המצרית שהייתה בזמן משה נכחדה לגמרי, וְהִנֵּי אַחֲרֵינִי נִינְהוּ -
 והמכות השניות שניתנו, הם על אומות אחרות שהתיישבו אחר כך
 במצרים. דוחה הגמרא, וְהִתְנַיָּא אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִנְיָמִין גַּר
 הַמִּצְרִי הָיָה לִי חֶבֶר - היה לי חבר ומנימין שמו שהיה גר מצרי, והוא
 מִתְלַמְּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וכך אֲמַר מִנְיָמִין גַּר הַמִּצְרִי על עצמו, אֲנִי
 מִצְרִי רֵאשׁוֹן - מצרי שהתגיר, וְנִשְׁאַלְתִּי מִצְרִית רֵאשׁוֹנָה - גיורת
 מצרית, אֲשֵׁיא לִבְנֵי מִצְרַיִת שְׁנִיָּה - מצרית בת גרים, בְּדִי שֵׁיחָא בֶן
 בְּנֵי מוֹתֵר לִבָּא בְּקָהֶל - כדי שבני יהיה דור שלישי ומותר להינשא
 לבשרה. ומכך שמנימין היה מצרי האסור לבא בקהל, מוכח
 שהאומה המצרית עדיין קיימת בעולם, ולא נכחדה לגמרי כשהכנה
 אותם ה'. אֲלָא מִסִּיקָה הגמרא מכא הקושיא, אִי אִיתְמַר הָכִי
 אִיתְמַר - אם נאמרו הדברים, כך נאמרו, אֲמַר רַבִּי חִינְנָא בְּרַם פְּפָא,
 אֵין תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הַמִּלָּךְ שֶׁל הָאוּמָה, עַד שֶׁעַת
 שִׁילוּחֹהוּ - שנפסקת מלכותו, שְׁנֵאמַר 'בְּסֻכּוֹתָהּ בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֶכְנָה
 וְגו' ונדרש על מלך.
 אֲמַרְמֵר מִתְנִי לְהָא דְרַב חִינְנָא בְּרַם פְּפָא אָהָא - אמימר למד את
 דברי רבי חנינא בר פפא כפי שהבינה הגמרא בתחילה, ומחפסוק
 שלהלן, מֵאִי דְבִתִּיב - מה כוונת הכתוב 'כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי
 וְאַתֶּם בְּנֵי עֲקֵב לֹא בְלִיתֶם', ודרש רבי חנינא בר פפא כך, 'אֲנִי ה'
 לֹא שְׁנִיתִי' לֹא הִבִּיתִי לְאוֹמָה וְשְׁנִיתִי לָהּ - שלא הכיתי אומה
 מאומה העולם וחזרתי שוב להכותה, אלא בשעה שאני מכה אותם
 אני מאבדם. ואילו וְאַתֶּם בְּנֵי עֲקֵב לֹא בְלִיתֶם - את עם ישראל
 אני מכה ולא משמיד, וְהִינֵנִי דְבִתִּיב 'חֲצִי אֲכִלָּה בָם' - בישראל,
 שְׁחַצֵּי קָלִין - מכות כלות, אבל וְהֵן אֵין אֵין קָלִין.
 אֲמַר רַב הַמְנוּנָא, אֵין תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הָאָדָם -
 להענישו על חטאיו, עַד שֶׁתִּתְלַמַּל סִימָתוֹ - שירבו עוונותיו, שְׁנֵאמַר
 'בְּמִלְאוֹת סִפְקוֹ יֵצֵר לוֹ וְגו' - כאשר התמלאו רצונותיו ותאוותיו,
 יֵצֵר לוֹ - יבואו עליו הצרות והעונשים.
 דָּרַשׁ רַבִּי חִינְנָא בְּרַם פְּפָא, מֵאִי דְבִתִּיב 'רִנְנוּ צְדִיקִים בְּה' לְיֹשְׁרִים
 נֶאֱוָה תְּהִלָּה', אֵל תִּקְרִי נֶאֱוָה תְּהִלָּה, אֲלָא נֶוָה תְּהִלָּה - ומתפרש
 הפסוק כך, רננו צדיקים במה שעשה להם ה', שרק ישרים יחללוהו
 בְּנוֹה בְּתִים שֶׁהֵם בְּנוּ. ומי הם הצדיקים, זֶה מִשֶּׁה וְדוֹד שְׁלֹמֹה
 שִׁוְנָאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, דוֹד דְּבִתִּיב 'מִכְּעוֹ בְּאֵרִין שְׁעָרֶיהָ' - שבנה
 שערי ירושלים, מִשֶּׁה, אֲמַר מֶר, מִשְׁנִבְנָה מְקֻדָּשׁ רֵאשׁוֹן נִגְנוּ אֶהֱל
 מוֹעֵד קִרְשִׁיו קִרְסִיו וְכִרְיָתוֹ וְעִמּוּדָיו וְאֲדָרְיוֹ - ולא יכלו האויבים
 לקחת את המשכן שבנה משה ולהתהלל בו. ושואלת הגמרא, הֵיבָא
 - היכן נגנו אוהל מועד. ומשיבה, אֲמַר רַב הַסְדָּא אֲמַר אֲבִימִי, תַּחַת
 מְחִילוֹת שֶׁל חֵיכָל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
 תְּנִי רַבְּנִי, סוּמָה נִתְּנָה עֵינֶיהָ בְּמִי שְׁאִינוּ רֵאִיו לָהּ - שנבעלה למי
 שאסור עליה באיסור אשת איש, סופה, שְׁמָה שְׁבִיקָשָׁה לֹא נִתְּנָה לָהּ
 - שאסורה על הבעל לעולם. ומה שְׁבִיקָה נִתְּלוּהוּ מִמֶּנָּה - ואף
 נאסרה לבעלה שהייתה מותרת לו. ללמדך שְׁכָל הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּמָה
 שְׁאִינוּ שְׁלֹו, מָה שְׁמַכְשָׁךְ אֵין נוֹתֵנִן לוֹ וְמָה שְׁבִידוֹ נִתְּלוֹן מִיָּמֶנָה.

פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת. הִיא בְּחֶלֶה לֹו עֵינֶיהָ, לְפִיכָךְ עֵינֶיהָ בּוֹלְמוֹת -
 שבזמן ששוחה את המים פניה מוריקות ועיניה בולטות. הִיא קָלָעָה
 לֹו אֶת שְׁעָרָה - שקלעה את שורה בעבור הבעל בשביל להתנאות
 בפניו, לְפִיכָךְ בָּהֶן סוֹתֵר - פורע את שְׁעָרָה. הִיא הִרְאָתָה לֹו
 בְּאֶצְבָּע - לרמזה לו שיבוא אליה, לְפִיכָךְ צִיפּוֹרְנֶיהָ נּוֹשְׂרוֹת. הִיא
 חִנְיָה לֹו בְּצִיּוּלָה - חגורה נאה, לְפִיכָךְ בָּהֶן מְבִיא חֶלֶל הַמִּצְרִי
 וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעַלָּה מִדְּרִיָּה. הִיא פְּשֻטָּה לֹו אֶת יְרִיכָה לַמַּעֲשָׂה
 העבירה, לְפִיכָךְ יְרִיכָה נּוֹפֶלֶת. הִיא קִיבֶלְתָּה עַל בְּרִיכָה בַּמַּעֲשָׂה
 העבירה, לְפִיכָךְ בְּמִנָּה צָבָה - מתנפחת, כמו שכתוב 'וצבתה בטנה
 ונפלה ירכה'. הִיא הִאֲכִילָתָה מַעֲדֵי עוֹלָם בִּשְׁבִיל לַפְתּוֹתָהּ לַעֲבִירָה,
 לְפִיכָךְ קִרְבָּנָה מֵאִכֵּל בְּחֶמֶת - שעורים. הִיא הִשְׁקָתָהוּ וְיֵין מְשֻׁבָּח
 בְּכֹסוֹת מְשֻׁבָּחִים, לְפִיכָךְ בָּהֶן מוֹשְׁקָה אוֹתָהּ מִיָּם הַמָּרִים בְּמִקְדָּה
 שֶׁל חֶרֶשׁ - בכלי חרס. הִיא עֲשָׂתָה אֶת מַעֲשָׂה הָעִבְרִיָּה בְּסִתְרָה, כִּגְדָה
 זֶה ה' שְׁהוּא יֹאשֵׁב בְּסִתְרָה עֲלִיזִין שֶׁם בַּה פְּנִים - מתפנה כדי להיפרע
 מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר 'וְעֵין נֹאף שְׁמָרָה נִשָּׁף לְאִמֶּר לֹא תִשְׁוֹרְנִי עֵין
 וְגו' וסתר פנים ישים" - שהנואף מצפה לחשכת הלילה לעבור את
 העבירה בסתר, וְה' שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרָה יִשִּׁים פָּנָיו לַהֲפָרַע מִמֶּנּוּ. דָּרַךְ
 אֲחֵר - פירוש אחר איך מתקיים המדה כנגד מדה על כך שעשתה
 הסוטה את מעשה העבירה בסתר, הִיא עֲשָׂתָה בְּסִתְרָה, כִּגְדָה זֶה
 הַמִּקְדָּשׁ פִּירְסָמָה בְּגָלִיו - שנתן בלב בעלה לקנאות לה ובכך
 מתפרסמים מעשיה, וכְּמוֹ שְׁנֵאמַר 'תִּכְבֶּסָה שְׁנֵאָה בְּמִשְׁאֹן הַגִּלָּה
 רָעָתָה בְּקָהֶל (וְגו')' - המכסה ומסתיר את מעשיו השנואים לה' על
 ידי שעושה אותם בחשך ומסתור, סופו שמגלה ה' את מעשיו הרעים
 לרבים.

הברייתא למדה מפסוקים שבמדה שאדם מודד מודדים לו. ושואלת
 הגמרא, וּמֵאַחֵר דִּנְפָקָא לִיה מ'אֶחָת לְאֶחָת לְמִצָּא חֲשָׁבוֹן - שכבר
 למדנו מפסוק זה שמצטרפים חטאים לחשבון בשביל להיפרע, אם
 כן הפסוק 'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ לְמָה לִי - בשביל מה נכתב, הרי
 אין בו צורך ללמד על עברות קטנות. משיבה הגמרא, לְכַמְדָּה -
 מפסוק זה לומדים שגם על חטאים קטנים נענשים במדה כנגד מדה,
 שהעונש יהיה כעין החטא. ממשיכה הגמרא להקשות, וּמֵאַחֵר
 דִּנְפָקָא לִיה מ'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ שמענישים במדה כנגד
 מדה, אם כן 'בְּסֻכּוֹתָהּ בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֶכְנָה' לְמָה לִי - בשביל מה
 נכתב, הרי אין בו צורך ללמד כנגד מדה כפי שדרשה ממנו הברייתא
 בתחילה. משיבה הגמרא, פסוק זה הוצרך לדרוש לְכַדְרֵךְ חִינְנָא בְּרַם
 פְּפָא, דְּאֲמַר רַבִּי חִינְנָא בְּרַם פְּפָא אֵין תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן
 הָאוֹמָה - אינו מעניש אומה עַד שֶׁעַת שִׁילוּחָהּ - עד שמגיעה השעה
 שמאבדה לגמרי מהעולם, שְׁנֵאמַר 'בְּסֻכּוֹתָהּ בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֶכְנָה וְגו'
 - שמעניש אותם ה' על כל העברות בשעה שמשלח אותם לאבדון.
 מקשה הגמרא, אֲנִי - איך ניתן לומר כך, שרק בזמן שה' מאבדם
 מהעולם הוא מעניש אותם, וְהָאֲמַר רַבָּא שְׁלֹשָׁה בּוֹסוֹת הָאֲמֹרוֹת
 בְּמִצְרַיִם - בחלומו של שר המשקים, לְמָה - על מה רומזים. כוס
 יסורים אֶחָת, שְׁשִׁתָּה - ששתה מצרים בְּמִי מִשֶּׁה - עשרת המכות
 וקריעת ים סוף בזמן שיצאו ישראל ממצרים. וְאַחַת, שְׁשִׁתָּה בְּמִי
 פְּרַעַה נָכָה - שהכה נבוכדנאצר מלך בבל את מצרים. וְאַחַת,
 שְׁעִתְיָהּ לְשִׁתּוֹת עִם חֲבֵרֹתֶיהָ - בימות המשיח. ונמצא, שהענישים

יושב תהילות ישראל", הקדוש־ברוך־הוא "יושב" על תהילותיהם של בני־ישראל שמשבחים אותו יתברך עבור הבריות והפרנסה שהוא יתברך נותן להם.

ממאמר א פרשת קדושים, ה'תשכ"ה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד א

רש"י

פניה מוריקות. הכי תני לקמן, אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות: הראתה לו באצבעותיה. רמזה לו לבא אצלה: מאכל בהמה. שעורים: במקרה של חרש. פחותה ממנה שבכסות: שם בה פנים. פנאי לפרע ממנה, ושמתי אני את פני ויפקח (ו) ונתתי (את) פני (קס ו) בכל לשון פונה אני בכל עסקי ועוסקי בהך: הבסה שנאה במשאון.

(שנאמר במשאון) המקסה דבר השגרי למקום.

במשאון בחשך כמו שואה (ואי) שערשה מעשיו בחשך: כי כל סאון, שבא ללמדנו שאף עברות קטנות נפרעות הימנה לקח לי. מאחת לאחת נפקא: ללמדנו ולקדמנו שבמקרה שמועד מוחרין לו, הפרעון מעין תשואה: שילוחה. אבוקה מן העולם: ג' בוסות. בחלומי של שר המשקים: בימי פרעה נבה. לבא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים: עם הכרותיה. לימות המשיחית. אלמא לא נטרדה במקרה ראשונה: וכי תימא הך אודו. הראשונים כלו כלן ואלו מאמנות אחרות היו שנתישבו בארץ מצרים: מצרי ראשון. הוא עצמו נתגיר: אשיא לבני מצרים שניה. בת מצרים גזירת וגר מצרי שתתא היא שניה לגזירת כדי שתתא בן בני שלשי וקרא לשא בת ישראל, דכתיב (והיום) בנים אשר יקדו להם דור שלשי ובא להם בקהל ה', שאם הייתי משיא לבני מצרים ראשונה היה בן בני שני מצד ראשון. דאמר צביבמות (רע טו) ובקדושין (קף טו) ובנים אשר יקדו להם ודלך אתר פסולן, אלמא עדיין מצרים הם, דאלו שאר אמות מתרין לבא בקהל מיד. מנימין לית ליה דא דאמר בכרבות (קף כח) שהעמונים והמזרים מתרין לבא בקהל שבקר עלה סתריב ובלבל את כל האמות. והכי נמי קמני בתר דהך וקרא בתוספתא דקדושין, אמר לו ר"ע מנימין טעית שבקר עלה סתריב ובלבל בו: אחא. מן המקרא הוה: חצי בלים. מכותי כלות: בללאות ספקן. כל רצונה: יצר לו. תבאנא צרה: אלא גוה תהלה. על עסקי נוח בתים שבנו והללוה: שלא שלמו שוניהם בפעשה ודיהם. להיות נהנים מהם: דוד דהתיב סבעו בארץ שעריה. לעיל מניה חצי חשב ה' להשתות חומת בת ציון, ועלה בתים טבעו בארץ, ומצודת ציון היא עיר דוד וביתו בדכתיב בספר שמואל (ו טו) וכשבאו צרים בימי דצקדו טבעו השערים, דלות השערים שהיו של נחושא את של ופסח וווקב, כדי שלא יזאום אויביהם, ועצים לא נשאו אהם: מה שבקשה לא נתן לה. שאסורה לבעול: ומה שבקשה נמלו הקנה. אם שותה מים מתה, ואם הדרתה נאסרה לבקלה והפסדה כהתה:

נחש

פניה מוריקות. היא פחלה לו עיניה, לפיכך עיניה בולטות. היא קלעה לו את שערך, לפיכך בהן סותר את שערך. היא הראתה לו באצבע, לפיכך ציפורניה נושרות. היא חגרה לו בצלצול, לפיכך בהן מביא חבל המוצרי וקושר לה למעלה מדריה, היא פשטה לו את ירכה, לפיכך ירכה נופלת. היא קיבלתו על פריסה, לפיכך בטנה צבה. היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרבנה מאכל בהמה. היא השקתהו יין משובח בכוסות משובחים, לפיכך בהן משקה מים חמרים במקידה של חרש. היא עשתה בפתר, ישוב בסתר עליון שם בה פנים, שנאמר ויעין נאף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין וגו'. דבר אחר, היא עשתה בפתר, המקום פירסמה בגלוי שנאמר תכסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל וגו'. ומאחר דנפקא ליה מאחת לאחת למצא חשבון, כי כל סאון סאן ברעש' למה לי, לכמדה. ומאחר דנפקא ליה מ'כי כל סאון סאן ברעש', בסמאסא בשלחה תריבנה' למה לי, לכדרכ חיינא בר פפא דאמר רבי חיינא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה עד שעת שילוחה שנאמר בסמאסא בשלחה וגו'. איני, והאמר רבא, שלשה בוסות האמות בקמצים למה, אחת שששת בימי משה, ואחת שששת בימי פרעה נבה, ואחת שעתידה לשתות עם הכרותיה. וכי תימא הך אודו והני אחריני ניהו, והתניא אמר רבי יהודה, מנימין גר המוצרי היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא, אמר מנימין גר המוצרי, אני מצרי ראשון ונשאתי מצרים ראשונה, אשיא לבני מצרים שניה כדי שיהא בן בני מותר לבא בקהל, אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רבי חיינא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן המלך עד שעת שילוחו, שנאמר בסמאסא בשלחה תריבנה וגו'. אממיר מתני להא דרב חיינא בר פפא אחא, מאי דכתיב כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם, אני ה' לא שנית' לא הפיתי לאומה ושנית

ותימה מאי היה מצי לתרץ דלא הוי מצי לתרץ למלך של אומה מדקאמר ואתם בני יעקב דמשמע אבל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי:

תוספות

מנימין גר המוצרי וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (נכסו קף כח) דאמר בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית הקדשך ואמר לזם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה א"ל ר' יהושע מותר אתה א"ל ר"ג והלא כתיב לא יבא עמוני ומואבי אמר לו ר"י וכי עמון ומואב במקומם הן יושבין והלא כבר עלה סתריב מלך אשור ובלבל את כל העולם כולו איב אפילו מנימין היה מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אהדיא דתפלת השחר דאמר פ"ק דמגילה (קף יב) זיל לבגי עמון ומואב דיתבי אדוכותיהו כחמרא אדורדיא שנאמר שאנ מואב מנעוריו וגו' מידו הכא בשמעתי לא קשאי מידו כמו שפירשי דמנימין היה טועה וסבור שלא נתבלבלו בדקתני סיפא בתוספתא דפ' בתרא דקדושין אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית הלכה כבר עלה סתריב ובלבל את האומות לא מצרים במקומם ולא עמונים ומואבים במקומם אלא עמון נושא מצריה ומצרי נושא עמוניה ואחר מן אלו מותר בבל משפחות האדמה ואחר מכל משפחות האדמה נושא את אלו והכא הכי פירושא עד כאן לי'פ אלא אם נתבלבלו אי לאו אבל כולי עלמא מודו דישנן בעולם אבל ההיא דמגילה תיקשה ופיר' דסנחריב אע"פ שבלבל את כל העולם כולו ארץ מצרים לא בלבל בדכתיב (ולנס כ טו) בפרעה נבה ולא הוסיף עד מנחל מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת אלמא סנחריב לא בלבל (מצרים) והכי תנא בסדר עולם מיום שנעלה מלך בבל על ארץ מצרים עוד לא קמה ראש אבל עמון (ומואב) בלבל דכל הנהו לא אשכחן בהדיא שלא בלבדן בדכתיב (קס"ו) מי בכל אלהי הארצות וגו' ובמצרים אשכחן בהדיא שלא בלבדן אלא שטפן כדאמר' בסדר עולם כשהלך לתרוקה מלך כוש ועל אותה שעה אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית וכו' וגמרא שלנו לא חש להזכיר לפי שלא היה כיושב גמור אלא כשטיפת שבנא וטעינה וגם מואב שטפן כדאמרין בסדר עולם שלש שנים ונקלה כבוד מואב (קס"ו) שסנחריב שטפן אבל כיושב ובלבל לא הוה ובמואב אשכחן בהדיא דלא בלבל בדכתיב שאנן מואב מנעוריו וכי אמר ירמיה להאי קרא הוה שאנן ממלל דלא בלבל ובמגילה גרסינן זיל גבי מואב דיתבי אדוכיהו ור"ג עמון דעמון לא יתבי אדוכותיהו (ובברכות קף כח) אמרינן וכי עמון מואב במקומן הן יושבין ל"ג מואב חורבן נבוכדנצר לא חשיב בלבל דכי היה מחריב נבוכדנצר היה מניח דלת הארץ במקומם אבל סתריב היה מעביר לארץ ומבלבלן והכי אמרינן בפ' בתרא (לקמן טו) גבי לזח וזח לזח שלא בלבל סתריב ולא חורבין נבוכדנצר ואף מלאך הנותן אץ לו רשות לעבור שם ובכ"מ תולה בלבל בסתריב חורבן נבוכדנצר ולפום רהיטא גרס עמון בהדי מואב וליחא כדפרישית ותו לא מיד ע"כ פירושו וקשה לפירשו מן התוספתא דקתני לא מצרים במקומם הם יושבין ויש לנו לשבש כמו כן לפירושא הא דקתני לא מלואבים במקומם ואי לא מואבים בתוספתא ועמון במגילה לא קשאי מיד: לא הכיתי לאומה ושנית. היה דאחא הוה מצי למיפיר הא דרבא הא דמנימין

אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד ב

תוספות

רש"י

1 **הַשֶּׁשֶׁת הַקְּדָמוֹנִי**. נתן ענין בחיה ובה עליה. והיינו דכתיב (ויקרא ט) הַקֹּחֵשׁ הַשִּׁינְאִי, לשון תשמיש ונשואין הוא: נָפְלוּ חֲמִינֵי. קוֹמָה וקוֹפָה: **וְהָאֵל מִלְּפָנֶיךָ**. שלחך עשאו ערום מכל: **אֵי אִמְרֵתִי**
 2 **יִחַדְךָ בְּקוֹפָה וְקוֹפָה**. מקללתו אתה למד, וכן כל אלה אתה למד מקללתו: **כִּי־נָתַן עֲנִיּוֹ בְּתַאמּוּמָה** יתרה שנוקדה עם הבל, ששמי תאומות נולדו עמו, והיינו דכתיב (ויקרא ט) **אֵת אֲחִיו**
 3 **אֵת הַבֵּל**, שני אחים שני רבויים: **כִּרְחֵל**. על הכהנה ונבלע: **בְּלַעַם**. בממונו של בלל לקלל את ישראל, והרג במדון שהלך לטול שכר עשרים וארבעה אלף שפולו מישאל בעצתו:
 4 **דֹּאֵם אֲבִיר הָרָעִים וְגִדּוֹל שִׁבְתֵּימִידִים הָיָה**, ונתקנא בידו ואיש תאר ומראה פנים בהלקה בדכתיב (שמות ט) **הָיָה רָאִיִּים בֶּן לִישִׁי בֵּית הַחֲתָמִי וְגו'**, ואמר באגדה
 5 **דְּחַלְקָה נָקָה נָקָה** דכל חסדוק הזה דואג אמרו בלשון
 6 **הָרֵעַ וְאִחִיתוּפֵל**. נתן ענין במלוכה בדאמר
 7 **בַּחֲלָל נָקָה קָה** ראה אש יוצא מאמותו וכסבר
 8 **שְׁעִתִּיר לְמַלְכוּת**, ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו
 9 **מִיָּהֶם**. נחיו. בממונו של נקמן ונצטרע: **וְאִדּוּנִיהָ**.
 10 **בְּאִבְיָשׁוֹ וְנִגְרָה וְעוֹנִיהָ**. בכהנה, והצרת וְנִגְרָה
 11 **עַל מַצּוֹחַ וְהִכִּי טָהֵר כִּי לִיִּים בּוֹ**, וקללה היא
 12 **תַּחֲלַת הַפּוֹרְעָנוּת**: **מִיָּהֶם כִּי בְּרָקִי מָאֵר כִּי**
 13 **אִדּוּנִיהָ בְּרָקִי**. שבמעינים נכסוס תחילה
 14 **וּמִקְלָקֻלֹת אוֹתוֹן וְאִחִיכָּם נִפְלֹטָה לִרְחֵי: שְׁלֹא**
 15 **לְהוֹצִיא לַעַן**. שיאמרו לא עשו כסדר הקלל את
 16 **פּוֹרְעָנוּת זוֹ עַל דָּן: מִתָּנִי שְׁשִׁינִי הֵלֶךְ אֲחִיר**
 17 **עֲנִי. בְּדִלְדִל לַקְּפוֹת עַל עֲשֵׂר פִּלְשִׁי אֲבִי.**
 18 **דְּכַתִּיב בְּסִפֵּר שְׁמֹאֵל (ו טו) וַיַּעֲזוּב עֶשֶׂר נָשִׁים**
 19 **פִּלְשִׁימִים לְשִׁמּוֹר הַבָּיִת: לִנְבוּזִי. חֲתִירוֹת: לֵב**
 20 **אֲבִי וְלֵב כ"ה**. דכתיב (שם) אֲלֹכָה נָא וְאֶשְׁלַח
 21 **אֶת נָדָרִי וְגו'**, וכתבי את אבשלום הלכו מאתם
 22 **אִישׁ קְרָאִים וְהוֹלְכִים לְחֻמָּם, וְאִמְרִינִי בְּסוּטָה**
 23 **דִּירְשִׁשְׁלִי קְרָאִים מִדָּר שֶׁל דָּן מִצֹּת דָּר**
 24 **הַלְכוּ עִמּוֹ, אֲמַר לוֹ בְּחֹב לִי שִׁילְכוּ עִמִּי אוֹתוֹן**
 25 **שֵׁנִים שֶׁאֲבָחָר וְכַתֵּב לוֹ, וְהָיָה מִקְרָא חוֹתָמוֹ שֶׁל**
 26 **דָּר לְשִׁנִּים וְהוֹלְכִים אֲחֵרֵי וְכֵן לְשִׁנִּים אֲחֵרִים**
 27 **עַד שֶׁכֵּס מִתִּים וְכָל רָאִי שְׁתִּירָאוֹ, הָרִי**
 28 **לֵב אֲבִי וְלֵב בִּיד וְלֵב אֲנִשִּׁי יִשְׂרָאֵל דְּכַתִּיב שֹׁפֵט**
 29 **אִישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְגו', וְכַתִּיב וְנָתַן שִׁמְשִׁי מִקְרָא**
 30 **בְּאֵר: וְכַתִּיב וְנָתַן אֲבִישִׁלֹם אֶת לֵב אֲנִשִּׁי**
 31 **יִשְׂרָאֵל: וְאֵין בְּאֵרֵי דָרִל מִנֵּה. שְׁתִּירָאוֹ, הָרִי**
 32 **מִדָּה שֶׁמֶדֶר שֶׁנִּבְרָא אֲבִי בְּגִדּוֹלִים וְכֵן בְּפִדָּה**
 33 **מִדָּר לוֹ שֶׁנִּבְרָא הוּא בְּגִדּוֹלִים: מִי לֵנו. לַעֲנִין**
 34 **בְּבִדֹר קְבוֹרָה לְקַבֵּר בְּגִדּוֹלִים דָּרִל מִיּוֹסֶף שֶׁלֹא**
 35 **נִתְעַסֵּב בֹּא אֶל מִשָּׁה שְׁהוּא דָרִל מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין**
 36 **בְּיִשְׂרָאֵל דָּרִל מִמֶּנּוּ, הָרִי שֶׁבְּמִדָּה שֶׁמֶדֶר לְקַבֵּר**
 37 **אֶת יוֹסֵף עִי דָרִל בָּה מִדָּר לוֹ, שֶׁאֵין דָּרִל**
 38 **בְּבִדּוֹר קְבוֹרָה מִמִּשָּׁה שֶׁלֹא נִתְעַסֵּב בֹּא אֶל**
 39 **הָקָדָשׁ: גַּם בְּעִינֵי קִדְרָה. עִי עֲנִי מִדָּר בְּבִדּוֹרָה**
 40 **כִּי מִה' הוּא. שֶׁחֲשַׁב בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה כִּי לְהַתְּרֹת**
 41 **בְּפִלְשִׁתִּים: וְהַכְּתִיב וַיִּבְרַח שְׁמִשׁוֹן מִתַּחַת הָרָא**
 42 **שֶׁם אִשָּׁה שֶׁלֹא מִתְּרֵם וְהִכִּי בְּעִינֵי שְׁמִשׁוֹן,**
 43 **וְעַשָּׂה שֶׁל זוֹ שִׁתְּמוֹת קֹדֶם לַמַּעֲשֵׂה שֶׁל זוֹ**
 44 **שֶׁבְּעִזָּה תַּחֲלַת קְלָקוּל מִיָּהֶם בְּעִזָּה הָיָה. דְּהֵיכָא**
 45 **דְּתַמְנַת לֹא קְלָקֵל הוּא כִּי הָיָה, שֶׁלִּקְחָהּ לוֹ**
 46 **לְאִשָּׁה וְלֹא כֹא עֲלֶיהָ בְּנוֹת: שְׁדִלְדִלָּה. עֲקָרָה**
 47 **כִּמוֹ אֲבִי הָרִי שְׁדִלְדִלָּה: מִנָּה דְּעָה. הָלֹא כִּמּוֹ**
 48 **קִבִּים אֲמַר לָהּ קֹדֶם לָכֵן וּמִצָּתוֹ שֶׁדָּר: נִבְרָן**
 49 **דְּבִי. אֲמַר מִתְּקַבְּלִין וּמִקְבִּין דְּבִרִּים: וְהָיָה**
 50 **אֲפִיקִים. הָאִתָּה שֶׁדָּר דָּרִל וְלֹא הָיָה שוֹתָה יָד,**
 51 **וְהִכְיָה שְׁדִלְדִלִּים הָאֲחֵרִים שֶׁאֲמַר לָהּ שְׁדִלְדִלָּה**
 52 **הָיָה הָיָה כִּי דָרִל אֲמַר הָיָה: וְהָאֲפִיקִים. לְשׁוֹן**
 53 **דִּחָה וּמִצָּתוֹ: בְּשַׁעַת נִבְרָא. תַּחֲלַת הָאֲדָם**
 54 **מִרְבָּה: דְּבִרִּים הָאֲסוּרִים לְנִיָּה. מִשְׁרַת עֲנִיבִים,**
 55 **כִּינּוֹ נִיָּה שֶׁשֶּׁרֶה עֲנִיבִים בְּמִים וְשֶׁ בְּמִים טַעַם יָד,**
 56 **דָּלֹא נִפְקָא מִכָּל אִשָּׁה נַעֲשֶׂה מִנֵּה וְהָיָה וְהָיָה: וְהָיָה**
 57 **מִכְּתֵשׁ. מִקּוֹם קְבִיעוֹת הָשׁוּ: אוֹה לְדָרִי מִנָּה.**
 58 **לִשָּׁא בַּת אֶל נָקָה בְּדָרִי מִנָּה. לְחִי הַחֲמוּהוּ**
 59 **שֶׁאֲלִמְלָא הוּא הָיָה מִתְּבָּא: רוּחַ ה' רוּחַ**
 60 **נְבוּאָה שֶׁשֶּׁרֶהָ עַל יַעֲקֹב: מִקְשָׁשֶׁת לְפָנֶיךָ.**
 61 **לְחֻמָּתוֹ בְּאִשָּׁר הִלְכָּה.**

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וְכֵן מִצִּינוּ בְּנֶחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי - הנחש הקדמון שנברא בבריאת העולם,
שֶׁנֶּתַן עֵינָיו בְּמַה שֶׁאֵינוֹ רָאוּ לוֹ - בחוה, ובא עליה. מַה שֶׁבִּיקֵשׁ
לֹא נִתְּנוּ לוֹ - שאסור בה, וְמַה שֶׁבִּירָד - שהיה בקומה זקופה,
וּכְדִלְהֵל, נִמְלֹוּהוּ מִמֶּנּוּ. אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי אֲמַרְתִּי
שֶׁהִנֵּחַ יָהּ מֶלֶךְ עַל כָּל בְּחֵמָה יוֹחֵה, וְעַכְשֵׁי - עוֹנֵשׁ שְׂאֵרֵי
הוּא מֶלֶךְ הַבְּחֵמָה וּמֶלֶךְ חַיַּת הַשָּׂדֶה. אֲנִי אֲמַרְתִּי יִחְלָד בְּקוֹמָה
זְקוּפָה, עַכְשֵׁי, עַל נֶחֱשׁוֹ הַזֶּה. אֲנִי אֲמַרְתִּי יָהּ מֶלֶךְ מֶלֶךְ מֶלֶךְ
אֲדָם, עַכְשֵׁי, עֶפֶר יֵאָכֵל. הוּא אֲמַר אֲהַרֹג אֶת אָדָם וְאִשָּׁא אֶת
חַוָּה - הנחש חשב להרוג את האדם על ידי שיאכילו מעץ הדעת,
וְעַל יָדִי כִּי יוֹכֵל לִישָׁא אֶת חוה, עַכְשֵׁי, 'אֵיכָה אֲשִׁית בֵּינִי וּבֵין
הָאִשָּׁה וּבֵין יָרֵעָה וּבֵין יָרֵעָה' - לא רק שלא תהיה אהבה בינו לבין
האשה, אלא אף תהיה איבה ביניהם.
וְכֵן מִצִּינוּ בְּקָנָן - שנתן עיניו בתאומה הנוספת שנולדה עם הבל,
יָקָרָה - בכהונה של אהרון, וסופו שנבלע באדמה. וּבְלָעָם - בכסף
שֶׁלֵּב, וסופו שנהרג כשהלך ליטול את הכסף. וְדוֹאָג - שקינא
בדוד, וְאֶחֱיָתוֹפֶל - במלוכה, ומתו בקיצור ימים. וְנִחֲיוּ - בממון נעמן,
וְנִצְטָרַע. וְאֶבְשָׁלוֹם - במלוכה, ונהרג. וְאֶדְוִינָהוּ - באבישג, ונהרג.
וְעוֹזְיָהוּ - בכהונה גדולה, ונצטרע והפסיד גם את המלוכה. וְהָמָן.
שָׁכַל אֵלֹהֵי שִׁנְתָּה עֵינֵיהֶם בְּמַה שֶׁאֵינוֹ רָאוּ לָהֶם, מַה שֶׁבִּיקֵשׁוּ לֹא
נִיתַן לָהֶם, וְמַה שֶׁבִּירָדֵם נִמְלֹוּהוּ מִהֶם.
שִׁנְיָהּ בַּמִּשְׁנָה, בְּדֶרֶךְ הַתְּחִילָה בְּעֵבֶר וְכֵן לְפִיכָר תִּלְקָה הִירָךְ
תְּחִילָה וְאַחֵר כִּי הִבְטָן. שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, מִנָּה הֵי מִלִּי - מניין
שְׁלֹקָה הַסוּטָה תְּחִילָה בִּירָךְ, אֵילִימָא מִשּׁוּם דְּכִתְיִב - נלמד ממה
שֶׁמִּשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי שְׁשׂוּתָהּ וְאוֹמֵר, "בְּתַת ה' אֶת
יָרֵיכָה נִפְלֵת וְאֶת בְּמִנְיָה צָבָה" - שְׁקוּדֵם יָרָךְ וְאַחֵר בִּטָן, וְהַכְּתִיב -
הִרִי לֹאֲחָר שְׁשׂוּתָהּ וְנִמְצָא שׁוֹיִנְתָּה כְּתוּב "וְצָבָתָהּ בְּמִנְיָה נִפְלָה
יָרֵכָה" - לִנְצָא שְׁלֹקָה הַבִּטָן תְּחִילָה. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אֲמַר אֲבִי כִי
לֵיטִי, לֵיטִי תְּחִילָה יָרָךְ וְאַחֵר בְּמִנְיָה לֵיטִי - כִּאֲשֶׁר מְקַלֵּל הַכֹּהֵן אֶת
הָאִשָּׁה וּמִשְׁבִּיעָה עַל מַה שֶׁיִּקְרָה לָהּ אִם יִמְצָא שׁוֹיִנְתָּה, מְקַלֵּלָהּ
תְּחִילָה עַל הִירָךְ וְאַחֵר כִּי עַל הַבִּטָן, וּמִשּׁוּם שֶׁבִּירָךְ הַתְּחִילָה
בְּעֵבֶר. וְנִמָּא כִּי בְּדִקְרָן, כִּי אֲוִרְתִּיהוּ בְּדִקְרָן - אֵךְ כִּאֲשֶׁר הַמִּים
בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, הֵם בּוֹדְקִים לִפְנֵי הַסֹּדֶר שֶׁנִּכְנָסִים לְגוֹף, בְּמִנְיָה בְּרִישָׁא
וְאַחֵר יָרָךְ - קוּדֵם הַבִּטָן וְאַחֵר כִּי הִירָךְ. וְאַמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׁלֹקָה הִירָךְ
תְּחִילָה, כִּיֹן שֶׁהַקִּלְלָה הִיא תְּחִילַת הַפְּרוּעוֹנוֹת. שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא,
בְּקִלְלָה נִמָּי - בַּפְּסוּק אַחֵר כְּתִיב 'לְצַבּוֹת בְּמִנְיָה וְלִנְפֹל יָרָךְ' - הִרִי גַם
בְּקִלְלָה מִצָּאנוּ שְׁקוּדֵם הַבִּטָן לֹקָה. מִשִּׁבְיָה הַגִּמְרָא, הִיא דְּמוּדֵעַ
לָהּ בְּתָן - בַּפְּסוּק זֶה מוֹדִיעַ הַכֹּהֵן לַסוּטָה, דְּבִטָן בְּרִישָׁא וְאַחֵר יָרָךְ -
שֶׁבְּפוּעַל, קוּדֵם תִּלְקָה הַבִּטָן וְאַחֵר כִּי הִירָךְ, וְאֵין פְּסוּק זֶה חֵלֵק
מִהַקִּלְלָה, וּמִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא, שֶׁצִּירָךְ לַהֲוִידֵעַ לָהּ כֵּן, כְּדִי שֶׁלֹא
לְהוֹצִיא לְעוֹלָם מִיָּד מִיָּד הַמִּים - שִׁיאֲמְרוּ שֶׁמָּה שֶׁקָּרָה לָהּ אֵינוֹ קְשׁוּר
לְשִׁיתִית הַמִּים, מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִגְרַם לָהּ עַל פִּי סֹדֶר דְּבָרָיו.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה עוֹד מִקְּמוֹת שֶׁהַעוֹנֵשׁ הוּא בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁחֲטָא, וְכֵן
לְטוֹבָה שֶׁמִּקְבָּלִים שֶׁכֵּר מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.
מִשְׁנָה. שֶׁמִּשּׁוֹן הֶלֶךְ אַחֵר עֵינָיו - נִמְשָׁךְ אַחֵר מִרְאָה עֵינָיו, לְפִיכָר
נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּאֲחֹזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת
עֵינָיו, אֶבְשָׁלוֹם נִתְּנָה בְּשִׁעְרוֹ, לְפִיכָר נִתְּלָה בְּשִׁעְרוֹ - שֶׁהִסְתַּכֵּךְ
שֶׁעָרָו וְנִתְּלָה בְּאֵילָן, וְזֶה הָרָגוֹ אוֹתוֹ. וְלִפְנֵי שֶׁבָּא אֶבְשָׁלוֹם עַל עֶשֶׂר
פְּלִשְׁתֵּי אֲבִיו לְפִיכָר נִתְּנוּ בּוֹ עֶשֶׂר לֹזְנוֹת - חֲנִיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
'וַיִּסְבּוּ עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים נְשָׂאֵי כָּלִי יוֹאֵב וְכֵן אֶת אֶבְשָׁלוֹם'. וְלִפְנֵי
שֶׁנֶּבֶן אֶבְשָׁלוֹם שֶׁלֹשׁ נְגִבּוֹת, אֵל לֵב אֲבִיו וְלֵב בֵּית דִּין - שֶׁבִּשָּׁךְ
מִדּוּד לְכַתּוּב לֹא שֶׁשְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁהוּא יִבְחַר בָּהֶם יִלּוּ אוֹתוֹ לְהַקְרִיב
אֶת קֶרְבָּנוֹ וְהֵיוּ צָרִיכִים לֵבָא עִמּוֹ, וְהֵלֶךְ אֶבְשָׁלוֹם וְהִרָאָה זֹאת לְשָׁנִים
וְעוֹד שְׁנִים, עַד שֶׁאֲסָף מֵאֵתִים רֹאשֵׁי סְנֵהדֶרֶךְ, וּבִכָּךְ גִּבַּר לֵב אֲבִיו וְלֵב
בֵּית דִּין. וְלֵב יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּנְבֵּן אֶבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אֲנָשִׁי

וְיִשְׂרָאֵל') - שאמר לבאים להתדיין אצל דוד, שאם היה דן אותם היה
מזכה אותם, ובכך גנב את לב העם. לְפִיכָר נִתְּקָנוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה
שְׁבָטִים - שְׂרֵבִיטִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְּקֵם
בְּלֵב אֶבְשָׁלוֹם'.
וְכֵן לְעֵזְרָן הַפּוֹקֵה, מִצָּאנוּ שֶׁמִּקְבָּלִים אֶת הַשֶּׁכֶר בְּאוֹתוֹ עֵינָיו שֶׁל
הַמִּצְוָה. מִרְיָם הַמִּתִּינָה לְמִשָּׁה שָׁעָה אַחַת, כְּשֶׁהִיָּה בְּתוֹךְ הַתִּיבָה
בִּיאוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַתִּתְּצֵב אַחֲתָהּ מִדְּחַק', לְפִיכָר קִיבְּלָה שֶׁכֵּר
וְנִתְּעַכְבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל ו' יָמִים בְּמִדְּבָר בִּזְמַן שֶׁהִיָּתָה מִצְוֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר
'וַיִּהְיֶם לֹא נִסְעָה עַד הָאָסֶף מִרְיָם'. יוֹסֵף זָכָה לְקַבֵּר אֶת אֲבִיו, וְאֵין
בְּאֲחָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - שְׁיוֹסֵף הִיָּה מֶלֶךְ וְהַתְּעַסֵּק בְּקִבּוּרֵת יַעֲקֹב,
שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אֲבִיו וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם רַבֵּב גַּם
פְּרָשִׁים', ובאותה מדה מדדו לו, שהתעסקו בקבורתו גדולים, שהרי
מִי לָנוּ גְּדוֹל מִיּוֹסֵף שֶׁלֹא נִתְּעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא מִשָּׁה, כְּדִלְהֵל. וְכֵן מִצִּינוּ
בְּמִשָּׁה, שֶׁזָּכָה בְּעֶצְמוֹת יוֹסֵף וְאֵין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - הַתְּעַסֵּק
בְּעֶצְמוֹ בְּהַעֲלַת עֶצְמוֹת יוֹסֵף מִמִּצְרַיִם, אֵף שֶׁלֹא הִיָּה גְדוֹל מִמִּשָּׁה
בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקַּח מִיּוֹסֵף אֶת עֶצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ', ובאותה
מדה מדדו לו בַּפְּסִירָתוֹ, שֶׁמִי גְדוֹל מִמִּשָּׁה שֶׁלֹא נִתְּעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא
הַמִּקְוֶם - הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֶצְמוֹ נִתְּעַסֵּק בְּקִבּוּרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִיא'. מִסִּימַת הַמִּשְׁנָה, שֶׁלֹא עַל מִשָּׁה בְּלָבָד אֲמַר
שֶׁהַתְּעַסֵּק ה' בּוֹ, אֵלָּא עַל כָּל הַצְּדִיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּחְלָד לְפָנָיו צְדִיקָךְ
כְּבוֹד ה' וְאֶסְפָּד' - שֶׁאֲסוּף ה' אֶת נַשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים בְּמוֹתם לְהַבִּיאם
לְגַן עֵדֶן.
גִּמְרָא. תְּנוּ רַבָּנֵי שְׁמִשּׁוֹן בְּעֵינָיו מִרְד, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאמֶר שְׁמִשּׁוֹן אֶל
אֲבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִי הִיא יָשָׁרָה בְּעֵינָי', לְפִיכָר נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים
אֶת עֵינָיו שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּאֲחֹזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת עֵינָיו'. מִקְּשָׁה
הַגִּמְרָא, אֵינִי, וְכִי שֶׁמִּשּׁוֹן נִשְׁאָה לִפְנֵי שִׁנְתָּה בְּהַ עֵינָיו, וְהַכְּתִיב 'וַיִּאֲבִיו
וַיִּאֲבִיו לֹא יָרָעוּ כִּי מוֹת הִיא' - שִׁישָׁא אוֹתָהּ, הִרִי שֶׁמִּשְׁמִים רָצוּ
שִׁישָׁא אֶת הַפְּלִשְׁתִּים. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, כִּי אֲזַל מִיָּהָה בְּתַר יִשְׂרָאֵל
אֲזַל - שֶׁמִּשּׁוֹן לֹא יָדַע שֶׁזֶה רָצוֹן ה', אֵלָּא הֵלֶךְ אַחֵר מִרְאָה עֵינָיו.
תְּנִיָּא רַבִּי אֲוִמָּה, תְּחִילַת קְלָקוּלָהּ שֶׁל שֶׁמִּשּׁוֹן הִיָּה בְּעוֹזָה, לְפִיכָר
לָקָה בְּעוֹזָה, תְּחִילַת קְלָקוּלָהּ בְּעוֹזָה, דְּכִתְיִב 'וַיִּחְלָד שְׁמִשּׁוֹן עוֹתָהּ
וַיִּרָא שֶׁם אִשָּׁה זֹוֶנָה וְגו' וְיָבֵא אֵלֶיהָ. לְפִיכָר לָקָה בְּעוֹזָה, דְּכִתְיִב
כִּאֲשֶׁר תִּפְסוּ אוֹתוֹ הַפְּלִשְׁתִּים 'וַיִּוִּידוּ אוֹתוֹ עוֹתָהּ'. שְׂוֹאֵלֶת
הַגִּמְרָא, וְהַכְּתִיב 'וַיִּוִּיד שְׁמִשּׁוֹן תְּמַנְתָּהּ וְגו' וְלֹקָה לֹא אִשָּׁה מִשֶּׁם,
וְכִפִּי שְׁבִיאָרָה הַגִּמְרָא לְעִיל שֶׁמִּשֶּׁם נִלְמַד שֶׁמִּדּוּר בְּעֵינָיו. מִיִּישִׁבַת
הַגִּמְרָא, תְּחִילַת קְלָקוּלָהּ מִיָּהָה בְּעוֹזָה הִיָּה - שֶׁהַקִּלְקוּל הִיָּה בְּעוֹזָה
שֶׁבֵּא עֲלֶיהָ בִּזְנוּת, אֲבָל מַה שֶׁבֵּא לְתַמְנַת הִיָּה דֶּרֶךְ נְשׂוּאִים וְאֵינוֹ
קְלָקוּל.
דּוֹרֶשֶׁת הַגִּמְרָא אֶת הַפְּסוּקִים בְּמַעֲשֵׂה שֶׁמִּשּׁוֹן. 'וַיְהִי אַחֲרָי כֵּן וַיֹּאמֶר
אִשָּׁה בְּנַחֵל שׁוֹרֵק וְשִׁמְיָה דְּלִילָה', תְּנִיָּא רַבִּי אֲוִמָּה אֵילִמָּלָא (לֹא)
נִקְרָא שְׁמָה דְּלִילָה - גַּם אִם לֹא הִיָּה שְׁמָה דְּלִילָה, רָאוּיָה הִיָּתָה
שֶׁתִּקְרָא דְּלִילָה - שֶׁשֶּׁם זֶה רִמּוֹ עַל מַעֲשֵׂיהָ, שֶׁכֵּן דִּילְדָּלָה אֶת בָּחוּ
שֶׁל שֶׁמִּשּׁוֹן, וְכֵן דִּילְדָּלָה אֶת לָבוּ, וְכֵן דִּילְדָּלָה אֶת מַעֲשֵׂיו. דִּילְדָּלָה
אֶת בָּחוּ, דְּכִתְיִב 'וַיִּסָּר בָּחוּ מַעֲלִי' - עַל יָדִי שֶׁגִּילְחָה אֶת שְׁעָרוֹ,
דִּילְדָּלָה אֶת לָבוּ, דְּכִתְיִב 'וַתִּרָא דְּלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לָבוּ'
- שֶׁסּוּד כּוּחוֹ בְּנִיּוֹתָהּ, דִּילְדָּלָה אֶת מַעֲשֵׂיו, דְּאִסְתַּלַּק שְׁכִינָתָהּ
מִיָּנִיָּה, דְּכִתְיִב 'וְהוּא לֹא יָדַע כִּי ה' סָר מַעֲלִי' - לֹאֲחֵר שֶׁנִּפְסְקָה
נִיּוֹרָתוֹ. 'וַתִּרָא דְּלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לָבוּ' שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא,
מִנָּה יָרָעָה שְׁבִיאָתָהּ הַפֶּעַם אֲבָן גִּילָה לָהּ מִנֵּין כּוּחוֹ. מִשִּׁבְיָה הַגִּמְרָא,
אֲמַר רַבִּי תַנְיָן אֲמַר רַבִּי, נִיבְרִין דְּבָרֵי אֲמַת - שְׂרָאָתָה שֶׁאֵין שְׁעָרוֹ
מִגּוֹדֵל וְאֵינוֹ שׁוֹתֵה יָן. תִּירוּץ נוֹסֵף, אֲבִי אֲמַר - יָרָעָה בּוֹ בְּאֵתוֹ
צְדִיק דְּלֹא מִפִּיק שֶׁם שְׁמִים לְכַמְטָלָה, וְכִיֹן דְּאֲמַר 'נִיָּד אֵלִיָּים
אֲנִי מִבְּטָן אִימִי אִם גּוֹלְחִיתִי וְסָר מִמֶּנִּי כּוּחִי', אֲמַרְהָ הַשְּׂתָא וְנָדָא
קוּשְׂמָא קְאָמַר - עַכְשֵׁי וְדָא הוּא אֲוִמָּה אֲמַת, וְלָכֵן מִזְכִּיר שֶׁם

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נִקְרָא, שְׁנָאֵמֶר "כִּי שָׁמַשׁ וַיָּגֵן ה' אֱלֹהִים וְגו'" - כלומר ש'שמש'
 הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא, ונקרא שמשון על שם זה.
 שואלת הגמרא, אֵלֶּה מַעֲלָה - שנקרא ממש על שמו של הקדוש
 ברוך הוא, אם כן לֹא יִמָּחֵק - יהיה אסור למחוק את המילה שמשון.
 עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא,
 אֲלָא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מַעֲיֵן שָׁמוֹ - תכונתו
 של הקדוש ברוך הוא, שְׁמָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגִינֵן עַל כָּל
 הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, אֵף שֶׁשְׁמִשׁוֹן הָיָה מְגִינֵן בְּדוּרוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן, בְּלָעָם חִיגֵר בְּרַגְלֵי אַחַת הָיָה, שְׁנָאֵמֶר "וַיִּלְךָ שָׁפָה" - שפוף
 וחִיגֵר בְּרַגְלֵי הָאֶחָת. שְׁמִשׁוֹן חִיגֵר בְּשֵׁתֵי רַגְלָיו הָיָה, שְׁנָאֵמֶר
 "שָׁפָה" עַל אֶרֶץ - שפיפה כפולה, שהיה חִיגֵר בְּשֵׁתֵי רַגְלָיו.
 תַּנּוּ רַבִּנּוּן, חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם נִקְרָאוּ מַעֲיֵן דּוּגְמָא שְׁל מַעְלָה -
 שנשטנו בבריתאם לתפארת מיתר הברואים, וכו' - כל חמישה
 אלו, לָקוּ בָהֶן - באותם איברים. הבריתא מונה את החמשה בני
 אדם, שְׁמִשׁוֹן, הִיָּה מַעֲיֵן דּוּגְמָה שְׁל מַעְלָה בְּכָחוֹ - בגבורתו. שְׁאוּל,
 הִיָּה מַעֲיֵן דּוּגְמָה שְׁל מַעְלָה בְּצִנּוּרָא - שהיה צווארו נאה מאוד.
 אֲבִשְׁלוּם, הִיָּה מַעֲיֵן דּוּגְמָה שְׁל מַעְלָה בְּשִׁעָרָא - שהיה שערו עבה.
 צִדְקָהָ, הִיָּה מַעֲיֵן דּוּגְמָה שְׁל מַעְלָה בְּעֵינָיו - שהיטיב לראות בהם
 יותר מרגליו. אֲסָא, הִיָּה מַעֲיֵן דּוּגְמָה שְׁל מַעְלָה בְּרַגְלָיו - שהיה לו
 ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראייה שכל אלו
 לקו במעלותיהם, שְׁמִשׁוֹן לָקָה בְּכָחוֹ, דְּכֹתִיב "וַיִּסָּר כָּחוֹ מַעֲלָיו".
 שְׁאוּל לָקָה בְּצִנּוּרָא, דְּכֹתִיב "וַיִּקַּח שְׁאוּל אֶת הַחֶרֶב וַיַּפֵּל עָלָיו",
 הִיָּה שְׁנֵהָרָה בְּצוּרָא. אֲבִשְׁלוּם לָקָה בְּשִׁעָרָא, בְּדַבְּעֵינָן לְמִיטְרָא קָמָן
 כִּי שְׁתַּבָּר הַגּוּמָרָה לַחֲלוֹן. צִדְקָהָ לָקָה בְּעֵינָיו, דְּכֹתִיב "וַיָּאֵת
 עֵינָי צִדְקָהָ עוֹר". אֲסָא לָקָה בְּרַגְלָיו, דְּכֹתִיב "רַק לָעַת זָקְנָתִי
 חָלָה אֶת רַגְלָיו", וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַחֲלָתָה הִיָּתָה שְׁאֵתָתָהּ
 פְּדִנְרָא - סוג חולי הרגלים. אָמַר לִיָּה מִר זֹוטְרָא בְּרִיָּה דְּרַב נַחֲמָן
 לְרַב נַחֲמָן, הִיָּבִי דְּמִי פְּדִנְרָא - מהי ההרגשה בחולי זה, אָמַר לִיָּה
 הִרְגַּשְׁתָּהּ הִיא בְּמַתָּה הַדּוּקְרָת בְּבִשְׂרִי הָיָה. שואלת הגמרא, מָנָא יָדַע
 - מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, אִיבָא דְּאָמְרִי, מִיָּחַשׁ
 הָיָה חֵשׁ בִּיָּה - רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. וְאִיבָא
 דְּאָמְרִי, מְרַבִּיָּה שְׁמַע לִיָּה - כך קיבל מרבו. וְאִיבָא דְּאָמְרִי, "סוֹד
 ה' לִירְאָיו וְכִרְיָתוֹ לַהֲדוּרֵיָם" - ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.
 דְּרִשׁ רַבָּא, מִפְּנֵי מַה עָנְשָׁה אֲסָא וְחָלָה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂעָה אֲנִינְרָא -
 עבודת המלך, בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנָאֵמֶר "וַתִּתְּנָה אֲסָא הַשְּׂמִיעַ
 אֶת כָּל יְהוּדָה אֵין יָקָן" - הרמזה שבעה בשם מלך ישראל. ומבארת
 הגמרא, מִאֵין אֵין יָקָן, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אֲפִילוּ הָיָה
 מִתְּדַרְדְּרָא וְכָלָה מִחוּפְּתָה שְׁנָאֵמֶר בָּהֶם "נָקִי יְהִיָּה לְבִיתוֹ שְׁנָה אַחַת",
 לֹא נִפְטְרוּ מִהַכְרֹזֹת אֲסָא, וְכָל שָׁכֵן שֶׁלֹּא פָטַר אֶת הַתְּלִמִּידֵי חֲכָמִים.
 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. בְּתִיב "וַיִּיָּדַר
 שְׁמִשׁוֹן תְּמַנְתָּה", משמע שתמנת היתה בעמק, וּבְתִיב לִגְבֵי תֶמֶר,
 "הִנֵּה חִמְיָר עַלָּה תְּמַנְתָּה", משמע שהיתה על הר. מתרצת הגמרא,
 אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, שְׁמִשׁוֹן שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתגנה במעשה זה,
 שֶׁנֶּשֶׂא שֶׁם אִשָּׁה אֲסוּרָה לוֹ, מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים, בְּתִיב בִּיָּה יְרִידָה -
 נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יְהוּדָה שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתעלה
 במעשה זה, שֶׁהָיָה מִמַּעֲשֵׂה זֶה נִלְוָדוּ פֶּרֶץ זָרַח שֶׁהֶעֱמִידוּ מְלָכִים
 וְנִבְיָאִים בְּיִשְׂרָאֵל, בְּתִיב בִּיָּה עֲלִיָּה - נאמרה בו לשון עליה. רַבִּי
 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר - מִיִּישֵׁב בְּאֹפֶן אַחֵר, שְׁתֵּי תְּמַנְתָּו הָיוּ -
 שני מקומות נקראו תמנת, תְּמָא בִּירִידָה וְתְּמָא בְּעֲלִיָּה - אחת מהם
 היתה בירידה, ואחת מהם היתה בעליה. רַב שְׁפָא אָמַר - מִיִּישֵׁב
 בְּאֹפֶן נֹסֵף, תְּמָא תְּמַנְתָּה תְּוָא - באמת היתה רק עיר אחת שנקראת
 תמנת, אֲלֵא שֶׁהִיָּתָה מִמּוֹקְמָת בְּאִמְצַע צֶלַע הָרַי דְּאֵתִי מִהָאֵין נִיָּסָא
 - לבא מצד זה היתה זו יְרִידָה, וְתְּמָא מִהָאֵין נִיָּסָא - ולבא מצד
 האחר, היתה זו עֲלִיָּה, כְּגוֹן וְרִדְוִיָּא, וְכִי בָאֵר, וְשׁוֹקֵא דְּנִרְשָׁא.
 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. "וַתִּשֶׁב בְּתַנְתָּהּ

כוונת הפסוק, שהוחל - בטלה שְׁבוּעָתָהּ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ דְּכֹתִיב "אִם
 תִּשְׁקֹר לִי וּלְגִינִי וּלְגִבְדִּי" - שנשבעו אברהם ואבימלך שלא ימשול
 אחד על גִּינִי וְגִבְדִּי שֶׁל הָאֵחֵר, וּבִטְלָה הַשְּׁבוּעָה מִפְּנֵי הַפְּלִשְׁתִּים
 עֲבְרוּ עָלֶיהָ תַּחֲלִילָה.
 נִאֲמַר בַּפְּסוּק, "וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁמִשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַנַּעַר
 וַיְבָרְכֵהוּ ה'", שואלת הגמרא, בְּמַה בְּרָכָה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 רַב, שֶׁבְּרָכָה בְּאֵמָתוֹ, שֶׁהִיָּתָה אֲמָתוֹ בְּכַנֵּי אָדָם - כשאר בני אדם,
 וְזָרְעוֹ הָיָה רַב בְּנִתָּל שׁוּמָף.
 נִאֲמַר בְּנִבְיָא שְׁקוּדִים שֶׁהִפִּיל שְׁמִשׁוֹן אֶת הַבֵּית בּוֹ שָׁהוּ הַפְּלִשְׁתִּים
 שֶׁשְׁבוּהוּ, הַתְּפַלֵּל לָהּ שִׁיְהִיָּה בַּעֲזוּרָה, הַגּוּמָרָה דּוֹרֶשֶׁת אֶת תְּפִילָּתָהּ,
 "וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים וְכִרְנִי נָא וְחֻקֵּי נָא אֶף
 הַפֶּעַם הַזֶּה וְאֶנְקְמָה נָקָם אֶחָת מִשְׁתִּי עֵינֵי מַפְלִשְׁתִּים" - שאֲכַבֵּל
 שָׂכָר נִיקוֹר עֵינֵי הָאֶחָת בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי שְׁאֲנָקָם מִפְּלִשְׁתִּים. אָמַר
 רַב, אָמַר שְׁמִשׁוֹן לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'
 לִי עֲשֵׂרִים (וְשֵׁתִים) שָׁנָה שֶׁשְּׁמִשְׁתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲמָרְתִּי לְאֶחָד
 מִהֶם הַעֲבֵר לִי מִסָּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְכִיוֵּן שֶׁלֹּא לִקְחָתִי מֵהֶם אֲפִילוּ
 שִׁמּוֹשׁ קָל כּוּזָה, נִמְצָא שֶׁעִיּוּרוֹן עֵינֵי אִינוּ כְּעוֹשֶׂה עַל לִקְחָתָהּ שׁוּחָה,
 וְלָכֵן יוֹתֵן שְׂכָרִי בַּעַד זֶה לְהִינָקֶם מִפְּלִשְׁתִּים.
 "וַיִּלְךָ שְׁמִשׁוֹן וַיִּלְכֵּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוֹעֲלִים", שואלת הגמרא, מֵאֵי
 שָׁנָא שׁוֹעֲלִים - מדוע צד דווקא שוועלים. ומשיבה, אָמַר רַבִּי אִיבָו
 בַּר נַנְדִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אֲבָא, אָמַר שְׁמִשׁוֹן, זָכָא מִי שְׁחֹזֵר
 לְאֶחָדֵינוּ - הַשְׁוֹעֵל, שֶׁכֹּאשֶׁר צָדִים אוֹתוֹ אִינוּ מִרְחִיק לְבִרוּחַ אֲלָא
 מִסּוֹבֵב דְּרָכּוֹ עֲשָׂקִילּוֹת וְכוּרָה, וַיִּפְרַע מִפְּלִשְׁתִּים שְׁחֹזְרוּ בְּשִׁבּוּעֵתָן.
 תִּנְיָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסֵּסִיד, בֵּין בְּתִיפּוֹ - רוחב כתפיו שֶׁל
 שְׁמִשׁוֹן, שְׁשִׁים אַמָּה הָיָה, שְׁנָאֵמֶר "וַיִּשְׁכַּב שְׁמִשׁוֹן בַּעֲזָה עַד חֲצִי
 הַלַּיְלָה, וַיָּקָם בְּחֲצִי הַלַּיְלָה, וַיִּמְצָא אֶת דְּלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר נְעוּלוֹת,
 וַיֵּאָחֶז בְּדִלְתוֹת שַׁעַר הָעִיר וּבְשֵׁתֵי הַמְּזוּזוֹת - עמודי הפתח, וַיִּסָּעֶם
 - ויעקם ממקומם עִם הַבְּרִית, וַיִּשֶׁם עַל בְּתִיפּוֹ וַיַּעֲלֶם אֶל רֹאשׁ
 הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי חֲבָרוֹן", וְגַמְרִי - מסורת בדינו מרבותינו, דִּאֵין
 דְּלָתוֹת עֲזָה פְּחוּתוֹת מִשְׁשִׁים אַמָּה רוחב.
 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "וַיְהִי
 טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מַחֲיָה אֲלֵא לִשׁוֹן
 עֲבִירָה, וְכֵן הוּא אִמֶּר - ומצינו לשון זה בפסוק "תִּתְּנָן לְאֶחָד
 אֲשֶׁתִּי". מִלְּמַד - העבירה היא, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי פְּלִשְׁתִּים
 הִבִּיא לוֹ אֶת אֲשֶׁתוֹ לְבֵית הָאֲסוּרִים כְּדִי שִׁכּוּא עֲלֵיהֶן וְעַל יְדֵי כֵן
 יוֹתֵשׁ כּוּחוֹ, וְכֵן בְּדִי שְׁתַּתְּעֵבֶר הִיָּמֵנו וַתֵּלֶד בָּנִים גִּיבּוּרִים כְּכוּחוֹ.
 אָמַר רַב שְׁפָא, הִיָּינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי - זהו שאומרים הבריות, לפני
 כל אדם מביאים מה שהוא רגיל בו, כְּמִי דְּשֵׁתִי חֲקָרָא חֲקָרָא - לפני
 הרגיל בשתיית יין מביאים יין, כְּמִי רַפְּקָא - לפני אדם עובד אדמה
 ועודר בגינות שרגיל לאכול ירק, גְּרִידָא דּוּבְלָא - מביאים סל מלא
 ירק. וכן שמשון, שהיתה דרכו להזדווג עם ננות פלשתים, גם בבית
 האסורים לא חסר לו הדבר.
 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אָדָם הַמְּזִנָּה עִם נָשִׁים, אֲשֶׁתוֹ מוֹנֶנֶת עָלָיו -
 מונה עם אחרים, שְׁנָאֵמֶר "אִם נִפְתַּח לִבִּי עַל אִשָּׁה וְעַל פֶּתַח רֵעִי
 אֲבָרְכָתִי" - אם היה לבי נפתח מהיצר הרע על אהבת אשה, ואם
 אֲרַבְתִּי לִפְתַּח רֵעִי לְחֹזֶר אֶחָד אֲהַבְתִּי אֲשֶׁתוֹ לְזוֹנוֹת עַמּוֹ, וְכֹתִיב -
 הַעֲזוֹב עַל כָּל הָאֵחָד בַּפְּסוּק אֲשֶׁר הִשְׁתָּהוּ לְזוֹנוֹת עַמּוֹ, וְכֹתִיב -
 וְעָלֶיָּהּ יִכְרְעוּן אֲחֵרֵינוּ" - שתהיה אשתי שפחה בזויה הטהונה
 בריחים, ויִשְׁכַּבו עִמָּה אַחֲרִים. וְהִיָּינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי, זהו שאומרים
 הבריות, אִיָּהוּ בִי קָאֵר - הוא עסוק בדלעת גדולה, וְאִתְּתִיָּהּ בִּי
 בּוֹצֵרִי - ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו
 ענין.
 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן דֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאִתְּתִים שְׁבִשְׁמִים -
 במשפט צדק, שְׁנָאֵמֶר בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב, "דֵּן דִּין עָמּוֹ בְּאֶחָד וְגו'" -
 משבט דין עומד אדם שידון את ישראל כביחידו של עולם, וְנִאֲמַר עַל
 שְׁמִשׁוֹן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד א

רש"י

תוספות

הוחל בשבועתו של אבימלך. בטלה. לשון לא יחל דברו ופסקו לו. לפי שהם עברו על השבועה תחלה: בפה ברכו. כל ברכה שבמקרא לשון רבי הוא. דבר המרבה ומצו בו שבע פיישין בלע"ז. ומה ברכה נמצא בו, לא מצונו עשר בשמשון שברכו באמרו. להיות ורעו נבחר שוטף. למה שנתאנה נתפרה: נקם אחת משתי עיני. שכר אחת מעיניו הן לי בנקמה זו, ושכר האחרת לעולם הבא: שחזור לאחוריו. כשצדק אותו אינו (מדרש) לברוח אלא חוזר עקלקלותו שער העיר. בושערו עזה משתעי קרא: על כתיביו. כשיעור כתיביו קמי דשתי חפרא חפרא. לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו. לפני שותי יין מביאין יין. קמי רפוקא גרידיא דובלא. לפני עובד אדמה וחפר בגנות שרגיל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק. ודובלי מין ירק הוא: קארי ובוציני. מין אחד הוא, אלא

שאלו גדולים ואילו קטנים. כלומר במה שהוא עוסק היא עסוקה: כאחד. כיחידו של עולם במשפט צדק שמש. לשון חומה, כמו ושמתי כדכור שמשותחין (וענינו זה): על שמו של הקב"ה. מעין משמע שכוונתו של הקב"ה ממש: מעין שמו. שאין שמש שם ממש, אלא מגן ומציל: שפי. אשלישית, כמו דשף מרובתיה ופלו דף מכה: שפיאן. שפיה בפוליה. מעין דונקא בו. נשתנו מן התחתונים לתפארת: ויכר בחו. לא מייית ראייה אלא דכלן לקח שאול בצאורו. ויגבה מכל הקם משכמו (ושלם לו יי ושל עליה. מקום שהורגין בחרב ותינו צאור: צדקה בעיניו. לא ידענא מנלן דנשתנה לשבת, וכן אסא ברגליו. אלא כן שמע מרבה פדגרא. שם חלי הוא שאותו ברגליו וקרא לו פדגרא: ענשנא אסא. לחלות אנגריא. עבודת המלך השמיני את כל יהודה. וזעקו, וישא את אבני הקרמיה שהיה מלך ישראל בונה ברגליו עליה ברח בלתי תת יוצא וכן לאסא: חתן. שכתוב בו נקי ויהי לביתו וגו' (וקדים כהן פתיב ויגרד שמשון תמננה. אלקא תמנן בירידה. וכתיב עולה תמננה אלקא עליה. היא. ושמשון ויהודה תירדו בארץ ישראל הוה שנתנה בה. שנקא מבנות פלשתים האסורות לו. יהודה נתעלה. שמשם נולדו פרץ ורחל: שהעמידו מלכים ונביאים בישראל: דאחי ומה ניקא. שהיה מושבת באמצע שפוע ההר. הבא לה מראש ההר יורד. הבא לה מרגלי ההר עולה: כגון ורדני ובי בארי וגרש. עיירות הן הישובות בשפוע ההרים: מצפות לראותו. שהיו רגילין להתקבל שם ולקחן, והיה חביב עליהם: שנתנה עינים לדבריה. דונקא ופתח החר הנחה לעצמה שאין עברה בדרך: צורת. אני. ומה עובדת כוכבים, וראיה לה: פנויה אני. ומתרת לכל אדם: ותופא אני. והייתי קטנה והיטאניו אמי ואחי ואין נשואין לער ואנון כלום לאסור עליי משום כלותו, ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב וזכה בה כדכתיב את בתי נחתי לאישי הוה וקדים כהן. ולדך סקרא לאו בתו של שם והיתה, שמשנת ששים לעקב כל שנותיו של שם, ועקב כבר היה יותר מכן מאה ועשר: שחורף אני. מנדה. ונסע בו. להקנות עוברים ושבים: פונדק. ללון שם אורחים. ולשון אשיל נטריוקו הוא. אכילה שתיה לוקח: שהיה מאכילן ומשקן ואחרי מלח אומתו: ויטע אהלי אפרטו. פסוק הוא ברגיאל על אחד מהמלכים: אלא

הוחל בשבועתו של אבימלך, דכתיב 'אם תשקר לי ולניני ולנכדי'. ויגדל הנער ויברכהו ה' בפה ברכו, אמר רב יהודה אמר רב, שברכו באמרו, אמרו כבני אדם, וזרעו בנחל שומרה. ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים וברני נא וחקוני נא אף הפעם הוה ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים. אמר רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם וכו' לי עשרים (ושתיים) שנה ששפמתי את ישראל ולא אמרתי לאחר מהם העבר לי מקל מקומם למקום. וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים. מאי שנא שועלים, אמר רבי איבוי בר גנדי אמר רבי חיאי בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחזור לאחוריו ופרע מפלשתים שחזורי בשבועתן. הניא אמר רבי שמעון החסיד, בין כתיביו של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישב שמשון עד חצי הלילה, ונקם פחצי הלילה, ויאוהו בלילות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הברית, וישם על כתיביו, ונמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. ויהי טוחן בבית האסורים אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אומר וטחן לאחר אשתי, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמי דשתי חפרא, חפרא. קמי רפוקא, גרידיא דובלא. ואמר רבי יוחנן, כל המונח, אשתו מונחת עליו, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי וכתיב 'טחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו', והינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי בוציני. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שששמים, שנאמר ין ידיו עמו כאחד וגו'. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר כי שמש וגו' ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי יוחנן, בלעם חויר ברגלו אחת היה, שנאמר וילך שפי. שמשון חויר בשתי רגליו היה, שנאמר 'שפיפן עלי ארד'. תנו רבנן, חמישה נבראו מעין דונקא של מעלה, וכולן לקו בהן. שמשון בכחו, שאול בצאורו, אבשלום בשערו, צדקה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בכחו, ויכר בחו מעליו. שאול בצאורו, דכתיב 'ויקח שאול את החרב ויפל עליה'. אבשלום בשערו, כדכתיב למימר קפון. צדקה בעיניו, דכתיב 'ואת עיני צדקה עור'. אסא ברגליו, דכתיב 'רק לעת זקנתו חלה את רגליו', ואמר רב יהודה אמר רב, שאחזתו פדגרא. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדגרא, אמר ליה כמחט בכשך החי. מנא ידע, איבא דאמרי, מיחש הוה חש ביה. ואיבא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיבא דאמרי, 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'. דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמידיו חכמים, שנאמר 'והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי'. מאי 'אין נקי', אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. כתיב 'וירד שמשון תמננה', וכתיב 'הנה חמיו עליה תמננה', אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנה בה, כתיב ביה וירדה. יהודה שנתעלה בה, כתיב ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמננות היו, חדא בירידה וחדא בעליה. רב

פפא אמר, חדא תמנה הואי, דאחי מהאי גיסא - ירדה, ודאחי מהאי גיסא - עליה. כגון ורדוניא, ובי בארי, וישקא דירש. ויתשב בפתח עינים, אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו. רבי חנן אמר רבי, מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אומר 'תפוח והעינים'. רבי שמואל בר נחמני אמר, שנתנה עינים לדבריה. כשתכבה, אמר לה, שמא נכרית את, אמרה ליה גיורת אני. שמא אשת איש את, אמרה ליה פנויה אני. שמא קיבל בך אביך קידושין, אמרה ליה יתומה אני. שמא טמאה את, אמרה ליה טהורה אני. ויטע אשל בבאר שבע' אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדס, היינו דכתיב 'ויטע', אלא למאן דאמר פונדק, מאי 'ויטע', דכתיב 'ויטע אהלי אפרטו וגו'. ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרי 'ויקרא', אלא

אלא מעתה לא ימחה. תימה לרבי מאי שנא משלום דאמר בפ"ק דשבת וף י"א אמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום בדבתיב ויקרא לו ה' שלום ולא קא חשיב ליה במס' סופרים (פ"ו) בהדי שמות שאין נמחקין וגורא דתנא ושייר ועדיף מחנן ורחום דאמר בפרק שבתות העדות (נשנוסו דף ל"ה) דנמחק דלא אשכחן שקרא הקב"ה שמו כן תנו דחבא פריך אהא דקאמר על שמו של הקב"ה נקרא משמע דשמו נקרא כן דהינו דקא דחי אלא מעין שמו כמו חנון על שם שהוא חנון ומרחם על ברייתו:

נח

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד ב

תוספות

רש"י

- 1 **נוח** לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. כדאמר ב' חזק (נ"ח דף נה) כל הירודין
2 לניחנם עולין חוץ משלשה וחד מנייהו המולבין פני חבירו ברבים ואומר נמי (נ"ס עט.)
3 נוח לו לאדם שיביעל ספק אש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנול מודו ונראה האי
4 דלא חשיב ליה (פסוקי ד' כה) ב' חזק ג' עבירות שאין עומדים בפני פקח נפש עבדות כוכבים
5 וגילו עריות ושפיכות דמים משום דעבירות
6 הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא
7 עבירות המפורשות:
8 **יצאת** בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים.
9 בשלשי מסכת מכות (דף נ"ג) מסיק דהכי
10 גמרי ליה:
11 **דקרב** רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר
12 דאמר בחלק (פסולין דף ק) אבשלום
13 אין לו חלק לעולם הבא א"כ סבירא ליה דקרב
14 רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאיתיה
15 לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי
16 גיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה כהו אבו
17 ואחזיה דאמר (נ"ס ק) לא חזין ולא נידונין וי"ל
18 דלא חשיב אלא מלכים:
19 **דאיתיה** לעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמרו
20 בחלק (פסולין דף ק) ברא מזכי אבא
21 אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מצייל אין
22 אברהם מצייל את ישמעאל ולא יצחק את עשו
23 אבל הבן מצייל את האב כגון ואישורו שלדא מנו
24 את אמון וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו
25 בעולם הזה שנראה במיתה משונה הועילה לו
26 תפלה אביו דומיא דיהויקים דאמר התם שהיה
27 כתוב על גולגולתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו
28 לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד
29 עבדות כוכבים א"כ מצי' למימר הא דאמר אבא
30 לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין
31 מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה
32 מועלת דודו התפלל על אבשלום:
33 ולעולם
34 **לה אמר רב חנא** פר בינא אמר רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי
35 שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים,
36 מנול, מתמר. **הפר נא** אמר רבי חמא ברבי חנינא, **ב'הפר'** בישור לאביו, **ב'הפר'** בישורוהו.
37 **ב'הפר'** בישור - **הפר נא** התנתת בנך הוא, **ב'הפר'** בישורוהו - הפר נא למי. **נא**, אין **נא**
38 **אלא** לשון בקשה, אמרה ליה בבקשה ממך הפר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני. **ויפר**
39 **יהודה** ויאמר צדקה ממני, היינו דאמר רב חנין פר בינא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף
40 שקדש שם שמים בפתר, וכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
41 **עדות ביהוסף שמו**, ויהודה, שקדש שם שמים בפרהסיא, וכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. פיון שהורה ואמר
42 **צדקה ממני** יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור, תייד שאני מצייל בזכותך שלשה מבניך מן האור, מאן
43 נינהו, חנניה מישאל ועזריה. **צדקה ממני** מנא דע, יצתה בת קול ואמרה, ממני יצאו כבושים. **ולא יסף עוד לדעתה** אמר שמואל
44 סבא, חמיה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, פיון שידעה שוב לא פסק ממנה, כתיב הכא **ולא יסף עוד לדעתה**
45 וכתוב התם **קול גדול ולא יסף**: אבשלום נתנאה בשער וכו', תנו רבנן, אבשלום בשער מרד, שנאמר **ואבשלום לא היה איש**
46 **יפה וגו'** ובגלחו את ראשו (וגו'), והיה מקץ ימים למים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו וישקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן
47 המלך. תנא, אבן שאנשי טבריא ואנשי ציפורי שוקלים בת. לפיכך נתלה בשער, שנאמר **ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד**, ואבשלום
48 רכב על הפר, ויבא הפר תחת שוכב האלה הגדולה, ויאחז (ויחזק) ראשו באלה ויתן בין השמים ובין הארץ והפר אשר תחתיו
49 עבר, [שקל ספסירא בעא למיפסקיה]. תנא דבי רבי ישמעאל, אותה שעה נבקע שאול מתחתיו. **וירגו המלך**, ויעל על עליית
50 השער ויכר, וכה אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני [אבשלום], מי יתן מותי אני תחתיד אבשלום בני בני. **והמלך לאט את פניו**,
51 ויזעק המלך קול גדול, בני אבשלום אבשלום בני בני, הני חמניא וימני 'בני' למה, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך,
52 איבא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה, ואיבא דאמרי דאיתיה לעלמא דאתי. **ואבשלום לקח ויצב לו בחייו** מאי **לקח**, אמר ריש
53 לקיש שלקח מקח רע לעצמו. **את מצבת אשר בעמק המלך וגו'**, אמר רבי חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של מלכו של עולם,
דכתיב

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ברמו, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף
ולא תגלה את הדבר.
בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר ה'ר' נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, ב"הר' בישר יהודה
לאביו דבר שגרם לו צער, וכנגד כך, ב"הר' בישרוהו - את
יהודה. ומבאר, ב"הר' בישר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף "הר'
נא הכתנת בנך הוא", ב"הר' בישרוהו, שאמרה לו תמר "הר'
נא למי החותמת ולמי הפתילים", שכשם שרימה את אביו על ידי
הכתנת וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נעש אף הוא שרימתה אותו
תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא את
המילה "נא", אין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
תמר ליהודה, ואין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
שלא היו עדים, כבבשה מן - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן,
הר' פני בוראך הידוע ועד בדבר, ואל תעלים ענייך ממני.
בפסוק הבא נאמר, "ויבר' יהודה ויאמר צדקה ממני", היינו - זהו
דאמר רב חנין בר בינא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדש
שם שמים פסתר - בעמידתו בנסיון במעשה אשת פוטיפר, וזה
והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
"עדות ביהוסף שמו", הרי שנתווספה לו האות ה', ואילו יהודה,
שקדש שם שמים בפחדים - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה
ממני", וזה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. ומוסיפה
הגמרא לדרוש, כיון - לאחר שהודה יהודה ואמר "צדקה ממני",
יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת את תמר וישני בניה מן האור,
- מן האש, חיד' שאני מציל בזכותך את שלש מבניך מן האור,
מאן ניהו, חנינה מישאל ועזריה.
לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר "צדקה ממני", שואלת
הגמרא, מנא ידע - מדיכין ידע יהודה שממנו הרתה, שמה אף
אחרים באו וממם הרתה. ומשיבה, שצתה בת קול ואמרה, ממני
יצאו כבשים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו
מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן
סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.
נאמר בהמשך הפסוק, "ולא יסף עוד לדעתה", אמר שמואל קבא,
חמות דרב שמואל בר אמי שמייה דרב שמואל בר אמי, כוונת
הפסוק, שביין שדעתה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקה ולשם
שמים נכתובה, שוב לא פסק ממנה - לא פסק מלבוש עליה. ומביא
ראיה לדבר, שכתוב קבא "ולא יסף עוד לדעתה" וכתוב קבא -
במתן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה' וגו' קול גדול ולא יסף"
- וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..
שנינו במשנה, אבשלום נתנאח בשער וכו'. תנו רבנן, אבשלום
בשער מרד - חטא, שנאמר "ויאבשלום לא היה איש יפה וגו'
וינלחו את ראשו וגו')", והיה מקץ ימים ימים אשר נלח - עת
גילוהו היה פעם בשנה, כי כבר עליו ונלחו - ומפני שהיה כבד עליו
שערו לכן היה מגלחו, וישלך את שער ראשו - והיה שוקל את שער
ראשו, ועלה משקלו מאתים שקלים כאבן המלך" - במשקל המלך.
תנא, 'אבן המלך' היא אבן שאנשי מברא ואנשי ציפורי שוקלים
בה. ולפיכך - כיון שהתנאח אבשלום בשער, נענש ונלח בשעריו,
שנאמר "ויקרא - וידומן, אבשלום לפני עבד דוד, ונלח בשעריו,
על תמר, ויבא תמר תוך כדי מרוצתו, תחת שוקב - הסתבכות
ענפי האלה הגדולה, ויאחז [ויתקן] ראשו באלה - ויסתבכו
שערתיו של אבשלום ונאחו ראשו באלה, ויתן בין השמים ובין
הארץ - נותר תלוי באויר, והפךד אשר תחתיו עבר", [שקל
ספספרא - נטל אבשלום את חרבו, בעא למיפסקיה - ורצה לחתוך
את שערתיו]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה שהיה
אבשלום תלוי בין שמים וארץ נבקע שאל - נפער הגיהנם

אלא "ויקרא", מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש
ברוך הוא בפה כל עובר ושב - לימדם לקרות בשם ה'. ביצה,
לאחר שאכלו ושתו אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן
להם, ועמדו לכרכו - להודות לו, אמר להם, וכי משלי אכלתם,
הרי משל אלהי עולם אכלתם, ואם כן הודו ושבתו וכרכו למי
שאמר ויהי העולם - להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם
בנאמרו.
הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר
"וראתה יהודה ויחשבה לזונה כי כפתה פניה", שואלת הגמרא,
האם פשוט דכפתה תמר את פניה חשבה יהודה לזונה, והרי אין
דבר הזונות לכסות פניה. אמר רבי אלעזר, אין פירוש הפסוק
שחשבה לזונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם
הדרך, אלא שכיון שכסתה פניה בבית חמיה - יהודה, ולא ראה
אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם
הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהיתה צנועה, דאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן, כל בלה שהיה צנועה בבית חמיה, זוכה
ויצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלו, מתמה, שבכות צניעותה
בבית חמיה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבאר הגמרא,
יצאו ממנה נביאים, דכתיב "הזון ישעיהו בן אמוץ", ואף מלכים
יצאו ממנה מדוד שהיה מזרעה. ואמר רבי לוי, דבר זה מסותר
בדינו מאבותינו, שאמוץ אבי ישעיה, ואמוץ מלך יהודה, אחים
היו - היו אחים, ואמוץ היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי
שיצאו מתמר נביאים ומלכים.
נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה לאמר וגו'", שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'היא מוצאת'
שמשמעת לשון מציאה, היא מיתוצאת - שהוצאה בעל כרחו,
מיבעי ליה - היה לפסוק לומר. אמר רבי אלעזר, אמרה התורה
'מוצאת' לדרשה, שלאחר שנמצאו סימניה - החותם, הפתילים
והמטה, שנתן לה יהודה, בא סמאל - שר של אדום, וירחקו, כדי
שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וקא
גבראל וקירן. לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק
הבא על תמר. היינו דכתיב - זהו שכתוב, "למנצח על יונת אלם
החקים לרוד מכתם", אמר רבי יוחנן - מבאר כיצד דורשים את
הפסוק, על יונת אלם רחוקים - שמשעה שנתרחקו סימניה של
תמר על ידי סמאל, נעשית תמר ביונה אילמת - שלא היה ביהיה מה
להשיב. לרוד מכתם' - שיצא ממנה דוד שהיה מן - עניו, ותם
- תמים בדרכיו לכל. דבר אחר - ביאור אחר, נקרא "מכתם" לפי
שהיתה מכתו תמה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם
אצלו, מפני שגולד בשהוא מחול. דבר אחר, "מכתם", שהיתה
מכתו - ענוותנותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענוותנותו
ולא נשתנתה, ששם שבקטנותו - לפני שמלך, הקטין דוד עצמו
אצל מי שגדול ממנו - אצל מפבבוש, כדי ללמוד תורה, כך גם
בגדלותו, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי
שגדול ממנו.
נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "והיא שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי הרה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה
לשליח שיאמר ליהודה "לאיש אשר אלה לו", לרמוז לו שהרתה
ממנו, ותימא ליה מימר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש
שממנו היא הרה. מישבת הגמרא, אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר
- בשם רב, ואמר לה - יש אומרים שאמר זאת רב תנא בר בינא
אמר - בשם רבי שמעון חסידא, ואמר לה אמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שפיל עצמו לתוך כבשן האש
ואל ילכין פני חבירו ברבים, מנלו, מתמה, שהעדיפה להישרף
באש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

זה אותו מלך. ואף שנאמר "אשר לא ידע את יוסף", ואם היה זה
 אותו מלך, איך לא הכירוהו, הביאור שם הוא דהוה דמי כמאן דלא
 ידע ליה כלל - שמגורותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את
 כל הטובה שעשה יוסף למצרים.
 "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל". הנא, הוא - פרעה, התחיל
 בעצה של השיעבוד תחילה, לפיכך לקח הוא תחילה. ומבאר
 הגמרא, הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב "ויאמר אל עמו",
 לפיכך לקח תחילה, דכתיב "ויבכה ויבצעך ויבכל עבדך יעלו
 הצפרדעים" - הרי שהתחילה המכה בו.
 "הכה נתחכמה לו", שואלת הגמרא, להם מיבעי ליה, שהרי דיבר
 על כללות עם ישראל. ומשיבה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר
 פרעה ליועציו, באו ונחכם למושיעין של ישראל הקב"ה, לבקש
 חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנהרג את ישראל. אמרו,
 כמה נדונים - באינו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגנו על
 כך באותה מיתה, שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה, אם
 נדונים כאש, כתיב "כי הנה ה' כאש יבוא" וכתיב "כי כאש ה'
 נשפט וגו'", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם
 בחרב, כתיב "ובחרבו את כל בשר". אלא בואו ונדונים במים
 - נשליכם ליאור, שפיר קדושי ברוך ה' שאינו מביא
 מבול לעולם, שנאמר "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי
 נח וגו'". וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם והן
 אינו יודעין, שעל כל העולם בולו אינו מביא מבול, אבל על
 אומה אחת הוא מביא, ואם כן יוכל להענישם במים. אי נמי - אף
 אם אינו מביא מבול אפילו על אומה אחת, אך לא נשבע אלא שהוא
 אינו מביא. אבל הן עצמם באין ונופלין בתוכו - בתוך המים, ודבר
 זה אינו כלול בשבועה, וכן הוא אומר - שנענשו במים, כמו שכתוב
 "ומצרים נסים לקראתו". והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב
 "כי בדרך אשר ודו עליהם", ודו' הוא מלשון בישול, כלומר,
 שפקדיה שפישלו המצרים, שדנו את ישראל בהשכלת בניהם
 ליאור, כה נתפשו הם, שטבעו ונתבשלו בים סוף כבקדירה.
 שואלת הגמרא, מאי משמע דתא - מהיכן שמענו לרבי אלעזר
 ש'ודו' לישנא דקדירה הוא, ומשיבה, דכתיב "וידו יעקב נידר" -
 שיבשל יעקב תבשיל בקדירה.
 כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיעין
 של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.
 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימא, שלשה היו באותה
 עצה של דבה נתחכמה לו, דהם, בלקם ואיוב ויתרו. בלקם שיעין
 לדונם במים, נהרג. איוב ששקת לא מחה, נידון ביוסורין. ויתרו
 שפירח, ולא רצה ליעצו לעשות רע לישראל, וכו' מכן בניו שישבו
 בלשכת הנזות בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שנאמר
 "ומשפחות ספרים" - חכמים בתורה, ויפני' יפני' - תלמידי ערב
 שהיה אדם גדול בתורה, והיה שם משפחתם, תרעתיים - על שם
 ששמעו תרועה בחר סיני, וכן על שם שהיו יושבים ודנים בשערי
 ירושלים, שמעתיים - ששמעו מצות אביהם, (סוכתים) [שוכתים]
 - שהיו יושבים בסוכות, הנה תקינים - הם בני הקני, הקאים
 מחמת אבי בית רבב - שנולדו מחמת, שהיה מבית רבב. וכתיב
 "ובני קני חתן משה וגו'", הרי שהקני הם בניו של יתרו, וקראם
 הבניא 'משפחת סופרים', דהיינו סנהדרין, וכן 'תרעתיים', דהיינו זקני
 שער.
 חזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "ונלחם כנו
 ועלה מן הארץ", שואלת הגמרא, ועלינו מיבעי ליה, שהרי פחדם
 של המצרים היה פן יגרשום ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם.
 מתרצה הגמרא, אמר רבי אבא בר כהנא, בארם שפוקל את
 עצמו ותולא את קללו בחיבור - שהתכוונו אכן שהם עצמם
 יצטרכו לעלות, אלא שאמר כי על ישראל.
 "וישימו עליו שרי מסיים", שואלת הגמרא, עליהם מיבעי ליה -

דכתיב "הניני מקים עליך רעה מביתך", וכונת הפסוק, שאבשלום
 לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע,
 שנאמר לו "הניני מקים עליך רעה מביתך", והציב את אותה עצה
 וקיימה, וגרם לאותה רעה שתקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע
 שלקח לעצמו.
 ביוצא בדרך אתה אומר, כעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת
 ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל
 הדבר וירדו אבותינו למצרים, וישלחו מעמק חכרון, אמר רבי
 חנינא בר פפא, מהו מעמק חכרון, בעצה עמוקה של אותו צדיק
 - אברהם, שפקדון בחכרון. דכתיב, בברית בין הבתרים, שאמר
 הקב"ה לאברהם, "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'",
 ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.
 הגמרא חזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. "כי
 אמר אין לי בן", שואלת הגמרא, ולא הו' ליה בן - האם לא היו
 לאבשלום בנים, והכתיב "ויולדו לאבשלום שלשה בנים ובת
 אחת". מתרצה הגמרא, אמר רב יצחק בר אבדימי, אין הכוונה
 שלא היו לו בנים, אלא שלא היה לו בן הגון - ראוי למלוכה, ולכן
 חפץ להנציח את שמו לדורות על ידי המצבת. רב חסדא אמר,
 מיישב באופן אחר, נמי - מסורת בדינו מרבותינו, שכל השורף
 את תבואתו של חירו, נענש במדה כנגד מדה ואינו מניח בן
 לירשו, ואיך - אבשלום, קליה לריואב - שרף את תבואתו של
 יואב, דכתיב "ויאמר אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידיו ולו שם
 שערים לבן והציתוהו כאש, ויצתו עבדי אבשלום את החלקה
 כאש", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותו.
 שנינו במשנה וכן לענין הפוסק מרים וכו', שאף לענין הטובה,
 במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת
 הגמרא, מי דמי - האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמדה
 לה, הרי ה'תם - מה שהמתנה למשה, חדא שעתא - היה שעה
 אחת, ואילו הקא - ההמתנה שהמתנו לה בעת שנצטרעה, היתה
 שבועה יומי, נמצא שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצה
 הגמרא, אמר אבי, אימא - יש לבאר את המשנה, שולענין הפוסק
 אינו בן - אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא
 ביותר ממה שמדד. אמר ליה רבא לאבי, הא וכן לענין הפוסק
 קתני, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין
 הטובה. אלא אמר רבא - מיישב באופן אחר, הכי קתני, וכן לענין
 הפוסק - דבאותה מדה, הדמיון בין מדה טובה לרעה הוא, שכמו
 שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן ההנהגה היא גם לגבי
 הטובה, ולעולם מדה טובה מרובה ממות פורענות, אולם אין זה
 דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר ממה שעשה, כיון
 שמדה טובה מרובה ממידת פורענות.
 נאמר לגבי מרים "ותתצב אחתו מרחק", אמר רבי יצחק, פסוק
 זה פולו - כל מילה בו, על שם שבינה נאמר, שהשיכנה הנקראת
 אחות לישראל - כיון שמצויה עמם בגלות, היתה ניצבת שם.
 מצינו לגבי השיכנה את המלה "ותתצב", דכתיב "ויבא ה' ויתצב
 וגו'". אחותו, דכתיב "אמר לחכמה אחתי את". מרחקו,
 דכתיב "מרחק ה' נראה לי". לדעת, דכתיב "כי אל דעות ה'".
 מה, דכתיב "מה ה' אלהיך שאל מעמך". עשה, דכתיב "כי
 לא עשה [ה'] אלהים דבר". לו, דכתיב "ויקרא לו ה' שלום".
 הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל
 במצרים. וינקם מלך חרש וגו'. נחלקו רב ושמואל בביאור כוונת
 הפסוק, חד אמר, חרש ממש - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש
 במצרים, וחד אמר שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים,
 אלא שנתחדשו ויורדו - שחדש גזירות ופורענות עליהם.
 ומבאר הגמרא, מאן דאמר חרש ממש, למד זאת מדכתיב "חרש",
 וכפשוטו של מקרא. ומאן דאמר שנתחדשו ויורדו, נימקו הוא
 דלא כתיב וינקם מלך מצרים וימלך תחתיו אחר, ולכן משמע שהיה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד א

רש"י

תוספות

ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וא"ת הא מציעו מדת פורענות גדולה ממדת טובה דכתיב איכה ידרוך אחד אלף ושנים יניסו רבבה (ויקרא טו) גבי מדת פורענות וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה (ויקרא טו) וייל דעדין גבי מדת פורענות מיירי ובוריפה ולא ובוריפה אלא הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה סיפא דקרא ונפלו אויביכם לפניהם לחריב. מספר הישר:

מרים המתנה למשה שעה אחת. לאו דוקא נקט שעה אלא שליש שעה או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות אבל קשיא לרבי הא במרגלים נפרע מהם יום לשנה יום לשנה אם כן היתה מרובה מדת פורענות ממדה טובה של מרים ועוד בפ"ק דתענית (ק"ה) דרש רבי יוחנן אותי יום יום ידרשוני שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד כאילו עסק כל השנה כולה וכן במדת פורענות כתיב (ממלך יז) במספר הימים אשר תרתם את הארץ מ' יום וגו' אלמא דהי' דרבי יונה שהיתה

הניי פקים וגו' הציב אבשלום אותה עצה וקומה מצבת דבריו של הקד"ה כדכתיב לעולם ה' דברך נצב (תהלים קיט). וקרא למצבת על שמו, גרם לאותה רעה שתקרא על שמו. וקרא לה יד אבשלום. כך היא נקראת: וישלחוהו מעמק חברון. ביוסף משתעי קרא. כששלו יעקב אצל אחיו. והוא תחתל סבת קרית ישראל למצרים: של אותו צדיק

שקבור בחברון. אברהם: אינו בן. דיותר ממה שהוא מווד מודדים לו: דבאותה מדה. דווקא מעין אותו ענין. ומידה יותר ממה שעשה משתלם. דמודה טובה מרבה בתשלומין ממדת פורענות: אמור לחכמה. שהיא אצל הקד"ה (פירוש) שנקרא כי ה' יתן חכמה ומפיו דעת ותבונה (משלי טו) דלא יבין ויבין. מלך מצרים וימלוך תחתיו אחר. ונתחכם למושעו. לבקש לנו חכמה כגדור: בפח נדונם. שלא יוכל לזון אותנו בו. שידענו מדרכיו שמוד מודה כנגד מדה לדור הפלוג ולאנשי סדום: כי באש ה' נשפט. וכן ישיב לנו גמול: שבשלו. לשון ויד יעקב ניד (פירוש ס"ה) באותה עצה. דנתחכמה לו: יושב יעבין. תלמיד יעבין, אדם גדול בתורה היה כדכתיב (ויקרא טז) וקרא יעבין לאלהי ישראל (ולאמר) אם כך תרבינו בתורה ודרכיה את גבולי בתלמידים וגו' וקא אלהים את אשר שאל (מקור ט"ז). תרעתיים. מפרש בספרי, ששמעו תרעתיים בחד סיני. ל"א תרעתיים על שם ששמו יושבים בחד ירדלים: שמעתיים. ששמעו מצות אביהם. דבבני יונדב בר רבב משתעי קרא. והם היו מבני בניו של יתרו כדמפרש ואזיל הקהה הקנינים: סוכתיים. על שם שהיו יושבים בסכות כדכתיב (ויקרא טז) ונשב באהלים. וקרי ליה משפחת סופרים דהיינו סנהדרין. וכן תרעתיים זקני שער: וקלני מן הארץ בפני ליה. ותרעתיים מן הארץ. מאי וקלה. הלאי שפצאו שונאיהם מארצם הואיל ויראים מפניהם: מלכין. כמין דפוס שבו עושין הלכנים שממלאין אותו טט ומחליקין אותו והוא הלבנה וקלו לו לפרעה. דעליה קאי קרא ומניה סליק. ויאמר אל עמו וגו' הקהה בתחבמה להו וגו' ושימו עליו שרי מלאים אסמגנים. מפקן ואינו יכול לעשות מלאכה: שרי מסיים. דבר שמשים רדיו של שומה שמרגלין ומשימין לעבודה. אותו מלכין שתלו לו היה לישאר רדיו של השממה לפעון ענותו לפרעה. בשביל סבלותם דישאר אל שישו שכם לסבול: שפסקנות את בעליה. שעל ידי אותן הערים ואותה עבודה נתקנו מצרים לטבע בים: שפסקנות. מדלדלות כדכתיב ונצלו את מצרים. ובשביל עבודה זו איירע להן. ולתא לשקא לא גרסינן דאמר מר ביבמות כל העוסק בבגנן מתמסקן. ומאן דגרסי לה מתרגמינן להך דרב ושמואל נמי אכל בגיניים של כל אדם מסבנות. פגמתי שופל מהבגין ומת. מסבנות. שפכתי את האדם ליד עניו. דאמר מר כל העוסק בבגנן מתמסקן: ראשון ראשון מתרוסס. כשהיו בוגין קצת היה מתרוסס ונפיל. וחוורין ובונין והוא נופל: פ' התחום בולע. נבלע בארץ: רוח הקדש כשברקתו. לישאר לאומר למצרים איז מועיל לכם. פן ירבה תמיד וכן יפרוץ: וקצו היה דומה להן. כאלו עניניהם וגופם מלאים קוצים כראותם את ישראל פרים ורבים: בפרך

דכתיב 'הניי מקים עליו רעה מביה' ד', פיוצא דברך אתה אומר, 'וישלחוהו מעמק חברון', אמר רבי חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון, דכתיב 'דע תדע פי גר יהיה ורעו'. 'פי אמר אין לי בן' ולא הווי ליה בן, והכתיב 'ויולדו לאבשלום שלשה בנים ובת אחת'. אמר רב יצחק בר אבדימי, שלא היה לו בן הגון למלכות. רב חסדא אמר, גמירי, כל השורף תבואתו של חברו, אינו מניח בן לזרשו, ואיהו קליה לזיואב, דכתיב 'ויאמר אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידי ולו שם שערים לכו והציתוהו כאש, ויצתו עבדי אבשלום את החלקה באש'. וכן לענין הטובה מרים וכו': מי דמי, התם חדא שעתא, הקא שבעה יומי. אמר אביי, אימא, ולענין הטובה אינו בן. אמר ליה רבא, הא וכן לענין הטובה קתני, אלא אמר רבא הכי קתני, וכן לענין הטובה, דבאותה מדה, ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. 'ותתצב אחתו מרחק' אמר רבי יצחק, פסוק זה בולו על שם שכניה נאמר, 'ותתצב', דכתיב 'ויבא ה' וייתניב וגו'.' 'אחותו', דכתיב 'אמר לחכמה אחתי את'. 'מרחוק', דכתיב 'מרחוק ה' נראה לי'. 'לדעת', דכתיב 'פי אל דעות ה'.' 'מה', דכתיב 'מה ה' אלהיך שאל מעמך'. 'עשה', דכתיב 'פי לא יעשה ה'.' אלהים דבר'. 'לו', דכתיב 'ויקרא לו ה' שלום'. 'ויקם מלך חדש וגו' רב ושמואל, חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. מאן דאמר חדש ממש, דכתיב 'חדש', ומאן דאמר שנתחדשו גזירותיו, דלא פתיב 'וימת וימלך'. 'אשר לא ידע את יוסף', דהוה דמי כמאן דלא ידע ליה כלל. 'ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל' תנא, הוא התחיל בעצה תחילה, לפיכך לקה תחילה. הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב 'ויאמר אל עמו', לפיכך לקה תחילה, דכתיב 'ובכה ובקעמך ובכל עבדיו'. 'הכה נתחכמה לו', להם מיבעי ליה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, באו ונתחכם למושעו של ישראל. בפח נדונם, ביהם באש, פתיב 'פי הנה ה' פאש יבוא' וכתיב 'פי באש ה' נשפט וגו'.' בחרב, פתיב 'ויבחרבו את כל בש'.' אלא בואו ונדונם בפנים, שפבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מכול לעולם, שנאמר 'פי מי נח זאת לי וגו'', והן אינן יודעין, שעל כל העולם בולו אינו מביא, אבל על אומה אחת הוא מביא. אי נמי, הוא אינו מביא אבל הן פאין וגופלין בתוכו, וכן הוא אומר 'ומצרים נסים לקראתו', והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'פי דברך אשר ודו עליהם' בקדירה שבישלו בה נתבשלו. מאי מושע דהאי 'דו' לישנא דקדירה הוא, דכתיב 'ויד יעקב ניד'. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו. בלעם שיעין נהרג, איוב ששתק, נידון בפורין. ויתרו שפרח, וכו מבני בניו שישבו בלשפת הנזות שנאמר 'ומשפחות ספרים יושבי יעבין תרעתיים שמעתיים' (סוכתיים) 'המה תקינים הפאים מחמת אבי בית רב', וכתיב 'ובני קיני חתן משה וגו'.' 'ונלחם בנז וקלה מן הארץ' וקלינו מיבעי ליה, אמר רבי אבא בר כהנא, פאדם שמקלל את עצמו ואתוה קללתו בחבירו. 'וישימו עליו שרי מסיים' עליהם מיבעי ליה, תנא דבי רבי אלעזר ברבי שמעון, מלמד שהביאו מלכין ותלו לו לפרעה בצוארו, וכל אחד אחד מישארל שאמר להם איסמגנים אני, אמרו לו כלום איסמגנים אתה יותר מפרעה. 'שרי מסיים' - דבר שמשים (לכנים). 'למען ענתו בסבלתם' [ענותם מיבעי ליה], למען ענתו לפרעה בסבלותם דישארל. 'ויבן ערי מסבנות לפרעה' רב ושמואל, חד אמר שמסבנות את בעליהן וחד אמר שמסבנות את בעליהן. דאמר מר, כל העוסק בבגנן מתמסקן. 'את פתם ואת רעמסם' רב ושמואל, חד אמר פיתום שמה ולמה נקרא שמה שמה רעמסם, שראשון ראשון מתרוסס. וחד אמר רעמסם שמה ולמה נקרא שמה

פיתום, שראשון ראשון פי תהום בולעו. 'וכאשר יענו אותו פן ירבה וכן יפרץ' פן רבו וכן פרצו מיבעי ליה, אמר ריש לקיש, רוח הקדש מבשרתן 'פן ירבה וכן יפרץ': 'ויקצו מפני בני ישראל' מלמד שהיו דומין בעניניהם פקוצים. 'ועבדו מצרים את בני ישראל בפרך'

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד ב

תוספות

רש"י

בפרק קמא דף. משכנס בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה בפרקה. בשבירן גוף ומתנים וזקוקה ח"ג בעבודה קשה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן שהיו מחליפין וכו'.
 וזו היא קשה. שלא היו רגילים בקר. ולפאן דאמר. בפרק קמא בפה דף. האי בפרק בתרא ודאי פריקה היא דהכתיב וקמרת ושופתות. כשמושיבין חסיר עב גבי כירה קרי לה שפיתתה
 אחת של חמין. לרחוץ רגלי בעליהן בשדה בין שפתיים. בין מצרי השדות. מקומות צנעין. מצר גבול השדה גבה מקאן וחברו מקאן וחרין באמצע יונה. ישראל שנאמר ויחיתו חמית
 (שם ו) עוררתיו. לצאת מקמי אפרו. חלקיה. לשון חבלי יולדה (וישע יג) מנקה. מנקה. משפר. כמו שעושין לתינוקות לישב את אבריהם ולתקנו. שנתקן מצער הילדה. לא כרת ששה.
 לא יזהר לך מילדת לחתוך טבור הולד. למשעי.
 להחליק בשר. כמו חלקת צארינו (נחמיה כז)
 שעיעות: עזילין. עזין כבר עגול: נעשה לזון נס:
 רבבה בצמח השדה. גדלים מן הארץ בצמח
 השדה. ותבא. לבית אביו: הם הבירוהו. שראו
 שכינתו בקר זה אלי. שראיתו בקר. אלישבע. בת
 עמינדב אשתו של אהרן: שהיתה פועה לזלז.
 משעשעת אותו בדרך שמשחקים לתינוקות
 בדברים ערבים לשעשעו. פועה. צועקת. כמו
 כילדה אפעה וקטטה ממ: ד"ג וראיתו על
 האבנים. אמר רבי יוחנן סימן גדול מטר לזון.
 בשעה שבורעת לילד ורבותיה מצטננות
 כאבנים. ד"א על האבנים בדכתיב וארד בת
 היצר וגו' מה יצר זה יצר וזה מקאן ברי: סימן גדול.
 שלא תטלו האם ותחביאנה ותאמר נפל הילד. זה
 לבס הסימן של לידה. ואז תטלוהו ותקדוהו.
 ד"א להכי קרי ליה למשבר של אשה אבנים.
 בדכתיב גבי יוצר כלי חרס אבנים. ואשה נמי
 ליוצר דמיא: פון. עץ עב שגליו יושב ומגלגל
 הבצים לעשותן בפרוס הכלי לפי גדלו וקטנו
 סימן גדול מטר להם. וראיתו על האבנים אם בן
 הוא. שם אתן וכלות לראות מיד אם בן הוא
 בלא שום הגברה: בן פניו למטה בדרך
 תשמישו: בת פניה למעלה. בדרך תשמישהו.
 ודכי מפרש במסכת נדה (דף נ"א) אליהן. משמע
 על עסקי ביאה. לשון ובה אלקי (נחמיה כט)
 ותתנין. הנה ליה למכוב ולב המיתו והולדים.
 ותתנין משמע שהיו מסייעין להחיותו. שהיו
 טומנות אותו בביתו ומגדלות אותו: אי ניקא
 חיות מפש. מילדות: בתי: נמשלה. ודתי השדה
 אינה צריכה למילדות דכתיב ביה כתיב ביה. מי
 שכתוב בו שנקרא בשם בהמה וזהו הרי כתיב
 בו. ושראן כתיב בו הרי כתיב בכל נקטיתן חיה.
 מה אמר לבאי בין אריות רבצה. אמר. כנסת
 ישראל בלה נקראת לביאה אחר ומשה שיקאו
 מיוכבה: וקמת עזובה (אשת כלב. ודאי מרים.
 ולקמן מפרש למה נקראת שמה עזובה. והאי
 וקמת שנקראת: ויקח לו כלב את אפרת.
 לאחר שנתרפאת תור ולקחה לו. אלקא אפרת
 קרי מרים. וכתיב בדרך בן איש אפרת: וכלב בן
 חצרון. פסוק הוא בדברי הימים: בן חצרון. בן
 שפנה מצעת סבילים. מרצא הוא דקא מתרין.
 לעולם בן חצרון הוא ולמה נקרא בן חצרה על
 שם מעשיה ד"ג ואבתי בן קנו הוא: חורגו דקנו.
 בן אשתו של קנו היה כלב. ונמצא עתניאל אחיו
 מאמו:
 דיקא
 בפרק רבי אלעזר אמר בפה דף. רבי שמואל בר נחמני
 אמר בפרקה. וימכרו את חיהם בעבודה קשה בחמר
 ובלבנים וגו'. אמר רבא. בתחילה בחומר ובלבנים
 ולבסוף וכלב בשדה. את כל עבודתם אשר
 עבדו בהם בפרק אמר רבי נחמני אמר רבי יוחנן. שהיו מחליפין מלאכת אנשים
 לנשים ומלאכת נשים לאנשים. ולמאן דאמר נמי התם בפה דף. הכא ודאי בפרקה. דרש
 רב עזריא. בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. בשעה שהולכות
 לשאוב מים. הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים בכדיהן. ושואבות מוחצה מים
 ומחצה דגים. ובאות ושופתות שתי קדירות. אחת של חמין ואחת של דגים. ומולכות אצל
 בעליהן לשדה. ומרחיצות אותן וסכות אותן. ומאכילות אותן ומשקות אותן. ונוקקות להן
 בין שפתיים. שנקאמר אם תשכבון בין שפתיים וגו'. בשכר תשכבון בין שפתיים' וכו' ישראל
 לבית מצרים. שנקאמר בפני יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ' וכיון שמתעבדות.
 באות לבתיים. וכיון שמוגע זמן מולדתה. הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח. שנקאמר
 תחת התפוח עוררתיו וגו'. והקדוש ברוך הוא שולח משמי מרום מי שמשקיר ומשפיר
 אותן. כתיב וזו שמשפרת את הולד. שנקאמר ויולדותיו ביום הולדתו אתה לא כרת שרף
 ובמים לא רחצת למשעי וגו'. ומלמט להן שני עגולין. אחד של שמן ואחד של דבש.
 שנקאמר וינקחו דבש מסלע ושמן וגו'. וכיון שפכירין בהן מצרים באין להורגן. ונעשה להם
 נס ונגלעין פשרעם. ומביאין שוורים וחורשין על גבן. שנקאמר על גבי חרשו חרשים וגו'.
 לאחר שהולכין. היו מבצבצין ויוצאין פעש השדה. שנקאמר רבבה בצמח השדה נתחיתו
 וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן. שנקאמר ותרכי ותגדלי ותבאי פעדי עדרים' אל
 חקרי פעדי עדרים. אלא פעדי עדרים. וכשנגלה הקדוש ברוך הוא על הים. הם הכירוהו
 תחלה. שנקאמר זה אלי ואניוהו. ויאמר מלך מצרים למילדת העברית וגו'. רב ושמואל. חד
 אמר אשה ובתה. וחד אמר פלה וחמותה. מאן דאמר אשה ובתה. ויכבד ומרים. ומאן דאמר
 פלה וחמותה. ויכבד ואלישבע. תניא כמאן דאמר אשה ובתה. תניא. שפרה' זו ויכבד.
 ולמה נקרא שמה שפרה. שמשפרת את הולד. דבר אחר. שפרה' שפרו ורבו ישראל בימיה.
 פועה זו מרים. ולמה נקרא שמה פועה. שהיתה פועה (ומוציאה את הולד). דבר אחר.
 פועה. שהיתה פועה ברוח הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
 ויאמר בלדכן את העבריות וגו' מאי אבנים. אמר רבי חנן. סימן גדול מטר להן. אמר להן.
 בשעה שבורעת לילד ורבותיה מצטננות כאבנים. ואית דאמר בדכתיב וארד בת היצר
 והנה הוא עשה מלאכה על האבנים' מה יוצר זה. ורד מפאן וירד מפאן וסדן באמצע. אף
 אשה ירד מפאן וירד מפאן והולד באמצע. אם בן הוא והמתן אותו אמר רבי חנינא. סימן
 גדול מטר להן. בן פניו למטה. בת פניה למעלה. ויתראן המילדת את האלהים ולא עשו
 כאשר דבר אליהן וגו' להן מביעי ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא. מלמד שתבען לדבר
 עבירה ולא נתבעו. ותתנין את הילדים' תנא. לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספקות
 להם מים ומזון. ויתאמרן המילדת אל פתעה כי לא כנשים וגו' מאי חיות' אלימא חיות
 ממש. אטו חיה מי לא צריכה תיה אחריתי לאולודה. אלא אמרו לו. אופה זו כתיב נמשלה.
 יהודה גור ארירי. דן יהי דן נחש. נפתלי אילה שלחה. יששכר חמר גרם. יוסף בכור שור. בנימין זאב יטרף. דכתיב ביה.
 כתיב ביה. ודלא כתיב ביה. כתיב (ביה) "מה אמך לבוא בין אריות רבצה וגו'". ויהי כי יראו המילדת את האלהים ויעש
 להם בתים' רב ושמואל. חד אמר בתי בהונה ולויה וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי בהונה ולויה. אהרן ומשה. ומאן
 דאמר בתי מלכות. דוד נמי מפרים קאמי. דכתיב וקמת עזובה (אשת כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור'. וכתיב
 וידד בן איש אפרתי וגו'. וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת ירעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון. בן חצרון. בן
 יפנה. הוא בן שפנה מעצת מרגלים. ואפתי בן קנו הוא. דכתיב ויולדה עתניאל בן קנו אחי כלב. אמר רבא. חורגו דקנו הוה.
 דיקא

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הפירושו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שנאמר
 "זה אלי - שראיתיו כבר, ונאנחתי".
 ויאמר מלך מצרים למלכות העברית וגו', נחלקו רב ושמואל
 מי היו המילדות, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר בלה וחמורתה.
 מאן דאמר אשה ובתה, הן יוכבד ומרים בתה, ומאן דאמר בלה
 וחמורתה, הן יוכבד ואלישבע אשת אהרן. תנא - בברייתא מבואר
 כמאן דאמר אשה ובתה, דתנא, "שפחה" זו יוכבד, ולמה נקרא
 שמה שפחה, שמשפחת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר,
 "שפחה" שפרו ורבו ישראל בימיה. פועה זו מרים, ולמה נקרא
 שמה פועה, שהיתה פועה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומציאה
 את הולד). דבר אחר, פועה, שהיתה פועה - מדברת, כרוח
 הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
 ויאמר בלדכן את העבריות וגו', שואלת הגמרא, מאי
 "אבנים". ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה
 למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל
 להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אמר להן, בפועה שפונעת האשה
 לילד ירכותיה מצטננות באבנים. ואית דאמר - יש מי שאמר
 שלפכך נקרא המשבר שיוולדת עליו האשה 'אבנים', בדכתיב
 "וארד בית היוצר - אומן עושה חרס, ונהנה הוא עשה מלאכה על
 האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר זה, ירד
 מכאן וירד מכאן, וספן - עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את
 כלי החרס באמצע, אף אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד
 באמצע.
 אם בן הוא והמתן אתו, אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן
 פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יוצרכו
 להגביהו ולבודקו, בן נולד כשפניו למטה - בדרך תשמישו, בת
 פניה למעלה - בדרך תשמישה.
 ויתראן המילדות את האלהים ולא עשו כפאשר דבר אליהן וגו',
 שואלת הגמרא, מדוע נאמר אליהן, להן מיפגע ליה - היה לו לומר
 כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד
 שתבקעו פרעה למיילדות לדבר עבירה - לבוא עליהן ולא נתבקעו -
 ולא הסכימו.
 ויתחיו את הילדים, תנא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את
 הילדים, אלא "ותחיו", יש ללמוד שלא דיין שלא המיתו אותן
 המיילדות, אלא שהיו גם מקפיקות להם מים ומזון, ועל זה טען
 להן פרעה, לא די שלא המיתו אותן, אלא אתן אף מספקות להם
 מזון.
 ויתאמרן המילדות אל פרעה כי לא בנשים כי חיות הנה וגו',
 שואלת הגמרא, מאי 'חיות', אלימא חיות ממש - מיילדות, אמו
 חיה מי לא צריכה חיה אחרת? לא לולדה - וכי מיילדת אינה
 זקוקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו,
 אומה זו - ישראל בחיה נמשלה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה
 זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני
 עיגולי מזון שמוה הם נוזים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל
 לחיה: יהודה, שנאמר "חיה יהודה". דן, שנאמר "חיה דן
 נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אילה שלחה". יששכר, שנאמר
 "יששכר חמר גרם". יוסף, שנאמר "בכור שור". בנימין, שנאמר
 "בנימין זאב ימרה". דכתיב ביה בתיב ביה - מי מהשטים שנכתב
 בו שנקרא בשם בהמה וחיה, הרי כתוב בו, ודלא בתיב ביה - ואף
 מי שלא כתוב לגביו בפירוש, בתיב (ביה) - הרי כל כנסת ישראל
 נמשלה לחיות, שנאמר "מה אמן לביא בין אריות לבקעה וגו'".
 ויהי כי יראו המילדות את האלהים ונעש להם בתיב, נחלקו רב
 ושמואל מה הם הבתים שעשה להם, חד - אחד מהם אמר בתי
 בהונה ולויה - שבניהם היו כהנים ולוים, וחד אמר בתי מלכות,
 שהמלכות יצאה מצאצאיהם. מאן דאמר שעשה להם בתי בהונה

בפרך, מבארת הגמרא מהו 'בפרך', רבי אלעזר אמר בפה רך -
 משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילם בעבודה, רבי
 שמואל בר נחמני אמר בפרכה - העבידם בחזקה בעבודת פרך
 השוברת את הגוף והמוותניים. וימרו את חיהם בעבדה קשה
 בחמר ובבלנים וגו', אמר רבא, בתחילה שיעבדום בחומר
 ובבלנים, ולבסוף יבכל עבדה בפרך, ולבסוף, את כל
 עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. ואת כל עבודתם אשר עבדו
 בהם בפרך, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, ביאור
 הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל מלאכת אנשים לנשים
 ומלאכת נשים לאנשים. ומבארת הגמרא, ולמאן דאמר נמי היום
 - ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק ויעבדו מצרים וגו' בפרך -
 בפה רך, הכא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור המילה "בפרך" הוא
 בפריה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן "וימרו את
 חיהם".
 דרש רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו
 ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בפועה שהולכות
 לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מוֹמֵן להם דגים קטנים
 בבדיהן, ושואבות בכדיים מוחצת מים ומחצת דגים, ובאות
 ושופות - ומשובות על גבי הכירה שתי קרייות, אחת של מים
 חמין, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות
 אותן אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן,
 ומאכלות אותן ומשקות אותן, ונוקקות להן בין שפתים - בין
 מיצרי השדות, במקום צנוע, שנאמר "אם תשכבון בין שפתים
 וגו'", כלומר שהיו שוכבות ונוקקות לבעליהן בין גבולות השדה.
 מסיפה הגמרא. בשכר תשכבון בין שפתים - בשכר שלא נתנו
 נשים שבאותו הדור עניניהם למצוא חן באחרים להזיק להם, ונוקקו
 רק לבעליהן, וכו' ישראל לביות מצרים - זכו למציאת חן בעת
 שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכניהם המצרים, ועל ידי כן זכו
 לביות מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בנפי יונה - כנפיה של
 ישראל, המשולה ליונה, נחפה בכסף - מחופות בכסף, ואברותיה
 בידקבך חרוץ" - וכנפיה מחופות בדובב.
 וכיון שמתעברות - לאחר שהיו מתעברות, היו באות לבתיהם,
 ולא שימשו עור, וכיון שמוציא זמן מולדתהן - זמן לידתהן, היו
 הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר
 "תחת התפוח עוררתיה - לצאת ממעי אמן וגו'", והקדוש ברוך
 הוא היה שולח משרי מרים מי שמוציא ומשפיר אותן - מלאך
 שמנקה ומעמיד את איבריהם, כחה זו - כיולדת שמשפחת את
 הולד, שנאמר "ומולדותיה - ההולדה שלה, ביום הולדת אהרן -
 ביום שנולדת, לא רתה שרף - לא היו לה מיילדות לחתוך טבור
 הולד, ובמים לא חתצת למשע"ה - ולא מי שירחץ במים כדי
 להחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
 ומלאך להן המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים, אחד של
 שמן - לטיכה, ואחד של דבש - להנקה, שנאמר "ונקחתי דבש
 מסלע ושמן וגו'", וכיון שמוציאין להן מצרים - וכיון שהיו
 המצרים רואים את התינוקות, היו באין להורגן, ונעשה להם גם
 ונקלעו בקרקע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומביאין
 שוורים וחורשין על גבן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים
 שולטים שם, שנאמר "על גבי חרשו חרשים וגו'". לאחר שהולכין
 המצרים, היו התינוקות מוכצצין ויוצאין מהקרקע כעשב השדה,
 שנאמר "רבבה צמח השדה נתתיה" - עשיתי להם נס שהייתם
 גדלים מן הארץ כצמח השדה. וכיון שמתגדלין אותם התינוקות,
 היו באין עדרים עדרים - קבוצות קבוצות לביתיהן, שנאמר בהמשך
 הפסוק, "ותרבי ותגדלי ותבאי - לבית אביך, בערי עדרים" אל
 תקרי בערי עדרים, אלא בערי עדרים. ובשננגלה הקדוש ברוך
 הוא לישראל על הים - בקריעת ים סוף, הם - אותם התינוקות,

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 אַת אַשְׁתּוֹ, וּבַעֲקֻבְתּוֹ עָמְדוּ בּוֹלֵן וְגִירָשׁוֹ אִם אֵת הַם נְשׁוּתֵיהֶן.
 58 אֲמָרָה לֹא בָתּוֹ מֵרִים, אֲבָא, מִשֶּׁהָ גִירָתָהּ - לַגֵּרֶשׁ הַנִּשְׁמִים, יוֹתֵר
 59 מִשֶּׁהָ פֶּרֶעָה - שְׁגוֹר לְהַשְׁלִיךְ הַבָּנִים לַיָּאָר, שִׁפְרָעָה לֹא גִזֵּר אֱלֹהִים
 60 עַל הַזִּכְרִים, וְאַתָּה גִּזַּרְתָּ שִׁיגְרָשׁוֹ אֶת נְשׁוּתֵיהֶם, וּבִכְךָ גִּזַּרְתָּ כְּלִיָּה עַל
 61 הַזִּכְרִים וְעַל הַנְּקִיבוֹת, וְעוֹד, שִׁפְרָעָה לֹא גִזֵּר אֱלֹהִים בְּעוֹלָם הָיָה -
 62 שְׁהָרִי הַנּוֹלָדִים שִׁימוּתוֹ יָחִיד לְעוֹלָם הָבָא, וְאַתָּה בְּגִזְרְךָ גִּרְמַת
 63 שִׁיכְלוּ בְּעוֹלָם הָיָה וְלְעוֹלָם הָבָא - שְׂכִינׁ שְׁלֹא יוֹלְדוּ כָּלל, לֹא יָחִיד
 64 גַּם לְעוֹלָם הָבָא, וְעוֹד, שִׁפְרָעָה תִּרְשַׁע סָפֵק מִתְקַיֵּימַת גִּזְרֹתָ, סָפֵק
 65 אֵינָה מִתְקַיֵּימַת - שְׁהָרִי יִתְכַן שֶׁהַבָּיָה לֹא יִקְיִים הַגִּיזָרָה, וְאִילוּ
 66 אֲתָה צִדִּיק, וְאִם כֵּן גִּזְרָא שִׁנְיֻרְתָּהּ מִתְקַיֵּימַת - שֶׁהַבָּיָה יִקְיִימָה,
 67 כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהַגִּזֵּר אִמָּר וְיָקָם לָךְ, שָׁמַע עֲמֵרָם בְּקוֹל בָּתּוֹ וְעָמַד
 68 וְהִתְחַוֵּר אֶת אֲשֶׁתּוֹ, וּבַעֲקֻבְתּוֹ עָמְדוּ בּוֹלֵן וְהִתְחַוֵּר אִם הֵם אֵת
 69 נְשׁוּתֵיהֶן.
 70 שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא, מֵאֲחַר שֶׁהִתְבָּאָר שְׁכוּנַת הַפֶּסֶק שְׁחֹר וּלְקַחָהּ,
 71 מִדּוּעַ נֶאֱמַר וְיָקָח - שֶׁמִּשְׁמַעוֹ לִיקְחוּן רֵאשׁוֹנִים, הָרִי וְיִתְחַוֵּר לְבַת
 72 לֹא מִיִּכְנֵי לֵיָּה לְכַתּוּב, שְׁהָרִי הִיָּה אֲשֶׁתּוֹ מִקְדָּם. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא,
 73 אִמָּר רַבִּי יְהוֹדָה בַּר בּוֹבִינָא, נִלְמַד מִלְשׁוֹן יוֹיָחָן, שֶׁנֶּעֱשֶׂה לוֹ עֲמֵרָם
 74 בְּלִיקְחוּן הַשְּׁנִיִּים כְּמַעֲשֶׂה לִיקְחוּן הָרֵאשׁוֹנִים, דְּהֵינָה, שֶׁהוֹשִׁיבָהּ
 75 בְּאִפְרָיִם, וְאַחֲרָיו וּמִרְיָם מִרְקָדִין לְפָנֶיהָ, וּמִלֵּאכִי הִשְׁרֵת אִמָּרָו
 76 עֲלֶיהָ אִם הָבָנִים שָׁמַחָהּ, שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא, הָרִי נֶאֱמַר שֶׁלָּקַח אֶת
 77 בֵּת לֹא, וְאִם כֵּן קִשָּׁה, וְכִי אִפְשָׁר בֵּת מֵאֵה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה -
 78 הָאֵם יִתְכַן לְפָרֶשׁ שֶׁמְדוּבָר עַל הַלִּיקְחוּן הַשְּׁנִיִּים, שֶׁהִיָּה אִזּוֹ יוֹכַד
 79 בֵּת מֵאֵה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְיָקָחָהּ - וְקוּרָא לָהּ הַכְּתוּב 'בֵּת' -
 80 שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהִיָּה יֹלְדָה, וְלֹא קוּרָא אֲשֶׁה, מִבֵּיָּאָה הַגִּמְרָא מִקּוֹר לִכְךָ
 81 שֶׁהִיָּה אִזּוֹ בֵּת מֵאֵה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, דֶּאֱמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא,
 82 נֶאֱמַר כְּשִׁירְדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה
 83 מִצְרִימָה שְׁבַעִים, וְאִם שְׁמִנִּין הַמְּפֹרָשִׁים בְּפִסְקִים שֶׁם אֵינוֹ אֲלֵא
 84 שִׁישִׁים וְתִשְׁעִי, הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁבַעִים וְיָוִיכָדָה, שְׁהוֹרָתָהּ בְּדָרָה, וְלִידָתָהּ
 85 בֵּין הַחֹמּוֹת - כְּשֶׁנִּכְנְסוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם הִשְׁלִימָה אֶת מִנְיָן
 86 שְׁבַעִים, שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבִּי יוֹכַדָה, 'אֲשֶׁר יֹלְדָה אֲתָה לִלִּי בְּמִצְרַיִם',
 87 וּמִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר יֹלְדָה' מִשְׁמַע שֶׁרָק לִידָתָהּ הִיָּה בְּמִצְרַיִם, אֵךְ
 88 וְאַיִן הַזִּכְרָה בְּמִצְרַיִם, וּמֵאֲחַר שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם כְּנִיסָתָם לְמִצְרַיִם, נִמְצָא
 89 שֶׁכְּשֹׁחֹר עֲמֵרָם וּלְקַחָהּ הִיָּה בֵּת מֵאֵה וּשְׁלֹשִׁים. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא,
 90 אִמָּר רַבִּי יְהוֹדָה, הִיָּה בֵּת לִפִּי שֶׁנּוֹלְדוּ בָּהּ סִמְנֵי נְעֻרֹת כְּבַת.
 91 'וְהִתְחַוֵּר אֶת אֲשֶׁתּוֹ וְהָלַךְ בֵּין', שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא, מִדּוּעַ אִמָּר הַכְּתוּב 'וְתִתֵּר'
 92 הָאֲשֶׁה לְאַחַר 'וְיָלֵךְ אִשׁ יוֹקֵחַ וְגו', וְהָאֵת הָיָה מִיַּעֲקֹב בֵּית תִּלְתָּא
 93 יִרְחִי מִעֵיקְרָא - וְהָרִי הִיָּה מְעוּבֶרֶת בְּמִשָּׁה מִהֲנִישׁוּאָן הָרֵאשׁוֹנִים,
 94 וְהִיָּה זֶה שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים לִפְנֵי שְׁחֹר וּלְקַחָהּ. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, אִמָּר
 95 רַבִּי יְהוֹדָה בַּר בּוֹבִינָא, כְּתָבָה הַתּוֹרָה אֶת הָהִרְיוֹן בְּסִמּוֹן לִילִידָה
 96 וּמִקִּישׁ לִידָתָהּ לְהוֹרָתָהּ, כִּדִּי לִלְמַד, שֶׁמָּה הוֹרָתָהּ שֶׁל יוֹכַדָה שְׁלֹא
 97 בְּצֶעֶר, אֵף לִידָתָהּ שְׁלֹא בְּצֶעֶר, מִכָּאֵן לְנִשְׁמֵי צִדְקָנִיּוֹת כִּיּוֹכַדָה,
 98 שְׁלֹא הָיָה בְּפִתְקָהּ שֶׁל תְּהוֹ - לֹא נִגְזַר עֲלֵיהֶם צֶעֶר בְּהִרְיוֹן וּבְלִידָה,
 99 כְּפִי שֶׁנִּגְזַר עַל חוּדָה.
 100 כְּשֶׁנּוֹלַד מִשָּׁה נֶאֱמַר, 'וְתִרָא אֹתוֹ בִּי טוֹב הוּא'. תִּנְיָא, מִהוּ הַטּוֹבָה
 101 שְׂרָתָהּ בּוֹ, רַבִּי מֵאִיר אֲמָר, רַאֲתָה שְׂטוֹב שְׂטוֹב שֶׁל הַתִּינוּק. רַבִּי
 102 יְהוֹדָה אֲמָר, שְׁהוֹסִיפּוּ שֶׁם י-ה בְּשִׁמּוֹ וּמִוֹכֵּה שְׂטוֹב, רַבִּי חֲנִינִי
 103 אֲמָר, רַאֲתָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שֶׁתִּעִיד לְהִיָּת הַגִּזֵּן לְבִיאָיוֹת. אֲחֵרִים
 104 אֲמָרִים, שֶׁנּוֹלַד בְּשִׁמּוֹ מִחוּל. וְחֲכָמִים אֲמָרִים שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁנּוֹלַד
 105 מִשָּׁה נְתִמָּלָה חֲבִית בּוֹלֵוֹ אוֹר, וְלִמְדוּ כֵן דְּבָרֵיכֶם חֲכָא 'וְתִרָא אֹתוֹ
 106 בִּי טוֹב הוּא', וְכִתְבִּיכֶם הֵתֶם בְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם 'וְיִרָא אֱלֹהִים אֶת
 107 הָאוֹר בִּי טוֹב', הָרִי שֶׁהָאֹר נִקְרָא טוֹב.
 108 'וְהִתְצַפְּנָהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים', מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא, שִׁיכְלָה לְהַצְפִּינוּ
 109 שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים מִשּׁוּם דִּלָּא מְנִי מִצְרַיִם אֱלֹהִים מִשְׁעָה דֶּאֱהַרְרָה -
 110 הַמִּצְרַיִם סִפְרוּ תִשְׁעָה חֳדָשִׁים לְעִיבּוּרָה רַק מִיּוֹם שֶׁהִחֲזִירָה עֲמֵרָם
 111 בְּלִיקְחוּן הַשְּׁנִיִּים, אֲבָל וְהָיָה תוֹת מִיַּעֲקֹב בֵּית - לְמַעֲשֶׂה הִיָּה
 112 מְעוּבֶרֶת בְּמִשָּׁה מִזְמַן הַנִּישׁוּאִין הָרֵאשׁוֹנִים, וְהִיָּה זֶה תִּלְתָּא יִרְחִי

1 דִּיקָא נָמִי - שֶׁלֹּא הִיָּה כָּלֵב בְּנוֹ שֶׁל קְנֹז, מִדְּבָרֵיכֶם בְּכִמְהָ מִקְמוֹת
 2 'כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה קִנְיָן', וְלֹא 'בֶּן קְנֹז' כְּמוֹ שֶׁאִמָּר עַל עֲתִיבָאֵל, שֶׁמֶעַ
 3 מִיָּנָה שֶׁלֹּא הִיָּה בְּנוֹ, אֲלֵא שֶׁהִיָּה מֵאִנְשֵׁי בֵּיתוֹ שֶׁל קְנֹז.
 4 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְפָרֶשׁ אֶת הַפֶּסֶק 'וְכָלֵב בֶּן חֲצִרּוֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה
 5 אֲשֶׁה וְאֵת יִרְיעוֹת, וְאֵלֶּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁשׁוּבָב וְאַרְדּוֹן. עֲזוּבָה זֶה מִרְיָם,
 6 וְלִמָּה נִקְרָא שְׂמָה עֲזוּבָה, לִפִּי שֶׁחָבַל עֲזוּבָה מִתְחַלְלָתָה - בְּתַחֲלִילָה
 7 כְּשֶׁהִיָּה חוֹלִינָה מִזְמַת צִרְעָתָה, עֲזוּבָה כָּל בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא רִצּוּ
 8 לִישָׁא אֹתָהּ. שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא עַל הַנֶּאֱמָר שֶׁכָּלֵב הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה
 9 שֶׁהִיא מִרְיָם, וְכִי הוֹלִיד אֹתָהּ, וְהֵלֵא מִיָּנֶסֶב הָיָה נָסִיב לָהּ - הָרִי
 10 הִיא הִיָּה אֲשֶׁתּוֹ וְלֹא בָתּוֹ. עוֹנָה הַגִּמְרָא, אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
 11 הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שְׂמִיָּם, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאִילוּ יֹלְדָה, וְכָלֵב
 12 נִשְׂאָה לְשֵׁם שְׂמִיָּם, וְכֵן מִנִּי שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהוֹלִיד אֶת יִרְיעוֹת, הֵינָה
 13 שִׁנְשָׂא אֶת מִרְיָם, וְנִקְרָאָה כֵּן לִפִּי שְׂמִיָּהּ פְּנִיָּה לִירְיעוֹת -
 14 מִזְמַת חוֹלִיָּה הִיָּה פְּנִיָּה יִרְקוֹת בְּלִי תוֹאֵר אֲדֻמּוּמִית, וְמָה שֶׁנֶּאֱמַר
 15 בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסֶק 'וְאֵלֶּה בְּנֵי', דִּרְשׁוּ אֵל תִּקְרִי בְּנֵי' - שְׂאִין אִלוּ
 16 שְׁמוֹת בְּנֵיָה, אֱלֹהִים שְׁמוֹת שֶׁל בּוֹנֵיָה - בְּעֵלָה שֶׁנִּקְרָא כֵּן שְׁבֵנָה אֹתָהּ
 17 בְּנִישׁוּאִין וּבָנִים כְּשֶׁאֵר נָשִׁים. וְכוּנַת הַפֶּסֶק, שֶׁנִּקְרָא 'שָׁר' עַל שֶׁם
 18 'שָׁר' אֶת עֲצָמוֹ - לְכָל טַעַם בְּטַעוֹת הַמִּרְגְּלִים, וְכֵן נִקְרָא 'שׁוֹכֵב'
 19 עַל שֶׁם שְׁשִׁיבָב - הַמִּרְיָד אֶת צִרְוֹ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה בַּעֲצַת הַמִּרְגְּלִים.
 20 וְכֵן נִקְרָא 'וְאֵרִידוֹן' עַל שֶׁם שְׁרָדָה וְכַפָּה אֶת יָצִרָו שֶׁהִסִּיתוּ לְטַעוֹת
 21 בְּטַעוֹת הַמִּרְגְּלִים, וְאִיכָא דֶּאֱמָרִי שֶׁנִּקְרָא 'אַרְדּוֹן' עַל שְׂהָיוּ פְּנִיָּה
 22 שֶׁל מִרְיָם לְאַחַר שֶׁנִּתְרַפְּאָה דְּוִמִּין לִירֵד.
 23 עוֹד נֶאֱמַר 'וְלֹאֲשָׁחֹר אֲבִי תִקְוֶה הָיָה שְׂתֵי נָשִׁים חֲלָאָה וְנִעְרָה',
 24 מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא מִקְרָא זֶה עַל כָּלֵב וּמִרְיָם, 'אֲשָׁחֹר', זֶה כָּלֵב, וְלִמָּה
 25 נִקְרָא שְׂמֵוֹ אֲשָׁחֹר, כִּיּוֹן שְׂהוֹשְׁחָרוּ פְּנֵי בְּתַעֲנִיּוֹת - מִזְמַת שֶׁקִּיבֵל
 26 עַל עֲצָמוֹ תַּעֲנִיּוֹת כִּדִּי שִׁנְיָל מַעֲצַת הַמִּרְגְּלִים, וְכֵן נִקְרָא 'אֲבִי', לִפִּי
 27 'שֶׁנֶּעֱשֶׂה לָהּ' - לְמִרְיָם כָּאֵב - שֶׁדָּאָג לְרַפּוּתָהּ וּלְמִזְנוּתָהּ הַצְרִיכִים
 28 לְחֹלָה. וְנִקְרָא 'תִּקְוֶה' לִפִּי שֶׁתִּקְוֶה אֶת לְבֹו לְאֲבִיו שֶׁבְּשִׁמְיָם - קִיבֵל
 29 עַל עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא לְהִיָּת בַּעֲצַת הַמִּרְגְּלִים, מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא שֶׁמָּה
 30 שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁכָּלֵב 'הָיָה שְׂתֵי נָשִׁים' אִין הַבִּיאָר כְּפִשְׁטוֹ, אֲלֵא שֶׁנֶּעֱשֶׂה
 31 מִרְיָם בְּשְׂתֵי נָשִׁים, כְּלוּמָר שֶׁחֲלָאָה וְנִעְרָה, לֹא חֲלָאָה וְנִעְרָה
 32 הָיָה - לֹא הִיָּה שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּקְרָאוּ כֵּן, אֱלֹהִים מִרְיָם עֲצָמָה בְּתַחֲלִילָה
 33 נִקְרָא 'חֲלָאָה' - עַל שֶׁם חוֹלִיָּה שֶׁהִיָּה בְּתַחֲלִילָה, וְלִכְפֹּסָה נִרְפָּאָה
 34 וְנִעְרָה 'נִעְרָה' - עַל שֶׁם תוֹאֵר פְּנִיָּה שֶׁהִיָּה כְּנַעֲרָה, עוֹד כְּתוּב שֶׁם,
 35 'וּבְנֵי חֲלָאָה צִרְתָּ וְאַחֲרָיו וְאֵתָנִין', וְדִרְשׁוּ אִם מִקְרָא זֶה עַל מִרְיָם,
 36 שֶׁנִּקְרָא 'צִרְתָּ' עַל שֶׁם שֶׁנֶּעֱשֶׂה צִרְתָּ לְחִבְרוֹתֶיהָ - שְׁהָיוּ מִקְנָתָהּ
 37 בְּיוֹפִיָּה, וְכֵן נִקְרָא 'צִרְתָּ' עַל שֶׁם שְׂהָיוּ פְּנִיָּה מֵאִירוֹת וְדוּמִין
 38 בְּצִדְקָתָהּ, וְנִקְרָא 'אֵתָנִין' לִפִּי שֶׁכָּל הָרֹאָה אֹתָהּ מִתְאֵה לְמַשְׁכֵּב
 39 נָשִׁים וּמוֹלִיד אֵתָנִין לְאֲשֶׁתּוֹ שֶׁתִּשְׁכַּב עִמָּה.
 40 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְבֹאֵר אֶת הַפֶּסֶק בְּעִנֵּין שִׁיעוּבָר מִצְרַיִם. נֶאֱמַר
 41 בְּפִסְקוֹ, 'וְיָצִי פֶּרֶעָה לְכָל עַמּוֹ כָּל הַבֵּן הַיּוֹלֵד הִיאֹרָה תִּשְׁלִיכּוּהוּ וְכָל
 42 הַבֵּת תִּחְיוּן', אִמָּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, גִּזִּירָה זֶה גִּזֵּר פֶּרֶעָה אֵף
 43 עַל עַמּוֹ גִּזֵּר. וְאִמָּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שְׁלֹשׁ גִּזְרֹת לְהַשְׁלִיךְ
 44 הַנּוֹלָדִים לַיָּאָר גִּזֵּר פֶּרֶעָה, בְּתַחֲלִילָה גִזֵּר עַל הַנּוֹלָדִים לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא
 45 הוֹשִׁיב שׁוּמִרִים עַל כָּךְ, אֲלֵא סִמָּךְ עַל הַמִּילְדוֹת וְאִמָּר לָהּ 'אִם בֵּן
 46 הוּא וְהִמָּתֵן אֹתוֹ', וְלִכְפֹּסָה - לְאַחַר מִיָּה הַשּׁוּבִים שׁוּמִרִים עַל הָדָר
 47 וְאִמָּר לָהֶם 'כָּל הַבֵּן הַיּוֹלֵד הִיאֹרָה תִּשְׁלִיכּוּהוּ', אֵךְ עֵדִין לֹא גִזֵּר
 48 אֲלֵא עַל יִשְׂרָאֵל. וְלִכְפֹּסָה כְּשֶׁאִמָּר לֹא אִיצְטְגִּינִי שְׁעִדִּין לֹא לָקַח
 49 מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל עַמּוֹ גִּזֵּר.
 50 'וְיָלֵךְ אִשׁ מִפִּתֵּי לֹא יוֹקֵחַ אֶת בֵּת לֹא', שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא, לְהִיָּבֵן הַלֵּךְ
 51 עֲמֵרָם. דּוֹרֶשֶׁת הַגִּמְרָא, אִמָּר רַבִּי יְהוֹדָה בַּר בּוֹבִינָא, שֶׁחָלַךְ עֲמֵרָם
 52 בְּצִצְתָּ מִרְיָם בָּתּוֹ - שִׁיעֲצָה לוֹ לְקַדְשָׁה בְּשִׁיתָה. וְכַפִּי שֶׁשְּׁנִינִי
 53 בְּבִרְיָאֵת, תִּנְיָא, עֲמֵרָם גִּזֵּל הַדּוֹר הָיָה וְהַכֵּל נִשְׁמָעִים לְדַבְרֵיוֹ, וְלִכְךָ
 54 בֵּינָן (שֶׁרָאָה שְׂאִמָּר) [שְׁנִינִי] פֶּרֶעָה תִּרְשַׁע עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַבֵּן
 55 הַיּוֹלֵד הִיאֹרָה תִּשְׁלִיכּוּהוּ, אִמָּר עֲמֵרָם, וְכִי לְשׁוֹא אֲנִי עֲמָלִין
 56 בְּלִידָתָם, שְׁהָרִי יִיהָרְגוּ לְבִסְטוֹף עַל יְדֵי עַבְדֵי פֶּרֶעָה, וְלִכְךָ עָמַד וְגִירָשׁוֹ

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד א

רש"י

דיקא נמי דכתיב. קרא אחרינא כי משחתי ככלב לא קריה בן קנא בדכתיב בעתניאל אלא הקניז, מאנשי ביתו ומגדיליו של קנא; עובד שהכל עובדו. שמתחלה חולנית היתה בקרדין לה הקא ריעותו. ולקמן קרי לה נמי חלאה ועובדה, שעובדה כל בחורי ישראל מלשא אותה. והא סיפס נפקת. בדכתיב ותמת עובדה ויחן לו וגו' אלמא אתתיה הואי לשם שמים. כגון זו שהיתה חולה ונשא לה שם שמים, שקרא באחיה אחרו ומשה ונאיה אותם צדיקים, ורוב בניו דומין לאחיה האם בבב' ביש נוחלין וקף קי. ליריעות. בלי תאר אדמוניות, דמחמת חליה היתה יקראת. בנית. אלו שנות בעלה, שקנאה ונעשה מקנא כשאר נשים בגשואין ונבנים. ישר ושובב וארדון; שישיר את עצמו. מלשעות את שעות המרגלים; שישב את עצמו. מעצתו, לשון

דיקא נמי, בדכתיב 'הקנז', שמע מינה, 'עובדה' זו מרים, ולמה נקרא שמה 'עובדה' שהכל עובדה מתחילתה. 'הוליד' והלא מינסב הוה נסיב לה, אמר רבי יוחנן, כל הנושא אשה לשם שמים, מנעלה עליו הכתוב כאילו ילדה. 'יריעות' שהיו פניה דומין ליריעות. 'ואלה בניה' אל תקרי 'בניה' אלא 'בניה'. 'אשר' שישיר את עצמו. 'שובב' ששייב את יצרו. 'וארדון' שרדה את יצרו, ואיבא דאמרי על שהיו פניה דומין לרד. 'לאשחור' אבי תקוע היו שתי נשים חלאה ונערה, 'אשחור' זה כלב, ולמה נקרא שמו 'אשחור' שהושחרו פניו בתעניות. 'אבי', שנעשה לה כאב. 'תקוע' שתקע את לבו לאביו שבשמים. 'היו שתי נשים' נעשה מרים בשתי נשים, 'חלאה ונערה', לא חלאה ונערה הוא, אלא בתחילה 'חלאה' ולבסוף 'נערה'. ובני חלאה

אחרים אמרים נולד כשהוא מחול. ומקשים מדקאמר ר"מ טוב שמו מכלל דאחרים לא היינו ר"מ ובשלהי הוריות (קף יג) אמר דאסקה לר"מ אחרים ובפ"ק דברכות (קף ט) בגמרא מאימתי קורין שמע בשחית אפילו ר"מ ואחרים וא"ר שראה בקנטרט צרפת שמעות שקבל מאלישע בן אבויא קבעום בשם אחרים מפני שהיה שמו אחר אבל שאר שמעות קבעום בשמו ולא מסתברא דהא לרבי נתן אסקי יש אומרים ואית לך שכל שמעותיו קבעו כך ולר"מ נמי עשו כיצא בו אלא נראה דלאחר דאסקוהו אחרים חזר בו ואמר נולד כשהוא מחול וכן כפי קמא דברכות:

חמר מבחור חפת מבפנים. פירש רבי בשם ר"ש בר קלנימוס זה וזה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את חפת אבל מבחורין לא יפפה שלא יריגשו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יכחשו התיבה בתוך קנה היאור:

בשרביל

צרת וצרה ואתנן, צרת' שנעשית צרה לחברותיה, צרה' שהיו פניה דומין בצעירותם, 'אתנן' שקל הרואה אותה מוליך אתנן לאשתו. 'וצו פרעה לכל עמו' אמר רבי יוסי ברבי חנינא, אף על עמו גור. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, 'שליש גזירות גור. בתחילה 'אם בן הוא וקמתו אתו, ולבסוף 'כל הבן תוליד היארה תשליכהו, ולבסוף אף על עמו גור. 'וילך איש מבית לוי' להיכן הלך, אמר רב יהודה בר זבינא, שהלך בעצת בתו. תנא, עמרם גדול הדור היה, בין (שראה שאמר) [שגור] פרעה הרשע 'כל הבן תוליד היארה תשליכהו, אמר לשון אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו, עמדו פולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו אבא, קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גור אלא על הזכרים ואמה גזרת על הזכרים ועל הנקבות, פרעה לא גור אלא בעולם הזה ואמה בעולם הזה ולעולם הבא, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו, ספק אינה מתקיימת. אתה צדיק, בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר 'תגור אמר ויקם לך'. עמד והחזיר את אשתו, עמדו פולן והחזירו את נשותיהן. 'ויקה', 'ויחזרו' מיבעי ליה, אמר רבי יהודה בר זבינא, שעשה לה מעשה ליקוחין, הושיבה באפריין, ואחרן ומרים נרקדו לפניה וכלאכי הישרת אמרו 'אם הבנים שמחה'. 'את בת לוי', אפשר בת מאה ושלשים שנה היא, וקרי לה 'בת', דאמר רבי חמא ברבי חנינא, זו יוכבד, שהורתה בדרדך, וליתתה בין החומות, שנאמר 'אשר ילדה אתה ללוי במצרים', ליתתה במצרים, ואין הורתה במצרים. אמר רבי יהודה, שגולדו בת סימני נערות. 'ותהר האשה ותלד בן, והא הות מעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא, אמר רבי יהודה בר זבינא, מקיש ליתתה להורתה, מה הורתה שלא בצער, אף ליתתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חזר. 'ותרא אותו כי טוב הוא' תניא, רבי מאיר אומר, טוב שמו. רבי יהודה אומר, טוביה שמו. רבי נחמיה אומר, הגון לנביאות. אחרים אומרים, נולד כשהוא מחול. וחכמים אומרים, בשעה שגולד משה נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא 'ותרא אותו כי טוב הוא', וכתיב התם 'וירא אלהים את האור כי טוב'. 'ותצפנהו שלשה ירחים', דלא מגו מצרים אלא משעה דאתדרה, והיא הות מעיקרא ביה תלתא ירחי מעיקרא. 'ולא יכלה עוד הצפינו', אמאי, תצפניה ותמיל. אלא כל היכא דהו שמיני מצראי דמתיליד ינוקא, ממטו ינוקא התם, פי היכי דלישמעניהו ומעיו (בפדריהו), דכתיב 'אחוזו לנו שועלים שועלים קטנים וגו''. 'ותקח לו תבת גמא' מאי שגא גומא, אמר רבי אלעזר, מיפן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידניה בגול. רבי שמואל בר נחמני אמר, דבר דך, שיכול לעמוד בפני דבר דך ובפני דבר קשה. 'ותחמרה בחור ובנפת' תנא, חמר מבפנים, ונפת מבחוץ, כדי שלא ירחי אותו צדיק ריח רע. 'ותשם בה את תילד ותשם בפסוף' רבי אלעזר אומר, ים סוף. רבי שמואל בר נחמני אמר,

אנם

נמי קרי ליה מרד בקרא אחרינא על שם שמרד בעצת מרגלים: שרדה ביצרו. שהיה מסיתו לטעות עמהן: שהושרו פניו. שקבל עליו תעניות הרבה שיציל מעצת מרגלים: שנעשה לה כאב. להתעסק בה ברפאות ומונות הדריכין לחיות בעצת מרגלים: חלאה. חלי. ולבסוף נערה. שתרפאה מלהיה וקורה בתאר פנים בנערה: ובני חלאה. ובניני חלאה, שבבית ותרפאת. משבחין היו להיות צרת וצרה ואתנן: צרה לתברותיה. מתקנאות בפינה מוליך אתנן. שהיה מתאחד למשכב נשים: אף על עמו גור. דרש רבי תנחומא. יום שגולד משה אמר איצטגניו היום נולד מושיען של ישראל ואין אנו יודעים אם מצרי הוא או יהודי. ועמד וקבץ כל עמו ובקש מתן לתן לו הולדים בו ביום וגור אף על עמו: בתחלה וקמתו אותו. לא הושיב שומרים אלא סקור על המלכות: תשליכהו. שהושיב שומרין וקסדורין לדבר: ולבסוף על עמו. כדפרשית. וכיון שעבר היום וגדלן רואין איצטגניו שלא לקה. העמיד הגורר עד יום שהשקל ליאור: גדול הדור היה. והיו הכל נשמעין לדבריו: על הזכרים ועל הנקבות. שלא יזיזו לא זכר ולא נקבה: אלא בעולם הזה. שגולדו ומותו וחורונו וזמיון הן לעולם הבא. אתה גזרת בעולם הזה ובעולם הבא. שכן שאינם נולדים אינן באין לעולם הבא: בת מאה ושלשים. כדמפרש ואזיל שגולדה בירידתו למצרים. וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשגולד משה לא נתעכבו אלא פ' שנים בדכתיב ומשה בן שמונים שנה וגו' בדרבם אל פרעה (קמט ט) ואותה שנה יצא נמצא שעברו מירידתו עד שגולד משה ק"ל שנה, וכשהחזיר עמכם את יוכבד וכבר היתה מעברת ממשה כדאמרין לקמן בשמעתין: דאמר רבי חמא. ביש נוחלין זו יוכבד. בפרקין של יורדי מצרים אתה מוצא שבעים חסר אחת, ובכללן אתה אומר הבאה מצריקה שבעים. זו יוכבד שהשלימה מנותן בכניסתו לעיר: סימני נערות. חזרה לימי צעירותה בארץ כנענים ובתאר פנים ותפשו הקטנים: והא הות מעיקרא ביה תלתא ירחי מעיקרא. מקמי דאתדרה כדלקמן: מקיש ליתתה וכו'. לא נכתב דין זה אלא לדרוש בה: בפתקה של חזר. בגור ריח שלח וישר גזירות קללתה דעצבו ותריון: הגון לנביאות. ואתה ברח הקדש שנתת ולהיות חנון לנבואה: ותצפנהו שלשה ירחים. שלשה חדשים: וכלה להצפינו, שלא הלכו המצרים לבדוק אתריה אלא לסוף תשעה חדשים משחזורה. והיא הות מעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא. ומכא נפקא לן: אמאי תצפניה ותמיל. מאחר שצפון במסתרים היה בדכתיב ותצפנהו: מה יש לה לדאג. ופניו התם יצועק שם, ודרך תינוק לצעוק בששומע קול תינוק חברה אחוזו לנו שועלים. בת קול אומר למי הם אחוזו לנו שועלים הקטנים המתבבלים את

הכרמים בהיותם סומד בעוד הפרי קטן: שהביב עליהן כמין. שדמי מועטין. ואף על פי שהיה משתמר גופו יותר בשל עצים שקשים וקוצים: דבר דך. כזה הוא משתמר יפה מן הכל, לפי שהדבר הקשה כשהמים מוליכין אותו בחוקה הוא נתקל ונשבר, אבל דבר של נתקל ונדקר באבן לאחוריו: ריח רע. של זפת:

לפי שהדבר הקשה כשהמים מוליכין אותו בחוקה הוא נתקל ונשבר, אבל דבר של נתקל ונדקר באבן לאחוריו: ריח רע. של זפת:

אנם

אנם

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

אנש. של עצי ערבה וקנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים, סוף ערבה דקה: לרחוץ, לטבול שם לשם גרות: וכן הוא או"מ וכו'. שהשב ומתנקה מעונ קרי רחץ: לשון מיתה. כדמפרש ואזיל, שהיו ממהות בידה הצלתו של צדיק. דאמר מר. גבי שריט הנהב דאחשוש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הדין במסכת ברכות בתחלת פרק היראה: שריטבתה. לשון דאשתרבו: שראתה עמו שבינה. והאי את לשון עמ. כמו לא שלח יעקב את אחיו (נבואה) מנחם נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר: ואין אחר נופל. ליאור, שאותו היום בשלל גורתם: וכן יאמרו אליהם. העובדי כוכבים דרשו כמותנו אל האבות: המצפצפים ותמתיים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפין בעגורים ומתגים

בשבילי נצלתם כולכם. תימה אדרבה 1
בשבילו נגזרו הגזירות שראו 2
אצטגניי פרעה יש לומר הוא היה הראשון 3
המושך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא והמתן 4
אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונלחם בנו 5
ודרך אנשים להלחם: 6
סרח

את התבה בתוך הסוף' כיון דהו דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גבירתנו, מנהגו 7
של עולם מלך בשר ודם גזר גזירה, אם כל העולם פולו אין מקיימין אותה, בניו ובני 8
ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביה. בא גבריאלי וחבבן בקרקע. 'ותשלח את 9
אמתה ותקחה' רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה, 10
דכתיב 'אמתה'. ומאן דאמר שפחתה, כדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת 11
בא גבריאלי וחבבן בקרקע. דשייר לה חדא, דלא אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן 12
דאמר ידה, לכתוב ידה. הא קא משמע לן דאשתרבו אשתרבו, דאמר מר, וכן אתה 13
מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשני רשעים, דכתיב 'שני רשעים שפרת' 14
ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפרת אלא שריפבתה. 'ותפתח ותראהו את הילד' ותרא מיבעי 15
ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכינה עמו. 'והנה נער בכה' קרי ליה 'ילד' וקרי 16
ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו כנער, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו 17
למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשיתה לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה, שמה לא 18
אופה לחופתו. 'ותחבול עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא דעיה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, 19
שראתה אותו מהול. 'זה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, 'זה' נופל ואין אחר 20
נופל, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל היתענים 21
המצפצפים והמהגים', צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים. ראו 22
שמושיעין של ישראל במים הוא לוקח, עמרו וגזרו, 'כל הבן תילוד היארה תשליכהו', כיון 23
דשידיה למשה אמרו, תו לא חזינו כי תהוא סימנא, בטלו לגזירותיהו, והם אינן יודעין שעל 24
מי מריבה הוא לוקח, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה אשר רבו', 25
המה' שראו אצטגניי פרעה וסעו, והיינו דאמר משה 'שש מאות אלף רגלי וגו'', אמר להן 26
משה לישראל בשבילי, נצלתם כולכם. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד 27
בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לומר 28
שירה על הים ביום זה ולקח ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה, 29
אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר 30
סיני ביום זה, ולקח ביום זה. בשלמא למאן דאמר בששה בסיון, משפחת לה ג' ירחי, דאמר 31
מר, בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה, ובשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא 32
ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה. אותה שנה מעוברת היתה, 33
רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. 'ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי 34
לך אשה מינקת מן העברית' ומאי שנא מעברית, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצרות 35
בזמן ולא ינק. אמר, פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דבר טמא, והיינו דכתיב 'את מי 36
יורה דעה וגו'', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמולי מחלב ולעתיקי משרים. 'ותאמר לה בת פרעה לבי וגו'' אמר רבי אלעזר, 37
מלמד שהלכה בורות עלמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דבריה. 'ותאמר לה בת פרעה הילכי את 38
הילד הזה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, 'הילכי' הא שליכי. 'ואני אתן את שגרד' אמר רבי 39
חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שמהווין להן אבידתן, אלא שנותנין להן שגרד. 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו'', אחות 40
אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה בשהיא אחות אהרן, 41
ואומרת

משה, והיינו הנביאה אחות אהרן: 49
מאי 50

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הניחה אותו באגם - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן בפרקי' קנה וסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה. עוד כתוב 'ותרד בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה כלמד שירדה בת פרעה לרחוץ - להתנקות מגולי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם רחץ ה' את צאת פגות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונצרתה הלכת על יד היאר וגו'', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבראל לפי שמיתו בה על שהצילה את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הנה אנכי הולך למות'. בהמשך נאמר 'ותרא את התבה בתוך הסוף', אומרת הגמרא, בין דחזו - ראו נערותיה של בת פרעה, דקא בעו לאצולי למשה - שרוצה בתיה להציל את משה מן היאר, מיתו בה ואמרו לה, בנחיתנו, מנחנו של עולם הוא, שכשנלך בשר ודם נזרז נזרז, גם אם כל העולם כולו אין מקימין אותה, בנינו ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על נזרת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבראל וחקמן בפרקע ומתו. 'ותשלח את אמתה ותקחה', נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מדי אמתה, דה - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה אליה, וחד אמר דה, טעמו הוא משום דתניב אמתה, ופירש כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כן מללא בתניב ידה - אם כוננת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהיא אמתה בא גבראל וחקמן בפרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, דשייר לה חדר - גבראל השאיר לה שפחה אחת שלא מתה, משום דלאו אחרתא דבת מלכא למיסק לחודה - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב - שתכתוב התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא משמע לן - לכך נאמר 'אמה' להשמיענו דאשתרבב אישתרבב נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. דאמר מר לגבי שרוב שרביטו של אשורוש, וכן אתה מוצא שנעשה נס זה באמתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא בשני רשעים - שינו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דתניב שני רשעים שברת, ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה - שהארכו שינו.

'ותפתח ותראהו את תולד', שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו' הרי 'ותרא מיפעי' ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שראתה שכינה עמו. בהמשך הפסוק נאמר 'והנה נער בכח', שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק נקרא ליה - נקרא משה 'ילד' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך נקרא ליה - נקרא משה 'נער', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו כנער - לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק כשל נער. דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה קולו כנער בלדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם, ועשיתו - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער, כלמד שששתה לו אמו חופת נעורים בהיותו בתיבה, כיון שאמרה, שמה לא אובה לחופתי - להשתתף בחופתו.

'ותחמל עליו ותאמר מלדי העברים זה', שואלת הגמרא, מנא ידעה - מדין ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני

המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, כיון שראתה אותו כחול הבינה כי מ ישראל הוא. ומה שנאמר 'זה', אמר רבי יוחנן כלמד שנתנבא שאל מדעתה, והמשמעות בדבריה, שזה - משה נפל ליאור, ואין אחר נפל ליאור מכאן ואילך. ותינו דאמר - וזהו שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי כוכבים, מאי דתניב 'וכי יאמרו אליכם העובדי כוכבים דרשו כמונו אל האבות ואל היתענים המצפצפים והמקנים' - שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, רמזנים' היינו שמקנים - מוציאים קול בגרונם, ואינם יודעין מה מקנים. ומבאר הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשראו האיטצגנינים, שמושיעין של ישראל במים הוא לוקה - עתיד ללקות במים, עמדו ונזרו שכל הן תילוד היארה תשליכוהו, כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיעו. ולכן בין דשידויה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו, תו לא חיונו כי הווא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו לגזירותיהו - בטלו את גזרת כל הן תילוד היארה תשליכוהו. אך מבאר הגמרא, שהם - האיטצגנינים אינם יודעין שאין פירוש ראיתם שיענש במים, אלא שעל חטא מי מריבה הוא לוקה שלא יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הקא בריה חנינא, מאי דתניב 'המה מי מריבה אשר רבו, מהו' המה', שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא שראו איטצגניני פרעה שעתיד משה ללקות במים, וקעו שסברו שיענש במים, אך פירוש ראיתם הנכון הוא, שעתיד ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' - הם המים שראו איטצגניני פרעה. ותינו דאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזירה להשליך הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב וגו'', מה שנאמר 'רגלי' היינו שאמר להן משה לישראל בשבילי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי ובטלו גזירתם, ובצלחם בולבם מגזירתם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור בעשרים ואחד בסינו היה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, וכי ראוי שמי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, וילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור, בששה בסינו היה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, וילקה ביום זה. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה בסינו, אם כן משפחת לה ג' ירחי - מובן מה שנאמר בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו ליאור, כיון דאמר מר, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד משה, ומשכבה באדר ועד ששה בסינו לא תתלי ירחי. אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בסינו, היכי משפחת לה, הרי מ' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חדשים', אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של ראשון - החדש הראשון היינו מ' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו של אחרון - החדש השלישי היינו מ' ניסן עד כ"א ניסן, ואמצעי שלם - החדש השני היינו כל חודש אדר ב'.

'ותאמר אחתה אל בת פרעה האלך ונקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותניק לך את הילד', שואלת הגמרא, ומאי שנא מעבריות - מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, משמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצרים. ומשיבה, כלמד שתחזירוהו - תחילה סובבדו למשה על כל הנשים המצריות ביון כדי שיניקו אותו, ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

חלק זה. אמר להו עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, הבו לי אינרמא
 - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב,
 אינרמא בארעא דמצרים היא - השטר נמצא במצרים. חשבו
 האחים ביניהם וזמן נזיל - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו
 שניזיל - ילך נפתלי, משום דקליל בי איילתא - הליכתה קלה
 ומחירה כשל איל. דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר',
 ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי 'אמרי שפר', אלא אמרי
 ספר - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשיכה הגמרא
 ואומרת, שבאותו זמן, חושים שהוא ברית דין - בנו של דן בן יעקב,
 תמן תוה - היה שם בעת המכירה, ונקיין ליה אורגיה - כבדו אותו
 מלשמוע, אמר להו חושים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם
 מתעבים מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו
 מעבב אותנו עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר
 המכירה של המערה. אמר להו חושים, ועד דאתי נפתלי מארעא
 דמצרים, תא אבי אבא מוטל בבדיון, שקל - נטל חושים קולפא
 - מקל, מתייה - והכה בו ארשיה - על ראשו של עשו והרגו.
 ומחמת המכה נתן - נשרו עיניה - עיניו של עשיו, ונפלו על
 אברעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב לעיניה - פתח יעקב את
 עיניו ואחרי - וחיך, וחינו דכתיב 'ישמח צדיק כי חיה נקם,
 פעמיו ירחץ בדם הרשע', ולכן שמח יעקב שחיה בנקם שנקמו
 בעשו. ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה
 אשכל גם שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן של עשיו ויעקב
 לא ביום אחד הוא, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום
 אחד כיון שקבורתן בימה ביום אחד הוא.
 נאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי
 קברו את אביו', הרי שייחס הכבוד את קבורת יעקב ליוסף. שואלת
 הגמרא, כיצד הניחזו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת
 אביהם, וכי ואי לא עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק
 בקבורתו, אחיו לא הוו מעסקי ביה לקבור, והכתיב 'וישאו אותו
 בניו ארצה כנען', נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב,
 ואם כן מדוע נתנו לו שתקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא,
 שאמרו שאר האחים, תנינו לו ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר
 מאיתנו, מפני שקבורו במלכים - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך
 יתעסק בקבורתו, יותר מבדיחות - ממה שנתעסק בו אנו.
 שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה ב'ו'.
 תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שקל
 ישראל בלון נתעסקו ביה במהמרים, ששאלו מהם בלי סוף וכלי
 זהב, והוא - משה נתעסק במצות - העלאת ארנו של יוסף,
 שנאמר 'הכם לב יקח מצות וגו''. ומנין היה יודע משה רבינו
 היכן יוסף קבור - שלקח משם עצמותיו, אמרו חז"ל, סרח בת
 אשר נשתירה מאותו הדור, והלך משה אצלה, אמר לה משה,
 כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו ארזן של מתבת כבד
 עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנחר - הנחר שממנו כל ארץ
 מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתקברו בזכותו מימינו של הנחר. הלך
 משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת
 שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה עת קיום
 השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה בארץ הקודש.
 אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוטב, אך אם לאו,
 הרי אנו מנוקין משבועתך, כיון שלא היתה השבועה אלא אנו נוכל
 לקיימה. מיד צף ארזו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה. ומבאר
 הברייתא, ואל תתמה היאך שיהיה ברזל צף על המים, שהרי
 כתיב בתלמידי אלישע, 'ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל
 נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים
 אנה נפל ונראו את המקום וינצב עין וישלך שמה ויגש
 הברזל, הרי שאלישע הנביא הציף את הברזל על המים, משום
 שרצון יראיו יעשה. וקלא - ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי

ואמרת מרים נבואה, עתידה אמי שתלך בן שמושיע את
 ישראל. וכיון שגדול משה, נתמלא כל הית בולא אור, והבינו
 כי אכן נולד מושיען של ישראל, עמד אביה עמרם, ונשקה על
 ראשו, ואמר לה, בתי נתקיימה נבואתך שעתיד לילד לנו
 מושיען של ישראל. אך כיון שהתלולו לזאת, עמד אביה
 ונשקה - חבט על ראשו, ואמר לה, בתי היכן נבואתך - משום
 שחשב שימות ביאור. וחינו דכתיב 'ותתצב אחתו מרחק לדעה
 מה יעשה לו', דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה
 שינצל, ועמדה שם כדי לדע מה יהא בסוף נבואתה - מה יעלה
 בסופה.
 שנינו במשנה שיוסף ורה לקבור את אביו, וכו'. מבאר הגמרא
 עניני קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה
 כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב
 'ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'',
 וחד - ואחר כך נאמר 'וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו', ומאי
 שנא ואילו לבסוף - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף
 ואחיו למצרים דכתיב תחילה 'וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו',
 וחד - ואחר כך נאמר 'וכל העלם אתו לקבר את אביו' -
 דחינו המצרים, כלומר להדיף מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו המצרים בבבדן
 של ישראל, לא נהנו בהן כבוד, ולכן הקדימו לצאת לפניהם,
 ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בבבדן, נהנו בהן כבוד,
 ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבאר הגמרא מהו הכבוד
 שראו בישראל, דכתיב 'ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן
 ויסדו שם מספד גדול וכבד מאד', וגרן האטד משמעו שהיה גרן
 מאטד, וקשה וכו' גרן, וכי לאטד - וכי דרך לאטוף אטון
 ולעשות הימנו גרן. לכן אמר רבי אבהו, לא היה זה גרן מאטדים
 אלא שהמקום נקרא גרן האטד, מלמד שהקיפוהו בתרים לארזו
 של יעקב, בגרן זה שמקיפים לו אטד של קוצים לשומרו מסביב,
 ומי הקיפוהו, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו
 כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם בארנו. והמצרים שראו כבוד זה,
 החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. תנא, בולס - בני עשו ובני ישמעאל
 ובני קטורה, מתחילה למלחמה באו - להלחם בבני יעקב כדי שלא
 יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו את כתרו של יוסף
 תלו בארנו של יעקב, נמלו בתים בתריהו ותלאום בארנו של
 יעקב. תנא, שלשים וששה בתים תלו בארנו של יעקב.
 'ויספרו שם מספד גדול וכבד מאד'. תנא מהו ההספד הגדול
 והכבד שנעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על
 פטירתו (מאילו מאילו).
 אומרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב,
 אתא עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכך אמר להן
 - לבני יעקב, הרי נאמר 'ממרא קרית הארבע הוא חכרין', ואמר
 רבי יצחק הטעם שנקראת המערה 'קרית ארבע', לפי שאלו
 שנקברו בה ארבע זוגות היו, אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק
 ורבקה, יעקב וזלפה. וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו
 שנינו, וכיון שאהיו - יעקב, קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו
 שקיבל בירושה, אם כן, והאי - הקבר דפיש - שנות, דידי - של
 הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי זבנתה - מכרת ליעקב את חלקי
 במערה בשעה שמכרת את הבכורה. אמר להו עשיו, נחי דוביני
 בבדיותא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים
 בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי זביני - האם
 מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק
 הפשיטות במערה. דכתיב שאמר יעקב ליוסף 'בבכרי אשר בריתי
 לי בארץ מצרים שמה תקברני', ואמר רבי יוחנן משום רבי
 שמעון בן הוואקדק, מה שנאמר 'בריתי', אין בידה אלא לשון
 מכירה, שכן בבכרי הים קורין למכירה 'בירה', נמצא שמכרת אף

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד א

רש"י

תוספות

מאי שנא מעיקרא. דאקדמיניה למצרים מקמי אחי יוסף. ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא ואחיו והדר וכל העולם אתו. וכי. דרך לאסוף ארסין ולעשות מהן גרן. שפיקין לו אפר. גר של קרובים. שלשים קתרים. י"ב נשיאים דישמעאל וכו' אלופים נמנו בעשו. ואת כ"ח קהן. היכן קנו מנו. ב' פעמים. ואת קרח נמנו ב' פעמים. שני קרח קהן. אחד מבני אילפון ואחד מבני אהליבמה. ומימ' ל"ה דהן ובתרו של יוסף הרי ל"ה קא מעכב. שלא יקברוהו שם. אמר. קרית ארבע שמה שאינה מחוקת אלא ר' וזנות. קא דאיר יצחק לאו מלתא דעשו היא אלא גמרא קאמר ליה למימר טעמא דעכבא. ודאין בן הנה דבריו עשו שאינה מחוקת אלא ח' קברים איהו. יעקב קברה ללאה ברדייה. בחלק המוגיעו בדרכיב ושמך קברתי את לאה וזינתי. בשמכות הבבורה נתי דזינתי לבבורתי. ולא אטול פי שנים אלא כמדה: פשיטותא מי זינתי חלק בחלק פשוט לא מכרתה אל' אי' פשיטותי נמי זכות חלק במקרה זו לגמרי. שכן אמר אביו בשעת מיתה אשר בריתי לי ואין פירה אלא לשון מכירה כמו ואברהם לי בחמשה עשר כסף (סוף ג' קב' אהרמא. הלאו שטר מכירה: וקור' אורחיה. קברו אוננו משמוע: מאי חמי' לפה אינכם קוברין אותו: שקלי גולפיה. מקל. כמו גולפי טובי קלע מאבימי בערבין דף כג' וכו' ואי לא אינכם ביה יוסף אחיו מי לא הוי מעיקר ביה. כלומר היאך הניחיהו אחיו ליוסף לטול לו את השם לבדו של קברת אביהם. וכי פרקו מעליהן העל ולא חשו לו. ואם לא נתעסק בו הוא הם לא היו עסוקין בו. והכתוב וישאו אותו בניו. אקמא אף הם היו עסוקין במשאו וקבורתו. ומסקנא כתיב אחרי קברו את אביו. חלק הכתוב בו שהוא היה עקר הדבר: אמר. אחיו ביניהן הניחו לו להתעסק בו כנגד כלתו בבדו. של אביו במלך יותר מבהדיטות. שיוסף מלך הוא: נתעסקו בבזה. של מצרים. כדי שיתקברו מימיו. תמיד לפי שאין ארץ מצרים שותה ממי עשמים אלא שבלע שותה יאורים ותרצים מגילוס עד סוף המדינה כמנה פרסאות. וגילוס עולה ומשקה ומתקבר וממלא אותן יאורים ומשקין מהן השדות. והיינו דכתיב (קמ"ה ט') והיה אם לא יעלה מכל ממשותה וגו' לא עליהם יהיה הגשם. ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא תבא ופאהו ולא עליהם. ואין כתיב כאן הגשם אלא ואת עליהם יהיה אותו קרר שכן שותין מפניו. ויונתן בן עוזיאל תרגם ולא עליהם תיסק גילוס: ויהי האחר מפיל הקורח וגו'. בתלמודי אלישע כתיב במלכים. ותוא שאול. השאילוהו לו: תלמודי של משה. ולא שלמדו מפיו. אלא תורתו של משה למדו לאליהו בקברנים של מלכים. בקברות של מלכים. ולשון ויהי האחר:

ק"ס

סרח בת אשר נשתירה מאותו הדור. תימה והלא מכיר ואיר בן מנשה נולדו בימי יעקב והיו מבאי הארץ. למה לא שאלם משה ודמ היו מבני בניו של יוסף י"ל ססוד הגאולה נמסר לסרח בדאיתא בפירקי ר"א (פיק מח) וכיון שבא משה הלכו וקני ישראל אצלה לפי שכבר נכסלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה פקוד פקדתי אמרה להם א"כ הוא הוא לך הלך גם משה אצלה. מתוספת רבי: סבליין

נבואתיה. וכיון שהטילוהו לאור, עמד אביה ומפחה על ראשה, אמר לה, בתי היכן נבואתיה, והיינו דכתיב ויתמצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו, לידע מה יהא בסוף נבואתיה: יוסף וכה וכו': מאי שנא מעיקרא, דכתיב ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אותו כל עבדי פרעה וגו', והדר וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו. ומאי שנא לבסוף, דכתיב ויעש יוסף מצרימה הוא ואחיו והדר וכל העולם אתו לקבר את אביו. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו בכבודו של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו בכבודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב ויבאו עד גרן האמור וכו' וזרן יש לו לאמור, אמר רבי אבהו, מלמד שהקפידו בתרים לאורנו של יעקב, כגורן זה שמקופים לו אמר, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, כולם למלחמה באו, כיון שראו בתרו של יוסף חליו פאורנו של יעקב, נמלו כולן בתריהן וחללום פאורנו של יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים נתלו פאורנו של יעקב. ויספדו שם מספד גדול וכבר מוא' תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאילו מאילו), כיון שהגיעו למערת המקפלה, אתא עשו, קא מעכב. אמר להן מ'מרא קרית הארבע הוא חברין, ואמר רבי יצחק קרית ארבע, ארבע וזנות היו, אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. איהו, קברה ללאה ברדייה, והאי דפייש, ידי הוא. אמרו ליה, זינתי. אמר להו, נתי דזינתי בבירותא, פשיטותא מי זינתי. אמרו ליה, אין דכתיב 'פקברי אשר בריתי לי' ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק, אין פירה אלא לשון מכירה, שכן בכרפי הים קורין למכירה 'פירה'. אמר להו, הבו לי איגרתא. אמרו ליה, איגרתא פארעא דמצרים היא. ומאן גיזיל נפתלי דקליל פי איגלתא, דכתיב ונפתלי אלה שלחה הנתן אמרי שפר', אמר רבי אבהו, אל תקרי 'אמרי שפר' אלא אמרי ספר. חושים בריה דדן, תמן הוה וקורין ליה אודגיה, אמר להו מאי האי, ואמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, והא אבי אבא מוטל בבדיון. שקל קולפא, מתייה ארישיה, נתן ענייה ונפלו אפרעא דיעקב. פתחינהו יעקב לענייה ואחיה, והיינו דכתיב 'ישמע צדיק פי חוה נקם, פעמיו ירחץ בדם הרשע'. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה אשפל גם שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא. ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוו מעסקי ביה, והכתוב וישאו אותו בניו ארצה פנעו. אמרו הניחו לו, כבודו במלכים יותר מבהדיטות: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בפירה והוא נתעסק במצות, שנאמר 'חכם לב יקח מצות וגו''. ומנין היה ידע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו, סרח בת אשר נשתירה מאותו הדור, הלך משה אצלה, אמר לה, כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו, ארון של מתכת עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילוס הנהר כדי שיתברכו מימיו. הלך משה ועמד על שפת גילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל. אם אתה מראה עצמך מוטב, אם לאו, הרי אנו מנוקין משובעתך. מידי, צף ארוננו של יוסף, ואל תתמה היאך ברזל צף, שהרי כתיב ויהי האחר מפיל הקורח ואת הברזל נפל אל המים וגו', אהה ארדנו והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל וינאחו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו של אליהו, ואליהו תלמידו של משה, צף ברזל מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, בקברניט של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל, אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו מנוקין משובעתך, באותה שעה נודעו ארוננו של יוסף, נמלו משה והביאו אצלו. וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו, אחד של מת ואחד של שכינה, מהלכין זה עם זה, והיו עובדין ושבין אומרים, מה טיבן של שני ארונות הללו. אמרו, אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרבו של מת לחלף עם שכינה. אמרו,

תוספות

קָמוּ הָאָדָם הַזֶּה מִפְּרִיעַת בְּמִכְלִילָא בְּפִרְשָׁת וְהִי בִשְׁלֹחַ פְּרָעָה, כְּתִיב בְּהָ אֹכִי וְכִתִּיב בְּהָ הִתַּחַת אֲלֵהִים אֲנִי, וְכִי
לֹא תִשָּׂא - חִי פְרָעָה, וְכִי אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת - וְטַבַּח טַבַּח וְהָבֵן, וְאֵין זֶה אֶלָּא יוֹם הַשַּׁבָּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְהִכְנִי אֶת אֲשֶׁר יִבְרָא; וְכֵן כָּל עֲשֵׂר הַדְּבָרוֹת, לֹא תִשָּׂא אֶת אֲחִידָךְ בְּלִבְךָ, לֹא
תִתְּקֵם וְלֹא תִשָּׂר, וְחִי אֲחִידָךְ עִקְרָא, וְאֵי לֹא אֵינְכֶם בֵּית מִשָּׁה וְכו', לְבִלְמַד הֵיאָךְ לְהַנְחִי יִשְׂרָאֵל לְמַשָּׁה לְהַעֲסֹק בּוֹ לְבִדּוֹ, וְכֵן לֹא חָשׁוּ לְשִׁבְעָה, וְאֵם לֹא תִתְּסַכּ בּוֹ שׁוּשָׁה לֹא הִי הֵם מִתְּעַסְקִין
הַהִתְכַּיִּיב וְכו', אֲלֵמָא לְאַחַר שְׁנַפְטֵר מִשָּׁה בְּעִרְבוֹת מִזָּאב תִּתְּסַכּוּ בָּהּ; יִשְׂרָאֵל וְהַעֲבִירָהוּ אֶת הַיַּרְדֵּן; וְאֵי לֹא הוּא מִתְּעַסְקִין בִּיהּ יִשְׂרָאֵל, לְאַחַר שְׁנַפְטֵר מִשָּׁה בְּכִי מִן הוּא מִיַּעֲסִין בִּיהּ,
וְהִיאָךְ תִּתְּסַכּ בְּהָ מִזָּאב הָעַם לְהַתְּסֵק בּוֹ, וְשָׂרָא הָעַם לְהַתְּסֵק בּוֹ

סמליון אמר. פי ר"ח את דאמרי מלאך 1
ואית דאמרי שם חכם. ערוך: 2
מפני 3

קיים זה כל מה שכתוב בוה. ואי לא עסיק ביה משה,
ישראל לא הוו מיעסקי ביה, והכתוב 'את עצמות
יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם'.
ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בגין לא הוו מיעסקי ביה, והכתוב 'ויהיו לבני יוסף לנחלה'.
אמרו, הניחו לו, כבודו במרוגים יותר מבמנועטין. ותו אמרו, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר
מבמנועים. 'קברו בשכם' מאי שגא בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, מושכם גנבוהו, ולשכם
נחזיר אבידתו. קשו קראי אהרדי, פתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', וכתוב 'את
עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'". אמר רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא
גמרו, ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו, פאילו עשאו. רבי אלעזר אומר, אף
מורידין אותו מגדולתו, דכתיב 'ויהי בעת ההיא ויגד יהודה', רבי שמואל בר נחמני אמר,
אף קובר אשתו ובניו, דכתיב 'ותמת בת שוע אשת יהודה וגו' וכתוב 'וימת ער ואונן'.
אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו, מפני שלא מיתח כבוד אביו,
דקאמרי ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מדי. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתקא
רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהניו עצמו ברבנות: 'ויוסף
הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד איצטמניני פרעה
מגדולתו, 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שנקאו לעצמו (בא גבראל וסידסו) בא
גבראל ופרעו, מעיקרא פתיב 'פוטמפר', ולבסוף 'פוטמפרע': מי לנו גדול ממושה וכו': 'ויאמר
ה' אלי רב גד' אמר רבי לוי, ב'רב' בישר, ב'רב' בישרוהו. ברב בישר, 'רב לכם'. ברב
בישרוהו, 'רב גד'. דבר אחר, 'רב גד' רב יש גד, ומנו יהושע. דבר אחר, 'רב גד', שלא
יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל גד למת, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום
גמלא שיהנא: 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום',
היום מלאו ימי ושנותי. ללמד שהקדוש ברוך הוא משלים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום
וימהדש להדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. לא אוכל עוד לצאת ולבוא, מאי 'לצאת
ולבוא', אילימא לצאת ולבא ממש, והכתוב 'במשה בן מאה ועשרים שנה בבתו לא נס לחה',
וכתיב 'ועל משה מערכת מואב אל הר נבו', ותניא שמים עשרה מעלות היו שם ופסען
משה בפסיעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדרבי
תורה, מלמד שנסתתמו מפניו שערי חכמה. 'ויקח משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד' תנא,
אותה שבת של דיו וזוג היתה, נוסלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותניא) אמר רבי יהודה,
אילמלא מקרא פתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ועל
משה מערכת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו'
'ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים), והיכן משה קבור, בחלקו של
גד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו'', ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה היו, ארבעה
מילין. אותן ארבעה מילין מי חוליבו, מלמד שהיה משה מוטל בכנפי שכינה, ומלאכי השרת
אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', והקדוש ברוך הוא אומר 'מי ימים לי עם

והכתוב בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו',
אלמא בנחלתם קברוהו דכתיב 'יהי עליהם:
אמרו. בגין בעצמם, הניחו לו שיתעסקו בו כל
ישראל: כבודו ברבים יותר מבמנועטין. וישראל
אמרו בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק
בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר מבמנועים:
מושכם גנבוהו. דכתיב וישלחו ממקום חבון
ויקבו שכימה, ושם היו רועין, ודחון אינה מקום.
והאי דכתיב (קס) ויאמר האיש נסעו מזה וגו', קר
אמר לו, אהא אומר את אנכי אנכי מבקש, סע
מן האהבה הזאת ואין מחזיקי עצמן באהין לה.
כי שמעתי אומרים נלכה ונקבש דתות ודינן
היאך להמיתו את יבא אצלנו אהא כתיב ויקח
משה ויהי עמו: מאי קרימא? אמר רבי חמא בר נחמני.
מן השמים שמועל ואינו גומר, אלא אם כן
נאנס במשה שמת בעבר הירדן: ויגד יהודה.
שהוא התחיל בהצלת יוסף שקאמר מה בצע
ולא גמרו: וקרא יוסף עצמות בחייו. שנאמר
והעליתם את עצמותי מזה ועודנו חי: שהוריד
איצטמניני פרעה מנחלתו. כשפרת אל החלום
ותם לא דשי לפתרה: לעצמו. למשכב זכר מידו
יפיה: פיעו. היינו סרוס ותיקרא: בא גבראל וסרוס
לא גרס: ברב בשר. את בני מחלקותו, רב לכם
בני לוי, והקדיה מדקדק עם הצדיקים בחיט
השערה וענש באותה מדה: רב יש לה. הגיע
מלכותו של יהושע, ואין אל מלכות נוגעת
בחברותה: ר"א רב לוי. דא תרבה בבקשה:
שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו שאל
לתלמיד, ותלמיד כמה סרבן. מפני. ולשון
חקמים הוא קר, היו מסרבין בו לשא את בת
אחותו בגדיים (ד' טו) היו מסרבין בו שיאכל
עמו בשבעות (דף טו): לפום גמלא שיהנא. לפי
כח הגמל מרבין במשאו, אף כאן לפי צדקתו
מדקדק אחריו: היום קלאו. ביסם זה וזה לזה: לא
נס ליה. לא ברך לחולותי בזה: דיו וזוג. שני
זוגות, שני כהרים היו, בהתחלת היום למשה
וסופו ליהושע: בכנפי השכינה. כבן לבוש הודה
מי יקום לי עם מערים: להיכנסם לשמי: פשר
דבר. שהיה יודע לעשות פשרה ביני וביני בני
סמליון. שם חכם: סימן בתוך סימן. כלומר
סימנים הרבה. בארץ מואב בנאי מול בית פטור.
ואמר' אב דע וגו'.

נסמרא

מֵרַעִים מִי וַיִּתְּצֵב לִי עִם פִּעְלִי אֹהֶן. וְשִׁמְשׁוֹאֵל אָמַר, מִי פִּהֲחֻכֶּם, וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבָר, וְרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר, הַחֲכָמָה מֵאֵן תִּמְצֹא. וְרַב יַחֲמִין אָמַר, וְיִמֻּת שָׁם מִשָּׁה וְגו'. סְמִלּוֹן אָמַר, וְיִמֻּת שָׁם מִשָּׁה, סְפָרָא רַבָּה דִּישְׁרָאֵל. תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל אָמַר, שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִיָּל עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִיָּל, בְּגִיד מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, בַּת קוֹל מִשְׁמִיעַ וְאוֹמֵר וְיִמֻּת מִשָּׁה סְפָרָא רַבָּה דִּישְׁרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לֹא מֵת מִשָּׁה, פְּתִיב הֵכָּא וְיִמֻּת שָׁם, וּבְתִיב הָתָם וְיִהִי שָׁם עִם ה', מַה לְּהֵלֵן עוֹמֵד וּמִשְׁמִיעַ, אֵף כָּאֵן עוֹמֵד וּמִשְׁמִיעַ. וְיִקְבֵּר אֹתוֹ בְּגִי פֶּאֶרְץ מוֹאֵב מוֹל בֵּית פְּעוֹר. אָמַר רַבִּי בְּרַבְּהִי, סִימֵן בְּתוֹךְ סִימֵן, וְאַפִּילוּ הֵכָּא וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ, וּכְבֵּר שְׁלֹחַה מְלָכוּת הַרְשָׁעָה, אֲצֵל נִסְמָרָא

כאשר ישנו צימאון לגילוי אלוקות – הרי צימאון זה גופא מרווה במקצת.

משיחת שבת פרשת קדושים ה'תשי"ד

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

פוטפיר, ולבסוף - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא
פוטפיר, והיינו משום שנעשה סריס.
שנינו במשנה, מי לנו גדול ממושה וכו'. דורשת הגמרא את
הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר "ויאמר ה' אלי רב לך
אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", אומר רבי לוי, לשון זה שאמר
רב לך בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, ערב
בישר - ענה להם בלשון רב, לכן נענש בכך שב'ר' בישרוהו.
ומפרשת הגמרא, כרב בישר, היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו,
רב לכם בני לוי, כלומר שיד לכם במה שיש לכם. וכיון שהקב"ה
מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון ופרב
בישרוהו, ולכן נאמר לו רב לך וגו'. דבר אחר - באופן אחר
מתפרש לשון רב לך, רב יש לך, שהגיע זמן מלכותו, ומידו
אותו רב, והושע, ולכן הגיע זמנו להיפטר מן העולם, שאין מלכותו
נוגעת במלכותו כמלא הנימה. דבר אחר, רב לך, מלשון די לך,
ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי שלא יאמרו
הרואים, הרב - הקב"ה, כמה קשה הוא, שאינו שומע לתלמידו,
התלמיד - משה פרבן הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא,
ובל לך למה - מדוע באמת לא התקבלה תפילתו של משה שרצה
להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום
גמלא שיהא - לפי כח הגמול מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף
כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.
"ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד
לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה", דורשת
הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, שאין
תלמוד לומר - מה הוצרך הכתוב לומר שוב 'היום', אלא יש
לדרוש מכך, שהיום מלא ימי ושנותי שנעשיתי בן מאה ועשרים
שנה, כלומר שביום זה נולדתי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים
שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש - שנפטרים מן
העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, דכתיב 'את מספר
ימיו אמלא', ודורשת הגמרא מה שנאמר 'לא אוכל עוד לצאת
ולבוא', מאי הכוונה 'לצאת ולבוא', אליא - אם תפרש שתשש
כוחו ואינו יכול עוד לצאת ולבוא ממש, יקשה, והכתיב 'ומשה בן
מאה ועשרים שנה במותו לא נס לחי', ומתפרש שעד סוף ימיו לא
נס ממנו לחלוותי כוחו. וכן דכתיב 'ועל משה מערכת מואב אל
הר נבו', ותנא - שנינו בבבליא ששתים עשרה מעלות היו שם
- בערבות מואב, ופסקו משה - את כולן בפסיקה אחת עד הר נבו,
הרי שהיה כוחו עמו. אלא אומר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי
ינאי, מה שנאמר 'לצאת ולבוא', היינו בדברי תורה, ומלמד
שנסתתמו ממנו שיערי חכמה, ולא יכל ללמוד תורה.
"וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד", תנא, אותה שבת
שמת בה משה, של דיו וזני היתה - שני זוגות היו בה, משה בתחילת
היום ויהושע בסופו, ובאותה שבת יתפלה רשות מזה - משה,
וניתנה לזה - ליהושע.
(ותנא) אומר רבי יהודה, אילמלא המקרא דלהלן לגבי מקום
קבורת משה כתוב, אי אפשר היה לאומר - לומר דבר זה
מעצמנו. ומבאר, היך משה מת, בעבר הירדן שהוא בחלקו של
ראובן, דכתיב בהמשך המקרא, 'ועל משה מערכת מואב אל הר
נבו', ונבו הרי בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב 'ובני ראובן בנו
וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים),
הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. והיך משה קבור, בעבר
הירדן בחלקו של נד, דכתיב 'ונד ראשית לו כי שם חלקת מחוקק
ספן וגו', הרי שנבחר בנחלתו של גד. ומחלקו של ראובן עד חלקו
של נד כמה - מרחק היו ארבעה מילין. שואלת הגמרא, את אותו
ארבעה מילין שמנחלת ראובן לנחלת גד, מי חולקו, הרי לא
התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מלמד, שהיה משה מופל
בכנפי שכינתו, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של

קנים זה - יוסף, את כל מה שקתוב בזה - בלוחות הברית, ולכן
ראוי לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.
שנינו במשנה שמשוה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף,
שואלת הגמרא, ואי לא עסיק ביה משה - וכי אם לא היה משה
מתעסק להעלות עצמותיו, ישראל לא הו מייעסקי ביה, וכי לא
חשו לקיים שבועתם שהשביעם יוסף לעשות כן. והכתיב לאחר
מיתת משה, "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל למצרים
קברו בשכם", הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף
וקבורתו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. ותו - ועוד קשה,
מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקבורוהו, וכי אי לא איעסקו
ביה ישראל, בניו של יוסף לא הו מייעסקי ביה לקבורו, וכי לא
היה חביב עליהם, והכתיב בהמשך הפסוק ביהושע 'ויהיו לבני יוסף
לנחלה' שקבורתו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע
לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה,
שאמרו בני יוסף בינם לבין עצמם, הניחו לו - לאבינו יוסף, ויתעסקו
בקבורתו כל בני ישראל, לפי שבבדו בפרופים יותר ממועטין -
כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר
ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. ותו - משיבה הגמרא על
השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, אמרו בני ישראל, הניחו לו
ליוסף שיתעסק בקבורתו לבדו, לפי שבבדו בגדולים יותר
מבןקטנים - כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם
גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שהן קטנים.
נאמר בפסוק "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים
קברו בשכם", שואלת הגמרא, מאי שניא - מדוע קבורתו דוק
בשכם. אומר רבי חמא ברבי חנינא, משכם ננבחהו - שמכרוהו
לישמעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים
בשכם. לכן אמרו ישראל, ולשכם נחזיר אבידתו - ישיבוהו
לקבורה.
שואלת הגמרא, קשו קראי אהרדי - הפסוקים סותרים האחד את
השני, שבפסוק אחד כתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', הרי
שמשוה הוא שהתעסק בהעלאתו במשך כל הארבעים שנה במדבר.
וכתיב - ואילו בפסוק אחר כתוב 'ואת עצמות יוסף אשר העלו
בני ישראל וגו', הרי שכל ישראל העלו. מתרצת הגמרא, אומר
רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא גמרו, וקא אחר
וגמרו, מעלה עליו הכתוב - על זה שגמרו, כאלו הוא עשה את
הדבר כולו. רבי אלעזר אומר, אף מן השמים מורידין אותו - את
זה שהתחיל ולא גמר מעשיו מגדולתו, דכתיב אצל יהודה אחר
מכירת יוסף, 'ויהי בעת ההיא ונדד יהודה' - שירד מגדולתו, כיון
שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו 'מה בצע כי נהרג את אחינו
וכסנו את דמו', וזהו ה' לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו.
רבי שמואל בר נחמני אומר, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור,
שאף קובר את אשתו ובניו בחייה, דכתיב 'ותמת בת שוע אשת
יהודה וגו' וכתביב 'וימת עד ואונן', הרי מבואר שמתו אשתו ובניו.
אמר רבי יהודה אומר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות כתיב -
שכשציה את אחיו להעלות עצמותיו ממצרים, אמר 'והעליתם את
עצמותי', והרי היה חי. מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמרי
ליה - שאמרו לו אחיו בדרתם למצרים 'עבדך אבינו', ולא אומר
לחו ולא מידי - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. ואמר רב
יהודה אומר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת
יוסף קודם לאחיו, מפני שהניח את עצמו ברכנות.
'ויוסף הוחר מצרימה', אומר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הוחר' אלא
הוריד, שהוריד יוסף את איצמלניו פתח מצרימה - שלא ידעו
לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, 'ויקנהו פוטפיר סריס
פרעה', אומר רב, שקנהו - פוטפיר את יוסף מחמת יופיו לעצמו -
למשכב זכור. (בא גבריאלי וסריסו) בא גבריאלי ופירעו - סירס
את פוטפיר סירוס מרובה. וההוכחה לכך היא, שמעיקרא כתיב

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מספרך וגו', הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר 'וְאֵת פְּשָׁעִים
נִמְנָה', היינו שְׁנֵמְנָה עִם מַתִּי מִדְּבָר וראוי לו לחלוק אתם את
השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו
שנאמר 'וַיַּעֲבֹר בִּי ה' לְמַעַנְכֶם'. ומה שנאמר 'וְהוּא חָטָא רַבִּים
נִשְׂא', שנשא על עצמו עון ישראל, בכך שִׁבִּיפֵר עַל מַעֲשֵׂה הָעָגֹל.
ומה שנאמר 'וְלִפְשָׁעִים יִפְגְּעוּ', היינו שִׁבִּיפֵר רַחֲמִים עַל פְּשָׁעֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁחִזְרוּ בְּתַשׁוּבָה ויכופר להם עונותם, וְאִין לִשׁוֹן 'פְּגִיעָה',
אֵלָּא אחת מלשונות התפלה, שֶׁנֶּאֱמָר 'וְאַתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד
הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעֵדֶם רַגְלָהּ וְתִתְפַּלֵּל וְאֵל תִּפְגַּע בָּהּ', הרי
שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר 'וְהִבִּיא אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהִבִּיא אֶת
קֶרְבָּנָה עִלֶּיהָ', כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו
סוטה, ומבארת המנשה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה
משאר המנחות.
משנת. הָיָה הַבַּעַל מְבִיא אֶת קֶרְבֵּן מִנְחָתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר 'וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנָה עִלֶּיהָ', בְּתוֹךְ בְּפִיפָה מִצִּירֵת -
בסל של נצרי דקל וזרדים הגדלים סביב הדקל, וְנוֹתְנָה עַל יָדֶיהָ שֶׁל
האשה בהגיעו לביית המקדש בְּיָד יָגִיעָה.
ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כֹּל הַמִּנְחָנוֹת,
תְּחִלָּתָן - כשמביא את המנחה מביתו וסוֹפֶן - כשמביא לעזרה
בְּכָלִי שָׂרֵת - המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וזו
- מנחת סוטה תְּחִלָּתָה - כשמביאה מביתו, מביאה בְּכַפִּיפָה מִצִּירֵת
- סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וסוֹפָה -
כשמביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה
בְּכָלִי שָׂרֵת. כֹּל הַמִּנְחָנוֹת מְעוֹנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנָה - שנאמר 'וַיִּצַק
עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וַתֵּן עֲלֶיהָ לִבְנָה', וזו אֵינָה מְעוֹנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה
- שנאמר 'לֹא יִצוֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יֵתֵן עָלֶיהָ לִבְנָה וגו'. כֹּל הַמִּנְחָנוֹת
- מלבד מנחת העומר בָּאוֹת מִן הַחֲמִין - שנאמר 'סֵלֶת חִיטִּים
תַּעֲשֶׂה אוֹתָם; וזו בָּאָה מִן הַשְּׁעוֹרִין - שנאמר 'עֲשִׂירֵית הַאִיפָה קֶמַח
שְׁעוֹרִים. מִנְחַת הָעוֹמֵר אֵף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׁעוֹרִין אֵינָה דומה
למנחת סוטה, שְׁהִיא הִיְתָה בָּאָה גֵרֶשׁ - מהמובחר ומנופה
שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין סלת
חִיטִּים, וזו - מנחת סוטה בָּאָה קֶמַח - מעורב הקמח עם קליפת
השעורה. רִבֵּן גְּמִלְאֵל אוֹמֵר הַטַּעַם שֶׁמִּנְחַת סוטה באה מקמח
שעורים הוא, שֶׁבִּשְׁשׁ שְׁמֻעָשִׂיהָ מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה - שהפקירה עצמה
לתענוש למי שאינו בן זוגה כִּדְ קֶרְבָּנָה עֲשׂוּי מִשְׁעוֹרִים שֶׁהֵם מִאֲכָל
בְּהֶמָּה.
נִמְרָא מבארת הגמרא תִּנְיָא אַבָּא חֲנִין אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
(וְכָל כֹּד לְמַח) מִפְּנֵי מַה אָמְרָה הַתּוֹרָה לְהַנִּיחַ אֶת הַמִּנְחָה עַל יַד
הָאִשָּׁה, בְּיָד יָגִיעָה - כדי שתהיה לסוטה יגיעה בהבאת הקרבן,
והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא בְּיָד שֶׁתִּתְחַזֵּר בָּהּ מִחֲמַת הַיִּגִיעָה
מִדְּבָרֶיהָ וְתוֹרָה שִׁוִּיעָה, וְלֹא תִיבָרַק עַל יַד הַמִּים הַמְאָרִרִים שִׁיגְרֵמוּ
לָהּ לְמוֹת. ויש ללמוד מכאן, שֶׁאֵם בָּבָה חֶסֶד תּוֹרָה עַל עוֹבְרֵי
רְצוֹנוֹ - שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום,
כֹּל וְחוֹמֶר שֶׁחָסָה עַל עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. שואלת הגמרא וּמָמַי שֶׁהִטַּעַם
שרצתה התורה שתחזור בה וְלֹא תִיבָרַק מִשּׁוּם חֶסֶד הוּא, וְדִלְמָא
רצתה התורה שתחזור בה בִּי הִיכִי לֹא יִצְטָרְכוּ לְהַכִּין אֶת הַמִּים
הַמְאָרִרִים וְתִימָחַק מִגִּילָה שֶׁשֶּׁם ה' כְּתוּב בָּהּ. עונה הגמרא, רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אֵינוּ יָכוֹל לְלַמּוֹד שְׁעוֹשִׂים כֵּן כְּדִי שֶׁלֹּא תִימָחַק הַמְגִילָה,
מִשּׁוּם שֶׁקִּסְבֵּר

נִסְמָרָא - מושל של בית פעור, ואמרו לו, הֲרָאנוּ הִיכֵן מִשָּׁה קָבוֹר.
ולא הצליחו למצוא מקום זה, שֶׁכַּשְׁעֲמָדוֹ לְמַעֲלָה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם
שֶׁמֶקוֹם קְבוּרָתוֹ לְמַשָּׁה, וְכַשְׁעֲמָדוֹ לְמַשָּׁה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם שֶׁהוּא
קָבוֹר לְמַעֲלָה. ואף שֶׁנִּחְלָקוּ לְשֵׁנֵי בֵּיתוֹת - קְבוּצוֹת, אוֹתָן
שְׁעוֹמִידִים לְמַעֲלָה, הִיָּה נִדְמָה לָהֶן מֶקוֹם קְבוּרָתוֹ לְמַשָּׁה, ואותן
שְׁעֲמָדוֹ לְמַשָּׁה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶן שֶׁהוּא קָבוֹר לְמַעֲלָה, לְקִנְיִם מַה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִקְרָא 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ'. רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא
אָמַר, אֵף מִשָּׁה רַבִּינוּ בַּעֲצָמוֹ אֵינוּ יוֹדַע הִיכֵן הוּא קָבוֹר, דְּבִתְנִי
הָכָא - בְּפִרְשַׁת קְבוּרָתוֹ 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ', וְכֵתִיב הֵתָם
'וְאֵת הַקֶּרֶבֶת אֲשֶׁר בְּרֹךְ מִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים', הרי שמשא נקרא
אִישׁ, וְרָאִיהָ שֶׁאֵף הוּא לֹא יָדַע מֶקוֹם קְבוּרָתוֹ.
וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵף שֶׁלֹּא זָכָה לִיכַנס לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל
בְּחַיָּיו, מִפְּנֵי מַה לֹּא הִעֲלוּ אֶת עֲצָמוֹתָיו לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדָרֵךְ שֶׁהִעֲלוּ
אֶת עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, אֵלָּא נִקְבְּרָ מִשָּׁה אֲצֵל בֵּית פְּעוֹר. וְבִיָּאָר
שֶׁעָשׂוּ כֵן כְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה - חָטָא שֶׁל פְּעוֹר, שֶׁחָטָא בְּבִנְיָה
מוֹאָב. וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְּכִתְבִּיב 'אֲחֵרִי ה'
אֱלֹהִיכֶם תִּלְבּוּ', שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ לִלְכַּת בִּקְרַבְתָּ ה' וְכִי אֲפָשֵׁר לוֹ
לְאָדָם לְחַלֵּף אֲחֵר שְׂכִינָה, וְחָלָא כְּבֹר אֲמַר רַבִּי ה' אֱלֹהֵיךְ אִישׁ
אֲכָלָה הוּא, ואם כן לֹא נִיתַן לִיָּלֵךְ אַחֲרָיו. אֵלָּא כִּי הִיָּה כּוּוֹנֵת
הַפְּסוּק, שֶׁצִּירִיךְ הָאָדָם לְחַלֵּף אֲחֵר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרֹךְ הוּא
- לְנַהֲגוֹ כְּמִדּוֹתָיו. וְהִיָּינוּ מַה הוּא - הַקְבִּיבָה מְלִכִּישׁ עֲרוּמִים,
דְּכִתְבִּיב 'וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנּוֹת עוֹר וְיִלְבָּשֵׁם',
אֵף אִתָּהּ הִתְנַהֵּג כֵּן וְיִלְבָּשׁ עֲרוּמִים. וְכֵן כְּפִי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרֹךְ הוּא
בִּיָּקֵר חוֹלִים, דְּכִתְבִּיב בְּבֹאוֹ לְבַקֵּר אֶת אֲבִרְהָם אַחֵר מִיִּלְתּוֹ 'וַיִּרְאֵהוּ
אֱלֹהֵי ה' בְּאַלְוֵי מִמְרָא', אֵף אִתָּהּ בִּיקֵר חוֹלִים. וְכֵן מַה הַקְדוֹשׁ
בְּרֹךְ הוּא נִיחָם אֲבָלִים, דְּכִתְבִּיב 'וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיִּבְרָךְ
אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ' - שֶׁנִּחְמָנוּ עַל אֲבִיו וּבִרְכוּ אֱלֹקִים בְּרִכַּת
אֲבָלִים, אֵף אִתָּהּ נִחָם אֲבָלִים. וְכֵן מַה הַקְדוֹשׁ בְּרֹךְ הוּא קָבֵר
מֵתִים, דְּכִתְבִּיב 'וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּנִי', אֵף אִתָּהּ קָבֵר מֵתִים.
כִּיִּן שֶׁהוֹכִירָה הַגְּמָרָא שֶׁהַלְבִּישׁ הַקְבִּיבָה אֶת אָדָם וְחֹוֹה בְּכַתּוּבַת עוֹר,
דִּנָּה הַגְּמָרָא מִמָּהּ הִקְבָּנוֹת עוֹר שֶׁהַלְבִּישָׁם. נִחְלָקוּ בֹהַר רַב וּשְׁמוּאֵל,
חֵד - אַחַד מֵהֶם אָמַר, שֶׁהוּא מִדְּבָר הָכָא מִן הָעוֹר - צִמּוּר, וְחֵד אָמַר
שֶׁהִיָּה זֶה פֶּשֶׁתוֹ, וְנִקְרָא כֵן לְפִי שֶׁהוּא דְּבָר שֶׁהָעוֹר נִתְּנָה מִמֶּנּוּ
שְׁלּוּבִשִׁים אוֹתוֹ סוּמוֹךְ לְעוֹר. דִּדְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, הַתּוֹרָה בְּתַחֲלָתָהּ
עוֹסֶקֶת בְּגִמְלּוֹת חֲסִידִים, וְסוֹפָה עוֹסֶק בְּגִמְלּוֹת חֲסִידִים, תְּחִלָּתָהּ
גְּמִלּוֹת חֲסִידִים, שֶׁנִּכְתַּב שְׁעֵשֶׂה הַקְבִּיבָה חֶסֶד לְאָדָם וְחֹוֹה, דְּכִתְבִּיב
'וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנּוֹת עוֹר וְיִלְבָּשֵׁם', וְסוֹפָה
עוֹסֶקֶת בְּגִמְלּוֹת חֲסִידִים, דְּכִתְבִּיב 'וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּנִי'.
דִּדְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, מִפְּנֵי מַה נִּתְּנָה מִשָּׁה רַבִּינוּ לִיכַנס לֶאֱרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֹאֲכֹל מִפְּרֵי הָאָרֶץ, אוֹ לְשִׁבּוֹעַ מִטּוֹבָה הוּא
צִירָה. אֵלָּא כִּדְ אָמַר מִשָּׁה בְּתַפִּילָתוֹ וּבִקְשָׁתוֹ לִיכַנס לֶאֱרֶץ, הִרְבָּה
מִצּוֹת נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל, וְאִין מִתְקַיִּימִין - חֵלֶק מִהוֹן אֵלָּא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, לְכַךְ אֲנִיכֶם אֵף אֵינִי לֶאֱרֶץ, כִּדִּי שִׁיתְקַיִּימוּ הַמִּצְוֹת בְּיוֹלָן
עַל דִּי. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרֹךְ הוּא, כִּלּוֹם מַה שֶׁאִתָּה מְבַקֵּשׁ לְקִיִּים
הַמִּצְוֹת הַתּוֹלוֹת בְּאֶרֶץ, אֵין זֶה אֵלָּא בְּכַדִּי לְקַבֵּל שֶׁכֵּר עֲלֵיהֶם, אִם
כֵּן מַעֲלָה אֵינִי עֹלֶיד בְּאֵילוֹ עֲשִׂיתָם וְתִקְבַּל שְׁכָר עֲלֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמָר
'לִבֵּן אֲחִיקָל לוֹ בְּרִיבִים, וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל, תַּתַּת אֲשֶׁר
הָעִירָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ, וְאֵת פְּשָׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חָטָא רַבִּים נִשָּׂא,
וְלִפְשָׁעִים יִפְגְּעוּ', וְנִדְרַשׁ מִקְרָא זֶה לְגַבִּי מִשָּׁה, 'לִבֵּן אֲחִיקָל לוֹ -
שְׁכָר בְּרִיבִים, יָכוֹל - שְׁמָא תִּאֲמַר שִׁיחֵי שְׁכָרוֹרֵךְ בְּאֶחָרִינוּ, וְלֹא
בְּרִאשׁוֹנִים - הָאֲבוֹת, תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל' -
שֶׁמֶתָן הַשְׁכָּר בְּיַדִּי בְּאֶחָרֵיכֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בְּתוֹרָה
וּבְמִצְוֹת. וְמַה שֶׁנֶּאֱמָר 'תַּתַּת אֲשֶׁר הָעִירָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ', הוּא לֹא
שֶׁמֶסֶר מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹ לְמִיתָה בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר - לֹא פִּי
חָטָא הִעֲגַל אִמֵּר מִשָּׁה, 'וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חָטָאתִי, וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יד עמוד א

תוספת

רש"י

מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור. ומדרש אגדה בכל שנה ושנה בעת שהטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פעור עללה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון וכשחזר רואה קברו של משה חזר ושקע במשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו וכל שעה שעלה חזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו. מתוספת רבי:

גסטרם. מושל, כמא שאמר קומוס דוכוס לשלטון, ודברו ריהטון קורטון גסטרם (קלטו קף לנא: ויברך אלהים את יצחק. נחמו על אביו וברכו ברכת אבליים: דבר הקא מן העור. של צמר הוא: שהעור נהנה ממונו. של פשתן שאדם לובש סמוך לעור: תחלתו גמילות חסדים. הלביש ערומים: ולפושעים יפגע. בשביל פושעים הפגיעה הערה. הריק

הדרן עלך המקנא

מביא את מנחתה. אין סדר המנחה וסדר הפרשה מכונין שהרי כר סדר הפרשה קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את מנחתה הכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד האשה בשער נקור ואוחז בבגדיה וסותר את שער ונותן את המנחה על ידיה וביד הכהן מים המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה ומוחק ומשקה ונטול מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר התנא דוקא או סדר הפרשה:

כדי ליגעה. שהרי היתה נתונה על ידה עד גמר כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך למימר דרדריש טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן מינה מידי דמורבי מיניה וקרא סתמא כתיב וכולל הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים זהו הטעם של פסוק הוואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון לא תחובל בגר אלמנה משמע בין עניה ועשירה וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן אותה אתה משיא לה שם רע בשכינותיה מתוך שאתה משיב לה העבט ונאמר עניה דוקא אין ממשכנין אותה (כ"ט דף קטו):

אי

1 **גסטרם** של בית פעור, הראנו היכן משה קבור. עמדי
2 למעלה, נדמה להם למשה. למשה, נדמה להם
3 למעלה. נחלקו לשתי פיתות, אותן שעומדים למעלה,
4 נדמה להן למשה. למשה, נדמה להן למעלה, לקיים
5 מה שנאמר 'ולא ידע איש את קברתו'. רבי הקא
6 ברבי חנינא אמר, אף משה רבינו אינו יודע היכן
7 קבור, פתיב הקא 'ולא ידע איש את קברתו', וכתבי
8 התם 'וזאת הנקבה אשר ברח משה איש האלהים'.
9 ואמר רבי הקא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה
10 אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ואמר
11 רבי הקא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'אחרי ה' אלהיכם
12 תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכניה, והלא
13 כבר נאמר 'כי ה' אלהיך אש אכלה הוא', אלא להלך
14 אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא. מה הוא מלביש
15 ערומים, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו
16 פתנות עור וילבישם', אף אתה הלביש ערומים.
17 הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב 'וירא אליו ה'
18 באלוני מומרא', אף אתה בקר חולים. הקדוש ברוך
19 הוא ניהם אכלים, דכתיב 'ויהי אחרי מות אברהם
20 ויברך אלהים את יצחק בנו', אף אתה נהם אכלים.
21 הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב 'ויקבר אותו

הדרן עלך המקנא

5 **היה** מביא את מנחתה. הבעל, בדכתיב
6 והביא את קרבנה עליה וגו' (ומקרי סא
7 כפיפה מצרית. סל של גצרי דקל, וירדים שגדלן
8 סביב הדקל; כדי ליגעה. בגמרא מפרש טעמא:
9 תחלתו וסוף: השתא משמע בשמביאה מביטו
10 מביאה בכלי שרת לעורה: וסופה בכלי שרת.
11 קדם קמיצה: כל המנחות מעונות שמן ולבונה.
12 בדכתיב ודקל עליה שמן ונתן עליה לבונה ונקח
13 ס. ולקמיה פריך והאיכא מנחת חוטא: וזו אינה
14 שנונה. דכתיב בה לא יצוק עליה שמן וגו' (ומקרי
15 סא באות מן החטין). דכתיב סלת חטים תעשה
16 אותם (שמות כ"ט) מנחת העפר באה מן שעורים.
17 במסכת מנחות (דף ס"ח) ילפין לה מקראי: באה
18 גרש. דכתיב גרש ברמל תקריב את מנחת
19 בכורך (ויקרא ט"ו). ובמסכת מנחות (דף ס"א) אמרין
20 במנחת העמר הכתוב מדבר: גרש. בשעורים
21 מבקר שבו, מנפה ב"ג נפה כעין סלת חטים:
22 קמה. הכל מעורב כמו שנתן: גמי וכל כך לפה.
23 לקח אנו טורחין ליגעה: על עוברי רצונו. שאם
24 זנתה נקבה על רצונו של מקום ורוצה שתודה
25 שלא תיבדק קסבר. האי תנא דאמר משום
26 דחסה הוא:

משקה

22 **בגו'** אף אתה קבור מתים: 'פתנות עור' רב ושמאול. חד אמר דבר הקא מן העור, וחד אמר דבר שהעור נהנה ממונו. דרש
23 רבי שמלאי, תורה תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם
24 ולאשתו פתנות עור וילבישם', וסופה גמילות חסדים, דכתיב 'ויקבר אותו בגו'. דרש רבי שמלאי, מפני מה נהנה משה רבינו
25 ליפנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפרה הוא צריך, או לשבוע משובה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל,
26 ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ, כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש
27 אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך פאילו עשיתם, שנאמר 'לכן אחלק לו ברבים, ואת עצומים יחלק שלל, תחת אשר הערה
28 למות נפשו, ואת פשעים נמנה, והוא חטא רבים נשא, ולפשעים יפגע', לכן אחלק לו ברבים, יכול באחרונים ולא פראשונים,
29 תלמוד לומר 'ואת עצומים יחלק שלל' באברהם יצחק ויעקב, שהן עצומים בתורה ובמצות. 'תחת אשר הערה למות נפשו',
30 שפסר עצמו למיתה, שנאמר 'ואם אין מחני נא וגו''. 'ואת פשעים נמנה', שנמנה עם מתי מדבר. 'הוא חטא רבים נשא', שביפר
31 על מעשה העגל. 'ולפשעים יפגע', שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין 'פגיעה' אלא תפלה, שנאמר 'ואתה
32 אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי':

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

33 **משנה**. היה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגעה. כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת, וזו תחלתה
34 בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת. כל המנחות מעונות שמן ולבונה, וזו אינה מעונה לא שמן ולא לבונה. כל המנחות באות
35 מן החטין וזו באה מן השעורין. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין, היא היתה באה גרש, וזו באה קמה. רבן גמליאל אומר, בשם
36 שמעשה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה. **גמרא** תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר, (וכל כך למה) כדי ליגעה כדי שתחזור
37 בה. אם ככה חסה תורה על עוברי רצונו, קל וחומר על עושי רצונו. וממאי משום דחסה הוא, דילמא כי היכי דלא תיפחק מגילה, קסבר
משקה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

רש"י

א' משום מגילה הא אימחוקא. היה קשה לרבי והאמרי לעיל (ה' ד) דלאחר (ושנמחה) מגילתה מאימין עליה שתשתה ונראה דעל כרחק אית לן למימר ד"א לית ליה איום שתשתה אפי' אחר מחיקת מגילה ומדלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר מחיקה לאלתר היה נוטל המנחה מעל ידיה ש"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאימין עליה

שתשתה אית לן למימר דסבירא ליה מקריב 1
מנחתה ואח"כ שותה דכבר נקריבה: 2
טעונה 3

משקה ואחר קד מקריב את מנחתה, דאי משום 1
מגילה הא אימחוקא לה: פל המנחות כו': ורמיהו, 2
סדר מנחות ביצד, אדם מביא מנחה מתוך ביתו 3

בקלות של כסף ושל זהב ונותנה לתוך כלי שרת ומקדישה בכלי שרת, ונותן עליה שמנה 4
ולבנותה ומוליכה אצל כהן, ובהן מוליכה אצל מזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד 5
חודה של קרן, ודיו. ומסלק את הלבונה לצד אחר וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, ונותנו 6
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו (ומעלה אותו לגבי 7
מזבח) ומעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האששים. קרב הקומץ, שריה 8
נאכלין ורשאין הכהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש, ואין אסורין אלא מלחמין. קתני מיהא, 9
בקלות של כסף ובקלות של זהב. אמר רב פפא, אימא בכלים הראויין לכלי שרת, מפלג 10
דקפיפה מצרית לא חוץ. כמאן, דלא פרבי יוסי פרבי יהודה, דתניא כלי שרת שעשואן של 11
עץ, רבי פוסל ורבי יוסי פרבי יהודה מכשיר. אפילו תימא רבי יוסי פרבי יהודה, אימר 12
דאמר רבי יוסי פרבי יהודה בחשובין, בפחותין מי אמר. וכי לית ליה לרבי יוסי פרבי יהודה 13
'הקריבוהו נא לפחתה'. ונותנה לכלי שרת ומקדישה בכלי שרת: שמעת מינה, כלי שרת 14
אין מקדישין אלא מדעת. אימא, נותנה בכלי שרת לקדישה בכלי שרת: ונותן עליה שמנה 15
ולבונתה: שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: ומוליכה אצל כהן: דכתיב והביאה 16
אל בני אהרן וגו': ובהן מוליכה אצל מזבח: דכתיב והגישוה (אצל) [אל] המזבח: מגישה 17
בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. מנלן, דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב 18
אתה בני אהרן לפני ה' אל בני המזבח, ותניא, לפני ה', וכול בפעור, תלמוד לומר 'אל 19
בני המזבח'. אי אל בני המזבח, וכול בדרום, תלמוד לומר 'לפני ה''. הא ביצד, מגישה בקרן 20
דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, ודיו. רבי אלעזר אומר, וכול גישה בפעור של קרן 21
או לדרומה של קרן, אמרת כל מקום שאתה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים 22
דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, מניחין את שמקיים עצמו ומבטל חבירו, 23
ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כשאתה אומר 'לפני ה' בפעור, ביטלתה' אל בני 24
המזבח בדרום, וכשאתה אומר 'אל בני המזבח' בדרום, קיימתה 'לפני ה' בפעור. הא ביצד, 25
מגישה לדרומה של קרן. והיכן קיימתה, אמר רב אשי, קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון 26
קאי. מאי ודיו, אמר רב אשי, איצטריך, סלקא דעתך אמינא, תיבעי הגשת מנחה גופה, 27
כמשמע לן. ואימא הכי נמי, אמר קרא והקריבה אל הכהן וגו' והגישוה אל המזבח מה 28
הקריבה אצל כהן בכלי, אף הגישה אצל מזבח בכלי: ומסלק את לבונתה לצד אחד: כי היכי 29
דלא תקמוץ בהרי מנחה, פדתן קמץ ועלה בידו צרור או גרר מלח או קורט לבונה פסול: 30
וקומץ ממקום שנתרבה שמנה: מנלן, דכתיב מסלתה ומשמנה: מגישה ומשמנה: ונותנו 31
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי, הא קדישה חדא וזמנא. מיד דהוה אדם, דם 32
אף על גב דקדישתיה ספין בצואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא: 33
ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו: דכתיב וזאת כל הלבנה אשר על המנחה: ומעלהו 34

ומקטירו

זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' בפעור הא ביצד מגישה לדרומה של קרן. וזה לא כתיב. לדרומה של קרן ולא בעי כנגד חודה: ותימן מיתתה. הלא חוץ 50
לכנגד חויות ההיכל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: בליה מזבח בצפון קאי. בחלק צפוני של עזרה, ולית ליה דמזבח מבין כנגד ההיכל ובתליו. נמצא דרומי של מזבח כנגד אמצע 51
פחת ההיכל. הלכך גישה אל בני המזבח בדרום, ובלבד שיזא סמוך למערב, נמצא מקום את שניהם. וזה נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד חויות דרומית ההיכל ולצפון שיזא 52
דרומי של מזבח כנגד ההיכל הוה מצי לקם את שניהם, דכנגד ההיכל קרינן ביה לפני ה' ובלבד שיזא סמוך לקרן דהיינו אצל מערב, והא דנקט למשמע מנה בליה מזבח בצפון קאי, 53
משום דג' מחלוקות הן בדרבן זה. ר' יהודה אית ליה מזבח מבין כנגד ההיכל ובתליו בפ"ק דיומא (ה' טו), ור"א כן יעקב אית ליה בליה מזבח בדרום קאי. דאמר צפוני שהוא צד פני 54
מכלום. ור' יוסי הגלילי אית ליה בליה מזבח בצפון קאי ובוחסין בפ' קדשי קדשים (ה' טז), הלכך לר"א דהא דשמעי' ליה ע"כ דקאמר חויות דרומית של מזבח לפניו מכנגד חויות של 55
היכל הוא. ופליג אדרי' ואדרי' א' בן יעקב, מוקמין ליה כר' יוסי הגלילי דסל דבליה מזבח בצפון, ולא מוקמין ליה במחלוקת רביעית: מאי ודיו. מאי תיסק אדעתה דנבעי טפי: מנחה 56
גישה. ולא הכלי שהיה בה אלא יכוף הכלי שהיה נוגע סלת למזבח: פסול. משום דהוה קמץ חסר: פסול. הוי כלי שרת דתניא ויחם (י"ב) כל הכלים שעשה משה משיחתן משיחתן, 57
מכאן ואילך, עבודתן מתבטלת: חדר מקדיש ליה בכלי: שמקבלו בכלי שרת בדכתיב ויחם ויחם באגנות (שמות כד) וזאת כל הלבונה. גבי הקשרה תביא. דמקטר קמץ ולבונה בי חדרה: 58

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מוליכה אצל מוֹבֵחַ, דְּכֵתִיב 'וְהִגִּישָׁה (אֶצֶל) [אֶל] הַמִּזְבֵּחַ'.
מבואר בברייתא מְגִישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית בְּגִנְדַּת חוּדָה שֶׁל
קֶרֶן וְדִיו. שואלת הגמרא, מִנָּה שְׁמֹקֶם הַגִּשְׁתָּ הַמִּנְחָה הוּא בְּחוּדָה
שֶׁל קֶרֶן מְעַרְבִית דְּרוּמִית, עוֹנָה הַגִּמְרָא, דְּכֵתִיב 'וְזֹאת תֹּרַת
הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֲתָה בְּנִי אַחֲרָיו לִפְנֵי ה' אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - מִשְׁמַע
שׁוּ הִיא תֹּרַת כָּל הַמִּנְחוֹת. וְתִנָּא, לִפְנֵי ה', יָכוֹל בְּמַעַרְב - אִם הִיא
כְּתוּב רַק 'לִפְנֵי ה' הִינּוּ מִפְּרָשִׁים שְׁמִינִישָׁה אֵל הַקִּיר הַמְעַרְבִי שֶׁל
הַמִּזְבֵּחַ, תִּלְמִיד לֹמֵר 'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - לִכְךָ נֹאמַר 'אֵל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ, וּפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הֵם בְּצֵד דְּרוֹם שֶׁשֶׁם נִמְצָא הַכֶּסֶף שְׁעוּלִים בּו
לְמִזְבֵּחַ. אִי אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל בְּדִרוֹם - וְאִם הִיא כְּתוּב רַק 'אֵל
פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, הִינּוּ מִפְּרָשִׁים שְׁמִינִישָׁה אֵל הַקִּיר הַדְּרוּמִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ,
תִּלְמִיד לֹמֵר לִפְנֵי ה' - לִכְךָ נֹאמַר 'לִפְנֵי ה' הִינּוּ לְצֵד הַמְעַרְבִי,
הָא בִּיצֵד - כִּיצֵד יִתְכֵּן שִׁינִישָׁה גַם 'לִפְנֵי ה' וְגַם 'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ,
אֵלָּא שְׁמִינִישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית בְּגִנְדַּת חוּדָה שֶׁל קֶרֶן וְדִיו -
מְגִישָׁה כְּגִיד חוּדָה שֶׁל קֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית, וּבִאֲפֻן זֶה נִחְשָׁב
שֶׁהִיגִישָׁה גַם 'לִפְנֵי ה' וְגַם 'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ'.
מְבִיאָה הַגִּמְרָא שְׂרָפִי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּיּוֹן שֶׁנֹּאמַר גַם 'לִפְנֵי ה' וְגַם 'אֵל
פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' יָכוֹל יִגִּישָׁה בְּמַעַרְבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדִרוּמָהּ שֶׁל קֶרֶן -
הִינּוּ יָכוּלִים לֹמַר שִׁיכוּל לְהַגִּישָׁה לְהִיכֵן שִׁיחְפוּץ, אוֹ לְצֵד מְעַרְבִי שֶׁל
הַקֶּרֶן וְיָקִים 'לִפְנֵי ה' אוֹ לְצֵד דְּרוֹם וְיָקִים 'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, אֵךְ אֵין
זֶה נִכּוֹן מִשּׁוּם שְׁאִמְרָת - יֵשׁ לְהַשִּׁיב וּלְוֹמַר, שְׂדוּקָא בְּמִקּוֹם שְׂאִי
אֲפֻשֶׁר לִקְיָם דִּין אֶחָד מִשְׁנֵי הַפְּסוּקִים - בּוֹזֵה צִרִּיךְ לֹמַר שְׁכוּנוֹת
הַתּוֹרָה הִיא שִׁיעֶשֶׂה אֶחָד מֵהַשְּׁנַיִם, אֵךְ בְּכָל מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא
שְׁנֵי מְקַרְאֹת שְׁאֵחָד מִקְּרָיִם עֲצָמוֹ וּמִקְּרָיִם דְּבָרֵי חֲבִירֵי - שֶׁהָדִין
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק אֶחָד נִיתָן לִישְׁבוֹ עִם עַם מַה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ וְגַם עַם מַה
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק הַשֵּׁנִי, וְאֶחָד מִקְּרָיִם עֲצָמוֹ וּמִקְּרָיִם דְּבָרֵי חֲבִירֵי -
וְאִילוֹ הָדִין שֶׁנֹּאמַר מִהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי מִתִּישֵׁב עִם מַה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ עֲצָמוֹ
אֵךְ סוֹתֵר אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק הָרִאשׁוֹן, מִנִּיחִין אֶת הָדִין שֶׁנֹּאמַר
מִהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי שְׁמִינִישָׁה עֲצָמוֹ וּמִקְּרָיִם דְּבָרֵי חֲבִירֵי, וְתוֹפְסִין אֶת הָדִין
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק הָרִאשׁוֹן שְׁמִינִישָׁה עֲצָמוֹ וּמִקְּרָיִם דְּבָרֵי חֲבִירֵי. וְלִכְּנֵי
הַגִּשְׁתָּ הַמִּנְחָה, בְּשִׁאֲתָהּ אוֹמֵר לִפְנֵי ה' בְּמַעַרְב - אִם נִרְצָה לִקְיָם
רַק אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק 'לִפְנֵי ה' וְלִהְיֵשׁ לְצֵד מְעַרְב, בִּישְׁלָתָהּ
'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בְּדִרוֹם לֹא נִקְיָם כָּלֵל מִמַּה שֶׁנֹּאמַר 'אֵל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ' שֶׁמִּשְׁמַע צִרִּיךְ לִהְיֵשׁ לְצֵד דְּרוֹם, וּבְשִׁאֲתָהּ אוֹמֵר 'אֵל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ' בְּדִרוֹם קִימְתָּהּ לִפְנֵי ה' בְּמַעַרְב - אֵךְ אִם נִקְיָם אֶת מַה
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק 'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' וְגִישָׁה לְצֵד דְּרוֹם, נִקְיָם אֶת מַה
שֶׁנֹּאמַר 'לִפְנֵי ה' הִינּוּ לְצֵד בְּמַעַרְב, הָא בִּיצֵד - לְהִיכֵן יִגִּישָׁה וְיָקִים
אֶת שְׁנֵי הַדִּינִים, מְגִישָׁה לְדִרוּמָהּ שֶׁל קֶרֶן - מְגִישָׁה אֶת הַמִּנְחָה לְקִיר
הַדְּרוּמִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ וְאֵין צִרִּיךְ שִׁיחִידָה כְּגִיד חוּדָה. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא
וְהִיכֵן קִימְתָּהּ בּוֹזֵה אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר 'לִפְנֵי ה', וְהִיא תִּבְאֵר שֶׁל"ב
אֲמוֹת שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הֵיוּ מְכוּוֹנוֹת כְּגִיד הֵיכַל וְקִירוֹתָיו וְחוּתֵי הַמִּזְבֵּחַ
אֵינֶם מְכוּוֹנוֹת כְּגִיד הֵיכַל, נִמְצָא שֶׁלֹּא קִיָּם 'לִפְנֵי ה'. מְבִאֵרֵת
הַגִּמְרָא, אָמַר רַב אֲשִׁי קֶסֶפֶר הָאֵי תָנָא בּוֹלִיָּה מוֹבֵחַ בְּצִפּוֹן קָאֵי
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר כְּשִׁיתֵּת רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, שֶׁכֵּל ל"ב אֲמוֹת הַמִּזְבֵּחַ
הֵיוּ בְּצִפּוֹן הָעוֹרָה, כְּלוּמַר שֶׁשֶׁ עֶשְׂרֵה אֲמוֹת הַדְּרוּמִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ
בְּלָבָד הֵיוּ כְּגִיד חֲצוִי הַצִּפּוֹן שֶׁל הֵיכַל, נִמְצָא שֶׁאֵף הָעוֹמֵד בְּצֵד
הַקִּיר הַדְּרוּמִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ עוֹמֵד כְּגִיד הֵיכַל, וּמְגִישָׁה אֶת הַמִּנְחָה לְקִיר
הַדְּרוּמִי סְמוּךְ בִּיטוֹר לְמַעַרְב, וּבִכְךָ מְקִיָּם גַם אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר 'לִפְנֵי
ה' שֶׁהִיא הוּא כְּגִיד הֵיכַל, וְכֵן אֶת 'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' שֶׁהִיא מְגִישָׁה לְצֵד
דְּרוֹם.

שֶׁסָּדֵר בְּדִיקַת הַסוּטָה הוּא, שֶׁתְּחִלָּה מוֹחִים אֶת מְגִילַת סוּטָה אֵל
הַמִּים וּמְשַׁקָּה אֶת הַמִּים, וְגַם לֵאחֲרָיִם שֶׁהִשְׁקוּהוּ מִשְׁאִירִים אֶת הַמִּנְחָה
עַל יְדֵיהָ וְאַחֲרָיִם בְּךָ מְקָרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְלִכְּן הוֹכֵרֵת לֹמַר שֶׁהִטַּעַם
שֶׁרָצָתָה הַתּוֹרָה לִיגְעָה כְּדִי שֶׁתּוֹרָה וְלֹא תִיבָדֵק הוּא מִשּׁוּם שֶׁחִסָּה
עֲלֶיהָ שֶׁלֹּא תִמּוֹת, דָּאֵי מִשּׁוּם מְגִילָה שֶׁלֹּא תִימָחַק, מִדּוּעַ מִמְשִׁיכִים
לִיגְעָה הָאֵל כְּבֵר אִימְחִיקָא לָהּ.
כָּל הַמִּנְחוֹת כו'. מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא וְרִמְיָנָהּ, שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא קֶרֶב
מִנְחוֹת בִּיצֵד, אָדָם מְבִיא מִנְחָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקִלְתוֹת - כְּעִין סִלִּים
שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְנוֹתְנָהּ כְּשִׁמְעִי לְעוֹרָה לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁרֶת
וּמְקַדְּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הַבֵּינָה הַגִּמְרָא שֶׁכְּשֶׁנּוֹתָן אֶת הַמִּנְחָה בְּכָלִי
שֶׁרֶת צִרִּיךְ שֶׁתִּהְיֶה דַּעְתּוֹ שֶׁהַכִּלִּי יִקְדָּשֶׁה, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ בַּעַל הַקֶּרֶן
שְׁמִנָּה וְלִבְנוֹתָהּ וּמוֹלִיכָה אֶצֶל כְּהֵן, וְכֵהֵן מוֹלִיכָה אֶצֶל מוֹבֵחַ
הַחִיצוֹן וּמְגִישָׁה - שִׁיגֵעַ הַכִּלִּי בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית בְּגִנְדַּת חוּדָה
שֶׁל קֶרֶן, וְדִי בִּכְךָ. וּמִסְּלָק הַכֹּהֵן אֶת הַלְּבוּשָׁה שֶׁבְּתוֹךְ הַכִּלִּי לְצֵד
אֶחָד שֶׁל הַכִּלִּי, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַרֵּב בְּקוֹמָץ חֶלֶק מִן הַלְּבוּשָׁה, וְקוֹמָץ -
נוֹטֵל הַכֹּהֵן בְּקִמְצָתוֹ מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שְׁמִנָּה - מִמְּקוֹם שֶׁהַמִּנְחָה
בְּלוּלָה הֵיטֵב בְּשֶׁמֶן, וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁרֶת אַחֲרָיִם וּמְקַדְּשׁוֹ בְּכָלִי
שֶׁרֶת בִּשְׁנֵיתוֹ, וְלִהְיֵן יִתְפָּרֵשׁ טַעַם הַדְּבַר. וּמִלְּקָט אֶת לְבוֹנָתָהּ
שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי הָרִאשׁוֹן וְנוֹתְנָהּ עַל גְּבִי - עַל גְּבִי הַקּוֹמוֹץ, (וּמַעַלָּה)
אוֹתוֹ לִנְיָ מוֹבֵחַ) וּמַעַלָּה - אֶת הַקּוֹמוֹץ שֶׁהַלְּבוּשָׁה נִתְּנָה עַל גְּבִי
וּמְקַדְּשׁוֹ בְּכָלִי שֶׁרֶת, וּמוֹלִחוֹ וְנוֹתְנָהּ עַל גְּבִי הָאֲשִׁישִׁים שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ.
לֵאחֲרָיִם שְׁקָרֵב הַקּוֹמוֹץ, שְׁרִירָהּ שֶׁל הַמִּנְחָה שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי נִתְּנָה
לְכַהֲנִים, וְרִשְׁאֵין הַכַּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכָהּ - לְתוֹךְ הַשִּׁירִיִּים וְיִן וְשִׁמֹן
וְדִבְשָׁ, וְאֵין אֲסוּרִין לַעֲשׂוֹת בִּשְׁרִירֵי הַמִּנְחָה אֶלָּא מִלְּחָמִין - לְגִרְוֹם
לְהֵם שִׁיחְמִיצוּ. מְבִאֵרֵת הַגִּמְרָא הַקּוֹשִׁיא מִדְּבִרִיָּתָא, קִתְּנִי מִיָּהָא,
שֶׁהִבִּיאָה אֶת הַמִּנְחָה מִבֵּית בַּעַל הַקֶּרֶן בְּקִלְתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבְקִלְתוֹת
שֶׁל זָהָב וְרַק לֵאחֲרָיִם הַבָּאתָה לְעוֹרָה הַנִּיחִיָּה בְּכָלִי שֶׁרֶת, וְאִילוֹ בְּמִשְׁנֵה
מְבִאֵרֵת שֶׁאֵף תְּחִילָתוֹן בְּכָלִי שֶׁרֶת. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא, אָמַר רַב פֶּפְאָה
אֵימָא בְּכָלִים הָרִאשׁוֹן לְכָלִי שֶׁרֶת - אֵין כּוֹנֵת הַמִּשְׁנֵה שְׁנוֹתָהּ
מִתְחִלָּה בְּכָלִי שֶׁרֶת, אֵלָּא שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִים הָרִאשׁוֹן לְקִדְשָׁן וְלַעֲשׂוֹת
מִהֵם כָּלִי שֶׁרֶת. מִדִּיִּיקָתָהּ הַגִּמְרָא, מְכָלֵל - מִשְׁמַע מִהַמִּשְׁנֵה דְּכִפְּפָה
מְצִירִית לֹא תוֹאֵא - אֵינָה רְאוּיָה לְהִיטֵב כָּלִי שֶׁרֶת וְלִכְּן אֵין מְבִיאִין בָּהּ
אֵלָּא מִנְחַת סוּטָה, כְּמָאן, דְּלֹא כְּרָבִי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה - דִּין זֶה הוּא
כְּדַעַת רַבִּי וְלֹא כְּרָבִי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתִנָּאֵי כָּלִי שֶׁרֶת שֶׁעֲשָׂאֵן שֶׁל
עֵץ, רַבִּי פֹּסֵל וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר - וְהַבֵּינָה הַגִּמְרָא
שֶׁהִטַּעַם שֶׁכִּפְּפָה מְצִירִית אֵינָה רְאוּיָה לְכָלִי שֶׁרֶת הוּא מִשּׁוּם שֶׁעֲשׂוּיָה
מֵעֵץ וְכְרָבִי, אֵךְ לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה גַם כִּפְּפָה מְצִירִית רְאוּיָה
לְכָלִי שֶׁרֶת. דּוּחָה הַגִּמְרָא אֶפְּסִילוֹ תִּימָא שֶׁמִּשְׁנַתָּנוּ סוֹבֵרֵת כְּרָבִי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה, מְכָל מְקוֹם כִּפְּפָה מְצִירִית אֵינָה רְאוּיָה לְכָלִי שֶׁרֶת.
אֵימָר דְּאִמְרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחֻשׁוֹבִין - שֶׁאֵף רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
יְהוּדָה לֹא הַכְשִׁיר לְכָלִי שֶׁרֶת אֵלָּא כָּלִי עֵץ חֲשׁוּבִים אֵךְ בְּפִחוֹתֵין מִי
אָמַר - וּדְאִי לֹא סָבַר שֶׁעוֹשִׂים כָּלִי שֶׁרֶת מִדְּבָרִים פְּחוּתִים וּבְזוּיִים
כְּכִפְּפָה מְצִירִית, שְׁהִי מִי לִית לִיָּה לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה
'הַקִּרְיָבָהּ נָא לְפִתְחָהּ' - וְכִי לֹא סָבַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֶת הַלִּמּוּד
מִהַפְּסוּק 'הַקִּרְיָבָהּ נָא לְפִתְחָהּ הִירָצָךְ אֵךְ הִישָׁא פִּיךָ', שֶׁאֵין לְהַבִּיאַ
קֶרֶן מִדְּבָרִים פְּחוּתִים.
מְבִאֵרֵת בְּבִרְיָתָא וְנוֹתְנָהּ לְכָלִי שֶׁרֶת וּמְקַדְּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת. סְבִירָה
הַגִּמְרָא שֶׁכְּשֶׁמִּנִּיחָה אֶת הַמִּנְחָה בְּכָלִי שֶׁרֶת עָלֶיהָ לְהַתְּכוּן שֶׁהַכִּלִּי
יִקְדָּשֶׁה, שְׁמַעְתָּ מִיָּהּ כָּלִי שֶׁרֶת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מְדַעַת - מוֹבֵחַ
שֶׁכִּלִי שֶׁרֶת אֵינֶם מְקַדְּשִׁים אֶת מַה שֶׁבְּתוֹכָם אֵלָּא אִם כֵּן הַנּוֹתֵן
מִתְכוּן לִכְךָ. דּוּחָה הַגִּמְרָא, אֵימָא כּוֹנֵת הַבְּרִיָּתָא הִיא שְׁנוֹתְנָהּ
בְּכָלִי שֶׁרֶת לְקִדְשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הִטַּעַם שֶׁהִצְרִיכָה הַתּוֹרָה לְהַנִּיחַ
אֶת הַמִּנְחָה בְּכָלִי שֶׁרֶת, הוּא כְּדִי שֶׁתִּתְקַדֵּשׁ הַמִּנְחָה בְּכָלִי, אֵךְ אֵף אִם
אֵינוֹ מִתְכוּן שֶׁהַכִּלִּי יִקְדָּשֶׁה הַכִּלִּי מְקַדְּשֶׁה. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ בַּעַל הַמִּנְחָה
שְׁמִנָּה וְלִבְנוֹתָהּ, שְׁנֹאמַר וְצִקַּע עָלֶיהָ שִׁמֹן וְנָתַן עָלֶיהָ לְכַהֲנָה.
וּמוֹלִיכָה אֶצֶל כְּהֵן, דְּכֵתִיב 'וְהִבְיָאָה אֵל בְּנֵי אַחֲרָיו וְגו'.

יחזקאל פרק כ ח-כא

ח וַיִּמְרוּכִי וְלֹא אָבוּ לְשָׁמַע אֵלַי אִישׁ אֶת־שְׁקוּצִי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עֲזָבוּ וְאָמַר לְשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אִפְּלִי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם: ט וְאָעֵשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נִודַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: י וְאֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶבְאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: יא וְאַתָּן לָהֶם אֶת־חֻקוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי הַדִּרְעָתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם: יב וְגַם אֶת־שִׁבְתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לְהִיּוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מִקִּדְשָׁם: יג וַיִּמְרוּכִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא־הִלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי מֵאִסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ מֵאֵד וְאָמַר לְשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכָלוֹתָם: יד וְאָעֵשׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם־אֲנִי נִשְׁאֲתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבַלְתִּי הֵבִיא אוֹתָם אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זִבְתָּ חֶלֶב וּדְבַשׁ צָבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: טז יֵעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאִסוּ וְאֶת־חֻקוֹתַי לֹא־הִלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לָבָם הַלֵּךְ: יז וְתַחַם עֵינֵי עֲלֵיהֶם מִשְׁחַתָּם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר: יח וְאָמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחוּקֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֲלִתְּלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵיהֶם אֲלִתְּשִׁמְרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אֲלִתְּטַמְּאוּ: יט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקוֹתַי לָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי שְׁמִרוֹ וְעָשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כא וַיִּמְרוּכִי הַבָּנִים בְּחֻקוֹתַי לֹא־הִלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי לֹא־שְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם אֶת־שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ וְאָמַר לְשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אִפְּלִי בָם בַּמִּדְבָּר:

רש"י

לאות. אות גדול הוא להם שנתתי את יום מנוחתי להם למנוחה הרי היכר גדול שקדשתי לי: (יג) בחוקותי לא הלכו. ניסו אותי בעגל וברפידים מלקבל את התורה והותירו מן המן: ואת שבתותי חללו. יצאו מן העם ללקוט מן: (כא) וימרו בי הבנים. שבטו של דן וכן הנצמדים לבעל פעור (מדבר כה) לאחר שמתו דור המדבר:

מצודת ציון

(ח) וימרו. מלשון מרי ומרד: ולא אבו. ולא רצו כמו לא אבה יכמי (דבר' כה): לכלות. ענין השלמה: (ט) החל. מל' חילול: (יז) ותחס. מלשון חס וחמלה:

מצודת דוד

(ח) וימרו בי. בעודם במצרים מרו בה': ואומר. בעבור זה חשבתי לשפוך עליהם חמתי ולהשליך בהם חרון אפי: (ט) ואעש. אבל עשיתי למען שמי לבל יחולל לעיני המצרים: אשר נודעתי. אשר הייתי נודע לישראל ע"י אהרן

שהיה מודיעם בנבואה לעיני מצרים שאגאלם משם ואם היו כלים במצרים היה חילול ה' באמרם מבלי יכולת ה' להוציאם אבדם וכלם: (יא) אשר יעשה וגו'. ר"ל החוקים והמשפטים ההם מסוגלים להחיות את האדם העושאן בחיי עוה"ז ועוה"ב: (יב) להיות לאות וגו'. במה שהנחלתי להם יום מנוחתי למנוחה היא לאות בינינו לדעת בזה אשר אני ה' מקדשם להיות עמי: (יג) אשר יעשה אותם. כאומר עם כי החוקים והמשפטים מסוגלים להחיות את האדם העושאן לא חששו בהם: חללו מאד. לפי שבשבת ראשונה חללו אותו כמ"ש ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט (שמות טו) ובשבת שניה חילל המקושש בשאט נפש: (יד) לבלתי החל. לבל יחולל לעיני הגוים שהוצאתי את ישראל לעיניהם והם מצרים כי כן יאמרו מבלי יכולת ה' להביאם לארץ כנען אבדם וכלם במדבר: (טו) נשאתי ידי. בשבועה עליהם: לבלתי הביא וגו'. זה היה בעבור עון המרגלים כי אז נגזר עליהם שלא יבואו אל הארץ: (טז) אחרי גלוליהם. אחרי העכו"ם שעבדו במצרים: (יז) ותחס עיני. ר"ל אף כליה היו חייבים אבל עיני חסה עליהם מהיות משחית אותם ולכן לא כליתם במדבר: (יח) אל בניהם. הבנים של הדור שיצאו ממצרים הם הבאים אל הארץ: בחוקי אבותיכם. שבדאו מלבם אשר לא צוה ה': (יט) אני ה' אלהיכם. ולכן ישמעו אלי לכו בחוקותי ומשפטי שמרו בלבבכם ועשו אותם: (כ) והיו לאות. למען היו לאות: (כא) וימרו וגו'. הם הנצמדים לבעל פעור וקרח ועדתו:

דברי הימים א פרק ב כה-מו

כה ויהיו בני־ירחמאל בכור חצרון הבכור א רם ובונה וארן ואצם אחיה: כו ותהי אשה אחרת לירחמאל ושמה עטרה היא אם אונם: (ס) כז ויהיו בני־רם בכור ירחמאל מעץ וימין ועקר: כח ויהיו בני־אונם שמי וידע ובני שמי נדב ואבישור: כט ושם אשת אבישור אביהיל ותלד לו את־אחבן ואת־מוליד: ל ובני נדב סלד ואפים וימת סלד לא בנים: לא ובני אפים ישעי ובני ישעי ששן ובני ששן אחלי: לב ובני ידע אחי שמי יתר ויונתן וימת יתר לא בנים: (ס) לג ובני יונתן פלת וזוא אלה היו בני ירחמאל: לד ולא־היה לששן בנים כי אם־בנות ולששן עבד מצרי ושמו ירחע: לה ויתן ששן את־בתו לירחע עבדו לאשה ותלד לו את־עתי: לו ועתי הליד את־נתן ונתן הוליד את־זבד: לו וזבד הוליד את־אפאל ואפאל הוליד את־עובד: לה ועובד הוליד את־יהוא ויהוא הוליד את־עזריה: לט ועזריה הליד את־חלץ וחלץ הליד את־אלעשה: מ ואלעשה הליד את־ססמי וססמי הליד את־שלום: מא ושלום הוליד את־יקמיה ויקמיה הליד את־אלישמע: (ס) מב ובני כלב אחי ירחמאל מישע בכורו הוא אביו־ף ובני מרשה אבי חברון: מג ובני חברון קרח ותפח ורקם ושמע: מד ושמע הוליד את־רחם אבי ירקעם ורחם הוליד את־שמי: מה ובן־שמי מעון ומעון אבי בית־צור: מז ועיפה פילגש כלב ילדה את־חרן ואת־מוצא ואת־גוז וחרן הליד את־גוז: (ס)

רש"י

עד ט"ו דורות וט"ו דורות הם מן עתי המצרי עד ישמעאל וי"א ט"ז דורות עם ירחע. ומדרש רבותינו אפשר כן שהי' מזרע המלוכה והלא ישמעאל מזרע ירחמאל היה ולא מן רם אלא שהעביר מזרעו למולך: (מב) ובני כלב אחי ירחמאל. לפי שיחס למעלה קצת משפחות כלב והפסיק ביחס ירחמאל צריך לומר כלב אחי ירחמאל שלא תאמר כבר יחס כל משפחות כלב לכך הוצרך לומר כלב אחי ירחמאל שזה לא כלב אחר היה וכן דרך כל היחס אינו מיחס כסדר אלא מיחס קצת ממשפחת פלוני ותופש משפחה אחרת וכשיחס קצת ממשפחה זו מתחיל ליחס משפחה ראשונה כבתחילה ושוב האחרת וכן מעורבב כל ספר היחס הזה: הוא אבי זיף. שר של זיף ושר כל בני מרשה ושר חברון ושם העיירות האלה כתובות בספר (ביהושע ט"ו) וכדכתיב זיף וטלם ובעלות (וכתיב) קעילה (שם) ואכזיב ומרשה: (מד) אבי ירקעם. כל אבי שנאמר כאן שר על אותה העיר הכתובה בסמוך:

(כה) ויהי בני ירחמאל בכור חצרון. לפי שהפסיק במשפחתו של כלב ע"כ הוצרך לומר בכור חצרון בכור ירחמאל, בכור של ירחמאל: (כו) ותהי אשה אחרת לירחמאל ושמה עטרה. לפי פשוטו ישראלית היתה וביבמות ירושלמי כתב שלקח נכרית להתעטר בה יפה ושרית היתה: היא אם אונם. (שמעתי) אם כמו שקמתי אם בישראל (שופטים ה') (והיא היתה סא"א) אונם שפל וחלש היה לשון אונן וכמו לא אכלתי באוני ממנו (דברים כ"ו) וכמו כמתאוננים (במדבר י"א) ויצא ממנו ששן, שנתן בתו לירחע המצרי עבדו ומספר בגנותן כלומר לא היו ראויין למלוכה ויצא ממנו ישמעאל בן נתניה בן אלישמע שהרג את גדליה בן אחיקם (ירמיה מ"א): (לד) ולא היה לששן בנים כי אם בנות. ומה שאמר למעלה ובני ששן אחלי, חולה שפל היה ומת בלא בנים: (לה) ויתן ששן את בתו לירחע עבדו לאשה. מכאן אמרו בתך בגרה שחרר עבדך ותנהו לה ומכאן אמרו חכמים ביבמות ירושלמי אל תאמן בגר

מצודת דוד

(כו) אשה אחרת. מלבד אם בניו האמורים למעלה: היא אם אונם. על כי אונם היה חשוב וידוע לזה ייחס אמו אחריו: (לב) לא בנים. בלא בנים: (לד) ולא היה לששן בנים. כי בנו אחלי מת בחייו ולא השאיר זרע: (מב) ובני כלב. עם שכבר התחיל לספר מזרע כלב פסק בו וחזר לספר מזרע ירחמאל אחיו ועתה חזר לספר עוד מזרע כלב וכן דרך הספר הזה לספר קצת ולהפסיק בסיפור אחר ולחזור לסיפור הראשון: מישע בכורו. אולי הנזכרים למעלה היו חשובים ממנו ולזה הקדימם: ובני מרשה. תחסר מלת זיף וכאילו אמר ובני זיף מרשה וכו' ולפי שזה עתה הזכיר זיף סמך על המבין:

פ ר ק ש מ י נ י

א פְּלֵאֵי הַכֶּרֶם אֲסוּרִין מְלֻזְזָע וּמְלֻקָּים, וְאֲסוּרִין בְּהֶנְאָה. פְּלֵאֵי זְרָעִים אֲסוּרִים מְלֻזְזָע וּמְלֻקָּים, וּמִתְרִין בְּאִכְלָהּ, וְכָל שֶׁפֶן בְּהֶנְאָה. פְּלֵאֵי בְּגָדִים מִתְרִין בְּכָל דָּבָר, וְאֵינָן אֲסוּרִין אֲלָא מְלֻלְבּוּשׁ. פְּלֵאֵי בְּהֶמָּה מִתְרִים לְגִדְל וּלְקָנֶם, וְאֵינָם אֲסוּרִים אֲלָא מִלְּהַרְבִּיעַ. פְּלֵאֵי בְּהֶמָּה אֲסוּרִים זֶה בָּזָה.

ב בְּהֶמָּה עִם בְּהֶמָּה, וְחִיָּה עִם חִיָּה, בְּהֶמָּה עִם חִיָּה, וְחִיָּה עִם בְּהֶמָּה, מִמָּאָה עִם מִמָּאָה, וּמִתְּהוֹרָה עִם מִתְּהוֹרָה, מִמָּאָה עִם מִתְּהוֹרָה, וּמִתְּהוֹרָה עִם מִמָּאָה – אֲסוּרִין לְחַרּוּשׁ וּלְמִשּׁוּף וּלְהִנְהִיג.

פירוש ברטנורה

א כְּלֵאֵי הַכֶּרֶם אֲסוּרִים מְלֻזְזָע. אבל אינו לוקה משום כלאי חכרם עד שירע שני מיני זרע שהן כלאים זה בזה ויורעם בכרם דהכי משמע קרא (דברים כב) לא תורע כרמך כלאים לא תורע שני מיני זרעים שהן כלאים בתוך כרמך, ואם זרעו בכרם לוקה שתיים משום כלאי זרעים וכלאי חכרם: ומלוקים. אם רואה אותם ומתיימש מלוקם אסור, אלא שאינו לוקה אלא אם כן עושה מעשה: ואסורים בהנאה. דכתיב (שם) פן תקדש, תוקד אש, מלמד שהן מעונים שריפה ואסורים בהנאה: אלא ללבוש. והוא הרין להעלות עליו דכתיב (ויקרא יט) לא יעלה עלך: אלא להרביע. להכניס במכחול בשפופרת, אבל מותר להכניס לדיר ולהעמיד זה אצל זה שני מינים זכר ממין זה ונקבה ממין אחר: כְּלֵאֵי בְּהֶמָּה אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה. כגון הגולדים מן הסוס שאביהן חמור עם הגולדים מן החמור שאביהן סוס. ומתניתין אתיא כמ"ד אין חוששין לזרע האב, דלמ"ד חוששין כל מיני פירות א' הן ומותרים זה בזה. ובירושלמי רצו להוכיח שאסור לרכוב על פרדה מק", ומה אם בבגדים שאתה מותר ללבוש זה ע"ג זה אתה אסור בתערוכות בהמה שאתה אסור להנהיג זו עם זו לא כ"ש שאתה אסור בתערוכות, ומקשינן והכתיב (שמואל ב יג) וירכבו איש על פרדו וינוסו, אצל בני דוד כשנהרג אמנון, ומשנינן אין למדין מן המלכות. תו מקשינן והא כתיב (מלכים א א) והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי, ומשנינן הריא בריה מששת ימי בראשית הויא. ומיהו חיונא להו לרבנן קשישי קמאי דקמין שרובכין לפנייהם על פירות ואין מוחה בדבר, אלא שמוהרים שלא להנהיג יחד שתי פירות דשמא אחת מהן גולדה מחמור ואביה סוס, והאחרת סוס ואביה חמור:

ב בְּהֶמָּה עִם בְּהֶמָּה וְחִיָּה עִם חִיָּה וכו'. אע"ג דלא תחרוש בשור וחמור (דברים כב) אמר רחמנא, ילפינן שור שור משבת דהוא הרין לכל בהמה חיה ועוף: ולמשוך ולהנהיג. למשוך את שדרכו למשוך ולהנהיג את שדרכו להנהיג, גמל ארחיה במשיכה וחמור ארחיה בתנהגה. ומיהו בין בגמל בין בחמור חייב בין מושך בין מנהיג:

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ר א ש ון

באור משנה א

פרק זה עוסק בהלכות כלאי בהמה, אלא משמנתנו פותחת בפירוט כל סוגי הכלאים ואיסוריהם.

פְּלֵאֵי הַכֶּרֶם – תבואה או ירק בכרם, **אֲסוּרִין מְלֻזְזָע** – שנאמר (דברים כב, ט): "לא תורע כרמך כלאים"; וכבר הזכרנו, שאמנם הלכה היא, שאין אדם חייב על לאו זה אלא אם כן זרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, כלומר שיחד עם החרצן זרע שני מיני זרעים שהם כלאים זה בזה, או שזרע שני מיני ירק וחרצן או ירק ומין תבואה וחרצן במפולת יד. אבל אסור גם לזרוע ירק או תבואה בצד הגפנים או לנטוע גפן בצד ירק או תבואה, כמו שלמדנו בפרקים הקודמים, **וּמְלֻקָּים** – וכן אסור לקיים כלאי חכרם, שהרואה כלאים שצמחו בכרמו שלא מדעתו, הריהו חייב לעקורם, ו**אֲסוּרִין בְּהֶנְאָה** – שנאמר בכלאי חכרם (שם): "פן תקדש" ודרשו חכמים: "תקדש" – תוקד אש, מלמד שטעונים שריפה, ומכאן שאסורים הם בהנאה (עיין הקדמתנו למשנה ה פרק ה). **פְּלֵאֵי זְרָעִים** – המבוארים בשלשת הפרקים הראשונים של מסכתנו, **אֲסוּרִים מְלֻזְזָע** – שנאמר (ויקרא יט, יט): "שדך לא תורע כלאים"; וכבר בארנו, שאמנם התורה לא אסרה אלא לזרוע שני מינים כאחד במפולת יד, אבל חכמים אסרו גם לזרועם זה בצד זה, **וּמְלֻקָּים** – וכן אסור גם לקיים כלאי זרעים, ו**מִתְרִין בְּאִכְלָהּ**, וְכָל שֶׁפֶן בְּהֶנְאָה – מי שעבר דורע כלאי זרעים, הרי הם מותרים באכילה, שלא נאמר בהם אלא איסור זריעה בלבד. בנוסח אחר אין הפיסקה "וכל שכן בהנאה". **פְּלֵאֵי בְּגָדִים** – אריג שנעשה מצמר ופשתים, **מִתְרִין בְּכָל דָּבָר** – כגון לארוג ולקיים, ו**אֵינָן אֲסוּרִים אֲלָא מְלֻלְבּוּשׁ** – שנאמר (דברים כב, יא): "לא תלבש שעטנע צמר ופשתים יחד", והוא הרין שאסורה העלאה דרך מלבוש, שנאמר (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנע לא יעלה עליך". **פְּלֵאֵי בְּהֶמָּה** – שני מיני בהמה, **מִתְרִים לְגִדְל וּלְקָנֶם** – אלו שגולדו על ידי כלאים מותר לגדלם ולהשתמש בהם למלאכתו (תפארת ישראל); ויש מפרשים שמותר לגדל יחד שני מיני בהמה, היינו ליתן להם מזונות באבוס אחד, וכן לקיים אותם בדיר אחד (משנה ראשונה).

וְאֵינָם אֲסוּרִים אֲלָא מִלְּהַרְבִּיעַ – את שני המינים, שנאמר (ויקרא יט, יט): "בהמתך לא תרביע כלאים". **פְּלֵאֵי בְּהֶמָּה** – הגולדים מכלאים כגון ולד של אתון וסוס עם ולד של סוסה וחמור, **אֲסוּרִים זֶה בָּזָה** – להרבעה או למלאכה יחד, כמו שכתוב (דברים כב, י): "לא תחרוש בשור ובחמור יחד".

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, שאף על פי שנאמר (דברים כב, י): "לא תחרוש בשור ובחמור יחד", אין איסור זה דווקא בשור ובחמור אלא בכל שני מינים שונים, כמו ששנינו (בבא קמא ה, ז): "אחד שור ואחד כל בהמה... לכלאים... וכן חיה ועוף כיצא בהן. אם כן, למה נאמר שור או חמור? אלא שדיבר הכתוב בהווה" (במה שמצוי ורגיל).

בְּהֶמָּה עִם בְּהֶמָּה – משני מינים, **וְחִיָּה עִם חִיָּה** – משני מינים, **בְּהֶמָּה עִם חִיָּה, וְחִיָּה עִם בְּהֶמָּה** – הפיסקה "וחיה עם בהמה" מיותרת היא, שבהמה עם חיה וחיה עם בהמה הרי זה היינו הך (ר"ש), **מִמָּאָה עִם מִמָּאָה** – כל בהמה או חיה האסורה באכילה נקראת "ממאה", ו**מִתְּהוֹרָה עִם מִתְּהוֹרָה** – היינו מינים המותרים באכילה, **מִמָּאָה עִם מִתְּהוֹרָה, וּמִתְּהוֹרָה עִם מִמָּאָה** – אף כאן כפל לשון, שהפיסקה "ומתהורה עם ממאה" מיותרת; כל שני מינים שנימנו כאן **אֲסוּרִין לְחַרּוּשׁ** – אסור לחרוש בהם יחד, **וּלְמִשּׁוּף** – בהם עגלה או משא (רמב"ם), ו**לְהִנְהִיג** – אותם כשהם קשורים יחד אפילו בלא עגלה או משא (רמב"ם; תפארת ישראל). ויש סוברים, שלהנהיגם שלא לצורך מלאכה אפילו כשהם קשורים בחבל, אין איסור, ולכן מפרשים הם משנתנו: ולמשוך – שימשכו יחד העגלה או המשא, או שיחרשו יחד, בלא סיוע האדם להנהיגם, ולהנהיג – שיעשו במלאכה על ידי שיהיגם האדם (משנה ראשונה). ויש מפרשים: למשוך – את שדרכו למשוך, כגון גמל, ולהנהיג – את שדרכו להנהיג, כגון חמור; ומכל מקום בין גמל ובין חמור אסורים בכלאים גם למשוך וגם להנהיג (ר"ש; ברטנורה). הרמב"ם מפרש משנתנו, שהרישא עוסקת בכלאי הרבעה, והיא באה להשיענו שמה ששנינו במשנה הקודמת, שכלאי בהמה אינם אסורים אלא מלהרביע" היינו "בהמה עם בהמה, וחיה עם חיה, בהמה עם חיה, וחיה עם בהמה, ממאה עם ממאה, ומתהורה עם מתהורה"; אבל "ממאה עם מתהורה ומתהורה עם ממאה", כלומר כשמין

ג המנהיג סופג את הארבעים. והיושב בקרון סופג את הארבעים; רבי מאיר פוטר. והשלישית שהיא קשורה לרצועות, אסורה.

ד אין קושרין את הפוס, לא לצדדי הקרון ולא לאחר הקרון, ולא את הלכדיקים לגמלים. רבי יהודה אומר: כל הנולדים מן הפוס, אף על פי שאביהן חמור – מתרין זה עם זה. וכן הנולדים מן החמור, אף על פי שאביהם סוס – מתרין זה עם זה; אבל הנולדים מן הפוס עם הנולדים מחמור, אסורים זה עם זה.

ה הפרוטיות אסורות, והרמק מותר. ואדני השדה – חיה; רבי יוסי אומר: מטמאות באהל באדם. הקפד וחלדת הפניים – חיה. חלדת הפניים – רבי יוסי אומר, בית שמאי אומרים: מטמא פוית במשא וכעדשה במגע.

פירוש ברטנורה

ג היושב בקרון. חייב הואיל ואולי מחמתה חשב כאילו מנהיג; רבי מאיר פוטר. היושב בקרון רלא מדי קעביה. ואין הלכה כר"מ: והשלישית שהיא קשורה לרצועות. אם שני סוסים קשורים בקרון וקשר שם חמור אע"ג דבלא חמור קאזי אסור, ולא חזינן לחמור כמאן דליתיה:

ד אין קושרין סוס בצדי הקרון. כשהבקר מושבת בקרון אין קושרין סוס בצדו או אחריו של קרון כדי שלמוד למשוך, לפי שפעמים הסוס שאחר הקרון דוחף את הקרון ומנהיגו בגופו: לזבדקם. חמור של לוד והוא גדול ועריץ משאר חמורים ודומה לגמל: אע"פ שאביהן חמור מותרין זה עם זה. שאביו של זה חמור ואביו של זה חמור. וקמ"ל דלא אמרינן אתי צד סוס ומשתמש בצד חמור וצד חמור משתמש בצד סוס, דכיון דאמותיהן שוות אין חוששין לזרע האב: אבל הנולדים מן החמור עם הנולדים מן הסוס אסורים זה עם זה. כיון שאמו של זה ממין החמורים ואמו של זה ממין הסוסים דבתר זרע האם אולנין והרי הן שני מינים. והלכה כר' יהודה:

ה פרוטיות. מין פירות שאין אדם יכול לעמוד [עליהן] ולברר ע"י סימנים איזה מהם אמו חמור ואיזה מהם אמו סוס, הלכך אסורין זה עם זה: והרמק מותר. שכולם מין אחד ואמנם סוס, ובלשון ערבי קורין לסוסיא נקבה רמ"ק, ודומה לו בני הרמכים: אדני חשדה. חיה הנולדה בשדות, וכמין חבל גדול יוצא מן הארץ שגדלה בו אותה חיה, ושמה ידוע, והוא ידועני הכתוב בתורה, ומחובר בטבורו באותו חבל היוצא מן הארץ, וצורתו צורת אדם בפרצוף וידיים ורגלים ואין כל בריה רשאה לקרב אליו כי הוא הורג ומורף כל הקרב אליו. וכשרוצים לצוד אותו מורים בחצים בחבל עד שנפסק וצועק בקול מר ומת מיד, ואילו רמז באיוב (ה) כי עם אבני השדה בריחך: מטמא באהל באדם. דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע על פני השדה, באדם שגדל בשדה: הקופד. שרץ שגופו מלא קוצים וכשארם נוגע בו כופל עצמו ומכניס ידיו ורגליו בבטנו ונעשה ככדור, וקורין לו בלע"ז ארציץ: חולדת הפניים. חולדה

משניות מבוארות – קהתי

הקרון ומסייע במשיכתו, וְלֹא אֶת הַלִּבְדִּיקִים – חמורי לוב, שהם גדולים וחזקים, לִגְמָלִים – אין קושרים אותם לגמלים; שכן הליבדיקים דומים לגמלים, ובאה המשנה להשמיענו ששני מינים הם ואסור למשוך אותם יחד. יש מפרשים שמדובר בגמלים העושים מלאכה, ואסור לקשור להם לובדיקים, לפי שמסייעים להם (יחשנה ראשונה). רבי יהודה אומר: כָּל הַנּוֹלָדִים מִן הַפּוֹס – היינו מן הסוסה, אֵף עַל פִּי שְׁאֲבִיהָ חֲמֹר – אינם כלאים, והם מִתְרִין זֶה עִם זֶה – שבכלאי בהמה הולכים אחר האם ואין חוששים לזרע האב, וְכֵן הַנּוֹלָדִים מִן הַחֲמֹר – היינו מן האתון, אֵף עַל פִּי שְׁאֲבִיהָ סוֹס, מִתְרִין זֶה עִם זֶה – מהטעם שהזכינו; אֲבָל הַנּוֹלָדִים מִן הַפּוֹס – הסוסה, עִם הַנּוֹלָדִים מִחֲמֹר – מאתון, אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה – שהואיל ואמותיהם ממינים שונים, הרי הם כלאים, לפי שהולכים אחר האם. וכן ההלכה.

י ו ס ש ל י ש י

באור משנה ה

הַפְּרוֹטִיּוֹת – פירות שאין מבחינים בהן אם נולדו מסוסה או מחמורה, אֲסוּרוֹת – זו עם זו, משום חשש כלאים, שמא יודמן מין בשאינו מינו, וְהִרְמֵקָךְ – פרד שאמו סוסה, מִתָּר – עם רמך אחר או עם הסוס, לפי שהוא מין סוס. וְאֲדָנִי הַשָּׂדֶה – בירושלמי מבואר: בר נש דטור (אדם פרא המצוי בהרים או ביערות), וסוברים רבים שהכוונה למין קוף גדול הדומה בצורתו לאדם, חִיָּה – דינן כחיה לכל דבר; רבי יוסי אומר: מְטַמְּאוֹת בְּאֵהֶל כְּאֵדָם – שאדם מת המונח באוהל מטמא כל מה שבאוהל, ואילו נבלת בהמה או חיה אינה מטמאה באוהל, וסובר רבי יוסי שאדני השדה דינן כאדם לענין טומאת אוהל. הַקֶּפֶד – הוא הקיפוד, וְחִלְדַּת הַפְּנִינִים – חולדה המקננת בעצי סנה, חִיָּה – ולא שרץ. חִלְדַּת הַפְּנִינִים, רבי יוסי אומר, בֵּית שְׁמַאי אומרים – לענין חולדת הסניים אומר רבי יוסי, שבית שמאי סוברים: מְטַמְּא פְּזִית בְּמִשָּׂא וְכַעֲדָשָׁה בְּמַגֵּעַ – ההלכה היא בנבלת בהמה או חיה, שכזית ממנה מטמא במגע ובמשא, כלומר שאם אדם נוגע בכזית מן הנבלה, או שהוא נושא כזית מן הנבלה אפילו אם אינו נוגע בו, הריהו טמא.

אחד הוא טהור והשני טמא, מלבד איסורם בהרבעה, הם גם אסורים לחרוש ולמשוך ולהנהיג. ברם, דין זה הוא מן התורה, אבל מדברי סופרים כל שני מינים שהם כלאים בהרבעה אסורים לחרוש ולמשוך ולהנהיג.

י ו ס ש י

באור משנה ג

העובר על "לא תעשה" שבתורה, חייב מלקות, שכתוב (דברים כה, ב-ג): "והיה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשתעו במספר. ארבעים ינו לא יוסיף". ודרשו חכמים: "במספר ארבעים יכנו" – מספר שהוא סמוך לארבעים, כלומר שמלקים אותו ארבעים חסר אחת (מכות ג, י). ומכל מקום נוקט התנא בכל מקום "ארבעים" כלשון הכתוב. – משנתנו באה ללמד, שלא רק הנוהג כלאי בהמה עובר על הלאו "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו", אלא גם האדם היושב בתוך העגלה הרתומה לכלאי בהמה עובר על לאו זה, והוא חייב מלקות.

הַמְּנַהִיג – כלאי בהמה, סוֹפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים – לוקה מלקות ארבעים, כלומר ארבעים חסר אחת, כמו שבארנו לעיל, שעבר על לאו: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו". וְהַיּוֹשֵׁב בְּקָרוֹן סוֹפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים – ואף היושב בעגלה, אף על פי שאינו מנהיג, והוא לוקה משום "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו". רבי מאיר פוטר – את היושב בקרון ממלקות, שלדעתו אין ישיבתו גורמת כלום להליכת הבהמות. ואין הלכה כרבי מאיר. וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁהִיא קְשׁוּוֹת לְרִצּוּעוֹת – כגון שמושכים שני סוסים בקרון וקשר חמור לרצועות הסוסים, אף על פי שהקרון נמשך בעיקר על ידי הסוסים, אֲסוּרָה – כלומר אסור למשוך ולהנהיג כשהיא קשורה. הרמב"ם מפרש בדרך אחרת לגמרי: והשלישית – היינו עגלה שלישית שקשורה אחר שתיים שלפניה, אף היא אסורה לשבת בה, אם הכל נמשך על ידי כלאי בהמה. ולכן נקט התנא "השלישית", שכן לדעת הרמב"ם הקרון היינו העגלה השנייה, שעגלה אחת היתה מיועדת למשא, והקרון היה מיועד לנוסעים, ובאה המשנה להשמיענו, שאם יש עוד שלישית אף היא אסורה (יחשנה ראשונה).

באור משנה ד

אֵין קוֹשְׁרִין אֶת הַפּוֹס, לֹא לְצַדֵּי הַקָּרוֹן – שמושכים בו שוורים, וְלֹא לְאַחַר הַקָּרוֹן – לפי שאף הסוס דוחף לפעמים את

ו שור בר – מין בהמה. ורבי יוסי אומר: מין חיה. פלג – מין חיה. רבי מאיר אומר: מין בהמה. חזיר – מין בהמה. ערוד – מין חיה. הפיל והקוף – מין חיה. ואדם מתר עם פלם למשוד ולחרוש ולתנהיג. **פ ר ק ת ש י ע י**

א אין אסור משום פלאים אלא צמר ופשתים, ואינו מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים. אין הפהנים לובשין לשמש בבית המקדש אלא צמר ופשתים. צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה – אם רב מן הגמלים, מתר; ואם רב מן הרחלים, אסור; מחצה למחצה, אסור. וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה.

פירוש ברטנורא

הגדלה בסנה: בזית במשא. דמספקא להו אם מין חיה ומטמאה נבלתו בכזית ומטמאה נמי טומאה חמורה במשא למטא אדם למטא בגדים כנבלת בהמה טמאה, או מין שרץ הוא ומטמא בכעדשה אבל אינו מטמא במשא כנבלת בהמה אלא כמגע כשרץ. ואין הלכה כר' יוסי לא באדני השדה ולא בחולדת הסנאים:

ו שור הבר. שור הגדל במדבר: מין בהמה. וחלבו אסור ואינו טעון כסוי, דסברי רבנן עקרו מן הישוב היה אלא שברח ונעשה שור בר: מין חיה. ומעון כסוי וחלבו מותר, קסבר עקרו מן המדבר היה. וסימנים שמנו חכמים להכיר בין בהמה לחיה בשאר חיות נאמרו חוץ משור הבר. ואין הלכה כרבי יוסי: פלג מין חיה. נפקא מינה לכותב כל חיה שברשותו לאחר, או למקדש כל חיה שברשותו: ר' מאיר אומר מין בהמה. ואין הלכה כר"מ: ערוד. חמור הבר: ואדם מותר עם כולם. דכתיב (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור, אבל אתה חורש באדם ושור, באדם וחמור:

ט אין אסור משום פלאים אלא צמר ופשתים. דכתיב (דברים כב) לא תלכש שעטנו צמר ופשתים. שעטנו כלל צמר ופשתים פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא. וצמר הוא צמר רחלים ואילים בלבד דכתיב (מלכים ב ג) וישיע מלך מואב היה נוקד והשיב למלך ישראל מואב אלף כרים ומאה אלף אילים צמר, אין לך קרוי צמר סתם אלא צמר אילים אבל שאר צמר צריך ליתן שם לווי, צמר גמלים צמר ארנבים צמר עזים: ואינו מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים. דכתיב (ויקרא יג) והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בגד פשתים: אין הפהנים לובשים לשמש במקדש אלא צמר ופשתים. דבבגדי כהנים כתיב שש ובר, והוא פשתן שעולה בר בבר, כלומר קנה יחיד מכל גרעין ואין שני קנים עולים מגרעין אחד. ובאבנט כתיב תכלת וארגמן ותולעת שני. ותכלת, צמר צבוע בדם חלון. וארגמן, צמר צבוע בצבע אדום ששמו ארגמן והוא לאכ"א בלע"ז. ותולעת שני, הוא צמר צבוע בצבע אדום שקורין כרמז"ז: שטרפן. שערבן: מותר. לערב עמחן פשתן לפי שצמר רחלים נתבטל ברוב של גמלים: וכן פשתן וקנבוס. שנתערבו והרוב מן הקנבוס מותר להביא צמר ולערב עמחם:

משניות מבוארות – קהתי

ובחמור יחדו, שור וחמור לא דווקא הוא, אלא הוא הדין למינים אחרים, כמו שבארנו בפרק הקדום (במקדמה לבאור משנה ב), ואילו בכלאי בגדים אין איסור כלאים אלא בצמר ופשתים בלבד, כמו שכתוב (דברים כב, יא): "לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדו". דבר זה באה, איפוא, משנתנו להשמיע. כן מלמדת המשנה דרך אגב דינים אחרים הקשורים בצמר ופשתים.

אין אסור משום פלאים – כלאי בגדים, **אלא צמר ופשתים** – שכתוב: "לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדו", צמר ופשתים דווקא ולא מינים אחרים. וצמר היינו של רחלים ואילים בלבד. **ואינו מטמא בנגעים** – בנגעי בגדים, **אלא צמר ופשתים** – שכתוב (ויקרא יג, ח): "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים..." **אין הפהנים לובשין לשמש בבית המקדש אלא צמר ופשתים** – כלומר שהיו בגדים מפשתים או מצמר והיו מצמר ופשתים יחד, שאין איסור כלאים נוהג במקדש, שנאמר בבבאי כהונה (שמות לט, כז-כט): "ויעשו את הכתנות שש... ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבר שש משזר ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני" – שש היינו פשתים, ו"תכלת וארגמן ותולעת שני" היינו צמר צבוע בגוונים שונים. **צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה** – שעירבם יחד, **אם רב מן הגמלים** – אם הרוב בתערובת הוא צמר גמלים, **מתר** – לערבם בפשתים, שצמר רחלים בטל ברוב צמר גמלים, ואין כאן כלאים; **ואם רב מן הרחלים** – אבל אם בתערובת הצמר היה רוב הצמר מן הרחלים, **אסור** – לערב צמר זה בפשתים משום איסור כלאים; **מחצה למחצה** – ואפילו היו מחצה צמר גמלים ומחצה צמר רחלים, **אסור** – לערבם בפשתים, שהואיל וצמר רחלים לא בטל, אסור לערבו בפשתים, משום כלאים. **וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה** – אם הרוב מן הקנבוס מותר לערבם בצמר, שהקנבוס אין דינו כפשתים. וכבר בארנו שהקנבוס הוא מין צמח סיבים, שסיביו משמשים לתעשיית חבלים, שקים וכדומה, ויש סוברים, שהקנבוס שבמשנתנו אינו אותו צמח שאנו קוראים קנבוס אלא מין אחר (ר' עקיבא איגר בשם תוספות ישינים).

אבל שרץ מת אינו מטמא במשא אלא במגע בלבד; ברום, שיעור טומאתו הוא בכעדשה; מכאן אמרו בית שמאי לענין חולדת הסנינים, שהואיל וספק אם היא חיה או שרץ, לפיכך נוהגות בה חומרות חיה וחומרות שרץ, שכזית מנבלתה מטמא במשא משום ספק נבלת חיה, ואפילו כעדשה מנבלתה מטמאה במגע משום ספק שרץ. ואין הלכה כרבי יוסי לא באדני השדה ולא בחולדת הסנינים.

באור משנה ו

שור בר – שור הגדל במדבר, **מין בהמה** – ואינו כלאים עם השור הביתי. **ורבי יוסי אומר: מין חיה** – שור בר מין חיה והריהו כלאים עם השור הביתי. יש מפרשים, שהלכה זו נשנתה כאן דרך אגב, לא דווקא לענין כלאים, אלא לענין דינים אחרים הנוהגים בחיה ואינם נוהגים בבהמה או להיפך, כגון לגבי חלב (החיות בצירי), שחלב בהמה אסור ואילו חלב חיה מותר. **פלג מין חיה** – ונפקא מינה שאם אדם מוכר לאחר כל החיה שברשותו, מוכר לו גם הכלב (תוספות). **רבי מאיר אומר: מין בהמה** – כלב מין בהמה הוא. ואין הלכה לא כרבי יוסי בענין שור בר ולא כרבי מאיר בענין כלב. **חזיר מין בהמה** – והוא כלאים עם חזיר בר. **ערוד** – חמור הבר, **מין חיה** – והוא כלאים עם חמור ביתי. **הפיל והקוף מין חיה** – אף הקוף שנמצא תמיד בישוב אינו מין בהמה אלא מין חיה (הגרי"א). **ואדם מתר עם פלם** – עם בהמה וחיה וכל בעל חי אחר, **למשוד** – משא ועגלה, **ולחרוש** – עמחם, **ולתנהיג** – שלא אסרה התורה אלא "בשור ובחמור יחדו" וכיוצא בהם, אבל לא באדם ובשור או באדם ובחמור. בירושלמי וכן בנוסחאות אחרים אין גורסים תיבת "ולתנהיג", שאמנם אין לה מקום כאן.

יו ם ר ב י ע י

באור משנה א

פרק זה – האחרון שבמסכתנו – עוסק בכלאי בגדים, ושונה דינם של כלאי בגדים מדין כלאי בהמה, שכן בכלאי בהמה, אף על פי שכתוב בהם "לא תחרוש בשור

ב השיריים והפלך אין בהם משום בלאים, אבל אסורים מפני מראית העין. הפרים והפסחות אין בהם משום בלאים, ובכלבד שלא יהיה בשרו נוגע בהם. אין עראי לכלאים. ולא ילבש בלאים אפילו על גבי עשרה, אפילו לגנוב את המכס.

ג מטפחות הידים, מטפחות הספרים, מטפחות הספג – אין בהם משום בלאים; רבי אליעזר אוסר. ומטפחות הספרים אסורות משום בלאים.

ד תכריכי המת ומרדעת של חמור – אין בהם משום בלאים. לא יתן המרדעת על כתפו, אפילו להוציא עליה זבל.

פירוש ברטנורה

ב השיריים והפלך. מונים של משי הן, והכלך גדל בכרכי הים ותבניתו כתבנית הזהב, והוא רך ביותר ודומה לצמר: אבל אסורים. דאית לאחלופי בצמר ופשתים. ומפני שלא היו מצויין ביניהם לא היו מכירים בהן ואית לאחלופי הלכך אסורים מפני מראית העין. אבל האידנא שהמשי מצוי בינינו והכל יודעים ומכירים בו אין אסור שום מין של משי בצמר או בפשתים, וכן הקבוצ שרי בין בצמר בין בפשתים שהכל מכירים בו: חברים והכסותות אין בהם משום בלאים. לפי שהן עשוין לשכיבה והתורה אמרה (ויקרא יט) לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציעו תחתיד. והני מילי כשהן קשים ורקנים ונתונים על גבי אצטבא או הן מותרין כשאין בשרו [נוגע] בהם, אבל אם הם רכים או מלאים או אפילו רקנים ומונחים על גבי מטה אפילו עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהם אסור לישן עליהם לפי שנכפפים תחתיו ונכרכים על בשרו: אין עראי לכלאים. דלבישת עראי לבישה היא: אפילו על גבי עשרה. ואע"פ שאינו נהנה מן הכלאים: את המכס. ראיתי לקצת מרבתי שפירשו כגון במקום שהיהודים פורעים מכס למוכס העומד מאליו, ולובש כלאים כדי שלא יכיר שהוא יהודי. ולי נראה לגנוב את המכס לפי שאין אדם נותן מכס מבגדים שהוא לובש. וסתם משנה זו [מכרת] דבר שאין מתכוין אסור, ופליגא אאידך סתמא דתנן מוכרי כסות מוכרין כדרכן:

ג מטפחות הידים. שמנגבים בהם כשנוטלים את הידים: מטפחות הספרים. שנותנים על גבי ספר תורה: ומטפחות ספג. שמנגב בהם כל גופו אחר שרחץ: ר' אליעזר אוסר. מטפחות ידים לפי שפעמים מוחמם בה ידיו, ומטפחות ספרים פעמים שמשמיה בחיקו ומתחמם, ומטפחות הספג פעמים שרואה את רבו ומתעטף בה. והלכה כר"א: מטפחות ספרים. המגלחים בני אדם, ופורסים עליהם מטפחת כדי שלא יתלכלכו בגדיהם: אסורים משום בלאים. ובהא מדרה ת"ק לפי שיש להן בית ראש ולובשים אותן דרך מלבוש, והכי מוכח בירושלמי:

ד תכריכי המת. שהמת נקבר בהם אין בהן משום בלאים דכתיב (תהלים פח) במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות: ומרדעת חמור. היא קשה יותר מכרים וכסותות, הלכך אפילו בשרו נוגע לא חיישין שמא תכרך נימא על בשרו. ודוקא כשהכלאים נכרים ונראים בה אבל בגד שאבד בו כלאים לא יעשנו מרדעת לחמור, דחיישין שמא יקח ממנו טלאי לבגדו, הואיל ואין הכלאים ניכרים:

משניות מבוארות – קהתי

המלכות, אסור בכלל להברית את המכס, שדינא דמלכותא דינא.

באור משנה ב

השיריים – משי חלק הדומה לפשתן, והפלך – מין משי שעינו כעין הזהב והוא רך ושעיר כצמר, אין בהם משום בלאים – עם צמר או עם פשתים, או כשהם תפורים זה בזה, אבל אסורים מפני מראית העין – אסור מדרבנן לתפור יחד שיריים עם צמר או כלך עם פשתים, או אפילו שיריים עם כלך, מפני מראית העין, שהואיל והשיריים דומים לפשתים והכלך דומה לצמר, יאמרו הבריות שזה בגד כלאים. ואמנם איסור זה לא היה נוהג אלא בימיהם, לפי שהמשי לא היה מצוי ביניהם ולא היו מכירים סוגי המשי השונים, אבל בימינו, שהמשי מצוי בינינו והכל מכירים בו, אין איסור בשום מין של משי עם צמר או עם פשתים (ברטנורה). הפרים והפסחות – העשוים מצמר ופשתים, אין בהם משום בלאים – ומותר לישב ולהסב עליהם, שלא אסרה תורה אלא דרך לבישה, וכתיב (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך" – אבל אתה מצינו תחתיד, ובכלבד שלא יהיה בשרו נוגע בהם – שאם בשרו נוגע בהם הרי זה כאילו מעלה עליו כלאים. בירושלמי אמרו: כמה דברים אמורים שהכרים והכסותות אין בהם משום כלאים? כשהם ריקנים (שאינם ממולאים בדבר רך) ומונחים על גבי אצטבא, אבל אם הם מלאים או אפילו ריקנים ומונחים על גבי המטה, אסור לשכב עליהם – לפי שהם נכפפים תחתיו ונכרכים על גופו. אין עראי לכלאים – אין דין עראי לענין כלאים, שאסור ללבוש בגד כלאים אפילו דרך עראי, ולא ילבש בלאים אפילו על גבי עשרה – בגדים, אף על פי שאינו נהנה כלל מן הכלאים, אפילו לגנוב את המכס – שאינו מתכוון ללבוש אלא כדי שלא יצטרך לשלם מכס, לפי שאין משלמים מכס מבגדים שאדם לבוש בהם, מכל מקום אסור ללבוש כלאים. בבבלי (בבא קמא קיג, א) מבואר, שהמדובר כאן במוכס שאין לו תעריף ולוקח מכס כרצונו, או במוכס העומד מאליו (שאינו ממונה מטעם המלכות) ותובע מיסים שלא על פי החוק, לפיכך אין כאן בעיה של גניבת המכס אלא של כלאים. אבל במוכס הממונה מטעם

יוס חמישי

באור משנה ג

מטפחות הידים – שמנגבים בהם את הידים, והיינו מגבות, מטפחות הספרים – שעוטפים בהם את ספרי תורה, מטפחות הספג – שמתנגבים בהן לאחר רחיצת כל הגוף, אין בהם משום בלאים – כלומר אין לחשוש לכלאים שבהן ומותר להשתמש בהן. רבי אליעזר אוסר – להשתמש בהן אם המטפחות עשויות כלאים, לפי שנכרכות על היד ונמצאת היד מתחממת בהן (רמ"ט). וכן הלכה. ומטפחות הספרים – שהספרים פורסים על המסתפר כדי שיפלו עליהן השערות, אסורות משום בלאים – אף לדברי תנא קמא, לפי שמשתמשים בהן דרך לבישה.

באור משנה ד

תכריכי המת – שקוברים בהם את המת, ומרדעת של חמור – שהרובכ יושב עליה, אין בהם משום בלאים – הטעם בתכריכי המת, לפי שכתוב (תהילים פח, ו): "במתים חפשי", ודרשו חכמים: כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן המצוות (נידח טא, ב); ומובא בגמרא (שם), שאפילו לכתחילה יכול לעשותם כלאים, שכן שנו בתוספתא: בגד שאבד בו כלאים, הרי זה לא ימכרו לעובד כוכבים (שמא יחזור וימכרו לישראל), ולא יעשנו מרדעת לחמור (מחשש שמא יקח ממנו טלאי לבגדו, הואיל ואין הכלאים ניכרים), אבל עושה ממנו תכריכין למת. ומרדעת של חמור העשויה מצמר ופשתים והכלאים ניכרים ונראים בה, אין בה משום איסור כלאים, לפי שהיא קשה ואינה נכרכת על בשרו אפילו כמלוא נימא. לא יתן המרדעת – של כלאים, על כתפו, אפילו להוציא עליה זבל – שכתוב: "ובגד כלאים לא יעלה עליך", אפילו בגד שאינו עשוי ללבישה, מכל מקום אסור הוא בהעלאה.

ה מוכרי כסות מוכרין פדרקן, ובלבד שלא יתפנו בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. והצנועים מפשילין במקל.

ו תופרי כסות תופרין פדרקן, ובלבד שלא יתפנו בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. והצנועים תופרים בארץ.

ז הפרסין והפרדסין, והדלמטקין ומגעלות הפנוז – לא ילבש בהן עד שיבדק. רבי יוסי אומר: הבאים מחוץ הים וממדינת הים אינן צריכין בדיקה, מפני שחזקתן בקנבוס. ומגעל של זרד אין בו משום בלאים.

ח אין אסור משום בלאים אלא טווי וארוג, שנאמר (דברים כב, יא): "לא תלבש שעטניו" – דבר שהוא שוע, טווי

פירוש ברטנורא

ה מוכרי כסות מוכרים כדרקן. לובשים בגדי כלאים להראות לקונה מדת ארכו ורחבו, ובלבד שלא יתכוונו להנאתו. ואע"ג דאם מתכוון איכא איסורא דאורייתא, כי לא מתכוון שרי לכתחילה. וכן הלכה: והצנועים. המחמירים על עצמן: מפשילין במקל. נותנים המקל על כתפיהם והכלאים מונחים בקצהו ואין כתפיהם נוגעות בכלאים:

ו תופרין כדרקן. מניחין הכלאים על הברכים ועל השוקים כשהן תופרים:

ז הפרסין והפרדסין. שניהם עשוין מצמר ומכסים בה את המפות אלא שאלו דקין ואלו עבין: דלמטקיון. בתי שוקים, קאלצי"ש בלע"ז: מנעל הפינוז. מנעל שעושות מפסולת הצמר: עד שיבדוק. שמא יש פשתן מעורב בהן: הבאים מחוץ הים וממדינת הים. מחוץ הים שהוא במדינת הים: שחזקתו מן הקנבוס. משנה זו נשנית בראשונה בזמן שלא היה הפשתן מצוי בכל מקום, אבל בזמן הזה שהפשתן מצוי בכ"מ כולם צריכים בדיקה הלכך הולקח בגדים תפורים מן הנכרי בזמן הזה לא ילבש עד שיבדוק יפה: ומגעל של זרד. מנעלים של עור ומחופים כפנים בלבדים או בצמר עב ומנעין עד הירך, כעין אותן שקורין בורקיש בלע"ז ובערבי כופ"ש. ולפי שעשוין לחמם הרגל קרויין של זרב לשון יזורב נצמתו (איוב ו): אין בו משום בלאים. אין חוששין שמא פשתים מעורב בהם:

ח שוע טווי וזרד. שוע סרוק במסרק ושוע חלק. איש חלק מתרגמין גבר שעיע: נזר. שזור דהיינו ב' חוטין שזורין יחד. ועיקר כלאים מן התורה שיהיה הצמר סרוק וטווי ושזור לבדו, וכן הפשתן סרוק וטווי ושזור לבדו, ואח"כ יהיו ארוגים יחדו או מחוברים יחד בשתי תכיפות דהוו כארז. ומש"ה איצטריך

משניות מבוארות – קהתי

בחוטי פשתן.

הפרסין והפרדסין – בגדי צמר הנקראים כך על שם המקומות שממם היו מובאים; ויש מפרשים: הפרסין – כסויי צמר דקים, והברדסים – כסויי צמר עבים, והדלמטקין – מין בגד צמר הבא ממדינת דלמטאי; ויש מפרשים: מכסי צמר, ומגעלות הפנוז – נעליים העשויות מפסולת הצמר, לא ילבש בהן – ויש גורסים: לא ילבשם. עד שיבדק – אם אין פשתן מעורב בהם. רבי יוסי אומר: הבאים מחוץ הים – בגדי צמר הבאים מערי החוץ של הים התיכון, וממדינת הים – וממקומות רחוקים שמעבר לים, אינן צריכין בדיקה – אם מעורב בהם פשתן, או שמא נתפרו בחוטי פשתן, מפני שחזקתן בקנבוס – חזקה שתפורים הם בקנבוס ולא בפשתן, לפי שהפשתן אינו מצוי שם והוא ביוקר, והרי שנינו (לעיל משנה א) שהקנבוס אין לו דין פשתים ואינו כלאים עם צמר. ברם, בזמננו שהפשתן מצוי בכל מקום, כל בגד צמר צריך בדיקה, שמא הוא תפור בחוטי פשתן (ירושלמי). ומגעל של זרד – ויש גורסים: של זרב – מנעל המרופד בלבד של צמר לחימום הרגל, אין בו משום בלאים – שאין חוששים שמא מעורב בו פשתן (ברטנורא). הרמב"ם מפרש, שהוא מין מנעל שאין לו עקב, ומהלכים בו על היצועים והכסות, ואף שהוא כלאים מותר ללבושו, מפני שעור הרגל קשה הוא ואינו נהנה כשאר עור הגוף (הל' כלאים י, טו).

באור משנה ח

משנתנו באה ללמד, מהי משמעותו של "שעטניו" האמור בתורה בכלאי בגדים. אין אסור משום בלאים – מן התורה, אלא טווי – שמהצמר ומהפשתים נטו חוטים, וארוג – ומהחוטים עשוי אריג, כמו שנבאר עוד להלן, שנאמר: "לא תלבש שעטניו" – דורשים "שעטניו" נטריקין: שוע, טווי, נזר; ומכאן שאין אסור אלא דבר שהוא שוע – חלק וסרוק, טווי – עשוי לחוטים, ונזר – שזור; אלו הן שלש מלאכות בהכנת החוטים לעשיית אריגים, שכן בתחילה סורקים את הצמר או את הפשתים, כדי לנקותם ולעשותם חלקים, ואחר כך טווים אותם, היינו שעושים מהם חוטים דקים, ולאחר מכן שזורים את החוטים הדקים לחוטים יותר עבים וחזקים. משנתנו באה איפוא להשמיע, שמן התורה אין אסור כלאים בבגד המעורב מצמר ופשתים

י ו ש ו י

באור משנה ה

מוכרי כסות – מוכרי בגדים, שדרכם להניח את הבגדים על כתפיהם, כדי להראותם ללקוחות, מוכרין פדרקן – בגדי כלאים, ואין בהנחת הבגדים על כתפיהם משום איסור העלאת כלאים (כסף משנה), ה' כלאים י, יח). ויש מפרשים שדרכם ללבוש את הבגדים כדי להראות ללקוחות את מידתם וצורתם, והואיל ואינם מתכוונים בלבישה זו להנאת גופם, אין בלבישה זו משום איסור כלאים, שסובר התנא של משנתנו: דבר שאינו מתכוון, מותר (ברטנורא); ולפי פירוש זה, מה ששינו לעיל (משנה ב): "ולא ילבש כלאים אפילו על גבי עשרה", זו דעה של תנא הסובר: דבר שאין מתכוון אסור, והוא חולק על משנתנו (עיי' שם ברטנורא ומשנה ראשונה). ובלבד שלא יתפנו בחמה מפני החמה – שהבגדים יגינו עליהם מפני להט השמש, ובגשמים מפני הגשמים – שלא יתכוונו בשעת ירידת גשמים שהבגדים יגינו עליהם מפני הגשמים, שבשעה שמתכוונים כך הרי הם עוברים על איסור כלאים. והצנועים – המדקדקים במצוות ומחמירים על עצמם, מפשילין במקל – תולים את בגדי הכלאים על גבי מקל הנתון על כתפיהם, ומורידים את הבגדים עד לקצה המקל מאחוריהם, שלא יגעו הכלאים בכתפיהם.

באור משנה ו

תופרי כסות – התופרים בגדי כלאים, תופרין פדרקן – כשהבגדים מונחים על ברכיהם, ואין בזה משום איסור כלאים, ובלבד שלא יתפנו בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים – שהבגדים יגינו עליהם מפני החמה או מפני הגשמים. והצנועים תופרים בארץ – מניחים בגדי הכלאים על הארץ ותופרים, והיינו כשהתופר יושב על הארץ; ואם הוא יושב על הספסל, מניח את הבגדים על השולחן (תפארת ישראל).

ש ב ת ק ו ד ש

באור משנה ז

משנה זו באה ללמדנו, שהקנה בגדי צמר צריך לבדקם יפה, שמא הם תפורים

וְנוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נָלוֹז וּמְלִיז הוּא אֶת אָבִיו שְׁבַשְׁמִים עָלָיו.

פירוש ברטנורה

קרא למשרי כלאים בצציית לפי שחוטג תכלת שזורים הם דכתיב פתיל תכלת טווי וזשור, וכן חוט לבן, וכשמחברן יחד בשתי תכופות הוו כלאים גמורים דאורייתא. והא דתנן הכא אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר (דברים כג) לא תלבש שעטנן, לאו למדרש ארוג משעטנן דארוג מיוחד נפקא דדרשנן מיניה דאף שתי תכופות הוי חבור, ולא מיייתי שעטנא אלא משום טווי. וראיתי לאחר מרביתנו שפירש שזע טווי הצמר לבד והפשתים לבד, ונו כלומר ואח"כ נזו דהיינו שניהם ארוגים יחד והכי מתישב לישנא דמתניתין שפיר טפי, והכי משמע בירושלמי ופירושים הרבה מצאתי לרבותי בפירוש שזע טווי ונו וכולהו אית להו פרכא לבד מהאי דלית ליה פרכא: נלוז ומלית. עקום ומעקם דרכי אביו שבשמים עליו. לשון אל ילחו מעיניך (משל ג):

משניות מבוארות – קהתי

והואיל והוא מפורש בכתוב, כמו שבארנו לעיל, לא היה צורך להזכירו ברישא, אבל "טווי" למדים בנוטריקון מאות ט"ת, וכן "ארוג" למדים מ"נוז", ואין הכל יודעים שזו היינו ארוג; הלכך באה המשנה להשמיע שני עניינים אלו: "טווי וארוג" (תוספות יום טוב). רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נָלוֹז – "נוז" היינו "נלוז", כלומר שכלאים הוא דבר מעוקם, מלשון "תועבת ה' נלוז" (משלי ג, לב), שמינים שונים מעורבים בכלאים, ויש בזה עקמימות, וּמְלִיז הוּא אֶת אָבִיו שְׁבַשְׁמִים עָלָיו – הלוכש כלאים מעקם עליו את דרכי אביו שבשמים, שאין הקב"ה מרחם עליו.

כפי שהזכרנו בארנו משנתנו לפי פירושו של הרב מברטנורה. כך מפרש גם רבנו תם (נידח ס, א), וזוהי גם שיטת רוב הפוסקים, שאם הצמר והפשתים כל אחד הוא שזע בפני עצמו וטווי בפני עצמו ושזור ("נוז") בפני עצמו, ואחר כך חוברו על ידי אריגה או תפירה, הרי זה כלאים מן התורה; אבל אם אחד מהמינים היה חסר אחת המלאכות הללו, כגון שהיה רק שזע וטווי או שהיה רק שזע בלבד, כגון לבדים, אין בהם איסור כלאים מן התורה אלא מדברי סופרים.

גם הר"ם מפרש כרבנו תם, אלא שהוא מפרש "נוז": ארוגים יחד, והרי זה הפירוש השני המובא בברטנורה.

אבל רש"י מפרש (שם), שענין "שזע טווי ונוז" היינו שהצמר והפשתים מעורבים יחד מתחילה ונעשו בהם כל שלש המלאכות ביחד, כלומר שסרקם וטוּוּם וארגם יחדיו, ורק בכגון זה יש איסור כלאים מן התורה. אבל בעלי התוספות מקשים על רש"י: אם כן למה הוצרכה התורה להזהיר כלאים בצציית, הרי בתערובת הצמר והפשתים שבצציית כל מין הוא שזע בפני עצמו וטווי בפני עצמו וגם אין בה אריגה אלא קשירה בלבד. מכאן נוטים רוב הפוסקים לדעת רבנו תם.

הרמב"ם חולק על שיטת רבנו תם וסובר, שאפילו לבדים שאינם אלא שזעים בלבד, אם מעורב בהם פשתן, הרי זה כלאים מן התורה (הל' כלאים, י ב), אבל רבים מתקשים בדבריו ("כספ"א משנה": ה"א ע"ה הסוד), ברם הגר"א מקריע מן הירושלמי דעת הרמב"ם, שכל אחד לבדו אסור מן התורה, שאם הם שזעים ביחד ועשה לבדים, או שארוגים ביחד, או שטוּוּם ביחד ואחר כך ארגם (שטווי בלבד אינו בגד), כל אלו אסורים מן התורה.

אלא אם כן כל אחד מהם, הצמר בפני עצמו והפשתן בפני עצמו, הוא שזע טווי ונוז. כלומר שנעשו תחילה בכל אחד מהם שלש המלאכות הללו (סריקה, טווייה ושזירה), ואחר כך נארגו החוטמים של הצמר והפשתים יחדיו, או שחוברו יחד על ידי קשירה או תפירה, שנאמר: "לא תלבש שעטנא צמר ופשתים יחדיו", ולמדים מתיבת "יחדיו", שאם צמר ופשתים שהם "שעטנא" (שזע טווי ונוז) חוברו על ידי אריגה, קשירה, תפירה, דיבוק וכדומה, הרי הם כלאים מן התורה. וכל שכן אם ערבב מתחילה צמר ופשתים וסרקם יחד ואחר כך טוּוּם וזשורם יחד ועשה מהם אריג, שהוא כלאים מן התורה. – כך מפרש הרב מברטנורה, אבל לפי פירוש זה אין משנתנו מתיישבת יפה, שהרי הראיה מן הכתוב "שעטנא" היא על "שזע טווי ונוז", ולא על "טווי וארוג" שנישנו ברישא. מכאן נדחק הרב מברטנורה לפירוש, שהמשנה לא הביאה את הכתוב אלא משום ענין "טווי" בלבד, ואילו ענין "ארוג" למדים ממה שנאמר "יחדיו", כמו שבארנו לעיל. כן מביא הרב מברטנורה פירוש אחר בשם אחד מרביתנו, ש"נוז" היינו ארוג (ולא כמו שבארנו: שזור), כלומר שלמדים מלשון "שעטנא", שאין איסור כלאים אלא אם כן הצמר שזע וטווי בפני עצמו וכן הפשתים, ואחר כך "נוז", דהיינו שהם ארוגים יחד. ואמנם לפי פירוש זה מתיישב יותר לשון המשנה, שכן תיבת "שעטנא" כוללת "טווי ונוז" שפירושו טווי וארוג, והרי זו ראייה לדברי הרישא, ש"אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג". אבל גם לפירוש זה קשה עדיין, מפני מה לא נזכר ברישא גם "שזע"? – ויש מיישבים משנתנו גם לפי הפירוש הראשון וגם לפי הפירוש השני, שכן ענין "טווי" אינו מפורש בתיבת "שעטנא" כשאר שני העניינים שזע ונוז. שהם מפורשים בה: "שזע", "נוז", ואילו טווי אין למדים אלא מאות ט"ת. ומכאן – לפי הפירוש הראשון – לא היה צורך להזכיר שזע ונוז ברישא, שהרי מפורשים הם בכתוב, ולא באה המשנה להשמיענו ברישא אלא "טווי" שאינו מפורש, והוא נלמד בנוטריקון; וכן מוסיפה המשנה להשמיענו "ארוג", הנלמד ממה שנאמר בסוף הפסוק: "יחדיו". ולפי הפירוש השני יש לומר, ש"שזע" הוא לשון ארמי שהיה שגור בפי כל בימי התנאים וגם אחריהם,

המשך ביאור למס' יבמות ליום חמישי עמ' ב

- עליה. וְרַבִּנָּה קָבַר, הָאִי לְחֻדְיָה קָאִי וְהָאִי לְחֻדְיָה קָאִי – המאמר
- והזיקה, כל אחד מהם עומד לבדו, וכשם ששְׁמַעְיָא – בתחילה
- קודם שחלץ לה אילו אָמַר לָהּ הַתַּקְדִּישִׁי לִי בְּמֵאמַר יִבְמִין, מִי לֹא
- מִהֵנִי – וכי לא היה מועיל לקנותה אף שהזיקה עומדת בפני עצמה
- ואינה מסייעת למאמר לחול, הַשְׁתָּא נִמְי מִהֵנִי – גם עתה אחרי
- שהחליצה הפקיעה את הזיקה, חל קנין המאמר, והיא מקודשת.
- הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבי וחכמים: בְּמֵאמַר יִבְמִין, אִי
- דְּאָמַר לָהּ לִיבְמִתּוּ בִּיאור שחלץ לה התקדשי לִי בְּמֵאמַר יִבְמִין, בּוֹלִי
- עָלָמָא לֹא פְלִיגִי דְּמִתְקַדֵּשִׁין חֲלִים, וְהָכָא בְּמֵאמַר עֲקָרִין –
- ובאן בברייתא במה נחלקו רבי וחכמים, בְּגוֹן דְּאָמַר לָהּ לִיבְמִתּוּ
- לאחר שחלץ לה, הַתַּקְדִּישִׁי לִי בְּזִיקַת יִבְמִין, ונחלקו האם מאמר
- בלשון זיקה קונה לאחר חליצה. רַבִּי קָבַר,

- לזכות בהם, וְקָבַר – (וטעה וסבר) שהנכס שחפר בו שָׁל גַּר אַחֵר
- הוא, שאף שהתכוין לגר אחר, הדין הוא דְּקָנִי כִּיּוֹן שִׁמְכֵל מְקוֹם
- התכוין לקנין. והוא הדין יבם זה כוונתו היתה לקנין, אלא שטעה
- מבחינה בא לקנותה, מחמת אחיו או מכחו, ומכיון שהתכוין מכל
- מקום לקנין, הרי זה מועיל.
- הגמרא מבארת את דברי רבי באופן אחר: אִילָא אָמַר אֲבִי, הָכָא
- בְּמֵאמַר עֲקָרִין – באיזה אופן נחלקו רבי וחכמים, בְּגוֹן דְּאָמַר לָהּ
- לִיבְמִתּוּ לאחר שחלץ לה, הַתַּקְדִּישִׁי לִי בְּמֵאמַר יִבְמִין, כלומר
- בקידושי מאמר. רַבִּי קָבַר, מֵאמַר עֲלִיזָא זִיקַת קָא דְּמִי – שחכמים
- תיקנו מאמר לכל היבמים, רק כשיש זיקה והמאמר מתוסף עליה,
- וְכָאן שחלץ לה, אֲתָא – (באה) הַחֲלִיצָה אֲפָקְעָתָהּ – (והפקיעה)
- לְזִיקָה, ושוב אין המאמר יכול לחול משום שאין זיקה להתוסף

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

אמר להו נביא – זכריה בן עדו.
ביניתא – שיער. **בדורא דאברא** – בסיר של עופרת. **זאת הרשעה** – "וישלך אותה אל תוך האיפה" – וישלך את אבן העופרת אל פיה".
שאיב קלא – נכנס הקול לתוך העופרת ואינו יוצא ממנו. **כליא עלמא** – יכלה העולם, שלא תהא פריה ורביה. **ביעתא בת יומא** – ביצה הנוולת בו ביום, לפי שפסק החימום מן המעים, ואפילו אותן שעברה התרנגולת כבר אינן מתבשלין במעיה. **לפלגא** – שיהא שולט באדם ליזקק לאשתו ולא לאחרת. **בחלינהו** – סימו את עיניו על ידי כחול. **האל הגדול הגבור והנורא** – אשר לא ישא פנים. **עובדי עבודה זרה מקרקרים בהיכלו** – שראה שרי נבוכדנצר נכנסין להיכל ומוריעים בו ככל רצונם. **לא אמר נורא** – בפרשת "הנה חנמאל" כתיב "עושה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הגדול

דף סט ע"ב: הגמרא ממשיכה בסיפור המעשה: **אותיבו בתעניתא** – ישבו אנשי כנסת הגדולה בתענית **תלתא יומין ותלתא לילא**, **ומסרוהו ניהליהו** – נתנו אותו בידיהם לבטל את כוחו. באותה שעה, **נפק אתא** – יצא ובא **פי גוריא דנורא** – כמו ארי קטן מאש מבית קנשי הקנשים. **אמר להו זכריה בן עדו הנביא לישראל**, **היינו יצרא דעבודת פוכבים**, **שנאמר בדברי זכריה לחבריו אנשי כנסת הגדולה (זכריה ה ח) 'ויאמר זאת הרשעה'** – הארי הזה היצר של עבודה זרה. **בחדרי דתפסוה ליה** – בשעה שתפסוהו, **אשתמיט ביניתא ממוציא** – נתלשה שערה משערותיו, **ורמא קלא** – הרים קול וצווח וְאֵל קְלִיָּה – ונשמע קולו עד **ארבע מאה פרסי**. **אמרו אנשי כנסת הגדולה, היכי נעביר** – מה נעשה, **דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא מחמת צעקתו**. **אמר להו נביא, שדיהו בדורא דאברא** – השליכוהו לסיר של עופרת, **וחפיהו לפומיה באברא** – וכסו את פי הסיר בעופרת, כיון **דאברא משאב שאיב קלא** – עופרת שואבת את הקול שלא ישמע, יותר מכלי מתכת. ואכן כך עשו, **שנאמר (שם) 'ויאמר זאת הרשעה, וישלך אותה אל תוך האיפה, וישלך את אבן העופרת אל פיה'**.

המשיכו ואמרו אנשי כנסת הגדולה, **הואיל ועת רצון הוא**, שנמסר בידינו יצר של עבודה זרה, **נפעי רחמי** – נבקש רחמים אף **איצרא דעבירה** [-של עריות] ונבטל את כוחו לגמרי. **בעו רחמי, ואמפר בדיהו**. **אמר להו היצר, חזו** – התבוננו, **דאי קטליתו ליה לתהוא** [את יצר העריות] **כליא עלמא** – יכלה העולם, כי אם תתבטל התאוה לא יפרו וירבו. **חבשוהו תלתא יומי כדי לבחון אם אכן אי אפשר לעולם בלעדיו, ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח** – וכשחיפשו בכל ארץ ישראל ביצה טריה לצורך חולה, לא מצאו, כי אפילו התרנגולים לא התאוו לפרות ולרבות. **אמרי, היכי נעביר**. אם **נקטליה** – נהרגהו, הרי **כליא עלמא**. ואם **ניפעי רחמי אפלגא** – שישלוט באדם רק לדבר היתר ולא לעבירה, הרי **פלגא ברקיעא לא יחבי** – משמים אין נותנים חצי דבר. לפיכך **בחלינהו לעיניה** – סימאו את עיניו על ידי כחול [-מין סם], **ושבקהו ולא הרגוהו**. **ואהני מה שסימאוהו, דלא מיגרי ביה לאיניש בקריבתה** – שאינו מגרה אדם לחטוא עם קרובותיו, אבל עדיין הוא מגרה אותו באשת איש ובנדה.

הגמרא חוזרת לביאור תיבת 'גדול': **במערכא** [-ארץ ישראל] **מתנו חבי** – שנו כך את המחלוקת בביאור תיבת גדול האמור בפסוק, **רב גידל אמר, 'גדול' היינו שגדלו עזרא ושיבחו לה' בשם המפורש, ורב מתנא אמר, שגידלו בשבחים הנזכרים בפסוק 'האל הגדול הגבור והנורא'.**

והא – ודרשה זו **דרך מתנא, מטיא** – באה לדרך **יהושע בן לוי**, כלומר מסייעת לדבריו. **דאמר רבי יהושע בן לוי, למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, לפי שהחזירו את העמרה של הקדוש ברוך הוא ליושנה** – לקדמותה. שהרי בתחילה **אתא משה ואמר** – הזכיר את ה' בתואר (דברים יז) **'האל הגדול הגבור והנורא'**. וכאשר **אתא ירמיה וראה את שרי נבוכדנצר נכנסים להיכל ועושים כרצונם ואינם יראים, עמד ואמר, אם הנבירים מקרקרין** [-הורסים] **בהיכלו איה הם נוראותיו** – היכן מוראו, לפיכך **לא אמר 'נורא'**.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

והגבור ה' צבאות שמו" (ירמיהו לב). דניאל לא אמר גבור – בתפלתו בספרו (דניאל ט). עובדי עבודה זרה משתעבדים בבניו – זה שבעים שנה. זו היא גבורתו – שכוּבש יצרו כל השנים הללו שנשתעבדו בהן ומאריך אפו על כל הגזירות שגזרו על בניו. ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו וכו' – מן יום החורבן אתה למד נוראותיו, שכל האומות נאספו להשמידם ונתקיימו מדן. ורבנן – ירמיה ודניאל. שהוא אמתי – מסכים על האמת ושונא את השקר.

אחר כך אתא דניאל ואמר, הרי נבָּרִים מְשַׁתְּעָבְדִים בְּבָנָיו כבר שבעים שנה בגלות בבל, אם כן אֵינָה גְבוּרָתוֹ, לפיכך לא אָמַר 'גְּבוּר'. אך כאשר אָתָּנוּ אֵינָהוּ – אנשי כנסת הגדולה, וראו שבסוף שנות הגלות נצלו ישראל מכמה צרות, עמדו וְאָמְרוּ, אֲדַרְבָּתָּה, זו – מה שה' לא העניש את הרשעים בכל אותן שנים ששעבדו בישראל, הִיא גְבוּרָתָה גְבוּרָתוֹ – גילוי לגבורתו הגדולה ביותר, שְׂבוּכָשׁ אֶת יָצְרוֹ [-רצונן] בכך שְׁנוֹתֵן אֲרֶדְ אַפִּים לְרַשָּׁעִים. ומיום החורבן, שנאספו כל האומות להשמיד את ישראל ולא יכלו, אתה למד שֶׁאֵלֹהֵי הַן נִזְרָאוּתָיו, שְׁכֵן אֱלֹמְלֵא מוֹרָאוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיִאָד אֹמְרָה אַחַת [-ישראל] יְבוּלָה לְהַתְקִיִּים בֵּין הָאוֹמּוֹת. ועל שם שחזרו והוסיפו תארי 'גיבור ונורא', נקראו אנשי כנסת הגדולה.

מקשה הגמרא: וְרַבְּנָן – ירמיה ודניאל הֵיכִי עֲבָדִי הָכִי שפיחתו תארים אלו וְעֲקָרֵי תַּקְנִיתָא דְתַקִּין מִשָּׁה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִתּוֹךְ שִׁידוּעֵין בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאִמְתִּי הוּא – מסכים עם האמת ושונא את השקר, לְפִיכָךְ לֹא בִיזְבוּ בּוֹ – לא שיבוּהוּ במידה שלא היתה נראית בזמנם.

המשך ביאור למס' יבמות ליום שבת קודש עמ' א

משום קירבה אלא משום נדות, ואם תפרוך שלא ניתן ללמוד מנדה משום שמטמאה את בועלה, ניתן ללמוד מאחות אב ואחות אם שאין מטמאות את בועליהן. דוחה הגמרא: יש לפרוך גם לימוד זה, מִה לְהִנָּק שְׁכֵן שְׂתִיָּה הֵן אִיסוּר הָבָא מֵאֵלִיז ואינן תלויות במעשה האדם, ולכן החמירה בהן התורה, ולא ניתן ללמוד מהן עריות התלויות בקידושין. הגמרא לומדת משתי עריות אחרות: אֵלָּא תִּיתִי מְנַדָּה וְאִשְׁתִּי אֶת, שבשתייהן העראה כביאה, ולמדים מהן את כל העריות. דְּמֵאִי פְּרַכְתָּ, אם תפרוך שנדה חמורה שמטמאה את בועלה או שהיא איסור הבא מאליה, ניתן ללמוד מאשת אח שאינה מטמאה את בועלה ואין איסורה בא מאליה אלא בקידושין, ואם תפרוך שאשת אח היא איסור שבידו לרבות או שאסורה משום קירבת משפחה, ניתן ללמוד מנדה שאין בידו לרבות איסורה ואינה אסורה משום קירבת משפחה. מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַב אֶחָא בְּרִיה דְּרַב אֵיקָא, הרי גם לימוד זה ניתן לפרוך, מִה לְנִדָּה וְאִשְׁתִּי אֶת שְׁתִּי חֲמוּרוֹת שְׁכֵן אֵין לָהֶם הִיתֵר בְּחֵי אִיסוּרָא, שנדה אסורה כל זמן שהדם קיים, ואשת אח כל זמן שאחיו חי אשתו אסורה עליו אף אם גירשה, ויתכן שלכך החמירה בהן התורה בהעראה, וכי תֵּאֵמַר זֹאת גַּם בְּאִשְׁתִּי אִישׁ הִקְלָה שְׁכֵן יֵשׁ לָהּ הִיתֵר בְּחֵי אִיסוּרָא, שאם גירשה בעלה מותרת לכל (ובדים כד א-ג).

הגמרא תמזה על הפירכא: אָמַר לִיה רַב אֶחָא מְדַפְּתִי לְרַבִּינָא, אָמַר ו-וכי נדה וְאִשְׁתִּי אֶת רק בְּחֵי אִיסוּרָא הוּא דְאֵין לָהֶם הִיתֵר כדבר רב אחא, אֲבָל לְאַחֵר מְבָאָן, דהיינו נדה שפסקה לראות ואשת אח שמת אחיו יֵשׁ לָהֶם הִיתֵר, והלא אינו כן, שהרי נדה

אם שאין ביד אדם לרבותו, דְּכִתִּיב בְּהֵן (ויקרא כ ט) 'וְעִנְיָתָ אֶחָת אִמָּךְ וְאֶחָת אֲבִיךָ לֹא תִנָּה כִּי אֵת שְׂאִרֵי הָעֵרָה, ומהן יש ללמוד לכל העריות שהעראה אסורה. דוחה הגמרא: אִיכָא לְמִיפְרָה, מִה לְאֶחָת אֲבִי וְאֶחָת אִם שיש להחמיר בהן, שְׁכֵן הֵן אִיסוּר הָבָא מֵאֵלִיז בלא מעשה האדם, ויתכן שלכך החמירה בהן, וכמו כן ניתן ללמוד לשאר עריות הבאות מאליהן כגון אמו ואחותו ובתו שאסרה בהן התורה בהעראה, אך לא בשאר העריות האסורות עליו מחמת קידושין. הגמרא רוצה ללמוד בדרך אחרת: מִתְּקִיף מִן הָעֵרִיּוֹת האמורות אמנם לא אֶתִּיא, כיון שלכל אחת יש פירכא כפי שנתבאר, אולם תִּיתִי [תָּדָא] מִתְּרִי – נלמד איסור העראה בכל העריות בצד השווה משתי עריות יחד האסורות בהעראה. מבררת הגמרא: מִהִי תִיתִי – מאלו שתי עריות נלמד, אם תאמר דְּתִיתִי מִעֵרֹת אִשְׁתִּי אֶת וְעֵרֹת אֶחָת אֲבִי וְאֶחָת אִם, שבשתייהן מצינו שהעראה כביאה, שאם תפרוך את הלימוד מאשת אח כיון שבידו לרבות, ניתן ללמוד מאחות אב ואחות אם שאסורה בהן העראה אף שאין בידו לרבות, ואם תפרוך לימוד זה כיון שהן איסור הבא מאליה, ניתן ללמוד מאשת אח שאין איסורה בא מאליה אלא בקידושין, ולכן נלמד את כל העריות מהצד השווה שבהן, ששתייהן אסורות עליו משום ערוה ובשתייהן העראה כביאה. עדיין יש לפרוך, מִה לְהִנָּק – שתי עריות אלו שְׁכֵן אִיסוּרֵין מִשּׁוּם שְׂאִר – קירבת משפחה, וניתן ללמוד מהן את כל העריות האסורות מחמת קירבת משפחה, אך לא ערוה כגון אשת איש האסורה לכל העולם. הגמרא רוצה ללמוד משתי עריות אחרות: אֵלָּא תִּיתִי מְנַדָּה וְאֶחָת אֲבִי וְאֶחָת אִם, שבשתייהן העראה כביאה, ונדה אינה אסורה

שנהגות בעבדים והספיק לקיימן קודם שחרורו, **הָכִי נָמִי דַּאֲפִילוּ** 49
רַבְּנָן מוֹדוּ שבשעה שמתחרר מטבילים אותו בעל כרחו לשם 50
גירות גמורה, ואפילו בלא שיקבל עליו את המצוות שנוספות על 51
בן חורין. מוכיח רב פפא כדבריו: **דְּתֵינָא, אַחֲרֵי גֵר שָׂבָא** להתגיר 52
וְאַחֲרֵי לֹאֲקֹחַ עִבְד מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים ובא לשחררו ולגירו, **צִרְיָה** הגר 53
והעבד **לְקַבֵּל** על עצמו עול מצוות. ומשמע דווקא עבד שהיה עד 54
עתה עבדו של עובד כוכבים צריך קבלת עול מצוות, **הָאֵל לֹאֲקֹחַ** 55
עבד מִיִּשְׂרָאֵל כדי לשחררו, **אֵין** העבד צריך לְקַבֵּל על עצמו עול 56
מצוות, אלא אף בטבילה בעל כרחו נעשה ישראל גמור, שהרי 57
כבר היה שייך במקצת מצוות אצל אדונו הקודם, ומטבילים אותו 58
אף בעל כרחו. מסיק רב פפא את ראייתו: **מִנִּי – בְּשִׁטַּת מִי שְׁנוּיָה** 59
ברייתא זו. **אִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, הָאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר** 60
שאף הלוקח מן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים נָמִי **אֵין** העבד צריך לְקַבֵּל עול 61
מצוות בשעת שחרורו, שהרי גם ביפת תואר אמר שמטבילה בעל 62
כרחו, ואפילו שלא לשחררו, שייכת במצוות עד עתה. **אֱלָא לָאוּ** 63
בהכרח בשיטת רַבְּנָן שנויה ברייתא זו, **וְשְׁמַע מִיָּמָה דְּאַף לְשִׁטָּתָם** 64
דווקא לוקח מן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים צִרְיָה העבד לְקַבֵּל עול מצוות, **אֲבָל** 65
לוקח עבד מִיִּשְׂרָאֵל **אֵין** העבד צריך לְקַבֵּל עול מצוות, ואם כן נדחה 66
תירוצו של רב ששת. 67
הגמרא חוזרת לסתירת הברייתות ומביאה עליה תירוץ אחר: 68
וְאֵלָא אם כן קָשְׁיָא מה ששינוי בברייתא **אֲחֵרִי גֵר וְאַחֲרֵי עִבְד** 69
מִשְׁחֻרְרִי ששניהם שוים באופן גירותם, שהרי לדברי הכל עבד 70
משוחרר אינו צריך לקבל עול מצוות כאמור. מתרצת הגמרא: **כִּי** 71
תֵּינָא הָהִיא שגר ועבד משוחרר שוים, רק לַעֲנִין מְכֻלָּה תֵּינָא כן, 72
ששניהם צריכים טבילה, אבל קבלת מצוות נצרכת רק בגר ולא 73
בעבד משוחרר. 74
הברייתא מביאה מחלוקת תנאים בדין יפת תואר: **תֵּנוּ רַבְּנָן, נֹאמַר** 75
בפרשת יפת תואר (דברים כא יב) **וְהִבָּאֲתָה אֵל תוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָה אֶת** 76
רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהָ אֶת צַפְרֶיהָ. ונחלקו תנאים במשמעות עשיית 77
הצפרנים. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אומר תקיזן את צפרניה. ורַבִּי עֲקִיבָא אומר 78
תגדיל אותם כדי שתתנוול. **אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** להוכיח כדבריו, 79
נֹאמְרָה עֲשִׂיהָ בְּרָאשׁ, וְגִלְחָה את ראשה, **וְנֹאמְרָה עֲשִׂיהָ בְּצַפְרֶיהָ,** 80
ועשתה את צפרניה, **מָה לְחֶלֶן** העשיה בראש היא בתְּעַבְרָה 81
ונטילה של השערות, **אֵף כָּאֵן** העשיה בצפרנים היא בתְּעַבְרָה של 82
הצפרנים. **רַבִּי עֲקִיבָא** מוכיח כדבריו ואומר, **נֹאמַר עֲשִׂיהָ בְּרָאשׁ** 83
וְנֹאמַר עֲשִׂיהָ בְּצַפְרֶיהָ, **מָה לְחֶלֶן** העשיה בראש היא בדרך ניוול, 84
שכן גילוח הראש הוא ניוול לאשה, **אֵף כָּאֵן** העשיה בצפרנים היא 85
בגידולם דרך ניוול, שכן גידול הצפרנים הוא ניוול לאשה. 86
מסיימת הברייתא: **וְרֵאִיָּה יֵשׁ לְדַבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שעשייה האמורה 87
בצפרנים היא קציצתם, שכן נאמר (שמואל ב' יט כח) **וּמִפְּשִׁשֶׁת בֶּן** 88
שָׂאוֹל יָרַד לְקִרְיַת הַמֶּלֶךְ, לֹא עֲשָׂה וְגִלְיוֹ וְלֹא עֲשָׂה שְׂפָמוֹ. מפרשת 89
הגמרא ראייה זו: **מִאי עֲשִׂיהָ יֵשׁ בְּשִׁפּוֹם,** הלא בודאי היא תְּעַבְרָה – 90
קציצת השפם והסרתו, שלא קיצץ מפיושות את שפמו, ואם כן 91
אף עשיית צפרנים שנאמרה ביפת תואר היא קציצתם. 92
הברייתא מביאה מחלוקת תנאים נוספת בדין יפת תואר: **תֵּנוּ רַבְּנָן,** 93
נאמר ביפת תואר (דברים כא יג) **וּבִכְתָּהָ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח** 94
יָמִים. ונחלקו תנאים במשמעות כתוב זה. 95

ומותר בָּה מִיָּד, כדין שפחה משוחררת שמוחרת לישראל. ולא 1
הצריכה התורה את כל הסדר האמור ביפת תואר אלא במי שאינו 2
רוצה להטבילה לשם שפחות. הרי שלדעת רבי שמעון בן אלעזר 3
אפשר להטביל עבד לשם עבדות ולשם גירות גמורה אף בעל 4
כרחו, ואילו לדעת חכמים אין מטבילים אותו אלא מדעתו. 5
הגמרא מפרשת את מקורו של רבי שמעון בן אלעזר: **אֲמַר רַבָּא,** 6
מִאי שְׁמַעוֹן דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר שסובר שמטבילים את העבד בעל 7
כרחו, משום דְּכְתִיב בְּקֶרֶב פֶּסַח (שמות יב מר) **וְכָאֵן שִׁיכּוֹל** האדון 8
בְּקֶפֶץ וּמִלְקָתָהּ אָתָּה. ולכאורה יש לתמוה בדברי הכתוב, וכי רק עִבְד 9
של אִישׁ יש למול לצורך אכילת הפסח, ולא עִבְד של אִשָּׁה, והרי 10
בודאי אין לחלל ביניהם, ואם כן למה נכתב 'עבד איש'. אֲלָא נכתב 11
'איש' ללמד, שדווקא עִבְד שהוא איש גדול שאפילו שהוא בן דעת 12
אֲתָה מִלְּאוֹתוֹ בְּעַל כְּרָחוֹ, ואולם אִי אֲתָה מִלְּבֶן אִישׁ בְּעַל כְּרָחוֹ – 13
גר שבא להתגיר אינו יכול לגייר ולמול את בנו הגדול בעל כרחו 14
כשאינו רוצה לקבל בערבן מצוות ולהתגיר. ומכאן שייכול האדון 15
לגייר עבד משוחרר בעל כרחו ואין צריך שיקבל עליו עול מצוות. 16
הגמרא מפרשת את טעמם של חכמים: ובטעם רַבְּנָן הסוברים שאין 17
מטבילים עבד משוחרר בעל כרחו, **אֲמַר עוֹלָא, בְּשֵׁם שְׂאִי אֲתָה מִלְּ** 18
בֶּן אִישׁ בְּעַל כְּרָחוֹ – כֵּשֶׁם שֹׁגֵר הָבָא להתגיר אינו יכול למול 19
ולגייר את בנו הגדול בעל כרחו, **כִּי אִי אֲתָה מִלְּבֶן עִבְד** שהוא איש 20
גדול בְּעַל כְּרָחוֹ. מקשה הגמרא: **וְאֵלָא הַכְּתִיב 'בֶּל עִבְד אִישׁ,'** 21
ולשיטת חכמים שאינם מרבים מכתוב זה שעבד מתגיר בעל 22
כרחו, הרי ה'איש' מיותר, ולשם מה נכתב. מתרצת הגמרא: **הָהוּא** 23
'איש' מִיָּבֵעִי לִיה לְכַרְשֻׁמוֹאֵל. דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל, **הַפְּסָקִיר** את עִבְדוֹ 24
הכנעני וזכה העבד בעצמו, אותו העבד יצא לחירות לגמרי, ואין 25
הוא צִרְיָה גַּם שְׁחֹרֵר כדי להתירו בבת ישראל. ואפילו שלכאורה 26
ההפקר אינו מפקיע אלא את קנין הממון שיש לאדון בעבד, ולא 27
את קנין האיסור שאוסרו בבת ישראל, מכל מקום מאחר שהעבד 28
כבר אינו שייך לרבו ממילא נפקע ממנו גם איסור העבדות, ונעשה 29
ישראל גמור. ודרש שמואל דין זה ממה שִׁנְאָמַר (שמות יב מר), **וְכָל** 30
עִבְד אִישׁ מִקֶּנֶת כְּפָף. שלכאורה תמוה, וכי רק עִבְד של אִישׁ צריך 31
למול ולא עִבְד של אִשָּׁה, אֲלָא בא 'עבד איש' ללמדנו, שדווקא 32
עִבְד שֵׁשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְרֹב עָלָיו בקנין הממון קרוי עִבְד לגבי האיסור, 33
וצריך גט שחרור כדי להפקיע ממנו איסור זה, ואולם עבד שְׂאִין 34
רְשׁוֹת מִמּוֹנִית לְרֹב עָלָיו אף אין הוא קרוי עִבְד לענין האיסור, ושוב 35
אינו צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל. 36
על פי מחלוקת זו שבין חכמים לרבי שמעון בן אלעזר ביפת תואר, 37
תירץ רב ששת לעיל (מ) את הסתירה שבין הברייתות. שהברייתא 38
הסוברת שאין מטבילים עבד משוחרר ללא קבלת המצוות 39
שנוספות עליו כשמשחרר שנויה בשיטת חכמים, ואילו הברייתא 40
הסוברת שמטבילים אותו בעל כרחו שנויה בשיטת רבי שמעון בן 41
אלעזר. עתה מביאה הגמרא דחיה על תירוץ זה: **מִתְקַיֵּין לָהּ רַב** 42
פָּסָא, אִימור דְּשִׁמְעַת לָהּ לְרַבְּנָן – הִכִּין שמענו שאמרו חכמים 43
שאין מטבילים עבד בעל כרחו, דווקא **בִּיפַת תוֹאֵר דְּלֹא שִׁיבָא** 44
בְּמִצְוֹת, שמיד לאחר שמטבילה לשפחות הוא בא להטבילה 45
לשחררו, ומאחר שלא הספיקה לקיים מצוות בזמן קצר זה, 46
סוברים חכמים שאין מטבילים אותה בעל כרחו ללא קבלת עול 47
מצוות. אֲבָל עִבְד שכבר שהה אצל רבו כמה ימים דְּשִׁייר בְּמִצְוֹת 48

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' ב

וְלִוְיָהּ, היינו אֲחֵרִין וּמִשָּׁה שִׁיעָא מיוכבד. וּמִאֵן דְּאֲמַר שעשה להם 1
כְּתִיב מְלֻכּוֹת, היה זה דָּוִד, שהוא נָמִי מְפֹרָשׁ קִאֲתִי – יצא, דְּכְתִיב 2
"וְהָיָה עֲזוּבָה – זו מרים שנצטרעה ונחשבה כמתה, (אִשָּׁתָּה כְּלָב) 3
וַיָּקָח לוֹ כְּלָב אֶת אִפְרָת – לאחר שנתרפאת מצרעתה, חזר כלב 4
ולקחה, וּתְלִיד לוֹ אֶת חוּר – הרי שנקראה מרים אפרת, וּבְרָתִיב 5
"יָרִיד בֶּן אִישׁ אִפְרָתִי וְגו'", הרי שהיה דוד המלך מצאצאיה מצד 6
האם. 7
מבארת הגמרא את הפסוקים בדברי הימים בענין כלב. **"וְכָלֵב בֶּן** 8
חֲצִרֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֶת יִרְמְיָהוּ וְאֵלָה בְּנֵיהֶּ יִשְׂרָאֵל 9

וְשׁוֹכֵב וְאֶרְדּוֹן". שואלת הגמרא, וכי היה כלב בן חֲצִרֹן, והרי 10
נאמר בפסוק **כֵּלֵב בֶּן יִפְתָּה.** מתרצת הגמרא, אביו היה חצרון, אלא 11
שנקרא 'בן יפונה' על שם מעשיו, כלומר, הוא בן שְׁפָהּ מַעֲצָה 12
מְרֻלָּים. שואלת הגמרא, וְאֶבְרִי – עדיין קשה, והרי כלב בן קִנְזוֹ 13
הוא, דְּכְתִיב **"וַיִּלְכְּדָה עֲתִנְיָאֵל בֶּן קִנְזוֹ אֶחָי כְּלָב" –** וכיון שהיה 14
אחיו של עתניאל, נמצא שאף הוא בן קנז. מתרצת הגמרא, **אֲמַר** 15
רַבָּא חוּרְגֵי דְקִנְזוֹ תָּהוּ – כלב בן אשתו של קנז היה, ועתניאל היה 16
אחיו מצד האם. 17

ויותר בה מיד — אלא: לרבי שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור. ולרבנן, דלא הוי תקנתא בהכי — סברי צריך לקבל. עבד איש ולא עבד אשה — בתמיה. ואשה שקנתה עבדים ולא מלו, מי לא הוה כשאר עבדים? אלא על כרחך, האי איש — אנכרי שוכרו קאי, ולמעטוי בן איש. והכי קאמר: עבד שלקחת מן הנכרי אתה מל בעל כרחו של עבד, ואי אתה מל בן נכרי בעלמא, דלא

עבד, בעל כרחו. ומדכתב רמאנא "איש", קרא יתירה, למעטוי בן איש, שמע מינה "ומלחה" אותו? בעל כרחו שמעו, דאי מדעתו — היכי ממעט לבן איש? ואי לא כתיב איש הוה אמנא האי עבד לאו למעטוי בן אתא, אלא היא גופא איצטריך לאשמעין — מילת עבדים מעכבא בפסת. לשון אתר, ועיקר: "עבד איש" הכי קאמר: עבד שהוא איש, אף על פי שהוא גדול וכן דעת — "ומלחה אותו" בעל כרחו. ואי אתה מל בן [והוא] איש, גר האב להחגיג אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו, דגבי בני כתיב: "המול לו כל זכר", ולא כתיב בהו "איש", וגבי עבד כתיב "איש" למעטוי בן. ורבנן — כשם שאין אתה מל בן איש ובעל כרחו, דהא לא כתיב בהו איש, כן אי אתה מל בן — ומיילתא בעלמא היא. ולא הקישא, אלא הכי קאמר ליה: כי היכי דמודית לן בבן — הוא הדין לעבד נמי, דאין מנייחין בן דעת אלא מרצונו. אימור דקא שפעת לרבנן — דפליגי אדריבי שמעון, דלא הויא תקנתא. ביפת תואר — דלא שייכא במצות. אבל עבד — ששהא אצלו כמה ימים, וניהג עליו מצות הנהגות בעבד — מי שמכנת לוחו דצריך לקבל? לענין טבילה תניא — ששניהם שוים בטבילה, שצריכים לטבול כשבאין לכלל ישראל גמור. אבל לענין קבלה לא דושו, דעבד אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור. תקין — אצפנרים קאי, ואף על גב דלא נזול גזירת הכתוב היא, עשה בראש — כלומר, נאמר שם תיקון מצוה קדשה, דכתיב: "וגלחתה". לא עשה רגליו — לא קצץ צפרני רגליו. ולא עשה שפמו — לא גלח שער שפמו. אלא: עשה קרי להעברה.

ויותר בה מיד. אמר רבא: מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר - דכתיב: "כל עבד איש מקנת כסף", עבד איש ולא עבד אשה? אלא: עבד איש אתה מל בעל כרחו, ואי אתה מל בן איש בעל כרחו. ורבנן? אמר עולא: כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו. ואלא, הכתיב: "כל עבד איש" - ההוא מיבעי ליה לכדשמואל. דאמר שמואל: המפקיר עבדו - יצא לחירות, ואין צריך גט שחרור, שנאמר: "כל עבד איש מקנת כסף", עבד איש ולא עבד אשה? אלא: עבד שיש לו רשות לרבו עליו - אין קרוי עבד. וישאין רשות לרבו עליו - אין קרוי עבד. מתקוף לה רב פפא: אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר, דלא שייכא במצות. אבל עבד דשייך במצות - הכי נמי דאפילו רבנן מודין. דתניא: אחד גר ואחד לוקח עבד מן הנכרי צריך לקבל. הא לוקח מישראל - אין צריך לקבל, מני? אי רבי שמעון בן אלעזר - האמר לוקח מן הנכרי נמי אין צריך לקבל. אלא לאו - רבנן, ושמע מינה: דלוקח מן הנכרי צריך לקבל, אבל לוקח מישראל - אין צריך לקבל. ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר! כי תניא ההיא - לענין טבילה תניא. תנו רבנן: "וגלחת את ראשה ועשתה את צפרניה" רבי אלעזר אומר: תקוין, רבי עקיבא אומר: תגדיל. אמר רבי אלעזר: נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים, מה להלן העברה - אף כאן העברה. רבי עקיבא אומר: נאמר עשיה בראש, ונאמר עשיה בצפרנים. מה להלן גיזול - אף כאן גיזול. וראיה לדברי רבי אלעזר: "ומפכשת בן שאול יד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו". מאי עשיה - העברה. תנו רבנן: "ובכתה את אביה ואת אמה", רבי

אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו — פירש בקונטרס בלשון שני: דעבד איש, אף על גב שהוא גדול וכן דעת — "ומלחה אותו וגו'" בעל כרחו, ואי אתה מל בן איש, גר האב להחגיג אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו. דגבי בני כתיב: "המול לו כל זכר" ולא כתיב בהו "כל איש" כמו גבי עבד. ודבר תימה פירש: דקרא "המול לו כל זכר" מוקמין למילת זכרו, שמעכתו מלאבול בפסת, וזה לא שייך אלא בבנים שנולדו בקדושה. אבל מילת בניו שלא נולדו בקדושה — אינה מעכבת מלאבול בפסת! ונראה דלא צריך קרא למידרש מיניה: "זאי אתה מל בן איש בעל כרחו", דממילא ידעין שלא יגזירוהו בעל כרחו. ועוד: דמיפת תואר שמעין דאין מלין גר בעל כרחו, דהא יפת תואר אין מטבילין אותה בעל כרחו, מדאיצטריך רחמנא להמחין לה שלשים יום. ובקבלה עליה — אין צריך להמתין, ולא נקטיה אלא לפרשי מילתיה דרבי שמעון בן אלעזר, דקאמר דמתחלה כופין לשם שפחות ולא לשם גירות. אי נמי, משום דנקט לה במילתיה דרבנן: "כשם שאי אתה מל בן איש" — נקט נמי בדרבי שמעון בן אלעזר, לאשמעין דאף על פי שאי אתה מל בן איש עבד כרחו — עבד אתה מל בעל כרחו. תימה: דלא שמעון בן אלעזר קאמר לקמן דאין משקח אותו בארץ ישראל מפני הפסד טהרות — עבד שאינו רוצה למול, ומשמע דזקוק למוכרו, ואמאי ניהלנו בעל כרחו וכן קשה, דרבי יהושע בן לוי אית ליה ביהושע "גיסן (לטב). נתיאשתי מפלוני עבדי, אותו העבד אין לו תקנה אלא בשטר, אלא, לית ליה הודא דשמואל דבסמוך, ואם כן דריש: עבד איש אתה מל בעל כרחו, ולקמן קאמר: הלוקח עבד מן הנכרי ולא רצה למול — מנגלל עמו עד שנים עשר חדש וימול אותו בעל כרחו! ואומר רבינו יצחק: דתקנת חכמים היא שלא יכישל את רבו ואחריו, כיון דאין מקבל עליו עול מצות. ועוד: דאין טוב לחיובי במצות, מאחר דאין חפץ לקיימם. המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור — תימה, לשמואל תקשי ליה: למה ליה שטרא בעבד בענינו? יפקירו ולימא ליה באפי בי תרי זייל", דהכי דייק בפרק קמא דקדושין (טו,א). גבי עבד עברי למה לי שטרא, למה ליה באפי בי תרי זייל? ומשני: עבד עברי גופו קנוי ואומר רבי יצחק: דהכי פריך: למה לי שטרא, דאותו לשון עצמו הכתוב בשטר "הרי את בן חורין" "הרי את לעצמן" — יאמר לו בעל פה! דסלקא דעתך דאין

צריך אלא מחילה מחוב שעליו, ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה, אבל הפקר, שמסלק רשותו, מועיל אפילו בעל פה לשמואל. ואם תאמר: אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד בפרק קמא דקדושין? (שם). ויש לומר: דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עצמו, והפקר אינו אלא סילוק בעלמא, שהרב מסלק עצמו מן העבד. ועוד יש לומר: דמילתא דאיתא בכל מילי לא קתני, בדקאמר התם לענין חליפין, ותאן דידן — מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני. לא עשה רגליו — פירש בקונטרס: צפרני רגליו, ולרבינו יצחק נראה דהיינו שער בית העררה, דהכי תתקין פירש "מצות חליצה" (יבמות קא). גבי "מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה", למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכובה ולמעלה? תא שבע: אלא את רגליו, ומשני: לישנא מעליא. מכאן אין ראיה דשרי לגלח שער של בית העררה, דשמוא מדרבנן אסור. אבל בריש פרק "שני מוידים" (נויר נחב), קאמר רב בהדיא: מיקל אדם כל גופו בתער, אפילו שער בית השחי ובית העררה, כדמשמע התם דפריך עלה: והתניא דומעבי שער בית השחי ובית העררה הרי זה לוקח! ומשני: כי קאמר רב — במספרים. והא בתער קאמר! כעין תער. ואם תאמר, דבתר הכי קאמר בעי מניה רב מריה חייא: מהו לגלח? אמר ליה: אסור. והא קא גידיל? אמר ליה: גבול יש לו. משמע דבמספרים בעא מניה אי שרי, דאי בתער — מאי פריך והא קא גידיל? והלא יכול לגלח במספרים! ושמן רב לא קבלה מרבי חייא. ורבינו תם מפרש: דבתער בעא מיניה, והא דפריך: והא קא גידיל — הכי פירושו: והלא אין זה תיקון, ואין דומה כלל לתיקוני אשה, שאין זה משום ייפוי אלא משום צער, שגדל יתר מדאי. ואפילו בתער אית לן למישרי! ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע ברייתא דלעיל שאוסרת. ובעל הלכות גדולות גריס דהכי, אמר רב: מיקל אדם כל גופו בתער, והתניא המעביב בו — כי קאמר רב בשאר אברים. ובשאר אברים מי שרי? והתניא: העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים, ומשמע ליה דאיירי הווא ברייתא אף (בשאר אברים, אף על גב דבבית השחי ובבית העררה נמי איירי, כדמוכח בתר הכי דבי קאמר רב במספרים כי תניא הדיא בתער, ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא במספרים. ובית השחי ובית העררה — אפילו במספרים אסור, ומדרבנן, דלא תקשי הק דהבא. מיהו, ובהלכות גדולות של אספמאי כתוב: אלא, הא בתער והא במספרים, והדר ביה משיטרא קמא דשני? כי קאמר רב בשאר אברים, ולגיסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלח בתער, אבל במספרים שרי אף בית השחי ובית העררה. ובעיקר בערך גיטוסטרא גורס גיטוסטרא פסרים שלנו. ובתשובת הגאונים שרי לגלח בית השחי ובית העררה כי מגלח כל גופו מראשו ועד רגליו. ולא משמע דאיירי במצורע, דפשיטא הוא — אלא במגלח לרפואה, כיון דמגלח כל גופו — אין זה ייפוי אלא גיזול. ותדע, דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מצורע שיהא עשה דמצורע דוחה לאו דלא ילבש גבר", אלא אלו דהקפת הראש חזק גרידא.

רבי

"אשה כשרה עושה רצון בעלה" — שהיא פועלת את ה"רצון" אצל בעלה, שירצה לעשות מה שצריך.

משיחת אחרון של פסח, ה'תש"ל

רבי אלעזר אומר אביה בר – למסבר קראי פליגי. אי נמי נפקא מינה אם מתו אביה ואמה או נתגיירו. ורבינו יהודה בן נתן פירש דלרבי עקיבא צריכה שתכפר בעבודה זרה קודם שתבעל לה. ולפירושא לא אתי כרבי עקיבא דא דקתני לעיל במה דברים אמורים שלא קבלה עליה.

ירח שלשים יום – וכן בפרק קמא נזיר (ה.א.):

ואימא שלשים יום כדכתיב: "עד חדש ימים". משמע דסתם חדש שלשים. והא דאמרין בראש השנה (ט.ט.) ובסנהדרין (יא.א.): כמה עיבור שנה – שלשים יום, רבן שמעון בן גמליאל אומר – חדש! היכא דמוכח – שאני.

אין מקיימין – פירש רבינו יהודה בן נתן: שלא ינסך יינו. וקשיא לרבינו יצחק: דאם כן, כי אתני בהדיה נמי! תעד: דמתשבותו של רבי ישמעאל משמע דמדאורייתא פליגי! ונראה לרבינו יצחק דטעמא דרבי עקיבא לפי שצוה הקדוש ברוך הוא לאברהם למול עבדיו, לכך אסור לקיים שאינם מולי.

זה גר תושב – פירש בקונטרס: שקבל עליו שלא לעבד עבודה זרה, ומחלל שבת כעובד עבודה זרה. וקשה: דאם כן נפשי שבת משבע מצותו ובמסכת עבודה זרה (סד.ב.) משמע דבשבע מצות שקבלו בני נח איקרי גר תושב תעד, דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נח.ב.) אמרין דכרי ששבת חייב מיתה אפילו בחול, כל שכן בשבת. ובפרק "ארבעה מחזורי כפרה" (פירות ט.א.) קאמר רבי עקיבא דגר תושב אין מוחרר על השבת! ונראה דהכא בעושה מלאכה לצורך ישראל, דומיא דיוניפס בן אמתך.

היכא דלא פסקא וכו' – פירש רבינו תם: "דהני מילי" אדריב יהושע קאי. ו"לא פסקא למילתיה" – היינו שכל שעה דוחה אותו מיום ליום שימול. אבל היכא דפסקא למילתיה שלא ימול כלל – התם אין מקיימין. ולא משמע כן, דהני מילי אדריב עקיבא קאי! ונראה לרבינו יצחק כפירוש, אבל אדריב עקיבא קאי, דהיכא דנתרצה למול ודוחה – התם אין מקיימין, הואיל ומצוה למול, דשהויי מצוה לא משהיתן. אבל היכא דפסק שלא ימול – אינו מחויב למולו בעל כרחו. ומגלגל שנים עשר חדש עמו, אולי תרביע.

וכן פירש בשער דרב האי בשער רבינו. **שארן** עושין מאהבה אלא מיראה – בפרק "נוטל" (בסוטה כב.ב.) משמע ששניהם רעים, ובפרק "שכס" (שם לא.א.) משמע דשניהם לשבח ואומר רבינו יצחק דמאהבת הנזקק ומיראת המזקק – הוה תרוייהו לשבח, מאהבת אדם ומיראת אדם – תרוייהו לגרועותא. או כמו שפירש שם בקונטרס: מאהבת שבו, ויכנס שאם לא יתיר לו שבו – תוהא על הראשונות ואין עושה אלא על מנת לקבל פרס. ומיראה – היינו מיראת עונש. אבל הכא קשה, דנקט מאהבה לשבח ומיראה לגרועותא, דהוי מצי למימר איפכא: או תרוייהו לגרועותא, או תרוייהו לשבח! **אשר** באת לחסות – פירוש: שמירת.

ותימה, דבפרק "מי שאמר הריני נזיר ושמע חברי ואמר ואני" (נזיר כג.ג.) אומר: רות בת בנו של עגלון בנו של בלק מלך מואב היתה, וכשתשוב שנותיו של אהוד שהיה עגלון עד סוף ימים של אבן, דהיינו: בעת, תמצא יותר ממאתים שנה, ולעת זקנתו נוצה, דכתיב: "לבלתי לכת אחרי הבחורים!" ויש לומר: דבת בנו של עגלון לא דוקא, אלא כלומר דמורעו היתה, כמו בן בנו של נמרוך הרשע (חגיגה יג.א.) ובקרא קרי לה נערה.

שמעון

רבי אלעזר אומר: "אביה" – אביה במש, "אמה" – אמה במש. רבי עקיבא אומר: "אביה ואמה" – זו עבודה זרה, וכן הוא אומר "אומרים לעץ אבי אתה" וגו'. "ירח ימים" – "ירח שלשים יום". רבי שמעון בן אלעזר אומר: תשעים יום, "ירח" – שלשים, "ימים" – שלשים, "ואחר בן" – שלשים. מתקין לה רבינא: אימא "ירח" – שלשים, "ימים" – שלשים, "ואחר בן" – פי הני! קשיא. תנו רבנן: מקיימין עבדים שאינם מלין, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אין מקיימין. אמר ליה רבי ישמעאל: הרי הוא אומר "ויופיש בן אמתך"! אמר ליה: בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו הפתוב מדבר. דכילי עלמא מיהת "ויופיש בן אמתך" בעבד ערל פתיב, מאי משמע? דתניא: "ויופיש בן אמתך" – בעבד ערל הפתוב מדבר. אתה אומר בעבד ערל, או אינו אלא בעבד מהול? כשהוא אומר: "למען יגוה עבדך ואמתך במוך" – הרי עבד מהול אמור, הא מה אני מקיים "ויופיש בן אמתך" – בעבד ערל. "והגר" – זה גר תושב, אתה אומר זה גר תושב. או אינו אלא גר צדק? כשהוא אומר "ווגר אשר בשעריך" – הרי גר צדק אמור, הא מה אני מקיים "והגר" – זה גר תושב. אמר רבי יהושע בן לוי: הלוקח עבד מן הנכרי ולא רצה למול, מגלגל עמו עד שנים עשר חדש. לא מל – חוזר ומוכרו לנכרים. אמרוה רבנן קמיה דרב פפא:

במאן – דלא פריב עקיבא, דאי רבי עקיבא – האמר אין מקיימין! אמר להו רב פפא: אפילו תימא רבי עקיבא, הני מילי – היכא דלא פסקא למילתיה, אבל היכא דפסקא למילתיה – פסקא. אמר רב פהנא: אמרייתא לשמענתא קמיה דרב זבדי במנהרדעא, אמר לי: אי הכי, פי שלח רבין משמיה דרבי אלעזר, וכל רבתי אמרו לי משמו: איהו עבד ערל שמוחר לקיימו – זה שלקחו רבו על מנת שלא למולו. אמרוה רבנן קמיה דרב פפא: במאן – דלא פריב עקיבא, דאי רבי עקיבא – האמר: אין מקיימין! אמר להו רב פפא: אפילו תימא רבי עקיבא, הני מילי – היכא דלא אתני בהדיה, אבל היכא דאתני – אתני. אמר רב פהנא: אמרייתא לשמענתא קמיה דרב זבדי במנהרדעא, ואמר לי: אי הכי, פי קאמר ליה רבי עקיבא בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו – לישני ליה הא! ולישמעיך – לישני ליה הדי! אלא: חד מתרי ותלת מעמי קאמר. ותיב רבי חנינא בר פפי ורבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק נפחא, ותיב וקאמרי: עיר אחת היתה בארץ ישראל ולא רצו עבדיה למול, וגלגלו עמהם עד שנים עשר חדש, וחזרו ומכרום לנכרים. במאן – פי האי תנא. דתניא: הלוקח עבד מן הנכרי ולא רצה למול – מגלגל עמו עד שנים עשר חדש, לא מל – חוזר ומוכרו לנכרים. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין משהין אותו בארץ ישראל, מפני הפסד מהירות. וקערי הפסדוה לפסד – אין משהין אותו כל עקר, שפא ישמע דבר, וילך ויאמר לחברו נכרי. תניא, רבי חנינא בנו של רבן גמליאל אומר: מפני מה גרים בזמן הזה מעונין, ויסורין באין עליהן – מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח. רבי יוסי אומר: גר – שנתגייר כקמן שנוול דמי. אלא מפני מה מעונין – לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות כישוראל, אבא הנין אומר משום רבי אלעזר: לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה. אחרים אומרים: מפני ששהו עצמם להפגם תחת כנפי השכינה. אמר רבי אבהו ואיתימא רבי חנינא: מאי קראה "וישלם ה' פועלך ותתיר משפחתך שלמה מעם ה' אלתי ישראל אשר באת לחסות" וגומר.

משנה

כי הני – ששים, "ואחר בן תבא אליה" – אחר שיעור אחר כזה תבא אליה. הרי הוא אומר ויופיש בן אמתך – הואי בעבד ערל כתיב, כדמפרש לקמן. בין השמשות של ערב שבת ולא הספיק למולו – ומזהירו הכתוב לרבו על עבדו לנח ביום המחרת. ולא על שבת הבאה, שהרי צריך למולו בשבת זו. וכיון דמל – מקרא אחר נפקא מילמען יתח עבדך, דלקמן מוקי לה בעבד שמל. גר תושב – שקבל עליו שלא לעבד עבודה זרה, ואוכל נבלות. וחזרוהו הכתוב על השבת, דמחלל את אפילו יום אחד. הני מילי – דאין מקיים. היכא דלא פסקא למילתיה – דלא קיבל מעולם להתגייר, ולא פסק מגיותו. אבל היכא דפסקא למילתיה – בשעת לקחתו, ונתפייס להתגייר, ואחר כך חזר בו – מגלגלין, שמת יחזור ויתרצה, לשון מורי. לישנא אחרינא: הני מילי – דאין מקיימין, היכא דלא פסק למילתיה, שמקיימין סתם, אבל היכא דפסק דאמר לו הריני מגלגל עמך שנים עשר חדש, ואם לא תמול אמכור אותך – מותר, דהוי גביה כשכיר בעלמא. דפסקתא – האי תרצא דרב פפא דהיכא דפסק למילתיה – משהיתן, לישני ליה הא – כגון דפסק למילתיה, דכילי לקיימו כל שנים עשר חדש. חד מתרי מעמי – שני ליה. וכל רבתי אמרי לי משמיה – דרבי אלעזר. הפסד מהירות – שמטעא את התרומות. דכרי גזרו עליו שיהא טמא כזב לכל דבריו. לפסד – *מרקא בלעז, כרך המבדיל בין ארץ ישראל לארץ העמים. שלא קיימו מצות – בעזון נכרים. ועד השתא לא איפרעו מנייניה, דפרענות גנוה להם לעתיד לבא. אבל כשתתגיירן – נפרעין מהם כדי למרס חובתן. כקמן שנוול – ואינו נעש על שער. מיראה – מיראת גיהנם והפרענות האמורה עליהם. אשר באת – שמירתה ולא איתרה.

משנה

רבי אלעזר אומר, 'אביה' הוא אביה ממש, ואמה' היא אמה ממש, שבמשך ירח ימים תבכה על שנפרדה מהם. ורבי עקיבא אומר, 'אביה ואמה', זו היא עובדת בוככים שעבדה לה קודם לכן, שתבכה על מה שהיא נאלצת לעזוב עבודה זרה זו ולהתגייר. מוכיח רבי עקיבא בדבריה: וכן הוא אומר (ירמיהו כז, כו), 'אמרים לעין אבי אמה' וגו', הרי שמכנה הכתוב עבודה זרה בשם 'אב'. הברייתא מביאה מחלוקת תנאים בשיעור זמן הבכיה: מהו ירח ימים? שבו תבכה על אביה ואמה, 'ירח' אלו הם שלשים יום. רבי שמעון בן אלעזר אומר, אלו הם תשעים יום, שכן נאמר 'ירח ימים ואחר כך תבא אליה ובעלתה'. 'ירח' הם שלשים יום, ו'ימים' הם שלשים יום נוספים, 'ואחר כך', אלו הם שלשים יום נוספים. הרי ששיעור הזמן שנותנים לה לבכיה הוא שלש פעמים שלשים יום, שהם יחד תשעים יום.

בניא מקשה על דברי רבי שמעון בן אלעזר: מתקיף לה רבינא, מנין לנו ששיעור הזמן על אחר כך הוא שלשים יום, ואמר 'אמר רח' הם שלשים יום ו'ימים' הם שלשים יום נוספים שידח הם ששים יום, ואף שיעור הזמן של 'ואחר כך' הוא כ' הני – כמו ששים יום אלו, ואם כן שלושת הזמנים האלו מצטרפים למאה ועשרים יום. מסיקה הגמרא: קשיא – אכן קשים הם דברי רבי שמעון בן אלעזר. הברייתא מביאה מחלוקת תנאים בדין עבד שאינו רוצה למול: תנו רבנן, מקיימין ומותר להחזיקו עבדים כנענים אפילו שאינם קלין – שאינם רוצים למול ולטבול, ועדיין הם בגויותם, דברי רבי ישימעאל. רבי עקיבא אומר, אין מקיימין אותם אלא עבדים למוכרם לעובד כוכבים. אמר ליה רבי ישימעאל לרבי עקיבא, הרי הוא [הכתוב] אומר במצות שביתת השבת (שמות כג יב), 'וינפש בן אמתך', ובעבד שלא נימול הכתוב מדבר, כפי שיבואר להלן. ואם אסור להחזיק כלל עבד זה, איך ציוותה התורה על שביתתו. אמר ליה רבי עקיבא, בלוקח עבד בערב שבת בין השמשות ולא הספיק למולו הַתָּבוֹעַ מִדְּבַר, וימול אותו לאחר השבת, שבשבת הראשונה שהוא עדיין ערל האדון מצווה על שביתתו. אבל עבד שאינו רוצה למול אכן אסור לקיימו.

הגמרא מפרשת את דברי הברייתא: דבול' עֲלָמָא מִיתָה – בין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא 'וינפש בן אמתך' בעבד ערל בתיב. שואלת הגמרא: מאי [אין] מִשְׁמַע שדווקא בעבד ערל הכתוב מדבר ולא בעבד מחול. מביאה הגמרא ברייתא שמוכחה כן: תניא, 'וינפש בן אמתך' בעבד ערל הַתָּבוֹעַ מִדְּבַר. ומה שאמה אומר שמדובר בעבד ערל מנין לך כן, או אינו אלא בעבד מחול. אלא כשהוא אומר (דברים יג א) 'למען ינוח עבדך ואמתך במוך', הרי בעבד מחול אסור שם שאתה מצווה על שביתתו. הלא במה אני מקיים את מה שנאמר כאן 'וינפש בן אמתך', בהכרח בעבד ערל.

הברייתא ממשיכה לפרש את המשך הכתוב: נאמר (שם) 'וינפש בן אמתך והנה', גר זה שהזהירה התורה על שביתתו, הוא גר תושב שקיבל עליו שבע מצוות בני נח ואינו מחויב בשמירת שבת, ומכל מקום אנו מצווים עליו שלא יעשה בשבת מלאכה עוברת. ומה שאמה אומר ש'גר' זה גר תושב, מנין לך דבר זה, או אינו אלא גר צדק שחייב בכל המצוות כשישראל גמור. אלא כשהוא אומר (שם) 'ונדך אשר בשעריך', הרי ביד צדק כבר אמר שהוא מצווה על השבת. הא מה אני מקיים את מה שנאמר כאן 'והנה', בהכרח שזה הוא גר תושב.

הגמרא חוזרת לדין עבד שאינו רוצה למול: אמר רבי יהושע בן לוי, הלוקח עבד מן העובד בוככים ולא רצה עבד זה למול, מַגְלִיל עֵמוֹ אדונו בדברים עד שנים עשר חדש, ואם לא חזר ומוכרו לעובד בוככים. אמרוהו רבן לוי אמר רבי עקיבא, הלא חזר ומוכרו בלא חזר ומוכרו, הרי ביד צדק כבר אמר שהוא מצווה על השבת. הא מה אני מקיים את מה שנאמר כאן 'והנה', בהכרח שזה הוא גר תושב.

אבל הִכָּא דַּפְסָקָא לְמִילָתָהּ, פִּסְקָא – אם בשעת לקיחתו פסק העבד מלדבוק בגוייתו והסכים למול, הרי כבר פסק פעם אחת, ומאחר שכבר הסכים למול, אפילו שלאחר מכן חזר בו יש לקוות שישבו ויתרצה לכך, ועל כן ממתנים לו עד שנים עשר חודש. הגמרא מביאה דחיה לדברי רב פפא: אמר רב כהנא, אמרינא לְשִׁמְעָתָא זו קמיה דרב זבד מִנְהֶרְדְּעָא. ואמר לוי, אי הִכָּא – אם מודה רבי עקיבא שבמקום שהתרצה העבד למול בשעת לקיחתו ממתנים לו שנים עשר חודש, אם כן אמר ליה רבי עקיבא לרבי ישמעאל שהקשה עליו ממה שנאמר 'וינפש בן אמתך', ויתיר לו שהכתוב מדבר בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למול, לִישְׁנֵי לִיָּה הָא – הלא היה לו לרבי עקיבא לתרץ שהכתוב מדבר בעבד שהסכים למול ואחר כך חזר בו, שבתוך שנים עשר חודש אלו שמגללים עמו מצווה האדון על שביתתו אפילו שהוא עדיין גוי. ויתיר לו רב כהנא: הִכָּא מִתֵּיר מִשְׁמַע קָאָמֵר – אחד משני התירוצים האפשריים תירץ לו רבי עקיבא לרבי ישמעאל, ואכן היה בידו לתרץ לו גם תירוצ זה.

הגמרא מביאה אופן נוסף שבו מותר לקיים עבד שלא מל: שֶׁלָּח רַבִּין מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אֵילְעָא, ואמר רבין, כל רבתי אמרו לי מִשְׁמַע של רבי אלעאי, איזוהו עבד ערל שפותר לקיימו, זה עבד שֶׁלָּקַח רַבִּי עַל מִנָּת שְׁלֹא לְמֹולוֹ. אמרוהו רבנן קמיה דרב פפא למימרא זה, ושאלוהו, כִּמָּאֵן אמר רבי אילעאי את דבריו, הלא לכאורה הם דלא כרבי עקיבא. דהרי אי כרבי עקיבא, האמר אין מקיימין עבד שלא מל. אמר להו רב פפא אפילו תינשן כרבי עקיבא, הני מילי שאסור לקיימו הוא דווקא הִכָּא דלא אִתְּנִי בְּהִידָּה – שלא התנה המוכר עם האדון בשעת לקיחת העבד שלא ימול. אבל הִכָּא דִּאִתְּנִי אִתְּנִי – אם התנה כן מועיל תנאו ומותר לקיימו.

הגמרא מביאה דחיה לדברי רב פפא: אמר רב כהנא, אמרינא לְשִׁמְעָתָא זו קמיה דרב זבד מִנְהֶרְדְּעָא. ואמר לוי, אי הִכָּא – אם כשהתנה כן מלכתחילה מותר לקיימו, אם כן פִּסְקָא לִיָּה רַבִּי עקיבא לרבי ישמעאל שהכתוב 'וינפש בן אמתך' מדבר בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למול, הלא היה לו לרבי עקיבא לִישְׁנֵי [לתרץ] ליה הָא – שהכתוב מדבר באופן שהתנה עמו שלא למול. ויתיר לו רב כהנא: לְיִשְׁמַעְיָד – הלא גם אם תאמר שאסור לקיימו באופן האמור עדיין יקשה, לִישְׁנֵי לִיָּה תָּךְ – שהיה לו לרבי עקיבא לתרץ שהכתוב מדבר באופן שבתחילה התרצה העבד למול, וכדברי רבי יהושע בן לוי לעיל. אלא בהכרח חד מִתֵּיר וְתִלָּת מִשְׁמַע קָאָמֵר אחד מתוך שנים או שלשה תירוצים אפשריים תירץ לו רבי עקיבא לרבי ישמעאל, ואכן היה בידו לתרץ תירוצים נוספים.

הגמרא מביאה מעשה בעבדים שלא רצו למול: יתיב [ישבו] רבי הנינא בר פפי ורבי אמי ורבי יצחק נפחאי, אִתְּרִיעָא [בית שער שלפני פתח הבית] דרבי יצחק נפחאי, ויתבי וקאמרי דבברים הבאים. עיר אחת היתה בארץ ישראל, ולא רצו עבדיה למול, וְגִלְגִּלוֹ עִמָּהֶם אנשי העיר דבברים עד שנים עשר חדש, ולאחר שעמדו בכיובם חזרו וימכרו לעובדי בוככים. ואמרו אמוראים אלו: כִּמָּאֵן נהגו אנשי אותה העיר, כי האי תנא של הברייתא הבאה. דתניא, הַלּוֹקֵחַ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְכִים ולא רצה העבד למול, מַגְלִיל עֵמוֹ האדון עד שנים עשר חדש, ואם לא מל עד לאותו הזמן, חוזר האדון ומוכרו לעובדי בוככים. אבל רבי שמעון בן אלעזר אומר, כן הוא בחוץ לארץ, אבל אין משהין אותו בארץ ישראל במשך זמן כזה, מִפְּנֵי הַפֶּסַח מִתְּהִירוֹת – תרומות טהורות שמצויות שם. שהרי גזרו חכמים על עובדי כוכבים שהם מטמאים כזב, ואף עבדים אלו כל זמן שלא נימולו יטמאו את הטהרות. ובעיר בארץ ישראל הפסוקה, לִפְסָר ו–לגבול שבינה לבין חוץ לארץ, אין משהין אותו כל עֶבֶד, שֶׁמָּעַ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים דָּךְ העלול לסכן את שלום ישראל, וְיִלָּךְ וְיִאֲמַר לְחִבְרוֹ עוֹבֵד בּוֹכְכִים שמעבר לגבול, ויבואו הגוים ויזיקו את ישראל. ואנשי אותה עיר שבארץ ישראל שגלגלו עם העבדים י"ב חודש, סברו כתנא קמא שאינו מחלק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ.

הברייתא שלפנינו דנה בטעם יסורי הגרים בזמן הזה: תניא, רבי

משנה

נאמר בתורה (דברים כג א) 'לא יבוא ממזר בקהל ה'/' והרי הוא אסור
בבת ישראל כשירה. ממזר הוא מי שנולד מביאות אסור
מסוימות, והמשנה שלפנינו דנה מהם איסורים אלו ומביאה שלש
שיטות נאמרים בענין זה: **א**יזהו **ממזר**, **ב**ל שאר בשר שהוא באיסור
לא יבא – כל הנולד מביאת אדם על קרובתו, אפילו שאין ביאה
זו אסורה באיסור כרת אלא באיסור לאו, הרי הוא ממזר. **דבר** רבי
עקיבא. **שמעון** **התימני** **אומר**, ממזר הוא כל הנולד מביאה האסורה
באיסור **שחיבים** עליו **כרת** **בשר**, **שמים**, אבל הנולד מביאת אסור
לאו אינו ממזר. **והלכה כדבריו** של שמעון התימני. **ורבי יהושע**
אומר, ממזר הוא כל הנולד מביאה האסורה באיסור **שחיבים** עליו
מיתת בית דין, אבל הנולד מביאת אסור לאו או כרת אינו ממזר.
המשנה מוכיחה כדעיה השלישית: **אמר רבי שמעון בן עזאי**,
מצאתי מלל יוחסין בירושלים, והיה כתוב **בה**, **איש פלוני** הוא
ממזר שנולד מביאת אדם על **אשת איש**, שחיבים עליה מיתת בית
דין. ויש במגילה זו כדי לקיים את דברי רבי יהושע שאין ממזר אלא
מאיסורי מיתות בית דין, שאם לא כן לא היה נכתב בה שנולד
מאשת איש, אלא רק שהוא ממזר ותו לא.

המשנה מבררת את איסור אחות אשה: **אשתו שמתה הרי הוא**
מוותר באחותה, ולא נאסרה עליו אלא בחיי אשתו, שנאמר (ויקרא
יח יד) 'ואשה אל אחתה לא תקח לצר לגלות ערותה עליה בחייה'.
וכן אם גירשה, ואחר כך נשאת **לאחר**, ואחר כך מתה, הרי הוא מוותר
באחותה. וכשם שאסרה התורה את אחות אשתו אסור חכמים את
אחות יבמתו. ואולם **יבמתו שמתה הרי הוא מוותר באחותה**. וכן אם
הלץ לה, ונשאת **לאחר**, ואחר כך מתה, הרי הוא מוותר **באחותה**.

גמרא

הגמרא מביאה את מקורו של רבי עקיבא הסובר שיש ממזר
מחייבי לאוין של שאר בשר: **מאי מעמידי דרבי עקיבא**. משום דכתיב
(דברים כג א) 'לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה בנה אביו',
ומשמעות סוף הכתוב היא, **בנה שראה אביו לא יגלה**. ונחלקו
נאנים בבאור איסור זה, ורבי עקיבא סבר **לח פרטי יהודה דאמר**
במשנה להלן (גזא), **באנוסת אביו הכתוב מדבר**, דהויא **לח חייבי**
לאוין, שכן מאחר שבא עליה אביו בלא קידושין ואינה אשתו,
אינה אסורה עליו אלא באיסור לאו בלבד. ומכך דקמיה **ליה**
לאיסור זה מה שנאמר (שם כג א) 'לא יבא ממזר בקהל ה'/' מוכח
שהבא על אנוסת אביו הולד ממזר. **אלמא מהני הוי ממזר** – מכאן
ראה שכל הנולד מאיסור לאו של שאר בשר, הרי הוא ממזר,

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ' ב

הכלי במזבח. שואלת הגמרא **ואימא הכי נמי** – מניין לתנא של
הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך להגיש את המנחה עצמה אל
קיר המזבח. ומשיבה, **אמר קרא 'והקריבה אל הכהן וגו' והנישה**
אל המזבח, הוקשה הגשת הכהן למזבח להקריבת הבעלים לכהן,
מה הקריבה אצל כהן בכלי אף הנישה אצל מזבח בכלי – שכשם
שנתינת המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח יעשה בכלי.
עוד מבואר בברייתא **ומסלק את לבונה לצד אחד**. מבארת
הגמרא שעושה כן **פי חייבי דלא תקמוין ביהדי מנחה** – כדי
שכשיקמוץ את המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה. **בדתנן**
קמין ועלה בידו ציור או גרר מלת או קורט לבונה פסול – אם
נתערב בקומץ המנחה משהו מהלבונה המנחה פסולה, מפני
שהקומץ צריך להיות שלם מסולת המנחה, וכשיש בו משהו לבונה
חסר בו סולת כשיעור הלבונה.

עוד מבואר בברייתא **וקמוץ ממקום שנתרפה שמינה**. שואלת
הגמרא **מניין שהדין כן**, ומשיבה, **דכתיב 'קמץ משם מלא קמצו**
מסלתה ומשמינה', וכן נאמר 'הקטיר הכהן את אוכרתה מנישה

ואפילו שאין באיסור זה חיוב כרת.

שלש שיטות הן בדעת רבי עקיבא. א. לשיטת משנתנו רק באיסור
לאו שמחמת קורבה הולד ממזר. ב. לשיטת רבי סימאי סובר רבי
עקיבא. שבכל איסורי ביאה שהם בלאו, כגון איסור עמוני ומאבי
בבת ישראל ואיסור נתינה לישראל, הולד ממזר, ואפילו שאין
איסורם מחמת קורבה. ג. לשיטת רבי ישבב גם בביאת אסור
עשה, כגון איסור מצרי ואדומי בבת ישראל, הולד ממזר. הגמרא
מבררת את מקור שיטתם של רבי סימאי ורבי ישבב. שואלת
הגמרא: **ולרבי סימאי דמרבה גם שאר חייבי לאוין דלאו דשאר** –
שאינם איסור קורבה, **ולרבי ישבב דמרבה אפילו חייבי עשה**, מנין
להם שגם באיסורים אלו הולד ממזר. משיבה הגמרא: **נפקא להו**
לדין זה מילא יגלה כנה אביו, שהוא היתירה שבתיבת 'ולא'
מרבא אף איסור לאו שאינו שאר לרבי סימאי, ואיסור עשה לרבי
ישבב.

הגמרא מביאה את מקורו של שמעון התימני הסובר שאין ממזר
אלא מחייבי כריתות: **ושמעון התימני סבר לח כרנן דאמר**, מה
שנאמר 'ולא יגלה כנה אביו' לא מדבר באנוסת אביו, אלא
בשומרת רכס של אביו הכתוב מדבר, שכשמת אחי אביו בלא בנים
ואשתו נוקטת ליבום לאביו שהוא אחי המת, הרי היא אסורה עליו
משום אשת אחי אביו שהיא בכרת. ומאחר דהויא **לח אשה** זו
אסורה עליו באיסור חייבי כריתות, וקמיה **ליה לאיסור זה** את
הכתוב 'לא יבא ממזר', **אלמא** – מוכח שדווקא הולד מחייבי
כריתות הוי ממזר.

הגמרא מביאה את מקור שיטתו של רבי יהושע הסובר שאין ממזר
אלא מחייבי מיתות בית דין: **ורבי יהושע** שסובר שאין ממזר אלא
מחייבי מיתות בית דין, הוא משום שאם כדברי רבי עקיבא שלא
יבא ממזר אמור על אנוסת אביו, או כדברי שמעון התימני שהוא
אמור על אשת אחי אביו, אם כן **לכתוב דקמנא רק לא יגלה כנה**
אביו, ומה שנאמר בתחילת הכתוב **לא יקח איש את אשת אביו**
(ולא יגלה) **למה לי**. הלא אם יש ממזר מחייבי לאוין או מחייבי
כריתות, כל שכן שיש ממזר מחייבי מיתות בית דין כאשת אביו,
ולמה נצרך הכתוב להזכיר כאן את איסור אשת אביו. **אלא לאו**
הכי קאמר הכתוב, **מילא יקח עד לא יגלה** – רק על איסור אשת
אב שנכתב בין 'לא יקח איש את אשת אביו' לבין 'לא יגלה כנה
אביו' נאמר 'לא יבוא ממזר' והוי הולד ממנה **ממזר**, אבל **מפי** –
באיסור הנוסף של 'לא יגלה' שהוא באנוסת אביו או באשת אחי
אביו, **לא הוי הולד ממזר**, משום שאין בו מיתת בית דין.
הגמרא מביאה שישנו איסור כרת ואיסור לאו, שלדברי הכל אין
הולד הנולד ממנו ממזר: **אמר אביי**, **הכל מודים בקא על הנדה**
שהוא איסור שיש בו כרת,

ומשמעיה – ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.
עוד מבואר בברייתא **ונתנו לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת**.
שואלת הגמרא **למה לי** להניחו שוב בכלי שרת שיקדשו **הא קרישה**
דא יומנא – הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת
להיות קדושה בקדושת הגוף. עונה הגמרא **מיד דתתה אדם** –
עושים כן משום שדין הקומץ כדין דם הבהמה הוא, **דם אף על גב**
דקרישתיה סבין בצואר ביהמה, **הדר מקדיש ליה בכלי שרת**,
כשם שלגבי הדם – אף שכבר התקדש בשעת השחיטה על ידי הסכין
שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת
כדי לקדשו שנית, **הכא נמי לא שנא** – אף קומץ המנחה דינו כן
שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.

עוד מבואר בברייתא **ומלכט את לבונה ונתנה על גבי**. מבארת
הגמרא שלמדו כן מדכתיב **'ואת כל הלבנה אשר על המנחה'** –
דהיינו שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד
להקטרה. שהרי מקטיר הקומץ והלבונה יחד. **ומעלהו**

יבמות. פרק רביעי - החולץ דף מט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רש"י

משנה כל שאר בשר שהוא בלא יבא - כל קורבה שהיא בלא, ואפילו אין בה כרת, כגון אנוסת אביו, וכרבי יהודה דהויא בלא ד"לא יגלה כנף אביו". ומחמת קורבה, כגון נושא חלוצתו, דהוי ב"לא יבנה" דהוי לאו דקורבה בלא כרת. כל שחייבין עליו כרת - אבל נושא חלוצתו לא הוי ממוז. לקיים דברי רבי יהושע - לא היה כתוב במגלה, אלא ארישא קאי: אמר רבי שמעון בן עזאי לקיים דברי רבי יהושע: כהן, מאשת איש - חייבי מיתות בו. גמרא (אבא שאול) - וסמך ליה "לא יגלה". דרבי יהודה ורבנן - בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צא, א.) ולרבי סיפא - בכתובות (כט, ב.) וקידושין (סח, א.) מן הכל היה עושה רבי עקיבא ממוזים, חוץ מאלמנה לכהן גדול שעושה חללין ולא ממוזים. מדקאמר חוץ מאלמנה - אלמא אפילו חייבי לאון שלא מחמת קורבה מרבה, כגון מחזיר גרושתו משנישאת, וכגון נתינה לישראל, דקיימא ב"לא תחתן בם" (דברים ו.) ומשבעה אומות הוא, וכגון עמוני שנשא בת ישראל בניו ממוזים. חייבי עשה - מצרי או אדומי קודם שלשה דורות, ודתיב (דברים כג.) "דור שלישי יבא להם" - ולא שני, ולא אביו מכלל עשה - עשה. והא דרבי ישכב נמי בכתובות (שם) בואו ונצחו על עקיבא בן יוסף, שהיה אומרו: כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממוז. סבר לה כרבנן - דפליגי אדרבי יהודה ב"נושאין על האנוסה" (יבמות צא, א.) ואמר: האי "לא יגלה כנף אביו" - בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר, דהויא ליה אשת אחי אביו, ובכרת. והאי דהדר כתבה במשנה תורה - משום למסמך ליה "לא יבא ממוז", ולא שמעינן דיש ממוז מחייבי כריתות. הכי גרסינן: ורבי יהושע לכתוב רחמנא לא יגלה - כלומר, אי בשומרת יבם של אביו משתעי, או באנוסת אחיו, שמתעי - לכתוב "לא יגלה כנף אביו" לחיוב, ולא שמעינן דיש ממוז מחייבי כריתות לרבנן, או מחייבי לאון לרבי יהודה, וכל שכן מאשת אב דהויא בכרת ומיתה. "לא יקח" - איש את אשת אביו למה לי למכתב? אלא שמע מינה מדכתביה, הא קא משמע לן: ד"לא יבא ממוז"

על אקאי, דמינה הוא דהוי ממוז, משום דחייבי מיתות הוא. וא"ל יגלה כנף אביו" לא קאי. ואי קשיא: כנף אביו למאי כתביה? אי בשומרת יבם, לעובר עליו בשני לאון - "ערות אחי אבך לא תגלה", ולא ד"לא יגלה כנף אביו", ואי באנוסת אביו - אשמעינן דאסורה. מלא יקח עד לא יגלה - דהיינו אשת אב הכתובה בין "לא יקח" ל"לא יגלה". הכל מודים - ואפילו שמעון התנייני. בבא על הגדה - אף על גב דקאי בכרת - אין הולד ממוז.

ויש לומר: דכיון דלאו בני נשים ניהו, ולא שייך מנייניהו ממוז - לא חשיב הפסק. לכתוב

יגלה לחודה: שמעינן דיש ממוז מנייבי כריתות לרבנן, או מחייבי לאון לרבי יהודה לא יקח איש את אשת אביו למה לי למכתב? אלא, שמע מינה מדכתביה - דלא יבא ממוז עליו קאי. דמינה הוא דהוי ממוז, משום דחייבי מיתות בית דין הוא. אבל א"ל יגלה" לא קאי, ובין לא יקח עד לא יגלה היינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה. וקשה: חזא: שמוקח הספרים. ועוד: דבין לא יקח עד לא יגלה לא משמע כפירוש דקאי על אשת אב הכתובה ביתים, ועוד: אמאי כתב לא יגלה גבי ממזרות? ועוד: בחייבי מיתות דקילי, כמו אשת איש, מנא ליה דהוי ממוז? ועוד: דלילין רבי יהושע שאר חייבי כריתות מהדיקשא דרבי יונה! ונראה לרבינו יצחק גבירסת הספרים, דגרס: לכתוב רחמנא או לא יקח או לא יגלה, דמ"ל יקח? נמי שמעינן כריתות, דהא דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קידושין, דהא בהא תליא, כדפירש לעיל (מד, ב.) דיבור המתחיל "עשאה", או מהדיקשא דרבי יונה אתו דאיתקיש כל העריות, כדאמרין בריש "חבא על יבמתו" (לקמן נד, ב.) ומדכתב תרייחו - שמע מינה דמ"ל יקח" היינו חייבי סקילה, עד "לא יגלה" דהיינו חייבי כריתות - הוי ממוז. ואתא לרבינו כל חייבי (וכריתות) ומיתות קלות. וסבר רבנן דבשומרת יבם הכתוב מדבר, ולא הוי לא יגלה בכלל, דאי הוי בכלל - לא לכתוב אלא לא יגלה, ושמעון התנייני נמי הוי למימר דסבר רבי יהודה, דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר, ומלא יקח עד לא יגלה הוי הולד ממוז, ואין לא יגלה בכלל. אלא דניחא ליה למימר דסבר רבנן. ולפירוש רבינו יצחק צריך לומר לתנא דפירקין קמא דסבר רבי יהודה דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר, וסבר נמי דאין ממוז מחייבי לאון, דמלא יקח עד לא יגלה הוי ממוז, ואין לא יגלה בכלל. הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה - פיש בקונטרס: אפילו לרבי עקיבא דפליג ארבנן דמתינתין במחזיר גרושתו, וקאמר דהולד ממוז, אף על גב דלאו חייבי לאון ד"שאר" הוא - הכא בסוטה מודה. וקשה לרבינו הם: דאם כן הוה ליה לאתוי לעיל (מד, א.) גבי משנה דמחזיר גרושתו ועוד: אי קאי הכל מודים למאן דאמר אליבא דרבי עקיבא דהוי ממוז אפילו מחייבי לאון שאין דשאר, הא על כרחך הוי ממוז לרבי עקיבא מיבמה לשוק לשום תנא, כדאמר בפרק קמא (יבמות יד, א.) דאמר רבי אלעזר: אף על פי שנתלקו בית שמאי ובית הלל בצרות - מודים שאין ממוז בו, וקאמר: לאפוקי מדברי עקיבא, דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאון. משמע בהדיא דלרבי עקיבא הוי ממוז משומרת יבם ועוד אמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עה, ב.) גבי כותים שהיו מיבבמים את האסורים ופוטרים תנשאיות. ורבי עקיבא לטעמיה דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאון, ובפרק "האשה רבה" (יבמות צב, א.) גבי אישה שחלק בעלה ובנה למינהו דשם קאמר: זו דרבי רבי עקיבא, דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאון, אבל חכמים אומרים דאין ממוז מיבמה. ולימא אין ממוז מחייבי לאון! האי תנא דין תנא דרבי עקיבא הוא, דמחייבי לאון דשאר הוא דהוי ממוז, מחייבי לאון גרידא - לא הוי ממוז. משמע בהדיא דלמאן דלא בעי אליבא דרבי עקיבא שיהא לאו דשאר הוי ממוז מיבמה לשוק, ושם נפרש בעזרת השם מנא ליה דאתאי רבי עקיבא, דלמא אתיא אפילו כרבנן הוי ממוז מדרבנן! ונראה לרבינו הם דמחזיר גרושתו וסוטה הווי חייבי לאון דשאר, שאינם אסורים אלא משום אישות, ואליבא דתנא דמתניתין

יבמות. פרק רביעי - החולץ דף מט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) תוספות

שמעון התנייני אומר בו והלכה כדבריו - אף על גב דאין למדין הלכה מפי גמרא - הכא הלכתא כוותיה, דסתמא דפרק "האומר" (קדושין סו, ב.) נראה עיקר, דכהאי גוונא קרי הלכתא פסיקתא בבבא קמא (ק, א.) ובמסכת עבודה זרה (ו, ב.) כהדיא דכל הקשנה ידו על דעתהוניה, ולעיל בפרק קמא (יד, א.) אמר: פשיטא, בני חייבי לאון כשרים ניהו. ובפרק שני (יבמות כג, א.) קאמר רב פפא: מסתברא, חייבי לאון תפסי בהו קידושין, ולעיל (מד, א.) פסקין דנברי ועבר הבא על בת ישראל הולד כשר. וכמה אמוראי דאירי בצרת מחזיר גרושתו. ולרבי עקיבא לא משכחת לה צרה דאין קידושין תופסין בחייבי לאון, וכרבי יהושע נמי יש להוכיח דלא קיימא לן כוותיה, דאמר לעיל (שם, ב.) ושניהם לא למדה אלא מאשת אב, וחייבי כריתות דמו לאשת אב לכולי עלמא. ולעיל בריש פירקין (ל, א.) קאמר רבי אליעזר בן עקיבא דהלכתא כוותיה דאין ממוז מספק, משמע דהויא ממוז מאשת את, ולעיל (מב, א.) אמר רב טובי בר קיסנא: הבא על צרת חלוצתו הולד ממוז, ואפילו רבי יוחנן לא פליג אלא משום דצרה כחלוצה בלאו.

רבי יהושע אומר כל שחייבין עליו בו - יש מגידים רבי יהודה במקום רבי יהושע, דבפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עה, ב.) גבי כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה. ורבי יהודה אסור. ומפורש עלה דרבי יהודה סבר דממוז מאחוזתו לא הוי ממוז, אלא מאשת איש. ופריך עלה: תנינא, מוך דהבא, ואין נראה, דהיאך היה בן עזאי אומר לקיים מלתיה דרבי יהודה? והא קשיש מיניה טובא, דהא בן עזאי תלמיד חבר הוה לרבי עקיבא, כדאמר ב"מי שמת" (בבא בתרא קנח, ב.) ורבי יהודה מתלמידי בתרא דרבי עקיבא הוה! ועוד: דרבי יהודה סבר כרבי עקיבא דיש ממוז מחייבי לאון, כדפרישית לעיל (מד, א.) גבי הווא דאתא לקמייהו דרבי יהודה, וכדאמר בפרק "אריבע מיתות" (סנהדרין נג, ב.) אלא ודאי רבי יהושע גרסינן, והתם פריך תנינא - משום דהוה ליה למיתני: וכן היה רבי יהודה אומר כדבריו, אי הוה סבר כרבי יהושע, ומיהו, התם דפריך תנינא הוה מצי למיפריך טפי שפיר, דלא אפשר לומר דלרבי יהודה ממוז מאחוזתו לא הוי ממוז, כיון דמוקי קרא באנוסת אביו, וסבר רבי עקיבא דיש ממוז מחייבי לאון.

איש פלוני ממוז מאשת איש בו - תימה: דלא נקט חייבי מיתות בית דין סתם. ואי משום דמעשה שהיה כך היה - אם כן מנא ליה דהוי כרבי יהושע? ויש לומר: דנקט אשת איש לרבתא, דאף על פי שהוא קל משאר חייבי מיתות, דהוי בתנן ויש לה היתר בחיי אסורה.

וכתוב לא יבא ממוז - ואם תאמר: והא מפסיק קרא ד"לא יבא פצוע דכא" בינתיים! רחמנא או לא יקח או לא יגלה - כקונטרס גרס: לכתוב רחמנא "לא יגלה", ופשיט: דמלא יגלה לחודה: שמעינן דיש ממוז מנייבי כריתות לרבנן, או מחייבי לאון לרבי יהודה לא יקח איש את אשת אביו למה לי למכתב? אלא, שמע מינה מדכתביה - דלא יבא ממוז עליו קאי. דמינה הוא דהוי ממוז, משום דחייבי מיתות בית דין הוא. אבל א"ל יגלה" לא קאי, ובין לא יקח עד לא יגלה היינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה. וקשה: חזא: שמוקח הספרים. ועוד: דבין לא יקח עד לא יגלה לא משמע כפירוש דקאי על אשת אב הכתובה ביתים, ועוד: אמאי כתב לא יגלה גבי ממזרות? ועוד: בחייבי מיתות דקילי, כמו אשת איש, מנא ליה דהוי ממוז? ועוד: דלילין רבי יהושע שאר חייבי כריתות מהדיקשא דרבי יונה! ונראה לרבינו יצחק גבירסת הספרים, דגרס: לכתוב רחמנא או לא יקח או לא יגלה, דמ"ל יקח? נמי שמעינן כריתות, דהא דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קידושין, דהא בהא תליא, כדפירש לעיל (מד, ב.) דיבור המתחיל "עשאה", או מהדיקשא דרבי יונה אתו דאיתקיש כל העריות, כדאמרין בריש "חבא על יבמתו" (לקמן נד, ב.) ומדכתב תרייחו - שמע מינה דמ"ל יקח" היינו חייבי סקילה, עד "לא יגלה" דהיינו חייבי כריתות - הוי ממוז. ואתא לרבינו כל חייבי (וכריתות) ומיתות קלות. וסבר רבנן דבשומרת יבם הכתוב מדבר, ולא הוי לא יגלה בכלל, דאי הוי בכלל - לא לכתוב אלא לא יגלה, ושמעון התנייני נמי הוי למימר דסבר רבי יהודה, דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר, ומלא יקח עד לא יגלה הוי הולד ממוז, ואין לא יגלה בכלל. אלא דניחא ליה למימר דסבר רבנן. ולפירוש רבינו יצחק צריך לומר לתנא דפירקין קמא דסבר רבי יהודה דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר, וסבר נמי דאין ממוז מחייבי לאון, דמלא יקח עד לא יגלה הוי ממוז, ואין לא יגלה בכלל. הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה - פיש בקונטרס: אפילו לרבי עקיבא דפליג ארבנן דמתינתין במחזיר גרושתו, וקאמר דהולד ממוז, אף על גב דלאו חייבי לאון ד"שאר" הוא - הכא בסוטה מודה. וקשה לרבינו הם: דאם כן הוה ליה לאתוי לעיל (מד, א.) גבי משנה דמחזיר גרושתו ועוד: אי קאי הכל מודים למאן דאמר אליבא דרבי עקיבא דהוי ממוז אפילו מחייבי לאון שאין דשאר, הא על כרחך הוי ממוז לרבי עקיבא מיבמה לשוק לשום תנא, כדאמר בפרק קמא (יבמות יד, א.) דאמר רבי אלעזר: אף על פי שנתלקו בית שמאי ובית הלל בצרות - מודים שאין ממוז בו, וקאמר: לאפוקי מדברי עקיבא, דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאון. משמע בהדיא דלרבי עקיבא הוי ממוז משומרת יבם ועוד אמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עה, ב.) גבי כותים שהיו מיבבמים את האסורים ופוטרים תנשאיות. ורבי עקיבא לטעמיה דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאון, ובפרק "האשה רבה" (יבמות צב, א.) גבי אישה שחלק בעלה ובנה למינהו דשם קאמר: זו דרבי רבי עקיבא, דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאון, אבל חכמים אומרים דאין ממוז מיבמה. ולימא אין ממוז מחייבי לאון! האי תנא דין תנא דרבי עקיבא הוא, דמחייבי לאון דשאר הוא דהוי ממוז, מחייבי לאון גרידא - לא הוי ממוז. משמע בהדיא דלמאן דלא בעי אליבא דרבי עקיבא שיהא לאו דשאר הוי ממוז מיבמה לשוק, ושם נפרש בעזרת השם מנא ליה דאתאי רבי עקיבא, דלמא אתיא אפילו כרבנן הוי ממוז מדרבנן! ונראה לרבינו הם דמחזיר גרושתו וסוטה הווי חייבי לאון דשאר, שאינם אסורים אלא משום אישות, ואליבא דתנא דמתניתין

דמותניתן קאי, דלא אסר אלא דייבי לאון ר"שאר". ואם תאמרו: אם כן, אמאי איצטרך למנקט וכל דוידים בשומרת רבם? אמאי תיסק אדעתא למימר דדחי ממוח טפי מנשאר חייבי לאון דלאו דשאר? ויש לומר: דאליבא דרב, דאמר אין קידושין תופסין ביבמה, איצטרך לאשמועינן שפיר דאין קידושין ממוח. ושעמיה, אומר רבינו תם: דהוי ככרי ועבר, שאין בה קידושין לשום אדם. ולפיכך לאו כן קידושין.

ועל הפוסטה שאין הולד ממור. נדה - דהא תפסי בה קידושין, שנאמר: "ותהי נדתה עליו" - אפילו בשעת נדתה - תפסי בה קידושין. סוטה נמי - דהא תפסי בה קידושין. תנאי נמי הכי: הכל מודים בבא על הנדה, ועל הפוסטה, ועל שומרת יבם - שאין הולד ממור. ואביי: שומרת יבם מספקא ליה, אי כרב אי כשמואל. "אמר רבי שמעון בן עזאי כו'". תני, שמעון בן עזאי אומר: מצאתי מגילת יוחסין בירושלים, וכתוב בה: איש פלוני ממור מאשת איש. וכתוב בה: משנת רבי אליעזר בן עקב קב ונקי. וכתוב בה: כנשה הרג את ישעיה. אמר רבא: מידן דיניה וקמליה. אמר ליה: משה רבך אמר "כי לא ידאני האדם וחי" ואת אמרת "ואראה את ה' יושב על פסא רם וגשא", משה רבך אמר "מי כה" אלהינו בכל קראנו אליו" ואת אמרת "דרשו ה' בהמצאו". משה רבך אמר "את מספר ימיו אמלא" ואת אמרת "והוספתי על ימיו חמש עשרה שנה" אמר ישעיה: ידענא ביה שלא מקבל מה דאימא ליה, ואי אימא ליה - אישנויה מיד. אמר שם, איכלע בארוא. אתויה לארוא ונסרה. בי מלא לחדי פומא - נח נפשיה, משום דאמר "ובחודך עם מלא שפתים אנכי יושב". מקל מקום קשו קראי אהרדיו! "ואראה את ה'" - בדתניא: כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאניה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה. "דרשו ה' בהמצאו" - הא ביחיד הא בצבור. ויחיד אימת? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. "את מספר ימיו אמלא" - תנאי היא. דתניא: "את מספר ימיו אמלא"

בעיני דלחיה דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קדושין לדידיה ותפסי בה לאחריו. א
פירושא דבריתא ד'ותאשה רבה' (שם): ודבר רבי עקיבא דאמר אין קדושין גמי תפסי בכל
דחיבי לאון דלאו דשאר. פירושו: מידו ד'ולא יגלה' שמעין כבולו דהוה ממוה, ולחיבי און
קדושין תופסין גמי כבולן, ולחיבי און לחלק בין לאו יבמה לשוק לשאר לאון, כדפירשתי. א
ממוז מינייהו — לא הוי ממוז גמי מבמה לשוק, אף עב גב דמי קדושין תופסין בה, כיון דהוה
לא פקע מיניה קידושהי ארשונם. קשה לרבינא: ונדה נמי לא פקע קידושהי ואפילו
גמי לא חתיב בה חזיה ותפסי בה קדושין, פירושו: שגרשה ממוזיה, וחזיה דרביבא בה חזיה
מותרת' (למן פה). דבסוטה דרבי תפסי קדושין, ולא פליגי אלא אי אית לה כתובה אי
כתובה כו'. ודחינו על כרחך במחזיר סוטה אחר שגרשה, דאי לא גירשה, כיון דנתה — הפס
דקאמר: ושניהם מודים במחזיר גרשתה, שאם בעל אלא קידש — שאין לוקה, דרך חזיה אס
לוקמה במחזיר סוטה! וכי תימא רבי תחזין מותר, וסוטה נפקא לן מקרא ד'לחיות לו לאשה':
עשה, ואין עושה ממזורים וכו' לומר: דלא בעי ארשונה בסוטה, משום דשואה ממשה עשה
לבעול, כדבבבא הוה גמי כתיב כי תחזין לבעול אף לאו גמי: בבעול לא חתיב דחיה, ולא תפסי בה
מיד דחיי (בבבא הוה גמי) אשאה שחלף בעלה למיתני הים, ואמרו לא מת בעלילן ונשאה, וא
הכא — אין צריך לקנסה כדי שלא תזנה חתת בעלה, ועוד דבריש 'יש מותרת' (למן פה),
לא מרגלא ליה, כדאמר התם גבי הלצה. **א** כרב אי כשמואל — מתוך פירוש הקונטרס ס
קדושין תופסין ביבמה, שנאמר: 'לא תהיה וגו'' — לא תהא בה חיה לזר, והולד ממוז, ואי כ
תפסי בה, מדאפיק לאו דידה בלשון חזיה. ואין נראה, דאמרין ב'האומר' בקידושין (סו, א)
קדושין — ובכל מקום חתיב יבמה לשוק חייבי לאון! ואותם ששאלו לרבי יהושע בני צורו
דאיכא לאו ואומר רבי: שובי עמך עלמא אף בה לאו, ודבי קאמר לקמן: ושמואל מספקא

[illegible]

43 נסתכלו באספקלריא שאין מאירה — וכסבורים לראות ולא ראו. ומשה נסתכל
44 באספקלריא המאירה, וידע שלא ראהו בפניו.

החברים אומרים אין ממזר בממזרה, דביון קידושין תופסין בחייבי לאוין דלאו דשאר, ולא הוי
מציא לאשת אב. **סוטה** נמי דהא תפסי בה קדושין — פירש בקנורס: דאף לאחר שזנתה
איצטריך קרא לאתווי דתפסי בה קידושין! ואומר רבינו יצחק: דגרט, וכן ברוב ספרים, סוטה
"לדחוי לו לאשה" דמקומינן בפרק קמא (יבמות יא.) לרבות סוטה. וכן משמע בפרק "ש
דקאמר: סוטה ודאי איבא בעידי, קמאן דאמר דאורייתא — הא נמי דאורייתא" — הלולין הוא
בה כתובתה. ובפרק "עשרה יחסין" (קדושין עה,א) נמי משמע דלדחוי לו משמע לשון הויה,
תורה. ואם תאמר: בסוף "דאומר" בקידושין (סוה,א) ורבי עקיבא "כי תהיין" במאי מוקי לה?
אם כן הוי מוקי לה באפלתה לכהן גדול ודכריז סימא, הא תניב "לא חילל" — הלולין הוא
שנואה בתחלת נישואין. ואם תאמר: ולקומה סוטה ולבעול! וש לומר: דמי תניב כי תהיין
שן. פירש תניא: דמטוסה, נהי לא הוי ממזר מדאורייתא — מדרבנן מיהא הוי ממזר,
כין בר בעלה. דלולין ממזר ותנא מזה ומזה. ואין אריה, דהוה קסמו כי הוי תדיקו, אבל
מזר גבי סוטה למאן דאמר דמרגלא ליה — הא איהי מרגלית, ואי איהי ממזר — אפילו מדרבנן
מזר דלרב ליכא לאו ביבמה. דפירש: אי כרב, דאמר ב"האשה רבה" (יבמות צב.) מנין שאין
זואל דמספקא ליה אי לחי? ווא דאית דקאמר רב, או לאוקומי ללאו הוא דאית. וקידושין
יבמה שדיא בלא לאו תפסי בה קידושין. אלמא איכא לא אפילו למאן דאמר דלא תפסי בה
בית הלל לבית שמאי (יבמות טו.) דקביע למילף יבמה לשוק בקל חומרו מאלמנה, משמע
יהי אף ללאו הוא דאית, ותוהי דאורייתא דלאו, לא לשמוענין דאין לקידושין, או לקידושין
היה להחשיב דמבטלי תבי: "וראו את ארתי ישראל" (שמות כד.)

סותרות את הכתובים, ומשום כך קמליה ו-הרגו. דאמר ליה
מנשה לישעיה, משה רבך אמר (שמות לג כ) 'כי לא יראני האדם וחי',
ואילו את אמרת (ישעיה ו א) 'ואראה את ה' ישב על כסא רם ונשא',
וכן משה רבך אמר (דברים י ד) 'מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו',
ומשמע שבכל זמן הוא מצוי לקבל את בקשתנו, ואילו את אמרת
(ישעיה נה ה) 'ד'רשו ה' בהצטא', שמשמע שלא בכל זמן הוא מצוי
לקבל את הבקשות. וכן משה רבך אמר (שמות כג כב) 'את מקשר ימיו'
אמלא, ומשמע שאין נוספות לאדם שנים שלא נקצבו לו מתחילה,
ואילו את אמרת לחזקה המלך בשעה שנטה למות (מלכים ב' י ד)
'והוספתני על ימיו חמש עשרה שנה' מעבר לשנים שנקצבו לך
לחיות.
הגמרא מתארת את אופן מיתתו של ישעיה: אמר ישעיה, ידענא
ביה במנשה דלא מקבל מה דאימא ליה – את מה שאשיב לו, ובכל
אופן ירהגני, ואי אימא ליה את תשובתי לו, נמצא דאישייה
ו-שאעשהו מיד בהריגתי, על כן מוטב שאברח מפניו. אמר
ישעיה את שם המפורש, ונעשה לו נס ואיכלע בארץ – ונבלע
בתוך עץ ארז. אמר מנשה אתיה לארץ ונקריה – הביאו את הארץ
ונסורוהו. כי קמא הגרון להדי פומא ו-אל פיו של ישעיה ניסר
אותו ונח נפשיה ו-ומתו. ונענש על ידי ניסור פיו משום דאמר על
עם ישראל וכתבך עם קמא שפתים אנכי וישב' (ישעיה ו ח).
הגמרא דנה בטענות מנשה על ישעיה, ושואלת: מכל מקום קשו
קראי אהדי סותרים כתובים אלו שנאמרו על ידי ישעיה לכתובים
שנאמרו בתורה. מיישבת הגמרא את הסתירה הראשונה: מה
שאמר ישעיה 'ואראה את ה' אינו סותר למה שנאמר למשה 'כי
לא ראני האדם וחי', כי שתי מיני ראיות הן. בדתניא, כל הנביאים
נקטלו באשקלרין ו-דרך מחיצה שאינה מאירה, ולא ראו את
ה' בראיה ברורה, ולפי מדרגת ראייה זו סברו שהם רואים את פני
ה', אך באמת אין זו נחשבת ראייה גמורה. ואולם משה רבינו
נקטל באשקלרין המאירה וראה בראיה ברורה, ועל מדרגת
ראיה כזו נאמר, שלא יוכל שום אדם (ואף לא משה) לראות את
פני ה', אלא רק את אחוריו.
הגמרא מיישבת את הסתירה השנייה: ומה שאמר ישעיה 'ד'רשו ה'
בהצטא' ולא בכל זמן הוא מצוי לקבל את התפילה, קא בתפילת
יחיד. והא שנאמר בתורה שבכל זמן הוא מצוי לקבל את התפילה,
הוא בתפילת צבור. שואלת הגמרא: ובתפילת יחיד אימת הוא
הזמן שה' מצוי לקבלה, כשהיחיד קורא אליו. משיבה הגמרא:
אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון, אלו עשרה ימים ששני ראש השנה
ליום הכפורים.
הגמרא מיישבת את הסתירה השלישית: ומה שנאמר בתורה 'את
מקשר ימיו אמלא' בעוד שישעיה אמר 'והוספתני על ימיו',
מחלוקת תנאי היא בישוב סתירה זו. דתניא, 'את מקשר ימיו'
אמלא,

וכן הבא על אשתו הפוסה ושזינתה תחתיו עם איש אחר שהיא
אסורה עליו בלאו, הכל מודים שאין תולד הנולד לו ממנה פסור.
ואף שמעון התימני שסובר שיש ממזר מחייבי כריתות, מודה
באיסור נדה שאין הולד ממזר. וכן אף רבי עקיבא הסובר שיש
ממזר מחייבי לאוין, מודה בבא על הנדה ועל אשתו הסוטה שאין
הולד ממזר. אביי מפרש את דבריו: בנדה אין הולד ממזר, דהא
תפסי בה קידושין, שנאמר (ויקרא טו כד) 'ותהי נדתה עלי', 'ותהי' היא
מלשון הויה וקידושין, ומכאן שאפילו בשעת נדתה תפסי בה
קידושין, וכל איסור שאינו מונע תפיסת קידושין אין הולד שנולד
מביאת איסור זה נעשה ממזר. וכן בסוטה נמי אין הולד ממזר אף
לשיטת רבי עקיבא, דהא תפסי בה קידושין, שכן אין קידושיה
פוקעים לאחר שזינתה תחת בעלה, ובכל מקום שתופסים קידושין
אין הולד ממזר.
הגמרא מוכיחה כדברי אביי מבריייתא: תנאי נמי הכי, הכל מודים
בבא על הנה, וכן בבא על אשתו הפוסה, וכן באדם מן השוק
שבא על שומרת רבם – אשה שממתינה ליבם שייבם אותה או
יחלוץ לה. שאין תולד ממזר. ואף ששומרת יבם אסורה לשוק בלאו
של (דברים כה ה) 'לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר', מודה בה
רבי עקיבא שאין הולד ממזר. שכן מכך שנאמר 'לא תהיה' בלשון
הויה, ואסרה התורה לאדם מן השוק לקדש אותה, משמע
שהקידושין חלים אלא שהם אסורים, ובכל מקום שתופסים
קידושין אין הולד ממזר.
הגמרא מפרשת מדוע אביי לא הזכיר גם שומרת יבם: ואביי,
בשומרת יבם מספקא ליה אם קידושין תופסים בה או לא, ועל כן
לא מנה אותה בכלל איסורים אלו שהכל מודים בהם שאין הולד
ממזר. שכן נחלקו אמוראים להלן (עב) בדין זה, לדעת רב 'לא
תהיה אשת המת החוצה' אינו במשמעות איסור בלבד, אלא
כוונת הכתוב היא שאי אפשר לקדשה ואין קידושין תופסים בה.
ושמואל הסתפק בדבר, האם כוונת התורה לאיסור או לאי תפיסת
קידושין. והסתפק אביי אי הלכה כרב שאין קידושין תופסים בה
ועל כן הולד ממזר, אי הלכה כשמואל שספק הוא שמא קידושין
תופסים בה ואין הולד ממזר, ועל כן לא הכריע בדין ולד של
שומרת יבם.
שנינו במשנתנו: אמר רבי שמעון בן עזאי כו' מצאתי מגילת יוחסין
בירושלים. הברייטא מביאה דברים נוספים שנכתבו במגילה זו:
תני בברייטא, שמעון בן עזאי אמר, מצאתי מגילת יוחסין בירושלים,
וכתוב בה איש פלוני ממוזר מאשת איש. ועוד היה כתוב בה, משנת
רבי אליעזר בן יעקב היא במידה מועטת כקב, ומוזכרת במשנה או
בברייטא רק פעמים מועטות, ואולם היא כקב נקי של סולת,
שהוא מועט ונקי ואין צריך לנפותו, והלכה כמותו בכל מקום.
ועוד היה כתוב בה במגילה זו, מנשה המלך הרג את ישעיה הנביא.
הגמרא מבארת מדוע הרג מנשה את ישעיה: אמר רבא, מנשה
המלך מידן דייניה ו-ידן לישעיה על כמה מנבאותיו שנראו

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' ב

ומישיבת, שבעה פעמים, דאפקיה – שהעלה דוד על ידי כך
משבעה מדורי גיהנם, ואידך – והפעם הנוספת, איכא דאמרי
דקריב רישיה לגבי גופיה – שהיה ראשו מושלך דרוק מגופו, ועל
ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיכא דאמרי
דאייתיה לעלמא דאתי – שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.
נאמר בפסוק, 'ואבשלום לקח ויצב לו כהניו את מצבת אשר בעמק
המלך וגו', שואלת הגמרא, מאי 'לקח', אמר ריש לקיש שלקח
אבשלום מקח רע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף
הפסוק, 'את מצבת אשר בעמק המלך וגו'', אמר רבי חנינא בר
פפא, 'בעמק המלך' היינו בעצת עמוקה של מלכו של עושים,

מתקתי, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שהיה נופל
בשאלו.
הגמרא מסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במות אבשלום.
כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק 'וירדו
המלך, ויצל על עלית השער' – על עליית שער העיר, ובה
אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני [אבשלום], מי יתן מותי אני
תחתיה – הלוואי והייתי אני מת במקומך, אבשלום בני בני. ונאמר
עוד שם, 'והמלך לאט' – כיסה את פניו, ויצעק המלך בקול גדול,
בני אבשלום אבשלום בני בני, שואלת הגמרא, הני תמניא בני'
– שמונת הפעמים שאמר דוד את המילה 'בני', למה – מדוע אמרם.

יכול ליבמה לא הוא ולא שאר האחים, וכן לא את צרותיה, אך
עדיין לא פקעה זיקתה מן התורה וצריך הוא לחלוץ לה. וכן חל
איסור קרובות כאילו היתה אשתו וגיושה.
פרק זה דן ביבם שעשה יותר מאחד מארבעת המעשים האמורים.
בתחילה מבארת המשנה דין יבם אחד שעשה שני מעשים ביבמה
אחת. אחר כך מבארת המשנה דין יבם אחד שעשה את שני
המעשים בשתי יבמות (דהיינו שהיו למת שתי נשים). ואחר כך
באופן שהיו למת שני אחים, ושניהם עשו אחד מארבעת הקנינים
ביבמה האחת שהותיר אחיהם המת.

משנה

רַבִּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִין גַּט אַחֵר גַּט – מִי שֶׁנִּפְלָו לִפְנֵי שְׁתֵּי יִבְמוֹת
מֵאֵחַ אֶחָד, וְנָתַן גַּט לְשֵׁתֵיהֶן, גִּטָּהּ שֶׁל הַשְּׁנִי אֵינוֹ גַּט, וְאֵינוֹ אֲסוּר
בְּקִרְבוּתֶיהָ כְּדִין קִרְבֹּת גְּרוּשָׁתוֹ. וְכֵן שְׁנֵי אֲחִים שֶׁנִּפְלָו לִפְנֵיהֶם
יִבְמָה אֶחָת וְשְׁנֵיהֶם נָתַן לָהּ גַּט, גִּטָּו שֶׁל הַשְּׁנִי אֵינוֹ גַּט, וְהוּא מוֹתֵר
בְּקִרְבוּתֶיהָ. וְלֹא מֵאֲמָר אַחֵר מֵאֲמָר – יִבֵּם שֶׁעָשָׂה קִידוּשִׁי מֵאֲמָר
(בִּכְסֵּף אוֹ שֶׁטֶר) בְּשֵׁתִי יִבְמוֹת שֶׁנִּפְלָו לִפְנֵי מֵאֵחַ אֶחָד, אוֹ שְׁתֵּי
יִבְמִים שֶׁעָשָׂה מֵאֲמָר בִּיבְמָה אֶחָת, אִין הַמֵּאֲמָר הַשְּׁנִי כְּלוּם, וְאֵינוֹ
מִצְרִיךְ גַּט כְּדִי לְהַפְקִיעוֹ, וְאֵינוֹ אֲסוּר בְּקִרְבוּתֶיהָ. וְלֹא בְּעִילָה אַחֵר
בְּעִילָה – אִם אֶחָד מֵהֵיבְמִים בַּעַל אֶחָת מֵהֵיבְמוֹת שֶׁנִּפְלָו לִפְנֵי מֵאֵחַ
אֶחָד, וְאַחֵר כֵּךְ בַּעַל אֶת צֶרְתָּהּ, אוֹ שְׁהִיבֵם הַשְּׁנִי בַּעַל אַחֲרָיו אֶת
צֶרְתָּהּ, הָרִי הַבִּיָּאָה הָרֵאשׁוֹנָה הִיא יָבוּם, וְהַשְּׁנִי אֵינָה אֵלָּא
בְּעִילַת זָנוּת וְאֵינָה צְרִיכָה גַּט מִחֲמַת בִּיָּאָה זֶה, וְאֵינוֹ אֲסוּר
בְּקִרְבוּתֶיהָ. וְלֹא חֲלִיצָה אַחֵר חֲלִיצָה – חֲלָץ יִבֵּם אֶחָד לְשֵׁתֵי יִבְמוֹת,
אוֹ שֶׁחֲלָצוּ שְׁנֵי יִבְמִים לִיבְמָה אֶחָת, פִּקְעָה הַזִּיקָה לַגִּמְרִי בְּחִלְצָהּ
הָרֵאשׁוֹנָה וְאִין חֲלִיצָה הַשְּׁנִיָּה כְּלוּם.

וְחֻקִּים אֲמָרִים, יֵשׁ תּוֹקֵף וְחִלּוֹת לְגַט הַנִּתֵּן לִיבְמָה אַחֵר גַּט שֶׁכָּבֵר
נִיתֵן לָהּ, וְכֵן יֵשׁ תּוֹקֵף וְחִלּוֹת לְמֵאֲמָר אַחֵר מֵאֲמָר. אֲכַל לֹא אַחֵר
בְּעִילָה וְלֹא אַחֵר חֲלִיצָה כְּלוּם, כְּלוּמָר, בְּזֹאת מוֹדִים חֲכָמִים, שֶׁכָּל
מִה שִׁיעָשָׂה בִּיבְמָה אוֹ בְּצֶרְתָּהּ לְאַחֵר הַבְּעִילָה אוֹ חֲלִיצָהּ, עַל יְדֵי
יִבֵּם זֶה אוֹ יִבֵּם אַחֵר, אֵינוֹ כְּלוּם.

עַתָּה מְבֹאֵרֵת הַמִּשְׁנָה אֶת דִּין הֵיבְמָה שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהּ שְׁתֵּים מִתּוֹךְ
אַרְבַּעַת הַקְּנִינִים הַמְּוַעֲלִים בָּהּ. וּמִתְחִילָה לְפָרֵשׁ אֶת הַדִּין בְּעוֹשֶׂה
מֵאֲמָר וְאַחֲרָיו אֶחָד מִשְׁאֵר הַדְּבָרִים: בְּיָצֵר הַדִּין בִּיבֵם אֶחָד וַיְבַמֶּה
אֶחָת. עָשָׂה הֵיבֵם מֵאֲמָר בִּיבְמָתוֹ, וְאַחֵר כֵּךְ נָתַן לָהּ גַּט, צְרִיכָה
הֵימָנוּ חֲלִיצָה, כְּדִי לְהַפְקִיעַ מִמֶּנָּה אֶת זִיקַת הַיָּבוּם. עָשָׂה מֵאֲמָר
וְאַחֵר כֵּךְ עָשָׂה חֲלִיצָה, צְרִיכָה הֵימָנוּ גַּט לְהַפְקִיעַ אֶת קִידוּשִׁי
הַמֵּאֲמָר. עָשָׂה מֵאֲמָר וְאַחֵר כֵּךְ כָּעַל אוֹתָהּ, הָרִי זֶה בְּמִצְוֹתָהּ,
שֶׁנִּתְּיָבְמָה יָבוּם גָּמוּר מִן הַתּוֹרָה.

הַמִּשְׁנָה מְבֹאֵרֵת אֶת הַדִּין בְּנָתָן לָהּ גַּט בְּתַחֲלִילָה: נָתַן גַּט לִיבְמָתוֹ,
וְאַחֵר כֵּךְ עָשָׂה בַּהּ מֵאֲמָר, צְרִיכָה גַּט לְהַפְקִיעַ אֶת קִידוּשִׁי הַמֵּאֲמָר,
וְחֲלִיצָה לְהַפְקִיעַ מִמֶּנָּה אֶת זִיקַת הַיָּבוּם. נָתַן גַּט לִיבְמָתוֹ וְאַחֵר כֵּךְ
כָּעַל אוֹתָהּ, צְרִיכָה גַּט וְחֲלִיצָה. נָתַן לָהּ גַּט וְאַחֵר כֵּךְ חֲלָץ לָהּ, אִין
אַחֵר חֲלִיצָה כְּלוּם, שֶׁחֲלִיצָהּ הַפְקִיעָה אֶת הַזִּיקָה לַגִּמְרִי.

הַמִּשְׁנָה מְבֹאֵרֵת אֶת הַדִּין בְּחֲלָץ לָהּ אוֹ בַּעֲלָה תַּחֲלִילָה: חֲלָץ לִיבְמָתוֹ
בְּתַחֲלִילָה, וְאַחֵר כֵּךְ עָשָׂה בַּהּ מֵאֲמָר, אוֹ חֲלָץ לָהּ וְאַחֵר כֵּךְ נָתַן לָהּ
גַּט, וְכֵן חֲלָץ וְכָעַל אוֹ כָּעַל אֶת יִבְמָתוֹ בְּתַחֲלִילָה, וְאַחֵר כֵּךְ עָשָׂה בַּהּ
מֵאֲמָר, אוֹ בַּעַל וְנָתַן לָהּ גַּט, אוֹ בַּעַל וְחֲלָץ, אִין אַחֵר חֲלִיצָה
שֶׁנַּעֲשָׂתָה בְּתַחֲלִילָה כְּלוּם, וְכֵן אַחֵר בְּעִילָה שֶׁנַּעֲשָׂתָה בְּתַחֲלִילָה אִין
כְּלוּם מִזִּיקַת הַיָּבוּם.

אֵלּוּ שְׁנֵי דוּרֹת – הַשְּׁנִים שֶׁקֻּצְבִּים לְאָדָם בְּשָׁמַיִם בְּשַׁעַת לִידְתּוֹ.
שָׁאֵם זָכָה מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת הַשְּׁנִים הָאֵלּוּ, וְאֵם לֹא זָכָה מְשַׁלְּמִין לוֹ
מִזֶּה. דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻקִּים אֲמָרִים זָכָה מוֹסִיפִים לוֹ עַל הַשְּׁנִים
שֶׁנִּקְצְבוּ לוֹ, וְאֵם לֹא זָכָה מְשַׁלְּמִין לוֹ מִזֶּה. אֲמָרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי
עֲקִיבָא, הָרִי הוּא (וְהַתּוֹב) אֲמָר, וְהַפְקֵתִי עַל יְמִיד חֲמֵשׁ עָשָׂרָה
שָׁנָה, הָרִי שָׁאֵם זָכָה הָאָדָם מוֹסִיפִים לוֹ שְׁנִים מַעֲבָר לְשָׁנִים
שֶׁנִּקְצְבוּ לוֹ בְּלִידְתּוֹ, וְאִין אֲמָר רַבִּי עֲקִיבָא שָׁאֵף אִם זָכָה אִין
מוֹסִיפִים לוֹ, אֲלֹא רַק מְשַׁלְּמִים אֶת שְׁנוֹתָיו. אֲמָר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא
לְחֲכָמִים, חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנִים אֵלּוּ שֶׁנּוֹסֵפוֹ לְחֻקִּיהָ, מְשַׁלְּוֹ חוֹסִיפּוֹ לוֹ,
שֶׁכֵּן מִלְּכַתְחִילָה נִקְצְבוּ לוֹ גַּם שְׁנִים אֵלּוּ, אֲלֹא שֶׁלְּאַחֵר מִכֵּן רָצוּ
לְגַרְעוֹ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, וּבִזְכוּת תַּפִּילָתוֹ חֲזָרוּ וְהוֹסִיפוּ לוֹ שְׁנִים אֵלּוּ.
וְהוֹכִיחַ רַבִּי עֲקִיבָא כְּדִבְרֵיהֶ: תֵּדַע – שֶׁלֹּא הָיוּ אֵלּוּ שְׁנִים שֶׁלֹּא נִפְסְקוּ
מִתְחִילָה, שְׁהָרִי נִבְיָא עוֹמֵד וּמִתְנַבֵּא בִּימֵי יִרְבַּעַם שְׁנִים רַבּוֹת קוֹדֵם
זְמַנּוֹ שֶׁל חֻקִּיהָ (מַלְכִּים א' יג ב'), וְהָיָה כֵּן נוֹלָד לְבֵית דָּוִד יִאֲשִׁיחוּ שָׁמוּ,
וְהָרִי בְּשַׁעַת חוֹלָיו שֶׁל חֻקִּיהָ עָדִין לֹא נוֹלָד אֲפִילוּ בְּנוֹ מִנְּשָׂה שְׁהִיָּה
סָבוּ שֶׁל יִאֲשִׁיחוּ, וְאֵילוּ הָיָה מִת חֻקִּיהָ בְּאוֹתָהּ שַׁעָה לֹא הִיָּה
יִאֲשִׁיחוּ בֹא לְעוֹלָם. וְאֵם מִלְּכַתְחִילָה לֹא נִקְצְבוּ לְחֻקִּיהָ שְׁנִים
נוֹסְפוֹת אֵלּוּ, אִין הַתְּנַבָּא הִנְבִּיא עַל מִה שִׁיקְרָה לְאַחֵר שִׁיתוּסְפוּ
לוֹ. הָרִי אִין הִנְבִּיא מִתְנַבֵּא אֲלֹא הַעֲתִידוֹת שְׂרָאוֹת לְבוֹא מִצֵּד
הַגְּזִירָה שֶׁנִּגְזְרָה כְּבֵר בְּאוֹתָהּ שַׁעָה, וְלֹא עַל מִה שִׁיקְרָה מִכֵּחַ זְכוּיוֹת
שִׁיתַּחֲדָשׁוּ בְּעֵתִיד.

הַגִּמְרָא מְפָרֶשֶׁת מְדוּעַ לְשִׁיטַת חֲכָמִים אִין זֶה רֵאשִׁי: וְרַבִּנִּן סוֹבְרִים,
מִי כְּתִיב, שִׁיאֲשִׁיחוּ יוֹלֵד דְּוּקָא מְחֻקָּה, הָרִי 'נוֹלָד לְבֵית דָּוִד'
כְּתִיב, וְלֹא פִירֵשׁ הַנְּבִיא בְּנְבוּאָתוֹ אִין מְחֻקָּה הִיָּה נוֹלָד יִאֲשִׁיחוּ, אִין
יוֹלֵד מֵאִנְשׁ אַחֲרֵיהֶם שֶׁמִּזְרַע בֵּית דָּוִד. עַל כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁחֲמֵשׁ
עָשָׂרָה שְׁנִים אֵלּוּ שֶׁבָּהֶם הוֹלִיד חֻקִּיהָ אֶת מִנְּשָׁה לֹא נִקְצְבוּ לוֹ
מִתְחִילָה אֲלֹא נוֹסֵפוּ לוֹ רַק לְאַחֵר תַּפְלֹת.

וּמַעֲתָה מְסוֹלֶקֶת טַעֲנַת מִנְּשָׁה עַל יַעֲשִׂיהָ הַנְּבִיא, אִין אֲמָר
שִׁיתוּסְפוּ שְׁנִים לְחֻקִּיהָ, שֶׁכֵּן לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא לֹא נוֹסְפוּ לוֹ שְׁנִים
שֶׁלֹּא נִקְצְבוּ מִתְחִילָה. וְלִדַּעַת חֲכָמִים מִה שֶׁנִּאֲמָר 'מִסְפֵּר יִמִּין
אֲמָל', אִין זֶה הַבְּטָחָה לְהַשְׁלֵמַת הַשְּׁנִים הַקְּצוּבוֹת מֵרֵאשׁ, אֲלֹא
מִיָּלּוּי הוּא מִלְּשׁוֹן תּוֹסֶפֶת, שָׁאֵם תּוֹכָה אוֹסִיף לָךְ שְׁנִים.
הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְדִבְרֵי מִשְׁנַתּוֹ. שְׁנִינוּ בְּסִיפָא: אֲשֶׁתִּי שְׁמִתָּה וְכו',
מוֹתֵר בְּאוֹתוֹתָהּ, וְכִמְתָּה שְׁמִתָּה וְכו' מוֹתֵר בְּאוֹתוֹתָהּ. אֲמָר רַבִּי יוֹסֵף,
כָּאֵן שָׁנָה רַבִּי מְשַׁנֵּה שְׁאִינָה צְרִיכָה, שְׁהָרִי דִין אַחוֹת אִשָּׁה מְפוֹרֶשׁ
בְּתוֹרָה (ויקרא יח יח), וְאִשָּׁה אֵל אַחָתָה לֹא תִקַּח לְצֶרֶךְ לְגִלּוֹת עֲרֻתָּהּ
עָלֶיהָ בְּחַיָּיהָ, שְׁדוּקָא בְּחַיָּיהָ הִיא אֲסוּרָה וְלֹא לְאַחֵר מִיתָתָה.
וּמֵאַחֵר שְׁדִין זֶה יָדוּעַ לְכָל, לֹא הוּצָרַךְ רַבִּי לְכּוֹתְבוֹ בְּמִשְׁנָה.

הדרן עלך החולץ

פרק חמישי - רבן גמליאל

ישנם ארבעה מעשים שמועילים ביבמה, בעילה וחליצה, מאמר
וגט. מן התורה אין היבמה נקנית אלא בביאה, ויוצאת רק
בחליצה. חכמים תיקנו שאם עשה בה היבם מאמר, דהיינו
שקידשה בכסף או שטר הרי היא מקודשת לחומרא, לענין שאם
רוצה להוציאה צריכה גט מלבד החליצה, וכן נאסרת בכך על
שאר האחים ככל אשת אח, וגם צרותיה אינן יכולות יותר
להתייבם אף לשאר האחים. והיא נאסרת על קרוביו והוא
בקרובותיה אף לאחר שנתגרשו, ככל איש ואשתו. כמו כן תיקנו
חכמים שאם נתן גט ליבמתו, נחשב כאילו חלץ לה, לענין שאינו

יבמות. פרק רביעי - החולץ דף נ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

מוסיפין לו - והא דאמר במעמד קטן (כחא) בני חי ומוזני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במלא תליא מילתא - פשיטא דכותה גדול מועיל, כדאמר בשבת (קנבא) אין מול לישראל ומיהו, לא שכיח שישתנה המול, כדמוכח בתענית (כחא) גבי עובדא דרבי אלעזר בן פרת.

משלו הוסיפו לו - וקרי ליה תוספת - לפי מה שנגזר לפחות על ידי עין. והא דאמר בפרק קמא דעלוה (דב) גבי איתתא מגדלא נשיא: כי חזינן צורבא מרבנן דמעבר אמיליה מוסיפין ליה - אומר רבינו יצחק דניחא אפילו לרבי עקיבא, דאין זה תוספת, כיון שנגזר לשום אדם.

תדע שהרי נביא עומד - ואם תאמר: והלא אם לא התפלל חזקיהו על עצמו היה מת, והיתה נבואה בטלה! (דלא) על כדרך אכן הנביא מתנבא אלא מה שראוי להיות אם לא היה חוטא. אם כן, הדין מוכח מכאן דמשלו הוסיפו לה אפילו לא הוסיפו לו משלו, והיה כבר כל שנותיו שנגזרו לו - מה שלא נתקיימה הנבואה לפי שחטא, ואילו לא חטא ונשא אשה בשנים שחשונים - היה מולידו ואומר רבינו יצחק: דשמוא הדורות נגזרו להוולד באותו הזמן ובאותו הפרק שהם נולדים. ובשני התוספת נגזר לו להוליד מנשה. **שנה** רבי משנה שאינה צריכה - פירש הקונטרס: דליל קרי בי רב דהא. וקשה: דבכמה מקומות שונה התנא מה שבפסוק בפירושו: ועוד: דגרשה ומתה מותר באחותה איצטרך למידק, הא לא מתה - אסירא, דלא כתיב בהדיא, ודרשינן לה בפרק קמא (חב) מ'עליה בחייה - כל שבחייה, אפילו נתגרשה אלא נראה לרבינו יצחק דיימנותה היא משנה שאין צריכה, דכיון דתנא אשתו - כל שכן יבמתו.

הדרן עלך החולץ

רב גמליאל - אין מאמר אחר מאמר. אתי אפילו כרבנן דרבי עקיבא, אף על גב דקידושין לידידו תופסין בחיבי לאוין. ותפסי קידושין אחר ביאה - התיב הוא משום דהוה קדושין דאורייתא, דע"י ביאה פקעה זיקה. אבל הכא, שהיא זקוקה לו - אין לו לתפוס אלא מדרבנן, ולא תקון רבנן שיהא מאמר אחר כלבוס, ולחכי לא קאמר בגמרא עלה זו דרבי רבי עקיבא. ולא כמו שפירש רבינו יהודה בן נתן דרבנן גמליאל כרבי עקיבא. **ולא** בעילה אחר בעילה - היינו אחר בעילה כשרה, אבל אחר בעילה פסולה. כגון ביאה שאחר הגט - יש אחריה ביאה, כי הדין דיש אחריה מאמר, כמו שאפרש בגמרא. **ולא** חליצה אחר חליצה - היינו אפילו אחר חליצה פסולה. **עשה** מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה חליצה - היינו נתן גט סתם, אף לזיקתה. אבל אם נתן גט למאמרו - שריא אף ליבם, דאמר בפרק "ארבעה אחין" (לעיל לבא), דהותרה אפילו היא, דמאי דעבד - שקליה. **עשה** מאמר וחלץ צריכה חליצה גט - הכא לא תני: אין אחר חליצה כלום - משום דאבתי צריכה גט למאמר שכבר, ולא תני ליה אלא אחת: דאחר חליצה אין צריך לעשות כלום. **חלץ** ועשה מאמר כו' - אומר רבינו יהודה בן נתן: לא הוה צריך למיתני כלל, דכיון דתנא נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום, אף על פי שהיא חליצה פסולה - כל שכן דאחר חליצה כשרה אין אחריה כלום, אלא כל העניינים שונה עשה

שני דורות - שנים שפוסקין לאדם בשעת לידתו. וזה מוסיפין לו - והאי "אמלא" - לשון תוספת הוא. משלו הוסיפו לו - אלא שמתחלה היו רוצים לפחות משניו. תדע - שמתחלה כשנולד נפסקו לו כל אותו תוספת. שהרי **נביא נתנבא** - בימי ירבעם שנים הרבה קודם "הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו", ובשעת חלוץ של חזקיהו עדיין לא נולד מנשה שממנו יצא יאשיהו, הוי אומר: בשעת חלוץ גזרו לפחות משניו, ובשוכה - השלימו לו. משנה שאינה צריכה - דליל קרי בי רב הוא "עליה בחייה", שלא נאסרה אחותה אלא בחייה.

הדרן עלך החולץ

רב גמליאל אומר - סדר משנה זו - שלא תטעה לשבח הניגאט שבספרים - סדר יבם אחד ויבמה אחת: תחלה מפרש דין גט וחליצה וביאה שאחר מאמר, ואחר כך מפרש דין מאמר וביאה וחליצה שאחר הגט, ואחר כך דין מאמר וגט וביאה שאחר החליצה, ואחר כך דין מאמר וגט וחליצה שאחר הביאה, וכן סדר יבם אחד ושתי יבמות. **אין גט אחר גט** - שתי יבמות לאדם אחד מאח אחד, ונתן גט לזו וגט לזו - אינו אסור בקרובות שניה, דאי קמא אחי - הא פקעה זיקה דתרייתוה, והוי כמגרש נכרית. ואי קמא לא אחי למידי - בתרא נמי לא אחי, והלכך לאו גרושתו היא. וכן שני יבמין ליבמה אחת, ונתן גט זה וזה גט - והאחרון אינו כלום, ומותר בקרובותיה. וטעמא כדפרישית. **ולא מאמר אחר מאמר** - בין ביבם אחד לשתי יבמות, בין שני יבמין ליבמה אחת - האחרון אין כלום לפסול את הראשונה עליו, ואינה צריכה הימנו גט, ולא ליאסר בקרובות השניה. **ולא בעילה אחר בעילה** - בא על זו וחזר ובא הוא או אחיו על גרושתה - ביאת ונת בעלמא הוא. ואין אסור בקרובותיה. **יש גט אחר גט** - דקמא לא דחה לגמרי, הלכך אבתי איכא פלגא זיקה, דהא בעיא חליצה. הלכך, אחי בתרא דהויא גרושתו, ואסור בקרובותיה. **כיצד** - לאו אפלוגאט קאי, אלא מלתא באנפי נפשה היא, ואיבם אחד ואיבמה אחת קאי. והכי קאמר: כיצד דין יבם ויבמה, והכי מפרש בגמרא. **צריכה הימנו חליצה** - ואם רצה לבכוס - לא יכנס, דכיון דהתחיל בגירושין - קיימא עליה בלא יבנה. **צריכה חיסום גט** - דחליצה אפקעתא לזיקתה, ובעי גט לאפקועי קדושין דליה, דחליצה לא מפקעת קידושין. **הרי זו כפוצותה** - מפרש בגמרא: אף זו כפוצותה. **נתן גט ועשה מאמר** - באותה יבמה עצמה, אפילו רב גמליאל מודה דיש מאמר אחר הגט. דמספקא ליה אי גט דדי אי לא, ודלמא גט לא דדי, והאני מאמר יבמין בה. וכל שכן לרבנן, דאמרין גט דוחא קצת ומשייר קצת - אחי מאמר למיקני שיעורא דגט, וצריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו. ויבמין לא, דמגט קמא קיימא עליה ב"לא יבנה". **נתן גט ובעל** - אסור לקיימה, דקמה עליה ב"לא יבנה", וצריכה גט לחלוץ וחליצה לזיקתה. גט לביאתו, ואפילו לרבי עקיבא דאמר: אין קידושין תופסין בחיבי לאוין, דהא הך מתניתין כולה רבי עקיבא היא, כדמפרש בגמרא, הכא מודי דתפסי קידושין ביאה, דגט לאו בחליצה דמי לאפקועי כולה זיקה, הלכך לא עמדה עליו בלא מגור. **וחליצה** - לזיקתו. ובגט לחודיה לא מפטרא. [כמו] שאחר כונס את יבמתו שיכול לפטורה בגט. משום דהוי ביאה פסולה משום גט קמא, ולא קניא לגמרי. **אין לאחר חליצה כלום** - ואף על גב דחליצה פסולה היא, דאי הוה חלץ ליבומי - לא מצי, ואפילו הכי דלמי לגמרי, ואין אחריה כלום. דאי הוה חלץ ליבומי לאוין, והכי מפרש בגמרא, דמתניתין רבי עקיבא היא. **חלץ ועשה בה מאמר** - או נתן גט אחר חליצה, או בעל אחר חליצה - אינו כלום, כדתיב בספיא: אין אחר חליצה כלום. שאין מאמר וביאה תופסין בה אחר חליצה כרבי עקיבא, וגט דאחר חליצה לא הוה צריך למיתני לאשמועינן דאין כלום, דלמאי ליהני? ליתסורי בקרובותיה - הא מיתסר וקאי מחמת חליצה. אלא אידי דבעי למיתני גט דאחר בעילה, כדקתני או בעל ועשה מאמר ונתן גט, לאשמועינן דאין לאחר ביאה כלום זיקת יבומים, והבאי גט סגי ליה בלא חליצה - תנא נמי גט דאחר חליצה, והכי מפרש בגמרא. **או בעל ועשה מאמר** - אין לאחר ביאה כלום. זיקת יבמין דגט שנתן אחר ביאה מגרש לה כאשתו מגורה, ולא בעיא חליצה. ואם רצה להחזיר - מחזירה. וחליצה שעשה אחר ביאה - אינה מועלת כלום, דאין עליה זיקת יבמין. ומאמר דאחר ביאה לא הוה צריך למיתני, פשיטא לן דלא מוזני. דלמאי ליהני? הא אפילו מאמר אחר מאמר ביבם אחי ויבמה אחת - בתרא כמאן דליתיה דמי, דמאי קעביד? הא מיתסר וקאי בקרובותיה. אלא אידי דתנא רישא חלץ ועשה מאמר, דאיצטרך לאשמועינן כרבי עקיבא דאין קידושין תופסין בחלוצו - תנא נמי בעל ועשה מאמר, והכי מפרש בגמרא. **אין אחר חליצה כלום** - ארישא קאי, ובדפרישית לעיל. ואלישנא דסיפא, דקתני או בעל ועשה מאמר או נתן גט וחלץ, הוה שייך למיתני אין אחר ביאה כלום, ובגמרא קא בעי ליה.

יבמות. פרק חמישי – רבן גמליאל דף נ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

חוטפות

עשה

מאמר בוז ומאמר בוז צריכות שני גיטין וחליצה – הבא שייך להקשות: דיתן גט לאחת מהן למאמרו ותשתרי אידך. ולעיל פירשתי (לבא דיבור המתחל "ג").

צריכות שני גיטין וחליצה – למאן דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור – הבא בעו שתי חליצות, וקאי נמי צריכות אחליצה, ובסוגמך דקתני עשה מאמר ונתן גט צריכה גט וחליצה, הא דלא קתני וצריכות חליצה לשון

רבים – אידי דקתני צריכה גט, לשון יחיד, נקט נמי גבי חליצה לשון יחיד. **מדגט** לא מהני חליצה נמי לא מהניא – באשה דעלמא ליבא למיחש שמו יאמר: מרחליצה לא מהני – גט נמי לא מהני, דבאשה לא שייך חליצה וקריאה, ואין לומר דתיבעי יבמה גט חליצה משום דלא יאמרו מרחליצה לחודה מהניא גט נמי מהני – דבאה לא יטעו שיפטרוה בלא חליצה, דבהדיא הוציק הכתוב חליצה, אבל הבא, חזישין שיאמרו מה שהצריך הכתוב חליצה, היינו מלבד הגט שהוא בכל הנשים, ויאמרו: מדגט לחדיה לא מהני – חליצה נמי לא מהניא, ואתי למיבעל אחר חליצה. **ואתי** למיבעל אחר ביאה – אבל השתא דמהני לא חזישין שמו יאמר: כי היכי דמהני ביאה אחר גט ומאמר – מהני נמי אחר ביאה וחליצה, ואתי למיבעל אחר ביאה כמו אחר מאמר, דאחר מאמר נמי אסור למיבעל. דמספקא

אחת יבמה אחת ליבם אחד, ואחת שתי יבמות ליבם אחד. כיצד? עשה מאמר בוז ומאמר בוז – צריכות שני גיטין וחליצה. מאמר בוז וגט לזו – צריכה גט וחליצה. מאמר בוז ובעל את זו – צריכות שני גיטין וחליצה. מאמר בוז וחלץ לזו – הראשונה צריכה גט. גט לזו וגט לזו – צריכות הימנו חליצה. גט לזו ובעל את זו – צריכה גט וחליצה. גט לזו ומאמר בוז – צריכה גט וחליצה. גט לזו וחלץ לזו – אין אחר חליצה כלום. חלץ וחלץ, או חלץ ועשה מאמר, נתן גט ובעל, או בעל ובעל, או בעל ועשה מאמר, נתן גט וחלץ – אין אחר חליצה כלום, בין יבם אחד לשתי יבמות. בין שני יבמות ליבמה אחת. חלץ ועשה מאמר, נתן גט ובעל, או בעל ועשה מאמר, ונתן גט וחלץ – אין אחר חליצה כלום, בין בתחלה בין באמצע בין בסוף. והבעילה, בזמן שהיא בתחלה – אין אחריה כלום.

באמצע ובסוף – יש אחריה כלום. רבי נחמיה אומר: אחת בעילה ואחת חליצה, בין בתחלה בין באמצע בין בסוף – אין אחריה כלום. **גמרא** עד כאן לא פליגי אלא בגט אחר גט ומאמר אחר מאמר, אבל גט אחד ביבמה [ומאמר אחד ביבמה] – מהני, מאי טעמא אמור רבנן גט ביבמה מהני – משום דמהני בעלמא. דאי אמרת לא מהני, אמרי: גט להוציא וחיצאיה, ומדגט לא מהני – חליצה נמי לא מהני, ואתי למיבעל אחר חליצה, ומאי טעמא אמור רבנן מאמר ביבמה מהני – משום דמהני בעלמא. דאי אמרת לא מהני, אמרי: מאמר לקנות וביאה לקנות, ומדמאמר לא מהני – ביאה נמי לא מהניא ואתי למיבעל אחר ביאה, ומאי טעמא אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום – אמרי: אי ביאה אחר הגט היא – גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה, ואי ביאה אחר מאמר היא – גזירה ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה, ומאי טעמא אמור רבנן האי חליצה פסולה אין אחריה כלום – אמרי: מאי לגזור? נגזור חליצה אחר הגט משום חליצה אחר חליצה – כל פי הני תחלוץ ותחילץ! ליגזור חליצה אחר מאמר משום חליצה אחר ביאה – אפיו חליצה אחר מאמר מי לא פשיא גט למאמרו? חליצה אחר ביאה נמי – פשיא גט לכיאתו. אמר רבא: מאי

אחת יבמה אחת ליבם אחד ואחת שתי יבמות ליבם אחד – שוק, כמו שאמרנו, שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום, ואין אחר ביאה שבתחלה, או אחר חליצה, כלום. כיצד – בשתי יבמות ליבם אחד. צריכות שני גיטין – כרבנן, דיש מאמר אחר מאמר, ויבומי לא, ודיכוי ליעבד? אי לייבומי לתרוייהו – דהו לזו שני בתים, ואי לחדא, הואיל וחברתה ביה אנידא – הוה ליה בונה שני בתים. וחליצה – לאחת מהן, ופוסרת צרתה, מאמר לזו וגט לזו – פסל גט של אחרונה את הראשונה, דקס ליה ב"לא יבנה", וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו. דחליצה לא מפסקא קידושין, וגט לא מפסקא זוקה. **מאמר** לזו ובעל את זו – אסור לקיימה, דהואיל וקמייתא אנידא ביה – הוה לזו שני בתים. וצריכות שני גיטין, זו גט למאמרו, וזו גט לביאתו, וחליצה לאחת מהן, ופוסרת צרתה. אבל בגט לחודיה לא נפקא בעלת ביאה, הואיל דביאה פסולה היא. **מאמר** בוז וחלץ לזו – בעלת מאמר הראשונה צריכה גט למאמרו, דחליצה דאיך לא מפסקא למאמרו. צריכות הימנו חליצה – אחת, ואסור בקרובות שניה. דרבנן דאמר: יש גט אחר גט, גט לזו ובעל את זו צריכה גט וחליצה – ואסור לקיימה, דקמה עליה ב"לא יבנה", משום גט הראשונה, ובגט לחודיה לא נפקא, משום דביאה פסולה היא. אין לאחר חליצה כלום – דאי הדר מקדש לה לצרתה – לא תפסי בה קידושין, כרבי עקיבא. חלץ וחלץ או חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל וקתני סיפא, אין לאחר חליצה כלום – וחכי פירושו: חלץ לזו וחלץ לזו – מותר בקרובות שניה, שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין, וחליצה בתרייתא לאו כלום היא. וכן חלץ לזו ומאמר לזו, וכן נתן גט לזו אחר חליצתו, וכן בעל לזו אחר חליצה של זו – אין מעשה האחרון כלום, או בעל – תחלה, וחזר ובעל לשניה, או בעל ועשה מאמר – בשניה, או נתן גט לשניה, או חלץ לשניה – אין אחר ביאה ראשונה כלום, ומעשה אחרון לא חשיב, ומותר בקרובות שניה. אין אחר חליצה כלום – ארישא קאי, ואסיפא שייך למימר אין אחר ביאה כלום, ובגמרא קמבעיא לה, בין שני יבמין ליבמה אחת – בבב הדין חליצה למעלה, ביבם אחד ובשתי יבמות. חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל ב' – איבם אחד ואיבמה אחת

קמחדר. ואף על גב דתניא לעיל – הדר תניא הבא משום סיפא, דבעי לפלוגי בין ביאה לחליצה, כדקתני: חליצה, בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום, והבעילה בזמן שהיא בתחלה כו', ולא שמועין פלוגתא דרבי נחמיה ורבנן. בין בתחלה בין באמצע – בין מאמר לגט, כגון גט לזו וחלץ לזו, וחזר ועשה בה מאמר, או בבעלת הגט – לא מהני מאמר, ולא בעיא גט למאמרו. בסוף – אחר מאמר וגט חלץ – אין אחריה כלום, וחליצה גמורה היא. ואי הדר עביד מאמר – לא בעיא גט, דחליצה גירושין גמורים היא, וקמה בלאו גמור עליה, ואף על גב דחליצה פסולה הואי. **הביאה באמצע** – כגון גט לזו ובעל לזו, וחזר ועשה מאמר בשלישית – אסור בקרובותיה. ובסוף – כגון גט לזו ומאמר לזו, וחזר ובא על האחת – יש אחר ביאה זו זיקת יבמין, וכי מפיק לה – בעיא חליצה, ולא סגי לה בגט. אין אחריה כלום – ונפקא בגט ובלא חליצה. ואי הדר קדיש לאידך אחר ביאה – לא מהני. **גמרא** אבל גט אחד ביבמה – או מאמר אחד ביבמה – מהני גט ביבמה למימך עליה ב"לא יבנה", ושבו לא יבם. ומאמר ביבמה מהני לה להצריכה גט למאמרו, אי בעי לאפוקה. **מאי טעמא** אמור רבנן גט ביבמה מהני – הא מדאורייתא חליצה הוא דמהני בה, ומשום גט לא קרינא בה שלא בנה. משום דעלמא מהני – בכל הנשים להתגרש, ואי אמרת הבא לא מהני, ואם רצה לבנוסה אחר הגט יבנוס. **אמרי** – אינשה גט להוציא, וחליצה נמי להוציא, מדגט לא מהני ליה כו', ומאי טעמא אמור רבנן מאמר ביבמה מהני – לאסור חברתה עליו? הא מן התורה קצין לא הוי ביבמה אלא בביאה. משום דמהני בעלמא – קידושי אשה קונים אותה, ואתי למבעל אחר ביאה, והוה ליה בונה שתי בתים, דאיסורא דאורייתא. **ומאי טעמא** אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה – זיקת יבמין, כדתנן לעיל: מאמר בוז ובעל לזו צריכות שני גיטין וחליצה, ולא אמרינן תסיגי לבעלת ביאה בגט בלא חליצה, ותפיסר אף חברתה בביאתה מן החליצה. אי ביאה אחר הגט היא – כגון גט לזו ובעל לזו, דאמרינן צריכה גט וחליצה, ולא סגי בגט לחודיה כשאר יבמה שכתובה. גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה – דאי אמרת תסיגי לה בגט – אמרי: ביאה של זו אחר קצין של זו מעליותא היא, ואתי למעבד ביאה אחר מאמר היא – כגון מאמר לזו ובעל לזו, להכי תנן צריכות שנים גט וחליצה. דאי אמרת בגט סגי לה – אמרי: ביאה של זו אחר עבד מאמר או גט לשלישית – לא מהני. משום חליצה אחר חליצה – דלא ליתי למיחלץ לשתי יבמות או חזר, או שני יבמין ליבמה אחת זה אחר זה. כל פי הני תחלוץ ותחילץ – כלומר, מאי איכפת לן? כל מיה תחלוץ, משום חליצה אחר ביאה – דלא ליתי למימר: יבמה בנוסה חיצתא בחליצה בלא גט – לא אתו למימר הכי, דאטו חליצה אחר מאמר מי לא בעיא גט למאמרו? והא דאמרינן: אין אחריה כלום – דברר העשוש אחריה קאמר, דאי הדר עביד גט או מאמר או חליצה בחברתה, לא מיתסר בקרובותיה.

ממשיכה המשנה: אחת – דין אחד בביקמה אחת הזקוקה לביקמה אחר, ואחת – דין אחד בשתי יבמות הזקוקות לביקמה אחר, שדינן שזה במה שאמרנו ששייך בהם עוד לאחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון, ואין בהן כלום לאחר בעילה וחליצה.

ומבאר המשנה: כיצד הדין בשתי יבמות ליבם אחד. עשה מאמר בן וּמֵאִמְרָא בִּזְוֹ – קידש בכסף או שטר את אחת מהן ואחר כך קידש את צרתה, צריכות שני גיטין להתירן מקידושי המאמר, ואחת מהן צריכה גם חליצה. עשה מאמר בן וּנְתַן גַּם לוֹ, נדחתה הראשונה מלהתייבם מחמת גיטה של השניה, וצריכה הראשונה גם להפקיע את קנין המאמר, ואחת מהן צריכה חליצה לזיקתה, ופוטרת את צרתה. עשה מאמר בן וּנְעַל אֶת זֶו, צריכות שני גיטין, הראשונה למאמרו והשניה לביאתה, ואחת מהן צריכה חליצה. עשה מאמר בן וְחָלַץ לוֹ, הותרה השניה להינשא לשוק, והראשונה צריכה גם להפקיע את קידושי המאמר.

המשנה מבארת את הדין בנתן גט לראשונה, ועשה מעשה ביבמה השניה: נתן גט לוֹ – לאחת מהיבמות, וחזר ונתן גט לוֹ – לצרתה, צריכות היבמות חליצה להפקיע את זיקת היבום. נתן גט לוֹ ואחר כך כָּעַל אֶת זֶו, צריכה השניה גם וחליצה. נתן גט לוֹ, וחזר ועשה מאמר בן, צריכה גם וחליצה. נתן גט לוֹ, וחלץ לוֹ, אין אחר חליצה כלום.

המשנה מבארת את הדין במעשים שנעשו ביבמה השניה אחרי שעשה חליצה או בעילה לראשונה: חלץ לאחת מהן וחזר וחלץ לשניה, או שחלץ לאחת תחילה ואחר כך עשה מאמר בשניה, או חלץ לראשונה ונתן גט לשניה, וכן חלץ לראשונה וכָּעַל את השניה, או שָׁעַל תחילה אחת מהן וחזר וכָּעַל את השניה, או שָׁעַל אחת תחילה ואחר כך עשה מאמר בשניה, או בעל אחת מהן ונתן גט לשניה, וכן בעל אחת וחלץ לשניה. הכלל בכל האופנים הללו שאין המעשים שאחר חליצה הראשונה כלום. וכן מה שעשה אחר בעילת הראשונה אינו כלום.

מוסיפה המשנה: כל הדינים האמורים בכל האופנים הם בין בביקמה אחת לשתי יבמות הזקוקות לו, כאמור עד עתה, ובין בשני יבמות לביקמה אחת הזקוקה להם.

המשנה חוזרת ומביאה דין שהובא במשנה, כדי לרדן בכלל האמור בו. שנינו במשנה: חלץ תחילה ואחר כך עשה מאמר או נתן גט, וכָּעַל – או בעל. או אם כָּעַל תחילה, ואחר כך עשה מאמר, ונתן גט וחלץ – או נתן גט או חלץ, אין אחר חליצה כלום. וכלל זה הוא אף בחליצה פסולה, ולכן בין בפתחלה – שהיתה החליצה מעשה ראשון, בין כשהיתה החליצה כְּאֵמְצָע, ובין כשהיתה החליצה בְּסוּף, לעולם אין אחר החליצה כלום. והכָּעַל – אבל הכלל שאין אחר הבעילה כלום, דווקא בְּמִן שְׁהָא בְּתַחֲלָה ובעילה כשירה היא, אין אחריה כלום – אין עליה זיקת יבום לאחר הבעילה, אולם אם היתה הבעילה כְּאֵמְצָע ובְּסוּף, כיון שביאה פסולה היא יש אחריה כלום – עדיין זיקת היבום עליה והיא צריכה גם חליצה. מביאה המשנה דעה החולקת: רבי נחמיה אומר, אחת כָּעַל אחת חליצה שוות הן, וכמו חליצה כך גם בעילה בין אם נעשתה בְּתַחֲלָה בין כְּאֵמְצָע ובין בְּסוּף, אין אחריה כלום – בכל האופנים אין זיקת יבום אחר הבעילה.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם תקנת חכמים שגט ומאמר יועילו ביבמה. מדייקת הגמרא: עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי – לא נחלקו רבן גמליאל וחכמים אלא בגט אחר גט ומאמר אחר מאמר, אם הם חלים, אבל כולם מודים שגט אחר ביקמה [ומאמר אחר ביקמה] מהני – מועילים מדרבנן.

שואלת הגמרא: מאי טעמא אמור רבנן גט בביקמה מהני – מדוע תיקנו חכמים שגט מועיל ביבמה לענין שאסור לייבם אחריו, הרי מן התורה רק חליצה מפקיעה זיקת יבום. משיבה הגמרא: משום

דְּמִינֵי כְּעָלְמָא – הואיל וגט מועיל בכל הנשים הנשואות להתירם מאיסור אשת איש, ראו חכמים צורך לתקן שיועיל גט אף ביבמה, כיון דאי אמרת לא מהני – שאם נאמר שגט ביבמה אינו מועיל כלל, ומותר לייבם אחריו, אמרי – יאמרו הבריות, הרי גט מועיל באשה להוציאה מאיסור אשת איש, וחליצה מועילה ביבמה להוציאה מהאיסור להינשא לשוק, כלומר שניהם פעולתם שוה, ומידינן לא מהני – וכשם שאין הגט מועיל ליבמה להתירה לשוק אף שהוא מתיר כל אשת איש, חליצה לבדה נמי לא מהני להתירה להינשא, אלא היא צריכה מלבד החליצה גם גט, ואיני למיכעל אחר חליצה – ומתוך טעות זו יבואו לידי מכשול ויבעלו יבמות אחרי חליצה. לכן תיקנו חכמים שגט הניתן ליבמה יאסור עליו לייבם אותה, ומתוך כך לא יבואו לייבם אחר חליצה.

שואלת הגמרא: ומאי טעמא אמור רבנן מאמר בביקמה מהני – מדוע תיקנו חכמים שקידושי כסף ושטר יועילו ביבמה לענין שאינו רשאי לייבם את צרותיה, הרי מן התורה רק בעילה מועילה לעשותה אשתו. משיבה הגמרא: משום דְּמִינֵי כְּעָלְמָא – הואיל וקנין כסף ושטר מועילים בכל הנשים לקדשם, ראו חכמים צורך לתקן שאף ביבמה יועילו, כיון דאי אמרת לא מהני – שאם נאמר שאין תוקף לקידושי כסף ושטר ביבמה, אמרי – יאמרו הבריות, הרי מאמר – נתינת כסף ושטר לשם קידושין מועיל באשה לקנות אותה לאישות, וביאה ביבמה גם מועילה לקנות אותה, כלומר שניהם פעולתם שוה, ומידינן לא מהני – וכשם שקנין כסף ושטר אינו מועיל ביבמה, ביאה לבדה נמי לא מהני לקנותה, ואיני למיכעל – ומתוך טעות זו יבואו לידי מכשול ויבעלו את הצרה לאחר ביאה שעשו באחת היבמות. לכן תיקנו חכמים שעל ידי קידושי כסף ושטר נאסר עליו לייבם את צרתה, ומתוך כך לא יבואו לבעול את צרת היבמה שכבר נבעלה.

הגמרא מבארת דין נוסף האמור במשנה. שואלת הגמרא: ומאי טעמא אמור רבנן ביאה פסולה שנעשתה אחרי נתינת גט או עשיית מאמר בצרתה, יש אחריה כלום, ואינה מבטלת את זיקת היבום לפטרה מחליצה שתהיה מותרת להינשא בגט בלבד. משיבה הגמרא: אמרי – ענו בני הישיבה, אי – אם הפסול הוא מחמת שביאה אחר הגט היא, שנתן גט לצרתה ואחר כך בא עליה, הטעם שהצריכו חכמים חליצה, גיירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה, שאם יראו שביאה אחרי גט הוא יבום מעולה, יבואו לבעול גם אחר החליצה. ואי – ואם הפסול הוא מחמת שביאה אחר אחר בצרתה היא, הטעם שהצריכו חכמים חליצה, גיירה ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה, שאם יראו שביאה אחרי קידושי מאמר בצרתה היא יבום מעולה, יבואו לבעלה גם לאחר שבעלו את צרתה.

שואלת הגמרא: ומאי טעמא אמור רבנן האי חליצה פסולה שלאחר גט או מאמר, מועילה ואין אחריה כלום מזיקת היבום. משיבה הגמרא: אמרי – ענו בני הישיבה, וכי מאי לגזור – באיזה אופן של חליצה פסולה נגזור שלא תועיל, אם תאמר נגזור על חליצה שאחר הגט שלא תפקיע לגמרי את הזיקה, משום – שמא יבואו לעשות חליצה אחר חליצה, מה בכך שירבו בחליצות, כל פי הני תחלוץ ותחיל – יכולה היא להמשיך ולחלוץ כל ימיה, ואין בכך איסור שבגללו נצטרך לגזור שלא יעשו כן, ואם תאמר היה לחכמים ליגזור בחליצה שאחר מאמר הנעשה בצרתה שלא תפקיע את הזיקה לגמרי משום חליצה אחר ביאה – שמא יתירו יבמה שנבעלה כדין והיא אשת איש בחליצה בלי גט, אין לחשוש לכך, משום שאמרו – וכי חליצה הנעשית אחר מאמר שעשה בה מי לא כָּעַל – האם לא הצריכו חכמים גט למאמרו, ואם כן בחליצה שאחר ביאה נמי – גם לא יטעו להתירה בכך, ויבינו שְׁכָּעִיא גט – שהיא צריכה גם גט להתירה מביאתו שלפני החליצה. הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבן גמליאל וחכמים במשנה: אמר רבא,

ביאה ומאמר, ומאמר אחר ביאה וגט: והאי ביאה פסולה - וביאה
פסולה זו שנעשית אחרי מאמר או גט, עדיפא מאמר - בדבר
אחד כחה עדיף ממאמר, ובדבר אחד כחה גרועא (גרוע) מאמר.
כלומר, עדיפא מאמר, בכך דאילו מאמר שנעשה אחר מאמר, לא
מהני - אינו קונה כלום לדעת רבן גמליאל, ואילו ביאה אחר מאמר
מהני לקנות את השניה להצריכה גט, ונרעא מאמר בכך דאילו
מאמר שנעשה אחר הנש, קני לבוליה שוירא דגט - הרי הוא קונה
את כל מה שנותר מזיקת היבום אחר נתינת הגט, ואינו מותר
מקום למאמר נוסף לחול, ואילו ביאה שנעשתה אחר הנש, לא
קניא ליה לבוליה שוירא דגט - אינה קונה את כל חלק הזיקה
שנשתייר אחר הגט, ומועיל מאמר שנעשה אחריה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דעת רבן גמליאל במשנה:
תנו רבנן, ביצד - (ביאה אופן) אמר רבן גמליאל שאין גט אחר גט.
כגון, שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחת, ונתן גט לזו וגט לזו, ובכך
נאסר עליו לייבמם, רבן גמליאל אומר, חולץ לראשונה, ואסור
בקרובותיה מחמת הגט והחליצה, ומותר בקרובות שניה, לפי שאין
גט אחר גט, ואין לה דין גרושה אפילו מדרבנן. ויחזיקו אומרים,
נתן גט לזו וגט לזו, מאחר שיש גט אחר גט, ושני הגטין הועילו,
הרי הוא אסור בקרובות שתייהן משום קרובות גרושתו, וחליצה
יעשה לאחת מהן. אומרת הברייתא: וכן אהא אומר בשני יבמים
ויבמה אחת, שאם שניהם נתנו לה גט, לדעת רבן גמליאל הגט של
השני אינו כלום, ורק הראשון נאסר בקרובותיה והוא יחלוץ.
ולחכמים שיש גט אחר גט, שניהם אסורים בקרובותיה, ואחד מהם
יחלוץ.
ממשיכה הברייתא: ביצד - (ביאה אופן) אמר רבן גמליאל שאין
מאמר אחר מאמר. כגון, שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחת, ועשה
מאמר בזה ומאמר בזה, ואסור לו לייבם את שתיהן. רבן גמליאל
אומר נותן גט לראשונה להפקיע את המאמר שהועיל בה, וחולץ
לה כדי להתיר את שתיהן להינשא לשוק מן התורה, ואסור
בקרובותיה משום קרובות גרושתו וחלוצתו, ומותר בקרובות שניה
כיון שהמאמר שעשה בה לא חל ואינה צריכה גט, ואין קרובותיה
חשובות קרובות אשתו. ויחזיקו אומרים, יש מאמר אחר מאמר,
ולכן נותן גט לשתייהן, כדי להפקיע את קני המאמר שחל בשתייהן,
ואסור בקרובות שתייהן משום קרובות גרושתו. וחליצה יעשה
לאחת מהן כדי להתירן מזיקת היבום מן התורה. מסיימת
הברייתא: וכן אהא אומר בשני יבמים ויבמה אחת, שאם שניהם
עשו בה מאמר, לדעת רבן גמליאל, היא צריכה גט, כמזהרשון,
לפי שרק מאמרו חל, והוא גם יחלוץ לה כדי להתירה מזיקת
היבום, ולחכמים חלו קנייני שניהם וצריכה לה גט משניהם.
אמר ר' - הובא לעיל בברייתא, שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד
(נותן) [ונתן] גט לזו וגט לזו, רבן גמליאל אומר חולץ לראשונה
ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה. שואלת הגמרא: למה
תייתי תיובתא דשמואל - האם נאמר שתהיה מכאן פירכא לדברי
שמואל, דאמר שמואל, יבם שנפלו לפניו שתי יבמות ונתן לאחת
מזן, עם חלק היבם להבעלת הנש, לא נפטר צרה בכך, אלא
צריך הוא לחזור ולחלוץ לצרחה, שכיון שזיקתה של הראשונה
קלושה, שהרי היא אסורה להתייבם מחמת הגט, אין חליצתה
פוטרת את השניה שלא נחלשה זיקתה. ואילו רבן גמליאל אומר
השניה שאין גיטה חל נפטרת בחליצת הראשונה שגיטה חל.
מתרצת הגמרא: אמר ר' שמואל, כי אסרי אנא - מה שאמרת
שחליצת בעלת הגט אינה פוטרת את צרחה, זהו אליבא דאמר
דאמר יש זיקה - לשיטת מי שסובר שאשה הזקוקה ליבם שייבם
אותה או יחלוץ לה, יש בה ליבם קנין אישות, ולפי שזיקת יבום
הוא קשר חזק כל כך, אפשר להפקיעה רק על ידי חליצה גרושה,
ולא בחליצת בעלת גט הפסולה מלהתייבם וזיקתה גרושה. ואילו
רבן גמליאל סבר, אין זיקה, שהשייכות שבין יבם ליבמה אינה
חזקה כל כך, ועל כן אפשר להפקיעה אף בחליצה גרושה.
מקשה הגמרא: ומדרבן גמליאל סבר אין זיקה,

מאי טעמא דרבן גמליאל שאמר אין גט אחר גט ולא מאמר אחר
מאמר בשתי יבמות או שני יבמין, משום דמספקא ליה לרבן
גמליאל שני ספיקות, לגבי גט היה לו ספק אי דחי אי לא דחי -
אם נתינת גט ליבמה מפקיע את הזיקה לגמרי בחליצה או שאינו
מפקיע כלל את הזיקה, ולגבי מאמר היה לו ספק, אי קני אי לא קני
- אם קנין כסף ושטר קונה את היבמה לגמרי כביאה, או שאינו
קונה כלל.
ומבאר רבא את דבריו: בגט יש ספק אי דחי אי לא דחי, ולפיכך בין
כך ובין כך אין תוקף לגט שני הניתן ליבמה, שהרי אי קמא דחי -
אם הגט הראשון דחה לגמרי את זיקת היבום, בתרא - גט הניתן
בשנית מאי קעביד - מה פעל בנתינתו, הרי כבר אין עליה זיקת
יבום, ואי קמא לא דחי, משום שאין בגט כח להפקיע זיקת יבום,
הרי בתרא נמי לא דחי - גם הגט השני לא ידחה. וכן לגבי מאמר
יש ספק אי קני אי לא קני, ולפיכך בין כך ובין כך אין תוקף למאמר
השני, שהרי אי קמא קני - אם המאמר הראשון קנה את היבמה
ליבם, בתרא מאי קעביד - מה פעל המאמר שעשה בשניה, הלא
אין עליה זיקת יבום, ואי קמא לא קני לפי שאין תוקף לקידושי כסף
ושטר ביבמה, בתרא נמי לא קני.
אביי מקשה מברייתא על פירושו של רבא: איתיביה אביי, שנינו
בברייתא, ומודה רבן גמליאל שיש תוקף וחלות לגט הניתן אחר
מאמר, ולמאמר הנעשה אחר הנש. וכמו כן, יש תוקף לגט הניתן
אחר ביאה ומאמר, שנעשה לאחר ביאה וגט, שהואיל
והביאה היתה לאחר מאמר או גט לראשונה, ביאה פסולה היא,
ומועילים אחריה גט ומאמר בשלישית. ואי כדברי רבא דמספקא
ליה לרבן גמליאל בדחיית גט וקניית מאמר, והטעם שמועילים
לדעתו גט אחר מאמר, ומאמר אחר גט, הוא מחמת הספק שמא
המעשה הראשון לא חל, אם כן מדוע ביאה שלאחר מאמר או גט
פסולה, הלא אם אין תוקף למעשיו ביבמה הראשונה, תהי הביאה
באמצעית בביאה דלכתחלה - שלא היו לפניה מאמר או גט,
וביאה כשירה היא, ותקני אותה לגמרי, ושבו אין תוקף לה
ומאמר של השלישית, דהא תנן במשנתנו, הבעילה בזמן שהיא
בתחלה אין גט ומאמר אחריה כלום.
מיישב אביי: אלא אמר אביי, לעולם פשיטא ליה לרבן גמליאל בגט
דחי - שלט יש כח לדחות במקצת את זיקת היבום, ומאמר דקני
אותה במקצת. מיהו אומר רבן - אולם חכמים שתיקנו ביבמה גט
ומאמר, אמרו, הא יבמה - יבמה זו, בחד צד מהני קה גט - בצד
אחר שבה מועיל הגט לדחותה, וכחד צד מהני קה מאמר - ובצד
אחר שבה מועיל מאמר לקנותה. ולכן חכמים נתנו גט לדחות
זיקת יבום, וכח לקנותה, וכוחות אלו אין פעולתם על כל הזיקה,
אלא גט דוחה רק מחצית מהזיקה, והמאמר קונה מחצית השניה.
וסובר רבן גמליאל, שבכל בית שנפלו יבמות לפני יבמין, יש
לכולם יחד יכולת לתת רק גט אחד ולעשות רק מאמר אחד, ולכן
גט אחר גט לא דחי - אין בכוחו לחול ולאסור קרובות, דהא דחה
ליה קמא - שהרי הגט הראשון כבר דחה מבית זה את כל חלק
הזיקה שבחל גט לדחות, ואילו חלק הזיקה שלא פקע בגט
הראשון, גם הגט השני אינו פועל עליו. וכן מאמר אחר מאמר לא
קני, דהא קני ליה קמא את כל חלק הזיקה שבחל מאמר לקנות.
אולם גט אחר מאמר, ומאמר אחר הנש, מאחר שאין פעולתם על
אותו חלק, אלא האי מילתא - הגט קא דחי חלק מהזיקה, והאי
מילתא - המאמר קא קני חלק אחר, הלכך יש מקום לשניהם
לחול, שאין המקצת שנדחה על ידי הגט מונע מהמאמר לקנות את
החלק השני, וכן להיפך.
כיון שביאר אביי את טעמו של רבן גמליאל, חזר לבאר את שיטת
חכמים שיש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר: ורבן גמליאל, שלכל
חד וחד מן היבמים תקינו ליה רבנן גט ומאמר בכל יבמה ויבמה.
וכל מאמר או גט חלים רק על חלק הזיקה שיש בין יבם זה ליבמה
זו, ולא בחלק שיש ליבם זה ביבמה אחרת, ולא בחלק שיש
לאחרים ביבמה זו.
אביי ממשיך לבאר את דברי רבן גמליאל בברייתא, שיש גט אחר

מֵאֵי טַעַם דְּרַבִּי נְגִילָאֵל — דַּאֲמַר: אִין גַּט אַחֵר גַּט בִּשְׁתֵּי יִבְמֹתָו אוּ בִּשְׁנֵי יִבְמִין, דְּלֹא מִיתֵסֵר בְּהֵרָא קְבוּרֹתֵיהּ. שִׁישׁ גַּט אַחֵר מֵאֲבִיר — מֵאֲמַר לֹו וְגַט לֹו, פֶּסֶל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה וְאֶסּוּר קְבוּרָתוֹ שְׁתֵּינִן. וְכַאֲבִיר אַחֵר גַּט — גַּט לֹו וְאֵמַר לֹו, בְּעֵלֶת מֵאֲמִיר צְרִיבָה גַּט. וְגַט אַחֵר בִּיאָה וְכֵאֲבִיר — אַחֵר בִּיאָה שֶׁאִיר מֵאֲמִיר, בְּכֹון מֵאֲמִיר לֹו וְכַעֲלֹו לֹו וְכַעֲלֹו לֹו וְכַעֲלֹו לֹו וְכַעֲלֹו לֹו — מְהֵינָּה גַּט וְאֶסּוּר קְבוּרֹתֵיהּ.

מאי טעמא דרבן גמליאל - דמספקא ליה: גט, אי דחי ליה לא דחי, מאמר, אי קני אי לא קני. גט אי דחי אי לא דחי, אי קמא דחי - בתרא מאי קעבד? אי קמא לא דחי - בתרא נמי לא דחי. מאמר אי קני אי לא קני, אי קמא קני - בתרא מאי קעבד? ואי קמא לא קני - בתרא נמי לא קני. אייתביה אבוי: ומוזרה רבן גמליאל שיש גט אחר מאמר, ומאמר אחר הגט, וגט אחר ביאה ומאמר, ומאמר אחר ביאה וגט. ואי מספקא ליה רבן גמליאל - תהוי כביאה דלכתחלה, ותקני! דהא תנן: תבעילה, בזמן שהיא בתחלה, אין אחריה כלום. אלא אמר אבוי: לעולם פשיטא ליה רבן גמליאל בגט דדחי, ומאמר דקני. מיהו, אמור רבנן: הא יבמות, בחד צד מהני ביה גט, ובחד צד מהני ביה מאמר. גט אחר גט - לא דחי, דהא דחה ליה קמא, ומאמר אחר מאמר - לא קני, דהא קני ליה קמא. גט אחר מאמר, ומאמר אחר הגט - האי מילתא קא דחי, והאי מילתא קא קני. ורבנן: כל חד וחד תקינו ליה רבנן גט ומאמר ביבמה. והאי ביאה פסולה עדיפא מפאמר, וגריעא מפאמר. עדיפא מפאמר, דאילו מאמר אחר מאמר לא מהני, ואילו ביאה אחר מאמר - מהני. וגריעא מפאמר, דאילו מאמר אחר הגט קני לכוליה שנירא דגט, ואילו ביאה אחר הגט - לא קניא ליה לכוליה שנירא דגט. תנו רבנן: ביצד אמר רבן גמליאל אין גט אחר גט? שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד, ונתן גט לזו וגט לזו - רבן גמליאל אומר:

37 חוֹלֵץ לְרִאשׁוֹנָה וְאֶסוּר 26
 38 גְּדָמָה מִן הַחֵקֶה, דָּחָה צְדִיקָה — קָנִי מֵאִמֶּר 27
 39 בְּרִתָּהּ. וְכֵן, דְּפִלְעִי עֲמִיר רְבֵן גְּמִלְיָאֵל 30
 40 דִּאֲמַרִּי: יֵשׁ אַחֵר גֻּט, אֲמִיר לֶךְ. כִּד חֵל וְחַד — 41
 42 מִן הַיִּבְכִּים תִּיקְנוּ לִיה רְבֵן גֻּט וּמֵאִמֶּר בְּכָל 42
 43 הַיִּבְכוֹת. הַלֵּכִי, לִיכָא לְמִימֵר קְמָא דַּחַה כִּל כַּח 43
 44 בְּנֵי דְקִדְמָא, כִּד כִּל כַּח גֻּט יִדְיִיה דִּאֵית לִי בְּחָךְ 44
 45 הַגֻּמֵּת הוּא דִּדְחָה, אֲבָל כַּח גֻּט אֲחֵתוּת בְּחָךְ 45
 46 יִבְמֵה, וְכַח גִּיטָא יִדְיִיה בְּצִרְתָּה — לֹא דַּחָה, וְכֵן 46
 47 לְעֵינֵי מֵאִמֶּר. וְהֵיא בִּיחָא פְסוּלָה בִּי' — כְּלוּמַר, 47
 48 לְחִבֵּי אֲמִיר רְבֵן גְּמִלְיָאֵל יֵשׁ גֻּט אַחֵר בִּיחָא שְׂאֵחַר 48
 49 מֵאִמֶּר יוֹשׁ מֵאִמֶּר אַחֵר בִּיחָא וְגֻט, דַּחָא בִּיחָא 49
 50 אֲמִיעִית, שְׂדֵיא פְסוּלָה, עֲרִיפָא מְסוּלָה, וְגִירְעָא

[illegible]

דמספֿקא ליה גט אי דחי או לא דחי — לא מצי למימר דפשיטא ליה דגט ודאי דחי ומאמר ודאי קונה — דאם כן אמאי מהני מאמר אחרי הגט ונט אחר מאמר? וואף עג לב דאכתי לא ידע ברייתא בדפסוק דמודה רבן גמליאל דיש גט אחר מאמר כר' — מתניתין משתמע ליה דיש גט אחר מאמר לרבן גמליאל, דדוקא נקט גט אחר גט ומאמר אחר מאמר ולא מהני, אבל מאמר אחר הגט או איפכא — מהני.

עריפא ממאמר דאילו מאמר כר — דמאמר
האחרון אין יכול לתפוס במקום
שתפס הראשון, וביאה פסולה תופסת אחר מאמר
אותו עד עצמו שתפס המאמר, דסברא הוא שאין
תופס אלא דרך שתופס המאמר, דהריתיו
לקנות. וזיתני משום דעדיף ממאמר, לפי שהיא
דאורייתא וגריעא ממאמר — דאילו מאמר אחר
הגט קני לכוליה שוירא דגט. שהרי אין מאמר
מועיל אחריו, אבל ביאה לא קני לכוליה שוירא
דגט, שהרי מאמר מועיל אחריה, ואם היתה קונה
כל תשירי — לא הוה מאמר מועיל אחריה לתפוס
מה שתופשה הביאה. בדביא עריפא אלימנא דגט
שהיא דאורייתא, כדפרישית. ואתי לפרושי
טעמא דלא תקשה הא דביאה עריפא ממאמר,
אף על גב דגריעא נמי ממאמר, ובקונטרס פירש:
דאילו אחר אחר עד לא קניא לכוליה שוירא
דגט, דיש ביאה אחר ביאה פסולה. ותימנא: דלא
אשכחן בחדיא להאי מילתא שתהא לרבן
גמליאל ביאה אחר ביאה פסולה מיהו, יש
לדקוד דיש ביאה אחר ביאה פסולה לרבן
גמליאל. דאי אין ביאה אחר ביאה פסולה, משום
שכל קנין הראוי לביאה עשתה ביאה הראשונה
אף על קנין האחרונה לכוליה לתפוס אחריה אל על
דראשונה לא קניא כוליה שוירא דגט, אם כן —
מנא ליה שמאמר קונה כוליה שוירא דגט? שמא
גט ומאמר משירי לאל שאין במאמר אחר כח
לחול אחריו במה ששייר, כמו שאין ביאה אחר
ביאה פסולה אף על פי ששייר לקונה מאמר
אחריה.

לֹא - רֶבֶן גְּמִילָאֵל אוֹמֵר:
בִּתְיָהּ, וּמוֹתֵר בְּקִרְבוֹת שְׁתֵּיהֶן. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: נִתֵּן גַּם לָזוֹ וְגַם
וְחִלְצֶיהָ לְאַחַת מֵהֶן. וְכֵן אִתָּהּ אוֹמֵר בִּשְׁנֵי יְבָמִים וְיִבְמָה אַחַת,
מֵאַמֵּר אֶחָד מֵאַמְרֵי? שְׁתֵּי יְבָמוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לִפְנֵי יָבָם אֶחָד וְעִשָּׂה
גְּמִילָאֵל אוֹמֵר: נוֹתֵן גַּם לְרֵאשׁוֹנָהּ, וְחֹלְצִין לָהּ, וְאִסּוּר בְּקִרְבוֹתֶיהָ,
זֶה אוֹמְרִים: נוֹתֵן גַּם לְשֵׁתֵיהֶן, וְאִסּוּר בְּקִרְבוֹת שְׁתֵּיהֶן, וְחִלְצֶיהָ
בִּשְׁנֵי יְבָמִים וְיִבְמָה אַחַת. אָמַר מֶר: נוֹתֵן גַּם לָזוֹ וְגַם לָזוֹ, רֶבֶן
הָ וְאִסּוּר בְּקִרְבוֹתֶיהָ, וּמוֹתֵר בְּקִרְבוֹת שְׁתֵּיהֶן. לִימָא מִתְּרֵי תִּיּוּבְתָא
יְ לְבַעֲלַת תַּגִּם - לֹא נִפְמְרָה צֶדֶק: אָמַר לֶךְ שְׂמוּאֵל: כִּי אֲמַר יֵאָמַר
קוֹה, [רֶבֶן] גְּמִילָאֵל סָבַר אֵין זִיקָה. וּמִדִּרְבֵּן גְּמִילָאֵל סָבַר אֵין זִיקָה -
רַבֵּן

הוא אלמא יש ביאה אחר מאמר. וגרעא מאמר דאילו מאמר אחר חגם קני ליה לבוליה מאמר בשלישית. בדקאמר רבן גמליאל: אין מאמר אחר מאמר, ולא שנא אי הוה מאמר ידעה אחר חגם, מדלא קתני: מודה רבן גמליאל שיש מאמר אחר מאמר וגם. ואילו ביאה יאה וגם, כדתנן: הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום, אבל באמצע יש אחריה סימן. ותתנן לו וגם ליה רבן גמליאל ב' / חולץ אין ראשונה – וכל שאר חילץ לשניה דא. אבל אצה טובה מאמעוין, שלא יאסור עצמו בקרובות – שכן יחלוץ לה – ויהא – בן נתן וגם וזה וגם, רבן גמליאל אומר חולץ לה הראשון חשני מותר בקרובותיה – ראשונה ב' / – לקמן פריך: כיון דאין מאמר אחר מאמר, ייבומי נמי תתייבם קמייא, דהא לפזי שתי יבמות, ותתן גט לאחת מהן, ואחר כך חלץ לה – לא נפטרה צרתה, משום רבן גמליאל אין גט אחר גט – נמצאת זיקה שניה שלימה, וקתני חולץ לראשונה, וקשה מאז חליצת בעלה גט פטירת צרתה – לא קשה לשמואל, דהבא היינו טעמא דתריידיה ולמה אלא בחליצה פטירת צרתה, רבן גמליאל סבר אין זיקה – דקאמר בפרק "בית שמואל" ר'און אילמא זיקה – פקעה בחליצה כל דהו.

יבמות. פרק חמישי - רבן גמליאל דף נא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

בוליה סבירא להו - אין התנאים בולן שוין, דלביט שמאי קונה מדארייתא. כדמשמע בפרק "ארבעה אחין" (יבמות כט,א) ולכולהו תנאי לא קני אלא מדרבנן, ולרבן גמליאל לא קני אלא בהא דלא מהני מאמר בתריה, וכן עוזאי מפליג בין שני יבמין ויבמה אחת ובין יבם אחד ושתי יבמות, ולרבי שמעון מספקא ליה אי קני לא קני. ובהאי גוונא

איכא בפרק קמא דטוסה (ו,ב). **אי** ביאת ראשון ביאה כו' - משנה היא לקמן ב"האשה רבה" (צב,א) וקמור: תנא קמא דשני פוסט על יד לראשון. ואם תאמר: לרבי שמעון נמי תיאסר לראשון, משום דזינתה תחתיו, ובקנטרס פירש דאין נאסרת על בעלה אלא על ידי קניו וסתיירה ואומר רבינו יצחק: שהיא טענת סופר, ולא פירשו רש"י מעולם. בדעד אחד ודאי אינה נאסרת אלא בקניו וסתיירה, אבל בעדי טומאה - נאסרת בלא קניו. ואין לומר: משום דהני נשואין דרבנן גיטור לא חשו לאוסרה - דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. ועוד, דתייתסר משום דרב המנוגא. דאמר: שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה! ואומר רבינו יצחק: דמייירי בבא עליה בשוגג, שאינה נאסרת. אי נמי בקטנה, דפיתר קטנה אנס הוא. אי נמי בבא עליה בעל כרחא. ותאמר אף עב דביאת בן תשע במאמר, ומאמר בעל כרחא לא מהני. כדאמר בפרק שני (יבמות יט,ב): עשו חכמים ביאת בן תשע בעל כרחא במאמר מדעת, ולא שני לן בביאה דייבמה בין מדעת לבעל כרחא. **בן** עזאי אומר כו' - בקנטרס נראה לו עיקר דגרסינן אין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד, משום דלקמן (ג,א) אמתניתין בעשה מאמר בוו ומאמר בוו כו' קאמר: מתניתין דלא כבן עזאי. ורבינו יצחק אומר אומר דשפיר גריס איפכא, ולקמן סמך אסיפא, דקתני בין שני יבמין ויבמה אחת, ולחכי נקטיה אמתניתין דעשה מאמר בוו ומאמר בוו, לפרשי דעלה קאי מתניתין, דלא כבן עזאי, ובהאי גוונא איכא לקמן, דקתני גט לזו וגט לזו צריכות הימנו חליצה, ומסיק: לימא מסייע ליה לרבה בר רב הונא דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האדון, ומתהיא ליכא סיעתא, שיש לחלק בין מיפטר נפשה למיפטר צרה, כדאמר בריש פרק "ארבעה אחין" (יבמות כז,א). אלא אסיפא ספיקי דקתני כו' שני יבמין ויבמה אחת, ויש שפירי שכתבו בהם: כיצד בעשה מאמר ביבמות כו' עד בין שני יבמין ליבמה אחת, ועלה מסיק מתניתין דלא כבן עזאי. **ביאה** פסולה במאמר שוויה רבנן

וקתני דאין אחריה כלום - פירושו: ודא הדין אחר מאמר. תימה: דבסוף פירקין מפרש טעמא דרבי נחמיה דליכא למיגור ביאה שאחר הגט ומאמר אטו ביאה שאחר חליצה וביאה, כיון דחליצה וביאה מדאורייתא ויבם - מידע ידיע, ואם כן, מנל דלא יתא כלום אחר מאמר? ואומר דרב רבי יוחנן בן רבי ברוך דעל כרחך לרבי נחמיה גט ומאמר דאורייתא. דילפינן מקל חומר משאר נשים. ולית ליה הני מיעוטי דבפרק קמא דקידושין (יד,א). דאי אפשר לומר שהיא מדרבנן לרבי נחמיה, דכיון דאית ליה דביאה חליצה דאורייתא מידע ידיע, דאם כן לא שייך למיגור הני גזירות דאמר לעיל: גט להוציא חליצה להוציא, וביאה לקנות ומאמר לקנות. ותימה גדולה הוא לומר כן, ולא מישתמיט שום תנא ולימא דגט פוסט ביבמה. ועוד: דאם כן הוה ליה למימר נמי דאין אחר הגט כלום ועוד: דלשנא דהתלמוד לא משמע שבא לדקדק מכח זה. ונראה לרבינו יצחק, דחכי פירושו: ודא ביאה במאמר שוויה רבנן, שהיא אחריה כלום משום גזירות דלעיל, וכל אחריה מאמר. ומשום דכי תיקנו נמי רבנן שהיא מאמר אחר מאמר, אף על גב דמסברא הוה לן למימר כרבן גמליאל דאין מאמר אחר מאמר, לפי שקנה המאמר דהאשון כל מה שיש למאמר לקנות. אלא טעמא דרבנן, דאי אמרינן דאין מאמר אחר מאמר - אתי למימר נמי דאין מאמר אחר ביאה פסולה, דלא גרעא ביאה ממאמר, לכך תיקנו שהיא מאמר אחר מאמר וגט אחר גט. דגט ומאמר ענין אחד, דשנייה דרבנן, ואי אמרת דאין גט אחר גט - אתי למימר נמי דאין מאמר אחר מאמר, ולא מאמר אחר ביאה פסולה. אם כן לרבי נחמיה אין מאמר אחר מאמר, דלדידיה ליכא למגור מידי, דהא לית ליה נמי מאמר אחר ביאה פסולה, דקתני: (ביאה פסולה) אין אחריה כלום. ואם תאמר: אמאי תיקנו רבנן לרבי נחמיה גט ומאמר כלל ביבמה? כיון דביאה חליצה מידע ידיע - ליכא למיגור דגט להוציא חליצה להוציא כו' ויש לומר: דהעולם סוברים דגט ומאמר מהנו מן התורה מקל חומר דבפרק קמא דקידושין (שם). ואף על גב דאימנעט - מכל מקום אהנו קצת, כמאמר לביט שמאי. ולהכי, אי שרית למיבעל אחר גט ומאמר - אתי למיבעל אחר חליצה וביאה, אבל בהא לא טעו שיאמרו אחר הגט ומאמר בשביל שתקנה ביאה קנין גמור תקנה כמו כן קנין גמור אחר ביאה חליצה, ויבא לבעול אחריה, דהא ודאי ידיע דחליצה וביאה דעיפא מגט ומאמר, שכתובין בהדיא, וגט ומאמר נתמטעו. רבינו יצחק.

רבנן סברי יש זיקה - לאקשושי אתי, כלומר: קא סלקא דעתך דכי היכי דפליגי רבנן ארבן גמליאל בגט אחר גט, הכי פליגי בזיקה. ואף על גב דממילתיהו לא שמעינן ליה. וקתני **סיפא** וכן **אתה** אומר בשני יבמין - דאם נתנו שניהם גט - חולץ לה אחד מהם. ואפילו לרבנן דאמרי יש זיקה - סגי לה בחד חליצה ריעוה דחד מעיניה. **לימא תתיו תיבטא** כו' - דנא נמי חליצה פסולה היא, שאחר הגט באה. הכי גרסינן: בין לרבן גמליאל בין לרבנן **אין** זיקה **והבא** כו' - ואנא דאמר - אליבא דמאן דאמר יש זיקה. קנין גמור - לא גמור ממש, אלא קנין חשוב. **הא דאמרן** - אין מאמר אחר מאמר - אלמא חשיב קמא למקיני כל כח מאמר. **אשתו** עמו - דקניה במאמר, וכי נפלה אחותה - לא רמיא קמיה, דאחות אשה היא, ולא מיתסרא קמיתא עליה משום אחות זקוקה. ותלוזו **תצא** - אף מן החליצה. **הלזו** - כמו "הארץ הלזו הנשמה" (יחזקאל לו). **אמר** להם **רבי שמעון** כו' - לקמן בפרק "האשה רבה": בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו, וחזר ובא אחי בן תשע שנים ויום אחד עליה - פסולה על ידו, דביאת בן תשע שנים במאמר שוויה רבנן, והזהיר לא מאמר אחר מאמר, ומקדושת אף לשני, ופסלה אף על ראשון, כרבנן דאמרי יש מאמר אחר מאמר. רבי שמעון אומר: לא פסלה. **אמר** להם **רבי שמעון** **אם** **ביאת** **ראשון** **ביאה** - קניה לגמרי. **ביאת** **שני** **אינה** **ביאה** - דהביאה בזמן שהיא בתחלה - אין אחריה כלום, ואינה מקדושת לשני, ולא פסלה על הראשון. ואי משום דזינתה, דקמינן לן ביאתו ביאה, דתנן (נדה מה,א): בא על אחת מכל העריות שבתורה - מתות על ידו, אפילו הכי לא מיתסרא על בעלה, דקיימא לן (כתובות ט,א): אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עיסקי קניו וסתיירה. **כמאמר** שוויה **רבנן** - דהכי תניא בפרק "האשה": עשו ביאת בן תשע במאמר בגדול. וקאמר רבי שמעון: ביאת שני אינה ביאה, אלמא: מאמר ראשון חשוב לקנות כל כח מאמר. דה"נ יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת - דכל חד וחד תקינו ליה רבנן מאמר בזה. ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד - דכל כח שתקנו חכמים במאמר - קנה במאמר ראשון, לשון מורי, לישנא אחרינא הכי גרסינן: אין מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת דדומיא דקידושין בעלמא תקינו רבנן למאמר, ואין קידושין אחר קידושין באשה אחת. ויש מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד - דהא תרתייהו קמיה רמיין, וכל חדא אית לה כח יבמין, דלא כח ביאה יחבי רבנן למאמר למקיני לגמרי. ולא פקע זיקה דחברתה, דביאה הוא דפטר. ולשון ראשון עיקר, דלקמן מוכחא מילתא בפירקין. והא **ביאה פסולה כמאמר** שוויה **רבנן** - דלא נפקא מיניה בגט, דקא בעיא נמי חליצה לזיקתה.

האי

דאם

משום אחות אשה, ואין בה זיקת יבום כלל ומותרת להינשא לשוק. ואף שלא ייבם את הראשונה, נחשבת היא כאשתו מחמת המאמר, וכמו כן אינה אסורה עליו משום אחות זקוקתו, כי אין לשניה זיקת יבום כלל.

רבי שמעון, דתניא, לגבי ביאת יבם בן תשע שנים ויום אחד, שלדעת חכמים אם באו עליה שני אחים יבמים בני תשע שנים ויום אחד, שניהם אסורים לייבמה כשיגדלו, ואמר להו רבי שמעון לחכמים, בין כך ובין כך מותר לראשון לייבמה, כיון שאם ביאת הראשון נחשבת ביאה, וקנאה לגמרי והיא אשתו לכל דבר, אם כן ביאת השני אינה ביאה לקנות בה שהרי כבר פקעה זיקת היבום בביאת הראשון. ואם ביאת הראשון אינה חשובה ביאה לקנות היבמה כיון שהיא קטן, הרי ביאת הקטן השני נפיי אינה ביאה, וממילא נחשבת היבמה כמו שלא באו עליה כלל ומותרת להתייבם לשניהם כשיגדלו. ומבאר הגמרא: והא ביאת בן תשע, דבמאמר שויהו רבנן – חכמים הרי החשיבוה כמאמר, ואף על פי כן מאמר רבי שמעון שביאת השני אינה ביאה לקנות לאחר שכבר קנאה הראשון בביאתו. הרי שרבי שמעון סובר שמאמר הוא קנין גמור לענין שלא יחול אחריו מאמר נוסף.

בן עזאי, דתניא, בן עזאי אומר, יש מאמר אחר מאמר בשני יבמים ויבמה אחת, ואסורה לשניהם וצריכה גט משניהם. ואין מאמר אחר מאמר בשני יבמות ויבם אחד שעשה מאמר בשתייהן. הרי שביבם אחד ושתי יבמות קנה המאמר קנין גמור, ועל כן אינו יכול לקנות עוד.

רבי נחמיה, דתנן במשנתנו, רבי נחמיה אומר, אחת בעילה ואחת חליצה, בין שנעשו בתחלה, שלא עשה לפניהם מאמר ולא נתן גט, ובין אם נעשו מאמצע בין גט למאמר, ובין אם נעשו בסוף, לאחר שנתן גט ועשה מאמר, לעולם אין אחריה כלום – אין תוקף למאמר וגט שאחרי חליצה או בעילה. והא (הרין) ביאה פסולה שנעשתה אחרי מאמר או גט דבמאמר שויהו רבנן – שחכמים החשיבוה כמאמר, וקתני בדת רבי נחמיה שאין אחריה כלום, ומוכח שהוא סובר שמאמר הוא קנין גמור, ואין מועיל מאמר אחר מאמר, כי אם היה מועיל, גם אחרי ביאה פסולה שהיא כמאמר היה צריך להועיל מאמר.

שנינו במשנה: ביצד עשה מאמר כו' ביבמותו ונתן לה גט צריכה הימנו חליצה.

רבנן קברי יש זיקה, וקתני סיפא, וכן אתה אומר – שכשם שנחלקו בשתי יבמות ויבם אחד, כך נחלקו גם בשני יבמים ויבמה אחת ושניהם נתנו לה גט, ונמצא שלדעת חכמים שני יבמים שנתנו גט ליבמה אחת, די לה בחליצת אחד מהם, ואף שהיא חליצה פסולה.

לימא תיהיו ברייתא זו תיבטא דרבה בר רב הונא אומר רב, דאמר רבה בר רב הונא אומר רב, חליצה פסולה שנעשתה על ידי אחד מן האחים אחרי גט או מאמר, אינה פוטרת את היבמה משאר הגמרא: ואצריכה היא לחזור על כל האחרין לקבל מהם חליצה. ודוחה הגמרא: אמר לה רבה בר רב הונא, אין להקשות מכאן על רב, לפי שדברי רב נאמרו לדעת הסוברים שיש זיקה, ואילו בברייתא זו בין לרבן גמליאל בין לרבנן קברי אין זיקה, ולכן חליצת אח אחד פוטרתה מכל האחרים, והקא רק כגט אחר גט וימאמר אחר מאמר קמיפליגי.

הגמרא מבארת את דברי רבן גמליאל בברייתא לגבי מאמר אחר מאמר: אמר רב, שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד ועשה מאמר בזה וימאמר בזה, רבן גמליאל אומר, נותן גט לראשונה וחולץ לה כדי להתירה להינשא, ואסור בקרובותיה משום גרושתו וחלוצתו, ומותר בקרובות שניה, לפי שאין תוקף למאמרה. מקשה הגמרא: סבר (הרין) קסבר רבן גמליאל אין מאמר אחר מאמר, והמאמר שנעשה בשניה אינו כלום, ואם כן ראשונה נפיי תתייבם – יכולה היא גם להתייבם, שהרי לא נפסלה על ידי המאמר של השניה, ומדוע הצריכה רבן גמליאל דווקא גט וחליצה. מתרצת הגמרא: רבן גמליאל אסר לייבם את הראשונה משום גזירה דלמא אתי לייבומי לשניה – שמא יבואו לייבם את השניה באיסור.

אמר רבי יוחנן, רבן גמליאל וביית שמיא ורבי שמעון וכן עזאי ורבי נחמיה, בולחו סברא להו מאמר קונה קנין גמור, כלומר קנין חשוב. מבאר רבי יוחנן: רבן גמליאל, הא דאמרן – מה ששנינו במשנתנו שאין מאמר אחר מאמר, וטעמו כיון שהמאמר הראשון קנה את כל חלק הזיקה הראוי לקנין.

בית שמיא, דתנן (בט) שלשה אחין מן האב ששנים מהם נשואין לשתי אחיות, ואחר מופנה – שלא נשא אשה, ומת אחר מפעלי אחיות בלא בנים, ועשה בה האח המופנה מאמר, ואחר כך מת אחיו השני, ונפלה האחות השניה לפני המופנה (ראה ציור), בית שמיא אומרים, אשתו של המופנה, דהיינו זו שעשה בה מאמר ונחשבת אשתו, נשארת עמו, וקלוי' – והיא שנפלה לפניו מן האח השני, תצא להינשא לשוק בלא חליצה, כיון שהיא אסורה עליו

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

השמעת הקול בעת פטירת משה היה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, שהוא כנגד שיעור מנהג ישראל, והיתה הפת קול משמיע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה דישאל. ויש אומרים שלא מת משה כלל, אלא עלה גופו לשמים כאלהו, והוכיחו כן מדפתיב הקא לשון 'וימת שם', ופתיב התם לגבי הארבעים יום שהיה משה בשמים, 'ויחי שם עם ה', ולמדו, מה להלן באותם ארבעים יום, היה משה עומד ומשמש לפני ה', אף כאן בעלייתו להר לא מת משה, אלא עומד ומשמש הוא לפני ה'.

עוד דרשו על המקרא 'ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעור', אמר רבי ברכיה, במקרא זה נאמרו סימן בתוך סימן – סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב, ומול בית פעור, ואפילו הכי נאמר 'ולא ידע איש את קברתו', שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. ובכך שלחה פעם אחת מלכות רומי הרשעה, אצל

גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפוסקים, אי אפשר היה לאומרו מעצמנו.

אומרת הגמרא, וימלאכי השרת אומרים בהספידם את משה, שעליו נאמר "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל". ונקדוש ברוך הוא אומר על משה אחר פטירתו, "מי יקום לי עם מרעים מי יתניב לי עם פעלי און" – מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם, להוכיחם לשמי. ושמאיל אמר שהספידו הקב"ה כן, "מי כהחכם, ומי יודע פשר דבר" – מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם שבשמים כמותו. ורבי יוחנן אומר שהספידו הקב"ה באומרו, "החכמה מאין תמצא", לאחר פטירתו של משה. ורב נחמן אומר הספידו של הקב"ה היה באומרו 'וימת שם משה עבד ה' וגו', שמיתת משה היא העדר גדול לדורו. סמליון – שם חכם אומר, שהספידו היה באומרו 'וימת שם משה', שהיה ספרא רבה דישאל. עוד דרשו על כך, תניא רבי אליעזר הגדול אומר, שיעור

הגמרא סבורה שכונת המשנה בדבריה אלו לבאר את דברי
 חכמים שנאמרו קודם לכן בסמוך, שנחלקו על רבן גמליאל ואמרו
 שיש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר. ועל כך תמזהה הגמרא: **האי**
 – וכי זו דוגמא לגט אחר גט הוא, והלא המשנה כותבת 'כיצד,
 עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט', וזו דוגמא לגט אחר מאמר, וכלל
 לא ביארה דין גט אחר הגט. מיישבת הגמרא: **אמר רב יהודה, הכי**
קאמר – זו כוונת התנא, חכמים אמרו את הדין שיש גט אחר גט
ומאמר אחר מאמר, ואין כוונת התנא לבאר כאן, לפי שכבר
 נתבאר דבר זה במקום אחר **בדאמריה**, כפי המבואר בברייתא (לעיל
 נא). ענין גט אחר הגט ומאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד,
 וכן בשני יבמים ויבמה אחת, ועתה מבאר התנא דינם של יבם אחד
ויבמה אחת כיצד התרתן לשוק במקרים מיוחדים, **עשה מאמר**
ביבמתו ונתן לה גט אחר המאמר, **צריכה הימנו חליצה**.
 שנינו במשנה: **עשה מאמר ובעל הרי זו כמצייתה**. מבררת הגמרא:
ליאם – שמא נאמר שדברי המשנה שאם עושה מאמר קודם
 שיבעול 'הרי זו כמצייתה' מסייע ליה לרב הונא, **דאמר רב הונא**,
מצות יבמה כהלכתה, מתקיימת כאשר מקדש תחילה את היבמה
 ואחר כך בועל. דוחה הגמרא: **איאם** – אמור שכונת התנא
 ללמדנו, שאם עשה מאמר ובעל, **אף זה כמצייתה**, כלומר גם כך
 קנה את יבמתו וקיים את המצוה, אולם אין ראייה לרב הונא
 שדווקא כך יש לקיים את המצוה. מקשה הגמרא: **פשיטא** – פשוט
 הדבר שאם עשה מאמר קודם שבעל, שאין זה גורע מקיום
 המצוה, ובודאי אין כוונת התנא להשמיטנו שאף באופן זה קיים
 המצוה. מתרצת הגמרא: אכן יש חידוש בדין זה, **סלקא דעתך**
אמינא, בין דאמר מר – שהובא בגמרא לעיל (כט) לדעת בית
 שמאי, שהעושה מאמר ביבמתו קודם שבא עליה, **פרחה הימנו ונתן**
יבמין וחלה עליו ונתן אירוסין ונשואין להנישא על ידי חופה
כבשאר נשים, ואם בא עליה לאחר המאמר בלא חופה לא קנה
 את היבמה. ואם כן **איאם לאו מצוה קצת** – שמא נאמר שאין זו
 מצוה כהלכתה, שנראה כמבטל מצות יבום, **קא משמע לן** התנא
 העושה מאמר תחילה ואחר כך בועל, אין זו כמצייתה.
 הגמרא שבה לדברי רב הונא לבאר את הדין השני שאמר: **גופא**,
אמר רב הונא, **מצות יבמין**, מקדש ואחר כך בועל. ואם בעל ואחר
 כך עשה מאמר, גם כן קנה. שואלת הגמרא: דינו השני שאם בעל
 תחילה ואחר כך עשה מאמר קנה, הלא הוא פשיטא, **דהא כבר**
קנה ליבמה בביאה, והמאמר שעושה אחר כך אינו מעלה ולא
 מוריד. משיבה הגמרא: **אלא איאם** – אמור שכך אמר רב הונא, אם
 בעל בלא מאמר, קנה בביאה לבדה. מקשה הגמרא: והתניא
 בברייתא שאם יבם בועל בלא מאמר לוקה, ובפסולות כוונת
 הברייתא למלקות ארבעים שאינו בא אלא לעובר על דבר תורה,
 נמצא שמדן תורה יש לעשות מאמר קודם שבעל, ואין אמר רב
 הונא שהבעל בלא מאמר קונה. מתרצת הגמרא: אין כוונת
 הברייתא למלקות ארבעים מהתורה, ובאמת הבעל בלי מאמר,
 קונה, ומה שמבואר בברייתא שלוקה, היינו מפת מדרות **בדאמריה**,
 על שנהג קלות ראש בעצמו ובעל את יבמתו קודם שקידשה.
 הגמרא מביאה ראייה שהבעל בלי קידושין לוקה מכת מדרות:
דב מנדי – היה מלכה מכת מדרות מאן דמקדש אשה בביאה,
 משום שזו פריצות, ואם כן הוא הדין במיבם בלא קידושי מאמר.
 הגמרא מביאה אופנים נוספים בהם היה רב מלכה מכת מדרות:
ומאן דמקדש אשה בשוקא – בשוק, ואפילו בכסף או בשטר, היה
 רב מלקהו, לפי שהוא מנהג זילות ופריצות. **ומאן דמקדש אשה**
בלא שדוכי – קודם שדירב עמה אודות הקידושין לברר שאכן
 מתרצית היא להתקדש לו, היה רב מלקהו. וכן היה רב מלקהו מאן
דמבטל גיטא – מי ששלח גט לאשתו על ידי שליח ובטלו קודם
 שהגיע לידה. וטעמו, שמא השליח יתן את הגט לאשה לאחר
 שהבעל ביטלו, והיא אינה יודעת שהגט מבטל ותינשא לאחר
 ובניה יהיו ממזרים. וכן מאן דמסר מודעה בפני עדים שהוא אנוס
 גרש את אשתו וקודם לכן מסר מודעה בפני עדים שהוא אנוס
 בכתיבת הגט ונתינתו, ולכן הוא מבטל. ואף שבעת כתיבת הגט,
 בית דין מורים לו לבטל כל מודעה שמסר קודם לכן, ואם כן

המודעה לא הועילה, מכל מקום מאחר שהעדים מפרסמים
 שהבעל מסר מודעה וסבורים הכל שהגט בטל, יש חשש שלאחר
 שהאשה תינשא יצא לעז על בניה שהם ממזרים. וכן מאן דמקדש
 שליחא דרבנן – שמעיו פניו ומתריס נגד שליח בית דין. וכן מאן
 דשתי שמתא דרבנן עליה תלתי יומין – אדם שבית דין נידו אותו
 למשך שלשים יום, והשזה את נידויו עליו כל השלשים יום,
 שהמתין ולא אתי לבי דינא בתוך שלשים הימים ותבע להחיר
 לשמתיה – לנידויו. ועל התנא דדאמר כבי המוהי – חתן הדר בבית
 חמיו, היה רב מלקהו, כיון שהוא רגיל בביתו ועלול להכשל
 בחמותו, לפי שסתם חמות אוהבת את חתנה. מדייקת הגמרא
 ושואלת: וכי רק על דדאמר אין – מי שדר בבית חמיו יש להלקותו,
 אולם מי דרק חליה ועובר על פתח הבית, לא מלקים אותו, והוא
 מהוא – והרי היה מעשה בחתן דחליה אכבא דבי המוהי – שעבר
 על פתח בית חמיו, וננדיה – והלקהו – רב ששתי. משיבה הגמרא:
 החתן מהוא, מידם הנה דיימי מחמתיה – חשוד היה שנכשל בחמותו
 ולכן הלקהו, אבל חתן שאינו חשוד, אם עובר על פתח חמיו ואינו
 דר שם אין מלקים אותו.
 הנדעי אמר, כבוליה לא מנדי רב – לא היה מלקה רב בכל
 המקרים המובאים אלא רק למקדש בביאה ובלא שדוכי – שקידשה
 בביאה בלא שדירב עמה קודם על כך. ואיכא דאמר, המקדש
 בביאה, אפילו בשדוכי, נמי היה מלקה, משום שזו פריצותא.
 הגמרא מבארת מהו מאמר: תנו רבנן, כיצד מאמר, נתן לה כסף
 או שנה כסף ואומר לה הרי את מקודשת לי במאמר. מוסיפה
 הברייתא לברר: ובשמקדשה בשטר כיצד, כלומר מה הוא כותב
 בו. תמזהה הגמרא: וכי צריכה הברייתא לברר בשטר כיצד, והרי
 מאחר שהתבאר שקדושי כסף ביבמה דינם כקידושי כסף בשאר
 נשים, אם כן אף קידושי שטר ביבמה דינם כקידושי שטר בשאר
 נשים, ואם כן דין השטר הוא בדאמריה בברייתא בקידושין (ט), כתב
 לה על הנדיר או על החרם, אף על פי שאין בו שנה פרושה, הרי את
 מקודשת לי, הרי זו מקודשת ואף גם ביבמה לא לכתוב הרי את
 מקודשת לי במאמר יבמין. משיבה הגמרא: אמר אביי, אין כוונת
 הברייתא לברר על שטר קידושי יבמה כיצד, אלא הכי קאמר,
 שטר כתובת יבמין כיצד כותבים אותה. ומבארת הברייתא: כתב
 לה בשטר הכתובה, אלא פלוני בר פלוני, קבילית ית פלונית ויבמתי
 עלי – התחייבתי לפלונית יבמתי לזון ולפרנסה כראוי. ומוסיפה
 הברייתא: וכלכך שתהא כתובתה דהיינו מנה או מאתיים זה
 שהתחייב בעלה הראשון לתת לה אם היא תתאלמן או תתגרש,
 מוטלת על נכסי פלוני הראשון, שנכסיו הם, מאחר שגט המשועבדים
 לכתובתה, ואין נכסי פלוני משועבדים לכך. ומוסיפה הגמרא: ואי
 לית לה מבעלה הראשון, כגון שלא השאיר בעלה הראשון נכסים
 שישתעבדו לכתובה, תפנינו לה רבנן ליבמה שתקבל לכתובהה
 מנכסי שני דהיינו מהדיבם, כדי שלא תהא היבמה קלה בעיני
 להוציאה.
 התבאר בגמרא לעיל (ז) שאף שמן התורה אין גט מועיל ביבמה
 ורק חליצה מתירתה לשוק, מכל מקום תקנו חכמים שהזנות גט
 ליבמה שוב אינו רשאי הוא ואחיו לייבמה, אך עדיין צריכה
 חליצה להתירה לשוק. ותיקנו כן כדי שלא יטעו ויאמרו שכשם
 שגט אינו מתיר את היבמה לשוק הוא הדין חליצה אינה מתירתה,
 והיבם יבוא עליה לאחר חליצה. הגמרא דנה האם תקנו חכמים
 חלה גם על גט פסול: **בא מניחא אביי מרבה**, נתן יבם לה – ליבמתו
 גט, ואמר, הרי את מוגרשת הימני ואי את מותרת לכל אדם, מהו
 – מה דינו, שהרי הנותן גט לאשתו וכותב בו לשון זה, היא אינה
 מגורשת, ויש לדון האם יש בכח גט כזה לפסול את היבמה ליבום
 ובין לו ובין לאחיו. צדיד הספק הם, מאחר שגט הניתן ליבמה
 וקודם היבום ופוסלה ליבום, תקנה דרבנן הוא, האם תיקנו חכמים
 שדווקא גט דמנהי – שמועיל באשת איש להתירה להנישא, מנהי
 – מועיל לפסול בבימה, שאם יבוא עליה, עובר מדרבנן בלא
 יבנה, אבל גט בלא מנהי באשת איש להתירה להנישא. כגון שאמר
 'הרי את מגורשת ואי את מותרת לכל אדם', לא מנהי גם בבימה
 לפוסלה ולא אחים ולעבור עליה בלא יבנה. או דלמא שתקנת

יבמות. פרק חמישי – רבן גמליאל דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) ריא תוספות

האי נפ אחר נפ הוא – בתמיה: וכי זהו גט אחר גט? דקתני רישא: וחכמים אומרים יש גט אחר כר? ומפרש כיצד עשה מאמר כו' – דהיינו גט אחר מאמר. כדאמרן – בברייתא דלעיל, כיצד ארבן גמליאל כר ובמתניתין לא פירש. הואיל דאמר טר – בפרק "ארבעה אחרין" (יבמות כט.ב.) והתניא לוקה – ואין מלקות ארבעים אלא על דברי תורה. אלמא דאורייתא היא, והיכי אמרת קנה? וקמשני: האי

האי גט אחר גט הוא! אמר רב יהודה, הכי קאמר: גט אחר הגט ומאמר אחר מאמר פדאמרן, יבם אחד ויבמה אחת פיצר התרתן? עשה מאמר ביבמותו ונתן לה גט – צריכה הימנו חליצה. "עשה מאמר ובעל הרי זו במצותה". לימא מסייע ליה לרב הונא, דאמר רב הונא: מצות יבמה – מקדש ואחר כך בועל. אימא: אף זה במצותה. פשיטא! סלקא דעתך אמינא: פיון דאמר מר: העושה מאמר ביבמתו – פרחא הימנו וזקת יבמין, וחלה עליו וזקת ארוסין ונשואין, אימא לאו מצוה קעביד – קא משמע לן. גופא, אמר רב הונא: מצות יבמין מקדש ואחר כך בועל, ואם בעל ועשה מאמר – קנה. אם בעל ועשה מאמר – פשיטא, דהא קניה בבואה! אלא אימא: אם בעל בלא מאמר – קנה. והתניא: לוקה! מפת מדרות מדרבנן. דרב מנגיד מאן דמקדש בבואה, ומאן דמקדש בשוא, ומאן דמקדש בלא שדוכי, ומאן דמבטל גיטא, ומאן דמסר מודעא אגיטא, ומאן דפקיר שליחא דרבנן, ומאן דשחי שמתא דרבנן עליה תלתין יומין ולא אתי לבי דינא ותבע לשמתייה, ועל חתנא דדאור בבי חמוהי. דדאיר – אין, דחליף – לא. והא הווא דחליף אפבא דבי חמוהי, ונגדיה רב ששתי! הווא – מידם הוה דיים מחמתייה. נהרדעי אמרי: בכולהו לא מנגיד רב אלא למקדש בבואה ובלא שדוכי. ואיפא דאמרי: אפילו בשדוכי נמי, משום פריצותא. תנו רבנן: פיצר מאמר – נתן לה כסף או שוה כסף, ובשטר פיצר? בשטר פיצר? כדאמרן: כתב לה על הגייר או על החרס, אף על פי שאין בו שוה פרוטה: "הרי את מקודשת לי"! אמר אביי, הכי קאמר: שטר כתובת יבמין פיצר – כתב לה: אנא פלוני בר פלוני קבילית ית פלונית יבמתי עלי לזון ולפרנסה כראוי, ובלבד שתהא פתובתה על נכסי בעלה הראשון. ואי לית לה מראשון – תקינו

לה רבנן משני, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. בעא מיניה אביי מרבא: נתן לה גט, ואמר: הרי את מוגרשת הימני, ואי את מותרת לכל אדם, מהו? גט יבמה דרבנן הוא, גט דמוהי פאשת איש מוהי ביבמה. גט דלא מוהי פאשת איש – לא מוהי ביבמה. או דלמא אתי לאחלופי בגיטא? [אמר ליה: חיישינן דלמא אתי לאחלופי בגיטא]. מתקוף לה רבה בר חנן: אלא מעתה, הדיב לה ניירא בעלמא הכי נמי דפסלה? אמר ליה: התם לא פסיל בכהונה, הכא – קפסיל בכהונה. דתניא: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" אפילו לא נתגרשה אלא מאישה – לא יקחו, והיינו ריח הגט שפוסל בכהונה. אמר רמי בר חמא: הרי אמרו, אמר אחר ללבד "כתוב גט לארוסתי, לכשאכנסנה אנרשה" הרי זה גט, מפני שבידו לגרשה ולאשה

אם בעל ועשה מאמר פשיטא דהא קניה בבואה – הא לא פריך פשיטא דקניה בבואה לחודה – דמאה לא דוה משני מידי. אלא הכי פריך: פשיטא שמאמר אחר ביאה אינו מגרע, ואם בבואה לחוד קנה – בשביל מאמר שאחריו לא גרעו ומשני: אימא אם בעל בלא מאמר קנה, דסלקא דעתך לא קני אלא אם כן עושה במצותה: מקדש ואחר כך בועלה. וממתניתין דתנן בריש קידושין (ב.א.) היבמה נקנית בבואה – לא שמעינן ליה, דלמא היינו מדאורייתא. וכן דהא דתנן דהא במתניתין (יבמות ג.ב.) הבעילה, בזמן שהיא בתחילה אין אוריה כלום – דלמא נמי היינו משום דמדאורייתא קני. ופריך: והתניא לוקה! ודע שפיר דמדרבנן לוקה, אלא דסלקא דעתך דלוקה מדרבנן משום דעשאוהו חכמים כפונעו באשת אח שלא במקום מצוה, ואם כן מדרבנן לא קני לה בלא מאמר. ומשני: מכת מדרות מדרבנן, ומשום פריצותא בעלמא. כדרב.

דמבטל גיטא – אף על גב דרב משמע דסביא ליה בריש "השולח" (גיטין ג.ב.) דביטלו אינו מבטל כרבן גמליאל, גבי הא דאמר רב יוסף ניהוי אן, מכל מקום קאמר דהא דלקי – משום דמציא לעו על הגט. דמסר מודעא אגיטא – אפילו היה מבטל כל מודעי, מכל מקום היה מלקה אותו, משום דמציא לעו על הגט, דאיכא דשמע במודעא ולא שמע בביטול.

דמתפקר בשליח דבי דינא – כך גירסת הקונטרס. ויש ספרים שכתבו כן: מאן דמצער שליחא דרבנן. וכן כתוב בכל הספרים בפרק קמא דקידושין (י.ב.) ומזהו, גם שם פירש בקונטרס: שליחא דרבנן – שליח בית דין. ונראה דבכל שליחא דרבנן יש ללקות, אף על גב דלא הוי שליח בית דין. כדאשכחן בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע.א.) דשמתייה רב יהודה להווא טבא דיעיר שלוחו. ואף על גב דשמתייה חמור מנגדא, כדמוכח ב"קמס שניה" (פסחים ג.ב.) – שמא החמיר עליו משום שביחא את רב יהודה עצמו. דמקדש בבואה – אומר רבינו תם דאפילו ביבמה דצריך ביאה – דפריצותא הוא שעושה תחלת קנינו בבואה. דהדר בבית חמי – אןן סמכין אנהרדעי, דאמרי: בכולהו לא מנגיד רב אלא אגאז דמקדש דבשל סופרים הלך אחר דמיקל. על הגייר או על החרס – אומר רבינו תם: כרבי אליעזר אתאי, דלרבי מאיר, דאמר עדי תמימה כרתי – לא מהני, דרבר שיכול להודיף הוא, דבשטר קידושין נמי בעי רבי מאיר עדי תמימה, כדמוכח בפרק שני דקידושין (מחא.). ובפרק קמא דקידושין (ט.א.) דיבור המתחיל "כתב" פירשתי.

שאין בו שוה פרוטה – פירוש: ואינה מתקדשת משום כסף – מקדשת משמע שטר, גבי שדי מכהה לך בפרק קמא דקידושין (כ.א.) שהמכר נותן שטר. תימה: אמאי נקט אף על פי שאין בו שוה פרוטה דאף כן שוה רבותא! דכך לי שוה פרוטה כמו אין שוה פרוטה! ויש לומר: דמשום דכתב ביה נתינה אחרי תיבת "את ספר המקנה", סלקא דעתך דלביני שוה פרוטה. לבשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט – תימה: דבפרק "כל הגט" (גיטין כ.ב.)

אמרינן דאינו גטה קודם לבנה. ובקונטרס פירש: דהבא נמי לא קאמר דהוי גט אלא בדיעבד, שכבר נתגרשה בו. ואין נראה: דהתם דקאמר "אין גט" משמע דלא הוי גט כלל! ואומר רבינו תם דהבא כשכתב בו זמן שאדיר נשואין, שהוא זמן נתינה – דאפילו גט ישן לא הוי, שלא נתייחד עמה אחר זמן הכתוב בגט.

רי"ר

לדעתי עליו האחריות והזכות לחפש ביגיעה הדרושה האפשריות במדינה בה נמצא עתה לעבוד בענייני חינוך.

ו"הרי זה גט" ודאמר, היינו: לגרש בו בלחלה. והוא "כל הגט" - שכתב זמן דקדוק נישואין, וגרע טפי מגט ישן. דבגט ישן ליכא אלא יחוד בעלמא, לכך אתגגרשה בו תנשא בלחלה. אבל התם דכנסה, ואיכא ודאי ביאה - אינו גט כלל. **ולאשה** בעלמא אין גט - ואפילו כתוב בו זמן דאחר נשואים. כיון דאין בידו לגרשה בשעה שעשאו שליח. ונראה לרבינו יצחק דהיינו

דוקא למאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל למאן דאמר אדם מקנה - דהו"ו גט, דבידו לגרשה, כמו בשחרור דמהני לוקח עבד על מנת לשחררו וכתב לו לשאקח הרי עצמך קני לך מעבשי, כדאמר ב"האשה רבה" (יבמות גגב). ובקידושין בפרק "האומר" (א.טא). וגט שחרור וגט אשה שוים לכל דבר, דהא ילפינן "לה" "לה" מאשה. **ליבמותו** - מהו - אי לפרש דמיבעיא ליה אם גירשה בגט זה אחר שיכמה יבמין גמורין אי הוי גט אי לא - דפשיטא דאין ניתרת בגט זה לשוק. דהא בהדיא שעתא לא היה בידו לגרשה ולהתירה לשוק על ידי גט זה. ומאי קאמר נמי או דלמא כיון דלא עבד בה מאמר לא, אי בלא מאמר לא מהני - עבד בה מאמר נמי לא כהא דתגרש אחר שמתייבם, דמאמר לא הוי אלא מדרבנן. ואמר רבינו יצחק: דלפוסלה מכוונה מיבעיא ליה, אי חשיב ריח הגט דפסיל לכוונה אי לא. ורבינו יצחק בן מאיר הגיה בפירושו דמיבעיא ליה אי כתבו קודם מאמר, ועשה מאמר וגירש בו, מהו שיפקיע את מאמר. **או** דלמא האי לחודיה קאי כו' - פירש בקונטרס: ואי כתב גט למאמר ולא לזיקתו - אסורה לו ומותרת לאחיו, דמאמר דעבד ליה שקליה, ופשה ליה זיקה כמעיקרא. ולרבינו יצחק נראה דלשינא דאמר רבא - הותרה אפילו היא. ואם כן, הכא נמי שריא לדידה. ולשינא דהיא אסורה, דמיחלפא בבעלת הגט, הכא נמי אסורה אפילו לאחיו, דהא בעלת הגט אסורה על כל האחין. והא דשרי רבא צרתה בנתן גט למאמר - משום דבאות משני בתים הן, ואפילו היה נתן גט וגם לזיקתו היתה צרתה מותרת.

בעוד בנכסי הגר - אומר רבינו יצחק: דמיייר לרב יוסף כגון דאמר לה התקדשי לי בתם, ו"לשם יבמות" היינו - דגלי אדעתיה שבתורת יבמין מקדשה. דאי באמר לה בהדיא במאמר יבמין - לא הוי פריך לה אביי מי דמי, דהא אביי קאמר בסמוך דהיכא דאמר לה במאמר יבמין - ולא קני לרבי, אלא בסתם איירי. אי נמי: באמר לה התקדשי לי לשם יבמות, ולא משמע תורת מאמר יבמין. דבמאמר יבמין משמע - בתורת מאמר ולא בתורת קידושין. אבל לשם יבמות - לא משמע בתורת יבמות, אלא שסבור שעדיין הוא זקוקה. **אי** אמר לה התקדשי לי בזיקת מאמר יבמין מי לא מהני - דאפילו למאן דאמר אין זיקה - היינו לענין אחות זקוקה וכוונתא בה, אבל פשיטא דמהני לשון זיקה, שדרי היא זקוקה ועומדת בפניו. רבינא

קאי והאי לחודיה קאי. מעיקרא, אילו אמר לה "התקדשי לי בזיקת מאמר יבמין" מי לא מהני? **השתא** נמי מהני. רבא אמר: אי דאמר לה "במאמר יבמין" כולי עלמא לא פליגי דמהני, והכא במאי עסקינן - בגון דאמר לה "התקדשי לי בזיקת יבמין". רבי סבר:

ולאשה בעלמא - אינו גט, מפני שאין בידו לגרשה. **בעי רמי בר חמא**: ליבמותו מהו? פיון דאגידא ביה - פארוסתו דמיא, או דלמא: פיון דלא עבד בה מאמר - לא? תיקו. **בעי רב חנניה**: פתב גט לזיקתו ולא למאמרו, למאמרו ולא לזיקתו, מהו? מאמר עילוי זיקה קא רמי, והוה ליה פמגרש חצי אשה, והמגרש חצי אשה לא עשה ולא פלוס, או דלמא: האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי? ותפשוט ליה מדרבא, דאמר רבא: נתן גט למאמר - הותרה צרתה! לרבא פשיטא ליה, לרב חנניה - מיבעיא ליה, מאי? תיקו. **"חלץ ועשה מאמר"**. אמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי עקיבא, דאמר: אין קידושין תופסין בחיובי לאוין. אבל חכמים אומרים: יש אחר חליצה פלוס. ומי מצית מוקמת לה פרי עקיבא? והא קתני רישא: נתן גט ועשה מאמר - צריכה גט וחליצה, ואי רבי עקיבא - פיון דיהב לה גט מי מהני בה מאמר? והתניא, רבי עקיבא אומר: מנזן לגותן גט ליבמותו שנאסרה עליו עולמות - שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה" אחר שילוח. אמר רב אשי: גט יבמין מדרבנן. וקרא - אסמכתא בעלמא. תניא נמי הכי, אמר רבי: אין הדברים הללו אומרים אלא לדברי רבי עקיבא, שהיה עושה חליצה פערות. אבל חכמים אומרים: ויש אחר חליצה פלוס. ואני אומר: אימתי - בזמן שקדשה לשום אישות, אבל קדשה לשום יבמות - אין אחר חליצה פלוס. תניא אידך: החולץ ליבמותו, וחוץ וקדשה, רבי אומר: אם קדשה לשום אישות - צריכה הימנו גט, לשום יבמות - אין צריכה הימנו גט. וחכמים אומרים: בין שקדשה לשום אישות, בין שקדשה לשום יבמות - צריכה הימנו גט. מאי טעמא דרבי - עשאיה פערות בנכסי הגר ובסבור שגל הן דלא קני. אמר ליה אביי: מי דמי? התם - לא קא מכוין למיקני, הכא - קא מכוין למיקני. הא לא דמיא אלא לעודר בנכסי גר זה, ובסבור שגל גר אחר הוא, דקני. אלא אמר אביי: הכא במאי עסקינן - בגון דאמר לה "התקדשי לי במאמר יבמין". רבי סבר: מאמר עילוי זיקה קא רמי, ואתאי חליצה אפקעתה לזיקה. ורבנן סברי: האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. מעיקרא, אילו אמר לה "התקדשי לי במאמר יבמין" מי לא מהני? **השתא** נמי מהני. רבא אמר: אי דאמר לה "במאמר יבמין" כולי עלמא לא פליגי דמהני, והכא במאי עסקינן - בגון דאמר לה "התקדשי לי בזיקת יבמין". רבי סבר:

ולאשה בעלמא - וכנסה וגירשה בו - אינו גט, הואיל כשכתב לא היה ראי לגירשין. ליבמותו מהו - כתבו קודם שכנסה, וכשכנסה נתן לה, מהו שתתגרש בו? כתב גט לזיקתו ולא למאמרו או למאמרו ולא לזיקתו - והוא עשה בה מאמר תחלה, מהו שתפסל עליו בכך? מאמר עילוי זיקה רמי - כשעשה מאמר נדבק עם הזיקה, וניתוסף עליה - ואין גט מועיל לזה בלא זה. וכיון שכתב בתוך גט שלא עשאו אלא לאחד מהן, הוה ליה מגרש חצי אשה, ולא פלוס היא, ומותרת לו. או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי - ומהני. והיכא דכתב לזיקתו ולא למאמרו - אסורה עליו ועל אחיו, דפקע זיקה, וקמה ב"ל יבנה", ואי כתב למאמרו ולא לזיקתו - אסורה לו ומותרת לאחיו, דמאמר דעבד שקליה, ופשה ליה זיקה כמעיקרא. נתן גט למאמרו - ולא לזיקתו, ב"ארבעה אחין (לבא), גבי זיקת ושני יבמין - שלשה אחין נשואין שלש נבריות, ומת אחד מהן, ועשה בה השני מאמר ומת - הרי אלו חלוצות כו', וקאמר רבא: עלה נתן גט למאמרו ואחר כך מת הותרה אשתו הראשונה שהיא צרתה לאחיו השני, דאי לאו זה הוה אסורה עליו משום זיקת שני יבמין. אלמא, האי לחודיה קאי, ומאמר גט לאישתריי צרתה לאחיו השני. והוא הדין דהיא גופה נמי שריא לאחיו, אלא דמחלפא בבעלת גט גמור לזיקה דמקמי מאמר, או לזיקה ומאמר. וחכי אמרין ב"ארבעה אחין. זו דברי רבי עקיבא - אחלץ ועשה בה מאמר קאי, דקתני: לא תפיס מאמר. אחר שילוח - כלומר, מדכתבי: "אשר שלחה" קרא ויתירא דלא צריך, הכי קאמר: יש לך משלח שאסור להחזיר אחר שילוח אפילו לא נישאת, ואינו - זו ביהמה וכוין דבלא קאי - היכי מהני בה תו מאמר? אימתי - יש אחר חליצה תפיסת קידושין. בזמן שקדשה לשום אישות - בקידושין גמורים, וכן במאמר יבמין. דהאי קידושין תופסין בחיובי לאוין. אבל קדשה לשום יבמות - אינן קידושין, שדרי אין כאן צד ייבום, והוה להו קידושין טעות. בעוד - חופר ובסבור שלו הן, שהיה קרקע הגר סמוך לקרקעו, ומת הגר ואין לו יורשין, והמחזיק בנכסיו קנה. והוה חופר בקרקע הגר, ובסבור שזה קרקע שלו, ולא חזק להחזיק - דלא קני. והאי נמי סבור שקידושין יבמה תופסין בה, ולא נתכוון לקנות אלא מכח ייבום אחיו - ואילו, ובסבור של גר אחר הוא - ומתכוון לקנות מכל מקום. והאי נמי קסבר קאמר מכוון אחיו, ואינו קונה אלא מכחו - ומכל מקום קנין הוא. מאמר עילוי זיקה רמי - מאמר דתקטו רבנן לכל היבמין, לא תקון אלא היכא דקימא זיקה, ואתא מאמר ואיתוסף עלה. והכא ליכא למימר הכי, דאתאי חליצה מפקעה לזיקה. האי לחודיה קאי כו' - ולא מהני זיקה למאמר. הילכך, השתא כמעיקרא: מעיקרא, אילו אמר לה התקדשי לי במאמר יבמין, מי לא קני? ואף על גב דלא מהניא ליה זיקה, דהאי לחודה קיימא - השתא נמי מהני.

מקשה הגמרא: וזי מצית מוקפת לה – כיצד אתה יכול להעמיד
את המשנה כרבי עקיבא, והא קתני ברששא של המשנה, נתן גט
ליבמתו ועשה אחר כך מאמר, צריכה היבמה גט להפקיע את
המאמר, וחליצה להפקיע את זיקת היבום. ואי – ואם המשנה
סוברת כרבי עקיבא, כיון דיהב לה גט – לאחר שנתן לה גט, מי
מקני בה – וכי מועיל בה מאמר לקנותה, והתניא רבי עקיבא אומר,
מקני לנותן גט ליבמתו שפאסרה עילו עולמית, שפאמר במי שגרש
את אשתו ונישאת לאחר ונתגרשה או התאלמנה ממנו ודברים כד
ד, לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו
לאשה. התיבות 'אשר שלחה' מיותרות, ודרש רבי עקיבא
שהכתוב מלמדנו לאסור עליו גם אשה אחרת אחר שילוח בלבו,
כלומר ישה אשה ששלחה בגט ואסור לו להחזירה אפילו לא
נישאת לאחר, והכוונה ליבמה שנתן לה גט קודם שייבמה, שאסור
לו לבנסה, ומעתה קשה, אם יבמה לאחר קבלת גט אסורה על
היבם באיסור לאו, איך שנינו במשנה שמועיל מאמר אחרי גט,
והרי אין קידושין תופסים בחייבי לאוין, ועל כרחק שמשנתנו אינה
סוברת כרבי עקיבא.
מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, גם לדעת רבי עקיבא, גט יבמין
שאוטר לבנס את היבמה, איסורו אינו אלא מדרבנן, וקרא –
והדרשה שדרש רבי עקיבא מן הכתוב, אסמכתא בעלמא ולא
דרשה גמורה, ולכן קידושין תופסים בה מן התורה.
הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי יהודה אמר רב שמשנתנו שאמרה
שאין אחר חליצה כלום, סוברת כרבי עקיבא: תניא נמי הכי, אמר
רבי, אין תדברים הללו שאין אחר חליצה כלום אמורים אלא לרבי
רבי עקיבא, שהיה עושה חליצה האסורה ליבם בלאו, בערנה
האסורה באיסור כרת שאין תופסים בהן קידושין. אבל חכמים
אומרים, הואיל וקידושין תופסים בחייבי לאוין, יש אחר חליצה
כלום, ואם עשה מאמר לאחר חליצה, צריכה גט להתירה לשוק.
ומוסף רבי: ואני אומר, איתני מועיל מאמר אחרי חליצה, כיון
שקדשה לשום אישות, כלומר שידע שאחר חליצה אינו יכול
לייבם אותה, אלא שקדשה בתורת קידושין תורה ככל פניה
המתקדשת. אבל קדשה לשום יבמות, כלומר שסבור היה שיוכל
לייבמה ולשם כך קידש אותה, אין אחר חליצה כלום ולא מועיל
בה המאמר לפי שאין כאן זיקת יבום ואם כן אלו קידושין טעות.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מחלוקת רבי וחכמים: תניא
אידה, תחולץ ליבמתו ויתור קדשה, רבי אומר, אם קדשה לשום
אישות, צריכה היבמה גט, כיון שקידושין תופסים בחייבי לאוים.
אולם אם קידש אותה לשום יבמות, שהתכוין לקדשה כדי לבנסה
ולקים מצות יבום, אין צריכה היבמה גט, כיון שאלו קידושין טעות.
וחכמים אומרים, בין שקדשה לשום אישות ובין שקדשה לשום
יבמות, צריכה היבמה גט, משום שקידושין תופסים בחייבי לאוין.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי: אמר רב יוסף, מאי טעמא דרבי,
שאין הקידושין לשם יבמות מועילים בתורת קידושין אשה, לפי
שעשאיה – שחכמים קבעו שדינו בעודד – [חופר] בנכסי הגר
ובסבור ששלו הן ולא קני, שכן הדין בגר שמת בלי יורשים, אם
היתה קרקע סמוכה לקרקע של חבירו, והלה חפר בקרקע הגר
ולא התכוין לקנותה בכך לפי שהיה סבור שהוא חופר בקרקע
שלו, לא זכה בקרקע הגר. ואף שהמחזיק בנכסי הגר שמת, קנה
ולפי שאין לגר יורשים, מכל מקום כיון שלא התכוין לקנותה בכך,
לא קנה. והוא הדין ביבם שעשה מאמר ביבמתו לאחר שחולץ לה.
לפי שטעה והיה סבור שיוכל ליבמה אחר כך, לא קנה, כיון שלא
התכוין לקדשה מכוון בקידושין גמורים, אלא לקידושין יבמה
מחכא אחיז המת, אך זיקה זו כבר פקעה בחליצה.
הגמרא דוחה את סברת רב יוסף: אמר ליה אביי לרב יוסף, מי דמי
וכי יש לדמות את שני הדינים, הלא היתם – בעודד בנכסי גר, לא
קא מבין כלל למינן, שהרי היה סבור שהם שלו, אבל הקא ביבם
שקידש אחר חליצה, הלא הוא קא מבין למינן, ואף שהיה סבור
שיוכל לייבמה אחר כך, מכל מקום כוונתו היתה לקנותה. קא לא
דמיא – והרי אין דומה דינו אלא לעודד בנכסי גר זה שמת והתכוין

ולאשה בעלמא, כלומר אם כתב גט לסתם אשה שאינה אשתו, על
דעת שלאחר שיכנסנה יגרשנה בו, ולאחר שקידש אותה גירש בו,
אין זה גט, ואינה מגורשת, והטעם, מפני שאין בידו לגרשה, כלומר
בשעה שהגט נכתב לא היה ראוי לגירושין. כפי – [הסתפקו רבי בר
הקא, כתב גט ליבמתו קודם שכנסה ולאחר שיבם אותה נתנו לה,
מהו – האם היא מגורשת. צדדי הספק הם, כיון דאניא ביה –
שהיא קשורה בו ואינה יכולה להינשא לשוק עד שיפטור אותה
בחליצה, באריותו דמיא – היא דומה לארוסה, וכשם שניתן
לכתוב גט לארוסתו ולגרשה בו לאחר הנישואין, הוא הדין
ביבמה. או דלמא, כיון דלא עבר בה מאמר, נמצא שהגט נכתב
בשעה שלא היה ראוי לגירושין, וכיון שכן לא נחשב גט, ויבמתו
אינה מגורשת. מסקנת הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק,
שלא נפשטה.
הגמרא מסתפקת בדין נוסף: כפי רב חנניה, יבם שעשה מאמר
ביבמתו ואחרי כן כתב לה גט לזיקתו ולא למאמר, שכתב בתוך
הגט שיועיל רק להפקיע את זיקת היבום ולא להפקיע את
המאמר, או שכתבו למאמר ולא לזיקתו – על מנת להפקיע את
המאמר ולא את הזיקה, מהו, האם היבמה נפסלת על ידי גט זה
ליבום ואינה ניתנת לשוק אלא בחליצה. צדדי הספק הם, האם
מאמר שעושה היבם ביבמתו, עילו זיקה קא רבי – נוסף הוא
לזיקה ונדבק בה, ואין גט מועיל לזה בלא זה, וכיון שכתב בתוך
הגט שלא עשאו אלא לאו, הנה ליה – הרי דינו כמגרש חצי
אשה, והמגרש חצי אשה לא עשה ולא כלום, והיא מותרת ליבם.
או דלמא, הני להדיא קא ויתור קדשה קא – המאמר והזיקה,
עומד כל אחד בפני עצמו וניתן להפקיע אותו בלי חבירו. לפי צד
זה של הספק, אם כתב גט לזיקתו ולא למאמר, נאסרה היבמה
עליו ועל האחיים, שהרי פקעה הזיקה וחל עליהם הדין 'כיון שלא
בנה שוב לא יבנה', ואם כתב גט למאמרו ולא לזיקתו, נאסרת
היבמה עליו ואם יש אחים אחריים היא מותרת להם ליבום, שהרי
המאמר שעשה אותו יבם פקע, ונשארה הזיקה כבתחילה.
מקשה הגמרא על ספיקו של רב חנניה: ותפשוט ליה – והלא ניתן
לפשוט ספק זה מדרבא – ממה שאמר רבא על מה ששנינו במשנה
לעיל (א) בענין שלשה אחים, ראובן הנשוי לשרה, שמעון הנשוי
לרבקה, ולוי הנשוי לרחל [נשות האחיים אינן אחיות]. ראובן מת
בלי בנים ושמעון עשה מאמר בשרה אשת ראובן שמת, ושמעון
מת אף הוא בלי בנים. שרה זקוקה ללוי מצד היותה אשת ראובן
אחיו, ורבקה זקוקה ללוי מצד היותה אשת שמעון אחיו. אסור
ללוי לייבם אותן ושתייהן צריכות ממנו חליצה, דאמר רבא על
הדין הזה במשנה, שאם שמעון [שעשה מאמר בשרה] נתן קודם
שמת גט לשרה להפקעת מאמרו ולא להפקעת זיקתו, הותרה
צרתה, כלומר רבקה אשת שמעון הותרה להתייבם ללוי, ואינה
אסורה עליו עוד מחמת שתי יבמות הבאות מבית אחד, כיון שהגט
הפקיע את המאמר ושרה אשת ראובן שוב אינה קנויה לו וראה
ציורו. מדברי רבא נלמד שמאמר זיקה, עומד כל אחד מהם לבדו,
וניתן לתת גט לאחר מהם בלי חבירו.
מתרצת הגמרא: לרבא פשיטא ליה – פשוט לו הדבר שמאמר
עומד לבדו ואינו מותקן לזיקה, אולם לרב חנניה מביא רבא – רב
חנניה הסתפק בדבר. שואלת הגמרא: מאי – כיצד נפשוט את
ספיקו. משיבה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא
נפשטה.
שנינו במשנה: חלץ ונשאה מאמר וכו' אין אחר חליצה כלום. והיינו
שקידושין המאמר אינם תופסים ואינה זקוקה לגט. הגמרא מבארת
מדוע הקידושין אינם תופסים: אמר רב יהודה אמר רב, משנה זו,
דברי רבי עקיבא היא. דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין, וכיון
שלאחר החליצה נאסרה היבמה על החולץ באיסור לאו 'כיון
שלא בנה שוב לא יבנה', אין קידושין המאמר תופסים בה ואינה
זקוקה לגט. אבל חכמים [והחולקים על רבי עקיבא וסבורים
שקידושין תופסים בחייבי לאוין] אומרים, יש אחר חליצה כלום,
כלומר קידושין המאמר תפסו, והיא זקוקה לגט להתירה לשוק.

שאם לאחר החליצה עשה אחד מן המעשים הללו אין בכך כלום, **וְנִתְּנָה נָמִי** – שישינה התנא במשנה גם שאין אחר ביאה כלום, כדי לבאר בפסיקה השניה, מדוע בעל ועשה מאמר או שנתן גט לאחר בעילה, לא עשה כלום. משיבה הגמרא: **אֲבִי וְרָבָא דְאִמְרֵי תְרוּוּיָהּ**, תני – יש להגיה ולשנות במשנה אין אחר ביאה כלום, והוא הדין שאין אחר חליצה כלום, שכך הוא דרך התנא לנקות לשון קצרה, ואין צורך שהתנא יכתוב את שניהם. הגמרא דוחה שאין צורך להגיה הדין את המשנה: **וְנִתְּנָה** ידן שכתב שאין אחר חליצה כלום והוא הדין שאין אחר ביאה כלום, ולא להיפך כמו שהגיהו אביי ורבא, משום שהתרת יבמה לשוק צריכה ליה – חביבה על התנא, ולכן נקט לבאר דין היתר שלאחר חליצה שבו ניתרת לשוק, ומזה נלמד אף לענין זה שאין אחר ביאה כלום.

עוד שנינו במשנה: **אֶחָד יִבְמָה אֶחָת אֶחָד שְׁנֵי יִבְמוֹת**. כלומר כל הנאמר בשיטת חכמים במשנה, כולל הדין שיש מאמר אחר מאמר, נכון גם בשתי יבמות ומאח אחד ליבם אחד, וכפי שהמשנה מבארת שאם עשה מאמר בזו וחזר ועשה מאמר בזו צריכה כל אחת מהן גט. אומרת הגמרא: **מִתְּנִיתִין** – משנתנו שניה **דְּלֹא בְּכָן עֲזָאִי**, דתניא בברייתא, בן עזאי אומר, יש מאמר אחר מאמר דווקא בשני יבמין ויבמה אחת, שעשו בה שניהם מאמר זה אחר זה, שצריכה גט מכל אחד, משום שחכמים תיקנו שכל יבם רשאי לעשות מאמר ביבמה הנופלת לפניו, ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד, לפי שכל כח שתיקנו חכמים במאמר ליבם, כבר קנה במאמר הראשון.

עוד שנינו במשנה: **בִּיצֵד מֵאֶמֶר לֹזֵז וְכוּ'** עשה מאמר בזו וחלץ לזו, הראשונה (בעלת המאמר) צריכה גט, כיון שהחליצה של צרתה לא הועילה להפקיע את המאמר. מקשה הגמרא: **לִיָּמָא** – שמא נאמר שהדין הזה במשנה מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל (לעיל כז). שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד ועשה מאמר באחת מהן, ואחר כך חלץ לבעלת מאמר, לא נפטרה צרתה ולא הותרה לשוק. שכיין שלבעלת המאמר לא די בחליצתה להתירה לשוק וצריכה אף גט להפקיע את המאמר, אין זו חליצה מעולה להתיר גם זיקת צרתה. מעתה מובן שלכן נקט התנא דווקא שחלץ לחברתה, לפי שבאופן זה פקעה גם זיקת הראשונה, אלא שצריכה גט להפקיע את המאמר, אבל אם היה חולץ לבעלת המאמר לא היה מפקיע בכך את זיקת חברתה ודיתה גם היא צריכה חליצה, ותייבמא – ומשנה זו היא גם פירכא דרב יוסף, שבמשנה לעיל (מד). שנינו, שיבם שנפלו לו שתי יבמות (מאח אחד) האחת פסולה לכהונה והאחרת כשירה, לא יחלוץ ליבמה הכשרה לכהונה ויפסול גם אותה לכהונה, אלא יחלוץ ליבמה הפסולה לכהונה, ועל כך אמר רבי יוסף, כאן למדתנו המשנה, שלא ישפוך אדם מי בורו כשאחרים צריכים להם, היינו שלא יקלקל את הכשירה לכהונה. ואם כן גם במשנתנו יש לו לחלוץ לבעלת המאמר שממילא תיפסל לכהונה על ידי הגט שתקבל, כדי שהיבמה השניה תישאר כשרה להינשא לכהונה, ומדוע נקטה המשנה שחלץ לשניה לא נפטרת בעלת המאמר. מתרצת הגמרא: **מִי קִתְּנִי חֹלְטִין** – וכי במשנה כתוב שחולץ לכתחילה לצרתה, חלץ קתני, והיינו דיישב, שאם חלץ לשניה לא נפטרה בעלת המאמר, ואמנם ראוי לכתחילה לחלוץ לבעלת המאמר.

עוד שנינו במשנה: **גִּט לֹזֵז וְגַם לֹזֵז כִּי צָרִיכוֹת הֵימְנו חֲלִיצָה**. הגמרא סבורה שכוונת המשנה שצריך לחלוץ לכל אחת מהן, והטעם, משום שעל ידי הגט שקיבלה כל אחת מהן, נחלשה זיקת היבם בה, והחליצה רעועה ואינה פוטרת את צרתה. בהמשך המשנה נאמר שדין שני יבמים ויבמה אחת כדין שתי יבמות ליבם אחד, ולפי זה אם נחנו שני היבמים כל אחד גט ליבמה, צריכה חליצה משניהם. שואלת הגמרא: **לִיָּמָא** – שמא נאמר שהדין הזה במשנה שחליצה פסולה אינה פוטרת יבם אחר, מסייע ליה לרבא בר רב הונא, דאמר רבה בר רב הונא, חליצה פסולה צריכה לתור על כל האחיין, כלומר יבמה שנפלה לפני כמה יבמים, וחלץ לה אחד מהם חליצה פסולה, כגון שנתן לה קודם לכן גט, אין חליצה

יש זיקה, כלומר, כאשר יבם עושה מאמר ביבמתו בלשון 'התקדשי לי בזיקת יבמין', הטעם שמועיל קידושי מאמר בלשון זו, הוא מחמת שיש זיקה וקשר של אישות בין היבם ליבמה, שנוצר בשעת מיתת האת, ונאמר – ובאה חליצה אפקעתיה לזיקה – ובאשר היבם חולץ ליבמתו, החליצה מפקיעה את הזיקה, ומעתה לא יכולים לחול קידושי מאמר בלשון זיקת יבמין. ורבנן סברי אין זיקה, כלומר כח הזיקה חלש ואין לתלות בה את חלות קידושי מאמר בלשון זיקת יבמין. וכשם שמעיקרא – ובתחילה קודם שחלץ לה, אילו אחר לה התקדשי לי בזיקת יבמין מי לא מהני – וכי לא היה מועיל באמירתו זו לקדשה, הלא ודאי מועילה לשון זו אף אם אין זיקה, השתא נמי גם עתה אחרי שחלץ לה, מהני – מועילה אמירה זו לקדשה.

הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבי וחכמים: **רַב שְׂרָבְיָא אָמַר, בְּחִלְצָה בְּשִׁירָה שֶׁנַּעֲשֶׂתָה כְּדִין, אִי דְאִמְרֵי לָהּ הֵיבֵם לֵאחֶר** **הַחֲלִיצָה הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּזִיקַת יִבְמוֹן, כּוּלִי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּלֹא מְהִי** – שלא מועילה אמירה זו ואינה מקודשת, כיון שקידושי מאמר חלים רק מחמת הזיקה, וכאן אין זיקה לפי שכבר פקעה על ידי החליצה הכשרה, והכאן בחליצה פסולה קמיפלגי – ומחלוקת רבי וחכמים עוסקת בחליצה פסולה, כגון שחלץ לאחר שנתן לה גט ושוב אינו יכול ליבמה, ולאחר החליצה אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין. מר – רבי סבר, חליצה אף שהיא פסולה, מכל מקום פוטרת את היבמה להינשא לשוק ומפקיעה את הזיקה, ולכן אם יקדשה בזיקת יבמין לא תהא מקודשת. ופר סבר – וחכמים סוברים, שחליצה פסולה אינה פוטרת את היבמה להינשא לשוק, ואינה מפקיעה את הזיקה לגמרי, ולפיכך אם מקדשה בזיקת יבמין מקודשת.

הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבי וחכמים: **רַב אֲשִׁי אָמַר, דְּכוּלִי עֲלָמָא** – לכל הדעות חליצה פסולה אינה פוטרת ואינה מפקיעה לגמרי את הזיקה, והמקדש בזיקת יבמין לאחר חליצה פסולה מקודשת, והכאן בשני תנאי בחליצה קמיפלגי – ומחלוקת רבי וחכמים עוסקת בחליצה כשרה אלא שהתנה שחולץ לה על מנת שתתן לו מאתים זה, ועדיין לא קיימה את תנאו, ואחרי כן קידשה בזיקת יבמין. מר סבר – חכמים סוברים, יש תנאי בחליצה – ניתן לתלות את חלות החליצה בקיום התנאי, ולכן כל עוד שלא קיימה את התנאי, אין החליצה פוטרת ומפקיעה את הזיקה, וכשמקדשה בזיקת יבמין מקודשת. ופר סבר – ורבי סבר, אין תנאי בחליצה – לא ניתן לחלוץ על תנאי, ואף אם לא קיימה את התנאי החליצה פוטרת ומפקיעה את הזיקה, והמקדשה בזיקת יבמין אינה מקודשת.

הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבי וחכמים: **רַבִּינָא אָמַר, דְּכוּלִי עֲלָמָא יש תנאי בחליצה, וכל עוד שלא קיימה אותו, החליצה אינה מפקיעה את הזיקה, והכאן בתנאי קמיפלגי** – רבי וחכמים נחלקו באופן שעשה תנאי בחליצה אולם לא כפל את תנאו, היינו שלא פירש שאם נתתן לו מאתים זה תועיל החליצה ואם לא נתתן לא תועיל. מר סבר – רבי סבר, קענין ויש צורך בתנאי כפול, שרק אם כפל תנאו הרי זה תנאי ואי קיום התנאי יפסול את החליצה, וכיון שלא כפל תנאו, אין כאן תנאי והחליצה מועילה גם אם לא קיימה את התנאי, ואם כן הזיקה פקעה ואם קידשה בזיקת יבמין אינה מקודשת. ופר סבר – וחכמים סוברים, לא קענין תנאי כפול, ולכן אף שלא כפל התנאי, התנאי קיים, וכיון שהיבמה לא קיימה אותו, החליצה לא הועילה ונשארה זיקה ואם קדשה בזיקת יבמין מקודשת.

הגמרא הולכת ומבארת את המשך המשנה עד סופה. שנינו במשנה: **חֲלִין וְעֵשָׂה מֵאֶמֶר, וְנִתְּנָה גִּט וְעַל וכו'**, היינו שלאחר החליצה, עשה אחד מן הדברים או עשה מאמר או נתן גט או בעל. והוסיפה המשנה: וכן בעל ועשה בה מאמר או בעל ונתן גט או בעל ואחר כך חלץ, אין אחר חליצה כלום, כלומר אין תוקף בכל אלו אחר החליצה. שואלת הגמרא: הלא הטעם ש'אין אחר חליצה כלום', אינו מבאר אלא מה שנאמר בפסיקה הראשונה,

יבמות. פרק חמישי – רבן גמליאל דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רטו

רבינא אמר דכולי עלמא יש תנאי בחליצה — תימא לרבינו יצחק: דהני אמוראי אתו דלא בהלכתא, דקיימא לן בפרק "מצות חליצה" (יבמות ק"א, וב"המדר" (כתובות עד,א) דחליצה מוטעת כשירה, דאין תנאי בחליצה, משום דגמירין מתנאי בני גד ובני ראובן, דבעינן דאיפשר לקיימו על ידי שליח. דאי סבירא להו דאין תנאי — לא הוה להו לאוקמי פלוגתא דרבי ורבנן בהכי! ועוד: אדמיפליגי ביש תנאי בחליצה לענין מאמר שאתריה — ליפלגו לענין הותרה לשוקו ואמור רבינו יצחק דלענין הותרה לשוקו לכולי עלמא הוויא חליצה, כדקיימא לן דאין תנאי בחליצה. אלא לענין דהוויא חליצה פסולה דלא מפקע לה ויקה לגמרי, שלא יועיל אתריה מאמר בלשון ויקת יבמין קאמר דיש תנאי, ושוב מצא רבינו יצחק בשם רבינו חם. **לימא** מסייע ליה לשמואל ותויובתא דרב יוסף — אמאמר לזו חולץ לזו קאי. ואם תאמר: אמאי הוי תויובתא לרב יוסף? דהא דאין חולץ לבעלת מאמר — משום דשמואל, דחולץ לבעלת מאמר לא נפטר. צרחה ויש לומר דרבי קאמר: לימא מסייע ליה לשמואל, או תיהוי תויובתא דרב יוסף, דאי לא חסייע לשמואל ומיפטר צרחה בחליצת בעלת מאמר — אם כן, האי נקט מאמר לזו חולץ לזו לאשמועינן דחולץ לאיצו שירצה, לאפוקי מדרב יוסף, דקאמר לא ישפוך מי בורו ואחרים צריכים לו. **איצטריך** לאשמועינן דאין קידושין תופסין בחיובי לאוין — אף על גב דכבר אשמועינן לעיל — קתני לה נמי הכא אגב שאר גזוהי. כיון דלאו מילתא דפשיטא היא. **איצטריך** לאשמועינן דאין קידושין תופסין באשת איש — פירוש: דקתני סיפא: וכן בשני יבמין ויבמה אחת. ותמיא: דלמא הא נקט קעל ועשה מאמר — משום שתי יבמות ויבם אחד נקטיה. **סלקא** דעתך אמאי ליגזור מאמר דבתר חליצה כו' — תימא: מה צריך לטעם וזה? דלעיל הוה נחא לרבי יוחנן דאיצטריך לאשמועי' דאין קידושין תופסין בחיובי לאוין, אף על גב דכבר אשמועינן ליה מרישא, הכי נמי תינח ליה הכא, מדאי טעמא גופיה.

הדרן עלך רבן גמליאל

אבין ורבא דאמרי תרין, תני: אין אחר ביאה פלוס, ותנא דידן - התרת יבמה לשוק עדיפא ליה. **בין יבם אחד לשתי יבמות כו'.** בשלמא לרבי יוחנן, דאמר: פולא ביהא בלאו קאי, איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחיובי לאוין. אלא לריש לקיש, דאמר: פולא ביהא בברת קאי - איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחיובי לאוין. אלא לריש לקיש: דאמר: ריש לקיש: וליטעמיה, סיפא דקתני: בעל ועשה מאמר, איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין באשת איש? אלא: אידי דתנא שתי יבמות ויבם אחד - תנא נמי שתי יבמות ויבם אחד, ואידי דתנא שתי יבמות ויבם אחד - תנא נמי שתי יבמין ויבמה אחת. **"חלץ"**

יש ויקה — האי תפיס מאמר בעלמא בבי האי לישא — משום דיש ויקה, והשתא אתאי חליצתה פקעתה, ולכא למימר הכי. אין ויקה — אין כח לזיקה, ואפילו הכי מעיקרא הוי מאמר. **רב שריא אמר:** אי דאמר לה בויקת יבמין — כולי עלמא לא פליגי דלא מהני, דיש ויקה, ואיתאי חליצה ואפקעתה. **והבא בחליצה פסולה** — כגון שחלץ אחר הגט קמפילגי, רבנן סברי: לא אפקעתה שפיר, ויש אחריה כלום, הלכך קני מאמר. **יש תנאי בחליצה** — שחלץ לה על מנת שתתן לו מאמרי. **זו רבי סבר:** אין תנאי מועיל בחליצה, ואפילו לא נתנה לו אין תנאי מועיל, והוי חליצה. הלכך לא תפיס מאמר שעשה בלשון ויקת יבמין אבתרה, דהא אפקעתה לזיקתו. ולרבנן יש תנאי, וכל כמה דלא קיימא לא פקע ויקה. וכי אמר לה התקדשי לי על ידי כסף זה בויקת יבמין — קני. הכי גרסין: **רבינא אמר דכולי עלמא יש תנאי בחליצה** — אף על גב דקיימא לן (יבמות ק"א) חליצה מוטעת כשירה — הני תנאי לא סבירא להו. **והבא בתנאי כפול קמפילגי** — ובגון דלא כפליה לתנאי, לרבי בעינן תנאי כפול בתנאי בני גד ובני ראובן, והאי דלא כפליה: אם תתני חליצה, ואם לא תתני לא תתני לא חליצה — לא הוי תנאי לבטולי לחליצה. וניתני נמי אין לאחר ביאה כלום — דהא ביאה שייכא למימר כסיפא, דקתני: או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ, דהא או אר קתני. ובעל ועשה מאמר, או בעל ונתן גט, מאי חליצה איכא? **תני אין לאחר ביאה כלום** — ולא צריך למיתני נמי אין לאחר חליצה כלום, דכיון דתנא אין אחר ביאה כלום — הוא הדין נמי דאין אחר חליצה כלום. ולישא קלילא הוא למיתני חדא, או ביאה או חליצה. **ותנא דידן** — דלא נקט ביאה, ואף על גב דאיירי בה כסיפא — משום דהיתר יבמה לשוק תביא ליה לאורוי, ומינה שמעינן דאין אחר ביאה כלום, ושיריא לתנא למיתני תרת: אין אחר ביאה, ואין אחר חליצה כלום. **סתנינן** — דקתני: אחת שתי יבמות עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין. **דלא כבן עזאי** — דאמר: אין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד. ומתני בשתי יבמות ויבם אחד קא מיירי. וללישא תבא דגרסין למילתיה דבן עזאי איפכא, קיימא דך אתקפתא אסיפא דמתניתין. דקתני בין יבם אחד לשתי יבמות בין שני יבמין ויבמה אחת. ומיסתברא כלישנא קמא, דאם כן לא הוה לן לאיתויי דך אתקפתא הכא, אלא בגמרא דסיפא דלוקן. **לימא מסייע ליה לשמואל** — אמאמר לזו חולץ לזו קאי, מדלא נקט חליצה לבעלת מאמר — מסייע לשמואל, דאמר: חלץ לבעלת מאמר לא נפטר. צרחה, דכיון דבעי גט למאמר — לא הוויא חליצה מעלייתא לאפוקי ויקה דחברתה. ותויובתא דרב יוסף — דאמר ב"החולץ" (יבמות מד,א) לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם. דהא הכא דחלץ בחברתה, וקיימא בביא גט, ונמצא פוסל את שתיהן מן הכהונה. ולא אמרינן לחלץ לקיימא ותתא חברתה כשירה. **צריכות** — משמע חליצה לכל אחת, דכיון דחליצת שתיהן רעוה — אין אחת מהן פוטרת חברתה, וקתני סיפא: וכן שני יבמין ליבמה אחת. דאם נתן זה וזה גט צריכה חליצה משניה. **לימא מסייע ליה לרבה כו'.** הכי גרסין: גט לזו חולץ לזו לימא מסייע ליה לשמואל — מדלא נקט חליצה לבעלת הגט אלא לחברתה — מסייע ליה לשמואל דאמר בפרק "ארבעה אחין": חלץ לבעלת הגט — לא נפטר. צרחה. וליחני נמי אין אחר ביאה כלום — כסיפא, דקתני או בעל ובעל או בעל ועשה מאמר כו', דהא משום הכי נקט לה. דהאם לא שייך למיתני אין אחר חליצה כלום — דהא ליבא חליצה. **בולה ביאה** — כל האחין על החלוצה ועל צרתה בלאו בעלמא. כחולץ עצמו, דשליחות דידהו עבר. **איצטריך לאשמועינן** — מתניתין חלץ לזו ועשה מאמר בזו אינו כלום, דאף על גב דלאו בעלמא היא גביה לא תפיס קידושין. וסתים לן כבול כרבי עקיבא, וכן בשני יבמין ויבמה אחת. **אלא לרבי שמעון** בן לקיש דאמר — בפרק קמא (י"ב), כוליה ביאה בברת קאי, לבד מחולץ בחלוצה. אבל חולץ לגבי צרחה וכל האחין, כין בחלוצה בין בצרחה, בברת, מאי איצטריך למיתני גבי שתי יבמות ויבמה אחת, ושני יבמין ויבמה אחת דאין מאמר השני תופס אחר חליצה? **וליטעמיה סיפא** — בשני יבמין ויבמה אחת, דקתני בעל הראשון ועשה השני מאמר — אין אחר ביאה כלום, ומי איצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין באשת איש? הרי כנסה, ואכשתי הוי אלכ דבר. **אלא אידי דתני חתרת יבם ויבמה אחת** — דאיצטריך לאשמועינן אפילו לריש לקיש דאין מאמר אחר חליצה, דהא ליתא גביה אלא בלאו דלא יבנה, ואיצטריך למיסתמיה כרבי עקיבא, תנא נמי כו'.

על יבמתו בין בשוגג בין במזיד – איכא למימר דמיז ורצן תרי גונוי ניהו. דרצון היינו דמכין למצוה, אף על גב דפשיטא הוא – קתני ליה, דהכי אורחיה בכל דוכתא. אבל בפרק שני דבבא קמא (כ"ב.) גבי "אדם מונע לעולם" קשה: מה בין מיד לרצון? ויש מפרשים דהכי קאמר: בין שהיא אותו שוגג ומזיד באונס, שאנסו לעשות כן, בין שהיא ברצון.

אנוס והיא לא אנוסה – תימה: דהוה ליה למינקט שניהם אנוסים, דהוי רבוחא טפי? ויש לומר: דאגב דנקט ברישא הוא שוגג והיא מזהירה – נקט נמי הבא הוא אנוס והיא לא אנוסה. אי נמי: לא קאמר והיא לא אנוסה אלא ברצון, אלא היא לא אנוסה אבל מזהירה או שוגגת, והשתא דתרייהו לא מיכווני פיש מצוה. ולא חילק בין ביאה לביאה – לשם בקונוס: חילק בין ביאה לגמר ביאה. ובבבא שניה פירש: ולא חילק בין ביאה לביאה – בין כדרכה לשלא כדרכה. ואין נראה לרבינו יצחק: דכיון דתנא סבר אחד המערה ואחד הגומר – למה ליה תו למיתני ולא חילק בין העראה לגומר ביאה? ועוד: דבגמרא (יבמות נ"ב.) מפרש "מאי וכן" אשלא כדרכה בדיני לאוין, כמכלל דלא חילק דרישא איירי בשלא כדרכה! ונראה לרבינו יצחק שהסופרים טעו וכתבו איפכא, ומזהיר, והיא דבבא שניה אפשר לפרש כמו הראשון בין כדרכה לשלא כדרכה, ולפרשי "וכן" קאתי.

נכרים ובא עליה – אין לפרש שאנסוהו – היינו שאימנו עליו להרגו אם לא יבא עליה – דאם כן מאי פריך? מרבא דאמר: אין קישוי אלא לדעת? פירושו: דאין זה אנוס, שקישוי עושה מדרת, ואין דוחקין אותו לבעול בקישוי, ולקמא כגון שמאימין עליו לבעול בקישוי? ועוד: דמילתא דרבא אי אפשר לפרש במאימין עליו להורגו אם לא שביעול הערוה מעצמו, כמו שאפרש. אלא כל דבר שעושה מעצמו, אפילו על ידי אנוס פחד מיתה – לדעת חשיב. והאי שאנסוהו נכרים ובא עליה דקאמר – היינו שהביאנוהו עליה והדביקוהו ביבמתו, ולא שבא עליה מעצמו, כמו תקפתו ביבמתו ובא עליה דבסמוך. והשתא פריך שפיר דאין אנוס, דקישוי לא הוי אלא לדעת. ואמר רבינו יצחק: דיש לדקדק כמאן דאין יבמה גומרת אלא בבא עליה בקישוי, מדלא מוקמי שהדביקוהו בלא קישוי. ואיכא למימר דאין דך סוגיא כמאן דאמר: משמש מת בעריות פטור, וילפינן קידה מעריות דאניה נקיתא אלא בקישוי. ועוד אומר רבינו יצחק: דאיתא שפיר אפילו למאן דאמר משמש מת בעריות חיוב, ולענין יבום – בעינן ביאה דרך הקמת שם.

אנוס לערוה שאין קישוי אלא לדעת – אין לפרש במאימין עליו להורגו אם לא יבא בעצמו על הערוה – דאם כן אפילו יש קישוי שלא לדעת תיפוק ליה דאגליז עריות ייהרג ואל יעבור, כדאמר בפרק "בן סורר" (סנהדרין ע"א.). אלא איירי כשנכרים מדביקים אותו על הערוה, ואי אפשר לו להשגמט אם לא על ידי שיהרג. וקאמר רבא דיש לו למסור עצמו להורג אם יודע שזא אפשר לו אם לא יתקשה, דאין קישוי אלא לדעת, וחשיב כעושה מעשה. אבל אם יש קישוי שלא לדעת, או שהיה כבר מקושה, או שידע שלא יתקשה – אין חייב למסור עצמו, כיון שהוה אינו עושה שום מעשה, והוי כקרקע עולם,

"חלץ ועשה מאמר ונתן וכו'". בשלמא חלץ ועשה מאמר איצטריך, סלקא דעתך אמינא: נגזור מאמר דביתר חליצה אטו מאמר דקמי חליצה – קא משמע לן דלא גורנין. אלא חלץ ונתן גט למה לי? ולטעמיה אמיא סיפא: בעל ועשה מאמר, בעל ונתן גט – בשלמא בעל ונתן גט איצטריך, סלקא דעתך אמינא: נגזור גט דביתר בעילה אטו גט דקמי בעילה, קא משמע לן דלא גורנין. אבל בעל ועשה מאמר למה לי? אלא: אידי דתנא חלץ ועשה מאמר – תנא נמי בעל ועשה מאמר, ואידי דבעי למיתני בעל ונתן גט – תנא נמי חלץ ונתן גט. "כומן שהיה וכו'". מתניתין דלא פי האי תנא. דתניא, אבא יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר משום רבי מאיר: אחת בעילה ואחת חליצה, בתחלה – אין אחריה כלום, באמצע ובסוף – יש אחריה כלום. ושלש מחלוקת בדרבא, תנא קמא סבר: ביאה דאיכא למינור – גורנין, חליצה דאיכא למינור – לא גורנין. ורבי נחמיה סבר: ביאה נמי ליכא למינור. ודקאמר: ליגזור ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה – פיון דחליצה דאורייתא, מידע ידעי. ודקאמר: ליגזור ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה – פיון חנן סבר לה ברבנן דגורנין בבאיא, וגורנין חליצה משום ביאה.

הדרן עלך רבן גמליאל

הבא על יבמתו, בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון, אפילו הוא שוגג והיא מזידה, הוא מזיד והיא שוגגת, הוא אנוס והיא לא אנוסה, היא אנוסה והוא לא אנוס. אחד המערה ואחד הגומר – קנה, ולא חילק בין ביאה לביאה. וכן הבא על אחת מפל העריות שבתורה, או פסולות, כגון: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ויתומה לישראל, בת ישראל לממזר וליתומה – פסלה, ולא חילק בין ביאה לביאה. גמרא מאי אפילו? לא מיפגעא קאמר: לא מיפגעא הוא שוגג והיא קמפונה למצוה, אי נמי הוא מזיד והיא קמפונה למצוה, אלא אפילו הוא שוגג והיא מזידה, דתרייהו לא קמפוני לשם מצוה – אפילו הכי קנה. תני רבי חייא: אפילו שניהם שוגגים, שניהם מזידים, שניהם אנוסים. אנוס דמתניתין היכי דמי? אילימא פשאנסוהו נכרים ובא עליה – והאמר רבא: אין אנוס לערוה, לפי שאין קישוי אלא לדעת. אלא פיון – והאמר רב יוחנן: אין

חלץ ועשה מאמר – איבם אחד ויבמה אחת קאי. דאוקמיה דצריך למתניה. בשלמא חלץ ועשה מאמר איצטריך – למיתני דאין כלום. סלקא דעתך אמינא – אפילו לרבי עקיבא. ליגזור דביתר חליצה – דליבעי גט אטו מאמר דמוקמי חליצה. קא משמע לן דלא גורנין. אלא חלץ ונתן גט – ביבם אחד ויבמה אחת, למה לי כר? למאי ליתני האי גט? אי למיסרה – הא איתסרא היא וקרובותיה עליו. ולטעמיה בעל ועשה מאמר – ביבם ויבמה אחת למה לי? בשלמא בעל ונתן גט – איצטריך למיתני אין אחר ביאה כלום, דנפקא בהאי גיטא ולא בעיא חליצה, דביאה קמיתא אפקעתה לזיקה. סלקא דעתך אמינא לגזור גט דביתר ביאה – דלא תסיגי ליה בגט בלא חליצה – אטו גט דמקמי ביאה, דלא לימרו זני סגי ביבמה במקום חליצה כלום. אלא וכל ועשה מאמר – למאי קבעי איתוניה? הלא אשתו היא. אלא – אידי דתנא חלץ ועשה מאמר דאיצטריך ליה, כדאמון, תנא נמי כר. ושלש מחלוקת בדרב תנא קמא – דמתניתין, דאמר חליצה פסולה אין אחריה כלום, אבל ביאה פסולה יש אחריה כלום. ורבי נחמיה – דאמר: אחת זו ואחת זו סין אחריה כלום. ואבא יוסי בר חנן – דאמר: אחת זו ואחת זו יש אחריה כלום באמצע ובסוף. כדפרישנא ליה במתניתין. ביאה – דאיכא למיגור כדאמון בריש פירקין (יבמות נ"ב.) אי ביאה אחר הגט היא – גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה, דלא ליתני חליצה אחר חליצה. ואי ביאה אחר מאמר כר חליצה ליכא למינור, כדאמר בריש פירקין (שם).

הדרן עלך רבן גמליאל

הבא על יבמתו שוגג – כסבור שהיא אשתו, ואי אשה אחרת. מזיד – לשם נזות, ולא לשם מצוה. אפילו – מפרש בגמרא. המערה – שלא גמר ביאתו. קנה – זוכה בנחלה, ויוציאה בגט אם בא להוציאה. בין ביאה לביאה – ובין ביאה כדרכה לשלא כדרכה, ובין העראה לגמר ביאה. וכן הבא על אחת מפל העריות – באחת מכל הביאות הללו. או פסולות – כל כהונה, כגון אלמנה כר, פסלה לכהונה – משום זנות, וגורשה מיפסלה מתרומה דבי נשא אם היא בת כהן, דשויה חללה. ודוקא עריות או פסולות, אבל ביאת זנות דפניה – לא משויה לה זונה, ולא פסלה מן הכהונה. דלא אשכחנא תנא דפסל אלא רבי אלעזר, דאמר: פנוי הבא על הפניה שלא לשם אשיות עשאה זונה, לקמן בפירקין. פסולות ונתינה – לאו אפסולה לכהונה קאי – דהא פסולה וקיימא. ולענין תרומה דבי נשא נמי ליכא למינור. ועוד, ביאת כשר מאי מגרעא לה? אלא לענין העראה נקטה, ולמילקי עליה האי ישראל בהעראה כגמר ביאה. גמרא אלא אפילו הוא שוגג – כסבור אשה אחרת היא. והיא מזידה – לביאת זנות מכוונת. דתרייהו לא מיכוני למצוה – אפילו הכי קני. אלא כישן – שנתקשה כשהוה ישן.

ישן

ישן – אלא פיון – והאמר רב יוחנן: אין

ישן – משום דנערה המאורסה ילפינן דהם מרובצ

עוד שנינו במשנה: בדין יבם אחד ויבמה אחת, חָלַץ ליבמתו וְעָשָׂה
בה אחר כך מַאֲמָר, וְנָתַן וכו', או שנתן לה גט או בא עליה אחר
החליצה, וכן אם בא על יבמתו וחזר ועשה בה מאמר או נתן לה
גט או חלץ לה לאחר שבא עליה, אין אחר חליצה כלום ואין אחר
ביאה כלום. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא - מובן הדין של חָלַץ ליבמתו
וְעָשָׂה בה אחר כך מַאֲמָר, שבזה אִיצְטְרִיךְ - הוצרכה המשנה
ללמדנו שקידושי המאמר לא חלו, לפי ששִׁלְמָא דַּעְתָּךְ אִמְיָא -
היה עולה בדעתך לומר שאף שמעיקר הדין אינה מקודשת לפי
שאין קידושין תופסים בחיבי לאוים, מכל מקום נְזוּר שיחולו
קידושי מַאֲמָר דַּעְתָּךְ - שאחר חליצה, שיצטרך להפקיעם על ידי
גט, אִמְיָא מַאֲמָר דַּעְתָּךְ חֲלִיצָה - משום קידושי מאמר שקודם חליצה,
שיטעו לומר שגם קידושין אלו אינם תופסים. קָא מְשַׁמַּע לָן
משנתנו דְּלֵא גְזֵירֵינוּ, אִלָּא דִּין זה של חָלַץ וְנָתַן גַּם אחריו שאין אחר
החליצה כלום, לָמָּה לִי - למה הוצרך התנא לכותבו, הלא פשוט
שגט אחר חליצה אינו מעלה ואינו מוריד, שהרי גם היא וגם
קרובותיה נאסרו עליו על ידי החליצה.

חזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: וְלִמְעֻמֵּיךְ - ולשיתתך וכי
המשנה מובנת, אִמְיָא סִיפָא, גבי יבם אחד ויבמה אחת, כָּעַל את
יבמתו וחזר וְעָשָׂה בה מַאֲמָר, או שְׂכַעַל את יבמתו וְנָתַן לה גַּם, אין
אחר בעילה כלום, ואינה צריכה עוד חליצה. בְּשִׁלְמָא - זה מובן
שהדין כָּעַל וְנָתַן גַּם אִיצְטְרִיךְ - הוצרכה המשנה ללמדנו
שבנתינת הגט היא נותרת לשוק ואינה צריכה חליצה שהרי
בביאתה פקעה הויקה, לפי ששִׁלְמָא דַּעְתָּךְ אִמְיָא, נְזוּר על גַּם דַּבְרִי
שניתן אחרי כָּעַלָה שהוא לא יועיל להתירה להינשא בלא
חליצה, אִמְיָא - משום גַּם דַּעְתָּךְ - שניתן לפני כָּעַלָה, שיטעו לומר
שגט מועיל להתירה במקום חליצה. קָא מְשַׁמַּע לָן המשנה דְּלֵא
גְזֵירֵינוּ. אֲבָל הדין כָּעַל וְעָשָׂה בה אחר כך מַאֲמָר, לָמָּה לִי - מדוע
הוצרך התנא לכותבו, הלא פשוט שהמאמר אינו כלום שהרי היא
אשתו לכל דבר. אִלָּא על כרחך צריך אתה לומר, אִמְיָא - שאגב
התנא - שבה התנא בחלץ וְעָשָׂה מַאֲמָר, שאין במאמר כלום, ולא
גזרו על המאמר שאחרי חליצה שיטעו ששם שגם מאמר
שלפני החליצה אינו כלום, תָּנָא נָפִי - שנה התנא גם כָּעַל וְעָשָׂה
מַאֲמָר שאין המאמר כלום אף שאין בוה כל חידוש, שהרי היא
אשתו. ואִמְיָא - ואגב דַּעְתָּךְ לְמִיתָנִי - שרצה התנא לשנות בסיפא
כָּעַל וְנָתַן גַּם אחריו, שנתחדש בו שלא גזרו להצריך חליצה עם
הגט משום גט הניתן לפני בעילה, תָּנָא נָפִי - לכן שנה גם ברישא
חָלַץ וְנָתַן גַּם שאין הגט כלום אף שאין בוה כל חידוש.

עוד שנינו במשנה: אין אחר חליצה כלום בין בתחילה בין באמצע
בין בסוף, והבעילה בְּזֶמַן שְׁהָיָא וכו' בתחילה אין אחריה כלום,
באמצע ובסוף יש אחריה כלום. רבי נחמיה אומר, אחת בעילה
ואחת חליצה בין בתחילה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום.
דנה הגמרא: מִתְּנִיתִין דְּלֵא כִי הָיָא תָּנָא - משנתנו אינה סוברת
כתנא שהובא בברייתא. דַּתְּנָא, אִמָּא יוֹסִי בִּן יוֹהָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַם
אֹמֵר מִשּׁוּם רִבִּי מֵאִיר, אַחַת כָּעַלָה וְאַחַת חֲלִיצָה דִּינָם שוה, והיינו
שאם בְּתַחֲלָה בעל את יבמתו או חלץ לה, אִין אַחֲרֶיהָ כָּלוּם, שאם
חלץ ליבמתו ואחר כך נתן לה גט או עשה בה מאמר, אינם כלום.
וכן אין אחר ביאה כלום, כגון בשתי יבמות ויבם אחד, אם בא על
זו ואחרי כך עשה מאמר בחברתה או נתן לה גט, אינו כלום, לפי
שהביאה הפקיעה לגמרי את הויקה. ואם החליצה או הבעילה
נעשו בְּאִמְצָע, כלומר בין גט למאמר, כגון נתן גט ליבמתו וחלץ
לה או בא עליה, ואחר כך עשה בה מאמר, צריכה גט כדי להפקיע
את המאמר. והטעם משום שהחליצה והביאה שאחר גט פסולות
הן ואינן מפקיעות לגמרי את הויקה. וכן כְּסוּף, כגון נתן ליבמתו
גט ועשה בה מאמר ואחר כך חלץ לה, יֵשׁ אַחֲרֶיהָ כָּלוּם, וצריכה
גט להפקיע את המאמר. וכן אם נתן גט ועשה בה מאמר ובא
עליה, אין די בגט, אלא צריכה גם חליצה.

הגמרא מסבכת את שיטות התנאים בענין זה: וְשִׁלְשׁ מַחֲלֻקֹת
נ-שיטות בְּדַבְרֵי. א. תנא קמא במשנה, חלוק דין חליצה מדין ביאה,
שלאחר חליצה אין כלום בין היתה החליצה בתחילה בין באמצע

או בסוף, ולגבי ביאה רק ביאה שבתחילה אין לאחריה כלום. ב.
רבי נחמיה, אין חילוק בין חליצה לביאה, ולעולם אין אחריהם
כלום, בין נעשו בתחילה בין באמצע בין בסוף. ג. אבא יוסי בן
יותן, אין חילוק בין חליצה לביאה, בשתיים רק אם נעשו
בתחילה אין אחריהם כלום, אך אם נעשו באמצע או בסוף יש
לאחריהם כלום. הגמרא מבארת את טעמיהם של שלושת
השיטות: תָּנָא קָמָא במשנתנו כְּכִר, שיש לחלק בין ביאה לחליצה
כשנעשו באמצע או בסוף. והיינו שביאה שנעשתה באמצע או
בסוף דְּאִמְיָא לְמִינֵיהּ - שיש לגזור בביאה שאחרי גט, שמא יאמרו
שכשם שביאה אחרי גט קונה לגמרי ולא צריכה עוד חליצה, כך
גם מותרת לבתחילה ביאה אחר חליצה. וכן בביאה אחר מאמר,
שמא יאמרו שגם ביאה אחר ביאה מותרת, גְזֵירֵינוּ - גזרו חכמים
ותיקנו שביאה באמצע ובסוף לא תפקיע לגמרי את הויקה
ותצטרך אף חליצה. אולם חֲלִיצָה שנעשתה באמצע או בסוף
דְּלִיכָא לְמִינֵיהּ שאם יתירו אותה להינשא אחרי החליצה יבואו
לידי מכשול, לֵא גְזֵירֵינוּ - לא גזרו שהחליצה לא תפקיע לגמרי את
הויקה ויועיל גט ומאמר אחריה, אלא לעולם לא אחר חליצה אין
כלום.

וְרַבִּי נַחֲמִיָּה שאמר שגם ביאה שנעשתה באמצע ובסוף אין אחריה
כלום, כְּכִר, שבביאה נָפִי לִיכָא לְמִינֵיהּ - אין לגזור כשם שלא גזרו
בחליצה. וְדַקְאָמְרָת - ומה שאמר תנא קמא שיש לְגִזּוֹר בִּיָּאָה
שֶׁאֲחֵר הִנָּם מִשּׁוּם בִּיָּאָה אַחֵר חֲלִיצָה, סובר רבי נחמיה שאין מקום
לחשש זה, כִּיּוֹן דְּחֲלִיצָה דְּאִוִּירִיתָא - חליצה שמתירה יבמה לשוק
כתובה בתורה, ואילו גט לא נאמר בתורה שהוא מתיר ביבמה, על
כן מִידַע יְדַעִי שיש לחלק ביניהם ולא יבואו ללמוד זה מזה.
וְדַקְאָמְרָת - וכן מה שאמר תנא קמא שיש לְגִזּוֹר בִּיָּאָה שֶׁאֲחֵר
מַאֲמָר מִשּׁוּם בִּיָּאָה אַחֵר בִּיָּאָה, לדעת רבי נחמיה אין לחוש לזה,
כִּיּוֹן דְּבִיָּאָה דְּאִוִּירִיתָא - ביאה ביבמה שקונה אותה כתובה בתורה,
ואילו קידושי מאמר אינם כתובים בתורה, הָאִי מִידַע יְדַעִי שביאה
אחר ביאה זו פגיעה באשת אח ולא יטעו.
וְאָבָא יוֹסִי בִּן תַּנְיָן, כְּכִר לֵה כְּרַבְנָן דְּגֵירִי בִּיָּאָה שנעשתה באמצע
ובסוף, נְזוּר גם בְּתַחֲלָה מִשּׁוּם הַגְזִירָה שגזרו בביאה. שאם לא יגזרו
בחליצה פסולה אלא יאמרו שאין אחריה כלום, יטעו שגם ביאה
פסולה אין אחריה כלום, ותתבטל תקנת חכמים.

הדרן עלך רבן גמליאל

פרק ששי - הבא על יבמתו

משנה

נאמר בתורה (דברים כה ה) 'יִבְמָה יָבָא עָלֶיהָ וְלָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה
וַיִּבְמָהּ, ולמדו חכמים (ולקמן נד) שהיבמה נקנית ליבם רק בביאה.
המשנה מבארת איזו היא הביאה המועילה לקנין: יבם הָבָא עַל
יְבֻמָּתוֹ, בִּין כְּשֶׁבַח בְּשׁוּנָה, שהיה סבור שהיא אשתו או אשה אחרת,
ולא התכוין ליבום, וּבִין בְּמִיּוֹד שידע שהיא יבמתו אך בא עליה
לשם זנות ולא לשם מצוה, בִּין בְּאִזְנוֹם וּבִין בְּרָצוֹן, ואִפְּשָׁלוֹ אם הוא
בא עליה בְּשׁוּנָה וְהָיָא היתה מְיֻדָּה, שידעה שהוא יבמה אך
התכוונה לשם זנות ולא לשם מצוה, או הוא בא בְּמִיּוֹד וְהָיָא היתה
שׁוּנָה, שהתכוונה לבעלה, שלא ידעה שמת, ולבסוף נמצא שמת
והבא עליה הוא יבמה, או הוא היה אִזְנוֹם בביאתו וְהָיָא לֵא היתה
אִזְנוֹסָה, אך שניהם לא התכוונו למצוה, או הָיָא אִזְנוֹסָה וְהָיָא לֵא
אִזְנוֹם, וכן אַחֵר הַמְּעָרָה, שהחל לבוא על יבמתו ולא גמר את
ביאתו, וְאַחֵר הַנּוֹמֵר ביאתו, בכל אלו קנה את היבמה בביאתו.
וזכה בנחלת אחיו המת, ואם רוצה להוציאה צריך לתת לה גט,
וְלֹא חֵלֶק הכתוב בִּין בִּיָּאָה לְבִיָּאָה, אם היתה כדרכה או שלא
כדרכה, ואם היתה העראה או גמר ביאה, ובכל אופן קנה.
אגב ביאור דין ביאות אלו לענין יבום, המשנה מבארת דין גם
לענין פסולי חיתין: וְכֵן הָבָא באחת מביאות אלו עַל אַחַת מְכָל

– היבם ובין ישן הוא, בין ערה היא – יבמתו ובין ישנה היא, ומפורש
 שגם אם היבם ישן קונה, וקשה לרב יהודה. מתרצת הגמרא: **הָבָא**
 – בברייתא שישן קונה **בְּמֵאָה עֶשְׂרִים**, לא בישן ממש אלא
בְּמֵתֻנָּם, שכיון שאינו ישן ממש יכול לכונן לשם ביאה, אך ישן
 ממש אינו קונה כיון שאינו יכול לכונן לשם ביאה. מבררת הגמרא:
הֲיֵשׁ דְּמֵי מֵתֻנָּם. משיבה הגמרא: **אִמָּר רַב אֲשֵׁי, נִים וְלֹא נִים – יֵשׁ**
 ואינו ישן, תיר וְלֹא תיר – ער ואינו ער, כלומר שאינו ער לגמרי
 ואינו ישן לגמרי, וכגון דְּקָרוּ לִיה עֵנִי, וְלֹא יָדַע לְהַדְרִי כְּכָר –
 להשיב בדבר הטעון הרהור הבא מבינת הלב, וְכִי מְדַבְּרֵי לִיה –
 וכאשר מוזכרים לו דבר ששמע כבר מִדְּבָר.
 ביאור דין נוסף שהובא לעיל: **נוֹפֵא, אִמָּר רַבָּה, נָפַל מִן הַגֵּן וְנִתְקַע,**
חֵיב בְּאֶרְבָּעָה דְּרָבִים, וְיִבְיָמָתוּ לֹא קָנָה אוֹתָהּ בְּבִיאוֹ זֹו. מבארת
 הגמרא אלו ארבעה דברים חייב לשלם: **בְּנִיָּה, שְׂמִים** את האשה
 הניזוקה כשחפה הנמכרת בשוק, בכמה היתה נמכרת קודם הנוק,
 ובכמה לאחר הנוק, ומשלם הדמים שנפחתה על ידי כך. ובְּצֵדָה
 שנגרם לה במעשה זה. ובְּשָׂבָה, דהיינו אם היתה צריכה לשובת
 ממלאכתה בימי חוליה מחמת מכה זו. ובְּרִפּוּי, הוא התשלום עבור
 הרפיו מן הנוק שעשה לה. מוסיפה הגמרא: **אֲכָל בְּתִשְׁלוֹם בְּוִשָׁת**
 – על מה שנתביישה כשתקע בה, **לֹא מִיְחִי, מִשּׁוּם דְּאִמָּר מִר, אֵין**
 אדם חייב לשלם על הַבְּוִשָׁת שבייש עַד שִׁתְּכַוֵּן לְבִישׁ, ואדם שנפל
 מן הגג ונתקע, אף אם פשע בנפילתו, הרי לבייש לא התכוין,
 ופטור.
 דין נוסף בביאת יבום בלא כוונה: **אִמָּר רַבָּא, יבם שנתכונן לְהַטִּיחַ**
 עצמו בְּכֹחַל, ולבסוף הִטִּיחַ בלא כוונה בִּיבְמָתוֹ ובעלה, **לֹא קָנָה**
 אותה, כיון שלא התכוין כלל לביאה. אולם אם התכוין לְהַטִּיחַ
 בְּבִתּוֹ, וְהִטִּיחַ בִּיבְמָתָהּ, קָנָה, דְּהֵאָה קָמְכֻן לְשֵׁם בִּיָּאָה פְּעוּלָם, שכיון
 שהתכוין לבהמה הרי שהיתה כוונתו לביאה כל שהיא, והמתכוין
 לביאה אף שלא התכוין ליבום קנה.
 שנינו במשנה: **אִתְּךָ הַמְּקַרָּה ואחד הגומר קנה.**
 הגמרא מביאה את המקרה שהערה דנה בביאה גמורה לאיסור
 ולקניית יבמה: **אִמָּר עוֹלָא, מִנֵּן לְהַעֲרָאָה שאסורה בערוה מן התורה**
בביאה גמורה, שְׁנֵאִמָּר (ויקרא כ ה) 'וְאִישׁ אִשֶּׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשֶּׁה דְּוָהּ
וְנָלָה אֵת עֵרְוָתָהּ אֵת מְקוֹרָהּ הָעֵרָה וגו' ונִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרָב עַמָּם,
 ומבואר שחייבים כרת גם כשרק 'מקורה הערה' ולא השלים
 הביאה, **מִכָּאן לְהַעֲרָאָה שאסורה מן התורה.**
 שואלת הגמרא: **אִשְׁכַּח – מצינו בתורה שהערה אסורה בביאה לאיסור**
דְּהָא, בְּשֹׂאֵר אִיסוּרֵי עֲרִיּוֹת מִנֵּן שהערה אסורה בביאה. וְכִי תִּמָּא
דִּינִילָהּ שהערה דנה בביאה גמורה בכל העריות מִנֵּיה שמיצינו
בה כך, הרי יש לפרוק, מַה לְנִדָּה שיש להחמיר בה שֶׁכֵּן מִטְּמֵאָה אֵת
בְּוִשָׁתָה טומאת שבעה (שם טו כד), אך שאר העריות אינן מטמאות
את בועליהן, ויתכן שלכך החמירה התורה בהערה דווקא בנדה
ולא בשאר העריות.
 הגמרא רוצה ללמוד איסור הערה בערוה ממקום אחר: **אֵלָּא**
אֲתִיָּא מֵאַשְׁתָּה אַתָּה, דְּכֵתִיב בַּהּ (שם כ כא) 'וְאִישׁ אִשֶּׁר יִקַּח אֵת אִשֶּׁת
אָחִיו נָדָה הוּא, וקשה, וְכִי אִשֶּׁת אָחִיו (לְעוֹלָם) נָדָה הוּא ואינה
פוסקת מלראות, ודאי אינו כן, ומדוע היא קרויה 'נדה', אֵלָּא ודאי
הכוונה שדינה בנדה, מַה נָּדָה אסורה אף בְּהַעֲרָאָה כפי שנחבא,
אֵף אִשֶּׁת אָח אסורה בְּהַעֲרָאָה, ולמדים כל העריות מאשת אח
לאסור הערה. דוחה הגמרא: יש לפרוק, מַה לְאַשְׁתָּה אָח שיש
להחמיר בה שֶׁכֵּן בָּרִז של אדם לרבות איסור זה שיהיו עוד הרבה
נשים אסורות על אחיו, דְּאִי בְּעֵי מְקַדֵּשׁ וְאִילָּא כִי אֵלָּא – אפילו
אלף נשים, וכולן יהיו אסורות על אחיו מדין אשת אח, ואכן
בשאר העריות האסורות עליו על ידי אישות שביד אדם לרבות
איסוריהן, כגון אשת אביו וכלותו וחמותו ואחות אשתו, יש
לדמותן לאשת אח וללמוד מכך לאסור בהן הערה, אך שאר
העריות האסורות עליו בלא אישות כגון אמו ואחותו ובתו, אין
ביד אדם לרבות איסוריהן, ויתכן שלכך החמירה התורה בהערה
דווקא באשת אח ושאר עריות של אישות, ולא בשאר העריות.
 הגמרא מבקשת ללמוד ממקום אחר: **אֵלָּא אֲתִיָּא מֵאַחָת וְאֵב וְאָחוֹת**

יבם יֵשׁן לֹא קָנָה בִּיבְמָתוֹ אם בא עליה, שאינו נחשב בן דעת, וכיון
 שבמשנה שנינו שאנוס קנה, לא ניתן לומר שאנוס היינו ישן.
 הגמרא רוצה לבאר באופן אחר: **אֵלָּא אנוס היינו בנפל מן הגג**
 ונתקע ביבמתו בדרך ביאה לאחר שנתקשה לאשתו. דוחה
 הגמרא: **וְהָאָמָר רַבָּה, נָפַל אדם מן הַגֵּן וְנִתְקַע באשה וניזוקה,**
חֵיב הנופל בְּתִשְׁלוֹם אֶרְבָּעָה דְּרָבִים, שהם נזק, צער, רפיו ושִׁבָּת.
וְאִם הִיָּה יבם שנפל ונתקע בִּיבְמָתוֹ בדרך ביאה, לֹא קָנָה בביאה זו,
שאף שנתקשה לאשתו, הרי לא התכוין לביאה בנפילה זו. וכיון
שבמשנה שנינו שאנוס קנה, לא ניתן לומר שאנוס היינו נתקע.
 הגמרא מבארת באופן אחר: **אֵלָּא אנוס הוא כְּגֵן שְׁנִתְכַוֵּן לְבֹאָה על**
אִשְׁתּוֹ ונתקשה לה, וְנִתְקַשְׁתָּה וְיבְמָתוֹ ואנסתו לביאה וְכָא עָלֶיהָ.
 הגמרא חוזרת לדברי רבי חייה. מבררת הגמרא: **שְׁנֵיהֶם אָנוּסִים דְּכִי**
רַבִּי חִיָּא – ששנה רבי חייה לעיל בברייתא שקנה ביבמתו, חֵיבִי
דְּמֵי, משיבה הגמרא: כְּגֵן שְׁנִתְכַוֵּן היבם וְנִתְקַשְׁתָּה עליו, (ותקפוחו) [ויתקפוח] עוֹבְדֵי בִּוְכָבִים לִיבם וליבמה וְדָבָקוֹם זֹה כֹּה,
ומתוך כך כָּא עָלֶיהָ, ונמצאו שניהם אנוסים בביאתם על ידי תקיפת
הנכרים.
 הגמרא חוזרת לדברי המשנה. מבררת הגמרא: **מָנָא הֵנִי מִלִּי שִׁיבם**
קונה את יבמתו בביאה בכל האופנים. משיבה הגמרא: דְּהֵנִי רַבָּנִן
בברייתא, נאמר (דברים כ ה) 'כְּבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ, מלמד שְׂמִיָּצוֹה עליו
לייבמה בביאה יותר מבחליצה. דְּכִי אִתְּךָ, הפסוק 'כְּבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ'
מלמד שהיבם קונה את היבמה בביאה בכל אופן, כִּין בְּשׁוֹנֵג בִּין
בְּמִזִּיד בִּין בְּאִוֶּנֶם בִּין בְּרָצוֹן.
 מקשה הגמרא: כיצד למדו מן הפסוק שקונה בכל אופן, וְהָאֵ
אִפְיָקִיתָה – למדת מן הפסוק כבר לְמִיָּצוֹה של יבום בביאה שקודמת
לחליצה. מתרצת הגמרא: לְדָבָר זֶה שְׂמִיָּצוֹה בביאה יותר מחליצה,
מִן הַפֶּסֶק 'וְאִם לֹא יִחַץ הָאִישׁ לָקַחַת אֵת יבְמָתוֹ' וגו' וְחָלְצָה נַעֲלָה
מִעַל רַגְלָו' (שם כ ה) נִפְקָא, שמשמע שרק כשאנו חפץ לייבם
יחלוץ, הָאֵ אִם חָפֵץ לייבם אומרים לו יָבֵם ולא תחלוץ, שהיבום
קודם, וְאִם כִּין כִּי אִתְּךָ קָרָא יבמה יבא עליה, היינו ללמדנו שקונה
יבמתו בביאה בִּין בְּשׁוֹנֵג בִּין בְּמִזִּיד בִּין בְּאִוֶּנֶם בִּין בְּרָצוֹן.
 הגמרא מביאה ברייתא ובה לימודים אחרים מפסוק זה: **תִּנְיָא אִתְּךָ**
 – בברייתא אחרת, מזה שנאמר **'כְּבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ' מלמד שביבא עליה**
רק בְּדִרְבָּה – בדרך ביאה, ומה שנאמר בהמשך הפסוק 'וְלִקְחָהּ לוֹ
לְאִשָּׁה' לרבות בא וללמד שקונה אותה אף בביאה שְׁלֵא בְּדִרְבָּה,
ומה שנאמר בהמשך הפסוק 'וְיָבָמָה', הרי זה כפול שלא לצורך,
ודורשים תיבה זו כך, 'וְיָבָם' בלא אות ה"א מלמד, שדווקא בִּיָּאָה
גְּמִירָתָהּ אֵת את הקנין, וְאִין כְּפָף וְשִׁפָּר אֵת נתנם לה גְּמִירָתָהּ אֵת את
הקנין, ומה שנאמר 'וְיָבָמָה' בתוספת אות ה"א והמיוותרת מוסיף
ללמד שקונה אותה אפילו בְּעַל בְּרָהָה.
 הגמרא דנה בדברי הברייתא הראשונה. שנינו בברייתא: **דְּכִי אִתְּךָ**
'כְּבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ, בִּין בְּשׁוֹנֵג כו' בִּין בְּמִזִּיד בִּין באנוס בִּין בְּרָצוֹן.
 מקשה הגמרא: וְהָאֵ אִפְיָקִיתָה לפסוק בברייתא השניה ללמד
 שקונה אותה בביאה בְּדִרְבָּה. מתרצת הגמרא: **הָהוּא – דין זה אין**
צורך ללמדנו מן הפסוק 'יבמה יבא עליה', שכן מן הפסוק (שם)
'לְהָקִים לְאִחִיו שֵׁם' נִפְקָא, שניתן לקיים מצות יבום דווקא בְּמִקְוִם
שְׂמִיָּקִים שֵׁם לאחיו על ידי הולדת זרע שיקרא על שמו, וזה שייך
רק בביאה כדרכה, וְלִכֵּן כִּי אִתְּךָ קָרָא יבמה יבא עליה, היינו
ללמד שקונה יבמתו בביאה בִּין בְּשׁוֹנֵג בִּין בְּמִזִּיד בִּין בְּאִוֶּנֶם בִּין
בְּרָצוֹן.
 הגמרא מבארת דין נוסף שהובא לעיל: **נוֹפֵא, אִמָּר רַב יְהוּדָה, יבם**
יֵשׁן לֹא קָנָה בִּיבְמָתוֹ אם בא עליה, והמקור לכך, דְּאִמָּר קָרָא 'כְּבָמָה
יָבֹא עָלֶיהָ, ללמד שאינו קונה עַד דְּמְכַוֵּן לָהּ בביאתו לְשֵׁם בִּיָּאָה,
וישן אינו מכוין בביאה, ולכן אינו קונה יבמתו בביאתו. מקשה
הגמרא: וְהִתְנַיָּא בברייתא, יבם קונה את יבמתו בִּין עַר [בִּין יֵשׁן],
וקשה לרב יהודה. מתרצת הגמרא: אִמָּא בברייתא, שאין המדובר
על היבם אלא על היבמה, וכך יש לשנות, בִּין אם היתה יבמתו עֲרָה
ובין יֵשְׁנָה קונה היבם בביאתו, שאין צריך שתתכוין היא לשם
ביאה. מקשה הגמרא: וְהִתְנַיָּא בברייתא, יבם קונה בִּין אם עַר הוא

ישן לא קנה – וישן לאו בר דעת, ולא דוח קנינו קנין. בנתקע – שנתקשה לאשתו, ונפל
מן הגג ונתקע ביבמתו. חייב בארבעה דברים – בנוק וצער ורפוי ושיבת. כדאמר
ב"החובל" (בבא קמא פד.) "פצע תחת פצע" – לרבות השוגג כמדיד, ואונס כרצון. אבל
בבשות לא, כדמפרש לקמן. וביבמתו לא קנה – דלא אבדון כלמיהו, שנתקע באשתו
ותפשעה לו מצוה. כפיאור לית

מבחינתה. **הא חפץ** — מזהה ליבומי. ולקחה
שלא כדרכה — לרבות שאם בא עליה שלא
כדרכה — קנה. במקום שמקום שם — גרסיון.
עד דמכין לה — לשם ביאה בעולם. נזק —
שמזקן אותה כאילו היא שפחה נמכרת: כמה
יפה חתונה היא יפה. להשיח כבול — לאו
לשום בריאה מכרין. שכן כמפסא את אבולא —
להיות כמותה טמא שבעה, דכתיב: "ותהי נדתה
עליו ועמא שבעת ימים" (ויקרא טו). וכי אשת
אחיו לעולם נדה היא — ואינה פוסקת. שכן בידו
ש לא אדם לרבות נשים הרבה עד אחיו באיסור
אשת אח. דאי בני מקדשתי ואילי כי אלפא —
ותפשו מינה כל עריות האסורות עליו מחמת
אישות, כגון אשת אב וכלתו חמותו ואחות
אשתו. אבל אמו ואחותו ובתו ויורצא בהן, ידאן
בידו לרבות — עמלן? שכן איסור הבא מאליו —
ותפשו מינה אמו ואחותו ובתו ויורצא בהן, ולא
ותפשו מינה עריות האסורות עליו מחמת
קדושי. מאשת אח לאחות אב ואם — דכי
פרכת: מה לאחות אב ואם שכן איסור הבא
מאליו — אשת אח ונתינה. מה לאשת אח שכן
בידו לרבות — אחות אב ואם תוכיח. חזור הדין.
הצד השווה שבהן, שהן אסורות עליו משום
ערות. ונעשה בהן הערצא כגמר ביאה — אף אני
אביא כל העריות ביין הזה. שכן איסורין הוא
שאר — ותפשו כל האסורות משום שאר. אבל
אשת איש ולא משום שאר — מנא תיתי? בחי
איסורין — כל זמן שאדם חי והיא שופעת. וכן
אשת אח איך הותר בחי אחיו, שאפילו הוא
מגרשה אסורה ליה. אשת איש גיט לה הותר
בחייו על ידי גט.

ביום

בְּשֶׁשֶׁבֶת, בְּרַפּוּי, אֲכָל בּוֹשֶׁת לֹא מִיִּחְיִיב, דְּאָמַר מֶר: אִין חֵיב עַל הַבּוֹשֶׁת עַד שִׁיתִּכְפוּן. אָמַר:
רַבָּא: נִתְּכּוּן לְהַטִּיחַ בְּכוֹתֵל וְהַטִּיחַ בִּיכְמָתוֹ - לֹא קָנָה. לְהַטִּיחַ בְּבִהְמָה וְהַטִּיחַ בִּיכְמָה - קָנָה,
דִּהֲאָ קִמְכוּן לְשֵׁם בִּימָה בְּעוֹלָם. "אַחֲרָהּ הִמְעָרָה". אָמַר עוּלָא: מִנּוּן לְהַעֲרָא מִן הַתּוֹרָה?
שָׁמַעְמוּר: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשּׁוֹ דְּהוּה וְגִלָּה אֶת עֲרוּתָהּ אֶת מִקְרָהּ הִעָרָה" מִכָּאֵן
לְהַעֲרָא מִן הַתּוֹרָה. אֲשַׁכְּחִין גֵּדָה, שָׂאָר עֲרוּת מִנּוּן? וְכִי תִּמָּא: גִּילָף מִגֵּדָה - מִמָּה לְגֵדָה
שֶׁכֵּן מִטְּמֵאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ! אֵלֹא: אֲתִיָּא מֵאַשְׁתָּא אַתָּה, דְּכַתְּבִי: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ
אֲחִיו גֵּדָה הִיא", וְכִי אִשְׁתּוֹ אֲחִיו [לְעוֹלָם] גֵּדָה הִיא? אֵלֹא: כְּגֵדָה, מַה גֵּדָה בְּהַעֲרָא - אִף
אִשְׁתּוֹ אַתָּה בְּהַעֲרָאָה. מַה לְאַשְׁתּוֹ אַתָּה שֶׁכֵּן בִּידָה לְרַבּוֹת, דְּאִי בְּעֵי מִקְדָּשׁ וְאִילּוּ כִּי אֵלֶּכָּא!
אֵלֹא אֲתִיָּא מֵאַחֲוֹת אָב וְאַחֲוֹת אִמָּה, דְּכַתְּבִי: "וְעֲרוּת אַחֲוֹת אִמָּךְ וְאַחֲוֹת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה כִּי
אֲתָּה שְׂאֵרוֹ הִעָרָה" אִיכָא לְמִפְרִיד: מַה לְאַחֲוֹת אָב וְאַחֲוֹת אִמָּה - שֶׁכֵּן אִיסוּר הֵבֵא מֵאִלּוּ!
מִחֲדָא לֹא אֲתִיָּא, תִּיתִי [חֲדָא] מִתְרַמֵּי. מַהִי תִיתִי? תִּיתִי מֵאַשְׁתּוֹ אָב וְאַחֲוֹת אָב וְאַחֲוֹת
אִמָּה - מַה לְהִנָּךְ, שֶׁכֵּן אִסּוּרִין מִשּׁוּם שְׂאֵר! אֵלֹא תִיתִי מִגֵּדָה וְאַחֲוֹת אָב וְאַחֲוֹת אִמָּה - מַה
לְהִנָּךְ, שֶׁכֵּן אִיסוּר הֵבֵא מֵאִלּוּ! אֵלֹא תִיתִי מִגֵּדָה וְאַשְׁתּוֹ אַתָּה, דְּמֵאִי פִּרְכָּתָא מִתְקַיֵּף לָהּ רַב
אֲחָא בְּרִיהּ דְּרַב אִיקָא: מַה לְגֵדָה וְאַשְׁתּוֹ אַתָּה - שֶׁכֵּן אִין לָהֶם הִיתֵר בְּחַיִּי אוֹסְרִין, תֵּאמַר
בְּאַשְׁתּוֹ אִישׁ שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הִיתֵר בְּחַיִּי אוֹסְרָהּ! אָמַר לִיהּ רַב אֲחָא מִדְּפִתִי לְרַבִּינָא: אֲמַר
גֵּדָה וְאַשְׁתּוֹ אַתָּה בְּחַיִּי אוֹסְרִין הוּא דְּאִין לָהֶם הִיתֵר, אֲכָל לְאַחֵר מִכָּאֵן יֵשׁ לָהֶם הִיתֵר? גֵּדָה

מאז רוצה ורועה גופיה קאמור התם דסברא הוא, דמאי חזית דרמא דירך סומקא טפי כר, וְחַיִּי
לֹא שִׁיךְ אֵלָּא בְּמֵאנְסִין אוֹתוֹ לְהַרְגוֹ בְּיָדִים, אֲבָל אִם רָצִים לְזוֹרְקוֹ עַל הַתִּינוּק וְיִתְמַעַךְ —
בְּחָ אֲדִירָבָה, אִיבָא לְמִמֶּנּוּ אִיפְכָא: מַאי חֲזִית דְּרֵמָא דְּחִבְרִיָּה סוּמְקָא טְפִי כו', כִּיּוֹן שְׂאֵן הוֹרֵג
בְּיָדִים, וְלֹא הוּא אֵלָּא קִרְקַע עוֹלָם בַּעֲלָמָא, וְאִין מַעֲזָה לְהַצִּיל חֲבֵרוֹ בְּגוּפֹה, דְּאֲדִירָבָה: חֲזִיו
קוֹדֵמִין, וְהִחֲשִׁיךְ דְּקָרָא — בְּחוֹרֵג בְּיָדִים כְּתִיב: "כִּי
כֹּאשֶׁר יִקּוּם אִישׁ לִפְנֵי רֵעֵהוּ וְגו'". וְהִשְׁתָּא גְרִיסִין
בְּכָל דְּתוֹכָא: מַאי רֵצָה דִּירָא וְלֹא יַעֲבֹד, אִי נִשְׂרָה
הַמְאֹרְסָה דִּירָג וְאֵל יַעֲבֹד, פִּירְשׁוּ: דִּירָג הַבּוּעֵל,
וְלֹא גְרִיסִין תִּידְרָא: דְּקִרְקַע עוֹלָם הִיא. אִי נִמְי
אֹמֵר רַבִּינוּ יַצְחָק, דִּאֲפִילוּ גְרִיסִין תִּידְרָא יֵשׁ לְפִרְשׁ
דְּהִבִּי קֶאֱמֹר: תִּידְרָא קוֹדֵם שְׂתַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה וְתִבְיָא
עֲלֶיהָ אֵת הָעֶרְוָה, וְאֵם תֹּאמַר: בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה
בְּפִרְשׁ "רִבִּי שִׁמְעֵאל" (דִּג־א) דִּנְעֵבָה בְּאוֹנָס אֲסוּר,
לְמַדְּנָא: בְּגוֹן דִּאֲמַרְסוּדוֹהִי גְבִרִים לְהַשְׁתַּחוּת לְבִרְמָה
דִּידֵיהּ, וּפְרִיךְ עֲלֶיהָ רַבִּי יוֹרָא: אֹנָס דְּרִמְנָא פְטוּרָה,
דְּכְתִיב: "וְלֹנְעֶרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְּבָרִי (דְּבָרִים כב),
וּמֵאִי קוּשִׁיא? הֵא הָאִי קִרָא דּוֹקָא בְּקִרְקַע עוֹלָם
אִיירִי, אֲבָל עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה חֲזִיב לְמִסוּר עַצְמוֹ,
כְּפִרְיִשִׁית, וּמִשְׁתַּחוּת לְעֹבֵדָה זָרָה עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה
הוּא, דְּלִיבָא לְאוֹקְמָה כְּשִׁכְחוּדוֹ בְּרִיסִין לְעֹבֵדָה
זָרָה, דְּאִין חֵם מִשְׁתַּחוּתֹהּ וְאוֹמֵר רַבִּינוּ יַצְחָק, דְּהִבִּי
פְטוּר: אֹנָס דְּרִמְנָא פְטוּרָא מִמִּיתָה — אֲפִילוּ
בְּעִרְשָׁה מַעֲשֶׂה, דְּנֹדִי דְּחִיבִי לְמִסוּר עַצְמוֹ, מִכֵּל
מְקוֹם אִם לֹא מִסֵּר עַצְמוֹ לֹא מִיחִיבִי מִיתָה.
דִּילְנִשְׁרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְּבָרִי" — אֲפִילוּ בַּעֲשֻׁתָּה
מַעֲשֶׂה קֶאֱמֹר קִרָא דְּפִטוּרָה מִמִּיתָה, דְּבַעֲשִׁית
מַעֲשֶׂה אִיירִי הִיקְשִׁיטָא דְּקָרָא. עוֹדֵה דְּכִיּוֹן דִּאֲפִילוּ
בְּרִצּוֹן מִיחִיבִי מִיתָה, אִם עַל אֵל דְּלֹא עֲבִיד מַעֲשֶׂה
דְּהֵא אֲשֶׁה חֲרִיבָא בְּרִצּוֹן אִף עַל כִּי דְּהִידֵּיהָ קִרָא
עוֹלָם — דְּהִבִּי נִמְי כְּשִׁפְטֵר הַכְּתוּב אֹנָס בְּמִיתָה בֵּית
דִּין. כְּדִכְתִּיב: "וְלֹנְעֶרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְּבָרִי" — פִּטֵּר
בְּכָל עֵינָן, לֹא שָׂנֵא עֲבִיד לֹא שָׂנֵא לֹא עֲבִיד, וְלִהְבִּי
פִּרְיִךְ: כִּיּוֹן דְּפִטוּר מִמִּיתָה לֹא חֲשִׁיב נַעֲבֵד לֵאסֵר
בְּחָךְ עֲבוּדָה, וּמִהֲדֵר לִיָּה הֵתָם דְּחִשִּׁיב שְׂפִיר נַעֲבֵד
בְּאוֹנָס, אִף עַל כִּי דְּפִטוּר מִמִּיתָה בְּרִיעֵבָה, כִּיּוֹן
דְּחִיבִי לְמִסוּר עַצְמוֹ.

37 לא קנה – פירש קבנוטריס: משום דלא הוי
 38 בר דעת. וקשיא: דהא קטן, אף על גב דלא
 39 הוי בר דעת הוה קנה יא לאו דמיעטה קרא
 40 אלא טעמא משום דלא איבין לביאה בלל, והוי
 41 כ"מכותין להטיב בכותל" דבשומן.
 42 איצטריך ארין בין בשוגג כ"ז ואם
 43 תאמר: והא איצטריך לשמעתין ביאה
 44 ביבמה, דלא כתיב אלא הכאו ויש לומר:
 45 מ"מלקים לאדיו ש"י נפקא. ואם תאמר: והא
 46 אבתי איצטריך לגזירה שוה דלשמן: ידמה מגן –
 47 אתאי ביאה ביאה ויש לומר: דימה ביאה לאין
 48 מופנה. והוה דלל מופנה מצי אדור.

דמכוין לה — לא דוקא נקט דמכוין לה,
דהא בסמוך אמר דנתכוון להטיח
בבהמה והטיח ביבמתו — סנה.

ישבן בידו לרבות — ואם תאמר: דבקדושין
פרק "האומר" (סז.ב) בעי למילף כל

54 העריות דלא תפסי בהו קידושין מאחות אשתו,
55 וקאמר רחם: בשמלם כולוהו אתנין. הדיכי אתיין
56 דאזא איכא למפירי: מה לאחות אשה – שכן ביד
57 לרבותו ויש לומר: דבלאו הכי פירי שפיר. אן נמי
58 לדוקא באשת אח חשיבי בידו לרבות לחזמרא,
59 שכושי בידו לרבות איסור על אחריים. אבל מה

60 לאחות אב ואחות אם שכן איסור הבא ממאלי — הקשה רבינו יהודה בן נתן: דמאחות אב ואם נילף איסור הבא ממאלי, ומאשת אח נילף
61 חיבא דעל ידי קידושין! ויש לומר: דאשת איש לא אתי, בדפריץ בסמוך: מה להנך שכן שאר.

אלא

רמז ליבמה שאסורה בחי בעלה מנין – דכין דשריא רחמנא אחר מיתה – אין סברא לומר דאסירא בחי בעלה, דלא מיסתבר שהיה בא הכתוב לומר דאית עשה ודחי לה תעשה שיש בו כרת, אי לאו דמוכח קרא בחדא.

בזכור

מהו – הא דלא יליף זכור ובזמנה מהקישא דרבי יונה – משום ד"את מקורה הערה" כתיב, והנהו לא שייך בהו

מקור. ועוד, דאפסקיהו בקרא דמולך. אי נמי

משום דחזר ובזמנה לא חשיב ביאה, דאין דרך

ביאה בכך. ולהכי בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין

נדב) צריך אזהרה ועונש לשוכב ונשכב בזכור,

אף על גב דבעלמא לא בעי קרא לחייב האשה

הנשכבת. אמרו לו מנה אשתך כי –

בתלחא הוה סגי, אלא קא משמע לן דאף על פי

שיש ערוב, שכל חמשתן שלשלת אחוה, וצריך

לדוציא האסורות – לא גוררין הנך דשרינן אטו

הנך דאסירין.

וצרותיה איצטריך, אף על גב דסלקא דעתך

דמוטב שיהיון הצרות – גזירה

שלא יחלוץ לשניה או רביעית.

מאשת

בְּיוֹמֵי תֵּלָא מִלְתָּא. אִשְׁתָּא אַח – בְּבָנִים תֵּלָא רַחֲמָנָא.

אֵלָא פְּרִידָה הָכִי: מַה לְגַדָּה וְאִשְׁתָּא אַח – שְׂכָן אֵין

אִסְרִין מִתִּינִין, תֹּאמַר בְּאִשְׁתָּא אִישׁ – שְׂאוֹסְרָהּ מִתִּינִיה!

אֵלָא אֲמַר רַבִּי יוֹנָה וְאִתִּימָא רַב הוֹנָא פְּרִיה דְּרַב

יְהוֹשֻעַ, אֲמַר קְרָא: "כִּי כָל אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת

הָאֵלֶּה וְנִכְבְּרוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֵשׂוֹת" הוֹקִשׁוּ כָּל הָעֲרִיּוֹת

כּוֹלֵן לְגַדָּה, מַה גַּדָּה בְּהֶעֱרָאָה – אֵף כָּל בְּהֶעֱרָאָה.

וְאֵלָא גַּדָּה דְּכִתְיָבָא גַּבִּי אִשְׁתָּא אַח לְמָה לִּי? לְכַדְרַב

הוֹנָא. דְּאֲמַר רַב הוֹנָא: רַמְזוּ לִיבְמָה מִן הַתּוֹרָה מַנִּין?

מַנִּין? הָא פְּתִיב: "לְבָמָה יָבֵא עֲלֶיהָ!" אֵלָא: רַמְזוּ

לִיבְמָה שְׂאוֹסְרָהּ בְּחִי בַּעֲלָהּ מַנִּין? הָא – סְבָרָא הִיא,

מִדְּאֲמַר רַחֲמָנָא: לְאַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ שְׂרָא – מִכָּלֵל

דְּבִחְתִּי בַּעֲלָהּ אִסּוּרָה! וְדִלְמָא: לְאַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ – רְשׁוּת? אִי נִמְוִי:

לְאַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ – אֵין, בְּחִי בַּעֲלָהּ – לֹא, וְלֹא הָבָא מִכָּלֵל עֲשֶׂה – עֲשֶׂהוּ! אֲמַר קְרָא:

"וְאִישׁ אִשָּׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ אַחֲרֵי נָדָה הִיא," וְכִי אִשְׁתּוֹ אַחֲרֵי נָדָה הִיא? אֵלָא בְּגַדָּה, מַה גַּדָּה,

אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ לָהּ הִיתֵר לְאַחַר מִכָּאן – בִּשְׁעַת אִסּוּרָא בְּכִרָתָהּ, אֵף אִשְׁתָּא אַח [נְמִין], אֵף עַל

פִּי שֵׁשׁ לָהּ הִיתֵר לְאַחַר מִכָּאן – בְּחִי בַּעֲלָהּ בְּכִרָתָהּ. אֵלָא הָעֲרָאָה דְּכִתְיָבָא גַּבִּי אַחֲוֹת אָב

וְאַחֲוֹת אִם לְמָה לִּי? לְכַדְבָּעָא מִיּוֹנִיה רַבִּינָא מְרָבָא: הַמַּעֲרָה בִּזְכוּר, מַהוּ? בִּזְכוּר – "מִשְׁכָּבִי

אִשָּׁה" פְּתִיבָא! אֵלָא: הַמַּעֲרָה בְּכַהֲמָה מַהוּ? אֲמַר לִיה: אִם אִינוּ עֲנִין לְהָעֲרָאָה, דְּכִתְיָבָא גַּבִּי

אַחֲוֹת אָב וְאַחֲוֹת אִם, דְּאִתִּיבָא בְּהֶקְשִׁיא מְדַרְבֵּי יוֹנָה – תַּנְהוּ עֲנִין לְהָעֲרָאָה דְּכַהֲמָה. מְדַרְבֵּי

בְּהֶמָה חִיבִי מִיתוֹת בֵּית דִּין הִיא, מֵאִי טַעֲמָא פְּתִיב לְהָעֲרָאָה דִּידָהּ גַּבִּי חִיבִי בְּרִיתוֹת?

לְכַתּוּב גַּבִּי מִיתַת בֵּית דִּין, וְנִלְפָּה מִיתַת בֵּית דִּין מִמִּיתַת בֵּית דִּין! אִידִי דְּכִלּוּיָה קְרָא לְדִרְשָׁא

אַתִּי – פְּתִיב בֵּיה נְמִי הָא מִלְתָּא לְדִרְשָׁא. מֵאִי דִרְשָׁא – דַּתְנִיָּא: "עֲרוֹת אַחֲוֹת אָבִיךָ לֹא

תִּגְלַח" בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאִם. אַתָּה אֹמֵר בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאִם, או אִינוּ אֵלָא מִן הָאָב

וְלֹא מִן הָאִם? וְדִין הוּא: חִיבִי פָּאן – וְחִיבִי בְּאַחֲוֹתִי. מַה אַחֲוֹתִי – וּבֵין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאִם,

אֵף פָּאן – בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאִם. או כִּלְךָ לְדִרְךָ זו: חִיבִי פָּאן וְחִיבִי בְּדוֹדָתִי, מַה דוֹדָתִי –

מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאִם, אֵף פָּאן – מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאִם. נִרְאָה לְמִי דוֹמָה: דִּנִּין אִסּוּרִי הָבָא

מֵאִלּוּי מֵאִסּוּרִי הָבָא מֵאִלּוּי, וְאֵל תּוֹכִיחַ דוֹדָתִי – שְׂאִין אִסּוּרִי הָבָא מֵאִלּוּי. או כִּלְךָ לְדִרְךָ

זֶה: דִּנִּין קְרוֹבִי הָאָב מִקְרֹבִי הָאָב, וְאֵל תּוֹכִיחַ אַחֲוֹתִי שְׂקֹרְבִי עֲצֻמּוֹ? תִּלְמוּד לֹאִמַר: "עֲרוֹת

אַחֲוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלַח" בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאִם. "עֲרוֹת אַחֲוֹת אָמִיד לֹא תִגְלַח" בֵּין מִן

הָאָב בֵּין מִן הָאִם. לְמָה לִּי לְמַכְתָּבָא בְּאַחֲוֹת אָב, לְמָה לִּי לְמַכְתָּבָא בְּאַחֲוֹת אִם? אֲמַר רַבִּי

אֲבָהוּ: צְרִיכִי, דְּאִי פְּתִיב רַחֲמָנָא בְּאַחֲוֹת אָב – שְׂכָן יֵשׁ לָהּ חַיִּים, אֲכָל אַחֲוֹת אִם – אִימָא לֹא.

וְאִי פְּתִיב רַחֲמָנָא בְּאַחֲוֹת אִם – שְׂכָן וְדֹאית, אֲכָל אַחֲוֹת אָב – אִימָא לֹא, צְרִיכָא. וְדוֹדָתִי,

דְּפִשִׁיטָא לִיה לְתַנָּא דִּמֵּן הָאָב וְלֹא מִן הָאִם, מִנָּה לִיה? אֲמַר רַבָּא: אַתִּיבָא "דוֹדוֹ" "דוֹדוֹ",

פְּתִיב הָבָא: "עֲרוֹת דוֹד גִּלְהָ", וּפְתִיב הָתֵם: "או דוד או בן דוד וְנִאֲלָנוּ" מַה לְחַלְלֵן מִן הָאָב

וְלֹא מִן הָאִם – אֵף פָּאן מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאִם. וְהָתֵם מַנִּין? אֲמַר קְרָא: "מִמִּשְׁפַּחְתִּי וְנִאֲלָנוּ",

מִשְׁפַּחַת אָב – קְרוּיָה מִשְׁפַּחַת, מִשְׁפַּחַת אִם – אִינָה קְרוּיָה מִשְׁפַּחַת. וְהִדְתָּנִי: אֲמַר לֹא: מִתָּה

אִשְׁתָּךְ, וְנִשְׂא אַחֲוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ. מִתָּה, וְנִשְׂא אַחֲוֹתָהּ מֵאִמָּה. מִתָּה, וְנִשְׂא אַחֲוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ.

מִתָּה, וְנִשְׂא אַחֲוֹתָהּ מֵאִמָּה – מוֹתֵר בְּרִאשׁוֹנָה וּבְשִׁלְשִׁית וּבְחִמְשִׁית, וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן.

וְאִסּוּר בְּשִׁנְיָה וּבְרִבְעִיָּה, וְאֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת צְרָתָהּ. וְאִם בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה לְאַחַר

מִיתַת הָרִאשׁוֹנָה – מוֹתֵר בְּשִׁנְיָה וּבְרִבְעִיָּה, וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן, וְאִסּוּר בְּשִׁלְשִׁית וּבְחִמְשִׁית.

אלא

ומותר בשרה אחותה, דתנן (יבמות צא): נושאין על האנסה. ובחמישית – דינה, ואף על פי שהיא אחות יוכבד הרביעית. לפי שביאת יוכבד פיתיה היא, ואינה קידושין, מפני שהשלישית היו קדושה קידושין. ופוטרות צרותיהן – אם מת וחלצו האחין לאחת מהן – פוטרות צרותיהן, ואסור בשניה – מפני הראשונה, וברביעית מפני השלישית, אלמא

בְּיוֹמֵי תֵּלָא מִלְתָּא – אפילו אם מת האסורה, שפסקה דם בראייה ראשונה – אסורה

כל שבעה. בננים תליא – אם יש לה בנים אפילו מת אחיה. אין איסרין מתירין – אין כח

באוסר להחיה, אלא דבר אחר מתירה: ימים מתירין את הנדה, ואשת אח – כשהוא

ערייר. הוקשו כל העריות לנדה – שהרי כאן הוקשו כולן זו לזו, ונדה כתובה בפרשת

עריות, הלכך בהעראה ילפינן כולדו מנדה. נדה

דכתיב נבי אשת אח – דילפינן מיניה לעיל

הערה לאשת אח מנדה. בחי בעלה – אם

גירשה אחיה. ולאו הבא מכלל עשה עשה –

אבל כרת ליכא. משכבי אשה – וכיון דבאשה

הוי הערה משכב, ממילא איחסרא בזכור,

דהא בזכור כתיב: "משכבי אשה". המערה

בבהמה – שלא גמר ביאתה. ואחות אב ואחות

אם – לא מחייבי מיתות הן, דלא כתיבא בזה

מיתה. ליכבה בפסית בית דין – כגון באמו

וחמותה, ולמא נמי: אם אינו ענין לזה, דאתאי

בהקישא דרבי יונה, תנהו ענין לבהמה. אידי

דכילוי קרא – דכתיב באחות אב ואחות אם

בפרשת "קדושים תהיו" לדרשא אתא. כרתנא

לקמן כתיב ביה נמי הערה, בלא צורך,

לדרשא דבהמה. עריות אחות אביך – קרא

ד"אחרי מות" קמא נקט. בין שהיא אחות אביך

– מן האב בין מן האם. מה אחותו בין מן האב

בין מן האם – דכתיב: "בא אביך או בת אמי".

מה דודתו מן האב ולא מן האם – שאם היה

דודו אחי אביו מן האם ולא מן האב – אין

אשתו עליו ערוה, ולקמן בעי מנלן. דודתו אין

איסורה בה עליו כאלו – אלא על ידי קדושי

דודו, ולא תוכיח אחותו. וכיון דלא נפקא לן

מדינא, תלמוד לומר מקרא שני בפרשת

"קדושים תהיו": "ערות אחות אביך ואחות אמיך

לא תגלה". ואין צריך להזהיר – שכבר הזהיר,

ולא הוה ליה לאשמועינן אלא עונש, כדעבד

באשת אב ובאחותו: "איש כי יקח אחות אביו

ואחות אמו ענש יסאו", וקרא תיחרא דהא,

לרבות אחות אביו מן האם ואחות אמו מן האם.

למה לי למכתב – האי קרא תיחרא בתרוידי?

לכתוב בחדא. ותיתי איך מינה. יש לה חיים –

דמשפחת אב קרויה משפחה, דכתיב: "ותילדו

על משפחתם לבית אבותם" (מגברא א). אחות

אם ודאי – קרובתו. אבל אחות אב, שמת

ושלולא אין זה אבי? מה לחלן מן האב – אם

אחי אביו מן האב הוא – הוי קרוב לענין גאולה

יותר, ומצות גאולה מוטל עליו יותר מקרובי

האם, אף כאן – מן האב ולא מן האם. הכי

גרסינן. כמשפחתו ינאלנו משפחת אב קרויה

משפחה בו. והא דתנן אמרי לו מתה אשתך בך

– כגון דינה בת לאה מיעקב, ויוכבד בת לאה

מחצרון, ושרה בת חצרון מקטורה, ורביקה בת

קטורה מבחואל, ומלכה בת בחואל מנחם.

וראובן נשא את מלכה, וחלץ למדינת הים.

אמרו לו מתה אשתך, ונשא את רביקה, שהיא

אחותה מאביה. חזרו ואמרו לו מתה רביקה,

ונשא את שרה אחותה מאמה. אמרו לו מתה

שרה, ונשא את יוכבד אחותה מאביה. אמרו לו

מתה יוכבד, ונשא את דינה אחותה מאמה. חזרו

ואמרו לו: כולן קיימות. מותר בראשונה –

במלכה אשתו. ובשלישית – שרה, לפי שרביקה

לא היו קדושה קידושין, וביאתה באונס הוא.

מפני הראשונה, וברביעית מפני השלישית,

אלמא

ביומי – בספירת שבעה ימים לטהרתה תליא מילתא, ובתוכם
 אסורה אף לאחר חיי אוסרם, דהיינו אף לאחר שפסקה לראות דם
 (ויקרא טו יט, ונחמדה מצורע ח), ואשת אח, בננים של אחיו תליא רחמנא
 את היבום, שרק אם לא השאיר בנים כשמת אשתו מותרת (דברים
 כה ה), אך אם השאיר בנים אסורה, ונמצא שלשתיהן אין היתר אף
 לאחר חיי אוסרן (ובגדה הוא הדם ובאשת אח הוא האח) וכפי
 שנתבאר.
 מיישבת הגמרא: אלא פריך ה"ב – כוונתו היתה להקשות כך, מה
 לנהא ואשת אח שהחמירה התורה בהן שכן אין אוסרן פתירה,
 דהיינו שאין כח ביד האוסר להיות הוא המתיר, שבגדה אף שנפסק
 הדם אינה נטהרת אלא עד שבעה ימים, ובאשת אח אף כשמת
 האח אין עצם מיתתו מתירה אלא רק אם מת בלא בנים, ולכן
 החמירה בהן התורה להחשיב העראה כביאה, האמר באשת איש
 שבעלה האוסרה על כל העולם, הוא מתירה בגט או במיתתו
 (קדושין ב), ויתכן שהקילה בה התורה שאין העראה כביאה.
 הגמרא מבארת למסקנא מנין למדים לאסור העראה בכל
 העריות: אלא, אמר רבי יונה, ואיתביא רב הונא בריה דרב יהושע,
 אמר קרא בסוף פרשת העריות (ויקרא יח כט), כי כל אשר יעשה מפל
 התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות, חוקשו בפסוק זה כל
 העריות בכולן זו לזו ולנהא הכתובה באותה פרשה, מה נהא אסורה
 אף בהערה, אף כל העריות אסורות בהערה, וכיון שנלמד
 בהיקש, אין לפרוך, כיון שאין משיבים על ההיקש.
 שואלת הגמרא: ואלא מאחר שלמדנו מהדיקש זה לאסור העראה
 בכל העריות, נדה' דתיבא בפסוק גבי אשת אח (ויקרא כ כא) למה
 ל', הרי אין צריך ללמוד ממנה לאסור העראה באשת את.
 מיישבת הגמרא: הכתוב בא ללמד בדרב הונא, דאמר רב הונא, רמז
 לדין יבמה מן התורה מנין. וקודם סיום דבריו תמחה הגמרא: וכי
 יש לשאול מנין הרמז לדין יבום, הא בתיב במפורש (דברים כה ה)
 יבמה ויבא עליה, ובפרשה זו נתבאר כל מצוות היבום. מבארת
 הגמרא: אלא כך רב הונא התכוין לשאול, רמז ליבמה שהיא אשת
 אח שאין לו בנים שאחר מיתתו תהיה יבמה לאחיו, שאוסרה לו
 בתיב בעלה באיסור אשת אח, מנין. שוב תמחה הגמרא: האי – מקור
 איסור זה מסבא היא, מדאמר רחמנא, שלאחר מיתת בעלה ללא
 בנים שריא – ומתרת) היבמה לאחיו, מפלל דתיב בעלה אוסרה לו
 אף אם נתגרשה, ואין צריך לכך מקור אחר. מתרצת הגמרא:
 ודלמא אין להוכיח שבחי בעלה אסורה לו, אלא כך יש לדייק,
 שלאחר מיתת בעלה מצוה לאחיו להנשא לה, אך בתיב בעלה הוא
 רק דשות. אי נמי, אמנם יש לדייק שלאחר מיתת בעלה, אין – אכן
 מותר ליבם להנשא לה, ובתיב בעלה לא, ואולם אין להוכיח
 שאיסורה הוא בכרת ככל איסור אשת אח, אלא יתכן שכל שיש
 בה הוא לאו קמא מפלל עשה שדינו כעשה ולא כלאו, ואסור
 להנשא לה בחיי בעלה רק באיסור עשה. ולכן הוצרך רב הונא
 להוכיחה אחרת שאיסורה אף בכרת, דאמר קרא (ויקרא כ כא) 'ואיש
 אשר יקח את אשת אחיו נדה היא', וקשה, מדוע קראה הכתוב
 'נדה', וכי אשת אחיו לעולם נדה היא שאינה פוסקת מלראות דם,
 אלא כוונתו ללמד שדינה נדה, מה נדה, אף על פי שיש לה היתר
 לאיסורה לאחר מכן כשתפסיק לראות ותטבול, מכל מקום בשעת
 איסורה אסורה בברת, אף אשת אח (נמי), אף על פי שיש לה היתר
 לאחר מכן כשמת בעלה בלא בנים, מכל מקום בתיב בעלה בברת.
 עוד שואלת הגמרא: אלא מאחר שלמדנו כבר איסור העראה בכל
 העריות, הערה דתיבא לנפי איסור אחות אב ואחות אם (ויקרא כ
 ט) למה ל'. משיבה הגמרא: לברכא מנייה רבינא מרבא, המערה
 בזכור שחייב על ביאתו סקילה (שם כ יג, סנהדרין נד). מהו, האם
 העראה נחשבת לביאה וחייב אף עליה. תמחה הגמרא: וכי מה
 חסד בזה, הרי בזכור מ'שכבי אשה' בתיבא (שם) וכיון שבאשה
 למדנו שהעראה אף היא 'משכבי', ממילא שאסור גם בזכור.
 מבארת הגמרא: אלא כך שאל רבינא. המערה בבהמה שחייב על
 ביאתה סקילה (שם כ טו, סנהדרין נד). מהו, אמר ליה, אם אינו ענין

להערה דתיבא לנפי איסור אחות אב ואחות אם, דאיתא – שהרי
 למדים לאסור העראה בהקנישא מדרבי יונה, תנהו ענין ללמד
 לאסור הערה דבהמה, שמדה היא בתורה, שכתוב שאינו נצרך
 לעצם האיסור, ניתן לדורשו ללמד על ענין אחר.
 מקשה הגמרא: מבר – הלא ביאה על בהמה מחייב מיתות בית דין
 היא, שהעושה כן חייב סקילה (ויקרא כ טו), ומאי מעמא בתיב
 להערה דידה לנפי איסור אחות אב ואם שהן רק מחייבין פירות
 (שם כ טו) ואין בהן סקילה, לכתוב אותה לנפי עורה שעושה מיתת
 בית דין, כגון הבא על אמו או על חמותו (ויקרא כ יא, יד), ונליף הבא
 על הבהמה שעושה מיתת בית דין מעריות שעונשן מיתת בית דין,
 שאם ההעראה אינה ענין לגופן, שכבר נלמדות מהדיקש כל
 העריות לעיל, תנהו ענין להעראה בבהמה.
 מתרצת הגמרא: אידי – אגב כך דבוליה קרא של אחות אב ואם
 מיותר ולדרשא איתי כפי שיתבאר, לכן בתיב ביה נמי הא מילתא
 של העראה המיותרת, לדרשא, ללמד למערה בבהמה. מבארת
 הגמרא: מאי היא הדרשא שלשם כך נכתב הפסוק. דתניא
 בברייתא, נאמר בפרשת אזהרת העריות (ויקרא יח יב) 'ערות אחות
 אביך לא תגלה', והיינו בין שהיא אחות אביו רק מן האב, ששניהם,
 אביו ואחות אביו, בני אב אחד, ובין שהיא אחות אביו רק מן האם,
 ששניהם בני אם אחת. בכל אופן אסורה לו. דנה הברייתא: איתא
 אוסר שאיסור אחות אביו היינו בין מן האב ובין מן האם, או שמא
 נאמר שאינו בא לאסור אלא אחות אביו מן האב ולא מן האם.
 הברייתא מבארת במה הנידון: יש מקום לומר שאסור באחות אביו
 בכל אופן, ודין – לימוד במה מצוה הוא, שמצינו שתיב כאן –
 באחות אב, ומצינו שתיב בבא על אחות, מה אחות אסורה לו
 בין אם היא אחותו רק מן האב ובין אם היא אחותו רק מן האם
 (ויקרא יח ט, שם כ יז), אף כאן באזהרה על אחות אביו, אסורה לו בין
 אחות אביו מן האב ובין מן האם. או שמא כלל ו-תלך בנידון זה
 ללמוד בדרך זו, שמצינו שתיב כאן באחות אב, ומצינו שתיב בבא
 על דודתו (שם כ ב) שהיא אשת אחי אביו, מה – כשם שדודתו
 אסורה לו רק אם בעלה הוא אחי אביו מן האב ולא כשהם אחים
 רק מן האם, אף כאן באחות אב נאמר שדודתו שאף היא מקרובת
 אב מן האב ולא באחות האב מן האם.
 הברייתא מוסיפה לדון מהיכן מסתבר יותר ללמוד דין איסור
 אחות אב, במה מצוה מאחותו או מדודתו: נראה למי דומה יותר,
 האם דנין אחות אב שהוא איסור קמא מאליו, שלא נאסרה עליו
 מחמת מעשה, מאחותו שאף היא איסור קמא מאליו, ואל תוביח
 דודתו לאיסור אחות אב, שאין איסורה של דודתו איסור קמא
 מאליו, אלא על ידי קידוש דודו נאסרה עליו. או שמא כלל לדרב
 זה, שדין אחות אב שהיא מקרובת האב, מדודתו שאף היא מקרובת
 האב, ואל תוביח אחות לאיסור אחות אב שהיא מקרובת עצמו.
 מסיימת הברייתא: מכיון שאין לנו ללמוד דבר זה מן הדין כאמור,
 לפיכך תלמוד לומר 'ערות אחות אביך לא תגלה', ומכך שחזרה
 התורה להזהיר פעם נוספת בפרשת עונשי העריות (שם כ טו), היא
 באה ללמדנו שאחות אב אסורה בין כשהיא אחות אביו רק מן
 האב ובין כשהיא אחות אביו רק מן האם, ו'ערות אחות אביך לא
 תגלה' לרבות בין מן האב ובין מן האם.
 מקשה הגמרא: למה ל' למכתבא שוב באחות אם, הלא די באחת מהן לבד,
 אב, ולמה ל' למכתבא שוב באחות אם, הלא די באחת מהן לבד,
 ונלמד מן האחת על חברתה שבשתיהן האיסור הוא בין באחות מן
 האב ובין באחות מן האם.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי אבהו, את שני היתורים צריכי, דאי כתב
 רחמנא רק באחות אם, היינו אומרים שדווקא בה החמירה התורה
 לאסור אף כשהיא אחותו רק מן האם, שכן יש לה – למשפחת
 האב חיים ו-יחוס, שרק יחוס אב קריה משפחה להתייחס
 אחריה. אבל אחות אם, שאין יחוס אחרי משפחת האם, אימא לא,
 ורק כאשר היא אחות אמו מן האב יהיה חייב, לכן ריבתה התורה
 אף באחות אמו שאסורה גם כאשר היא אחותה רק מן האם. ואי
 כתב רחמנא רק באחות אם, היינו אומרים שדווקא בה החמירה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 מ' שירי מחצלאות שבלו שטא, אף על פי שאינן ראיות לישב עליהן שטא – מתר לטלטלן, שלא נפקע מהם
 2 שם כלי שהיה עליהן, הואיל והן ראיות שטא עדין לכפות בהן איזה טנוף שטא.
 3 ואם זרקן לאשפה מבעוד יום שטא – אסור לטלטלן, כמו שנתבאר למעלה בשברי שאר כלים שטא:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת סעיף מ

ביאורי הלכה

- שטא שירי מחצלאות שבלו – מחצלות (שטיחים הקלועים מקנים ועשבים המתאימים לכך) המשמשות לשיבה שהתבלו מרוב שימוש³⁵⁸.
 שעב לישב עליהן – והרי הן כ"שברי כלים³⁵⁹.
 שענן והן ראיות – אפילו לא רגילים לייחדן לכך³⁶⁰.
 שעד איזה טינוף – כגון צואה או רוק³⁶¹.
 שעה מבעוד יום – אבל אם זרקן לאשפה בשבת – מותרות בטלטול בשבת זו³⁶².
 שעון שאר כלים – אבל אם ראוי לשיבה לא בטלה ממנה תורת כלי אף אם זרקא לאשפה³⁶³.

ציונים והוספות

- (358) נקראו "שירי מחצלאות" כי בעקבות השימוש נפרמו הקצוות ונקטנה המחצלת.
 (359) למרות שלא נשברו אלא התבלו בלבד.
 ומשמע ש: (א) כל זמן שראוייה לשיבה היא בגדר מחצלת לגמרי, (ב) כל זמן שראוייה עדיין לכסות בה טינוף יש לה תורת כלי (ראה תורת שבת כאן שהוא ו' על ו' טפחים, אך כיון שבשוע"ר לא הוזכר שיעור מסויים בו פקעה ממנה תורת כלי הרי אין לכך שיעור ויש לה תורת כלי כל עוד ראוייה (לדעת הבעלים עכ"פ) לכסות בה או עד שישליכה לאשפה), (ג) יש לה תורת כלי אף אם לא רגילים להשתמש בה (שהרי עושה מעין מלאכתה הראשונה כדלהלן הערות שס"שטא).
 (360) נתבאר לעיל הערה רפב ששבר כלי שעושה מעין מלאכתו הראשונה (ושירי מחצלת בכלל זה, כדלהלן הערה שטא) לא פוקעת ממנו תורת כלי אפילו אם לא רגילים
- לייחדו לשימוש זה – עד שיזרוק לאשפה, אבל שבר כלי שלא עושה מעין מלאכתו הראשונה אין לו תורת כלי אם לא רגילים לייחדו לשימוש זה.
 (361) אף שכיסוי טינוף לא נחשב כשימוש המתיר בטלטול "שברי כלים" הראויים לזה ללא שייחודהו לזה (אף אם היו רגילים בכך), מכל-מקום מחצלת היא כלי שלכתחילה נועד לכיסוי העפר לצורך ישיבה, וכשמכסה רוק או צואה הרי הוא מעין אותו השימוש (וכדברי הגמרא קכה, א: מחצלת גופא למאי חזיא – לכסויי ביה עפרא, הני נמי חזיין לכסויי בהו טינופת).
 (362) כדלעיל סעיף לא: הואיל והיה עליה תורת כלי בבין השמשות שהוא תחלת כניסת השבת.
 (363) כלי גמור מותר בטלטול גם אם בעליו זרקו לאשפה, כדלעיל הערה רפח.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות עירובין לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שע דיני שיתוף בעירוב:

- 1 ב בעל הבית שיש לו הרבה בתים בחצרו והשכירן
 2 לאחרים או שהשאלים (לזמן בענין שאינו יכול לסלקם
 3 תוך הזמן בעל כרחם) הרי הם אוסרים עליו בחצר כאילו
 4 היו בתים שלהם עד שיעברו וכן אסור לטלטל מביתו
 5 לבתיהם עד שיעברו.
 6 ואם יש לו בכל אחד מהם דברים שאינם ניטלים בשבת
 7 מחמת איסור שאסור לטלטלם אפילו לצורך גופם או
 8 מקומם כיון שלא סילק עצמו מבתיים אלו מכל וכל אלא יש
 9 לו בהם תפיסת יד נעשה כאילו דר בהם ואין הדברים אוסרים
 10 עליו לפי שנעשו כולם כאורחים אצלו ולפיכך גם הם
 11 מותרים להוציא מבתיים לחצר אע"פ שלא נתנו עירוב כמו
 12 שמותרים אורחים שמתארחים בביתו להוציא מביתו לחצר
 13 בלי שיעברו עמו אבל אם אין לו בהם אלא דברים שמותר
 14 לטלטל לצורך גופם או מקומם אין זו חשובה תפיסת יד
 15 כיון שיכול להוציאם משם כשיצטרך להם (או למקומם)
- 16 ויש אומרים שאם אינן ניטלין מחמת כובדן חשובין תפיסת
 17 יד אע"פ שמותרים בטלטול (ויש להחמיר בזה).
 18 ואין תפיסת יד מועלת אלא בבתיים שהם שלו בין שהם
 19 קנויים לו בין שהם שכורים או שאולים אצלו וחזר והשכירים
 20 או השאלים לאחרים אבל מי שיש לו תפיסת יד בבית שאינו
 21 לא קנוי ולא שכור ולא שאל אין זה מועיל כלום ואוסר
 22 עליו בחצר וכן לטלטל מביתו לביתם:
 23 * * *
 24 ג יש אומרים שאין תפיסת יד מועלת אלא כשאין עמהם
 25 דיוורין אחרים בחצר ואז אין צריך לערב כלל ביניהם או
 26 אפילו יש דיוורים בחצר אלא שאותן דיוורים מביאים עירובן
 27 ומניחין אותו בביתו של בעל הבית זה שיש לו תפיסת יד
 28 או באחד מבתיים אלו שיש לו בהם תפיסת יד ואז אין כל
 29 בתים אלו צריכים ליתן כלל לעירוב פת לפי שכל בתים אלו
 30 הם כבית אחד ובית שהעירוב מונח בו אין צריך ליתן את

וכל זה כשכולם שוין בטרקלין זה אבל בעל הבית שיש לו
מלמד או סופר בביתו וכן תלמידים הלומדים בפני הרב
ודרים בביתו אע"פ שיש לכל אחד חדר מיוחד פתוח לחצר
וגם לרשות הרבים ואוכל וישן בחדרו אין צריך לערב בחצר
כלל מפני שאין אוסרים כלל לא בחצר ולא לטלטל
מחדריהם לבית או מחדר לחדר אפילו אין לו בהם תפיסת
יד לפי שאינו משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא לאסור
זה על זה והרי יכול לסלקם בכל עת.

אבל אם החדרים קנויים להם או שכורים (או שאולים בענין
שאינו יכול לסלקם תוך זמן שאילתם אין לומר שאינו
משאיל להם רשותו לאסור עליו כיון שכבר השאיל להם ואין
בידו לסלקם ובע"כ הם) אוסרים עליו אלא אם כן יש לו בהם
תפיסת יד ואפילו הם משתמשים באפייה ובישול בבית גדול
של בעל הבית אין זה מועיל כלום כיון שאוכלים בחדריהם
אלא אם כן תלמידים המקבלים פרס מרבן כמו שיתבאר:

* * *

ן עיקר דירת האדם היא מקום אכילת פת ולא מקום
השינה ולינה לפיכך אנשי החצר שהיו כולם אוכלים
בבית אחד בשבת אעפ"י שכל אחד אוכל משלו על שלחן
בפני עצמו ויש לכל אחד חדר בפני עצמו בחצר שדר שם
כל היום וכל הלילה אינם צריכים עירוב מפני שהם כאנשי
בית אחד ואינם אוסרים זה על זה.

וכן אם הוצרכו לעשות עירוב עם חצר אחר עירוב אחד
לכולם ופת אחד בלבד מוליכין לאותו מקום שהם מערבין
עמו ואיזה מהם שירצה יתן הפת ואפילו בני ביתו של בעל
הבית יכולין ליתן הפת משלהם ואם היה העירוב בא אצלם
אין צריך ליתן פת כלל כמו הבית שמניחים בו העירוב שאין
צריך ליתן הפת שכל אלו הבתים כבית אחד הם חשובים
כיון שאכילת בעליהם היא בבית אחד בלי מחיצה מפסקת
ביניהם.

ואפילו אם לפעמים פורסין וילון לפנייהם לצניעות אינו
חשוב מחיצה לחלוק ביניהם אפילו אם מגיע לתקרה הואיל
ואינו פרוס שם תמיד כל זמן שהם בבית אלא כשרוצין
לעשות שם דבר צניעות פורסין אותו ואח"כ מסלקין אותו
משא"כ בחבורות ששבתו בטרקלין שהיריעות שפרסו
ביניהן הן פרוסות שם כל זמן שביתתן שם.

ומי שיש לו שתי בתים בשתי חצרות באחת הוא אוכל
ובשניה הוא דר כל היום וכל הלילה הרי זה אוסר באותה
שאוכל אם אוכל שם בשבת וצריך לערב עמהם אבל בשניה
אינו אוסר ואין צריך לערב ומותר להשתמש שם בשבת לפי
שנעשה שם כאורח אצלם:

* * *

ץ האחים שיש להם בתים בחצר אביהם ומקבלים פרס
מאביהם ואוכלים בבתייהם בין שהפרס הוא לחם בין
שהוא מעות לקנות בו לחם אם יש עוד דיוריים בחצר
ומניחים עירוב כל החצר באחד מדיורין ההם צריכים
האחים עם אביהם ליתן כל אחד עירובו שמתוך שבתים אלו
של האב ובניו הוזקקו לעירוב צריכים ליתן כל אחד ואחד
אבל אם אין עמהם דיורין בחצר אין צריך עירוב כלל שאינם
אוסרים זה על זה הואיל ואוכלים פרס אביהם נעשו כבני

הפת אבל אם העירוב מונח באחד מבתי הדיורין הרי כל
הבתים אלו צריכים כל אחד ליתן פת לעירוב שמתוך
שבתים אלו הוזקקו לעירוב עכ"פ בשביל בית שדר בו בעל
הבית צריכים גם הם ליתן בשביל בתייהם אע"פ שיש לבעל
הבית בהם תפיסת יד והרי דינו עמהם כדין אחים המקבלים
פרס מאביהם שיתבאר:

ך אחד ששכר בירה מן הנכרי ודר בה עם חבירו זה בחדר
זה וזה בחדר זה ויש להשובר תפיסת יד בחדר חבירו
אם מתחלת השכירות ששכרה מן הנכרי הסכימו לדור יחד
ולדעת כן שכרה מן הנכרי אע"פ שהוא לבדו שכרה מן
הנכרי הרי חבירו שותף עמו בה ואינו יכול לסלקו כל זמן
משך השכירות מן הנכרי שכיון שלדעת כן שכרה מן הנכרי
כדי שידורו ביחד הרי נעשה הוא שליח לחבירו לשכור בעדו
מן הנכרי ולפיכך אין תפיסת יד מועלת לו בשל חבירו כיון
שאינו שלו אבל אם מתחלת השכירות שכרה לעצמו ואחר
כך נמלך והשכיר לחבירו מועיל לו תפיסת יד בשל חבירו:

* * *

ה חמש חבורות ששבתו בטרקלין וחלקוהו במחיצות
לחמשה חדרים וכל אחד מהם פתוח לחצר אם המחיצות
מגיעות לתקרה או בתוך ג' טפחים סמוך לתקרה הרי כל
אחד ואחד חדר בפני עצמו אפילו הן מחיצות עראי כגון של
יריעות וצריכות כל אחד ואחד מהחבורות ליתן עירובן.

במה דברים אמורים כשיש עוד דיורין בחצר ועירוב כל
החצר מניחין אותו באחד מדיורין ההם או בחצר אחרת
שעירבה עם זו שמתוך שטרקלין זה הוזקק לעירוב מחמת
הדיורין צריכה כל חבורה ליתן עירוב אבל אם דיורין ההם
נתנו עירובן בזה הטרקלין אינם צריכים ליתן עירוב כלל
שכולם דרים בבית זה ובית שמניחין בו העירוב אינו צריך
ליתן פת להעירוב ואף שטרקלין זה מוחלק במחיצות לה'
חדרים והעירוב הוא באחד מהם אין בכך כלום הואיל ואינם
אלא מחיצות עראי וכן אם אין דיורין אחרים כלל בחצר
אין צריך עירוב כלל שאינם אוסרים כלל זה על זה הואיל
וכולם בבית אחד שאינו מוחלק אלא במחיצות עראי.

חלקוהו במחיצות שאינם מגיעות לתקרה אפילו אם יש
דיורין בחצר ועירוב כל החצר מניחים באחד מדיורין ההם
אין צריכים כל החבורות אלא ליתן עירוב אחד כאילו אין
ביניהן מחיצות כלל ואם מקצתן עשו מחיצות המגיעות
לתקרה ומקצתן לא עשו אותן שעשו הם מחולקים ואותן
שלא עשו הן כמשותפין.

וכל זה כשעשו מחיצות עראי לפי שעה אבל אם שבתו
בחדרים ועליות ממש והם פתוחים לחצר אוסרים זה על זה
אפילו אין דיורין אחרים בחצר וצריכות כל חבורה וחבורה
ליתן עירוב אפילו מניחין העירוב בזה הטרקלין.

* * *

וכל זה כשכולם פתוחים לחצר אבל אם אין פתוח לחצר
אלא החיצון בלבד וכולם עוברים דרך עליו אפילו הם
חדרים ממש אין צריך ליתן עירוב אלא שנים הפנימיים
שהם בלבדם חשובים דירות ואוסרים בחצר זה על זה וכן
לטלטל מזה לזה אבל כל האחרים חשובים כבית שער להם
כמו שיתבאר.

יום או פחות אינו אוסר על בני החצר והוא והם מותרים
לטלטל בחצר בין מביתו בין מביתם ואפילו אם האורחים
רבים ובעל הבית אחד כולם טפלים אצלו ונעשים כאנשי
ביתו אפילו אם הבתים שמתארחים בהם אינם שלו אלא של
נכרים או של ישראלים שאינם דרים שם.
ויש אומרים שהאורה שמתארח בבית או חדר בפני עצמו אינו
טפל לבעל הבית להיות כאנשי ביתו אלא שכל שלא נתארח
בדרך קבע אין לו חלק בחצר ואינו אוסר על בעל הבית
לטלטל מביתו לחצרו אבל לטלטל מבית האורח לחצר אסור
בין לו בין לבעל הבית שכיון שהשכירו לו בית זה לאיזה זמן
שכירות ליומו ממכר הוא והרי זה בית שלו וכשמוציא משם
לחצר בעל הבית הרי זה כמוציא מרשות לרשות (והוא הדין
אם השאילוהו לו בענין שאינם יכולים לסלקו תוך משך זמן
שאלתו ואינו דומה לאנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב
שכשמבטל להם רשות ביתו מותר גם הוא להוציא מביתו
לחצר מפני שנעשה אצלם כאורח כמו שיתבאר בס"י ש"פ לפי
שהמבטל סילק עצמו מרשות ביתו ונתנו להם משא"כ אורח
שלא ביטל ולא סילק עצמו ובני החצר ג"כ אינם יכולים
לסלקו הרי רשות ביתו מיוחדת לו ורשות חצר מיוחדת להם
ואסור להוציא מרשות זו לזו עד שיערבו):

ביתו או אפילו יש עמהם דיורין אלא שמניחים העירוב
באחד מבתים אלו של האחים או בבית אביהם אינן צריכין
לערב כלל לפי שכולם כבית אחד שמניחים בו העירוב שאין
צריך ליתן את הפת.
וכן בנשים המקבלות פרס מבעליהן ובעבדים המקבלים פרס
מאדוניהם ובתלמידים המקבלים פרס מרובן:
ח עשרה בתים זה לפנים מזה ואין פתוח מהם לחצר אלא
החיצון בלבד וכולם עוברים מזה לזה ויוצאין דרך
החיצון לחצר שנים הפנימים לבדם צריכים ליתן עירוב
שהם לבדם תורת בית עליהם ואוסרים בחצר וכן לטלטל
מזה לזה וכן מהם לבתים שלפניהם ולחצר אבל שאר
הבתים שלפניהם תורת חצר עליהם לפי שכל אחד מהם הוא
בית שער להפנימי ממנו וא"כ בית השלישי מהפנים הוא
בית שער לב' הפנימים ונקרא בית שער של רבים ואינו
חשוב דירה כיון שרבים עוברים עליו אבל בית השני אינו
בית שער אלא לבית אחד הפנימי ממנו ובית שער של בית
אחד אינו מתבטל מתורת בית:

* * *

ט המתארח בחצר אפילו נתארח בבית בפני עצמו ואוכל
וישן שם בביתו אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלשים

'לקוטי תורה' פרשת אחרי – הפרשה החסידית

ביאור על פסוק "כי ביום הזה"

מה שאין בן בשאר כל מיני צמחה, כמו חטים ודגן –
שכמה שגלים עולין מחטה אחת.
והענין, לפי שבחינת "בד" היינו שנמשך מעולם
האחרות.⁸
ועל דרך זה יובן ענין קרבן קין, דכתיב (בראשית ד, א):
"ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה"¹⁰, ואמר רז"ל:¹¹
"זרע פשתן היה". והיינו לפי שהוא בחינת "בד"¹².
ולכן היה הכהן גדול צריך להיות לבוש ביום

ביאור הדברים על פסוק "כי ביום הזה יכפר" הנ"ל:
הנה נקדים ענין בגדי לבן דכהן גדול, שעבודת יום
הכפורים הוא בבגדי לבן. והנה הן היו מפשטין דייקא,
וכמו שכתוב (פרשתנו טו, ד): "בתנת בד קדש ילבש ומכנסי
בד כו', בגדי קדש הם".³
ובגמרא בזבחים דף י"ח, ב': דאמר קרא 'בד' – דבר
העולה מן הקרקע 'בד' בבד".⁵ ופירש רש"י שם (בזבחים):
"קנה יחידי מפל גרעין", ואין ב' קנים עולים מגזע אחד".

7. (חסיים ודגן): ההפרש ביניהם מבואר בביאורי הוזהר להצמח צדק חלק א עמוד רצד.

8. (ראה לקוטי שיחות חלק טו עמוד 25 הערה 43).

9. (ראה לקוטי שיחות שם בפנים).

10. (ראה ביאורי הוזהר להצמח צדק חלק א עמוד רצדו. אור התורה נ"ך כרך ב עמוד א"מג. שיר השירים כרך א עמוד קסב).

11. (תרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק. פרקי דרבי אליעזר פרק כא. תנחומא בראשית ט. וזה חלק ג פו, ריש עמוד א. תקוני וזה תקון נט (קיב, א). וברא"ם וועל דרך זה בתוספות דבור המתחיל "הא בכובא" כבא מצינא כה, א. תוספות רבינו פרץ, תוספות הרא"ש ושיטה מקובצת שם) הביאו בשם הבראשית רבה, אבל בבראשית רבה לפנינו (פרשה כב, ה) ליתא (וראה יפה תואר שם). – לקוטי שיחות חלק טו עמוד 20 הערה 2.

12. (וענין ב' לקוטי תורה' ולהאריך לו) פרשת קדושים, באזהרת שעטנז:

1. (ביאור שני לדבור המותחיל "כי ביום הזה יכפר" הב' דלעיל כו, ד. לקמן (שלח לו, א) נקרא: "דרוש בגדי לבן דכהן גדול – בביאור על פסוק כי ביום הזה יכפר". המאמר שלפנינו הוא הנחת הצמח צדק עם הגהות. נוטח אחר בקיצור – נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא חלק ב עמוד תפד. ובאריכות – שם עמוד תקטו).

2. (יומא לב ב, ועוד).

3. וענין זבחה פרישת דף ר"ז, א'. ובפרשת פקודי דף רל"ט, א'.

4. (תשא ל, לד).

5. (ושם בגמרא: "בגדים שנאמר בהן 'בד' צריכין שיהיו של בוך ופשתן... ממאי דהאי 'בד' – כתנא הוא? אמר רבי יוסף ברבי חנינא: דבר העולה מן הקרקע 'בד' בבד").

6. (וברש"י על הפסוק "בד בבד": "ולשון בד, נראה בעיני שהוא לשון יחיד – אחד באחד יחידה, זה כמו זה").

1 ואינו צבע. ומה שמכבסים בגדי פשתן, (בלשון אשכנז: 15
16 בלייחט לאיינענעט)¹⁸, היינו רק שעל ידי זה יתוסף ויתגלה
17 עצם הלבנונית¹⁹.

18 והנמשל מזה:

19 כי הנה ידוע ענין אורות וכלים, שקודם שנאצל
20 הכלים לא שייר לומר על שפע אור אין-סוף שהוא קרוב
21 לחסד יותר מחכמה. כי "לאו מכל מדות אלן, איהו
22 כלל"²⁰. רק אחר שהכלי הגביל את האור, נעשה
23 התמונה בהאור להיות אור החסד או אור הגבורה, שאז
24 נקרא הספירה בשם זה דוקא. מה שאין בן האורות
25 בעצמן, הן בחינת "בלי-מה"²¹, בלי מהות כו', שהאור
26 מעין המאור²², למעלה מעלה ממדות מדות, ואפילו
27 ממדות חב"ד כו' כנודע.

ביאור על פסוק "כי ביום הנה"

אך מכל מקום יש הפרש גדול. כי הגם שהאדמימות של הדים נולד עם הדים
מתחלת הווייתו, מכל מקום אין האדמימות עיקר מהות עצם הדים, רק שנולד
עמו יחד, אבל הוא דבר נוסף על עצמו. וגם שנכנס בתוך כל חלקי הקטנים
בטבע התולדה, מכל מקום הוא דבר נוסף על כל החלקים... מה שאין בן מראה
צמר כש לבן אינו נקרא מראה וגוון להיות נוסף על עצם הצמר, כי הלבנונית
אינו דבר בפני עצמו" – מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ב עמוד תקטו. וראה
גם ספר המאמרים תקס"ג ב עמוד תקלג. המשיך תרס"ו עמוד שעג (ותצא) ואילך.

וראה בארוכה בעטרת ראש שער יום הכפורים עמוד 64. ושמ מכאן שבמראה
אדום יש כמה רבוי מזיגות הרקבות שנוטים למראה אחרת, כמו מראה הזהב
שהוא אדום ונוטה לירוק וכו', אבל במראה לבן לא ימצא בו הרקבות שיני
אופנים, עיין שם.

17. (ראה תורה אור כד, ב. אור התורה סוכות שם. לקוטי שיחות חלק ט עמוד
17).

18. (הלכנת בד. ראה על דרך זה – מאמרי אדמו"ר ה'תקנ"ב, דבור המתחיל
"המצנפת של כהן גדול": "בלייחט מען". באור התורה סוכות שם: "שמלכנים
הפשתן (מעבלייכט לאיינעט)". ועל דרך זה בעטרת ראש, שם לא, ב).

19. (שיש בו מכבד על ידי שמסירים את דבר המפחשף על ידי ביבוס ווריות
החמה כידוע". – אור התורה סוכות שם).

20. (לא מכל מדות אלו כלל. תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יז, א).

21. (ספר יצירה פרק א משנה ב).

22. (שהאור מעין המאור... כנודע: ראה אגרת הקדש סימן כ).

1 הכפורים בעבודת היום¹³ בבגדי בד דייקא, כי אז הוא
2 נכנס לפני ולפנים – בעולם האחדות, לכפר על כל פשעי
3 בני ישראל, וכמו שאומרים: "ונסלח כו"¹⁴, והיינו בבגדי
4 פשתן דוקא.

5 וזהו ענין "הויה בדר יתנו" (האזינו לב, יב). פירוש "בדר"
6 הוא, בחינת "לבדו", כמו קודם שנברא העולם, וכמו
7 שנתבאר במקום אחר¹⁵.

8 ולכך הן בגדי לבן, כי בחינת הלובן אינו בשאר
9 הגוונים. כי הוא בחינת עצמיות של הדבר, ואין כאן דבר
10 נוסף רק עצם הדבר לבד. מה שאין בן שאר הגוונים –
11 שהם צבע שצובעים בו, אדום, ירוק¹⁶, שהצבע אדום
12 הוא דבר נוסף על עצם הדבר, שהיה לבן על דרך משל,
13 ועכשיו על ידי הצבע נעשה אדום, ונמצא זהו הרקבה
14 על עצם הדבר. מה שאין בן גוון לבן – שהוא עצמי¹⁷

"והנה קין העלה כו". ובהר חלק ב', תצוה קפ"א, ב'. ובהר חלק ג',
קדושים פ"ז, א'.

13. (הטעם שמעשה הקטרת היה בבגדי לבן – נתבאר במאמרי אדמו"ר
האמצעי דברים חלק ג עמוד אקלט. עטרת ראש לו, ב).

14. (שלח טו, כו: "ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר ולגר הגר בתוכם כי לכל העם
בשגנה". נאמר בתפלות יום הכפורים).

"שמעם הוא מקור הסליחה, ואז צריך להיות מלוכש בבגדי בד דוקא, שהם
באים ונמשכים משם" – אור התורה סוכות (דברים כרך ד) ע' א'תשיו).

15. (ועיין מה שנתבאר: סוף דבור המתחיל "וארא אל אברהם", בענין
בחינת יחיד (תורה אור נו א). וסוף דבור המתחיל "להבין הענין שתפלת
הבעל עסק כו": יחוד אבא-אמיא כו', מה שאין בן למעלה מעלה,
בחינת "אנכי" כו' (תורה אור נח י, ב). ועיין ב"ספר של בינונים" חלק ב'
פרק ט' בהגהה).

ועיין עוד מענין בד: ב"לקוטי תורה" ולהאריז'ל פרשת צו, גבי "מדו בד"
(צו ו, ג). וב"עין חיים" שער ארץ אנפין פרק ה'. ועיין בראשית חקמה
שער התשובה פרק ג'. וב"מאורי אור" אות ב' סעיף ד'. ועיין מה
שנתבאר במקום אחר גבי (ותצא לא, נב): "עד הגל" (סדור עם דא"ח שער
הל"ג בעומר דף דש, ד).

16. (יש דברים שנולדו בגוון אדום או ירוק, כמו חוט השני שנתהווה בגוון
אדום, או הדים שהווייתו במראה אדום, או הזהב שהווייתו במראה ירוק. וגם אם
יתחבר אותו לחלקים קטנים ביותר, ימצא בכללן גוון האדום או הירוק להיותן
טבעיים בתחלת הווייתן ותולדותן. ואם בן לכאורה אין הפרש כלל בין מראה
אדום למראה לבן כזה).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

3 כ"כ לפתות את האש'. והלא מבואר למעלה דעבוד'
4 האדם בג"ע כשלא הי' אוכל מעה"ד היה בירור כל

1 (יב) אך עיקר הענין יש להבין מה זה שרצה הנחש
2 מאד שיאכל אדם מעה"ד עד שהלך בערמה

42 אם מפני שהשיג שרשו שהוא בכליון המות והוא מה
 43 ששמע שהזהיר ביום אכלך ממנו מות תמות הלא כבר
 44 ידע מזה אלא בהכרח לומר שזהו הטעם שבהיות
 45 שרצה שיהי' לו תיקון וא"א שיהי' לו תיקון כ"א ע"י
 46 שיאכל אדם מעה"ד ויתערב רע בטוב כו' ע"כ חרה לו
 47 על אזהרה זאת. ובאמ' לולי האזהרה לשמור כ"כ עד
 48 שאמ' מות תמות לא הי' הנחש מסית כ"כ לאדם וראי'
 49 מן העבר שלא הסית רק אחר שהזהירם לשמור א"ע
 50 כ"כ ע"ז חרה לו והוא אשר הזהירו שלא ירגיש וידע
 51 ממציאות הרע כלל. וע"כ נתן הנחש עצות בנפשו
 52 דמוטב לפניו יותר שיאכל אדם מעה"ד להיו' תעורבו'
 53 טו"ר ויקבל הוא יניקה כל הימי' משלא יאכל מעה"ד
 54 כלל. דהגם שמבואר למעלה שיבוררו כל הניצוצו'
 55 דתוהו ע"י תו"מ עד ימות המשיח דכתי' ואת רוח
 56 הטומאה אעביר כו'. וכמ"ש עת אשר שלט האדם
 57 באדם לרע לו לפי שיבורר ממנו הכל וכמשל העלוקה
 58 כנ"ל. וא"כ הרי כשיאכל אדם מעה"ד בזאת תהא
 59 מפלתו ואבדון שלו לגמרי לעתיד והוא רצה שיהי' לו
 60 תיקון ולא ילך למיתה (כשעיר לעזאזל כו') וכעשו
 61 שאמר (בראשית כה, לב) הנה אנכי הולך למות כו'.
 62 אך זה טוב יותר לפניו מאופן הראשון שהוא ע"י
 63 עבודת האדם בג"ע ולא ידע מעה"ד כלל. שאז ממילא
 64 כל ניצוצות קדושים נכללים ועולין למעלה כמו ביטול
 65 הנר בפני האבוקה כנ"ל עד שגם ניצוצות קדושים
 66 שנפלו בנחש זה יעלו ג"כ ויוכללו בקדושה וישאר חסר
 67 וריקן מכל טוב עד שלא יהיה לו מציאות חיות מן
 68 הקדוש' כלל וכלל שזה רע לו יות' ממה שכתו' אשר
 69 שליט האדם באדם לרע לו דרע לו שלאח' תשלו'
 70 הברורים מ"מ נשאר בו קצת מאור הקדושה באותו
 71 הפסול' שבו שלא יוכל להתברר הנק' תמצית כו' גם
 72 שסופו למות כו'. אבל כאש' ע"י גילוי אור מלמעל'
 73 יוציאו ממנו כל הטוב לא ישאר בו כלום. כמ"ש
 74 (תהלים סח, ג) כהמס דונג כו' יאבדו כו' ואין לו קיום
 75 במציאו' כלל כי בהפרד הטוב מן הרע לגמרי אין לו
 76 קיום כלל. ע"כ בחר יותר בקיו' מציאותו כל שיתא
 77 אלפי שני דהוי עלמא בתוס' יניקה ע"י תערוכת טוב
 78 ורע הגם שסופו ילך לאיבוד בימות המשיח. וכל זה
 79 מפני ששמע צווי ה' לאדם בתכלי' ההרחק' ממנו שע"ז
 80 חרה לו ביותר כנ"ל והתחיל לעסוק בערמומי' לפתות
 81 את האש' שתאכל מעה"ד ותתן גם לאיש' עמה כו'
 82 וד"ל:

1 הניצוצות מן הקליפות לגמרי יותר גם מביורר דלימות
 2 המשיח. וא"כ הרי הי' עילוי גם להנחש ששרשו
 3 מעה"ד שבא מצד השבירה כו'. ואדרב' כשיאכל אדם
 4 מעה"ד וימשיך תוס' יניקה לרע לא יהי' לו לנחש עליי'
 5 ותיקון גם לימות המשיח רק בהרחקה והעברה דוקא
 6 וכמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר כו'. אך תחילה יש
 7 להקדים ענין א' והוא כאשר שמע הנחש צווי ה' לאדם
 8 שלא יאכל מעה"ד וביום אכלו מות יומת חרה לו מאד
 9 על דבר זה על אשר נשמרים ממנו כ"כ. ויש בדבר זה
 10 משל עמוק כמו שידוע בעניני המלחמה של המלכים
 11 שעושין עיר מצור בחומה וחיל סביב בכמה עניני' של
 12 חפירי' מתחת לחומה ומגדלי' רבות. ויש בזה שכל
 13 וחכמה עמוק' וכל זה לנגד השונא שלא יבא בעיר ואין
 14 שיוכלו להבריחו כו'. אך האומני' העוסקים בזה נעלם
 15 מהם כל הפרטים למה עושין כך. אבל השונא יודע
 16 היטב מכל פרט ופרט שבמלאכ' החוזק הזה שהוא רק
 17 להנצל ולהשמר ממנו בכל מיני אופנים שונים ואותן
 18 האופני' של השמירה מבין דוקא השונא מפני ידיעתו
 19 וחכמתו אין להזיק את העיר בביאתו שם בתחבולות
 20 שונות כו' שלזה נעשו אופני השמירה דוקא וד"ל.
 21 והנמשל מובן מטעם שהנחש דווקא ידע בטוב ענין
 22 השמירה שנשמרים ממנו וע"כ נצטווה שלא לאכול
 23 מעה"ד כו' כי הוא בחי' המנגד כו' ולזה נתחכם
 24 בערמה כו' וד"ל. וע"כ הנחש ידע סוד עה"ד ולא
 25 האדם כו' כי שרש הנחש בעה"ד טו"ר מבחי' הרע שבו
 26 במורגש דוקא וכאשר הזהירו ה' לאדם שישמור א"ע
 27 מעה"ד כ"כ חרה לו מאד כי הבין והשיג הכוונה בזה
 28 כדי שלא יתער' הרע בטוב כלל וכלל וכאשר ירחיקו
 29 את הרע כ"כ שלא יהיה לו צד קירוב כלל וכלל אל
 30 הטוב בזה יחרה לו ביותר. (כמו עד"מ כאשר ירחיקו
 31 ויגרשו את השונא תגבר שנאתו יותר כעובדא דקמצא
 32 ובר קמצא (גיטין נה, ב) וכן בדיחוי בשתי ידים יגרמו
 33 שיצא לתרבות רעה לגמרי כמו אלישע לגחזי וכן
 34 (חגיגה טו, א) באלישע אחר ששמע חוץ מאחר יצא
 35 לתרבו' כו'. וכך כאשר שמע הנחש שהרצון להרחיקו
 36 מן הטוב האלקי לגמרי אשר מזה הטעם נשמרי' ממנו
 37 כ"כ וצוה שלא יאכלו שלא ידעו ממציאות רע כלל
 38 וכלל. לזאת חרה לו ביותר ועשה בערמה להכשיל
 39 לאדם שיתקרב אל הרע יותר ויהיה גם הוא בחלקו
 40 וגורלו כו' וד"ל):
 41 (יג) אך עדיין יש להבין היא גופא למה חרה לו כ"כ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

וְהִנֵּה, בַּחֲנִינֵי חֻכְמָה שְׂבִמְדַּת הַמְּלָכוֹת הָיָה בְּדוֹד
הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם; מִה שָּׁאִין כֵּן בְּכָל הַמְּלָכִים שְׂאֲחָרָיו
– הַגֵּם שֶׁהָיוּ צָדִיקִים גְּדוֹלִים וְחֻכְמָיִם מְאֹד, שֶׁהָרִי
בְּשִׁלְמָה נֶאֱמַר³⁰: "וַיַּחֲכֶם מִכָּל הָאָדָם", וְכֵן חֻקֶּיהָ – שֶׁלֹּא
הָיָה הָאֵרֶת חֻכְמָה מְלַמֶּעֶלָה מֵאִיר בָּהֶם לַעֲנִין הַנִּהְגָּת
מְלָכוּתָם עַל דֶּרֶךְ הַנִּלְבָּד.

וְהַגֵּם שֶׁהָיוּ חֻכְמָיִם, הָיִינוּ בְּנִיּוֹץ הַפְּרָטִי שְׁלֵהֶם, שְׂבוּ
הָאִירָה מִבְּחִינַת חֻכְמָה (לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרַת ה' וּבְכָל
אֲשֶׁר בְּעוֹלָם), אֲבָל בְּבַחֲנֵינֵי הַמְּלָכוֹת שְׁלֵהֶם, בְּמֵה שֶׁהֵם
מְלָכִים עַל הָעָם – בָּזָה לֹא הָאִירָה בַּחֲנִינֵי הַחֻכְמָה עַל
דֶּרֶךְ הַנִּלְבָּד, אֲלֹא בְּדוֹד לְהִיּוֹתוֹ נִשְׁמָה כְּלִלִית. מִה שָּׁאִין
כֵּן בְּשֶׁאֵר הַמְּלָכִים, שֶׁעֲנִין מְלָכוּתָם לֹא הָיָה אֲלֹא עַל
אוֹפֶן שְׂנִתְבָּאֵר לְעֵיל פֶּרֶק א', שֶׁכָּל הָעָם בְּטִילִים אֲצִלוֹ
וְהוּא בְּטָל לְאֵלְקוּת, וְהוּא בַּחֲנִינֵי עֲשִׂיָּה דְּמְלָכוֹת דּוֹד.

וּבִיאֹר הַדֶּבֶר בְּעִנֵּין מְלָכוֹת דּוֹד שֶׁהָיָה בּוֹ גַּם מִבְּחִינַת
הַחֻכְמָה בְּמְלָכוּתוֹ³¹, הִנֵּה יוֹכֵן עַל פִּי הַקְּדָמָה לְהִבִּין
מֵאֵמֶר רְבוּתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵנוּ לְבִרְכָּה³², שֶׁאֲדָם הָרֵאשׁוֹן נָתַן
לְדוֹד ע' שָׁנָה מִשְׁלוֹ – בְּשֶׁהָרָאָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא
דוֹר דוֹר וּמִנְהִיגָיו וְרָאָה דּוֹד שֶׁהָיָה בָּר נִפְלָא³³. וְעַל כֵּן
חִסְרוֹ לוֹ ע' שָׁנָה מִשְׁנֵי חַיָּיו שֶׁהָיוּ רְאוּיִם לְהִיּוֹת אֵלֶּף
שָׁנָה³⁴.

וּמִבּוֹאֵר בְּזֶהֱרַ פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח דָּף קס"ח עמוד א', שֶׁגַּם
הָאֲבוֹת נָתְנוּ לוֹ ע' שָׁנָה:

אֲבִרְהָם שִׁבְק לִיה חֲמֵשׁ שָׁנִין; דִּהְוָה לִיה לְאַתְקִימָא
מֵאָה וְתַמְנִין שָׁנִין, וְאַתְקִימָא מֵאָה וְשִׁבְעִים וְחֲמֵשׁ שָׁנִין –
חֲסִרִין חֲמֵשׁ.

יַעֲקֹב הָוָה לִיה לְאַתְקִימָא בְּעֵלְמָא כִּיּוּמֵי דְאַבְרָהָם,
וְלֹא אֲתַקִּימָא אֲלֹא מֵאָה וְאַרְבַּעִין וְשִׁבְעֵי שָׁנִין – חֲסִרִין
תַּמְנִיָּא וְעֶשְׂרִין.

יוֹסֵף דְּאַתְקִימָא מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין הָוָה לִיה לְאַתְקִימָא
קמ"ז שָׁנִין בְּיַעֲקֹב, וְחִסְרָה מִנְהוֹן תַּלְתִּין וְשִׁבְעֵי שָׁנִין – הָאֵל

1 (ב) וְהִנֵּה, אַחֲרֵי שֶׁאֵף עַל פִּי כֵּן צִיָּה ה' לְשִׁמּוּאֵל שִׁימְשַׁח
2 לָהֶם מֶלֶךְ, מֵאַחֲרֵי שֶׁהָיוּ עַל כָּל פְּנִיִּים בְּמִדְרִיגָה זוֹ
3 שְׂצָרִיקִים לְ"בִישׁוּל הַיֵּשׁ", הִנֵּה דוֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם
4 זָכָה בְּכֶתֶר מְלוּכָה זוֹ לְעוֹלָמֵי עַד.
5 וּפִירוּשׁ מִצָּוָה זוֹ שֶׁנִּשְׁמָר הַמְּלוּכָה לְזֶרַע דּוֹד – עֵינִין
6 בַּחֲנִינֵיךְ.

7 וְכֵן שֶׁזָּכָה לָזֶה, הוּא לִפִּי שֶׁהָיָה בַּחֲנִינֵי "מְרַבְּהָ"
8 לְמְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת, וְנִקְרָא "רִגְל רִבְעִי"²⁴. וְעַל כֵּן
9 חוֹתָמִים בּוֹ²⁵ "מִגֵּן דּוֹד".

10 וּבִיאֹר הָעִנֵּין יֵשׁ לְהַקְדִּים, שֶׁמַּעֲלָת וּמִדְרִיגַת דּוֹד
11 הַמֶּלֶךְ בְּעִנֵּין מְלָכוּתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל הָיָה לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִן
12 הַמִּדְרִיגָה שֶׁל שָׂאֵר כָּל הַמְּלָכִים שֶׁהָיוּ אַחֲרָיו מִזֶּרְעוֹ.

13 כִּי בְּכָל הַמְּלָכִים שְׂאֲחָרָיו הָיָה הַכּוֹנֵן, כִּנ"ל פֶּרֶק א',
14 שֶׁבָּהֶם וְעַל יָדָם הַיִּשְׂרָאֵל בְּטִילִים לָהּ, וּבַחֲנִינָה זוֹ הוּא
15 הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה שְׂבִמְדַּת הַמְּלָכוֹת, וְלֹא זֶה כָּל מַעֲלָת דּוֹד
16 הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, אֲלֹא מַעֲלָת הַמְּלָכִים שְׂאֲחָרָיו, אֲבָל
17 בְּדוֹד, מַעֲלָה יִתִּירָה וְגְדוּלָּה מִזֶּה הַרְבֵּה הִיְתָה בּוֹ בְּעִנֵּין
18 מְלָכוּתוֹ.

19 אֲלֹא כִּמוֹ שֶׁאֲמָרָה "הָאִשָּׁה הַתְּקוּעִית" לְדוֹד: "וְאֲדוֹנִי
20 חָכֵם כְּחֻכְמַת מִלֵּאָךְ אֱלֹקִים"²⁶. דִּהְיִינוּ בַּחֲנִינֵי הַחֻכְמָה
21 שְׂבִמְדַּת הַמְּלָכוֹת, שֶׁמַּעֲמִיד מְלָכוּתוֹ בַּחֻכְמָה.

22 וְכִּמוֹ שֶׁתּוֹבָא²⁷: "וַיִּקְחֻהוּ מִמִּכְלָאוֹת צֶאֱן כו' לְרֻעוֹת
23 בְּיַעֲקֹב עֲמוֹ", שֶׁכִּמוֹ הָרֻעָה מִנְהַל עֲדָרוֹ וּמִנְהִיגָם
24 בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית עַל כָּל כְּבִשָּׂה וְכְבִשָּׂה שֶׁתִּהְיֶה רֻעָה
25 בְּמַרְעָה טוֹבָה וְלֹא יִזְקֶקָהּ הַמִּזְקִּים – כִּי דוֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו
26 הַשְּׁלוֹם הָיָה מִנְהִיג עֲמוֹ וּמִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם
27 כָּל הַצְּטֻרְכוּתָם בְּרוּחָנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת לְכָל נֶפֶשׁ פְּרִטִי
28 מִעֲמוֹ. וְכִּמוֹ שֶׁתּוֹבָא²⁸: "וְכָל דֶּבֶר לֹא יִכְחַד מִן הַמֶּלֶךְ".
29 שֶׁהָיָה מִזְהִירָם עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וּמִצְדִּיק אֶת הַצְדִּיק כו'.
30 וְכֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת: "עֲמַךְ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים פְּרֻסָּה, שָׁאִין
31 הַקּוֹמֵץ מִשְׁבִּיעַ כו' – לָבוֹ וּפְשֻׁטוֹ יִדְּכֶם בְּגִדוֹ"²⁹.

(30) מְלָכִים־א ה, יא.

(24) זֶהֱרַ חֶלֶק א וַיְחִיד רַמְחָ, ב. חֶלֶק ג וַאֲתַתְּנָן רַסֵּב, ב. נְעוּד.

(31) רַחַה פְּרִדֵּס וְקַחְלֵת יַעֲקֹב בְּעֶרְבוֹ. רַחַה לִקְוִי שִׁיחוֹת חֶלֶק לֹה עֲמוּד 209
בְּשׁוּלֵי הַגְּלִילוֹן הָרֵאשׁוֹן לְהַעֲרָה 28.

(25) נוֹסֵחַ בְּרֻכּוֹת הַהֶפְסָרָה.

(32) רַחַה יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי קָמוֹ מֵא. זֶהֱרַ חֶלֶק א כה, א. צא ב. קֶסֶת, א וְעוּד.
מִנְהַל עֲמוּקוֹת פְּרִשְׁת וַיִּצֵּא. וְלִהְיֶיר גַּם כֵּן מִכְּמִדְרֵי רַבָּה פְּרִשָּׁה יד יב. פֶּרֶק
דְּרִבִּי אֶלְעָזָר פֶּרֶק יט.

(26) שְׁמוּאֵל־ב יד, כ. וְשֵׁם: הָאֱלֹקִים.

(33) בֵּן נִפְל.

(34) רַחַה גַּם סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תִּקְס"ב עֲמוּד מו. אוֹר הַתּוֹרָה וַיְחִיד שֵׁנִי, ב. בְּרַכָּה
אִתְתַּקְּנוּ.

(27) תַּהֲלִים עוֹ, עא. וְרַחַה שְׁמוֹת רַבָּה פב, ב.

(28) שְׁמוּאֵל־ב יח, יג.

(29) בְּרֻכּוֹת ג, ב. וְשֵׁם: "נִכְנְסוּ חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל אֲצִלוֹ, אֲמָרוּ לוֹ: אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ,
עֲמַךְ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין פְּרֻסָּתוֹ אֲמָר לָהֶם: לָבוֹ וְהַתְּפַרְסְנוּ זֶה מִזֶּה. אֲמָרוּ לוֹ: אִין
הַקּוֹמֵץ מִשְׁבִּיעַ אֶת הָאֵרִי וְאִין הַבּוֹר מִתְּמַלָּא מִחוּלְיָתוֹ. אֲמָר לָהֶם: לָבוֹ וּפְשֻׁטוֹ
יִדְּכֶם בְּגִדוֹ".

דְּאֵצִילוֹת, וְהִיא בְּחִינַת "חֲפִים וְלֹא בְּחֻכְמָה יִדְיָעָא"³⁸,
רוּצָה לומר, שְׁאֵינָה בְּעֶרְךְ וְסוּג לְהִיּוֹת מִמֶּנָּה "חֻכְמָה
יִדְיָעָא" בְּבִי"ע, אִיךְ לְהִיּוֹת הַנִּהְגָּת הַנִּבְרָאִים, כִּי הִיא
מְרוֹמֵם לְמַעְלָה מִמֶּנָּה מְבַחֶנָּה זֶה. וְלִזְאֵת הִיָּה דָּוִד "בֵּר
נִפְלָא", כִּי שָׂרָשׁ בְּחִינַת דָּוִד הוּא בְּחִינַת "דְּבַר ה' וְרוּחַ
פִּי"³⁹ הַמְּחִיָּה כָּל הָעוֹלָמוֹת.

מִצְוֹת מִיַּיִד מְלָךְ, פְּרָשׁוֹת שׁוֹפְטִים:

הַמֶּלֶךְ לְהַתְקִים בָּהֶם.

(37) רָאָה שִׁיחַת חִי כְּסֻלּוֹ תִּשְׁמַע.

מִכָּאן וְאֵילֶךְ מִיִּסּוֹד עַל מִאֲמָרֵי אֲדמו"ר הַזֶּקֶן עֲנִינִים עֲמוּד קֹט וְאֵילֶךְ. עִם הַגְּהוּת
– בָּאוּר הַתּוֹרָה עֲנִינִים עֲמוּד רוּ וְאֵילֶךְ.

(38) תִּקְוִי זֶהֱרָה בְּהַקְדָּמָה (פֶּתַח אֱלֹהִים) יו, ב.

(39) "דְּבַר ה' שְׁמַיִם נִגְשׁוּ וּבְרִית פִּי כָּל צָבָאִים" (תְּהִלִּים לג, ב).

שְׁבַעִין³⁵ דְּשִׁבְקוּ לִיה לְדוֹד מִלְכָּא לְאַתְקִימָא בְּהוֹן.³⁶
יֵשׁ לְהַפְּלֵא מִה עֲנִין כְּפֹל הַע' שְׁנִים³⁷ שְׁנַתְנוּ לוֹ אָדָם
וְהָאֲבוֹת.

וּמְדוּעַ לֹא חִי בִי אִם ע' שְׁנָה, דְּלִכְאוּרָה הִיָּה צֶרֶךְ
לְהִיּוֹת יָמֵי חַיָּו ק"מ שְׁנָה – כְּפִי הַשְּׁנִים שְׁנַחֲסָרוּ מִחַיֵּי
אָדָם וְהָאֲבוֹת.

וְהַעֲנִין, כִּי אָדָם הָרָאוּשׁוֹן הוּא בְּחִינַת חֻכְמָה עֵילָאָה

(35) נִתְבָּאָר לְקֶמֶן דָּף קי, א. קט, א.

(36) אֲבָרְהָם הַשָּׂאִיר לוֹ חֲמֵשׁ שְׁנִים, שְׁהִיָּה לוֹ לְהַתְקִים מֵאָה וְשְׁמוֹנִים שְׁנִים,
וְהַתְקִים מֵאָה וְשִׁבְעִים וְחֲמֵשׁ שְׁנִים – חֲסָרִים חֲמֵשׁ.

יַעֲקֹב הִיָּה לוֹ לְהַתְקִים כְּעוֹלָם בִּימֵי אֲבָרְהָם, וְלֹא הַתְקִים אֵלָּא מֵאָה וְאַרְבָּעִים
וְשִׁבְעֵי שְׁנִים – חֲסָרִים עֶשְׂרִים וְשְׁמוֹנֶה.

יוֹסֵף שִׁהַתְקִים מֵאָה וְעֶשֶׂר שְׁנִים, הִיָּה לוֹ לְהַתְקִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשִׁבְעֵי שְׁנִים
כִּיֶּעָקֵב, וְחֲסָר מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵי שְׁנִים – הָרִי שְׁבַעִים שְׁנִים שֶׁהַשָּׂאִירוּ לְדוֹד

ד.

הוֹד כ"ק אֲדמו"ר מִרְנָא וּרְבִנָּא שְׁמוּאֵל – אֲדמו"ר מוֹהֵר"ש

תּוֹרַת שְׁמוּאֵל – תִּרְל"ב

סוּכָה וּד"מ שְׁבִלּוּלָב כו'. וְעִי"ז נִמְשַׁךְ שִׁיתְבַּרְךְ וְיוֹמִשְׁךְ
שׁוֹרֵשׁ בְּחִי' כְּבוֹד ה' דְּכַבּוֹד עֵילָאָה מִמְקוּרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ
הַנֶּעֱלָם (ע' בְּד"ה וְאוֹלָם חִי אֲנִי וִימְלָא כְּבוֹד ה' בְּסִפְר
י"ח י"ט, וּבְסִפְר בְּשׁוּיב"מ, וּבְסִפְר ק"א).
וְהַעֲנִין כִּי בִּרְוֹךְ כְּבוֹד ה' מִמְקוּמוֹ הוּא ר"ת בְּכִים
(בְּלֹא וּא"ו), וְהו"ע מִים תַּחְתּוֹנִים בּוֹכִים אֲנִי
בְּעִינִן לְמַהוּי קֶדֶם מִלְכָּא, כִּי עַד שְׁלֹא נִבְרָה"ע הִי' מִים
בְּמִים שְׁנַת' בְּמ"א בְּכ"ד שְׁמִי' עֲלִיוֹנִי' לֹא הָיוּ בְּתַכְלִית
הַעֲלִי' כ"כ, כֵּן מ"ת לֹא נִשְׁפְּלוּ כ"כ, וְע' מִזֶּה ג"כ
בְּד"ה שְׁה"ש (ק"ז), וְע"י מֵאֲמַר יְהִי רִקִּיעַ נִתְעַלּוּ מ"ע
בְּתַכְלִית הַעֲלִי' וּמ"ת יִרְדּוּ לְמַטָּה. וּבִיאוֹר הַעֲנִין דְּכַתִּי'
וְנִהַר יוֹצֵא מִעֵדֶן כו' וְאֲרוֹז'ל יוֹבֵל שְׁמו, וּבִאֲדֻרִין חֲיִים
שְׁמו, שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הַהִמְשָׁכָה לְגַעַה"ע וְהַתַּחְתּוֹן, וְכֵן
עֲנִין הֶגֶן הוּא בְּחִי' ג"ן סִדְרִי' דְּאוֹרִיִּיתָא כו', אֲמֵנָם מִים
תַּחְתּוֹנִים יִרְדּוּ לְהִיּוֹת מְקוֹר לְכָל תַּעֲנוּגֵי עוֹה"ז הַגִּשְׁמִי'
וְהַשְּׁפִלִי, וְאִי לִזְאֵת הִיָּה בּוֹכִים עַל יִרְדֵּתָם כ"כ לְהִיּוֹת
מְקוֹר לְהַצְמִיחַ תַּעֲנוּג גִּשְׁמִי וְשִׁפְלָה כ"כ, אֲמֵנָם ע"י
בְּכִיִּיתָם הִיָּה מִתְעַלִּים לְהִיּוֹת קֶדֶם מִלְכָּא (וִי"ל ע"ד
שְׁנֵא' בְּשִׁרְפִי מִמַּעַל לוֹ שְׁפִי' בְּשֵׁם הַבַּעַשׁ"ט ז"ל מִמַּעַל
לִשְׁ' אֲד' דְּכַתִּי' וְאֲרָאָה אֶת אֲד' יוֹשֵׁב כו', כֵּן י"ל ל'
קֶדֶם מִלְכָּא ע"ד שְׁאֲרוֹז'ל בְּסִפְרִי דְּפִסְחִי' מִלְכָּא
וּמִלְכָּתָא הוּי יִתְבִּי, וְהִיָּינוּ בְּחִי' לְפָנֵי ה' דְּז"א תַּטְהִירוּ
בְּגִימִי' כְּתָר), שְׁע"י בְּחִי' הַבְּכִי' עַל הַרְחִיקוֹק הִיָּה
מִתְעַלִּי, וְכַעֲנִין הַתְּשׁוּבָה.

בְּס"ד. (ש"פ לך לך. רל"ג)

עֲנִין שְׁנֵי מְקוֹם וְשְׁנֵי הֶשֶׁם כִּי בִּרְוֹךְ כְּבוֹד ה' מִמְקוּמוֹ

וְכ"ש וְק"ו עֲנִין מִה שְׁחִיבִין יִשְׂרָאֵל הוּא, כִּי יִרְדֵּית
הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף הוּא עוֹד יִרְדֵּיהַ יוֹתֵר גְּדוּלָּה
וְעִצּוּמָה מִן בְּחִי' הָאוֹפֵנִי' שֶׁהֵם בְּעִשִׂי, וְהִיָּה אִינֵם שׁוֹי'
לֹא בְּשׁוֹרֶשׁן וְלֹא בִּירִידָתָן, שְׁשׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת הֵם
מִפְּנִימִיּוֹת הַכְּלִי', וְיִרְדֵּיתָן הוּא לְמַטָּה יוֹתֵר, וְהִיא
הַנּוֹתֵנָת שְׁלֵהִיּוֹתָם יוֹתֵר גְּבוּהִי' יְכוּלִי' לְהִיּוֹת נִשְׁפִּילִי'
יוֹתֵר מַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְנִה"ב הַמַּעֲלִימִי' וּמִסְתִּירִי'
לְגַמְרִי עַל אוֹר ה' וְקוֹדֶשְׁתּוֹ, כֵּן הַעֲלָם הַעֲשִׂי' וְהַעוּה"ז
הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַחּוֹמְרִית שְׁנִיּוֹן מֵאֲכִילָה וְשִׁתִּי' הַגִּשְׁמִיִּים
וְהִיָּה חֶשֶׁךְ כְּפוֹל וּמְכוּפֹל. וְאֲמֵנָם מ"מ חִיבִין יִשְׂרָאֵל,
כִּי יִתְרוֹן הָאוֹר הוּא מִתּוֹךְ הַחֶשֶׁךְ דּוּקָא, וְגַם בְּאַרְץ הַלִּזָּה
הַחּוֹמְרִית וְהַגִּשְׁמִיּוֹת יֵשׁ בָּהּ נִיצוֹץ דִּתְהוּ כְּמ"ש בְּת"א
בְּבִיאוֹר ע"פ כִּי כֹאשֶׁר הַשְּׁמִי' הַחֲדָשִׁי' בְּפ' בְּרֵאשִׁית,
וְכֹאשֶׁר אִישׁ יִשְׂרָאֵל מִבְּרֵי הַנִּיצוֹץ דִּתְהוּ וּמַעֲלָה אוֹתוֹ,
הִנֵּה ע"י רַעַשׁ זֶה דְּחוּשֶׁךְ כְּפוֹל הַנִּלְ נַעֲשֶׂה שְׁעַר רַחֲב
לְהִיּוֹת זֶה הַשְּׁעַר לֵה', תּוֹס' וְרִיבּוּי אוֹר בִּשְׁ' הוּי' שְׁבַחִי'
כְּבוֹד הַנִּלְ הוּא לְבוֹשׁוֹ, וְהוּא ע"י הַמַּצּוֹת דְּכַתִּי' בָּהֶם
רַחֲבָה מִצּוֹתָן מֵאֵד שֶׁהֵם בְּחִי' כְּלִי' רַחֲבִי' לְקַבֵּל בְּחִי'
מֵאֵד הַעֲלִיּוֹן שְׁבִלִי גְבוּל כְּמ"ש בְּאַגְה"ק ס' י"ז, וְע"י
צִיצִית שְׁעוּשִׁי' מִצְמֵר הַגִּשְׁמִי מִבְּרֵר הַנִּיצוֹץ שִׁישׁ בְּצִמְר
הַרְחִלִי' (וְע"פ הַמְדַּרְשׁ שְׁבַחֲטָאוֹ שֶׁל הַבֵּל נִטְרָד קִין,
אֲפֹשֶׁר לומר שְׁזֵהוּ בִּירוֹר דִּהְבֵּל, עַמ"ש מִזֶּה בְּד"ה וְאִם
יִרְחִיב וּבִיאוֹרוֹ וּבְד"ה וְיִקְרָא אֱלֹקִי' לִיבִשָּׁה אֶרֶץ בְּעִנִּין
עַד שִׁיכְלָה זִרְעוֹ שֶׁל הַבֵּל), וְכֵן ע"י הַתְּפִלִּין וְשֹׁא"ד כְּמוֹ

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב

42 כו', וע"כ צריך הכח האלקי המחי' אותם לצמצם עצמו
43 בצמצום גדול שלא להשפיע רק הארה וזיו לבד שיהי'
44 בערך להתלבש בנבראי' בע"ג כו'. וגז' צ"ל שההארה
45 היא בבחי' מציאו' דבר מה להיות מושג ומורגש
46 בנבראי' כו', והוא רק בחי' תחתונה שבמל' שנק' דבר
47 הוי' שבא בבחי' התלבשו' בנבראי' דבי"ע, אבל עצמי'
48 בחי' המל' היא למע' מהתלבשו' בעולמו' ואינו מושג
49 בהם כלל כו'. וז"ע ד"ת שלמטה יש היינו ההארה
50 אלקי' שמושג בהם הוא בחי' יש היינו בבחי' מציאו'
51 דבר וע"י ההשגה בא בבחי' מציאו' יותר כו', ולמע'
52 היינו בחי' העצמי' דמל' וכ"ש מדרי' העצמי' דאצי'
53 שלמע' מהשגתם הוא אין כו' (ונק' אין שאינו מושג
54 וגם הוא באמת בחי' אין שאינו בבחי' מציאו' דבר
55 דמשו"ז אינו בהשגת הנבראים כו'). ומלמעלמ"ט בחי'
56 ד"ע הוא להיפך דעצמי' המל' ומדרי' עצמי' דאצי' הוא
57 בחי' יש האמיתי', ולגבי האצי' הרי כל דיירי ארעא
58 כל"ח, והיינו שגם ההארה שמאיר ומתלבש בנבראים
59 ה"ז רק הארה לבד וכל"ח לגבי העצמי' ה"ז בחי' אין
60 כו', וכמו"כ הוא באצי' לגבי אוא"ס המאציל ב"ה כו'.
61 דהנה בד"כ ב' המדרי' דד"ע וד"ת הן בהב' מדרי'
62 דממכ"ע וסוכ"ע, דממכ"ע הוא שבא בבחי' התלבשו'
63 פנימי בעולמו', והן האורות דאצי' שהם בבחי'
64 התלבשו' בכלים, שהתלבשות היא בבחי' התאחדות
65 ממש שהאור מורגש ומושג בהכלי כו' וכמ"ש במ"א
66 באורך, וכלל' האור הזה הוא שבא ע"י הצמצום
67 שנמשך רק הארה לבד שהרי עצמו' אוא"ס אינו בגדר
68 התלבשו' בכלים כו', וגם בזה בחי' ד"ת הוא דעת
69 הנאצלי' שלמטה היש והיינו בחי' הארת המאציל
70 שמאיר ומושג בהם כו', ולמע' הוא האין היינו בחי'
71 אוא"ס הסוכ"ע שלמע' מהשגה כו', וכמו החכ' מאין
72 תמצא שהכתור נק' אין מפני שאינו בבחי' מהות
73 ומציאו' החכ' כלל ואינו מושג כלל בבחי' חכ' כו',
74 וזהו מלמטלמ"ע מן הנאצלי' אל המאציל הוא בחי'
75 ד"ת כו'. אמנם מלמעלמ"ט מן המאציל אל הנאצלי'
76 הוא בחי' ד"ע שלמע' הוא היש האמיתי' והוא בחי'
77 עצמו' אוא"ס ב"ה ולמטה הוא האין שכל האורות
78 והמשכות החיות להחיות העולמו' והנבראי' הם רק
79 הארה לבד וכולא קמי' כל"ח ממש ולכך נק' אין כו'.
80 קיצור. יבאר ענין ד"ת וד"ע, ד"ת מלמטלמ"ע
81 שהנברא יש וגם ההארה המחי' הוא מציאות
82 מושג, ועצמיות אצי' אין שאינו במציאות מושג,

1 (קב) והנה מה שהאור הוא באין ערוך לגבי עצמו' ה"ז
2 בחי' ביטול האור, ומ"מ א"ז בבחי' ביטול
3 אמיתי' עדיין, והביטול האמיתי' הוא מבחי' עצמו'
4 אוא"ס ב"ה (היינו כמו שבאוא"ס ידוע האין ערוך
5 דהאור) דכולא קל"ח כו'. והענין הוא דהנה ידוע
6 בהב' דעות דד"ע וד"ת שהן דעת המשפיע ודעת
7 המקבל והן הפכים זמ"ז, דד"ת הוא דעת המקבל (הן
8 בבי"ע לגבי אצי' והן באצי' לגבי המאציל עליון כו'),
9 והדעה היא שלמטה הוא היש ולמע' אין כו', וד"ע היא
10 דעת המשפיע שלמע' הוא היש האמיתי' ולמטה אין
11 כו'. ויובן זה בעולמו' ביי"ע לגבי אצי', דהנה עולמו'
12 ביי"ע הם נבראים מחודשים מאין ליש בבחי' מהות
13 ומציאו' דבר ממש ובבחי' הגבלה שאינם בערך הא"ס
14 כלל, ומ"מ מתלבש בתוכם אור וחיות אלקי' להחיותם
15 שבא בהם בבחי' התלבשו' פנימי ממש שמורגש
16 ומושג בנבראי', וכמו המלאכי' עליוני' שמשיגים את
17 האור האלקי המתלבש בתוכם. וכידוע בענין השרפים
18 שאומרים קדוש מפני שמשיגים את החיות שלהם ואין
19 שעצמו' אוא"ס קדוש ומובדל כו', וכת' שרפים
20 עומדים ממעל לו דהיינו ממעל לש' אד' המחי' אותם,
21 שזהו מפני שמשיגים את החיות, וההשגה ה"ה מקפת
22 את הדבר המושג ע"כ הם עומדים ממעל להחיות
23 שלהם כו' וכמ"ש במ"א, ונודע ג"כ דהשגת המלאכי'
24 מה שמשיגים ההארה האלקי' זהו המזון פנימי שלהם
25 כו', וזהו ג"כ ההתחלקו' שלהם מה שמחולקים זמ"ז
26 שהרי אין להם גופים שיחלקו אותם כ"א ההתחלקו'
27 הוא בההשגה אלקי' ובאופן עבודתם שזה משיג באופן
28 כך וזה באו"א כו', ולפי אופן כזה הוא עבודתם (גם
29 במדה א' באה' או ביראה כו'). וכן גם בנבראי' שלמטה
30 מתלבש בהם ההארה אלקי' בבחי' פנימי' עד שמורגש
31 בהם החיות כו', רק שלמטה האור מסתתר ביותר ואינו
32 מורגש שהחיות הוא אלקי' כו' (ויכולים להיות ח"ו
33 היפך מאלקו', דמלאכי' עליוני' מפני שמרגישי'
34 שהחיות הוא אלקי' אינם יכולי' כלל להיות היפך
35 האלקי' ח"ו, ובאמת גם למטה מה שאפ"ל היפך ח"ו
36 זהו בכח הבחירה שהוא כח עליון מאד, אבל מצד
37 החיות המתלבש בתוכו אא"ל באו"א, וכמו בלעם שא'
38 לא אוכל לעבור את פי' ה' כו' ועמ"ש באגה"ק סי'
39 כ"ה בענין ה' אמר לו קלל כו'), אבל מרגישים את
40 החיות (והם באמת לפי אופן החיות שבתוכם כו'
41 כנ"ל), והחיות הוא בהם בבחי' פנימי' בכל הנבראי'

- 1 ומלמעלמ"ט אצי' יש וההארה המח' הנבראים היא בחי' יש נאצל ולמעלה מאצי' אין, ומלמעלמ"ט
2 אין, וכן באצי' האור שבכלים הוא מושג באצי' ה"ז המאציל יש אמיתי והאור אין.
בס"ד. ש"פ תולדות, תער"ג

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

ב.

- 1 להבין את ענין הגלות והגאולה בעבודה הרוחנית:
2 כל הגלויות נקראות בשם מצרים, כי מצרים פירושו מיצר וגבול¹³.
3 כתוב¹⁴ "וייצר ה' אלקים את האדם וגו'" – "וייצר בשני יו"דים¹⁵, בתרין יצרין, ביצר טוב וביצר
4 הרע".
5 היצר הטוב לוקח את מזונו הרוחני מהנפש האלקית, והיצר הרע לוקח את מזונו מהנפש הטבעית,
6 שהיא הנפש הבהמית.
7 הנפש הבהמית, עם התאוות והמושגים הבהמיים שלה בעניני העולם, מצירה ומגבילה את הנפש
8 האלקית ומאפילה עליה, היא מְגַשֶּׁמֶת את מושגי הנפש האלקית.
9 כאשר הנפש האלקית מתלבשת בנפש הבהמית כדי לבאר לה הבנה אלקית, אזי הנפש הבהמית
10 מתגברת¹⁶ ומקיפה את הנפש האלקית מכל צד, עד אשר הנפש האלקית
11 – שהיא שכלית בעצם מהותה ומי שהוא שכלי בעצם מהותו יש לו היקף שכלי רחב ועמידה
12 תקיפה, אבל על-ידי ההגבלות הקשות והגסות של הנפש הבהמית, הנפש האלקית –
13 נעשית מוגבלת וקטנה, ואפילו כאשר היא מתבוננת ברעיון בהבנה אלקית, ההבנה לא משפיעה על
14 הנפש האלקית לתת לה כוח לצאת ממיצר הנפש הבהמית כדי לעשות אחת משתי עבודות ה', עבודה
15 של אתכפא או עבודה של אתהפכא, כי התכונות הגופניות המולדות שלה טרם התעדנו, והגסות הגופנית
16 מפריעה להשפעה של ההבנה האלקית שהנפש האלקית מתבוננת – שלא תכנס בפנימיות.
17 כמאמר הידוע¹⁷ "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא" – כאשר גנב עומד על סף הפתח שהוא
18 חתר, הוא מבקש שה' יצליחו במלאכת הגניבה.
19 הוא מאמין בה' ובהשגחה הפרטית האלקית, שה' הוא המפרנס את כל הברואים, והגנב מאמין שה'
20 יכול לגרום לו לאושר או להיפך, אבל האמונה שהוא מאמין בה' ובהשגחה פרטית, לא משפיעה עליו,
21 והוא עושה דבר שהוא היפך רצון הבורא ברוך-הוא, כי היצר הרע של הגניבה מחשיך על הבנת האמונה.

(16) תניא פרק כח.

(13) בראשית רבה, פרשה טז, ד.

(17) עין יעקב, ברכות סג, א [הערת כ"ק אדמו"ר].

(14) בראשית ב, ז.

(15) תרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק. זוהר חלק ג, מו ע"ב.

- 1 כן הוא לגבי ההכנה האלקית של הנפש האלקית, הנעשית מואפלת ומוגבלת על-ידי הנפש הבהמית,
 2 ואין לה את ההשפעה שצריכה להיות לה:
 3 לאמיתו של דבר, השכל מוכרח לפעול עידון גופני מסוים. תכונות גופניות באות לידי ביטוי על-ידי
 4 המידות, כפי שאנו רואים במוחש שמי שהתכונות הגופניות שלו עדינות, מידותיו עדינות, ומי שהתכונות
 5 הגופניות שלו גסות, גם מידותיו גסות ולעיתים גם מושחתות.
 6 בדרך כלל, עידון המידות הוא על-ידי השכל, כמו שכתוב¹⁸ "לפי שכלו יהולל איש". יופי מידותיו
 7 של אדם הוא בהתאם להבנתו. הנהגת המידות, בעדינות או בגסות, בטוב או ברע, היא לפי השכל שהאדם
 8 רוכש, כפי שאנו רואים שילד, ששכלו קטן, תשוקתו היא לדברים קטנים. אדם מבוגר משתוקק לדברים
 9 יותר גדולים, כי שכלו גדול יותר.
 10 כך גם אצל אנשים מבוגרים, ככל שהוא יותר בר-דעת, הוא יותר עדין בתפיסותיו ובמידותיו, כי
 11 השכל הוא האור שמאיר את המידות.
 12 השכל גורם לשים לב איזו מידה טובה, ומבאר שצריך לרצות מידה זו, והשכל מלמד איך ליישם
 13 את המידה הטובה. על דרך זה השכל גורם לשים לב איזו מידה רעה ומבאר שמוכרחים להכרית אותה.
 14 השכל מלמד לא רק להרפא ממידות רעות, אלא גם איך אפשר להחליף מידה רעה למידה טובה.
 15 אדם בעל מהות רוצה שמידותיו תהיינה טובות, ואינו רוצה בשום אופן שתהיינה לו מידות רעות.
 16 האדם כאדם שונא שקר, גאווה, קנאה, רכילות, לשון הרע וכדומה, ומשתוקק למידות טובות, אבל דברים
 17 שונים, כמו תכונות גופניות וכן סביבה רעה, משפיעים על האדם מאוד לרעה, הם מחזקים את המידות
 18 הרעות ומחלישים את התשוקה האנושית המעודנת למידות טובות. לכן השכל נקרא אור¹⁹, כי הוא מאיר
 19 את המידות.
 20 זהו ענין הגלות והגאולה בעבודה. הנפש הבהמית היא גלות המגבילה אפילו את הנפש האלקית,
 21 וכאשר הנפש האלקית מעדנת את הנפש הטבעית זוהי גאולה.
 22 קיצור. מבאר את משמעות הגלות בעבודה. כל הגלויות נקראות מצרים, כי מצרים משמעו הגבלות.
 23 היצר הרע ניזון מהנפש הבהמית. היצר הטוב מהנפש האלקית. כאשר הנפש האלקית מבארת לנפש
 24 הטבעית הבנה אלקית, אזי הנפש הבהמית מתחזקת להאפיל על ההכנה, שתהיה כאמונה של גנב שאיננה
 25 משפיעה על המעשה. המידות הן על-פי התכונות הגופניות. השכל מאיר את המידות, מלמד איך להכרית
 26 את המידות הרעות ולקנות מידות טובות.

בכל דור ודור [ניטן התש"ה]

(19) ספר המאמרים תש"ג, ע' 44. תש"ד, ע' 22.

(18) משלי יב, ח. תניא פרק ו.

ספר השיחות - ה'תש"ה בלה"ק

יום 'שבת תשובה', בסעודה

- 8 ב"תניא". והורה לי להרהר בשיעור ה"תניא" אחרי
 9 אמירת ברכת "המפיל" לפני השינה, ולשקוע בשינה
 10 תוך הרהור זה.
 11 כעבור כמה שנים - בשנת תרנ"ז - הסביר לי הוד
 12 כ"ק אאמו"ר הרה"ק את העניין של שאיבת חיים
 13 בעת השינה. 'חיים' זה תורה. אצל חסידים ישנה
 14 תוספת - להבין אימרה ב"תניא".
- 2 א. בשנת תרנ"א החל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 3 ללמוד אתי "תניא" שלש פעמים בשבוע. הלימוד היה
 4 שורות ספורות, יותר היו סיפורים ועניינים מסביב
 5 ל"תניא". אמר לי אז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: כתוב
 6 במדרש¹, בעת השינה עולה הנשמה למעלה ושואבת
 7 לה חיים. אצל חסידים זה מתבטא בהבנת אימרה

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קו – סודות הקבלה

- 1 העילוי הצדיק משריי רבי יוסף יצחק כבר לא עזב את ויטבסק. כיוון שמצא בה את זיווגו,
- 2 דבורה לאה היתומה, נשאר שם עד למועד נישואיו, ועל פי עצת מדריכו ר' מלכיאל הנסתר,
- 3 בשם הבעל-שם-טוב, הוא נשאר שם גם לאחר חתונתו.
- 4 במשך התקופה שבין בואו בקשר השידוכין לבין נישואיו, למד רבי יוסף יצחק מפי מדריכו
- 5 את תורת הקבלה ואת דרך החסידות על-פי הדרכות הבעל-שם-טוב.
- 6 לפי בקשת רבי יוסף יצחק קיבל על עצמו ר' מלכיאל צעד יוצא דופן והוא השמעת שיעור
- 7 קבוע בתורת החסידות לפני דבורה לאה המשודכת, אשר הייתה כבר מושפעת מהבעל-שם-טוב,
- 8 אך היה עליה עדיין להבין תורה זו ביתר העמקה ובאופן יסודי יותר.
- 9 ר' מלכיאל דיווח תכופות לרבי יוסף יצחק על מצב לימודה,
- 10 "יש לה כישרונות גאוניים" היה אומר אודותיה בהתפעלות "יש לה ראש נהדר והיא דומה
- 11 מאוד לאמה, עליה השלום".
- 12 ר' יוסף יצחק היה נהנה מכך מאוד, הוא מאוד היה מעוניין באשה למדנית.
- 13 פעם הגיע אליו ר' מלכיאל כשהוא מספר בהתפעלות רבה:
- 14 "מצאתי אצל דבורה לאה אוצר יקר" מסר ר' מלכיאל לעילוי הצעיר.
- 15 "אוצר" זה התבטא בכתבים. כתבים אלו אשר ר' מלכיאל הספיק לעיין בהם, היו מעין דברי
- 16 הימים (מאורעות) ותיאור מדויק מתולדות הדורות הקודמים של שושלת המשפחות ש אליהן
- 17 השתייכה משפחת גזע מחצבתו של מייסד חסידות חב"ד בעתיד.
- 18 היו אלו כל הדברים ששמעה דבורה לאה מפי אמה. כאשר היא מוסיפה עליהן דברים
- 19 מעצמה. היא הלכה בעקבות אמה ורשמה כל מה ששמעה ממקורות נאמנים. כך הכילו כתבים
- 20 אלו ידיעות שלא ניתן היה למצאם באף ספר.
- 21 רבי יוסף יצחק היה סקרן מאד לדעת את תוכן הכתבים, וכאשר הביא אליו ר' מלכיאל
- 22 כתבים אלו, הביט בהם והתפעל מאד. הכל היה כתוב שם לא רק בצורה מסודרת אלא גם בלשון
- 23 ברורה ובהירה מיוחדת במינה.
- 24 מה שעניין במיוחד את רבי יוסף יצחק הוא, שְׁמִכְתָּבִים אלו התגלה באופן ברור דבר קיומו
- 25 של פיצול במחנה העם היהודי משך דורות, בין אלו שהלכו בדרך תורת הקבלה ובין אלו
- 26 שהתנגדו לה. מכתבים אלו הוכררו לא רק ההבדלים בין שתי השיטות, אלא גם מה הם הגורמים
- 27 שהביאו לכך שעם ישראל ייחלק בצורה זו. לרבי יוסף יצחק גילו כתבים אלו כל מה שרצה
- 28 לדעת על מה שהולך לייסודה והתפשטותה של תורת רבי ישראל בעל-שם-טוב, שהוא עצמו
- 29 כבר היה מן ההולכים לאורה.
- 30 רבי יוסף יצחק מצידו הוא, עֲדָפֶן וסידר את הכתבים בתוספת פרטים בענייני קבלה, וכך
- 31 התקבל דבר שלם – הסבר מדויק ומפורט לא רק על תולדות הקבלה שהייתה מקודשת בין בני
- 32 ישראל, אך למרות זאת גרמה לחלוקת המחנה היהודי.

1 זה שלתורה שבכתב יש גם תורה שבעל-פה, היה ברור לכולם. ותורה שבעל-פה זו נמסרה
2 מדור לדור, מאז הדורות הראשונים של עם ישראל. אלא שחלק מן התורה שבעל-פה הפך
3 ל"נגלה", והותר להיכתב ולהתפרסם, ואילו החלק השני נשאר למשך דורות נוספים עניין
4 "נסתר", והוא תורת הקבלה.

5 מקובל שתורה זו התחילה לעבור מדור לדור עוד מימי אדם הראשון. "ספר יצירה", המכיל
6 את יסודות הקבלה, הגיע מאדם הראשון אל אברהם אבינו, ומאז עבר מדור לדור עד דורנו.
7 "קבלה" מתחלקת לשני חלקים: "קבלה מעשית" ו"קבלה עיונית".

8 תורת הקבלה מסבירה את סוד הבריאה ואת רזי "מעשה בראשית" ו"מעשה מרכבה",
9 מסתוריו של הקב"ה בכבודו ובעצמו. על-ידי הקבלה מסוגל האדם לחדור אל רזי העולם, ולהבין
10 כיצד נוצר "יש" מן ה"אין", וכיצד מתגלה כוח היצירה לא רק בעצם קיומה אלא גם בהמשכיותה
11 והתפתחותה.

12 "קבלה מעשית" מביאה לידי ביטוי ויישום את הידיעות על הכוח האלוקי שבו נברא העולם.
13 הכוח הזה טמון באותיות או בצירופי אותיות שונות, כמאמר חכמינו ז"ל: "בעשרה מאמרות
14 נברא העולם", כך ניתן בכוח צירופים מתאימים ליצור דבר או לבטל קיומו של דבר. "קבלה
15 עיונית" היא התורה המדריכה כיצד להבין אלוקות ואת ההגות של היצירה. היא מגלמת את שיא
16 ההתעמקות ושיא ההתעלות של השכל האנושי.

17 תורת הקבלה על שני חלקיה, "קבלה מעשית" ו"קבלה עיונית" עברה מדור לדור, כמו
18 שכתוב מזקנים לנביאים ומנביאים לאנשי כנסת הגדולה, מאנשי כנסת הגדולה לתנאים, מתנאים
19 לאמוראים, מאמוראים לגאונים ומהם ליחידים סגולה שבכל דור ודור מן הדורות הבאים. הדבר
20 נעשה בסתר ובחשאי, על פי הכלל של "אין מגלין אלא לצנועין". רבנו בחיי והרמב"ן הכניסו
21 בפירושיהם על התורה ביאורים על פי הקבלה, וגדולי תורה אלו גילו את חכמתם בקבלה
22 לתלמידיהם הרבים, שמצדם הכניסו אותה ללבושים רגילים של השכלה והבנה באופן שיהיו
23 מובנים לכל החפץ בכך.

24 כך הפכה תורת הקבלה העיונית להיות קניינם של רבים מתלמידי החכמים.

25 לעומת זאת נשארה הקבלה המעשית, חתומה וחסומה, והתגלתה רק ליחידים בלבד.

26 בני התורה בספרד ופורטוגל עסקו בעיקר בצד הרעיוני-עיוני של הקבלה. במדינות אלה
27 חוברו ספרים רבים בקבלה עיונית. הגדול שבמקובלי ספרד ופורטוגל היה רבי מאיר בן גבאי,
28 אשר חיבר שלושה ספרים: "תולעת יעקב", פירוש על התפלות; "דרך אמונה" על עשר הספירות;
29 ו"עבודת הקודש".

30 ספרים אלה התפשטו למרחקים בצורה נרחבת, ושבו את לבם של חוגי הלומדים. באמצעות
31 המגורשים מספרד הגיעו הספרים לאיטליה, צרפת, בוהמיה, פולין, וארצות אחרות שבהן נמצאו
32 ריכוזים יהודיים, והתקבלו בהתעניינות רבה.

33 ההולכים בדרכי תורת הקבלה התרבו. בכל מקום שקדו יהודים למדנים על ספרים אלה
34 והתעמקו בהם.

35 אך בשעה שבארצות אירופה התמסרו ל"קבלה עיונית", והצד המחשבת-רעיוני של תורה

- 1 זו, הרי בארצות המזרח, כמו – ארץ ישראל, טורקיה, מצרים ותימן, התפשטה בעיקר הקבלה
2 המעשית. ספרים רבים בקבלה זו הופיעו בכתבי־יד וגם בדפוס. היו ספרים שעסקו ב"חכמת היד"
3 ו"חכמת הפרצוף", בהשבעות ובשמות קדושים. ספרים אלו גרמו שיחידים יתחילו להשתמש
4 בלחשים, צירופי אותיות, פתרונות חלומות וגירוש רוחות רעות.
- 5 כאשר הגיעו ספרים אלו ליהודי אירופה, הגיבו הלמדנים שבהם בהתנגדות לספרים אלו.
6 עוד לפני כן, בזמנו של הרשב"א נחלק עולם הלמדנים לשני מחנות. מחנה אחד סבר כי יש
7 להתמסר בעיקר לנגלה שבתורה, גמרא ומפרשה, ולא ללימודים נסתרים. אלו שנמנו על מחנה
8 זה, אף סברו כי יש להימנע מלימוד אגדה ומדרש.
- 9 מחנה שני סבר דווקא שיש להתמסר ללימוד סודות התורה. מובן שהמשיכו ללמוד ולעסוק
10 בתורת הנגלה, אך אגדה ומדרש למדו ופירשו על־פי תורת הקבלה.
- 11 אצל המחנה הראשון, גרם הדבר להתנגדות לתורת הקבלה, אך לא במימדים כאלו שיגרמו
12 למחלוקת ופירוד בחיי העם היהודי.
- 13 כך נמשך הדבר דורות מספר, עד שהגיעו אותם ספרי הקבלה המעשית שהוזכרו לעיל.
14 ספרים אלו עוררו את זעם הלומדים שראו בזה סכנה חמורה. מספרים אלו היה לכאורה
15 מובן שכל אחד יכול להתמסר ללימוד "קבלה מעשית", בין אם הוא ראוי לכך ובין אם אינו
16 ראוי לכך.
- 17 כדי לעצור ולמנוע את לימוד ה"קבלה המעשית" יצאו כמה מגאוני אירופה באיסור על
18 לימוד הקבלה בכלל, כולל ה"קבלה העיונית", למרות שבליבם פנימה לא התנגדו לכך.
- 19 כעשרים שנה לאחר שהתפשטו באירופה ספרי הקבלה של רבי מאיר בן גבאי, באו לידי
20 ביטוי שתי שיטות יסוד בקבלה: ה"קבלה המעשית" של האר"י, רבי יצחק לוריא, וה"קבלה
21 העיונית" של הרמ"ק, רבי משה קורדובירו. לשתי שיטות אלו היו ישיבות שבהן למדו את תורת
22 הקבלה לפי השיטה המסויימת של אותו מקובל.
- 23 בדרך זו קיבלו שתי שיטות אלו בתורת הקבלה אחיזה רצינית בעולם הלמדני, שכן בשתי
24 השיטות היו הנוהים אחריהם גדולים הן בנגלה והן בנסתר.



אגרות קודש

- בי"ה, כ"ז תמוז תרנ"ץ
אטוואצק
שלום וברכה!
1 במענה על מכתבו בדבר הדפסת סידור תו"א, הנה
2 מלבד שצריכים לדייק בחשבון המסחרי, מאכין א
3 ריכטיקע קאלקולאציע אם יש חשבון בכלל, ובפרט
4 להדפיס עשרת אלפים שהוא מספר גדול, הנה לבד זאת
5
- הלא צריכים רשיון מהמדפיסים ראם שהסידור הוא
רכוש הפרטי, וההדפסה בפולין עולה בזול הרבה יותר
מכמו באה"ק ת"ו. והשי"ת יתן להם פרנסתם בריוח
ובמנוחה בגו"ר.
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר: יחזקאל פייגין

פרשת אחרי

טז « וידבר יהוה אל־משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני־יהוה ומתו: » ויאמר יהוה אל־משה דבר אל־אהרן אחיך ואל־יבא בכל־עת אל־הקֹדֶשׁ מבית לפרכת אל־פני הכפרת אשר על־הארן ולא ימות כי בענן אראה על־הכפרת: » וזאת יבא אהרן אל־הקֹדֶשׁ בפר בן־בקר לחטאת ואיל לעלה: » בתנת־בד קֹדֶשׁ ילכֹש ומכנס־בד יהיו על־בָּשָׂרוֹ ובאבגט בד יחַזַר ובמצנפת בד יצַנֵף בגדי־קֹדֶשׁ הֵם ורחץ במים את־בָּשָׂרוֹ ולבָּשֶׁם: » ומאת עדת בני ישראל יקח שני־שְׂעִירֵי עִזִּים לחטאת ואיל אחד לעלה: » והקריב אהרן את־פר החטאת אשר־לוֹ וכפר בעדו ובעד ביתו: » ולקח את־שני השְׂעִירִים והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: » ונתן אהרן על־שני השְׂעִירִים גִּרְלוֹת גֹּזֶל אחד ליהוה וגֹּזֶל אחד לעֹזָאוֹל: » והקריב אהרן את־השְׂעִיר אשר עלה עליו הגֹּזֶל ליהוה ועשהו חטאת: » והשְׂעִיר אשר עלה עליו הגֹּזֶל לעֹזָאוֹל יַעֲמִיד־חֵי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעֹזָאוֹל המדברה: » והקריב אהרן את־פר החטאת אשר־לוֹ וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את־פר החטאת אשר־לוֹ: » (וישראל) יב ולקח מלֹא־המחֹתָה גִּחְלִי־אֵשׁ מעל המזבֶּח מלפני יהוה ומלא חֲפָזוֹ קִמְרַת סָמִים דָּקה והביא מבית לפרכת: » ונתן את־הקִמְרַת על־הָאֵשׁ לפני יהוה וכסה ׀ עַנֵּן הקִמְרַת את־הכפרת אשר על־הַעֲדוֹת ולא ימות: » ולקח מִדָּם הַפָּר והזה באצבעו על־פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע־פַּעְמִים מן־הַדָּם באצבעו: » ושחט את־שְׂעִיר החטאת אשר לָעָם והביא את־דָּמוֹ אל־מִבֵּית לַפָּרֶכֶת ועשה

את־דָּמוֹ פֶּאֶשֶׁר עָשָׂה לָדָם הַפָּר והזה אתו על־הכפרת ולפני הכפרת: » וכפר על־הקֹדֶשׁ מטמאת בני ישראל ומפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתֶם וכן יַעֲשֶׂה לְאָהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טַמְאָתָם: » וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה ׀ בְּאָהֶל מוֹעֵד בְּבָאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וכפר בעדו ובעד בֵּיתוֹ ובעד כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 92)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' (טז, א)

מספר בחסידות שפני אהרן הגיעו בעבודתם לדרגה מאד געלית בקרבנתם אל ה', עד שגופם לא היה יכול להכיל את התשוקה והאהבה העצומה לקב"ה, ובאו ל"כלות הנפש" ממש, שִׁינְאָה נשמתם. ובכל־זאת באה התורה - 'אחרי מות' - עם צווים ואזהרות נוספות, לומר, שגם לאחר הדרגה הגעלית ביותר של בני אהרן, צדין יש מקום לעלות בדרגות נוספות, ואין גבול בעבודת ה'.

שני ייציא אל־המזבֶּח אשר לפני־יהוה וכפר עליו ולקח מִדָּם הַפָּר ומִדָּם הַשְּׂעִיר ונתן על־קרנות המזבֶּח סביב: » והזה עליו מן־הַדָּם באצבעו שבע פַּעְמִים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל: » וְכָל־הַכֹּהֵן מִכַּפֵּר את־הקֹדֶשׁ ואת־אהל מוֹעֵד ואת־המזבֶּח והקריב את־השְׂעִיר החי: » וסמך אהרן את־שְׁתֵּי כַתִּיב יְדוֹ קִרִי יָדָיו על־רֹאשׁ הַשְּׂעִיר החי והתודה עליו את־כָּל־עֲוֹנֹת בני ישראל ואת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתֶם ונתן אתם על־רֹאשׁ הַשְּׂעִיר ושלח בִּיד־אִישׁ עֹתֵי הַמִּדְבָּרָה: » ונשא השְׂעִיר עליו את־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גֹּזֶרָה ושלח את־השְׂעִיר במדבר: » ובא אהרן אל־אהל מוֹעֵד ופִּשַׁט את־בגדי הַכֹּהֵן אשר לָבַשׁ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ והניחם שָׁם: » ורחץ את־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ וְלָבַשׁ את־בגדיו ויצא ועשה את־עֲלָתוֹ ואת־עֲלֹת הָעָם וכפר בעדו ובעד הָעָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ג ע' 987)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימתו (טז, א) יש להקשות מהו כפל הלשון - 'אחרי מות' . . וימתו? ויש לבאר על-פי פרוש המסידות, מה היה חטאם של בני אהרן: בני אהרן התעלו לדרגא נעלית מאד, שהביאה אותם לקרבה ואהבה עצומה לקב"ה, עד שהביאה אותם לכלות הנפש, ביציאת הנשמה מן הגוף. וחטאם היה שאין זה רצון הקב"ה, רצון הקב"ה הוא שבני ישראל ישתוקקו ויתקרבו אל הקב"ה, אף יחד עם זה שישארו בעולם הזה, ויחפכו אותו לדירה לקב"ה. על פי זה מובנת הפלילות בפסוק, מות שני בני אהרן הגיע כתוצאה מ'בקרבם לפני ה' וימתו', ה'ימתו' מתאר את חטאם של בני אהרן, שהתקרבו לה' עד שיצאה נשמתם.

שליש כה ואת חלב החמאת יקטיר המזבח: כ והמשלח את השעיר לעזאזל יכבם בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל-המחנה: כ ואת פר החמאת ואת שער החמאת אשר הובא את-דמם לכפר בקדש יוציא אל-מחוץ למחנה ושרפו באש את-עורתם ואת-בשרם ואת-פרשם: כ והשרף אתם יכבם בגדיו ורחץ את-בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל-המחנה: כ והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם: כ כ"ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו: כ שפת שבתון היא לכם וענייתם את-נפשתיכם חקת עולם: כ וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את-ידו לכהן תחת אביו ולבש את-בגדי הבר בגדי הקדש: כ וכפר את-מקדש הקדש ואת-אהל מועד ואת-המזבח יכפר ועל הכהנים ועל-כל-עם הקהל יכפר: כ והיתה-זאת לכם לחקת עולם לכפר על-בני ישראל מכל-חטאתם אחת בשנה ויעש באשר צוה יהוה את-משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 338)

לפני ה' תטהרו (טז, ל) כתב הרמב"ם: "כל הבהמות הקרבים ביום זה, חמש עשרה". וקשה, מדוע נקט "בהמות", ולא "קרבנות". ויש לומר, שרמזו רמזו לנו שביום כפור נפעל החבור של תכלית העלוי עם הדרגה הפחותה ביותר. שכן "לפני ה'" קשור בעקר עם התחלת שם ה' ופנימיותו, האותיות י"ה, מספר ט"ו; ומתכלית העלוי של שם ה' נמשך לדרגה הנמוכה ביותר - 'חמש עשרה בהמות'.

רבי י' וי' א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ד דבר אל-אהרן ואל-בניו ואל כל-בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר-צוה יהוה לאמר: ג איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או-כשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה: ו ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש שהוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו: ה למען אשר יביאו בני ישראל את-זבחייהם אשר הם זבחים על-פני השדה והביאם ליהוה אל-פתח אהל מועד אל-הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם: ו וזרק הכהן את-הדם על-מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה: ז ולא יזבחו עוד את-זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה-זאת להם לדורתם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ליל י"א ניסן תשמ"א, ע"פ ביאורי

החומש)

וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח לה' (ז, ו) הדם והחלב אסורים בכל שמוש, מלבד עלייתם לקרבן לה' במזבח. באור הענין בעבודת הבורא: החלב מסמל את כח התענוג שבאדם, והדם מסמל את הלהט וההתלהבות שבו. הוצר הרע כולל לטען כלפי האדם: אין ספק שצריך להשתמש עם התענוג וההתלהבות שבאדם לדרגים שבהדרגה, אף מתר גם להשתמש בהם לעניני רשות, ועניני העולם הזה. על כך מלמדת אותנו התורה, את הדם והחלב חייבים להקריב על המזבח - את התענוג וההתלהבות

וחי בהם - לא שימות בהם (תורת כהנים)

יש לתמוה: מאחר שנאמר בכתוב במפרש "וחי בהם" - מה מוסיף על כך המדרש במלים "לא שימות בהם"? ויש לפרש, שפונת המדרש להזהיר את האדם ש"לא ימות" אפילו מרב התלחבות ודבקות בקב"ה עד כלות הנפש - כפי שארע לכני אחר.

שישי ו איש איש אל כל שאר בשו' לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה: ם ערות אביד וערות אמך לא תגלה אמך הוא לא תגלה ערותה: ם ערות אשת אביד לא תגלה ערות אביד הוא: ם ערות אחותך בת אביד או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן: ם ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה: ם ערות בת אשת אביד מולדת אביד אחותך הוא לא תגלה ערותה: ם ערות אחות אביד לא תגלה שאר אביד הוא: ם ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך הוא: ם ערות אחי אביד לא תגלה אל אשתו לא תקרב דדתך הוא: ם ערות פלגך לא תגלה אשת בנך הוא לא תגלה ערותה: ם ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך הוא: ם ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא: ם ואשה אל אחתה לא תקח לצר לגלות ערותה עליה בחייה: ם ואל אשה בנות טמאתה לא תקרב לגלות ערותה: ם ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה: ם ומזרעך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך אני יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 144)

ואשה אל אחתה לא תקח לצר (יח, יח) "בכאן נפרש הכתוב טעם האסור . . הן ראיות שתהינה אוהבות זו את זו, לא שתהינה צרות" (רמב"ן). "ולכן לא אסרה זולתי בחיי אחותה" (ספורנו). ואולי יש לומר, שמשמע זה, האסור הוא

שבאדם יש לשמר אף ורק לדברים שבקדשה, ולא לשום מטרה אחרת.

חמישי ה ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומנהגך אשר יגור בתוכם אשר יעלה עלה אוזבח: ם ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו ליהוה ונכרת האיש ההוא מעמיו: ו איש איש מבית ישראל ומנהגך הגר בתוכם אשר יאכל פלגם ונתתי פני בגפשי האכלת את הדרם והכרתי אתה מקרב עמה: ם כי גפש הפשו' בדם הוא ואני נתתי לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כיהדרם הוא בגפש יכפר: ם על פן אמרתי לבני ישראל כל גפש מבם לא תאכל דם והגר הגר בתוכםם לא יאכל דם: ם ו איש איש מבני ישראל ומנהגך הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו וכסוה בעפר: ם כי גפש כל פשו' דמו בגפשו' הוא ואמר לבני ישראל דם כל פשו' לא תאכלו כי גפש כל פשו' דמו הוא כל אכלו יפרת: ם וכל גפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבם בגדיו ורחץ במים ומא עד הערב וטהר: ם ואם לא יכבם ובשו' לא ירחץ ונשא עונו: פ יח ם וידבר יהוה אל משה לאמר: ם דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: ם כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיכם לא תלכו: ם את מושפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם: ם ושמרתם את חקתי ואת מושפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התוועדות כרך ב עמוד 288)

על פי ביאורי החומש

ושמרתם את חקתי ואת מושפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח, ה)

- לפי דרך הפשט - גם בכני נח. ויש אומרים שכן הדין גם לפי דרך הקלכה (ראה רמ"ה סנהדרין נח, א).

וְיִקְרַב מִשִּׁיחָהּ. אֲמַן בְּחִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחִי רְכֵל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִנְיָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׁמָה רַבּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵי. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵי. יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן

★ ★ ★

מפסיר כח וְלֹא־תִקְיֹא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמְאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כֹּה פִי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרָתוּ הַנַּפְשׁוֹת הַעֲשֹׂת מִקְרַב עִמָּם: וְשִׁמְרָתֶם אֶת־מִשְׁמְרָתִי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 124)

וְנִשְׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנָתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה (טז, כב) הַרְמָב"ם פֶּסֶק, שֶׁהַשְּׁעִיר מְכַפֵּר עַל עֲבֻרוֹת קְלוֹת גַּם בְּלִי תְשׁוּבָה, וְאֵלּוּ יוֹם כְּפוּר מְכַפֵּר רַק לְשָׁבִים. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַשְּׁעִיר מְכַפֵּר עַל הָעֲבֵרָה ("וְנִשְׂא . . עֲוֹנָתָם"), וְלֹא הָרִי עֲבֵרָה קֵלָה (שְׁמִתְכַּפֶּרֶת בְּלִי תְשׁוּבָה) כְּחִמּוּרָה (שְׁמִתְכַּפֶּרֶת רַק לְשָׁבִים). אִךְ יוֹם כְּפוּר מְכַפֵּר עַל הָאָדָם ("כִּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם"), וְיָמִי שְׁלֹא שָׁב הוּא 'מִנְגַּד' לְכַפֶּרָה זֹו וּמַעֲבָבָה מְלַחֵל עָלָיו, בְּלִי תְבַדֵּל בֵּין קֵלָה לְחִמּוּרָה.

פ' פסוקים, כ" כ"ל סימן. עד"ו סימן.

שְׁבִיעִי כֹּה וְלֹא־זִכָּר לֹא תִשָּׁבֵב מִשְׁפָּבִי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הוּא: כֹּה וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתָךְ לְטַמְאֵהָ־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרַבְעָהּ תָּבֵל הוּא: כֹּה אֶל־תִּטְמְאוּ בְכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מוֹשִׁלָּה מִפְּנֵיכֶם: כֹּה וְתִטְמְאוּ הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיהָ וְתִקָּא הָאָרֶץ אֶת־יִשְׁבֵּיהָ: כֹּה וְשִׁמְרָתֶם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזִיזָה וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: כֹּה פִי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנִשִּׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וְתִטְמְאוּ הָאָרֶץ: כֹּה וְלֹא־תִקְיֹא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמְאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כֹּה פִי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרָתוּ הַנַּפְשׁוֹת הַעֲשֹׂת מִקְרַב עִמָּם: וְשִׁמְרָתֶם אֶת־מִשְׁמְרָתִי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

וְתִגְדֹּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמָה רַבָּא. אֲמַן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעֲוִיתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכִלְגִּיתִיכִתִּיחַ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאֱדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למזמור

יח ויאמר לו יהונתן, והונתן בן שאול המלך אמר לדוד. מחר חֲדָשׁ, מחר ראש חֲדָשׁ. ונפקדת כי יפקד מושבך, ונזכיר אותך בשיחך ממושבך יושב. יט ושלשת תרד מאד, שלשה ימים תסתמר ותרד מאד בעקק להסתמר שם. ביום המעשה, ביום חל לגמרי, כלומר לפני ראש חֲדָשׁ. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה שנשבע שאול ליהונתן שלא ימית את דוד, שגם אז הסתמר דוד שם. האבן האזל, האבן שהיתה אות להולכי דרכים. "האזל", הולכי הדרך, כמו "אזל" שפרושו הלך. כ צדה אורה, לצד האבן היתה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שמתנה האבן לי למטרה. כא קחנו ובאה, צא אתה בעצמך ממקום מחבואך וקחנו ובא אלי. כב לך כי שלחך ה', לך לדרךך וברך, שהקב"ה אומר לך לברך ולהפליט. כג ותדבר אשר דברנו, הברית שברתנו יחד. הנה ה' ה' יתה ער. כד אל מושב הקיר, בראש המסבים סמוך לקיר. וקם יהונתן וישב אבגר מצד שאול, סדר הישיבה הנה, שדוד

עטרת מרים

יח ויאמר לו יהונתן מחר חֲדָשׁ ונפקדת זכרך בך המלך כי יפקד יחסר מושבך מאין יושב בו: יט ושלשת בשבעה ימים השלישי אחר ראש חֲדָשׁ, ובשבילך הסבנה גדולה מאד, או תרד מאד במקום סתר ותסתבא הרבה, כי אז יבקשוך ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה ביום אשר נשבע שאול ליהונתן לכל המית את דוד וישבת אצל האבן האזל כי שם אמצאך: כ ואני שלשת החצים צדה לצד האבן שהוא אורה כפאלו אני מורה לשלח לי למטרה לחי: כא והנה לאחר זה אשלח את הנער ואני לו לך מצא את החצים הסיון היה יתה בדרך אם אמר אמר לנער הנה החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחנו קח חצי ובאה בוא אלי בישלום לך ואין דבר רע, חר יהנה נשבע לו: כב ואם בזה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לחלן ממקום עמדה, אז לך לדרךך וברך לך כי שלחך יהנה ונצלת בהשגחת ה': כג ואם תלך לך, זכור תזכור ותדבר אשר דברנו דברי הברית שברתנו אני ואתה הנה יהנה יתה הער ביני ובינך עד עולם: כד ויפסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל הלהם לאכול: כה וישב המלך על מושבו מקום המיוחד לו לשבת בו בפעם בפעם אל מושבו ויקם יהונתן וישב

לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך יהנה: כג ותדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהנה ביני ובינך עד עולם: כד ויפסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל הלהם לאכול: כה וישב המלך על מושבו בפעם בפעם

שי למורא

עטרת מרים

היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וביים ההוא בשהמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך הכן לישב בהסבה אצל אביו, לכן קם יהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנר.

ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בנו. ומקומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. ויפקד מקום דוד, נחסר היה המקום מן היישוב. (כו) כי לא טהור, והם היו נשקרים למלך וחר הממא והטהור. או שהיו אוכלים וזכיו שלמים, ואסור לממא. וגם יתכן שאין מדרך המוסר לבוא ממא לשלחן המלך. (כו) ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חדש, דהינו למחרת. (כח) מעמדי, ממני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. (כט) שלחני, מן לי רשות ללכת. זבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו וזבחים וזכיו שלמים. והוא צוה לי אחי, ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. (ל) בן געות המרדות, בנה של מענות המוסר, בלומר שאמו לא הוכיחתו בקמנותו ולא קבל מוסר כראוי. (ואמר ר"ל, שפשטמו בני בנימין מננות שילה שצאו לחול בפרמים, היה שאול בישן ולא רצה להספ, עד שבאה היא עצמה והענה פניה ודרפה אחריו). כי בוחר אתה לבן ישי, שהוא ימלך. לבשתך, כשישמעו אנשים שאתה אוהב אדם שאני שונא, יאמרו שאיך בני, וזה יהיה לבשתך. ולבשת ערות אמך, ולבושה וחרפה של אמך. (לג) כי כלל היא, נמרה הממלכה. (לד) אל דוד, בשביל דוד. כי הכלמו

אל-מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא-דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא בילא טהור: כו ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנו מדוע לא-בא בן-ישי גס-תמול גס-היום אל-הלחם: כח ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד ויחרי-אף שאול ביהונתן ויאמר: כט ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה-לי אחי ועתה אם-מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי על-כן לא-בא אל-שלחן המלך: לו ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן-געות המרדות הלוא ידעתי כי בחר אתה לבן-ישי לבשתך ולבשת ערות אמך: לא כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אותו אלי ויתן יהונתן את-אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: לג ויטל שאול את-החנית עליו להפכו וידע יהונתן כי-כלל היא מעם אביו להמית את-דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחר-אף ולא-אכל ביום-החדש השני

והושב אבנר מצד אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, שאם יקצפו עליו על דבר דוד, שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא-דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא נשאר קר בלתי טהור הוא בילא טהור: כו ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנו מדוע לא-בא בן-ישי גס-תמול גס-היום אל-הלחם אם היה מקרה, היה לו לבוא היום הלופי: כח ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת ערבית לחם: כט ויאמר שלחני נא מן לי רשות ללכת כי זבח משפחה וזכיו שלמים לנו בעיר והוא צוה-לי אליא אחי תכבור לבוא אל הזבח, ועתה אם-מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי על-כן לא-בא אל-שלחן המלך כי נתתי לו רשות ללכת, והלך לו: לו ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן-געות המרדות אתה פאמד שהיא מורדת ברצוני, כן אתה מורד כי לאהוב מה שאני שונא הלוא ידעתי כי בחר אתה לבן ישי לבשתך ולבשת ערות אמך כי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אם כן איך בני ואמד ונתה: לא כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-האדמה לא תפון לא מתקם אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אותו אלי הואיל ואתה נתת לו רשות ללכת כי בן-מנות הוא: לב ויען יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המלכו: לג ויטל שאול את-החנית עליו להפכו וידע יהונתן כי-כלל היא גמר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחר-אף ולא-אכל ביום-החדש השני

להמית את-דוד: לו ויקם יהונתן מעם השלחן בחר-אף ולא-אכל ביום-החדש השני

אָביו, וְגַם מִשּׁוֹם שְׂאָביו הַכִּלִּים (בִּישׁ) אֶת יְהוֹנָתָן בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂהוּ. לֹא) לְמוֹעֵד דָּוִד, לְמוֹעֵד שְׂקִבֵּעַ לֹא דָוִד. לֹא יִרְהַח הַחֲצִי לְהַעֲבֹר, יִרְהַח הַחֲצִי בְּכַח שְׂעִבֵּר אַחֲרֵי הָאָבִי. מֵא) מֵאֲצֵל הַנֶּגֶב, מִקְרֶבֶת מִקּוֹם לְצֵד הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאָבִי הָאֵל. אֶת רַעְהוּ, עִם רַעְהוּ שְׁתִּיתָה קִשָּׁה עֲלֵיהֶם הַפְרִדָּה. עַד דָּוִד הַגְּדִיל, שְׂדוֹד הַרְבֵּה לְכַבּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן. מֵב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ, וְתוֹכֵר שְׂנִשְׁבַּעְנוּ וְכוּ'. ה' יִהְיֶה, ה' יִהְיֶה עַד עַל הַשְּׂבֻעָה.

לְחֵשׁ לָחֶם כִּי נִעְצֵב אֶל־דָּוִד בְּרֹאוֹתוֹ כִּי קָלָתָה אֵלָיו הָרָעָה וְעוֹד כִּי הַכְלִמּוּ אָבִיו שְׂקִרָאוּ בֶן נַעֲוֵת הַפְּרִדּוֹת: לֹא וְיִהְיֶה בְּכֶקֶר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְחֵשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע לֹא דָוִד וְנָעַר קִטָּן עִמּוֹ: לֹא וַיֹּאמֶר לְנַעֲרֹ רִץ מִצָּא נָא

לָחֶם כִּי נִעְצֵב אֶל־דָּוִד כִּי הַכְלִמּוּ אָבִיו: לֹא וְיִהְיֶה בְּכֶקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קִטָּן עִמּוֹ: לֹא וַיֹּאמֶר לְנַעֲרֹ רִץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר

אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרָה הַנָּעַר רִץ אַחֵר הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן שִׁנְיָה, וּבְעוֹדוֹ רִץ, וְהוּא־יִרְהַח הַחֲצִי הַשֵּׁנִי לְהַעֲבֹר לְהִלָּאָה לְמִסְפָּרָה וְהוּא הָאָבִי הָאֵל: לֹא וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מִקּוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יִרְהַח יְהוֹנָתָן בְּרֹאוֹתָהּ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי אֲשֶׁר יִרְהַח בְּאֶחָדָהּ הִיא מִמֶּנִּי וְהַלָּאָה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֲרָה חוּשָׁה רִיץ מִהֵרָ אַחֵר הַשָּׂדֶה אֶל־תַּעֲמֹד בְּמִקּוֹם הָרִאשׁוֹנָה וְלִקְטֹם נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים הָרִאשׁוֹנָה וְהַשֵּׁנִי וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו: לֹא וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאֻמָּה מִהִסְתֵּן הַנָּעִשָׁה בְּרִית אֵלֶּי הַחֲצִים אֲדִי יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כִּלָּיו הַקֶּשֶׁת וְהַחֲצִים אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לֹא וַיֹּאמֶר לֹא לָךְ הִבִּיא הָעִיר: מֵא הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאֶפְרוֹ אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹוּ אִישׁ אֶת רַעְהוּ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הִתְהַלַּךְ קִשָּׁה לָחֶם הַפְּרִדָּה רַעְהוּ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל הַרְבֵּה לְכַבּוֹת

אָנֹכִי מוֹרָה הַנָּעַר רִץ וְהוּא־יִרְהַח הַחֲצִי לְהַעֲבֹר: לֹא וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מִקּוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יִרְהַח יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהַלָּאָה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֲרָה חוּשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וְלִקְטֹם נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו: לֹא וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאֻמָּה אֲדִי יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כִּלָּיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לֹא וַיֹּאמֶר לֹא לָךְ הִבִּיא הָעִיר: מֵא הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאֶפְרוֹ אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹוּ אִישׁ אֶת רַעְהוּ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הִתְהַלַּךְ קִשָּׁה לָחֶם הַפְּרִדָּה רַעְהוּ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל: מֵב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה א בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

הַפְּטִירָה לְשִׁמוֹ"ת לְקִמֹן עֲמוּדִים רַמֵּב - רַמֵּב

יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: מֵב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם וְהַשְּׂבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה א בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

לְאַחֵר שְׁמִסִּיִּם הַפְּטִירָה יֹאמֶר הַמַּפְטִיר בְּרֻכּוֹת אֵלֹהִים

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. פרוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום א', שעה 5 בפוקר, 20 דקות וחלק אחד.
ראש חדש איר, ביום הראשון וביום השני הפא עלינו לטובה.

עטרת מרים

שי למורא

ז הלוא כבני כשנים הנפרים תמיד על ידי שחרות עולם, פן אתם לי בני
ישראל הנם שתגלו ותתערכו בין העמים, תמיד תהיו נפרים, כי אתם לי
נאם יהוה והראיה לזה הלוא את ישראל אחר ימים רבים של גלות
ושעבוד, העליתי מארץ מצרים מופרד וניכר בשמו וביוסו. ופולשתיים
וכי העליתי אותם מפפתור וארם
מקור בתמיה? הלא גלותם יתערכו
עם העמים ויתבטלו בחובם: ח הנה
עיני אדני יהוה בממלכה
החטאה מלכות אפרים והשמדתי
אתה את המלכות מעל פני
הארמה אפס כי לא השמיד
אשמדי את בית יעקב את המון
העם של אפרים, הנם שיענשו, יהיו
תמיד בית יעקב נפרים בין הגוים
נאם יהוה: ט כיהנה אנכי
מצוה והנעותי להנאותם ולהנעים
בכל הגוים את בית ישראל
פאשר ינוע מזה שמענים בפכרה
להפיל העפר, פן ישראל יתנעעו
ויטלטלו בכל הגוים ולא יפול צרור
הנרענים מלאים מקמות, הם הצדיקים
המלאים בתורה ומצוות, לא יפלו ארץ

ז) כבני כשנים אתם לי, כמו בני כשנים שהם עבדים לאדוניהם עבדות
עולם, פן אתם עבדים לי כל ימי עולם. הלא את ישראל העליתי מארץ
מצרים, שהרי העליתי אתכם מארץ מצרים מבית עבדים, לכן אתם לי
לעבדים. ופולשתיים מפפתור וארם מקור, וכי אעלה את הפולשתיים
שמוצאם מפפתור וגלו מארץ פלשתיים
למקומות אחרים, וכי אעלה אותם
ממקום גלותם. וארם מקור, וכשבא
מלך אשור והגלה את ארם ל"קיר"
(כמו שכתוב במלכים טו, טז), וכי
אעלה אותם משם, ורצה לומר, הואיל
ולא עשיתי ולא אעשה לאמה אחרת
כפי שעשיתי עמכם, לכן קנויים אתם
לי לעבדים. ח) בממלכה
החטאה, היא המלכות של אפרים.
את בית יעקב, את המון העם לא
אשמדי לגמרי, אלא את המלוכה בלבד
אשמדי. ט) והנעותי, מלשון הנעה
והנעה. בפכרה, מין נפה להפודת
עפר ופסקת מרגירי החטה. ולא
יפול צרור ארץ, שגרגירי החטה
הטובים וכן צרור שהוא עבה מנקבי
הפכרה אינם נופלים לארץ. פן יתנעעו

הפטרת אחריות לקריאה בציבור

ולשמו"ת עמוס פרק ט

ט ז הלוא כבני כשנים אתם לי בני ישראל
נאם יהוה הלוא את ישראל העליתי מארץ
מצרים ופולשתיים מפפתור וארם מקור:
ח הנה עיני אדני יהוה בממלכה החטאה
והשמדתי אתה מעל פני הארמה אפס כי
לא השמיד אשמדי את בית יעקב נאם
יהוה: ט כיהנה אנכי מצוה והנעותי בכל
הגוים את בית ישראל פאשר ינוע בפכרה

שי למורא

ישראל ויטלטלו בכל הגוים, ולא יפלו לארץ אלא חטאים שבהם הדומים לעפר ולפסלת. (י) לא תגיש, לא תתקרב, ותקדשים, ולא תמחר. בעדינו, בעד מעשינו, שהם אומרים מקרה הוא בעולם. (יא) ביום ההוא, ביום הגאולה. את סבת דויד, את מלכות דוד. ונקראת "סבה" כי היא סוככת על העם.

הנפלת, אשר נפלה והשפלה בן

הגלות. וגדרתי את פרציה, שלא

יהיה מלך אחר על שבטים אחרים,

שלא תהיה שום פרצה במלכות בית

דוד. והרסתיו אקים, החרסה

שהיתה במלכות בית דוד כל ימי

הגלות שלא מלכו כלל. הרי אז אקים

אותה. כימי עולם, כמו שהיתה מאז

בימי דוד עצמו. (יב) למען יירשו

וגו', הפסוק כמו הפוך "למען יירשו

אשר נקרא שמי עליהם, את שארית

אדם וכל אויביהם הגוים". (יג) ונגש

חורש בקצר, כלומר, הרבה תבואה

תצמח, ויהיו עוסקים בקצירה עד ומן

החרושה, והחורש והקוצר יפגשו זה

בזה. ודרך ענבים במושך הדרע,

ויהיו עוסקים בדריכת הענבים עד

הזרעה. והפיפו הקררים עסים,

רבו צמיחת ענבים ושאר הפרות,

כאלו יזוב מהקררים יין טוב וחתוך

ושאר משקים של פרות. עסים, ענן

כתשיה וסחיטת פרות. מלשון

"ועסותם רשעים" (מלאכי ג, כא).

תתמוגגנה, על דרך משל, כאלו

הנבעות נמנו ונמסו מרביי החלב שזב

עליהן מן הצאן. ואף על פי שלא נזכר

החלב בפסוק, כך היא הנגה, כדרך המקרא לקצר במקום המוכן מאליו או

ממקום אחר, וכן נאמר "יפפו הקררים עסים והנבעות תלכנה חלב" (ויאל

ד, יד). ושבתי, אעמיד בהשקט ומרגוע. כמו "בשובה נחת תושעני"

(ישעיה 58, 2). את שבות עמי, את בני השבי של בני עמי ישראל.

ונטעתיים, (טו) ונטעתיים, אני אטעם, פעם תמסע

היטב, שלא יזוז ממקומו, כלומר, שלא יגלו עוד מארצם. אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אלהיכם: - אלתפנו אל־האלילים ואלהי מפכה
לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם: לִי הִי וְכִי
תִּזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ:
וּבְיָוֶם זִבְחֶכֶם יֵאָכֵל וּמִמַּחְרֵת וְהַנּוֹתָל עַד־יוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף: וְאֵם הָאֵכֵל יֵאָכֵל בְּיוֹם

עטרת מרים

וישארו באמונתם: י בחרב ימותו כל חטאי עמי האמרים לא־תגיש
לא תתקרב ותקדשים ולא תמחר לבוא בעדינו הרעה להעניש אותנו כי
הכל ענין מקרה: יא ביום ההוא ביום הגאולה אקים את־סבת דויד
הנפלת אמור המלוכה לבית דוד אשר נפלה והשפלה בימי הגולה וגדרתי

אבנה את־פרציהן הסדקים

והרסתיו אקים ובניתי להיות

בני ומתוקן כימי עולם שמתה

מלכות קבועה במקודם: יב למען

יירשו ישראל את־שארית אדם

כי רוב בני אדם יפלו אז במלחמת גוג

ומגוג וכל־הגוים אשר־נקרא

שמי עליהם שהם יצרו שם ה'

ויקבלו אמונת האמת, כל אלה יהיו

ירשה למשיח נאם־יהוה עשה

זאת: יג הנה ימים באים נאם־

יהוה ונגש חורש בקצר ולא

יספיקו להרוש עד שיבא הקציר ודרך

ענבים במושך הרע ולא יספיקו

לכצור עד שיבא עת הזרע והפיפו

ויזלו הקררים עסים מדבש הפרות,

וכאלו וכל־הנבעות תתמוגגנה

תתמוססנה, מרוב מרעה השמן שלהם,

והחלב תזב מן הצאן: יד ושבתי

את־שבות עמי ישראל משלחם

ומדרגתם ובנו ערים נשמות שהיו

שוממות בעת הגולה וישבו ונמנו

כרמים ושתו את־ייןם ועשו

גלות ואכלו את־פריהם ולא יגלו

עוד ממנה כי שמה ישבו עד עולם:

טו ונטעתיים עלי־אדמתם יהו

פעם תמסע במקומו שאי אפשר לעקר מאדמתו ולא ינתשו עוד מעל

אדמתם אשר נתתי להם לא ילכו עוד בגלות לעולם אמר יהוה

אלהיך:

נשמות, שהיו שוממות בן הגלות ושתו את ייןם, כלומר, שלא יהיה יגיעם לריק, ולא יבואו אויבים עליהם. (טו) ונטעתיים, אני אטעם, פעם תמסע

היטב, שלא יזוז ממקומו, כלומר, שלא יגלו עוד מארצם. אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

אמר ה' אללהיך, ככה הוא מאמר הקב"ה לבניי עמים.

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
יט א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב דבר אל־
כל־עדת בני־ישראל ואמרת אליהם קדשים
תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם: ג איש אמו
ואביו תיראו ואת־שבתתי תשמרו אני יהוה

הַשְׁלִישִׁי פָּגוּל הוּא לֹא יִרְצֶה: ה' וְאֶכְלוּ עֹנֵנוּ
יֵשׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חָלַל וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מַעֲמִיָּה: וּבִקְצָרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם
לֹא תִכְלֶה פָּתַת שְׂדֶךְ לִקְצֹר וּלְקַט קִצִּירְךָ לֹא
תִלְקַט: וְכִרְמְךָ לֹא תַעֲוִלֵּל וּפְרֹט כִּרְמְךָ לֹא
תִלְקַט לַעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם: יִשְׂרָאֵל יֵא לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא־תִכְחָשׁוּ וְלֹא־
תִשְׁקְרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: י' וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בִשְׁמִי
לִשְׁקֹר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: י"ג לֹא־
תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תִגּוֹל לֹא־תִלְוִן פְּעֻלַּת
שְׂכִיר אֹתְךָ עַד־בֹּקֶר: י"ד לֹא־תִקַּל חֹרֶשׁ וּלְפָנֶי
עֹזֵר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

אגרות קודש

ב"ה, י"ג בחודש הגאולה, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

שלמא רבא להאי גברא רבא הרה"ג ורהר"ח ווי"ח אי"א
איש חי רב פעלים בר אוריין ובר אבהן ומרא דעובדין
טבין בנש"ק וכו' כבוד הדרת גאון מוהר"ר
ישראל שליט"א אביחצירא

שלום וברכה!

בעתו נתקבל מכתבו וגם שמחתי לקבל פ"ש מכהדרי"ג שליט"א על ידי הרה"ג ורהר"ח ווי"ח
אי"א נוי"מ עוסק בצרכי צבור וכו' וכו' מוהר"ר בנימין אלי' שי' גורודצקי, ובעיקר שמחתי לשמוע מפי
הרבא"ג שי' כי [אין] לכת"ר כל תרעומות עלי ואפילו לא טינא בלב שאין כוונתי אלא לטובה. ולדעתי
צריך כל אחד ומחויב בזכותא דא להקדיש כוחותיו לטובת הכלל ולא לישב בדד, וכמובא באגרת
הידועה של ר' שרירא גאון, אשר כשבא רב לבבל והגיע למקום תורה לא קבע שם מושבו אלא אדרבה
הלך למקום שאין בו תורה והקדיש כוחותיו לגדור גדר בבקעה אשר מצא.

ולקראת ימי החג הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמח,
ולקיום היעוד המקווה - כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, בגאולתנו האמיתית והשלימה
בימיו ובימינו על ידי משיח צדקנו.

בכבוד רב ובברכת החג.

מוסג"פ העתק מכתב כללי מענינא דיומא.

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

17 כלה לחמיה. אמר לה יהודה, שָׁמָּא טַמְאָה אַתְּ - שמא נדה את, **אִמְרָה לִיה טְהוֹרָה אֲנִי.**
18 מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם
19 מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם.
20 **"וַיִּמַּע אֶשֶׁל כְּבָאָר שָׁכַע",** אמר ריש לקיש מלמד שַׁעֲשָׂה אברהם
21 פְּרִדִּים וְנָמַע בּוֹ כָּל מִינֵי מְנִדִּים - מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו
22 מהם העוברים ושבים. נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר
23 שאשל הוא פְּרִדִּים, וְחַד אָמַר שהוא פּוֹנֶדֶק - אכסניה, וכוונת הפסוק
24 לומר שבנה שם אברהם פונדק להכניס אורחים שילוו בו. שואלת
25 הגמרא, בְּשֵׁלָמָא לְמָאן דְּאָמַר שאשל הוא פְּרִדִּים, תִּיּוּנָא דְכַתִּיב -
26 מובן מה שכתוב בפסוק **"וַיִּמַּע",** שבאילנות שייכת נטיעה, אֵלֶּא
27 לְמָאן דְּאָמַר פּוֹנֶדֶק, מָאן **"וַיִּמַּע".** מתרצת הגמרא, מצינו לשון
28 נטיעה באוהלים, בְּרַבְתִּיב **"וַיִּמַּע אֶהָלִי אֶפְדָּנוּ וגו'".**
29 נאמר בהמשך הפסוק, **"וַיִּקְרָא שֵׁם בָּשָׁם ה' אֵל עֹלָם",** אמר ריש
30 לקיש, אֵל תִּיקְרִי **"וַיִּקְרָא",** שאברהם עצמו קרא בשם ה',
31

1 **עֵינִים",** אָמַר רַבִּי אֱלֶכְסַנְדְּרִי, מִלְּמַד שֶׁחִלְכָּה תִּמְר וַיִּשְׁכַּח לָהּ
2 בַּפֶּתַח - בפתח ביתו, שֶׁל אֲבִרְהָם אֲבִינוּ, שהוא מְקוֹם שֶׁכָּל
3 הַעֵינִים צוּפוֹת לְרֵאוֹתוֹ מְרֹוב חִיבָה. רַבִּי חֲנִין אָמַר בִּשְׁם רַבִּי, אֵין
4 צוֹרֵךְ לְדַרְוֵשׁ כֵּךְ, אלא מתפרש כפשוטו, מְקוֹם הוּא שֶׁשָּׂמוּ עֵינֵים,
5 וישבה תמר בפתחו של אותו מקום, וְכֵן הוּא אָמַר - מצינו שהיה
6 מְקוֹם בִּשְׁם זֶה, שנאמר **"תַּפְּחֵה וְהָעֵינִים".** רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי
7 אָמַר - דורש את הפסוק באופן שונה, "פתח עיניים" היינו שֶׁנִּתְּנָה
8 תִּמְר עֵינֵים - פתחי היתר, לְדַבְּרִיהָ, בְּשִׁתְּכָּעָה יְהוּדָה, ואמרה לו
9 שאין חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר אָמַר לָהּ
10 יְהוּדָה, שָׁמָּא נִכְרִית אַתְּ, אִמְרָה לִיה תִּמְר גִּזְרֵת אֲנִי - איני עוברת
11 עבודה זרה, ואף מקיימת שבע מצוות בני נח. אמר לה יהודה, שָׁמָּא
12 אַשְׁתִּי אִישׁ אַתְּ ואת אסורה עלי, אִמְרָה לִיה פְּנוּיָה אֲנִי, ואם כן אני
13 מותרת לך. אמר לה יהודה, שָׁמָּא קִיבֵּל בָּךְ - עבורך, אֲבִיךָ קִידִישִׁין
14 מאדם מסויים ואת מקודשת לו, אִמְרָה לִיה יְתוּמָה אֲנִי - אבי מת
15 בהיותי קטנה, והשיאוני אחי ואמרי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן
16 נישואיי לער ואונן לא היו נישואין גגורים ואיני אסורה עליך כדן

פרק א' משנה ב

שְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְנָסֶת הַגְּדֻלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסִדִּים:

נקודות משיחות קודש

רבינו הזקן מבאר⁴ שלושת העמודים, הם כנגד שלושת האבות:

"גמילות חסדים" כנגד אברהם אבינו שהיה גומל-חסדים, כדכתיב⁵, "ויטע אשל בבאר שבע", ופירשו רז"ל⁶ ש"אשל" ראשי תיבות אכילה, שתיה, לינה, שסיפק לעוברי אורח (ובלשון האורחות-צדיקים⁷, שאברהם "היה נדיב בנפשו, בגופו ובממונו").

"עבודה" - עבודת התפילה, שהיא עבודת הקרבנות, תפילות כנגד תמידין תיקונים⁸, כנגד יצחק אבינו שהיה "עולה תמימה".

"תורה" כנגד יעקב אבינו שענינו תורה, כמו שנאמר⁹, "ויקם עדות ביעקב, ותורה שם בישראל".

אלא שלכאורה לפי זה צריכה היתה המשנה למנות את שלושת הדברים שעליהם העולם עומד, בסדר הפוך - גמילות חסדים, עבודה ורק לבסוף תורה (כפי סדר האבות)!! ויש להוסיף ולחזק את השאלה: גם סדר עבודתו הפרטי של כל יהודי, בכל יום ויום, כולל את שלושת העמודים האלה, וגם שם הסדר הוא הפוך מהמפורט במשנה - תחילה גמילות חסדים, שהרי לפני התפילה יש לתת צדקה לעני (כמאמר רז"ל¹⁰ "רבי אליעזר היב פרוטה לעני והדר מצלי"), לאחר מכן התפילה עצמה ("עבודה") ורק אחר-כך בא שלב התורה (כמאמר רז"ל¹¹, "מבית הכנסת לבית המדרש")!!

ויש לומר שסדר ה"דברים" במשנתנו נובע מכך שמדובר על פעולתם בעולם - "העולם עומד". לכן מונה המשנה תחילה את עמוד התורה משום שבו מודגש עיקר הפעולה בעולם: התורה למרות היותה "בלי גבול"¹² בעצם, עם כל זה היא נקלטת ומתלבשת בשכל האדם. לא זו בלבד, אלא שבכוחה של התורה אף לשנות בפועל את המציאות בעולם, כדרשת רז"ל על הפסוק "לא-ל גומר עלי"¹³. זו הסיבה שמשנתנו מתחילה בעמוד התורה.

מפרשי המשנה¹ האריכו בתוכן החלוקה למספר שלשה דוקא. והביאור בזה על פי תורת החסידות הוא כך:

"העולם" שבמשנתנו אינו דוקא עולם הזה הגשמי, אלא הוא כולל גם את העולמות הרוחניים: בריאה, יצירה, עשיה. המרומזים בפסוק² "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". את התוכן של שלושת העולמות, ביאר הרמב"ן בתחילת פירושו על התורה: "בריה" פירושה "הוצאת היש מאין.. והוא החומר הראשון, הנקרא היולי", "יצירה" הוא מה ש"ממנו המציא הכל והלביש הצורות" ו"עשיה" הוא מה ש"תיקן אותם".

והנה, מכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"³, מובן, ששלוש הדרגות הללו קיימות בתורה, וממנה הן השתלשלו בעולם. שלושת ענינים אלו בתורה, הם תורה, עבודה וגמילות חסדים. "עבודה" רומזת למחשבת האדם, שהרי בקרבנות נפסל הקרבן אפילו במחשבה בלבד, ו"תורה" עיקר המצוה היא בדיבור, שהרי על הרהור בד"ת אין מברכים ברכות התורה, וגמ"ח עיקרה במעשה.

ושלש ענינים אלו מחשבה דיבור ומעשה, הם כנגד שלשת העולמות: בריאה, יצירה ועשיה. ש"מחשבה" הוא על-דרך בריאה יש מאין, כי אותיות המחשבה לא היו במציאות נרגשת לפני ירידתם לכח המחשבה, ולכן מחשבה הוא כנגד עולם הבריאה. ואילו "דיבור" הוא שהאותיות שהיו כבר מקודם במחשבה, קיבלו עכשיו צורה בצאתם בה' מוצאות הפה, לכן דיבור הוא כנגד עולם היצירה. ו"מעשה" הוא כנגד עולם העשיה. ואם כן משלושת בחינות אלו שבתורה (מחדומ"ע), השתלשלו שלושת העולמות. ומכיון שהכל תלוי בעבודת האדם. לכן צריך לעסוק בשלושת העמודים של תורה עבודה וגמ"ח, כדי לקיים את שלושת העולמות בריאה יצירה עשיה.

(ממאמר ד"ה כי תשא תשכ"ב)

(ספר השיחות תשנ"ג, כרך ב, עמ' 653)

(1) עיין דרך חיים למהר"ל. (2) ישעיה מג, ז. (3) זוהר חלק ב קסא, א. (4) לקוטי תורה מטות דף פג, טור ד. (5) וירא כא, לג. (6) מדרש תהלים לו. (7) שער יז. (8) ברכות כו, ב. (9) תהלים עה, ב. (10) בבא בתרא י, א. (11) ראה ברכות סד, א. (12) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט). (13) תלמוד ירושלמי כתובות פ"א ה"ב.

רמז לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי בכל העולם (קדושים באה"ק) - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	06:03	05:57	08:43	08:39	09:19	09:16	10:27	10:25	13:12	13:11	19:15	19:19	19:42	19:47	18:59	19:58
חיפה (ק)	06:00	05:54	08:40	08:36	09:17	09:14	10:26	10:23	13:11	13:11	19:20	19:24	19:44	19:49	18:50	20:00
ירושלים (ק)	06:01	05:55	08:41	08:37	09:17	09:14	10:25	10:23	13:10	13:10	19:19	19:23	19:41	19:46	18:43	19:57
תל אביב (ק)	06:02	05:56	08:42	08:38	09:19	09:15	10:27	10:24	13:12	13:12	19:16	19:21	19:44	19:48	18:58	19:59
אוסטריה, וינה (ק)	05:48	05:38	08:27	08:19	09:19	09:13	10:32	10:27	13:28	13:28	19:58	20:07	20:34	20:44	19:47	20:59
אוסטרליה, מלבורן (ח)	06:54	07:00	08:57	08:59	09:34	09:37	10:30	10:31	12:48	12:47	17:43	17:36	18:10	18:04	17:18	18:15
אוקראינה, אודסה (ק)	05:55	05:45	08:34	08:27	09:23	09:18	10:35	10:31	13:30	13:30	19:57	20:05	20:32	20:40	19:45	20:55
אוקראינה, דונייצק (ק)	05:23	05:13	08:02	07:54	08:53	08:48	10:06	10:02	13:02	13:02	19:32	19:40	20:08	20:17	19:21	20:33
אוקראינה, דנייפטרובסק (ק)	05:33	05:23	08:12	08:04	09:04	08:58	10:17	10:13	13:13	13:13	19:44	19:53	20:20	20:30	19:33	20:45
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:54	05:43	08:32	08:23	09:27	09:21	10:41	10:36	13:39	13:39	20:14	20:23	20:52	21:02	20:03	21:19
אוקראינה, קייב (ק)	05:46	05:35	08:24	08:15	09:20	09:13	10:33	10:29	13:32	13:32	20:07	20:16	20:45	20:56	19:57	21:12
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	05:53	05:48	08:32	08:28	09:05	09:02	10:12	10:09	12:53	12:52	18:49	18:51	19:14	19:17	18:31	19:27
איטליה, מילאנו (ק)	06:23	06:13	09:03	08:56	09:50	09:45	11:02	10:58	13:56	13:56	20:23	20:31	20:55	21:03	20:09	21:18
אקוואדור, קיטו (ח)	06:09	06:08	08:39	08:38	09:09	09:08	10:11	10:10	12:42	12:41	18:15	18:14	18:38	18:37	17:57	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:24	07:29	09:30	09:32	10:06	10:08	11:02	11:03	13:22	13:21	18:20	18:14	18:47	18:40	17:56	18:51
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:25	08:31	10:23	10:25	11:02	11:05	11:57	11:59	14:13	14:12	19:01	18:53	19:31	19:24	18:36	19:35
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:17	06:09	08:57	08:52	09:39	09:34	10:49	10:46	13:39	13:38	19:53	19:59	20:23	20:30	19:40	20:42
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:04	05:56	08:44	08:39	09:27	09:23	10:37	10:34	13:28	13:28	19:45	19:51	20:16	20:22	19:32	20:35
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	06:04	05:56	08:45	08:39	09:27	09:23	10:38	10:35	13:29	13:28	19:45	19:51	20:16	20:23	19:32	20:36
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:37	06:29	09:18	09:12	10:02	09:57	11:13	11:09	14:05	14:04	20:24	20:31	20:56	21:03	20:12	21:17
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:45	06:40	09:25	09:21	10:00	09:57	11:08	11:06	13:52	13:52	19:55	19:59	20:21	20:25	19:39	20:36
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:10	06:04	08:51	08:46	09:28	09:25	10:37	10:34	13:23	13:23	19:30	19:35	19:58	20:03	19:16	20:15
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:50	06:45	09:29	09:25	10:02	10:00	11:09	11:07	13:51	13:51	19:49	19:52	20:14	20:17	19:33	20:28
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:59	05:50	08:39	08:33	09:22	09:18	10:33	10:30	13:24	13:24	19:42	19:48	20:13	20:20	19:29	20:33
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:28	06:20	09:09	09:03	09:51	09:47	11:02	10:58	13:52	13:52	20:08	20:15	20:39	20:46	19:56	20:59
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:56	05:48	08:37	08:31	09:21	09:16	10:31	10:28	13:23	13:23	19:42	19:48	20:13	20:21	19:29	20:34
בוליביה, לה-פס (ח)	06:43	06:44	09:04	09:04	09:35	09:35	10:35	10:34	13:01	13:00	18:18	18:15	18:42	18:39	17:58	18:48
בלגיה, אנטוורפן (ק)	06:29	06:17	09:06	08:57	10:03	09:57	11:17	11:12	14:16	14:16	20:53	21:03	21:32	21:43	20:43	22:00
בלגיה, בריסל (ק)	06:30	06:18	09:07	08:58	10:04	09:57	11:17	11:13	14:17	14:17	20:52	21:02	21:31	21:42	20:43	21:59
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:24	06:27	08:41	08:41	09:12	09:13	10:11	10:11	12:35	12:34	17:50	17:45	18:10	18:06	17:23	18:15
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	06:11	06:14	08:29	08:29	09:00	09:01	09:59	09:59	12:23	12:22	17:34	17:30	17:59	17:54	17:12	18:04
בריטניה, לונדון (ק)	05:46	05:34	08:23	08:13	09:21	09:14	10:35	10:30	13:35	13:35	20:14	20:24	20:52	21:03	20:05	21:20
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:49	05:37	08:24	08:13	09:26	09:20	10:42	10:37	13:44	13:44	20:26	20:37	21:08	21:20	20:20	21:39
גרמניה, ברלין (ק)	05:50	05:37	08:26	08:15	09:25	09:19	10:40	10:35	13:41	13:41	20:22	20:33	21:02	21:13	20:11	21:31
גרמניה, פרנקפורט (ק)	06:15	06:03	08:53	08:44	09:47	09:41	11:01	10:57	13:59	13:59	20:33	20:43	21:12	21:22	20:23	21:38
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:28	06:31	08:42	08:43	09:14	09:15	10:13	10:13	12:35	12:34	17:50	17:45	18:08	18:04	17:21	18:13
הודו, מומבאי (ח)	06:15	06:11	08:52	08:50	09:24	09:22	10:30	10:28	13:08	13:08	18:59	19:00	19:23	19:25	18:42	19:35
הודו, פונה (ח)	06:12	06:08	08:49	08:46	09:20	09:18	10:26	10:24	13:05	13:04	18:54	18:56	19:18	19:20	18:38	19:30
הונגריה, בודפשט (ק)	05:39	05:29	08:18	08:11	09:09	09:03	10:21	10:17	13:17	13:17	19:46	19:54	20:21	20:31	19:35	20:46
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:08	05:00	07:49	07:43	08:32	08:27	09:42	09:39	12:33	12:32	18:49	18:56	19:21	19:28	18:37	19:41
יוון, אתונה (ק)	06:38	06:30	09:18	09:13	09:59	09:55	11:08	11:05	13:57	13:57	20:09	20:15	20:39	20:45	19:56	20:57

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי בכל העולם (קדושים באה"ק) - בערים שונות בעולם רמז
זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ק)	05:51	06:01	08:40	08:33	09:30	09:25	10:43	10:39	13:38	13:38	20:05	20:14	20:41	20:50	19:54	21:05
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:08	06:12	08:49	08:46	09:21	09:18	10:27	10:25	13:06	13:05	18:56	18:58	19:21	19:23	18:40	19:33
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:23	07:16	09:08	09:11	09:50	09:53	10:44	10:45	12:58	12:57	17:39	17:29	18:11	18:02	17:13	18:15
נפאל, קטמנדו (ח)	05:25	05:31	08:10	08:06	08:44	08:41	09:52	09:49	12:34	12:34	18:33	18:37	18:59	19:03	18:18	19:14
סין, בייג'ין (ח)	05:16	05:24	08:05	07:59	08:47	08:42	09:57	09:53	12:46	12:46	19:01	19:07	19:32	19:39	18:46	19:51
סינגפור, סינגפור (ח)	06:57	06:58	09:29	09:28	09:59	09:57	11:01	11:00	13:33	13:32	19:07	19:07	19:30	19:29	18:49	19:38
פולין, ורשא (ק)	05:08	05:20	07:56	07:46	08:55	08:49	10:10	10:05	13:10	13:10	19:50	20:00	20:30	20:42	19:40	20:59
פרו, לימה (ח)	06:15	06:14	08:39	08:38	09:08	09:08	10:09	10:09	12:36	12:35	17:58	17:56	18:21	18:19	17:38	18:28
צרפת, ליון (ק)	06:30	06:40	09:19	09:12	10:07	10:02	11:19	11:16	14:14	14:14	20:39	20:47	21:13	21:22	20:27	21:36
צרפת, פריז (ק)	06:32	06:43	09:21	09:13	10:14	10:08	11:27	11:23	14:24	14:24	20:57	21:06	21:33	21:42	20:45	21:58
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:45	05:47	08:19	08:18	08:49	08:47	09:52	09:51	12:25	12:24	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	06:11	06:20	09:00	08:54	09:46	09:41	10:57	10:54	13:50	13:50	20:15	20:22	20:45	20:53	20:00	21:06
קנדה, מונטריאול (ק)	05:44	05:53	08:33	08:26	09:21	09:16	10:33	10:29	13:27	13:27	19:53	20:01	20:26	20:35	19:41	20:49
קפריסין, לרנקה (ק)	05:56	06:03	08:43	08:39	09:21	09:18	10:30	10:27	13:17	13:17	19:25	19:30	19:53	19:59	19:11	20:10
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:19	05:33	08:06	07:53	09:12	09:05	10:28	10:22	13:31	13:31	20:17	20:29	21:01	21:14	20:09	21:34
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:49	05:03	07:34	07:21	08:44	08:36	10:00	09:55	13:05	13:05	19:57	20:09	20:39	20:53	19:46	21:13
רוסיה, חסוטוב-על-הדון (ח)	05:17	05:17	07:56	07:49	08:46	08:41	09:59	09:55	12:54	12:54	19:22	19:31	19:58	20:07	19:11	20:22
שווייץ, ציריך (ק)	06:11	06:21	09:01	08:53	09:51	09:45	11:03	10:59	13:59	13:59	20:32	20:40	21:03	21:12	20:16	21:27
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:00	05:57	08:36	08:34	09:06	09:04	10:11	10:09	12:48	12:47	18:33	18:34	18:56	18:57	18:16	19:07

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר) וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלִיתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב



לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים: Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00832
24/04/2022



P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

